BESTUUR EN ADMINISTRATIE
DER
PROVINCIE NOORDBRABANT.

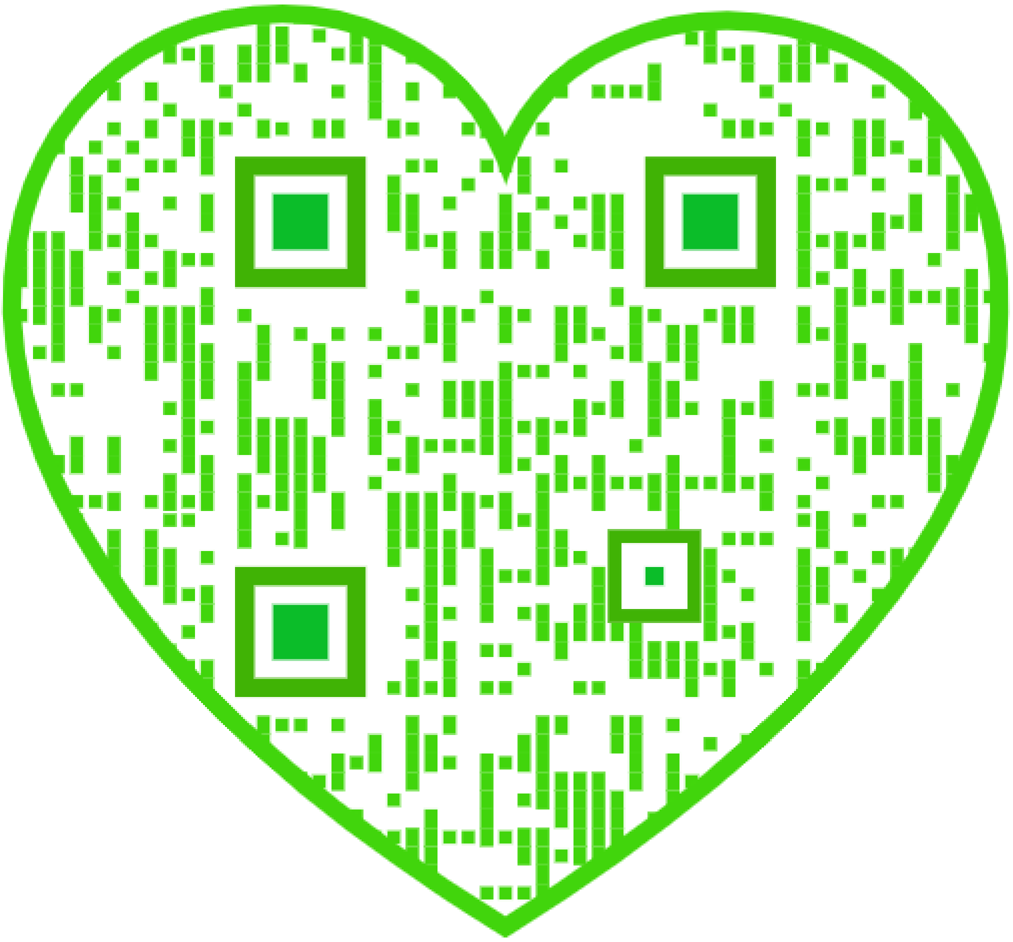

Bestuur en Administratie

DER

Provincie Noordbrabant

Historische en administratieve bescheiden

VERZAMELD EN GEORDEND DOOR

H. F. J. SMEETS en V. F. L. W. CLEERDIN

Adjunct-Commiezen ter Provinciale Griffie

ONDER LEIDING EN TOEZICHT VAN

J. F. A. WAGENAAR

Griffier der Staten van Noordbrabant

Derde Deel.
(K—R)

P. STOKVIS EN ZOON 's-HERTOGENBOSCH

INHOUD

VAN HET

DERDE DEEL.

Kadaster . . . . Bladz. 1
Kiesrecht . . . . „ 17
Koninklijk Huis. . . . . „ 161
Krankzinnigen . . . . „ 113
Land-, Tuin- en Boschbouw . . . . „ 162
Legalisatie . . . . „ 190
Legaten . . . . „ 193
Lichtmispegge . . . . „ 194
Loterijwet . . . . „ 196
Marktwezen . . . . „ 198
Maten en gewichten . . . . „ 215
Middelen van vervoer . . . . „ 225
Militaire zaken.
Verschillende voorschriften . . . . „ 228
Leger . . . . „ 288
keuring . . . . „ 288
vrijstelling . . . . „ 289
vergoeding . . . . „ 297
bewijzen van voldoening en ongehoudenheid „ 300
loting . . . . „ 306
onderzoek in zake voorgeoefendheid . . . „ 307

verlof, onderzoek verlofgangers, herhalings-
oefeningen . . . . Blz. 315
opkomst met spoed . . . . „ 342
kleeding en uitrusting . . . . „ 344
reis- en verblijfkosten, militair vervoer . . „ 346
landweer . . . . „ 371
inlijving . . . . „ 309
landstorm . . . . „ 396
weerbaarheidsvereenigingen . . . . . . „ 403
Marine . . . . „ 405
Motor- en rijwielwet . . . . „ 420
Muilkorf . . . . „ 444
Muntwezen . . . . „ 446
Naturalisatie . . . . „ 447
Nederlanderschap . . . . „ 448
Onderwijs, Hooger en Middelbaar.
Algemeene zaken . . . . „ 481
Vakonderwijs . . . . „ 483
Land- en tuinbouwonderwijs . . . . „ 490
Onderwijs, Lager.
Algemeene zaken . . . . „ 493
Personeel . . . . „ 498
Schoolbouw . . . . „ 500
Rijksbijdragen . . . . „ 512
Leerplicht . . . . „ 530
Herhalingsonderwijs . . . . „ 534
Schoolcommissiën . . . . „ 541
Ongevallenverzekering . . . . „ 545

Onteigening . . . . Blz. 547
Ontplofbare stoffen . . . . „ 548
Opvoeding, Lichamelijke . . . . „ 553
Overeenkomsten . . . . „ 559
Pandhuiswet . . . . „ 565
Paspoorten
Binnenlandsche paspoorten . . . . „ 567
Buitenlandsche „ . . . . „ 572
Pensioenen en wachtgelden.
Algemeene zaken . . . . „ 578
Burgerlijke pensioenen . . . . „ 583
gemeenteambtenaren. . . . . „ 584
onderwijzers. . . . . „ 589
weduwen en weezen van onderwijzers . . „ 619
Militaire pensioenen . . . . „ 626
Phosphorluciferswet. . . . . „ 628
Politie
Algemeene zaken . . . . „ 629
Rijksveldwacht . . . . „ 654
Gemeenteveldwacht . . . . „ 658
Posterijen.
Algemeene zaken . . . . „ 678
Portvrijdom . . . . „ 693
Provinciaal bestuur en ambtenaren . . . . . „ 706
Provinciaal verslag . . . . „ 738
Ridderorden . . . . „ 744
Roode Kruis (Het) . . . . „ 745
Rijksuitkeering aan gemeenten . . . . „ 749

KADASTER.

377 *Circulaire von den Gouverneur dd. 5 Maart 1836, D. no. 3; mededeeling van nadere voorschriften, betreffende* RAADPLEGING DER KADASTRALE GEMEENTE-ARCHIEVEN, *door particulieren en beambten, alsmede omtrent de goede bewaring dier stukken.* (*Prov. Bl.* 1836 *nr.* 46).

De Gouverneur der Provincie Noord-Braband, ontvangen hebbende eene resolutie van Zijne Excellentie den Minister van Financien, van den 23 Februarij jl.. no. 107, (Directe Belastingen), van den navolgenden inhoud:

„De Minister; gelet op art. 4 en 86 van de voorloopige verordeningen tot instandhouding van het kadaster, alsmede op art. 6 van het besluit Zijner Majesteit van 1 augustus 1828, (*Staatsblad no.* 52), heeft goedgevonden en verstaan, te bepalen het geen volgt:

Artikel 1.

De plans en verdere kadastrale stukken, zoo als aanwijzende tafels, perceelsgewijze leggers enz., onder de Gemeentebesturen berustende, zullen dienen, zoo wel voor het publiek, en ten gerieve van 's Rijks-ambtenaren, als voor de besturen der Gemeenten zelve.

Art. 2.

Het gebruik van gezegde stukken, zal zich echter niet verder mogen uitstrekken, dan tot de raadpleging of de inzage derzelve, en zullen daarvan geene afschriften of uittreksels hoegenaamd mogen afgegeven, noch ook het nemen van kopijen of uittreksels aan anderen mogen toegelaten worden, en veel minder nog de stukken zelve aan derden geleend of verstrekt, gelijk ook niemand zich kopijen

of uittreksels, welke desniettegenstaande daarvan mogten worden uitgegeven, als op openbare stukken, zal kunnen beroepen.

Art. 3.

De heeren Gouverneurs zullen op de stipte naleving van het in art. 2, hiervoren bepaalde toezien, en de afwijkingen welke te dien aanzien mogten plaats hebben, als niet alleen strijdig met de bestaande verordeningen, maar ook, *blijkens de ondervinding* niet zelden tot zeer nadeelige gevolgen aanleiding gevende, door alle in hunne magt staande middelen te keer gaan, terwijl zij zoodanige Gemeentebesturen, welke zich de afgifte van kopijen of extracten mogten veroorloven, of die van de verdere bepalingen ten dezen mogten afwijken, aan den Minister zullen kenbaar maken, ten einde voor zoo veel noodig, zoodanige verdere maatregelen kunnen genomen worden, als het algemeen belang en dat der openbare dienst vorderen.

Art. 4.

Ter verdere verzekering van het bij art. 2, hiervoren bepaalde, wordt aan de Ambtenaren van de Registratie, van de Directe Belastingen, en van het Kadaster, uitdrukkelijk verboden in hunne ambtsbetrekkingen gebruik te maken van, eenig gevolg te geven aan, of achtteslaan op zoodanige afschriften of uittreksels van kadastrale stukken, welke door of van wege de Gemeentebesturen mogten zijn of worden opgemaakt en afgegeven, maar zullen zij in tegendeel verpligt zijn, zoodanige stukken, wanneer hun die in handen komen, onverwijld aan den Gouverneur der betrokkene Provincie overtemaken.

Art. 5.

De Gemeentebesturen zullen de noodige maatregelen nemen, ten einde bij gelegenheid der raadpleging of inzage van de in hun archief berustende kadastrale stukken, niet op eenige andere wijze van dezelve worde gebruik gemaakt, dan hoogstens tot het nemen, door de belanghebbenden

van eenige losse aanteekeningen, waarvan dan ook het al of niet naauwkeurige, geheel voor hunne rekening blijft, met al de gevolgen die uit te begane fouten mogten voortspruiten; zullende verder door de Gemeentebesturen moeten worden zorg gedragen, dat geenerlei schade aan de stukken toegebragt worde, als in welk geval de kosten van herstel zullen komen ten laste der Gemeentebesturen, behoudens verhaal op dengene die de schade veroorzaakt, of er aanleiding toe gegeven heeft.

Art. 6.

De inzage of raadpleging van meergezegde stukken, zal niet anders mogen plaats hebben, dan in bijwezen van eenen door het Plaatselijk Bestuur daartoe aantewijzen Beambte, welke, overmits de stukken onmogelijk met den dag bijgewerkt kunnen gehouden worden, ter voorkoming van misvatting, vooral ten aanzien van de nommers der perceelen en in betrekking tot de belende eigenaren, ieder die ter inzage wordt toegelaten, zal moeten opmerkzaam maken, op het tijdstip waarop de stukken het laatst zijn bijgewerkt."

Brengt gemelde resolutie bij deze ter kennisse van de hoofden der Stedelijke en Gemeentebesturen ten platten Lande in deze Provincie, Hun Ed. Achtb. tevens uitnoodigende, om, zonder de raadplegingen der kadastrale stukken te bemoeijelijken, bovenbedoelde voorschriften zorgvuldig te doen inachtnemen, ten einde daarbij alle misbruik voorgekomen en tevens de noodige zorge worde gedragen, dat deze belangrijke stukken ongeschonden bewaard blijven; wordende den besturen voornoemd, wijders aanbevolen, geene verplaatsing hoegenaamd, anders dan die ten behoeve der kadastrale bewerking gevorderd, van meerbedoelde kadastrale archieven te gedoogen, dezelve steeds onder hun opzigt, ten Raadhuize gedeponeerd latende, terwijl alleen, dan, wanneer daartoe te dier plaatse geene genoegzame gelegenheid mogt bestaan, dezelve ten huize van het hoofd van het Plaatselijk Bestuur binnen de Gemeente gevestigd,

zullen kunnen bewaard blijven, die deswege verantwoordelijk blijft.

En worden de Ambtenaren van het kadaster aan wie het onderzoek, omtrent de toestand der kadastrale Gemeenten-stukken, volgens de instructien is opgedragen, tevens belast, om, in derzelver rapporten ter zake betrekkelijk, van hunne bevinding ten aanzien der plaatse van bewaring dier stukken, bijzondere melding te maken.

En zal het tegenwoordige besluit in het *Provinciaal Blad* worden opgenomen en aan de Stedelijke en Plaatselijke Besturen in deze Provincie, op de gebruikelijke wijze worden toegezonden, ten einde te strekken tot derzelver informatie en naleving. Enz.

378 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 24 Januari* 1853 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen;* HERINNERING AAN HET VERBOD TEGEN AFGIFTE VAN UITTREKSELS UIT DE GEMEENTE-KADASTRALE STUKKEN AAN PARTICULIEREN (*Prov. Bijbl.* 1853 *nr.* 8).

De Staatsraad, Commissaris des Konings in de Provincie Noordbrabant, ontvangen hebbende eene missive van den Heer Minister van Financiën van den 19 dezer, No. 66 afdeeling Registratie, luidende als volgt:

„Ingevolge Art. 4 der verordeningen tot instandhouding des kadasters (dd. 23 October 1832), is ten raadhuize van iedere Gemeente een dubbel der kadastrale stukken nedergelegd, hetwelk na den afloop der kadastrale werkzaamheden, jaarlijks wordt bijgewerkt.

Deze maatregel ten gerieve van het Plaatselijk Bestuur, van Polder-Besturen en verdere landelijke of stedelijke administratiën ingesteld, ging gepaard met het verbod (art. 86), om van de kadastrale stukken uittreksels uittegeven aan particulieren. Behalve dat die registers, uit den aard der zake, meestal een jaar of eenige maanden ten achteren zijn, en dus wanneer men zich op die extracten verliet, de

grondslag gelegd zou worden tot verkeerde overneming van *sectiën* en *nommers* en *eigennamen* in de akten en van daar in de registers, waarop intusschen de eigendoms-rechten berusten, zoo is niemand voor die opgaven of uittreksels verantwoordelijk, en zou de heffing van salaris door de beambten der stedelijke of plaatselijke secretarijen, willekeurig en zonder eenig tarief hoegenaamd, in gevallen, waarin de wet andere ambtenaren daartoe naar wettelijke tarieven de bevoegdheid geeft en aansprakelijk stelt, alligt het karakter van concussie kunnen aannemen.

In weerwil van het verbod heeft dit misbruik plaats; in sommige steden, schijnen zelfs, als het ware, duplicaten of succursalen van de hypotheekbewaringen te bestaan. Ofschoon het bezwaarlijk is, bepaalde personen of gemeenten aantewijzen, zoo is het evenwel onwaarschijnlijk, dat herhaalde klachten daaromtrent ingebracht, geheel ijdel en ongegrond zouden zijn; gepaard met de menigvuldige fouten, welke in de akten der Notarissen, vooral ten platte lande, voorkomen, geven zij mij genoegzame aanleiding, om U HoogEdel Gestrenge op het misbruik opmerkzaam te maken en te verzoeken, om de Gemeentebesturen te herinneren de bepaling van Art. 86 der *algemeene verordeningen* nopens het kadaster, opdat een gebruik geweerd worde, hetwelk de eigendoms-rechten van de Ingezetenen in de waagschaal stelt, en op de naauwkeurigheid van het kadaster aanhoudend inbreuk maakt."

Heeft goedgevonden en verstaan:

Den inhoud der voorschreven missive ter kennis te brengen van Burgemeesters en Wethouders der Gemeenten in de provincie, met aanschrijving, voor zoo veel noodig, om het verbod vervat in artikel 86 der verordeningen tot instandhouding van het kadaster, tegen de afgifte van uittreksels uit de gemeenten-kadastrale stukken aan particulieren, stiptelijk in het oog te houden en door de gemeentelijke ambtenaren te doen in het oog houden. —

379 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 30 *April* 1856 *A nr.* 9, *aan de gemeentebesturen ; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITREIKING VAN KADASTRALE STUKKEN AAN NOTARISSEN (*Prov. Bijbl.* 1856 *nr.* 38).

's Gravenhage, den 26 April 1856.

Mijn Ambtgenoot van Justitie heeft ter mijner kennis gebragt, dat vele Notarissen, inplaats van zich bij den Bewaarder der Hijpotheken en van het Kadaster een naauwkeurig uittreksel uit de kadastrale leggers, overeenkomstig artikel 6 No 6 van het koninklijk besluit van 1 Augustus 1828 (*Staatsblad* No. 52) aan te schaffen, zich gemakshalve uittreksels doen uitreiken uit de kadastrale stukken, onder de gemeentebesturen berustende, welke stukken met die ten kantore van den Bewaarder bijna nimmer overeenkomen en om redenen van administrativen aard eerst later kunnen worden bijgewerkt en in overeenstemming gebragt met de jongste kadastrale wijzigingen, in eenig perceel gekomen. In overeenstemming met het verlangen van mijn Ambtgenoot, verzoek ik U.H.E.G. de gemeentebesuren uit te noodigen, dat zij hunnerzijds zoodanige uitreiking, waardoor reeds zooveel verwarring in de openbare registers van hypothecaire formaliteiten is ontstaan, nalaten. U.H.E.G. gelieve de besturen hierbij te wijzen op het arrest van den Hoogen Raad van 14 December jongstleden waarbij met veroordeeling van een Notaris in de daartoe staande geldboete en kosten, is beslist, dat onder de kadastrale schrifturen, in artikel 37, 2de lid, der wet op het Notaris-ambt van 9 Julij 1842 (*Staatsblad* No 20) bedoeld, uitsluitend worden verstaan die kadastrale stukken, welke ten kantore van bewaring der hypotheken en van het kadaster zijn nedergelegd, en geenszins die welke onder de gemeentebesturen berusten. Dit stelsel werd ook steeds door de Regering voorgestaan en zooveel in haar was gehandhaafd. Ik acht

het van belang, dat ook van de zijde der gemeentebesturen worde medegewerkt, om daaraan de hand te houden.

380 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 22 *September* 1856 *A nr.* 16, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* HET GEBRUIK, DAT DOOR DE INGEZETENEN VAN DE GEMEENTELIJKE KADASTRALE LEGGERS KAN GEMAAKT WORDEN (*Prov. Bijbl.* 1856 *nr.* 72).

No. 157. *'s Gravenhage, den* 17 *September* 1856.

Naar aanleiding van uwe circulaire, ter voldoening aan de missive van mijn departement van 26 April jl. No 138 (2e afdeeling), aan de gemeentebesturen gerigt, heeft het gemeentebestuur van . . . . . . inlichting gevraagd, of het de bedoeling van het schrijven van mijn departement is, dat aan de Notarissen en andere Ingezetenen inzage der kadastrale stukken moet worden geweigerd.

Na overleg met mijne ambtgenooten van Justitie en van Finantiën, heb ik de eer UHEG. te verzoeken, aan het gemeentebestuur te berigten, dat men niet het gebruik, maar alleen het misbruik, dat van de gemeentelijke kadastrale leggers meermalen gemaakt wordt, wenscht tegen te gaan en alzoo verhinderd wil hebben, dat Notarissen gemaks- of zuinigheidshalve die stukken bezigen voor de zamenstelling hunner acten, waartoe zij slechts eenmaal in het jaar bijgewerkt wordende, en geene minuten zijnde, ongeschikt moeten worden geacht; dat mitsdien de burgemeesters, die in den regel niet onbekend zullen zijn met de redenen, waarom de kadastrale stukken worden geraadpleegd, die raadpleging kosteloos behooren toe te staan, wanneer zij niet geschiedt tot vinding van sectie en nommers, ten einde deze in akten of aangiften te vermelden.

381 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 9 Februari 1860 A nr. 5, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van d.n Minister van Financiën over* BIJHOUDING DER KADASTRALE REGISTERS *(Prov. Bijbl. 1860 nr. 22).*

N°. 72. *'s Gravenhage, den* 23 *Januarij* 1860

Bij deze heb ik de eer U Hoog Edel Gestrenge te doen toekomen, een extract der resolutie van heden n°. 72, aan den inhoud waarvan ik de vrijheid neem mij te refereren.

Vermits het een maatregel betreft, welke de deugdelijke en nette bijhouding der kadastrale registers tot de gemeente-archieven behoorende, zal bevorderen, indien de Gemeentebesturen van de lijst der veranderde artikelen gebruik maken om den arbeid der landmeters na te gaan, komt het mij wenschelijk voor, dat de Gemeentebesturen daarmede door U Hoog Edel Gestrenge worden bekend gemaakt; terwijl ik het voorts niet ondienstig zou oordeelen, dat de Gemeentebesturen, jaarlijks, nadat de bijwerking der registers is volbragt, aan U Hoog Edel Gestrenge casu quo, hunne aanmerkingen op de bijwerking, door middel van nota's halfbladsgewijze geschreven, mededeelden, welke nota's, indien zij mij door U H.E.G. werden toegezonden, zouden kunnen strekken om opheldering in te winnen en daar, waar onverhoopt de bijwerking te wenschen mogt laten, middelen van voorziening aan te wenden. Enz.

EXTRACT uit het Register der Resolutien van den Minister van Financien.

N°. 72. *'s Gravenhage, den* 23 *Januarij* 1860.

De Minister, heeft goedgevonden en verstaan:

1°. Te bepalen, dat in den kadastralen legger van elke gemeente moet worden ingeschoven, naar mate van de behoefte, een of meer vellen papier (formaat van den legger), ter aanteekening jaarlijks, voor het eerst over het dienstjaar 1860, van de veranderde artikelen, zulks *a.* ten einde

de Gemeentebesturen in staat te stellen, zich van de juistheid en netheid der gemaakte veranderingen te kunnen vergewissen en de declaratie der kosten van bijwerking te kunnen controleeren; *b.* om de Ingenieurs Verificateurs des kadasters, en de Controleurs der directe belastingen en des kadasters tot leidraad te strekken, bij het nazien van de registers bij hunne bezoeken in de gemeenten enz.

382 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 6 *October* 1863 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van het volgend extract uit het register der resolutiën van den Minister van Financiën over* BIJHOUDING VAN HET KADASTER (*Prov. Bijbl.* 1863 *nr.* 82).

N°. 42. 29 *Mei* 1863.

De Minister,

Heeft goedgevonden en verstaan:

Met aanvulling der resolutie van 5 November 1844 (Circ. n°. 739 Reg^{e}.) en wijziging der resolutie van 19 September 1861 n°. 38 (Periodiek Woordenboek n°. 3892) te bepalen:

Art. 1.

De suppletoire aanwijzende tafels van het kadaster worden, nadat al de veranderingen betreffende het dienstjaar 1863, voor zoo ver dit nog niet mogt zijn geschied, daarin bijgeschreven zullen zijn, door eene lijn, onder het laatst ingeschreven perceel en het daaronder plaatsen van de dagteekening en het nommer dezer resolutie, afgesloten en niet verder bijgehouden.

De inschrijvingen welke over het *dienst*jaar 1864 reeds in de voormelde tafels mogten zijn gedaan blijven bestaan.

Art. 2 enz.

Art. 6.

In de *tweede* kolom van het register n°. 71, worden, voor de over het *dienst*jaar 1864 en vervolgens in te schrijven

nieuwe perceelen, nevens de *eerste* kolom, met de pen, *drie* nieuwe kolommen getrokken, ter aanduiding daarin van de bladen der plans waarop en der letters en nommers der ruiten van de plans waarin die perceelen voorkomen (kolom 3, 4 en 5 van de suppletoire aanwijzende tafel *laatste* model.)

Art. 7.

In de registers n°. 71 worden, te beginnen met het dienstjaar 1864, aangeteekend:

a. bij de *vervallen* perceelen, achter het laatste nommer in de tweede kolom ingeschreven: de nommers der *nieuwe* perceelen, waarin de *vervallen* perceelen zijn overgegaan;

b. bij de nieuwe perceelen, in eene daarvoor aan de regterzijde van de tweede kolom te openen nieuwe kolom: de nommers der *vervallen* perceelen waaruit de *nieuwe* perceelen zijn voortgesproten.

Dit artikel is alleen van toepassing op de registers n°. 71 tot de gemeente-archieven behoorende.

383 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 20 *Maart* 1868 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van het volgend schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* OPPLAKKING DER KADASTRALE GEMEENTEPLANS (*Prov. Bijbl.* 1868 *nr.* 37).

No. 244.
— *'s Gravenhage, den* 16 *Maart* 1868.

Van verschillende zijden is ter kennis van mijn ambtgenoot van Financien gekomen, dat sommige gemeentebesturen de kadastrale plans hunner gemeente op linnen doen opplakken.

Behalve dat dit op de juistheid der kaarten van nadeeligen invloed is, verliezen zij ook hunne doorschijnendheid, zoodat de gewone bijwerking met behulp van het copieerglas niet meer kan plaats hebben. Eene andere methode voor

de bijwerking is intusschen voor de deugdelijkheid van de plans ongeraden en zou ook het werk minstens verdubbelen, dat dan van de landmeters van het kadaster in billijkheid niet zou kunnen worden gevorderd, zoodat de opplakking der plans hunne vernieuwing noodzakelijk maakt.

Ter voldoening aan het verlangen van mijn ambtgenoot, dat bedoelde opplakking worde te keer gegaan, verzoek ik UHEG. de aandacht der gemeentebesturen in uwe provincie op de zaak te vestigen en hen uit te noodigen voortaan te zorgen, dat geene opplakking plaats hebbe.

384 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 30 *December* 1882 *A nr.* 13, *aan de gemeentebesturen* ; *mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Financiën omtrent* BIJWERKING DER KADASTRALE REGISTERS (*Prov. Bijbl.* 1882 *nr.* 141).

No. 8.
—

's Gravenhage, den 12 *December* 1882.

Bij missive van dit departement, dd. 23 Januari 1860, No. 72, werd aan de Heeren Commissarissen des Konings mededeeling gedaan van voorschriften, die omtrent de bijwerking der kadastrale registers tot de archieven der gemeenten behoorende zijn gegeven en die o.a. ten doel hebben om de gemeentebesturen in staat te stellen zich van de juistheid en netheid dier bijwerking te vergewissen.

Ofschoon in de omstandigheid, dat toen de kosten van bijwerking door de gemeenten werden betaald een meer klemmende reden bestond om nopens de deugdelijkheid dier bijwerking onderzoek te doen, komt het mij toch voor dat nu die bijwerking kosteloos geschiedt, het gemeentebelang bij eene behoorlijke bijwerking niet geheel is vervallen, eensdeels omdat een slordige en onnaauwkeurige bijwerking de noodzakelijkheid tot vernieuwing der stukken ten koste van de gemeente spoediger zou doen geboren worden, anderdeels omdat de ingezetenen, die van de

stukken wenschen gebruik te maken er belang bij hebben, dat ze behoorlijk zijn bijgewerkt.

In dit een en ander schijnt mij voor de gemeentebesturen voldoende grond gelegen om met het onderzoek in de aanschrijving dd. 23 Januari 1860, No. 72, bedoeld voorttegaan, te meer daar het mijnerzijds verordende toezicht op die bijwerking zich, uit den aard der zaak, slechts tot een summier onderzoek kan bepalen.

Het zou mij daarom zeer nuttig voorkomen wanneer de gemeentebesturen door UHEG. in bovenvermelden zin werden ingelicht, terwijl tot vereenvoudiging der zaak de van de gemeentebesturen te ontvangen nota's van bemerkingen door U rechtstreeks aan de betrokken Ingenieurs-Verificateur zouden kunnen worden gezonden.

385 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 10 *October* 1892 *A nr,* 1, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Financiën over* KOSTEN VAN VERNIEUWING VAN KADASTRALE GEMEENTESTUKKEN (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 116).

No. 11.
Afdeeling: Registratie. *'s Gravenhage,* 6 *October* 1892.

Ter voldoening aan het verzoek van UHEd.G., heb ik de eer te berichten, dat voor de vernieuwing van de kadastrale stukken, bij de gemeentebesturen berustende, het navolgend tarief is vastgesteld:

Registers

Kadastrale leggers

voor elk perceel en elk totaal een cent; voor elk hoofd twee cent.

Naamlijst

voor elken naam twee cent.

Register No. 71

voor elke drie perceelen een cent.

Plans

a. voor de eerste 200 perceelen $2\frac{1}{2}$ cent; voor de volgende 200 perceelen 2 cent; voor de daarna volgende 200 perceelen $1\frac{1}{2}$ cent, voor de verdere perceelen 1 cent.

b. voor elke vierkante decimeter teekening 25 cent.

c. voor bladen, waarop uitsluitend bebouwde kommen voorkomen, het dubbele. De jaarlijksche bijwerking van bedoelde stukken geschiedt geheel kosteloos.

386 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 20 *October* 1892 *G nr.* 88, *aan de gemeentebesturen; voldoening der* KOSTEN VAN VERNIEUWING VAN KADASTRALE GEMEENTESTUKKEN (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 117).

De Voorzitter onzer vergadering heeft bij zijne aanschrijving van 10 October jl. A. No. 1 Provinciaal bijblad No. 116 te uwer kennis gebracht, het door den Minister van Financien laatst vastgestelde tarief voor de vernieuwing van de kadastrale stukken, bij de gemeentebesturen berustend.

In overeenstemming met art. 14 der voorschriften, omtrent de inrichting der gemeenterekening, opgenomen in het Provinciaal blad van 1873 No. 41, wenschen wij voortaan bij de bevelschriften tot betaling van vernieuwingen der kadastrale stukken aan te treffen, behoorlijk gespecificeerde declaratien, opgemaakt volgens bovengemeld tarief.

Wij noodigen U daarom uit, alvorens lastgeving tot betaling der bedoelde declaratiën te verstrekken, U te overtuigen, dat de declaratiën in den verlangden zin zijn opgemaakt.

387 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 5 *Februari* 1898 *A nr.* 2, *aan de Burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Financiën over* GEBRUIK VAN KADASTRALE STUKKEN (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 17)

No. 79. *'s-Gravenhage,* 2 Feb. 1898.

Naar aanleiding van Uw nevensvermeld schrijven en onder terugzending van de daarbij ontvangen stukken heb ik de eer mede te deelen, dat ik er geen bezwaar in zie, dat door belanghebbenden zelve en op hunne verantwoordelijkheid aftrekken of uittreksels worden gemaakt uit de kadastrale stukken bij de gemeentebesturen berustend, mits:

1°. die stukken daartoe niet uit de bewaarplaats ter Secretarie worden verwijderd;

2°. de raadpleging dier stukken door anderen daardoor niet worde belet of belemmerd;

3°. die stukken daardoor niet zoodanig lijden, dat vernieuwing spoediger noodig is, dan anders het geval zou zijn. U.H.E.G. enz.

388 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 26 *Mei* 1903 *G nr.* 47, *aan de gemeentebesturen en de gezondheidscommissiën; mededeeling van het volgende schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende terbeschikkingstelling van bij de* GEMEENTEBESTUREN BERUSTENDE KADASTRALE STUKKEN (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 70).

No. 3771.
Afdeeling B. B. *'s-Gravenhage,* 18 Mei 1903.

Ik heb de eer Uw College te verzoeken aan de gemeentebesturen en aan de gezondheidscommissiën in Uw gewest namens mij mede te deelen, dat de Minister van Financiën

bij resolutie van 9 Mei jl. No. 7, afd. Registratie, heeft goedgevonden en verstaan aan mij te kennen te geven dat er zijnerzijds geen bezwaren tegen bestaan, dat de gemeentebesturen de bij hen berustende kadastrale stukken ter beschikking stellen van de gezondheidscommissiën om daarvan inzage, afschrift of uittreksels te nemen, mits die stukken daartoe niet uit de bewaarplaats ter secretarie worden verwijderd en de raadpleging daarvan door anderen niet wordt belet.

389 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 4 *October* 1912 *A nr.* 3 *aan de burgemeesters; mededeeling van het volgend schrijven van den Minister van Financiën betreffende het* TOEZICHT VOOR DE GRONDBELASTING OP DE WOESTE GRONDEN- GEENE BUITEN-, MOERAS- OF BROEKGRONDEN ZIJNDE *(Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 142*).*

Afdeeling
Directe Belastingen.

—

No. 79. 's Gravenhage den 25n September 1912.

Ten einde het toezicht voor de grondbelasting op de woeste gronden, geene buiten-, moeras- of broekgronden zijnde, nog beter tot zijn recht te doen komen, is door mij een voorschrift uitgevaardigd, waarbij o. m. is bepaald, dat de ambtenaren van den actieven dienst der directe belastingen, enz. schetsen op calqueerpapier moeten maken van die gedeelten der gemeenteplans, waarop met rood onderstreepte perceelen (woeste gronden) voorkomen.

Ik heb de eer UHoogEdelGestrenge te verzoeken de Burgemeesters in Uw gewest te willen uitnoodigen maatregelen te nemen, dat aan de hiervorengenoemde ambtenaren daartoe gelegenheid worde gegeven.

390 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 21 December 1914 A nr. 7, aan de gemeentebesturen; vergunning aan de Nederlandsche Heidemaatschappij tot het vervaardigen van* KOPIËEN VAN KADASTRALE GEMEENTEPLANS (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 129.

Ik heb de eer U mede te deelen, dat de Minister van Financiën aan het bestuur der Nederlandsche Heidemaatschappij vergunning heeft verleend om door het personeel dier Maatschappij kopieën van kadastrale gemeenteplans te doen vervaardigen, indien die noodig mochten zijn voor het opmaken van plannen voor verbetering van beken en waterleidingen, voor ruilverkavelingen en dergelijke werkzaamheden, mits de plans niet uit de gemeentehuizen worden verwijderd, waardoor de raadpleging door belanghebbenden zou worden belemmerd en uit dit gebruik dier kaarten geen kosten van herstel of vernieuwing voor de gemeentebesturen voortvloeien.

Zie ook: *Archieven, Belastingen Rijks-, Gezondheidswet, Hinderwet.*

KIESRECHT.

391 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 13 *October* 1854, *aan de gemeenteraden;* VERKIEZING *ter vervulling der plaatsen van twee* RAADSLEDEN, DIE OP VERSCHILLENDE TIJDEN MOETEN AFTREDEN (*Prov. Bl.* 1854 *nr.* 28).

Bij Koninklijk besluit van 5 October jl. no. 68, is de vraag, of de verkiezing ter vervulling der plaatsen van twee Raadsleden, die op verschillende tijden moeten aftreden, al dan niet met ééne stembus en met één stembriefje kan geschieden, ontkennend beslist, en wel op de navolgende gronden:

Dat art. 30 der gemeentewet uitdrukkelijk bepaalt. dat hij, die ter vervulling eener buiten den bij den rooster bepaalden tijd opengevallen plaats tot lid van den raad verkozen is, aftreedt op het tijdstip, waarop degeen, in wiens plaats hij is verkozen, moest aftreden;

dat, om deze bepaling toepassing te doen erlangen, het noodig is, dat de verkiezing zelve aanwijze, in wiens plaats de gekozene moet optreden, en dat bijgevolg, wanneer er twee of meer plaatsen in den raad opengevallen zijn, voor welke het tijdstip der periodieke aftreding verschillend is, daarin bij afzonderlijke verkiezingen, hetzij op verschillende dagen, hetzij door middel van verschillende stembussen en stembriefjes, behoort te worden voorzien;

dat op deze wijze alleen het recht der kiezers, hetwelk uit art. 30 der gemeentewet voortvloeit, om door hunne uitgebrachte stem te doen blijken, in wiens plaats hij, die door hen gekozen wordt, als raadslid moet optreden, kan worden gehandhaafd;

dat art. 29 der gemeentewet hier van geene toepassing is, daar dit voorschrift met de voorafgaande artt. 27 en 28 in onmiddelijk verband staande, alléén tot de *gewone* aftredingen betrekking heeft, welke het *naar den rooster* door het lot wil laten bepalen; terwijl art. 30 daarentegen, het tijdstip van aftreding regelt van die raadsleden, welke ter vervulling eener *buiten den rooster* ontstane vacature zijn gekozen, en alzoo een op zich zelf staand voorschrift bevat voor een geval, dat bij de vorige artikelen niet is voorzien.

Ingevolge eene uitnoodiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken, hebben wij de eer U van die koninklijke beslissing kennis te geven.

392 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 5 *April* 1877 *G. nr.* 193, *aan de gemeentebesturen; uitoefening* BURGERSCHAPSRECHTEN (*Prov. Bijbl.* 1877 *nr.* 36).

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft ons de vraag gesteld of wel wordt toegezien, dat personen, die zonder 's Konings toestemming bij het Pauselijk leger in dienst traden en ingevolge art. 10 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44), hun Nederlanderschap verloren, geenerlei burgerschapsrechten uitoefenen en dus ook niet op de kiezerslijsten worden ingeschreven.

Wij hebben gemeend hierop uwe aandacht te moeten vestigen.

Mochten in uwe gemeente personen, die in het voorschreven geval verkeeren, tot leden van den raad worden toegelaten, dan behoort daarvan bij de kennisgeving, bedoeld in art. 31 der gemeentewet, aan ons mededeeling te worden gedaan, ten einde voor ons gelegenheid besta ambtshalve over de toelating uitspraak te kunnen doen.

393 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 17 Februari 1891 A nr. 10, aan de burgemeesters;* VERKIEZINGEN VOOR DE PROVINCIALE STATEN *(Prov. Bijbl. 1891 nr. 18).*

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij brief van 14 Februari 1891 No. 663 afd. B.B. mede, dat aan zijn departement meermalen telegrafische berichten inkomen omtrent den uitslag der verkiezingen van leden der Provinciale Staten.

Namens den Minister verzoek ik U dergelijke berichten voor het vervolg achterwege te laten.

394 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 28 Januari 1897 A nr. 1, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* UITVOERING VAN EENIGE BEPALINGEN DER KIESWET *(Prov. Bijbl. 1897 nr. 15).*

No. 379. Afd. B.B. *'s-Gravenhage,* 25 *Januari* 1897.

Ik heb de eer UH.E.G. te verzoeken het volgende ter kennis te brengen van de burgemeesters in Uw gewest.

I. Aangezien bij art. 10 van het Koninklijk besluit van 28 November jl. (Staatsblad no. 176), het Koninklijk besluit van 28 November 1887 (Staatsblad no. 211) is ingetrokken, zijn daarmede ook de voorschriften, vervat in de art. 11—14 van laatstgemeld besluit, vervallen. Het zal in het vervolg noodig zijn, dat de burgemeester bij twijfel aangaande de juistheid van aangiften, als bedoeld bij *art.* 12 der nieuwe kieswet, inlichtingen inwinne bij den ontvanger der successierechten, onder wiens kantoor de onroerende goederen zijn gelegen. In verband hiermede zijn door den Minister van Financiën bij circulaire van 30 November jl. no. 1164 (Registratie no. 19) de volgende voorschriften vastgesteld.

„Wanneer naar aanleiding van aangiften, gedaan ingevolge art. 12 der kieswet, de burgemeester inlichtingen verzoekt aan den ontvanger der successierechten, onder wiens kantoor de goederen gelegen zijn, onderzoekt deze of de in de aangifte vermelde mede-eigendom uit de stukken van zijn kantoor blijkt.

Wanneer dit niet het geval is of wanneer volgens de te zijnen kantore berustende gegevens het aangegeven aandeel niet het juiste is, of niet krachtens erfenis is verkregen, dan zendt hij de aanvrage aan zijn ambtgenoot, onder wiens kantoor degene, van wien de mede-eigendom wordt beweerd afkomstig te zijn, zijn laatste woonplaats had.

Blijkt van den mede-eigendom, dan wordt in ieder geval het aandeel opgegeven, hetwelk den aanvrager in de nagelaten onroerende goederen toekomt.

Blijkt dat de mede-eigendom is voortgesproten uit eene andere oorzaak dan erfenis, dan wordt die oorzaak opgegeven.

Betreft de aangifte aanslagen in gemeenten, die tot meer kantoorkringen behooren, dan wordt zij door alle daarbij betrokken ontvangers behandeld.

Ieder der genoemde ambtenaren voegt bij de aangifte een schriftelijk verslag van de uitkomsten van zijn onderzoek.

De ambtenaar, die de aangifte het laatst heeft behandeld, zendt haar met bescheiden en verslagen terug, aan den burgemeester”.

II. Volgens *art.* 13 der kieswet moet de burgemeester bij de kennisgeving in art. 11 vermeld tevens de mannelijke inwoners der gemeente, die krachtens art. 1*b*. aanspraak meenen te kunnen maken om geplaatst te worden op de kiezerslijst, uitnoodigen daarvan voor 15 Februari aangifte te doen.

In het jaar 1897 is het doen van aangifte noodig voor *allen* die krachtens art. 1*b*. kiesrecht wenschen te erlangen.

In verband hiermede schijnt het wenschelijk, dat de burgemeester aan gemelde kennisgeving het volgende toevoege.

„Wie tot deze aangifte bevoegd zijn, blijkt uit de artt. 1 en 2 der kieswet luidende:

Art. 1.

De leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal worden gekozen door de mannelijke ingezetenen des Rijks, tevens Nederlanders, die den leeftijd van vijf en twintig jaar hebben bereikt, voor zoover zij over het laatst verloopen dienstjaar in eene of meer der Rijks directe belastingen zijn aangeslagen, het te dier zake verschuldigde voor of op den 1sten Maart voldaan hebben, en

a. over het volle laatstverloopen dienstjaar zijn aangeslagen in de grondbelasting voor een bedrag van ten minste één gulden, in de vermogensbelasting, in de belasting op bedrijfs- en andere inkomsten of naar een of meer der vijf eerste grondslagen van de personeele belasting zooals die is geregeld bij de wet van 16 April 1896 (Staatsblad no. 72); of

b. indien zij niet overeenkomstig het bepaalde sub *a* zijn aangeslagen, voldoen aan een der volgende voorwaarden:

1. dat zij als hoofden van gezinnen of als alleen wonende personen op den 31sten Januari sedert den 1sten Augustus van het vorige jaar hebben bewoond,

krachtens huur, achtereenvolgens in dezelfde gemeente niet meer dan twee huizen of gedeelten van huizen, voor elk waarvan, met of zonder bijbehoorenden grond of lokalen en bijgebouwen, niet ter bewoning bestemd, de werkelijke huurprijs, per week berekend, ten minste heeft bedragen de som, voor de gemeente of het gedeelte der gemeente, waar het huis gelegen is, vermeld in de bij deze wet gevoegde tabel;

of, krachtens eigendom, vruchtgebruik of huur een zelfde vaartuig van ten minste 24 kubieke Meter;

2. dat zij op den 31sten Januari sedert den 1sten Januari van het laatstverloopen jaar bij dezelfde persoon, onderneming, openbare of bijzondere instelling in dienstbetrekking of als inwonende zoon in het bedrijf of beroep der ouders werkzaam zijn en als zoodanig over dat jaar een inkomen

hebben genoten als voor de gemeente of het gedeelte der gemeente, waar zij wonen, is vermeld in de bij deze wet gevoegde tabel;

of dat zij op den 1sten Februari in het genot zijn van een door eene openbare instelling verleend pensioen van gelijk bedrag;

met dien verstande dat voor hen, die in beide gevallen verkeeren, zoo noodig, ter bereiking van het vereischte bedrag het inkomen en het pensioen worden samengeteld;

3. dat zij op den 1sten Februari sedert een jaar den eigendom met recht van vrije beschikking hebben van ten minste f 100 (nominaal), ingeschreven in de Grootboeken der Nationale Schuld, of van ten minste f 50, ingelegd in de Rijkspostspaarbank;

4. dat zij hebben voldaan aan de eischen van bekwaamheid, door of krachtens de wet gesteld voor de benoembaarheid tot eenig ambt, voor de vervulling van eenige betrekking of voor de uitoefening van eenig bedrijf of beroep.

Art. 2.

Onder hen, die den leeftijd van vijf en twintig jaren hebben bereikt, verstaat deze wet hen, die dien leeftijd hebben bereikt voor of op den 15den Mei.

De aanslag der vrouw in de Rijks directe belastingen geldt voor haren man; die van minderjarige kinderen wegens goederen, waarvan hun vader het vruchtgenot heeft, voor hunnen vader.

Aanslagen in de grondbelasting wegens onroerende goederen eener onverdeelde nalatenschap gelden ook voor den mede-eigenaar, wiens naam niet bij den aanslag in het kohier is vermeld, mits zijn aandeel in dien aanslag ten minste één gulden bedraagt.

Door den aanslag in de grondbelasting, in art. 1 vermeld, worden de hoofdsom en de Rijks-opcenten verstaan.

Aanslag in de vermogens- of in de bedrijfsbelasting geeft

geene aanspraak op kiesrecht, indien hij het gevolg is van eene met de waarheid strijdige aangifte.

Bij de berekening van den werkelijken huurprijs wordt maandhuur tot weekhuur herleid door deeling met 4, jaarhuur door deeling met 50.

Bij de berekening van het inkomen, bedoeld in art. 1b, 2°., eerste lid, worden vrije woning of inwoning en vrije kost en inwoning gerekend op het bedrag, voor de gemeente of het gedeelte der gemeente, waar zij genoten worden, vermeld in de bij deze wet gevoegde tabel; enkel vrije kost op het bedrag, vermeld in de laatste kolom, verminderd met dat, vermeld in de voorlaatste kolom dier tabel. Overigens komt alleen geld in aanmerking.

Indien het inkomen, bedoeld in art. 1b, 2°., als vast week-, veertiendaagsch-, maand- of jaarloon is genoten en dit loon wegens ziekte of verwonding gedurende ten hoogste twee maanden niet of niet ten volle is ontvangen, wordt het geacht tot het normale bedrag te zijn genoten.

Indien gedeelten eener gemeente in de bij deze wet gevoegde tabel afzonderlijk worden genoemd, wordt de grens tusschen die gedeelten door Ons, Gedeputeerde Staten, gehoord, bepaald en wanneer verandering van omstandigheden daartoe aanleiding geeft, gewijzigd.

Van deze besluiten wordt mededeeling gedaan in de Staatscourant, met bijvoeging van de adviezen van Gedeputeerde Staten, voor zoover bij de besluiten van die adviezen is afgeweken.

Krachtens art. 1a worden in 1897 alléén *ambtshalve* op de kiezerslijst geplaatst zij, die zijn aangeslagen in de grondbelasting (voor een bedrag van ten minste één gulden) over het dienstjaar 1896, in de vermogensbelasting of in de bedrijfsbelasting over het dienstjaar 1 Mei 1895—1 Mei 1896; voorts krachtens art. 163 zij, die zijn aangeslagen in de personeele belasting over het dienstjaar 1 Mei 1895—1 Mei 1896, een en ander, mits het te dier zake verschuldigde tijdig zij voldaan.

In de tabel, bedoeld in de artt. 1 en 2 der kieswet is voor zoover de gemeente betreft, het volgende bepaald.

Gemeente of deel der gemeente	Huurprijs	Minimum inkomen	Vrije woning of inwoning	Vrije kost en inwoning
	BEDOELD IN ARTIKEL			
	1b. 1°.	1b. 2°.	2.	2.
(*)				

De formulieren tot het doen van aangifte zijn *kosteloos* verkrijgbaar ter secretarie der gemeente.

De ingevulde formulieren kunnen *kosteloos* per post aan den burgemeester worden toegezonden met inachtneming van het volgende voorschrift:

dat de omslagen met aangiften en stukken moeten dragen boven aan de voorzijde het opschrift „Vrij van briefport, ingevolge art. 50 der kieswet" en in den linkerbenedenhoek de vermelding van den naam en de woonplaats van den afzender, gewaarmerkt door zijne handteekening.

III. In verband met de omstandigheid, dat in 1898 en volgende jaren, naar luid van art. 20 der kieswet aan hem, die uithoofde van inkomen, in dienstbetrekking genoten of van zoodanig inkomen, vereenigd met pensioen, op de kiezerslijst voorkomt, een aangiftebiljet ter invulling zal moeten worden gezonden, hetwelk naar gelang van de vroeger gedane aangifte zal zijn in te richten overeenkomstig model V, VI of VIII, behoorende bij het Koninklijk besluit van 28 November 1896 (Staatsblad no. 176), verdient het aanbeveling de aangiften van kiezers, die hun kiesrecht ontleenen aan art. 1b, 2°., tweede en derde lid, der kieswet, gedurende minstens één jaar te bewaren of althans van de gronden der aangifte aanteekening te houden. Uit de kiezerslijst toch, zooals die volgens de bepalingen van

(*) Zie voor de invulling van dit staatje de tabel gevoegd achter de Kieswet opgenomen in het Staatsblad van 1896 onder No. 154.

genoemd Koninklijk besluit behoort te worden ingericht, blijkt niet, of en in welke mate de kiesbevoegdheid berust op het *tweede* dan wel op het *derde* lid van art. 1b., 2°.

Enz.

395 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 11 *Februari* 1897 *nr.* 5, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van het Koninklijk besluit van* 4 *Februari* 1897 *nr.* 10, *betreffende* UITVOERING VAN ARTIKEL 2 VOORLAATSTE EN LAATSTE LID DER KIESWET (*Prov. Bl.* 1897 *nr.* 5).

UITTREKSEL.
4 Februari 1897.
No. 10.

In naam van Hare Majesteit WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.,

Wij EMMA, Koningin-Weduwe, Regentes van het Koningrijk.

Op de voordracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Februari 1897, No. 376, afd. B. B.;

Gelet op art. 2, voorlaatste en laatste lid der kieswet;

Hebben goedgevonden en verstaan;

De grens tusschen de gedeelten van gemeenten, afzonderlijk genoemd in de tabel, gevoegd bij de kieswet, zooals die is gewijzigd bij de wet van 31 December 1896 (Staatsblad No. 245), wordt, voor zoover betreft de provincie *Noord-Brabant* enz. bepaald als omschreven bij nevensgevoegden staat.

De Minister enz.

's-Gravenhage, 4 Februari 1897.

Bergen op Zoom (Stad).

De grens loopt langs den havendijk tot de uitwateringssluis van de gekanaliseerde rivier „De Zoom", verder langs den linkeroever van De Zoom tot de spoorwegbrug, van daar door den Staatspoorweg tot de stalen brug;

vervolgens langs den polderweg van den Augustapolder tot het snijpunt van dezen weg met den zeedijk van genoemden polder;

van dit snijpunt langs het strand, den zeedijk van Kijk-in-de-pot, den Geertruidapolder en de waterschans tot den havendijk.

Cuyk en St. Agatha (dorp).

De grens loopt van het wachthuis no. 22 aan den spoorweg Venlo—Nijmegen, waar deze spoorlijn gesneden wordt door den zoogenaamden Valuwschendijk, oostwaarts langs dezen dijk tot waar deze de Waaistraat kruist, volgt van daar verder zuidwaarts dien dijk tot het huis kadastraal sectie A. no. 900;

van daar in eene rechte lijn achter langs genoemd huis tot aan de rivier de Maas;

vervolgens zuidwaarts làngs die rivier naar de Ned Herv. pastorie, kadastraal sectie C. no. 422;

van daar in een rechte lijn langs dit perceel en gedeeltelijk langs den grintweg van Cuyk naar Haps tot den spoorweg Venlo—Nijmegen;

verder van het punt, waar deze rechte lijn dien spoorweg snijdt, noordwaarts langs den spoorweg naar het punt van uitgang.

Dongen (kom).

De grens loopt van de rivier de Donge in den Lagen Ham langs de scheiding der perceelen, kadastraal sectie B, nos. 1429 en 1430 tot daar, waar die perceelen samenkomen met de perceelen sectie B, nos. 1379 en 1354;

langs de westzijde der perceelen sectie B, nos 1354, 186 188, 194, 199, 214, 112, 234, 235, 96 en 95;

langs de scheiding tusschen laatstgemeld perceel en de perceelen sectie B, nos 1415 en 262, 261 en 1250, tot aan den noordelijken hoek van het perceel sectie B, no. 1248;

daarna in een rechte lijn naar den noordelijken hoek van het perceel sectie B, no. 290;

vervolgens langs de zuidwestzijde van de perceelen sectie B, nos. 789, 298, 312, 311 en 325 naar den westelijken hoek van het perceel sectie B, no. 361;

langs de zuidwestzijde van dit perceel en van de perceelen sectie B, nos. 899, 413, 424 en 1014 naar den westelijken hoek, van het perceel sectie B, no. 1368;

Verder langs de zuidwestzijde der perceelen sectie B, nos. 1368, 910, 1713, 514, 534, 535, 545, 764, 568, 580, 590 605, 620, 641, 640, 642, 863, 678, 679 en 681 tot aan de Procureursteeg;

langs deze steeg, oude baan en de Kerkstraat tot aan den noordelijken hoek van het perceel sectie G, nr. 239;

daarna langs de oostelijke grens van dit perceel, de scheiding van dit perceel en het perceel sectie G. no. 238, de zuidelijke zijde der perceelen sectie G, nos. 2200, 1081, 264, 265 en 266, de scheiding tusschen de perceelen sectie G, nos. 266 en 857 met 278 en die der perceelen sectie G, nos 278 en 1021 tot aan den Zandweg;

vervolgens langs de scheiding der perceelen sectie G, nos. 279 en 280, de zuidzijde der perceelen sectie G. nos. 288 en 295 tot aan de rivier „de Donge";

langs deze rivier tot aan de Molenstraat het perceel sectie A, no. 190;

verder langs de zuidzijde van het laatstgemeld perceel, de oostzijde der perceelen sectie A, nos 191, 194, 195, de zuidzijde der perceelen sectie A, nos. 189, 1010, 992, verder de oostzijde der perceelen sectie A, nos. 834, 833, 185, 961, 149, 140, 138, 1113, 121, 101, 831, 85, 71, 1173, 1172 en 51, langs de scheiding tusschen de perceelen sectie A. nos 1145 en 1106, tot het punt van uitgang.

Etten en Leur (kom Etten).

De grens loopt van het punt, waar het voetpad tusschen de perceelen kadastraal sectie L, no. 339 en L, no. 343,

uitkomt op den steenweg van Leur naar Etten, in rechte lijn naar het snijpunt der spoorlijn met den kiezelweg naar Hoeven, nabij wachthuis no. 14;

vervolgens in rechte lijn naar den hoek van de Heistraat en den steenweg naar Roosendaal bij den molen, sectie L, no. 1147;

daarna in rechte lijn op de zuidzijde van de kapel, sectie L, no. 1888, behoorende bij het nonnenklooster op het Moleneind;

van de zuidzijde dier kapel langs de zuidzijde van den molen, sectie L, no. 812, over den steenweg van Etten naar Rijsbergen en deze volgende langs de zuid- en oostzijden van het perceel sectie L, no. 1003;

vervolgens in rechte lijn naar den Bredaschen steenweg langs de noordoostzijde van het perceel sectie L, no. 2067 en van hieruit in rechte lijn naar het punt van uitgang.

Etten en Leur (kom Leur).

De grens loopt van den hoek, die de kwade straat maakt met den steenweg naar Leur bij perceel kadastraal sectie B, no. 700, in rechte lijn naar den hoek van den Brandschen weg tusschen de perceelen sectie B, nos. 560, 1502 en 1528;

verder dwars over de vaart in rechte lijn naar het punt, waar de Brembergstraat uitkomt op den Attalakenschen steenweg bij het perceel E, no. 283;

vervolgens in rechte lijn naar de zuidzijde van het perceel E, no. 1748, en van hieruit in rechte lijn naar het punt van uitgang.

Geertruidenberg (kom).

De grens loopt van de rivier de Donge, beginnende aan de waterkeering en de rivier stroomopwaarts volgende langs den linker-Dongedijk tot aan den weg van Made, van daar langs den stadsweg, den westelijken boord der vestinggracht

over het voetpad „Schäferslaantje” volgende, tot aan den Drimmelschen dijk; verder den noordelijken boord der vestinggracht volgende tot het kadastraal perceel sectie B, no. 676;

vervolgens langs de noordelijke en oostelijke zijde van dat perceel tot aan de rivier en van daar langs den oever der rivier over de buitenhaven tot aan het punt van uitgang.

Gemert (kom).

De grens loopt van de „Pandelaar” bij den noorwestelijken hoek van het huis kadastraal sectie I, no. 314, gelegen aan den straatweg naar Erp, door het voetpad zuidwestwaarts, langs de perceelen sectie I, nos. 313 en 364 tot den zandweg genaamd en loopende door „de Haag” en uitkomende tusschen de perceelen sectie I, nos. 959 en 960;

vervolgens langs den noordwestelijken hoek van het perceel sectie I, no. 959 door het voetpad langs het perceel sectie I, no. 507 tot aan den waterloop genaamd „de Rips”;

verder langs de Rips tot aan den vonder van het Slakkendijkje;

van dit punt in eene rechte lijn, westelijk langs en over de perceelen sectie I, nos. 517, 904 en 834, tot aan het kruispunt gevormd door de laan sectie I, no. 1206, met het voetpad langs de buitenste gracht om den tuin van het kasteel;

langs dit voetpad in eene rechte lijn, zuidelijk naar de laan sectie I, no. 548, langs de zoogenaamde Wijnboomsteeg, verder door deze laan, in oostelijke richting tot aan de ophaalbrug van het kasteel;

verder, dwars over de Rips en de Wijnboomsteeg, door het voetpad tegenover gemelde brug uitkomende, hetwelk zich dan oostwaarts wendt bij het perceel sectie L, no. 375, door een tweede voetpad, dat begint bij den noordwestelijken hoek van het perceel sectie L, no. 374 tot aan den provincialen kunstweg bij het perceel sectie L, no.

940 en uitkómt westelijk van de perceelen sectie H, nos. 872, 873 en 256;

vervolgens door dezen kunstweg, in oostelijke richting, noordwestelijk van de perceelen sectie H, nos. 1123 en 1140 tot aan den noordwestelijken hoek van het perceel sectie H, no. 1416;

vervolgens langs eene lijn getrokken zuidoostelijk van de perceelen sectie H, nos. 1416, en 1417, langs de zuidzijde van perceel sectie H, no. 1416 tot aan den noordwestelijken hoek van perceel sectie H, no. 1018 en van daar in eene rechte lijn tot de Oudestraat (kunstweg naar Mortel en Bakel), noordwestelijk van het perceel sectie H, no. 1085;

daarna, dwars over den genoemden kunstweg, naar den noordelijken hoek van het perceel sectie E, no. 1085, langs en over de Steeg, zandweg naar Berglaren en Mortel, in noordwestelijke richting, langs eene lijn getrokken over de perceelen sectie K, nos. 773, 774, 775, 776, 777, 1224, 1223 tot aan den vonder over de Rips (waterloop) en van dien vonder door het voetpad naar het perceel sectie K, no. 762;

vervolgens door dit voetpad langs de zuidzijde van de perceelen sectie K, nos. 781 en 782 naar de Kapelaanstraat, tusschen de perceelen sectie K, nos. 787 en 1445;

verder, schuin over de gemelde straat, door het voetpad naar perceel K, no. 1431, langs de westzijde van de perceelen sectie K, nos. 1236, 1252, 1251, 1511, 1522, 1521, 1514, 1556, en 1557 en de scheiding tusschen de perceelen sectie K, nos. 978 en 986 tot aan de Molenstraat;

vervolgens, dwars over de Molenstraat, door het voetpad tusschen de perceelen sectie K, no. 848 en no. 1596 dwars over de Rips en den zoogenaamden Beverdijk (binnenweg naar Boekel) langs het huis sectie K, no. 801 naar de westzijde van het huis sectie K, no. 1045;

van het snijpunt van bedoeld voetpad met het perceel sectie K, no. 1088 tegenover het huis sectie K, no. 1319,

in eene rechte lijn door de perceelen sectie K, nos. 1088, 312, 1591, 1348 tot den noordoostelijken hoek van perceel sectie K, no. 1348, aan den kunstweg van Gemert naar Boekel en komt op dezen weg uit tusschen de perceelen sectie K, nos. 1347 en 304;

bij genoemden hoek loopt de grens dwars over den kunstweg en volgt den Rips langs de noordzijde der perceelen sectie K, nos. 1345 en 857 tot aan het punt van uitgang.

Gestel en Blaarthem (het deel grenzende aan Eindhoven).

De grens loopt van het punt waar de Genniperweg de grens der gemeente ontmoet, langs dien weg en de Molenstraat;

vervolgens dwars over het Dorpplein naar het straatje genaamd: „langs de kinderen";

volgt dit straatje daarna links of de Laagstraat en verder rechtsaf het voetpad door de akkers tot de grensscheiding tusschen de gemeenten Gestel en Blaarthem en Strijp.

Overigens valt de grens samen met die, welke de gemeente Gestel en Blaarthem scheidt van de gemeenten Strijp, Eindhoven, Stratum en Aalst.

Ginneken en Bavel (kom Ginneken)

De grens loopt door de Molen Lei, van de brug op den weg Breda—Ulvenhout, langs de noordzijde van de perceelen kadastraal sectie I, nos. 2277, 2275, 2229, 2272, 2295, 123, en 125, langs de grensscheiding tusschen de gemeenten Teteringen en Ginneken en Bavel;

verder langs de rivier de Mark, langs de noordzijde van het perceel sectie I, no. 1052, dwars over den steenweg Breda—Ulvenhout;

van hier langs de westzijde van het perceel sectie I, no. 624, langs de scheiding tusschen de perceelen sectie I, nos. 624 en 1625, langs de oostzijde van laatstgenoemd perceel;

vervolgens langs de scheiding tusschen de perceelen

sectie I, nos 990 en 1625 en die der perceelen nos. 941 en 940, dwars over de baan van Ginneken naar Bavel tot het punt waar de scheiding der perceelen sectie I, nos. 303 en 305 komt bij het perceel sectie I, no. 2250;

van dit punt in eene rechte lijn tot de zuidoostzijde van het perceel sectie I, no. 2326, dwars door de perceelen sectie I, nos. 305, 307 en 2288;

vervolgens langs de zuidoostzijde van het perceel sectie I, no. 2268, de oostzijde van het perceel sectie I, no. 2323, de Overakkersche straat over den weg Ginneken—Heusdenhout;

van hier langs de oostzijde der perceelen sectie I, nos. 1721 en 38, de noordzijde van het perceel sectie I, no. 38, de oost- en noordzijde van het perceel sectie I, no. 43 naar de scheiding der perceelen sectie I, nos. 1551 en 1251;

verder langs de scheiding van de perceelen sectie I, nos. 1949 en 1250, de westzijde van de perceelen sectie I, nos. 59 en 97 tot de Lei en langs deze tot het punt van uitgang.

Goirle (kom).

De grens loopt van het snijpunt van den Windvoortschen dijk met het riviertje de Leij, in zuidwestelijke richting, langs die rivier tot aan den weg van den watermolen;

vervolgens langs dien weg achter de fabriek van C. van Puyenbroek in zuidwestelijke richting naar den Rijks- of Poppelschen straatweg;

verder langs dien straatweg in noordoostelijke richting tot aan het zuidelijk grenspunt van de perceelen kadastraal sectie B, nos. 1692 en 1688;

verder langs de scheiding tusschen die beide perceelen tot aan de grens van het perceel sectie B, no. 116;

van daar in oostelijke richting door de grens der perceelen sectie B, nos. 116, 117 en 118, en sectie B, nos. 1698, 1627, 157, 150 en 1503 tot aan den zuidwesthoek der begraafplaats;

van daar langs de westelijke grens der begraafplaats in eene rechte lijn tot aan de rivier het Maasje·

vervolgens door die rivier tot aan de westelijke grens van het perceel sectie B, no. 1692;

van daar langs de westzijde van het perceel sectie B, no. 1692, over de Dorpstraat, langs de westzijde van het perceel sectie E, no. 910 tot aan het noordwestelijkste punt van het daarbij behoorend erf;

van daar in eene rechte lijn langs de noordzijde van het perceel sectie E, no. 858 naar het straatje, zijnde het verlengde van de Dorpstraat;

verder door dit straatje tot aan den groenenweg;

van daar langs den groenenweg, de zuidzijde van den windmolen, en het langs dezen molen in oostelijke richting loopend straatje naar het perceel sectie B, no. 324;

verder langs de oostelijke grens der perceelen sectie B, nos. 1590 en 1591, over den Windvoortschen dijk, naar het punt van uitgang.

Helmond (kom en onmiddellijke omgeving).

De grens loopt van den kunstweg van Helmond naar Bakel, ter plaatse waar de Prins Karel- of Beisterveldsche straat (zandweg) er op uitkomt, door genoemde straat (zandweg) langs de oostzijde van het huis kadastraal sectie B, no. 3149, dwars over de Staatsspoorlijn, dwars over den kunstweg van Helmond naar Deurne tot aan den Driehoek (kruispunt van zandwegen) aan de noordzijde van het gehucht „Gereind", sectie C, no. 391;

vervolgens door de zuidwestelijke zijde van dezen driehoek, de zandstraat en den Lieropschen dijk, over de rivier de Aa, naar den Staatsspoorweg;

van daar langs den spoorweg en vervolgens langs de grens welke de gemeenten Mierlo en Stiphout van de ge-

meente Helmond scheidt tot het punt waar de grens der gemeente Stiphout uitkomt op de Stiphoutsche straat (of Houtsche dijk) en deze die grens verlaat;

van dit punt, in noordoostelijke richting, in een rechte lijn, doorsnijdende de perceelen sectie A, nos. 676, 677, 679, 680, 644, 638, 639, 334, 333, 330, 351, 313, 312, 311, 284, 285, 286, 281, 246, 242 en 1193, tot aan de laan sectie A, no. 239, zuidwestelijk van de boerenhoeve „het Park" sectie A, no. 1192 naar den kunstweg van Helmond naar Aarle-Rixtel;

van dezen kunstweg door gezegde laan tot de aan de oostzijde van laatsgenoemden kunstweg gelegen laan sectie A, nos. 236, 221 en 224, loopende langs de westzijde van het perceel sectie A, no. 221;

verder in dezelfde richting als de laan over de perceelen sectie A, nos. 212 en 1680, tot aan de zuidelijke grens van het perceel sectie A, no. 210;

daarna dwars door het kanaal en vervolgens, in eene rechte lijn, door de perceelen sectie B, no. 786 (noordelijk punt aan de Aa) en nos. 785, 964, 965 en 753, tot aan den ouden Bakelschen dijk, ter plaatse genaamde „De Drietip";

van daar, dwars over laatstgenoemden dijk, in eene rechte lijn, over de perceelen sectie B, nos. 430, 858, 1328, 1336, 1338, 1341, en langs de zuidelijke grens van het perceel sectie B, no. 356 tot aan het straatje, loopende van den Bakelschen kunstweg naar laatstgenoemd perceel;

verder door gemeld straatje in zuidelijke richting langs de oostzijde van de perceelen sectie B, nos. 1260 en 1206 naar het punt van uitgang.

's-Hertogenbosch.

De grens loopt van het zoogenaamde Molengat (gemeente Empel), waar de Dieze de gemeente 's Hertogenbosch verlaat, langs den rechteroever dezer rivier tot aan het punt waar de Aa, vormende de stadsgracht, in de Dieze valt;

langs de rivier de Aa tot aan de grens van de gemeente den Dungen;

overigens valt de grens samen met die, welke de gemeente 's Hertogenbosch scheidt van de gemeenten den Dungen, Vught, Cromvoirt en Engelen.

's Hertogenbosch (Orthen).

De grens loopt van het zoogenaamde Molengat (gemeente Empel), waar de Dieze de gemeente 's Hertogenbosch verlaat, langs den rechteroever dezer rivier tot aan het punt waar de Aa, vormende de stadsgracht, in de Dieze valt;

langs de rivier de Aa tot aan de grens van de gemeente den Dungen;

overigens valt de grens samen met die, welke de gemeente 's Hertogenbosch scheidt van de gemeenten den Dungen, Rosmalen en Empel.

Mierlo ('t Hout)

De grens loopt van den kunstweg van Helmond naar Mierlo, genaamd Houtsche Straat, ter plaatse waar de Helmondsche grens dezen weg snijdt, in westelijke richting langs de grens der gemeente Helmond en die der gemeente Stiphout tot aan een punt, dat 117 Meter westelijk is gelegen van dat, waar de beide genoemde gemeenten aan elkander grenzen;

van hier gaat de grens in oostelijke richting langs eene denkbeeldige lijn, die evenwijdig loopt aan den zoogenoemden Houtschen Dijk, op een afstand van 117 Meter westelijk uit het midden van dezen weg, tot op denzelfden afstand ten westen van den kunstweg van Helmond naar Mierlo;

vervolgens in zuidelijke richting langs eene lijn, getrokken evenwijdig aan en op een afstand van 117 Meter uit het midden van dezen kunstweg, totdat die lijn den weg van Brandevoort naar Ganzenwinkel snijdt;

langs laatstgenoemden weg in oostelijke richting tot op een afstand van 117 Meter oostwaarts van genoemden kunstweg;

verder in noordelijke richting langs eene lijn, getrokken evenwijdig aan en op een afstand van 117 Meter uit het midden en ten westen van gemelden kunstweg, totdat deze lijn den Staatsspoorweg van Eindhoven naar Helmond ontmoet;

van dit punt langs den spoorweg tot den Mierloschen Waterloop (ook Haagsloop genaamd) en door dezen loop tot het punt van uitgang.

Oirschot (kom).

De grens loopt van het snijpunt van den weg naar Oisterwijk met het voetpad loopende naar het buiten „Vredeoord", kadastraal sectie F, no. 514, langs de noordelijke grens van dat perceel, in noordelijke richting, in eene rechte lijn, naar de zuidwestelijke punt van het perceel sectie F, no. 713, gelegen aan den weg naar Beers;

verder dwars door dien weg in eene rechte lijn naar de Zuidelijkste punt van het perceel F. no. 3004;

van daar in eene rechte lijn door het boschpad, aanvang nemende tusschen de perceelen sectie F, nos. 2584 en 2292 naar den weg naar Oerle;

vervolgens langs dien weg tot het voetpad tusschen de perceelen sectie F, nos. 890 en 2841;

verder door dit voetpad tot aan het perceel sectie A, no. 2436;

van daar langs de westelijke- en noordwestelijke grens van dit perceel tot aan zijn noordelijkste punt;

verder in eene rechte lijn tot de zuidelijkste punt van het perceel sectie F, no. 2913;

vervolgens langs de oostelijke grens van dit perceel, over den weg naar Straten, tot aan de zuidelijkste punt van het perceel sectie F, no. 3056;

van daar in eene rechte lijn naar de zuidoostelijkste punt van het perceel sectie F, no. 283;

verder langs de oostelijke grens van dat perceel tot aan den weg naar Liempde en van daar in eene rechte lijn

langs den Noordelijken hoek van erf, behoorende bij de openbare school, sectie F, no. 2723, tot het punt van uitgang.

Oisterwijk (kom).

De grens loopt langs den spoorweg:

verder langs eene rechte lijn, in zuidelijke richting, loodrecht op den spoorweg getrokken, over het Westelijkste punt van het perceel, kadastraal sectie B, no. 503, tot aan den Voorsten stroom;

vervolgens langs den Voorsten stroom en daarna langs eene rechte lijn, in Noordelijke richting loodrecht op dezen stroom getrokken over de Oostelijkste punt van het perceel sectie B, no. 1427, tot aan den spoorweg.

Oosterhout (kom).

De grens loopt van de oostelijkste zijde van het perceel, kadastraal sectie R, no. 1726, naar het punt waar de in die sectie gelegen nommers 1613 en 366 samenkomen;

dwars door de perceelen sectie R, nos. 356, 357, 1846, 1844, 1619 en 367, vervolgens door de perceelen sectie R, nos. 211, 200, 193, 192, 667 en 616, langs de oostzijde van het perceel sectie R, no. 2009;

dwars door het perceel sectie R, no 1305, in „het Bosch", langs de oostzijde van het perceel sectie R, no. 1445, door de perceelen sectie R, nos. 1263, 1965, en 1809, op den noordelijken hoek van het perceel sectie R, nos. 1925;

langs de noordzijde van het perceel sectie R, no. 1527, naar het snijpunt van den Vaartweg met den weg loopende naar de Kruisstraat bij perceel sectie Q, no. 619 aan „de Rul";

door dien weg en Kruisstraat tot aan de Molenstraat;

vervolgens door de Molenstraat dwars over den steenweg naar Breda tot daar, waar de Bouwelingstraat en Ridderstraat elkander kruisen;

langs de Bouwelingstraat tot het perceel sectie M, no. 147, langs de noordzijde van dat perceel, benevens de perceelen

sectie M, nos. 146 en 142, langs de zuidzijde van sectie M, no. 159, door de perceelen sectie M, nos. 169, 182 en 181, over de baan van Oosterhout op Gilze, tot aan het Spookselstraatje bij sectie I, no. 696;

verder door dit Spookselstraatje en zijn verlengde tot aan de Hoogstraat, bij perceel sectie R, no. 1509;

van dit punt dwars door de perceelen sectie R, no. 624 en R, no. 809 tot aan de zuidelijke punt van het perceel sectie R, no. 1908 aan den Kloosterdijk;

verder dwars over de Leijsenstraat langs de westzijde van het perceel sectie R, nos. 1352 door de perceelen R, nos. 1636, 448 en 400, naar het punt van uitgang

Oudenbosch (kom).

De grens loopt langs de spoorbaan van het kruispunt met den steenweg naar Bosschen Hoofd (de Baan van Rucphen naar Oudenbosch) tot aan het kruispunt van de spoorbaan met de Lollestraat;

verder langs de Lollestraat tot aan het kadastraal perceel sectie B, no. 452 en van daar in eene rechte lijn naar het perceel sectie B, no. 893 op den Bosschendijk;

verder in rechte lijn langs het perceel sectie B, no. 641 en de westzijde van het perceel sectie B, no. 717 tot op den weg naar het Groene woud;

van hieruit in rechte lijn naar den noordkant van de leerlooierij sectie D, no. 1373;

vervolgens langs de haven tot aan de grensscheiding met de gemeente Oud- en Nieuw-Gastel;

verder door deze scheiding tot op den provincialen weg naar Standdaarbuiten;

langs dezen weg tot recht tegenover het Perceel sectie D, no. 578;

van dit punt langs de oostzijde van het perceel sectie D, no. 1199 naar de kruising van den Gastelschen grintweg met het Spui, nabij perceel D, no. 1180;

daarna in eene rechte lijn naar het punt, waar het

Roosendaalsch straatje de waterloop passeert, tusschen de perceelen sectie C, nos. 90 en 67;

vervolgens door dezen waterloop, aan de westzijde van den steenweg naar Bossche hoofd, tot aan het perceel sectie C, no. 493;

verder tusschen de perceelen sectie C, nos. 493 en 492 tot genoemden steenweg om in rechte lijn terug te keeren tot het punt van uitgang.

Princenhage (Duitenhuis en buiten Waterpoort).

De grens loopt van die der gemeente Breda, bij den weg kadastraal sectie I, no. 977, langs den weg sectie I, no. 980, de zuidelijke grens van pereeel sectie I, no. 979, de oostelijke grens van de perceelen sectie I, nos. 156 en 819, den steenweg, de scheiding der perceelen sectie H, nos. 1451 en 366, de noordelijke grens van perceel sectie H, no. 1451, de scheiding der perceelen sectie H, nos. 375 en 1294 en nos. 381 en 382 tot de Leursche baan;

vervolgens dwars over de Leursche baan, de oostzijde van perceel sectie H. no. 1378, zuid- en oostzijde van H, no. 1395, oostzijde van H, nos. 442, 910, 911, 444 en noordzijde van H, no. 447 aan de Eemerstraat,

daarna door de Eemerstraat tot aan den overweg (bij de Kwakkelhut) van den spoorweg Breda—Roosendaal;

vervolgens langs de spoorbaan tot aan het perceel sectie H, no. 818, voorheen dienende tot station;

daarna over de baan langs de oostzijde van het perceel sectie H, no. 1615 en westzijde van H, no. 1617, tot aan de rivier de Mark en verder langs de grens der gemeente Breda tot het punt van uitgang.

Roosendaal en Nispen (kom van Roosendaal).

De grens loopt van de Wouwsche baan noordwaarts door het midden van een landwegje, tusschen de perceelen kadastraal sectie K, nos. 64 en 66, tot aan het perceel sectie K, no. 71;

verder in rechte lijn naar den Hoek, die het Ettingstraatje maakt met den zandweg tusschen de perceelen sectie K, nos. 85 en 1506;

vervolgens in rechte lijn naar het punt, waar de waterloop tusschen de perceelen sectie A, nos. 1210 en 1211 in de Nieuwe Vliet uitkomt, nabij de fabriek van de firma Janssens, van Weel, Smits en Co.;

verder door het midden der waterleiding, genaamd het Klein Beekje, tot aan de oostzijde der brug over die waterleiding in het spoorwegterrein;

van dit punt, langs eene recht lijn, in noordoostelijke richting, over de zoogenaamde Gedempte Turfvaart tot den noordwestelijken hoek van het perceel sectie B, no. 493;

vervolgens langs de noordelijke grens van de perceelen sectie B, nos. 493, 1044, 1046, 1568, 1569 en 1366 tot het Waterstraatje;

van daar door het midden van dat straatje tot den kunstweg van Roosendaal naar Gastel;

vervolgens, in schuine richting, over dien weg tot aan den noordwestelijken hoek van het perceel sectie B, no. 1496;

verder langs de westelijke grens van de RoomschKatholieke begraafplaats tot de Bredasche baan;

dwars over die baan tot aan de Turfvaart, door het midden dier vaart tot aan het voetbruggetje of den vondel over die vaart;

van daar langs de oostzijde der perceelen sectie C, nos. 39, 1311, 1313, 1347, 1348, 1349, 1820, 1821, 1361, 1660, 1682, 1720, 1666, 1466, 1809, 1364, 1365, 1250 en 1252;

vervolgens dwars over de Burgerhoudsche straat of weg naar Zundert;

verder langs de oostelijke grens van de perceelen sectie D, 1147, 1073 en 1175 tot aan de bansloot en langs die bansloot in westelijke richting tot aan den keiweg naar Esschen;

vandaar over dien weg naar het midden van het Vrouwenmadestraatje;

verder langs het midden van dat straatje tot den noordwestelijken hoek van het perceel weiland sectie D, no. 59;

vandaar door verschillende perceelen, in eene rechte lijn, over den spoorweg naar Antwerpen en Zeeland over den kunstweg van Roosendaal naar Wouwsche hil, tot aan het perceel sectie K, no. 1441;

verder door het midden van de perceelen sectie K, nos. 1441 en 1477 tot aan de Wouwsche baan;

van daar over die baan, in schuine richting, naar het punt van uitgang.

Rosmalen (Hintham).

De grens loopt van het punt waar de Vliertsche steeg uit oostelijke richting komende, de grens bereikt, welke de gemeente Rosmalen scheidt van de gemeente 's-Hertogenbosch, in zuidoostelijke richting, door de kadastrale perceelen sectie E, nos. 72, 65, 64 en 63;

vervolgens oostwaarts van het perceel weiland sectie E, no. 737, dwars over den zandweg van Hintham naar Rosmalen, tot op het noordelijkste punt „der Batterij";

verder westelijk van die batterij en uit haar zuidelijkste punt langs de noordelijke en oostelijke grens van het perceel weiland sectie E no. 286 tot de grens der gemeente den Dungen en vervolgens langs de grens, welke de gemeente Rosmalen scheidt van de gemeenten den Dungen en 's Hertogenbosch, tot het punt van uitgang.

Stratum (Het deel grenzende aan Eindhoven).

De grens loopt van het punt, waar de Lakerloop de Dommel ontmoet, langs de Dommel, den weg van de bleekerij van den Briel, den Kerkweg, den Voorterweg, den Akkerweg, de Tongelresche grens en Laak, en den Lakerloop tot het punt van uitgang.

Strijp (Het deel grenzende aan Eindhoven).

De grens loopt van het snijpunt van den grooten weg van Woensel naar Strijp met de grens der gemeente, langs

dezen weg en den Heuvelschen weg tot de oude school, daarna zuidoostwaarts door den weg van 't Ven naar den Beemd tot de Gender.

Overigens valt de grens samen met die welke de gemeente Strijp scheidt van de gemeenten Gestel en Blaarthem, Eindhoven en Woensel.

Teteringen (Terheijdensche hoek, Zandberg en Teteringsche dijk).

Deze gemeente wordt gesplitst in de bovengemelde drie deelen welke gescheiden worden door Teteringen (dorp).

Van het gedeelte:
Teteringen (Terheijdensche hoek).

loopt de grens van het punt, waar de perceelen kadastraal sectie D, nos. 1284 en 494 bij de grens van de gemeenten Breda en Teteringen samen komen en volgt de oostzijde van eerstgemeld perceel, het Liniestraatje, de oostzijde van de perceelen sectie D, nos. 506, 507, 508 en waterleiding, de oostzijde van de perceelen sectie D, nos. 606 en 607 en het Kadijkje, over den weg van Terheijden naar Breda in eene rechte lijn naar den noordoostelijken hoek van het perceel sectie E, no. 219;

langs de noord- en westzijde van laatstgenoemd perceel, de westzijde der perceelen sectie E, nos. 312, 317, 321, 323 de zuidoostzijde van het perceel sectie E, no. 322 over den weg genaamd „Speelhuislaan", langs de westzijde van het perceel sectie E, no. 293 over het perceel sectie E, no. 292, tot de grensscheiding tusschen de gemeenten Breda en Teteringen;

langs die grens tot het punt van uitgang.

Van het gedeelte:
Teteringen (Zandberg).

loopt de grens van die welke de gemeente Teteringen scheidt van de gemeente Breda, langs de oostzijde der perceelen kadastraal sectie D, nos. 100, 94, 93, en 86 en valt overigens samen met die welke de gemeente Teteringen

scheidt van de gemeenten Ginneken en Bavel, Princenhage en Breda tot het punt van uitgang.

Van het gedeelte:
Teteringen (Teteringsche Dijk).

loopt de grens van die welke de gemeente Teteringen scheidt van de gemeente Breda, langs de zuid- en oostzijde van het perceel, kadastraal sectie D, no. 300, en de zuidzijde der perceelen sectie D, nos. 303 en 1168;

van den zuidoosthoek van laatstgemeld perceel in eene rechte lijn naar den zuidwestelijken hoek van het perceel seecti D, no. 321;

langs de zuidzijde der perceelen, sectie D, nos. 321, 324, 253 en 1637;

langs de grensscheiding met de gemeenten Ginneken en Bavel, over den weg Breda—Tilburg;

van hier langs het tweede Vuchtstraatje, den spoorweg Breda—Tilburg en de grensscheiding tusschen de gemeenten Teteringen en Breda tot het punt van uitgang.

Teteringen (Dorp).

De grens· loopt van de grensscheiding tusschen de gemeenten Ginneken en Bavel en Teteringen langs de oostzijde der perceelen kadastraal sectie D, nos. 86, 93, 94 en 100;

daarna langs de grensscheiding tusschen de gemeenten Breda en Teteringen, en vervolgens langs de zuid- en oostzijde van het perceel sectie D, no. 300 en de zuidzijde der perceelen sectie D, nos. 303 en 1168;

van den zuidoosthoek van laatstgenoemd perceel in eene rechte lijn naar den zuid-westelijken hoek van het perceel sectie D, no. 321;

langs de zuidzijde der perceelen sectie D, nos. 321, 324, 325 en 1637;

langs de grensscheiding met de gemeenten Ginneken en Bavel, over den weg Breda—Tilburg;

van hier langs het tweede Vuchtstraatje, den spoorweg

Breda—Tilburg tot de grensscheiding tusschen de gemeenten Breda en Teteringen;

verder in oostelijke richting langs laatstgemelde grensscheiding tot het punt waar de perceelen sectie D, nos. 1284 en 494 bij die grensscheiding samenkomen;

van hieruit langs de oostzijde van eerstgemeld perceel, het Liniestraatje, de oostzijde van de perceelen sectie D, nos. 506, 507, 508 en waterleiding, de oostzijde van de perceelen sectie D, nos 606 en 607 en het Kadijkje, over den weg van Terheijden naar Breda, in eene rechte lijn naar den noordoostelijken hoek van het perceel sectie E, no. 219;

langs de noord- en westzijde van laatstgenoemd perceel, de westzijde der perceelen sectie E, nos. 312, 317, 321, 323, de zuidoostzijde van het perceel sectie E, no. 322, over den weg genaamd „Speelhuislaan", langs de westzijde van het perceel sectie E, no. 293, over het perceel sectie E. no. 292 tot de grensscheiding tusschen de gemeenten Breda en Teteringen;

overigens valt de grens samen met die welke de gemeente Teteringen scheidt van de gemeenten Breda, Princenhage, Terheijden, Oosterhout en Ginneken en Bavel tot het punt van uitgang.

Tilburg (behalve Berkdijk en 't Laar, Reit en Reitsche hoeve, Hasselt, Stokhasselt, Heikant, Groeseind en Rauwbrake).

De grens valt samen met de grenzen welke Tilburg scheiden van de wijken:

C. Laar en Berkdijk,
D. Reit,
E. Reitsche hoeven,
F. Hasselt,
G. Stokhasselt,
I. Heikant en
L. Groeseind, zooals die zijn vastgesteld door den Gemeenteraad den 28sten Februari 1889.

Tongelre (Het deel grenzende aan Eindhoven).

De grens loopt van het punt, waar die tusschen de gemeenten Tongelre en Eindhoven wordt gesneden door den spoorweg Eindhoven—Helmond, langs dien spoorweg tot de grens tusschen de gemeenten Tongelre en Nunen.

Overigens valt de grens samen met die, welke de gemeente Tongelre scheidt van de gemeente Nunen, Zesgehuchten, Stratum en Eindhoven.

Veghel (kom) *en Middegaal.*

De grens loopt van het punt, waar de haven in de Zuid-Willemsvaart uitmondt, in noordwestelijke richting, langs de Zuid-Willemsvaart tot aan het punt waar de zandweg, genaamd „de Schijndelsche dijk", op deze vaart uitkomt;

vervolgens door den Schijndelschen dijk noordwestelijk van het perceel kadastraal sectie A, no. 2907 en aanvankelijk in de richting van, later evenwijdig aan de haven loopende, in oostelijke richting tot aan het aan de noordzijde van den weg gelegen huis sectie A, no. 2146;

verder van den noordwestkant van dit perceel, in eene rechte lijn, over den daarlangs loopenden zandweg en over het perceel weidegrond sectie A, no. 2802 naar het punt waar het zoogenaamde Stiptsteegje op den zandweg van Veghel naar Dorshout uitkomt;

door dit Stipsteegje, en verder langs den waterloop usschen de perceelen sectie A, nos. 1140 en 2003 en 1141, tot aan de rivier de Aa;

door deze rivier, in noordwestelijke richting, tot aan de spoorlijn van Uden naar Veghel; en langs den spoorweg in oostelijke richting, noordelijk van het stationsgebouw, tot tegenover het uiteinde van het zuidelijk van de lijn uitkomend voetpad „Kolenkampsche steeg";

vervolgens door dit voetpad tot op een punt gelegen op een afstand van zestig Meter ten Noorden van den straatweg van Veghel naar Dinther;

van dit punt langs eene lijn op een afstand van zestig Meter getrokken evenwijdig aan en:

oostelijk van den straatweg;

noordelijk van den zandweg genaamd „de zeven eiken";

en noordwestelijk van de „watersteeg" tot de noordzijde van het perceel sectie A, no. 2953;

van daar langs den oostelijken kant van dit huis, (langs het begin van het voetpad „naar de vier uitersten", op gemelde watersteeg uitkomende), over de perceelen sectie B, nos. 2373, 1639, 1638, 1135 en 2259, in eene rechte lijn, noordoostelijk, langs het huis sectie B, no. 1136, tot aan het kruispunt op den straatweg van Veghel naar Uden, genaamd „Koudevoort";

van dit punt in eene rechte lijn, dwars over de perceelen sectie B, nos. 1212, 2084, 2083, 1149, 1150, 1151, 1185 en 2169, langs de oostzijde van het huis sectie B, no. 2169, aan den straatweg van Veghel naar Erp;

van dit huis, schuin over genoemden straatweg, oostelijk van de perceelen sectie D, nos. 1808 en 1809;

vervolgens, in westelijke richting, dwars over de perceelen sectie D, nos. 1745, 1453, 100, 101, 103, 102, 67, 25, 24, 20, 21, 1907, 429, 500, 1518 langs de Zuidzijde van het huis sectie D. no. 1885, aan den zandweg van Leest naar Veghel;

van dat huis, in eene rechte lijn, tot den weg naar de kazerne der Maréchaussée, waar deze weg tusschen de perceelen sectie D, nos. 1619 en 1620 uitkomt op de Sluisstraat;

van gemeld punt langs de zuidzijde der Maréchaussée-kazerne, naar den langs de perceelen sectie D, nos. 1460, 1435, 1433, 1459, 1434, 1436 en 1432 loopenden binnenweg;

verder door dezen weg en langs het voetpad aanvangende tusschen de perceelen sectie A, nos. 2147 en 3076 en uitkomende op de Zuid-Willemsvaart tusschen de perceelen sectie A, nos. 1516*a* en 2796;

vervolgens door de Zuid-Willemsvaart tot aan het punt van uitgang.

De Werken en Sleeuwijk (kom).

De grens loopt van die welke de gemeente scheidt van Werkendam langs de zuidzijde van den Werkenschendijk en van de perceelen kadastraal sectie G, no. 296 en sectie A. no. 1264 dwars door het land naar den Sleeuwijkschendijk, langs de oostzijde van het perceel sectie A, no. 1026;

van dit perceel westwaarts langs de noordzijde van den Sleeuwijkschendijk en den Sasdijk langs de westzijde van het perceel sectie A, no. 1165, en verder langs de grens tusschen de gemeenten Werkendam en De Werken en Sleeuwijk tot het punt van uitgang.

Werkendam (kom).

De grens loopt van het huis aan den Sasdijk kadastraal sectie A, no. 1384, door dezen dijk tot het perceel sectie A, no. 835;

van dit huis dwars door de landerijen naar het einde van de Kade of Visschersdijk, naar het huis, sectie A, no. 1407, gelegen aan de grens van de gemeenten De Werken en Sleeuwijk en volgt verder die grens tot het punt van uitgang.

Woensel (Het deel grenzende aan Eindhoven).

De grens loopt door den Windgraaf en den Hemelrijkschenloop, en volgt verder eene rechte lijn, getrokken door den akker tot aan den Heerenweg bij het zuidwestelijkste punt van het perceel kadastraal sectie F, no. 3228;

vervolgens den weg naar de Bettenbroeken tot aan den Dommel, en loopt onder langs den Dommel en langs het Stationsemplacement van Eindhoven tot het punt van uitgang.

Woudrichem (kom).

De grens loopt langs de buitenzijde der wallen.

Zundert (kom).

De grens loopt van de Laarsche straat langs de scheiding der perceelen, kadastraal sectie K, nos. 1063 en 1947,

de scheiding tusschen laatstgenoemd perceel en het perceel sectie K, no. 1979 tot aan den noordelijken hoek van het perceel sectie K, no. 374;

vervolgens in eene rechte lijn naar den zuidelijken hoek van het perceel sectie K, no. 1094;

langs de zuidzijde der perceelen sectie K, nos. 1186, 1097, 1560, 1561, 1106, 1118, 1662, 1663, 1222, 1613, 1126, 1927, 1785, 1133, 1593, 1592, 1523, 1971, 1968, 1427 en 1424 tot aan den Wildertschen dijk;

over dezen weg, langs de zuidzijde der perceelen sectie K. nos. 481, 480 en 2019, tot aan het perceel sectie K, no. 478;

verder langs de scheiding tusschen laatstgemeld perceel en het perceel sectie K, no. 2019, tot aan den straatweg Breda—Antwerpen;

daarna over den straatweg, langs de scheiding tusschen de perceelen sectie K, nos. 485 en 486 en van laatstgemeld perceel met het perceel sectie K, no. 487 tot aan de oude baan Breda—Antwerpen;

van dit punt langs de scheiding tusschen de perceelen sectie K. nos. 1247 en 489, 1768 en 1530 met 490, langs den weg tot aan den oostelijken hoek van het perceel sectie K, no. 1890;

verder langs de noordzijde van de perceelen sectie K, nos. 1638, 1514 en 1633, de scheiding tusschen de perceelen sectie K, nos. 1633, 1632 en 963, langs de noordzijde der perceelen sectie K, nos, 963, 1845, 967 en 1780, 1846, 1849, 1468, 1467, 979, 982, 1895, 1422, 1423, 990, 991, 1925, 995, 996, 1001, 1002, 1554, 2014, 1689, 1693, 1012, 1585, 1586, 1587, 1922, 1814, 1813, 1812, 1973, 1358, 1357, 1356 en 1036;

vervolgens langs de scheiding der perceelen sectie K, nos. 116 en 1833, 1568 en 1569, 85 en 84 en 80, 87 en 1729, 1994 en 1729 en 1728 tot aan de Katerstraat;

langs dezen weg tot de scheiding tusschen de perceelen sectie K, nos. 133 en 1538 aan de eene en sectie K, no. 1452 aan de andere zijde;

verder langs de scheiding van laatstgemeld perceel en de perceelen sectie K, nos. 140, 1451 en 141, 1989 en 1337; langs de zuidelijke grens van laatstgemeld perceel tot aan het perceel sectie K, no. 1316;

verder de scheiding tusschen de perceelen sectie K, nos. 1054 en 1902 met 145, dwars over den steenweg langs de Laarschestraat tot het punt van uitgang.

Provincie Gelderland, enz.

Behoort bij Koninklijk besluit van 4 Februari 1897, No. 10.

396 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 26 *Maart* 1897; *mededeeling van de volgende beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende*: VERDEELING VAN KIESDISTRICTEN IN STEMDISTRICTEN *voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal* (*Prov. Bl.* 1897 *nr.* 8).

No. 835.
Afdeeling B.B.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gedeputeerde Staten der provinciën gehoord;

Gelet op de artikelen 62 en 128 der Kieswet;

Heeft goedgevonden:

voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de kiesdistricten te verdeelen in stemdistricten, met aanwijzing van het stemdistrict, waarin het hoofdstembureau zitting heeft, in voege als op bijbehoorenden staat is vermeld. *)

's-Gravenhage, 20 Februari 1897.

(*) De staat is hierachter opgenomen zooals hij tot het eind van 1914, laatstelijk bij ministerieele beschikking van 31 Augustus 1914 nr. 6989 (Prov. Bl. nr. 24) gewijzigd is.

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
BERGEN OP ZOOM.	Bergen op Zoom	1	De wijken plaatselijk gemerkt letters A, E, F, G, H en L.	Het eerste stemdistrict der gemeente Bergen op Zoom.
		2	De wijken plaatselijk gemerkt letters B, C, D, I en N, benevens wijk K bevattende de Buitenpoorterij aan en ten Noorden van den straatweg naar Wouw (Nos. 1 tot en met 157).	
		3	Het overige gedeelte van wijk K bevattende de Buitenpoorterij en Borgvliet en wijk M,	
	Woensdrecht		Woensdrecht	
	Ossendrecht		Ossendrecht.	
	Huybergen		Huybergen.	
	Putte		Putte.	
	Nieuw-Vossemeer		Nieuw-Vossemeer.	
	Wouw		Wouw.	
	Halsteren		Halsteren.	
	Roosendaal en Nispen	1	Het gedeelte der gemeente, begrensd door den Rijksweg van Breda naar Tholen, den gemeente-kunstweg van Roosendaal naar Esschen, de Heistraat, de Eldersche of Turfvaart en de gemeente Rucphen en Vorenseinde;	
		2	Het gedeelte der gemeente, begrensd door den Rijksweg van Breda naar Tholen, den Roosendaalschen en Steenbergschen Vliet en de gemeenten Oud- en Nieuw-Gastel en Rucphen en Vorenseinde;	
		3	Het gedeelte der gemeente, begrensd door den Roosendaalschen en Steenbergschen vliet, den Rijksweg van Breda naar Tholen, den gemeente-kunstweg van Roosendaal naar Esschen, de Watermolenstraat, de Tolbergsche straat, den weg van Roosendaal naar de Wouwsche Hil, de Rissebeek en de gemeenten Wouw en Steenbergen en Kruisland;	
		4	Het gedeelte der gemeente, begrensd door de Rissebeek, den weg van Roosen-	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			daal naar de Wouwsche Hil, de Tolbergsche straat, de Watermolenstraat, de Heistraat, de Eldersche of Turfvaart en de gemeenten Rucphen en Vorenseinde, Esschen en Wouw.	
	Steenbergen en Kruisland	1	Het deel der gemeente niet behoorende tot het tweede stemdistrict;	
		2	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten oosten van de Sluiskreek aan de Blauwe Sluis en van „de Beek" tot aan de Nauwe Beek, verder ten zuiden van deze Nauwe Beek tot aan de Roode Brug, van daar ten Oosten van de Wiel aan de Dreukhoos en van den Vierhoevenschen Watergang tot aan het Zegblokschewegje, verder ten Zuiden van dat wegje tot aan den Groenendijk wijders ten Zuiden van dezen dijk tot aan den Boorndijk en ten Zuidoosten van dezen dijk tot aan de grensscheiding met Wouw;	
Breda.	Breda	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten oosten van eene lijn, aanvangende aan de grens Breda-Teteringen over het midden van het stationsgebouw van den Staatsspoorweg, door het midden der Willemstraat, de Willemsbrug, volgende de Singelgracht, de Kasteelgracht, het midden van het Kasteelplein, de Groote markt, de Halstraat en de Kerkstraat en ten noorden van eene lijn, aanvangende aan eerstgenoemde lijn aan de Kerkstraat, volgende het midden der Akkerstraat tot het exercitieterrein en van daar in eene rechte lijn op de zuidzijde van den watertoren;	Het eerste stemdistrict der gemeente Breda.
		2	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten zuiden van eene lijn, aanvangende aan de grens Breda-Princenhage door het midden van den Haagweg, den Nieuwen Haagdijk, den Haagdijk, over de Tolbrug, de Tolbrugstraat, de Lange	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Brugstraat, de Korte Brugstraat tot de Groote Markt, en ten westen en ten zuiden van eene lijn, aanvangende aan eerstgenoemde lijn op de Groote Markt, volgende in zuidelijke richting de Groote Markt, de Halstraat en de Kerkstraat, en in oostelijke richting de Akkerstraat tot het exercitieterrein en van daar in eene rechte lijn op de zuidzijde van den watertoren;	
		3	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten noorden van eene lijn, aanvangende aan de grens Breda-Princenhage, getrokken door het midden van den Haagweg, den Nieuwen Haagdijk, den Haagdijk, over de Tolbrug, de Tolbrugstraat, de Lange Brugstraat, de Korte Brugstraat tot de Groote Markt, en ten westen en ten noorden van eene lijn, aansluitende aan de eerstgenoemde lijn op de Groote Markt, volgende in noordelijke richting de Groote Markt, het Kasteelplein, de Kasteelgracht, de Singelgracht tot de Willemsbrug, het midden der Willemstraat over het midden van het stationsgebouw van den Staatsspoorweg tot de grens Breda-Teteringen.	
	Rucphen en Vorenseinde	1	De kadastrale sectiën B, C, I, K en L, met het gedeelte van sectie D, gelegen ten westen van de Leemstraat en ten noorden van de Bremstraat;	
		2	De kadastrale sectiën E, F, G en H, en het gedeelte van sectie D, gelegen ten oosten van de Leemstraat en ten zuiden van de Bremstraat;	
		3	De kadastrale sectie A.	
	Hoeven		Hoeven.	
	Etten en Leur	1	Het zuid-, west- en noordelijk gedeelte der gemeente, beginnende aan de grensscheiding tusschen deze gemeente en Prinsenhage, aan den Rijksweg op den Bremberg, volgende dien weg	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft
			of de ten zuiden liggende oude baan; westwaarts tot aan de Neerstraat bij gemelden Rijksweg, vandaar noordwaarts door de Neerstraat tot aan den steenweg in de Baai, volgende de waterleiding tot aan de Baaistraat, de Baaistraat tot Meeuwisdijk, Meeuwisdijk tot het Hoogstraatje, het Hoogstraatje tot het Looswegje, het Looswegje tot de Leursche haven en de Leursche haven tot aan de rivier de Mark.	
		2	Het overige deel der gemeente.	
	Prinsenhage		Prinsenhage.	
	Terheyden	1	Het deel der gemeente, begrensd door eene lijn, loopende van af de grens van Zevenbergen bij het Zwartenbergsche Veer te midden door de rivier de Mark, zuidwaarts tot aan de grens van Teteringen, van daar door de as van het Calooische gat, de grensscheiding volgende van de gemeente Teteringen en Oosterhout tot den Witten weg, van daar door de as van de Binnenvliet in westelijke richting naar den provincialen weg te Wagenberg, van daar in noordelijke richting door de as van dien weg naar den tweeden Noordschen weg, vervolgens door het midden van dien weg en de Negenbundersche vliet in noordelijke richting naar de Reevliet, grens van de gemeente Zevenbergen, van daar door het midden van die Vliet in westelijke richting tot aan het punt van begin.	
		2	Het overige deel der gemeente.	
OOSTERHOUT.	Oosterhout	1	Het deel der gemeente bevattende: Koningsdijk, vanaf den waterloop onder den Grintweg naar de Goorstraat, Vrachelen. Veekstraat, Hondstraat, Houtsche Akkers, Goorstraat, Achterstraat, den	Het vierde stemdistrict der gemeente Oosterhout.

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Hout, Steelhoven, Hespelaar, Hoogerheide, Stuivezand, Eind van den Hout, Teraalst.	
		2	Het deel der gemeente begrensd door een lijn, loopende vanaf den Rijksweg naar Gorinchem, den Plattenweg-Oostzijde, de Leijsenstraat-Oostzijde tot aan de Dwarsstraat, deze Oostzijde, de Heikantschestraat-Oostzijde, de baan naar Dongen, de Groenstraat, Hoogendijk tot aan de grensscheiding van Dongen en Oosterhout.	
		3	Het gedeelte der gemeente gelegen ten Zuiden van de Nieuwe Baan van Dongen naar Breda.	
		4	Het overige deel der gemeente.	
	Zundert		Zundert.	
	Rijsbergen		Rijsbergen.	
	Ginneken en Bavel	1	Wijk A en D (kom van Ginneken en gehucht Heusdenhout);	
		2	Wijk B (Bavel);	
		3	Wijk C (Ulvenhout en Galder).	
	Teteringen	1	Het gedeelte der gemeente van het Calooijsche Gat, langs de grens met de gemeenten Terheyden, Oosterhout en Ginneken en Bavel tot aan den Heusdenhoutschen straatweg, door de as van genoemden weg langs de noordzijde van den spoorweg Breda—Tilburg tot het tweede Vugtstraatje, door de as van bedoeld straatje en van den Baliëndijk tot aan den Maasdijk, door de as van den Maasdijk tot den Groenendijk en verder door de as van laatstgenoemden dijk tot den Rijksweg Breda—Moerdijk, van daar door de as van genoemden Rijksweg tot het Calooijsche Gat;	
		2	Het gedeelte der gemeente, begrensd door de zuidelijke grens van stemdistrict I, de grens der gemeente Ginneken	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft
			en Bavel van de Heusdenhoutschestraat tot aan eene lijn, gelegen op 500 Meter evenwijdig aan en ten zuiden van den Rijksweg van Brussel naar Amsterdam, langs bedoelde lijn en verder door de grens met de gemeenten Breda en Princenhage;	
		3	Het gedeelte der gemeente, begrensd door evenbedoelde lijn, getrokken op 500 Meter ten zuiden van den Rijksweg van Brussel naar Amsterdam en de grens met de gemeenten Ginneken eu Bavel, Breda en Princenhage.	
	Dongen		Dongen.	
	's Gravenmoer		's Gravenmoer.	
	Loon op Zand	1	Kaatsheuvel met de gehuchten Bernsche Hoef, Efteling, de Achterste Hoeven, Roestenberg, het Hoekje, de Vaart, de Meikant, Vaartkant, de Hil, de Baan, het Eerste en Tweede Straatje, de Rechtvaart, de Hoogezandschel, de Lagezandschel en den Loonschen dijk.	
		2	Het overig deel der gemeente.	
	Gilze en Rijen	1	Het dorp Gilze, wijk A., met zijne gehuchten Aalstraat, Vossenbergweilenseind, Bolberg, Horst, Hulten, Gilsche Haansberg, Nerhoven, Moleneind, Verhoven, Driehoek, Raakeind, Langereit, Brakken, Biestraat, Molenschot, Aart en Valkenberg, begrensd door eene lijn, loopende oostwaarts van af de grens der gemeente Oosterhout over den keiweg Breda—Tilburg tot aan de Oude baan, vervolgens noordwaarts over de Oude baan, de Groenstraat en den Langenberg tot aan de spoorlijn Breda—Tilburg, oostwaarts over die lijn tot het klein Leike, en zoo in noordelijke richting dit klein Leike volgende tot aan de grens der gemeente Tilburg;	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
		2	Het dorp Rijen, wijk B, met zijne gehuchten Heikant, Laareind, Hoek, Laagstraat en Rijensche Haansberg, zijnde het overig deel der gemeente.	
	Chaam		Chaam	
	Baarle-Nassau		Baarle-Nassau.	
ZEVENBERGEN	Zevenbergen	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten westen van *a.* de Lange Dreef, *b.* de Dreef van Bax, *c.* den Gelderschen Dijk, *d.* den Schenkeldijk, *e.* den Hamschen weg, *f.* verder het gedeelte der gemeente gelegen ten westen van eene lijn, loopende langs de oostelijke grens der perceelen sectie I no. 1033 en 790, van af den Hamschen weg tot de grens der gemeente Terheyden.	Het eerste stemdistrict der gemeente Zevenbergen.
		2	Het overige deel der gemeente.	
	Dinteloord en Prinsland		Dinteloord en Prinsland.	
	Oud- en Nieuw-Gastel		Oud- en Nieuw-Gastel.	
	Fijnaart en Heiningen		Fijnaart en Heiningen	
	Willemstad		Willemstad.	
	Klundert	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten westen van de Roode Vaart, omvattende de wijken A en B, kadastraal bekend gemeente Klundert, sectiën A, B C, F, G en H;	
		2	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten oosten van de Roode Vaart, omvattende wijk C, kadastraal bekend gemeente Klundert, sectiën D en E.	
	Standdaarbuiten		Standdaarbuiten.	
	Oudenbosch		Oudenbosch.	
	Hooge- en Lage-Zwaluwe	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ter rechterzijde van de lijn getrokken als volgt: de lange Reeweg, beginnende aan de grensscheiding tusschen deze gemeente en Terheijden tot de Gaetsche sluisvliet vervolgens de Gaetsche sluis-	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			vliet tot den noordwestelijken hoek van sectie H. no. 558, en vandaar in oostelijke richting tot den Vierendeelschen dijk en verder de Fransche weg en van daar in noordelijke richting in het verlengde dier lijn tot aan de grensscheiding tusschen deze gemeente en Dubbeldam;	
		2	Het gedeelte der gemeente gelegen tusschen de spoorweglijn Rotterdam—Breda en boven omschreven grensscheiding;	
			Het overige deel der gemeente.	
		3	Geertruidenberg.	
	Geertruidenberg	1	Made ten zuiden van de spoorweglijn Zwaluwe—'s Hertogenbosch.	
	Made en Drimmelen.	2	Drimmelen ten noorden van de spoorweglijn Zwaluwe—'s Hertogenbosch.	
	Raamsdonk	1	Het gedeelte der gemeente Raamsdonk, gelegen ten noorden van het oude Maasje en ten oosten van eene lijn, getrokken als volgt: uit de as van den Rijksweg Sleeuwijk—Breda, op het punt waar deze weg door den noordelijken oever van het Oude Maasje wordt begrensd, zuidwaarts recht door deze rivier en hare winterbedding naar den Rijksweg Sleeuwijk-Breda; midden door dezen weg tot aan den Noordeindschen weg vandaar midden door den Noordeindschen en daaraan aansluitenden Zuideindschen weg tot aan de Langstraat, verder midden door de Langstraat tot aan den Nieuwen weg; vervolgens midden door den nieuwen weg tot aan de Vlaaikensstraat; wijders midden door de Vlaaikensstraat tot aan de Achterstraat; voorts midden door de Achterstraat tot aan de rivier de Donge, recht door deze rivier naar den Willemsweg en eindelijk midden door den Willemsweg tot aan de grensscheiding der gemeenten Raamsdonk en Oosterhout.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
		2	Het overig gedeelte der gemeente Raamsdonk.	
WAALWIJK	Waalwijk		Waalwijk.	Waalwijk.
	Almkerk	1	De gemeente Almkerk, met uitzondering van wijk A (Nieuwendijk).	
		2	Wijk A.	
	Dussen, Munster en Muilkerk	1	Het deel der gemeente, omvattende de wijken A en B;	
		2	Het deel der gemeente, omvattende wijk C.	
	Waspik		Waspik.	
	Meeuwen, Hill en Babyloniënbroek		Meeuwen, Hill en Babyloniënbroek.	
	Heesbeen, Eethen en Genderen		Heesbeen, Eethen en Genderen.	
	Drongelen, Hangoort, Gansoijen en Doeveren		Drongelen, Hangoort, Gansoijen en Doeveren.	
	Besoijen		Besoijen.	
	Baardwijk		Baardwijk.	
	Drunen		Drunen	
	Nieuwkuyk		Nieuwkuijk.	
	Vlijmen		Vlijmen.	
	Empel en Meerwijk		Empel en Meerwijk.	
	Engelen		Engelen.	
	Bokhoven		Bokhoven.	
	Hedikhuizen		Hedikhuizen.	
	Herpt		Herpt.	
	Oudheusden		Oudheusden.	
	Heusden		Heusden.	
	Capelle		Capelle.	
	Sprang		Sprang.	
	Vrijhoeve Capelle		Vrijhoeve Capelle.	
	Cromvoirt		Cromvoirt.	
	Helvoirt		Helvoirt.	
	Udenhout		Udenhout.	
	Berkel		Berkel.	
	Haaren		Haaren.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
TILBURG.	Tilburg	1	Het deel der gemeente, begrensd door een lijn, loopende: A. Vanaf het snijpunt der aslijnen van den spoorweg Tilburg-Breda en de Herstalsche straat, door de as van de Herstalsche straat tot de Kuiperstraat, de Kuiperstraat tot de Pironstraat, de Pironstraat vanaf de 2e Kuiperzijstraat tot de Zooistraat, de Zooistraat tot de Lochtstraat, de Lochtstraat, de Gasthuisstraat vanaf de Lochtstraat tot den spoorwegoverweg, de spoorlijn Tilburg-Breda, vanaf den overweg tot de Oostzijde van het spoorwegstation; B. door een lijn getrokken vanaf de Oostzijde van het spoorwegstation tot de as van de Stationstraat, door de as van de Stationstraat, de Tuinstraat vanaf de Stationstaat tot de Telefoonstraat, de Telefoonstraat, de Heuvelstraat, vanaf de Telefoonstraat tot de Pleinstraat, de Pleinstraat, snijdende de Emmastraat, langs de westzijde van het Willemsplein; door de as van de Prinses Sophiastraat tot de Piusstraat, de Piusstraat vanaf de Prinses Sophiastraat tot de Van Gilsstraat, de Van Gilsstraat, de Varkensmarkt en de Nieuwstraat tot aan de Trouwlaan; C. Vanaf het snijpunt der aslijnen van de Nieuwstraat en de Trouwlaan, door de as van deze straat tot den Korvelschen weg, snijdende dezen weg langs de westzijde van het St. Annaplein, snijdende de Capucijnenstraat en wijders door de as van de Lange Schijfstraat tot de Boomstraat, de Boomstraat tot de Missionnarisstraat, de Missionnarisstraat, de Lindenstraat tot de Watertorenstraat, de Watertorenstraat, de Beukenstraat	Het eerste stemdistrict der gemeente Tilburg

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			vanaf de Watertorenstraat tot de 1e Reitsche Zijstraat, de 1e Reitsche Zijstraat, de Reitsche straat vanaf de 1e Reitsche Zijstraat tot het beginpunt van A.	
		2	Het deel der gemeente begrensd door: A. de grens van deze gemeente met de gemeente Gilze c.a., Alphen c.a., en Goirle en verder door een lijn getrokken door de as van den Goirleschen weg vanaf de grensscheiding met de gemeente Goirle tot de Heiningstraat, de Heiningstraat tot aan de Trouwlaan, de Trouwlaan tot aan de Nieuwstraat; B. de grenslijn van stemdistrict I sub C; C. een lijn getrokken door de as van de spoorlijn Tilburg—Breda, vanaf de Reitsche straat tot de grensscheiding met de gemeente Gilze c.a.	
		3	Het gedeelte der gemeente begrensd door: A. een lijn getrokken door de as van de Prinses Sophiastraat vanaf de Oranjestraat tot het Willemsplein, Westzijde van het Willemsplein, snijdende de Emmastraat vanaf het Willemsplein tot de Pleinstraat, door de as van de Pleinstraat, de Heuvelstraat vanaf de Pleinstraat tot de Telefoonstraat, de Telefoonstraat, de Tuinstraat vanaf de Telefoonstraat tot de Stationstraat, de Stationstraat; verder door een lijn getrokken vanaf de as van de Stationstraat over de Spoorlaan tot de Oostzijde van het spoorwegstation; B. een lijn getrokken vanaf de Oostzijde van het spoorwegstation over het spoorwegemplacement tot de Atelierstraat, westwaarts van de portierswoning der S.S. tegenover de St. Rochusstraat door de as van de St. Rochusstraat, de	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Lange Nieuwstraat vanaf de St. Rochusstraat tot de Achterstraat, de Achterstraat vanaf de Lange Nieuwstraat tot de Locomotiefstraat, de Minckelerstraat vanaf de Achterstraat tot de Gasstraat, de Gasstraat, de Noord-Besterdstraat vanaf de Gasstraat tot de Molenbochtstraat, de Molenbochtstraat, de Koestraat vanaf de Molenbochtstraat tot de Heikantsche baan, de Heikantsche baan tot de Oude Molenbochtstraat, de Oude Molenbochtstraat vanaf de Heikantsche baan tot de Enschotsche baan, de Enschotsche baan vanaf de Oude Molenbochtstraat tot den spoorweg Tilburg-Nijmegen;	
			C. Vanaf het punt waar de spoorlijn Tilburg-Nijmegen de Enschotsche baan snijdt, door de as van de spoorlijn Tilburg-Nijmegen tot aan den Lovenschen weg, de Zuid-Oosterstraat tot aan den spoorwegoverweg aan de Koestraat, langs de Westzijde van het plein Heuvel, door de as van de Heuvelstraat vanaf den Heuvel tot de Parkstraat, de Parkstraat, de Emmastraat vanaf de Parkstraat tot de Oranjestraat en de Oranjestraat vanaf de Emmastraat tot de Prinses Sophiastraat.	
		4	Het gedeelte der gemeente begrensd door:	
			A. De grens der gemeente Berkel c.a., Hilvarenbeek en Goirle, verder door een lijn getrokken door de as van den Goirleschen weg vanaf de grensscheiding met de gemeente Goirle tot de Heiningstraat, de Heiningstraat tot aan de Trouwlaan, de Trouwlaan tot aan de Nieuwstraat, de Nieuwstraat vanaf de Trouwlaan tot de Varkensmarkt, de Var-	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			kensmarkt, de van Gilsstraat, de Piusstraat vanaf de van Gilsstraat tot de Prinses Sophiastraat en de Prinses Sophiastraat tot de Oranjestraat;	
			B. de grenslijn van stemdistrict III sub C.	
		5	Het gedeelte der gemeente begrensd door:	
			A. de grenslijn van stemdistrict III sub B;	
			B. De as van de Enschotsche baan vanaf den spoorweg Tilburg-Nijmegen tot de grensscheiding met de gemeente Berkel c.a.	
			C. de grensscheiding met de gemeente Berkel c.a. en Udenhout;	
			D. een lijn getrokken door de as van de Gasthuisstraat vanaf de Lochtstraat tot het Wilhelminapark langs de westzijde van het Wilhelminapark vanaf de Gasthuisstraat tot de Kuiperstraat, door het Wilhelminapark vanaf de Kuiperstraat tot het Smidspad, door de as van het Smidspad tot aan de Leostraat, de Leostraat tot aan de Leodwarsstraat, de Leodwarsstraat vanaf de Leostraat tot aan de Veldstraat, de Veldstraat vanaf de Leodwarsstraat tot de Pastoriestraat, de Pastoriestraat, de Korte Houtstraat, de Hoefzijstraat, en de Hoefstraat vanaf de Hoefzijstraat tot het Goirke, langs de Oostzijde van het Goirke, door de as van het Lijnsheike vanaf het Goirke tot den Achterweg, den Achterweg en de Heikantsche baan vanaf den Achterweg tot den Heikant, langs de Oostzijde van den Heikant door de as van den Rugdijk en de Quirijnstokstraat tot de grensscheiding met de gemeente Udenhout.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			E. een lijn getrokken door de as van de Gasthuisstraat vanaf de Lochtstraat tot den spoorweg-overweg en van de spoorlijn Tilburg-Breda vanaf den overweg tot de Oostzijde van het spoorwegstation tot het beginpunt van A.	
		6	Het gedeelte der gemeente begrensd door: A. een lijn getrokken vanaf de grensscheiding met de gemeente Gilze c.a. door de as van den spoorweg Tilburg-Breda tot aan de Herstalsche straat; B. de grenslijn van stemdistrict I sub A tot aan de Gasthuisstraat; C. de grenslijn van stemdistrict V sub D; D. de grensscheiding met de gemeenten Gilze c.a., Dongen, Loon op Zand en Udenhout.	
	Oisterwijk		Oisterwijk.	
	Moergestel		Moergestel.	
	Hilvarenbeek		Hilvarenbeek.	
	Goorle		Goorle.	
	Alphen en Riel		Alphen en Riel.	
	Diessen		Diessen.	
	Oost- West en Middelbeers		Oost-, West- en Middelbeers.	
EINDHOVEN.	Eindhoven		Eindhoven.	Eindhoven.
	Hooge en Lage Mierde		Hooge en Lage Mierde.	
	Reusel		Reusel.	
	Bladel en Netersel		Bladel en Netersel.	
	Oirschot		Oirschot.	
	Liempde		Liempde.	
	Vessem, Wintelre en Knegsel		Vessem, Wintelre en Knegsel.	
	Zeelst		Zeelst.	
	Strijp		Strijp.	
	Woensel	1	Het deel der gemeente, gelegen tusschen de twee volgende lijnen:	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			a. De lijn, uitgaande van de grens van Strijp, loopende door het midden van den Withuisschen loop oostwaarts tot aan den Oirschotschen dijk, vervolgens door het midden van den Uileschen heiloop naar den Rijksweg en vandaar rechtdoor tot aan de grens van Son bij het perceel kadastraal bekend gemeente Woensel, Sectie A. Nr. 10;	
			b. De lijn, uitgaande van de Windgraaf onder den Strijpschen weg, loopende door de as van dezen weg tot den Spoorwegloop, verder door het midden van dezen loop en den Limbeekloop tot den Boschdijk door de as van dezen dijk tot aan den geprojecteerden weg, door de as van dezen weg tot den Hemelrijkschen weg, door de as van den Hemelrijkschen weg tot een tweeden geprojecteerden weg, door de as van dezen laatsten tot de Wilhelminastraat, door de as van deze straat tot den Broekschen weg, door de as van dezen tot Vosters Looierijpad, door de as van dit pad rechtdoor tot aan de Dommel;	
		2	Het deel der gemeente, gelegen ten noorden van het eerste stemdistrict;	
		3	Het deel der gemeente, gelegen ten zuiden van het eerste stemdistrict:	
	Best		Best.	
	Stratum		Stratum.	
	Gestel en Blaarthem		Gestel en Blaarthem.	
	Hoogeloon, Hapert en Casteren		Hoogeloon, Hapert en Casteren.	
	Duizel en Steensel		Duizel en Steensel.	
	Eersel		Eersel.	
	Luyksgestel		Luyksgestel.	
	Borkel en Schaft		Borkel en Schaft.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
	Bergeyk		Bergeyk.	
	Dommelen		Dommelen.	
	Westerhoven		Westerhoven.	
	Veldhoven en Mereveldhoven		Veldhoven en Mereveldhoven.	
	Riethoven		Riethoven.	
	Oerle		Oerle.	
	Valkenswaard		Valkenswaard.	
HELMOND.	Helmond	1	Het noordelijk gedeelte der gemeente gescheiden door den Deurneschen weg, Molenstraat, Ameidestraat, Markt, Veestraat, Steenweg en Aarle-Rixtelschen weg.	Het eerste stemdistrict der gemeente Helmond.
		2	Het overig gedeelte der gemeente.	
	Tongelre		Tongelre.	
	Nunen, Gerwen en Nederwetten		Nunen, Gerwen en Nederwetten.	
	Zesgehuchten		Zesgehuchten.	
	Bakel en Milheeze		Bakel en Milheeze.	
	Deurne en Liesel	1	Deurne met al zijne onderdeelen, buurten en gehuchten gelegen: *a.* aan de noord- en noordoostzijde van de Donschotsche loop, aanvangende aan de Vloeieindsche loop in de grens Deurne—Vlierden; *b.* aan de noordzijde der Snoertsche loop tot aan het kanaal Deurne en Liesel; *c.* aan de westzijde van gezegd kanaal van af de Snoertsche loop tot aan de brug over het havenbassin in den Staatsspoorweg Venlo—Helmond op de grens van Noordbrabant en Limburg, en *d.* de perceelen, kadastraal bekend in sectie H. no. 3751, 3739 geheel en het noordelijk gedeelte van no. 3752 tot tegenover de Lieselsche wijk;	
		2	Liesel met zijne onderdeelen, aanvangende aan de zuid-, zuidwest en oost-	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			zijde van de bij het eerste stemdistrict omschreven grenslinie en eindigende: *a.* aan den openbaren weg, uitgaande van de grens Asten—Deurne, gelegen aan de zuidzijde der kadastrale nummers 2204, 2198, 2199, 2200, 2183, 3118 en 226 van sectie H.; *b.* aan de scheiding tusschen de nummers 3721 en 3440 van sectie H.; *c.* aan den weg gelegen aan de oostzijde van no. 3440 van sectie H.; *d.* aan den rechten Heitrakschen dijk tot de brug over het kanaal Deurne en Liesel, en *e.* aan de noordzijde van den kunstweg van af het kanaal Deurne en Liesel tot de westelijke grens van Helenaveen:	
		3	Neerkant, Heitrak en overige daaronder begrepen buurten, ingesloten door de zuidelijke grens van het tweede stemdistrict en de grenzen van Asten, Meijel en Helenaveen;	
		4	Helenaveen, zooals dat op de kadastrale kaart, achtste bladzijde, is aangegeven, uitmakende de plaatselijke wijk D	
	Vlierden		Vlierden.	
	Geldrop		Geldrop.	
	Mierlo		Mierlo.	
	Lierop		Lierop.	
	Asten		Asten.	
	Someren		Someren.	
	Leende		Leende.	
	Heeze		Heeze.	
	Maarheeze		Maarheeze.	
	Soerendonk, Sterksel en Gassel		Soerendonk, Sterksel en Gassel.	
	Budel		Budel.	
	Aalst		Aalst.	
	Waalre		Waalre.	
	Stiphout		Stiphout.	
	Aarle-Rixtel		Aarle-Rixtel.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
VENLO. *)	Maashees en Overloon	1	Het dorp Maashees met de gehuchten Holthees, den Berg, de Campagne, den Bus, de Heide, de Wert, den Bosch en Vliegenberg, uitmakende wijk B.;	Het eerste stemdistrict der gemeente Venlo.
		2	Het dorp Overloon met de gehuchten den Rouw, Heikant, Hazelbroek, Peelkant, Helder, Zandheide, Pasveld, Vers en Heide, uitmakende wijk A.	
	Oploo, St, Anthonis en Ledeacker		Oploo, St. Anthonis en Ledeacker.	
GRAVE	Grave		Grave.	Grave.
	Boxmeer		Boxmeer.	
	Alem, Maren en Kessel		Alem, Maren en Kessel.	
	Lith		Lith.	
	Lithoijen		Lithoijen.	
	Geffen		Geffen.	
	Oss		Oss.	
	Oijen en Teeffelen		Oijen en Teeffelen.	
	Megen, Haren en Macharen		Megen, Haren en Macharen.	
	Dieden, Demen en Langel		Dieden, Demen en Langel.	
	Deursen en Dennenburg		Deursen en Dennenburg.	
	Huisseling en Neerloon		Huisseling en Neerloon.	
	Berghem		Berghem.	
	Herpen		Herpen.	
	Heesch		Heesch.	
	Schayk		Schayk.	
	Ravenstein		Ravenstein.	
	Reek		Reek.	
	Velp		Velp.	
	Escharen		Escharen.	
	Gassel		Gassel.	
	Beers		Beers.	
	Linden		Linden.	

*) *Nota.* Het gedeelte, dat niet op Noordbrabantsche gemeenten betrekking heeft, is hier weggelaten.

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
	Cuyk en St. Agatha		Cuyk en St. Agatha.	
	Oeffelt		Oeffelt.	
	Haps		Haps.	
	Beugen en	1	Beugen (dorp).	
	Rijkevoort	2	Rijkevoort (dorp).	
	Wanroij		Wanroy.	
	Mill en St. Hubert		Mill en St. Hubert.	
	Nistelrode		Nistelrode.	
's HERTOGENBOSCH.	's-Hertogenbosch	1	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar het verlengde van de as der Kruisstraat en de as der Vischstraat elkaar snijden en die getrokken is als volgt: van het beginpunt oostwaarts in de as der Vischstraat tot de as van den Hoogen Steenweg; van daar zuidoostwaarts in de as van den Hoogen Steenweg tot de Markt: vandaar oostwaarts langs de noordzijde der Markt en vervolgens in de as der Hinthamerstraat tot het verlengde van de as der St. Josephstraat; van daar noordwaarts in de as der St. Josephstraat tot de as van den linkerkanaaldijk; van daar noordwestwaarts in de as van den linker kanaaldijk tot het verlengde van de as der Van Berckelstraat; vandaar noordoostwaarts in de as der Van Berckelstraat en in het verlengde van die as tot de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen; vandaar oostwaarts in de as van voornoemden spoorweg tot de grens tusschen de gemeenten 's-Hertogenbosch en Rosmalen; van daar zuidwaarts en vervolgens westwaarts in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Rosmalen, Den Dungen en	Het eerste stemdistrict der gemeente 's-Hertogenbosch.

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			St. Michiels-Gestel tot het punt, waar die grens de as van de Pettelaarsche Vaartgraaf snijdt; vandaar noordwestwaarts in rechtlijnige richting naar het zuidelijk einde van de as der straat, genaamd „Berenbijt"; vandaar noordwestwaarts in de assen van de straten, genaamd Berenbijt, De Mortel, Wolvenhoek, Achter het Wild Varken, Achter het Verguld Harnas, Snellestraat en Kruisstraat, tot de as der Vischstraat d. i. tot het beginpunt.	
		2	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar het verlengde van de as der Vischstraat en de as van den Hoogen Steenweg elkaar snijden en die getrokken is als volgt: van het beginpunt zuidoostwaarts, in de as van den Hoogen Steenweg tot de Markt; vandaar oostwaarts, langs de noordzijde der Markt en in de as der Hinthamerstraat, tot het verlengde van de as der St. Josephstraat; vandaar noordwaarts, in de as der St. Josephstraat. tot de as van den linkerkanaaldijk - vandaar noordwestwaarts, in de as van den linkerkanaaldijk tot het verlengde van de as der Van Berckelstraat; vandaar noordoostwaarts in de as van de Van Berckelstraat en in het verlengde van die as, tot de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen; vandaar westwaarts, in de as van laatsgenoemden spoorweg, tot de oeverlijn van den rechterdijk der „Dieze"; vandaar noordwestwaarts, in de oeverlijn langs den rechterdijk der „Dieze" tot de grens tusschen de gemeenten 's-Hertogenbosch en Empel, nabij het Molengat; vandaar zuidwestwaarts	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			en vervolgens zuidoostwaarts, in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Engelen en Cromvoirt, tot de as van den ouden Deuterschen weg; vandaar oostwaarts in rechtlijnige richting naar het punt waar de westelijke en zuidelijke grenslijnen van het Stationsplein elkaar snijden; vandaar oostwaarts in de zuidelijke grens van het Stationsplein, vervolgens noordwaarts in de aansluitende oostelijke grens van voornoemd plein en in de richting van die grens tot het verlengde van de as van den Stationsweg, vandaar oostwaarts in de as van den Stationsweg, in het verlengde van die as en in de as van de *) Vischstraat, tot de as van den Hoogen Steenweg, d. i. tot het beginpunt.	
		3	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar het verlengde van de as der Kruisstraat en de as der Vischmarkt elkaar snijden en die getrokken is als volgt: van het beginpunt zuidoostwaarts, in de assen der straten, genaamd Kruisstraat, Snellestraat, Achter het verguld Harnas, Achter het Wild Varken, Wolvenhoek, De Mortel en Berenbijt, tot het zuidelijk einde van de as der laatstgenoemde straat, vandaar zuidoostwaarts, in rechtlijnige richting, naar het punt, waar de grens tusschen de gemeenten 's-Hertogenbosch en St.-Michiels-Gestel de as van de Pettelaarsche Vaartgraaf snijdt; vandaar in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Vught en	

*) Bij besluit van 14 Januari 1915 (Prov. Bl. nr. 1) werd het woord „Vischmarkt" vervangen door „Vischstraat".

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Cromvoirt, eerst zuidwestwaarts, dan noordwestwaarts, vervolgens om het fort Isabel en dan noordwaarts tot de as van den ouden Deuterschen weg; vandaar oostwaarts in rechtlijnige richting naar het punt, waar de westelijke en zuidelijke grenslijnen van het Stationsplein elkaar snijden; vandaar oostwaarts in de zuidelijke grens van het Stationsplein, vervolgens noordwaarts in de aansluitende oostelijke grens van voornoemd plein en in de richting van die grens tot het verlengde van de as van den Stationsweg; vandaar oostwaarts in de as van den Stationsweg, in het verlengde van die as en in de as der Vischstraat, tot het verlengde van de as der Kruisstraat, d. i. tot het beginpunt	
		4	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en Rosmalen snijdt en die getrokken is als volgt: van het beginpunt westwaarts, in de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen, tot de oeverlijn van den rechterdijk der „Dieze"; vandaar noordwestwaarts in de oeverlijn langs den rechterdijk der „Dieze" tot de grens tusschen de gemeenten 's-Hertogenbosch en Empel nabij het Molengat; vandaar oostwaarts in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Empel en Rosmalen, tot de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen, d. i. tot het beginpunt.	
	Vught		Vught.	
	Den Dungen		den Dungen.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
	Berlicum		Berlicum.	
	Rosmalen		Rosmalen.	
	Nuland		Nuland.	
	Boxtel		Qoxtel.	
	Esch		Esch.	
VEGHEL	Veghel		Veghel.	Veghel
	Uden		Uden.	
	Zeeland		Zeeland.	
	St. Michielsgestel		St. Michielsgestel.	
	Schijndel		Schijndel	
	St Oedenrode		St. Oedenrode.	
	Dinther		Dinther.	
	Heeswijk		Heeswijk.	
	Erp		Erp.	
	Boekel		Boekel.	
	Gemert		Gemert.	
	Son en Breugel		Son en Breugel.	
	Lieshout		Lieshout.	
	Beek en Donk		Beek en Donk.	
GORINCHEM *)	Wijk en Aalburg.		Wijk en Aalburg.	Het eerste stemdistrict der gemeente Gorinchem.
	Veen		Veen.	
	Op- en Neer-Andel		Op- en Neer-Andel.	
	Giessen		Giessen.	
	Rijswijk		Rijswijk.	
	Woudrichem		Woudrichem.	
		1	Het deel van den Sleeuwijkschen dijk, dat ligt ten oosten van het perceel, kadastraal bekend gemeente de Werken c.a. Sectie B. no. 1165, het Zand, de Roef, het Oude Broek, de rijksstraatweg tot aan den z. g. Tol ;	
		2	De Zandsteeg, de Nilmoerdijk en het deel der gemeente de Werken c.a. gelegen in den Biesbosch ;	
		3	Het deel van den Sleeuwijkschen dijk	

*) *Nota.* Het gedeelte dat niet op Noordbrabantsche gemeenten betrekking heeft, is hier weggelaten

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			ten westen van het perceel, kadastraal bekend gemeente de Werken c.a. Sectie B. no. 1164, de Sasdijk tot aan de grens der gemeente Werkendam, de Looze Stoep, de Werkensche dijk, het fort „Altena", de Schans tot aan de grens der gemeente Almkerk.	
	Werkendam		Werkendam.	

397 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 22 *April* 1897 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken omtrent toepassing van art.* 8 *van het Kon. besl. van* 26 *Februari* 1897 (*Stbl. No.* 69) *ter* UITVOERING *van eenige artikelen der* KIESWET (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 50).

No. 1841.
Afdeeling B. B. *'s-Gravenhage,* 20 April 1897.

Het is mij gebleken, dat verschil van meening bestaat omtrent de toepassing, te geven aan artikel 8 van het Koninklijk besluit van 26 Februari 1897 (Staatsblad no. 69).

Naar aanleiding hiervan heb ik de eer UH.E.G. te verzoeken het volgende ter kennis te brengen van de burgemeesters in Uw gewest.

De strekking van de eerste zinsnede van het tweede lid, luidende: „De lessenaars worden aan weerszijden van de tafel van het stembureau tegen de wanden van het lokaal geplaatst" is, om in de stemlokalen de plaatsen voor de lessenaars aan te wijzen met uitsluiting van andere gedeelten

van het lokaal, waarover het stembureau minder gemakkelijk toezicht zoude kunnen uitoefenen. Zij houdt geen voorschrift in omtrent de verdeeling der lessenaars over de twee toegelaten plaatsen. De Burgemeester heeft de geschiktheid dezer plaatsen te beoordeelen. Ook het gebruik van aaneensluitende lessenaars is niet verboden, mits de afscheiding tusschen de afdeelingen aan het voorschrift van het laatste lid van art. 8 beantwoorde, en alzoo die afdeelingen inderdaad geheel van elkander afgescheidene lessenaars vormen.

398 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 29 *Mei* 1897 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* AANVULLING DER AANTEEKENING OMTRENT DE KIES- EN STEMDISTRICTEN *op de kiezerslijsten* (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 70).

No. 2555.
Afdeeling B. B. *'s-Gravenhage,* 26 Mei 1897.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken de aandacht der burgemeesters in Uw gewest te vestigen op de aanvulling, welke de aanteekening omtrent de kies- en stemdistricten op de kiezerslijsten bij de uitvoering der wetten van 28 April 1897 (Stbl. Nos. 110, 111 en 112) eventueel zal hebben te ondergaan.

Ingevolge art. 9, 2e lid der kieswet zal in de gemeenten, welke voor de raadsverkiezingen in kiesdistricten zijn gesplitst, het kiesdistrict zijn te vermelden, waartoe de kiezer *tengevolge van de plaats zijner woning op 1 Februari* behoort. Aangezien die woonplaats, welke op de kiezerslijst staat vermeld, van zelf de aanwijzing van het kies- en stemdistrict medebrengt, zoodat de aanteekening omtrent het kiesdistrict en het stemdistrict, ook blijkens het woord *„dientengevolge"* in genoemd artikel daarvan slechts het uitvloeisel is, is de bedoelde bijvoeging niet als eene wijziging der kiezerslijst

te beschouwen, zij behoort als aanteekening van louter administratieven aard ambtshalve te geschieden. Zoo noodig kan de hiertoe noodige aanvulling van kolom 8 van model I, behoorende bij het Kon. besluit van 28 November 1896 (Stbl. No. 176), met verwijzing worden aangebracht in de kolom „Aanmerkingen".

Voor zoover de aan te wijzen stemdistricten voor de Staten- en voor de raadsverkiezingen niet overeenkomen met die, welke voor de verkiezingen van leden der Tweede Kamer zijn aangewezen, zal, mede op den grondslag der volgens art. 9, 2e lid der Kieswet, op de kiezerslijst aangewezen woonplaats op 1 Februari alsnog eene bijvoeging aangaande het stemdistrict voor elken kiezer bij Staten- en bij raadsverkiezingen zijn te stellen.

Eveneens zal, wanneer in den loop van het jaar, gedurende hetwelk de kiezerslijsten van kracht zijn, wijzigingen in de indeeling der stemdistricten, bedoeld bij art. 128 der kieswet, worden aangebracht, daarvan op de kiezerslijst aanteekening zijn te houden.

399 *Besluit van Gedeputeerde Staten dd.* 1 *Juli* 1897 *G nr.* 128*a;* VERDEELING VAN KIESDISTRICTEN IN STEMDISTRICTEN *voor de* VERKIEZING *van* LEDEN *der* PROVINCIALE STATEN (*Prov. Bl.* 1897 *nr.* 10).

De Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

Gelet op art. 2 der wet van 5 November 1852 (Staatsblad No. 197), zooals dat is gewijzigd bij art. 1 der wet van 28 April 1897 (Staatsblad No. 111);

Hebben goedgevonden:

Voor de verkiezing van leden van de Provinciale Staten de kiesdistricten te verdeelen in stemdistricten, met aanwijzing van het stemdistrict, waarin het hoofdstembureau zitting heeft, in voege als op bijbehoorenden staat is vermeld. *)

*) In den hierna opgenomen staat zijn alle wijzigingen ingelascht, welke Gedeputeerde Staten, laatstelijk bij beschikking van 10 September 1914 (Prov. Bl. nr. 25) daarin tot het einde van 1914 hebben aangebracht.

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
's-HERTOGENBOSCH.	's-Hertogenbosch	1	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar het verlengde van de as der Kruisstraat en de as der Vischstraat elkaar snijden en die getrokken is als volgt: van het beginpunt oostwaarts in de as der Vischstraat tot de as van den Hoogen Steenweg vandaar zuidoostwaarts in de as van den Hoogen Steenweg tot de Markt; vandaar oostwaarts langs de noordzijde der Markt en vervolgens in de as der Hinthamerstraat tot het verlengde van de as der St. Josephstraat; van daar noordwaarts in de as der St. Josephstraat tot de as van den linkerkanaaldijk; van daar noordwestwaarts in de as van den linkerkanaaldijk tot het verlengde van de as der Van Berckelstraat; vandaar noordoostwaarts in de as der Van Berckelstraat en in het verlengde van die as tot de as van den spoorweg 's-Bosch-Nijmegen; vandaar oostwaarts in de as van voornoemden spoorweg tot de grens tusschen de gemeenten 's-Hertogenbosch en Rosmalen; van daar zuidwaarts en vervolgens westwaarts in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Rosmalen, Den Dungen en St.-Michiels-Gestel tot het punt, waar die grens de as van de Pettelaarsche Vaartgraaf snijdt; vandaar noordwestwaarts in rechtlijnide richting naar het zuidelijk einde van de as der straat, genaamd „Berenbijt"; vandaar noordwestwaarts in de assen van de straten genaamd Berenbijt, De Mortel, Wolvenhoek, Achter het Wild Varken, Achter het Verguld Harnas, Snellestraat en Kruisstraat, tot de as der Vischstraat d. i. tot het beginpunt.	Het eerste stemdistrict der gemeente 's-Hertogenbosch.

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
		2	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar het verlengde van de as der Vischstraat en de as van den Hoogen Steenweg elkaar snijden en die getrokken is als volgt: van het beginpunt zuidoostwaarts, in de as van den Hoogen Steenweg tot de Markt; vandaar oostwaarts, langs de noordzijde der Markt en in de as der Hinthamerstraat, tot het verlengde van de as der St. Josephstraat; vandaar noordwaarts, in de as der St. Josephstraat, tot de as van den linkerkanaaldijk; vandaar noordwestwaarts, in de as van den linkerkanaaldijk tot het verlengde van de as der Van Berckelstraat; vandaar noordoostwaarts in de as van de Van Berckelstraat en in het verlengde van die as, tot de as van den spoorweg 's-Bosch-Nijmegen; vandaar westwaarts, in de as van laatstgenoemden spoorweg, tot de oeverlijn van den rechterdijk der „Dieze"; vandaar noordwestwaarts, in de oeverlijn langs den rechterdijk der „Dieze" tot de grens tusschen de gemeenten 's-Hertogenbosch en Empel, nabij het Molengat; vandaar zuidwestwaarts en vervolgens zuidoostwaarts, in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Engelen en Cromvoirt, tot de as van den ouden Deuterschen weg; vandaar oostwaarts in rechtlijnige richting naar het punt waar de westelijke en zuidelijke grenslijnen van het Stationsplein elkaar snijden; vandaar oostwaarts in de zuidelijke grens van het Stationsplein, vervolgens noordwaarts in de aansluitende oostelijke grens van voornoemd plein en in de richting van die grens tot het verlengde	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			van de as van den Stationsweg, vandaar oostwaarts in de as van den Stationsweg, in het verlengde van die as en in de as van de *) Vischstraat, tot de as van den Hoogen Steenweg, d. i. tot het beginpunt.	
		3	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar het verlengde van de as der Kruisstraat en de as der *) Vischstraat elkaar snijden en die getrokken is als volgt: van het beginpunt zuidoostwaarts, in de assen der straten, genaamd Kruisstraat, Snellestraat, Achter het verguld Harnas, Achter het Wild Varken, Wolvenhoek, De Mortel en Berenbijt, tot het zuidelijk einde van de as der laatstgenoemde straat; vandaar zuidoostwaarts, in rechtlijnige richting, naar het punt, waar de grens tusschen de gemeenten 's-Hertogenbosch en St. Michiels-Gestel de as van de Pettelaarsche Vaartgraaf snijdt; vandaar in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Vught en Cromvoirt, eerst zuidwestwaarts, dan noordwestwaarts, vervolgens om het fort Isabel en dan noordwaarts tot de as van den ouden Deuterschen weg; vandaar oostwaarts in rechtlijnige richting naar het punt, waar de westelijke en zuidelijke grenslijnen van het Stationsplein elkaar snijden; vandaar oostwaarts in de zuidelijke grens van het Stationsplein, vervolgens noordwaarts in de aansluitende oostelijke grens van voornoemd plein en in de richting van die grens tot het verlengde van de as van den Stationsweg;	

*) Bij besluit van 14 Januari 1915 (Prov. Blad nr. 2) werd het woord „Vischmarkt" vervangen door Vischstraat".

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft
			vandaar oostwaarts in de as van den Stationsweg, in het verlengde van die as en in de as der Vischstraat, tot het verlengde van de as der Kruisstraat, d. i. tot het beginpunt.	
		4	Het gedeelte van de gemeente, dat ingesloten wordt door de lijn, die begint en eindigt in het punt, waar de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en Rosmalen snijdt en die getrokken is als volgt: van het beginpunt westwaarts, in de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen, tot de oeverlijn van den rechterdijk der „Dieze"; vandaar noordwestwaarts in de oeverlijn langs den rechterdijk der „Dieze" tot de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en Empel nabij het Molengat; vandaar oostwaarts in de grens tusschen de gemeente 's-Hertogenbosch en de gemeenten Empel en Rosmalen, tot de as van den spoorweg 's-Bosch—Nijmegen, d. i. tot het beginpunt.	
	Rosmalen		Rosmalen.	
	den Dungen		den Dungen.	
	St. Michielsgestel		St. Michielsgestel.	
	Schijndel		Schijndel.	
	Vught		Vught.	
	Heeswijk		Heeswijk.	
	Dinther		Dinther.	
	Geffen		Geffen.	
	Nuland		Nuland.	
	Heesch		Heesch.	
	Nistelrode		Nistelrode.	
	Lith		Lith	
	Lithoijen		Lithoijen.	
	Berlicum		Berlicum.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft
GRAVE.	Grave		Grave	Grave.
	Escharen		Escharen.	
	Velp		Velp.	
	Reek		Reek.	
	Gassel		Gassel.	
	Linden		Linden.	
	Cuijk en St. Agatha		Cuijk en St. Agatha	
	Schaijk		Schaijk.	
	Beers		Beers.	
	Uden		Uden	
	Mill en St. Hubert		Mill en St. Hubert.	
	Zeeland		Zeeland.	
	Ravenstein		Ravenstein.	
	Dieden, Demen en Langel		Dieden, Demen en Langel	
	Deursen en Dennenburg		Deursen en Dennenburg.	
	Huisseling en Neerloon		Huisseling en Neerloon.	
	Boxmeer		Boxmeer.	
	Sambeek		Sambeek.	
	Vierlingsbeek		Vierlingsbeek.	
	Maashees en Overloon	1	Het dorp Maashees met de gehuchten Holthees, den Berg, de Campagne, den Bus, de Heide, de Wert, den Bosch en Vliegenberg, uitmakende wijk B;	
		2	Het dorp Overloon met de gehuchten den Rouw, Heikant, Hazelbroek, Peelkant, Helder, Zandheide, Pasveld, Vers en Heide, uitmakende wijk A.	
	Oploo, St. Anthonis en Ledeacker		Oploo, St. Anthonis en Ledeacker,	
	Wanroy		Wanroy.	
	Beugen en Rijkevoort	1	Beugen (dorp)	
		2	Rijkevoort (dorp)	
	Oeffelt		Oeffelt.	
	Haps		Haps.	
	Oss		Oss.	
	Berghem		Berghem.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft
	Megen, Haren en Macharen		Megen, Haren en Macharen.	
	Oijen en Teeffelen		Oijen en Teeffelen.	
	Herpen		Herpen.	
TILBURG.	Tilburg	1	Het deel der gemeente, begrensd door een lijn, loopende: A. vanaf het snijpunt der aslijnen van den spoorweg Tilburg—Breda en de Herstalsche straat, door de as van de Herstalsche straat tot de Kuiperstraat, de Kuiperstraat tot de Pironstraat, de Pironstraat vanaf de 2e Kuiperzijstraat tot de Zooistraat, de Zooistraat tot de Lochtstraat, de Lochtstraat, de Gasthuisstraat vanaf de Lochtstraat tot den spoorwegoverweg, de spoorlijn Tilburg—Breda, vanaf den overweg tot de Oostzijde van het spoorwegstation; B. door een lijn getrokken vanaf de Oostzijde van het spoorwegstation tot de as van de Stationstraat, door de as van de Stationstraat, de Tuinstraat vanaf de Stationstraat tot de Telefoonstraat, de Telefoonstraat, de Heuvelstraat, vanaf de Telefoonstraat tot de Pleinstraat, de Pleinstraat, snijdende de Emmastraat, langs de westzijde van het Willemsplein; door de as van de Prinses Sophiastraat tot de Piusstraat, de Piusstraat vanaf de Prinses Sophiastraat tot de van Gilsstraat, de van Gilsstraat, de Varkensmarkt en de Nieuwstraat tot aan de Trouwlaan; C. vanaf het snijpunt der aslijnen van de Nieuwstraat en de Trouwlaan door de as van deze straat tot den Korvelschen weg, snijdende dezen weg langs de westzijde van het St. Annaplein, snijdende de Capucijnenstraat en wijders door de as van de Lange Schijfstraat	Het eerste stemdistrict der gemeente Tilburg

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			tot de Boomstraat, de Boomstraat tot de Missionarisstraat, de Missionarisstraat, de Lindenstraat tot de Watertorenstraat, de Watertorenstraat, de Beukenstraat vanaf de Watertorenstraat tot de 1e Reitsche Zijstraat, de 1e Reitsche Zijstraat, de Reitsche straat vanaf de 1e Reitsche Zijstraat tot het beginpunt van A.	
		2	Het deel der gemeente begrensd door: A. de grens van deze gemeente met de gemeente Gilze c.a., Alphen c.a, en Goirle en verder door een lijn getrokken door de as van den Goirleschen weg vanaf de grensscheiding met de gemeente Goirle tot de Heiningstraat, de Heiningstraat tot aan de Trouwlaan, de Trouwlaan tot aan de Nieuwstraat; B. de grenslijn van stemdistrict 1 sub C; C. een lijn getrokken door de as van de spoorlijn Tilburg-Breda, vanaf de Reitsche straat tot de grensscheiding met de gemeente Gilze c.a.	
		3	Het gedeelte der gemeente begrensd door: A. een n getrokken door de as van de Prinses Sophiastraat vanaf de Oranjestraat tot het Willemsplein, Westzijde van het Willemsplein, snijdende de Emmastraat vanaf het Willemsplein tot de Pleinstraat, door de as van de Pleinstraat, de Heuvelstraat vanaf de Pleinstraat tot de Telefoonstraat, de Telefoonstraat, de Tuinstraat vanaf de Telefoonstraat tot de Stationstraat, de Stationstraat; verder door een lijn getrokken vanaf de as van de Stationstraat over de Spoorlaan tot de Oostzijde van het Spoorwegstation; B. een lijn getrokken vanaf de Oostzijde van het spoorwegstation over het	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft
			spoorwegemplacement tot de Atelierstraat, westwaarts van de portierswoning der S. S. tegenover de St. Rochusstraat door de as van de St. Rochusstraat, de Lange Nieuwstraat vanaf de St. Rochusstraat tot de Achterstraat, de Achterstraat vanaf de Lange Nieuwstraat tot de Locomotiefstraat, de Minckelerstraat vanaf de Achterstraat tot de Gasstraat, de Gasstraat, de Noord-Besterdstraat vanaf de Gasstraat tot de Molenbochtstraat, de Molenbochtstraat, de Koestraat vanaf de Molenbochtstraat tot de Heikantsche baan, de Heikantsche baan tot de Oude Molenbochtstraat, de Oude Molenbochtstraat vanaf de Heikantsche baan tot de Enschotsche baan, de Enschotsche baan vanaf de Oude Molenbochtstraat tot den Spoorweg Tilburg-Nijmegen ;	
			C. vanaf het punt waar de spoorlijn Tilburg-Nijmegen de Enschotsche baan snijdt, door de as van de spoorlijn Tilburg-Nijmegen tot aan den Lovenschen weg, de Zuid-Oosterstraat tot aan den spoorwegoverweg aan de Koestraat, langs de Westzijde van het plein Heuvel, door de as van de Heuvelstraat vanaf den Heuvel tot de Parkstraat, de Parkstraat, de Emmastraat vanaf de Parkstraat, tot de Oranjestraat en de Oranjestraat vanaf de Emmastraat tot de Prinses Sophiastraat.	
		4	Het gedeelte der gemeente begrensd door :	
			A. De grens der gemeente Berkel c.a., Hilvarenbeek en Goirle, verder door een lijn getrokken door de as van den Goirlesche weg vanaf de grensscheiding met de gemeente Goirle tot de Heiningstraat, de Heiningstraat tot aan de	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Trouwlaan, de Trouwlaan tot aan de Nieuwstraat, de Nieuwstraat vanaf de Trouwlaan tot de Varkensmarkt, de Varkensmarkt, de van Gilsstraat, de Piusstraat vanaf de van Gilsstraat tot de Prinses Sophiastraat en de Prinses Sophiastraat tot de Oranjestraat;	
			B. de grenslijn van stemdistrict III sub C.	
		5	Het gedeelte der gemeente begrensd door:	
			A. de grenslijn van stemdistrict III sub B.	
			B. de as van de Enschotsche baan vanaf den spoorweg Tilburg-Nijmegen tot de grensscheiding met de gemeente Berkel c a.	
			C. de grensscheiding met de gemeenten Berkel c.a. en Udenhout;	
			D. een lijn getrokken door de as van de Gasthuisstraat vanaf de Lochtstraat tot het Wilhelminapark langs de westzijde van het Wilhelminapark van de Gasthuisstraat tot de Kuiperstraat, door het Wilhelminapark vanaf de Kuiperstraat tot het Smidspad, door de as van het Smidspad tot aan de Leostraat, de Leostraat tot aan de Leodwarsstraat. de Leodwarsstraat vanaf de Leostraat tot aan de Veldstraat, de Veldstraat vanaf de Leodwarsstraat tot de Pastoriestraat, de Pastoriestraat, de Korte Houtstraat, de Hoefzijstraat, en de Hoefstraat vanaf de Hoefzijstraat tot het Goirke, langs de Oostzijde van het Goirke, door de as van het Lijnsheike vanaf het Goirke tot den Achterweg, den Achterweg en de Heikantsche baan vanaf den Achterweg tot den Heikant, langs de Oostzijde van den Heikant door de as	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			van den Rugdijk en de Quirijnstokstraat tot de grensscheiding met de gemeente Udenhout. E. een lijn getrokken door de as van de Gasthuisstraat vanaf de Lochtstraat tot den Spoorwegoverweg en van de spoorlijn Tilburg-Breda vanaf den overweg tot de Oostzijde van het spoorwegstation tot het beginpunt van A.	
		6	Het gedeelte der gemeente begrensd door: A. een lijn getrokken vanaf de grensscheiding met de gemeente Gilze c.a. door de as van den spoorweg Tilburg-Breda tot aan de Herstalschestraat; B. de grenslijn van stemdistrict I sub A tot aan de Gasthuisstraat; C. de grenslijn van stemdistrict V sub D; D. de grensscheiding met de gemeenten Gilze c.a. Dongen, Loon op Zand, en Udenhout.	
	Goirle		Goirle.	
	Berkel		Berkel.	
	Oisterwijk		Oisterwijk	
	Moergestel		Moergestel.	
	Diessen		Diessen.	
	Hilvarenbeek		Hilvarenbeek.	
	Loon op Zand	1	Kaatsheuvel met de gehuchten Bernsche Hoef, Eftcling, de Achterste Hoeven, Roestenberg, het Hoekje, de Vaart, de Meikant, Vaartkant, de Hil, de Baan, het Eerste en Tweede Straatje, de Rechtvaart, de Hoogezandschel, de Lagezandschel en den Loonschen dijk.	
		2	Het overige deel der gemeente.	
	Udenhout		Udenhout.	
	Gilze en Rijen		Het dorp Gilze, wijk A., met zijne gehuchten Aalstraat, Vossenbergweilenseind, Bolberg, Horst, Hulten, Gilsche	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Haansberg, Nerhoven, Moleneind, Verhoven, Driehoek, Raakeind, Langereit, Brakken, Biestraat, Molenschot, Aart en Valkenberg, begrensd door eene lijn, loopende oostwaarts van af de grens der gemeente Oosterhout over den keiweg Breda— Tilburg tot aan de Oude baan, vervolgens noordwaarts over de Oude baan, de Groenstraat en den Langenberg tot aan de spoorlijn Breda—Tilburg, oostwaarts over die lijn tot het klein Leike, en zoo in noordelijke richting, dit klein Leike volgende, tot aan de grens der gemeente Tilburg;	
		2	Het dorp Rijen, wijk B, met zijne gehuchten Heikant, Laareind, Hoek, Laagstraat en Rijensche Haansberg, zijnde het overig deel der gemeente.	
	Boxtel		Boxtel.	
	Esch		Esch.	
	Helvoirt		Helvoirt.	
	Haaren		Haaren.	
	Cromvoirt		Cromvoirt.	
	Liempde		Liempde.	
HEUSDEN.	Heusden		Heusden.	Heusden
	Bokhoven		Bokhoven	
	Alem, Maren en Kessel		Alem, Maren en Kessel.	
	Empel en Meerwijk		Empel en Meerwijk.	
	Engelen		Engelen	
	Drongelen, Hangoort, Gansoijen en Doeveren		Drongelen, Hangoort, Gansoijen en Doeveren.	
	Dussen, Munster en Muilkerk	1	Het deel der gemeente, omvattende de wijken A en B;	
		2	Het deel der gemeente, omvattende wijk C.	
	Hedikhuizen		Hedikhuizen.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
	Heesbeen, Eethen en Genderen		Heesbeen, Eethen en Genderen.	
	Herpt en Bern		Herpt en Bern.	
	Meeuwen, Hill en Babyloniënbroek		Meeuwen, Hill en Babyloniënbroek.	
	Oudheusden		Oudheusden.	
	Wijk en Aalburg		Wijk en Aalburg.	
	Veen		Veen	
	Woudrichem		Woudrichem.	
	Rijswijk		Rijswijk.	
	Andel		Andel.	
	de Werken en Sleeuwijk	1	Het deel van den Sleeuwijkschen dijk, dat ligt ten Oosten van het perceel, kadastraal bekend gemeente de Werken c a. sectie B no. 1165, het Zand, de Roef, het Oude Broek, de rijksstraatweg tot aan den z. g. Tol.	
		2	De Zandsteeg, de Nilmoerdijk en het deel der gemeente de Werken c. a., gelegen in den Biesbosch.	
		3	Het deel van den Sleeuwijkschen dijk ten Westen van het perceel, kadastraal bekend gemeente de Werken c. a., sectie B no. 1164, de Sasdijk tot aan de grens der gemeente Werkendam, de Looze Stoep, de Werkensche dijk, het fort „Altena", de Schans tot aan de grens der gemeente Almkerk.	
	Werkendam		Werkendam.	
	Giessen		Giessen	
	Almkerk	1	De gemeente Almkerk, met uitzondering van wijk A. (Nieuwendijk)	
		2	Wijk A.	
	Waalwijk		Waalwijk.	
	Baardwijk		Baardwijk.	
	Besoijen		Besoijen.	
	Capelle		Capelle.	
	Sprang		Sprang.	
	Vrijhoeve Capelle		Vrijhoeve Capelle.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
	Waspik		Waspik.	
	Vlijmen		Vlijmen.	
	Nieuwkuijk		Nieuwkuijk.	
	Drunen		Drunen	
HELMOND	Helmond	1	Het noordelijk gedeelte der gemeente gescheiden door den Deurneschen weg, Molenstraat, Ameidestraat, Markt, Veestraat, Steenweg en Aarle-Rixtelschen weg.	Het eerste stemdistrict der gemeente Helmond.
		2	Het overig gedeelte der gemeente.	
	Aarle-Rixtel		Aarle-Rixtel.	
	Beek en Donk		Beek en Donk.	
	Lieshout		Lieshout.	
	Mierlo		Mierlo.	
	Stiphout		Stiphout.	
	Gemert		Gemert.	
	Bakel en Milheeze		Bakel en Milheeze	
	Nunen, Gerwen en Nederwetten		Nunen, Gerwen en Nederwetten.	
	Heeze		Heeze.	
	Leende		Leende.	
	Asten		Asten.	
	Deurne en Liessel	1	Deurne met al zijn onderdeelen, buurten en gehuchten gelegen: *a.* aan de noord- en noordoostzijde van de Donschotsche loop, aanvangende aan de Vloeieindsche loop in de grens Deurne—Vlierden; *b.* aan de noordzijde der Snoertsche loop tot aan het kanaal Deurne en Liessel; *c.* aan de westzijde van gezegd kanaal van af de Snoertsche loop tot aan de brug over het havenbassin in den Staatsspoorweg Venlo—Helmond op de grens van Noordbrabant en Limburg, en *d.* de perceelen, kadastraal bekend in sectie H. no. 3751, 3739 geheel en het noordelijk gedeelte van no. 3752 tot tegenover de Liesselsche wijk;	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
		2	Liessel met zijn onderdeelen, aanvangende aan de zuid-, zuidwest en oostzijde van de bij het eerste stemdistrict omschreven grenslinie en eindigende: *a.* aan den openbaren weg, uitgaande van de grens Asten—Deurne, gelegen aan de zuidzijde der kadastrale nummers 2204, 2198, 2199, 2200, 2183, 3118, en 226 van sectie H.; *b.* aan de scheiding tusschen de nummers 3721 en 3440 van sectie H.; *c.* aan den weg gelegen aan de oostzijde van no. 3440 van sectie H.; *d.* aan den rechten Heitrakschen dijk tot de brug over het kanaal Deurne en Liessel, en *e.* aan de noordzijde van den kunstweg vanaf het kanaal Deurne en Liessel tot de westelijke grens van Helenaveen ;	
		3	Neerkant, Heitrak en overige daaronder begrepen buurten, ingesloten door de zuidelijke grens van het tweede stemdistrict en de grenzen van Asten, Meijel en Helenaveen;	
		4	Helenaveen, zooals dat op de kadastrale kaart achtste bladzijde is aangegeven, uitmakende de plaatselijke wijk D.	
	Vlierden		Vlierden	
	Someren		Someren	
	Lierop		Lierop	
	Budel		Budel	
	Maarheeze		Maarheeze	
	Soerendonk, tSerksel en Gassel		Soerendonk, Sterksel en Gassel	
	Veghel		Veghel	
	Erp		Erp	
	Boekel		Boekel	
EINDHOVEN.	Eindhoven		Eindhoven	Eindhoven.
	Aalst		Aalst	
	Dommelen		Dommelen	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
	Geldrop		Geldrop	
	Gestel en Blaarthem		Gestel en Blaarthem	
	Oerle		Oerle	
	Stratum		Stratum	
	Strijp		Strijp	
	Tongelre		Tongelre	
	Valkenswaard		Valkenswaard	
	Veldhoven en Mereveldhoven		Veldhoven en Meerveldhoven	
	Waalre		Waalre	
	Woensel	1	Het deel der gemeente, gelegen tusschen de twee volgende lijnen : *a*. De lijn, uitgaande van de grens van Strijp, loopende door het midden van den Withuisschen loop oostwaarts tot aan den Oirschotschen dijk, vervolgens door het midden van den Uileschen heiloop naar den Rijksweg en vandaar rechtdoor tot aan de grens van Son bij het perceel kadastraal bekend gemeente Woensel, Sectie A Nr. 10; *b*. De lijn, uitgaande van de Windgraaf onder den Strijpschen weg, loopende door de as van dezen weg tot den Spoorwegloop, verder door het midden van dezen loop en den Limbeekloop tot den Boschdijk, door de as van dezen dijk tot aan den geprojecteerden weg, door de as van dezen weg tot den Hemelrijkschen weg, door de as van den Hemelrijkschen weg tot een tweeden geprojecteerden weg, door de as van dezen laatsten tot de Wilhelminastraat, door de as van deze straat tot den Broekschen weg, door de as van dezen tot Vosters Looierijpad, door de as van dit pad rechtdoor tot aan de Dommel;	
		2	Het deel der gemeente, gelegen ten Noorden van het eerste stemdistrict;	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
		3	Het deel der gemeente, gelegen ten Zuiden van het eerste stemdistrict.	
	Zeelst		Zeelst.	
	Zesgehuchten		Zesgehuchten.	
	Borkel en Schaft		Borkel en Schaft.	
	Westerhoven		Westerhoven.	
	St. Oedenrode		St. Oedenrode.	
	Son en Breugel		Son en Breugel.	
	Oirschot		Oirschot.	
	Best		Best.	
	Vessem, Wintelre en Knegsel		Vessem, Wintelre en Knegsel.	
	Oost-, West- en Middelbeers		Oost-, West- en Middelbeers.	
	Bladel en Netersel		Bladel en Netersel.	
	Bergeijk		Bergeijk.	
	Reusel		Reusel.	
	Hooge- en Lage Mierde		Hooge- en Lage Mierde.	
	Hoogeloon, Hapert en Casteren		Hoogeloon, Hapert en Casteren.	
	Eersel		Eersel.	
	Duizel en Steensel		Duizel en Steensel.	
	Riethoven		Riethoven.	
	Luijksgestel		Luijksgestel.	
BREDA.	Breda	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten oosten van eene lijn, aanvangende aan de grens Breda—Teteringen over het midden van het stationsgebouw van den Staatsspoorweg, door het midden der Willemstraat, de Willemsbrug, volgende de Singelgracht, de Kasteelgracht, het midden van het Kasteelplein, de Groote Markt, de Halstraat en de Kerkstraat en ten noorden van eene lijn, aanvangende aan eerstgenoemde lijn aan de Kerkstraat, volgende het midden der Akkerstraat tot het exercitieterrein en van daar in eene rechte lijn op de zuidzijde van den watertoren;	Het eerste stemdistrict der gemeente Breda

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
		2	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten zuiden van eene lijn, aanvangende aan de grens Breda—Princenhage door het midden van den Haagweg, den Nieuwen Haagdijk, den Haagdijk over de Tolbrug, de Tolbrugstraat, de Lange Brugstraat, de Korte Brugstraat, tot de Groote Markt, en ten westen en ten zuiden van eene lijn, aanvangende aan eerstgenoemde lijn op de Groote Markt, volgende in zuidelijke richting de Groote Markt, de Halstraat en de Kerkstraat en in oostelijke richting de Akkerstraat tot het exercitie-terrein en van daar in eene rechte lijn op de zuidzijde van den watertoren;	
		3	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten noorden van eene lijn, aanvangende aan de grens Breda—Princenhage, getrokken door het midden van den Haagweg, den Nieuwen Haagdijk, den Haagdijk, over de Tolbrug, de Tolbrugstraat, de Lange Brugstraat, de Korte Brugstraat tot de Groote Markt, en ten westen en ten noorden van eene lijn, aansluitende aan de eerstgenoemde lijn op de Groote Markt, volgende in noordelijke richting de Groote Markt, het Kasteelplein, de Kasteelgracht, de Singelgracht tot de Willemsbrug, het midden der Willemstraat over het midden van het stationsgebouw van den Staatsspoorweg tot de grens Breda—Teteringen.	
	Ginneken en Bavel	1	Wijk A en D (kom van Ginneken en gehucht Heusdenhout);	
		2	Wijk B (Bavel);	
		3	Wijk C (Ulvenhout en Galder).	
	Teteringen	1	Het gedeelte der gemeente van het Calooijsche Gat, langs de grens met de gemeenten Terheijden, Oosterhout en	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Ginneken en Bavel tot aan den Heusdenhoutschen straatweg, door de as van genoemden weg langs de noordzijde van den spoorweg Breda—Tilburg tot het tweede Vugtstraatje, door de as van bedoeld straatje en van den Baliëndijk tot aan den Maasdijk, door de as van den Maasdijk tot den Groenendijk en verder door de as van laatstgenoemden dijk tot den Rijksweg Breda—Moerdijk, van daar door de as van genoemden Rijksweg tot het Calooijsche Gat;	
		2	Het gedeelte der gemeente, begrensd door de zuidelijke grens van stemdistrict 1, de grens der gemeente Ginneken en Bavel van de Heusdenhoutschestraat tot aan eene lijn, gelegen op 500 Meter evenwijdig aan en ten zuiden van den Rijksweg van Brussel naar Amsterdam, langs bedoelde lijn en verder door de grens met de gemeenten Breda en Princenhage;	
		3	Het gedeelte der gemeente begrensd door evenbedoelde lijn getrokken op 500 Meter ten zuiden van den Rijksweg van Brussel naar Amsterdam en de grens met de gemeenten Ginneken en Bavel, Breda en Princenhage.	
	Princenhage	1	Het zuidelijk deel der gemeente, van af het noord-westelijke punt van het Liesbosch, den steenweg volgende tot de Moleneindsche straat, van daar de Leursche baan tot den Bethlehemloop, dezen loop volgende tot aan de rivier de Mark, die Princenhage van Teteringen scheidt.	
		2	Het overige deel der gemeente.	
	Etten en Leur	1	Het zuid-, west- en noordelijk gedeelte der gemeente, beginnende aan de grensscheiding tusschen deze gemeente en	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			Princenhage, aan den Rijksweg op den Bremberg, volgende dien weg of de ten zuiden liggende oude baan; westwaarts tot aan de Neerstraat bij gemelden Rijksweg, vandaar noordwaarts door de Neerstraat tot aan den steenweg in de Baai, volgende de waterleiding tot aan de Baaistraat, de Baaistraat tot Meeuwisdijk, Meeuwisdijk tot het Hoogstraatje, het Hoogstraatje tot het Looswegje, het Looswegje tot de Leursche haven en de Leursche haven tot aan de rivier de Mark.	
		2	Het overige deel der gemeente.	
	Rijsbergen		Rijsbergen.	
	Zundert		Zundert.	
	Chaam		Chaam.	
	Alphen en Riel		Alphen en Riel.	
	Baarle-Nassau	1	Het deel der gemeente Baarle-Nassau, niet behoorende tot het 2e of 3e stemdistrict.	
		2	Het deel der gemeente Baarle-Nassau, behoorende tot het gehucht Ulicoten.	
		3	Het deel der gemeente Baarle-Nassau, behoorende tot het gehucht Castelre.	
ZEVENBERGEN.	Zevenbergen	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten westen van *a.* de Lange Dreef, *b.* de Dreef van Bax, *c.* den Gelderschen dijk, *d.* den Schenkeldijk, *e.* den Hamschen weg, *f.* verder het gedeelte der gemeente, gelegen ten westen van eene lijn, loopende langs de oostelijke grens der perceelen sectie I No. 1033 en 790, van af den Hamschen weg tot de grens der gemeente Terheijden.	Het eerste stemdistrict der gemeente Zevenbergen.
		2	Het overige deel der gemeente.	
	Klundert	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten westen van de Roode Vaart, omvattende de wijken A en B, kadastraal bekend gemeente Klundert, sectiën A, B, C, F, G en H.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
		2	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten oosten van de Roode Vaart, omvattende wijk C, kadastraal bekend gemeente Klundert, sectiën D en E.	
	Willemstad		Willemstad.	
	Standdaarbuiten		Standdaarbuiten.	
	Hooge- en Lage Zwaluwe	1	Het gedeelte der gemeente, gelegen ter rechterzijde van de lijn getrokken als volgt: de lange Reeweg, beginnende aan de grensscheiding tusschen deze gemeente en Terheijden tot de Gaetsche sluisvliet, vervolgens de Gaetsche sluisvliet tot den noordwestelijken hoek van sectie H. n°. 558, en van daar in oostelijke richting tot den vierendeelschen dijk en verder de Fransche weg en van daar in noordelijke richting in het verlengde dier lijn tot aan de grensscheiding tusschen deze gemeente en Dubbeldam.	
		2	Het gedeelte der gemeente gelegen tusschen de spoorweglijn Rotterdam—Breda en boven omschreven grensscheiding.	
		3	Het overige deel der gemeente.	
	Oudenbosch		Oudenbosch.	
	Oosterhout	1	Het deel der gemeente bevattende: Koningsdijk, vanaf den Waterloop onder den Grintweg naar de Goorstraat, Vrachelen, Veekstraat, Hondstraat, Houtsche Akkers, Goorstraat, Achterstraat, den Hout, Steelhoven, Hespelaar, Hoogerheide, Stuivezand, Eind van den Hout, Teraalst.	
		2	Het deel der gemeente begrensd door een lijn, loopende vanaf den Rijksweg naar Gorinchem, den Plattenweg-Oostzijde, de Leijsenstraat-Oostzijde tot aan de Dwarsstraat, deze Oostzijde, de Heikantschestraat-Oostzijde, de baan naar Dongen, de Groenstraat, Hoogendijk tot	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			aan de grensscheiding van Dongen en Oosterhout.	
		3	Het gedeelte der gemeente gelegen ten Zuiden van de Nieuwe Baan van Dongen naar Breda.	
		4	Het overige gedeelte der gemeente.	
	's Gravenmoer		's Gravenmoer.	
	Raamsdonk	1	Het gedeelte der gemeente Raamsdonk, gelegen ten Noorden van het Oude Maasje en ten oosten van eene lijn, getrokken als volgt: uit de as van den Rijksweg Sleeuwijk—Breda, op het punt waar deze weg door den noordelijken oever van het Oude Maasje wordt begrensd, zuidwaarts recht door deze rivier en hare winterbedding naar den Rijksweg Sleeuwijk—Breda; midden door dezen weg tot aan den Noordeindschen weg, van daar midden door den Noordeindschen en daaraan aansluitenden Zuideindschen weg tot aan de Langstraat; verder midden door de Langstraat tot aan den Nieuwen weg; vervolgens midden door den Nieuwen weg tot aan de Vlaaikensstraat; wijders midden door de Vlaaikensstraat tot aan de Achterstraat; voorts midden door de Achterstraat tot aan de rivier de Donge, recht door deze rivier naar den Willemsweg en eindelijk midden door den Willemsweg tot aan de grensscheiding der gemeente Raamsdonk en Oosterhout.	
		2	Het overige gedeelte der gemeente Raamsdonk.	
	Geertruidenberg		Geertruidenberg.	
	Made en Drimmelen	1	Made ten Zuiden van de spoorweglijn Zwaluwe—'s Hertogenbosch	
		2	Drimmelen ten noorden van de spoorweglijn Zwaluwe—'s Hertogenbosch.	
	Terheijden	1	Het deel der gemeente begrensd door	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
			door eene lijn, loopende van af de grens van Zevenbergen bij het Zwartenbergsche Veer te midden door de rivier de Mark, Zuidwaarts tot aan de grens van Teteringen, van daar door de as van het Calooische gat, de grensscheiding volgende van de gemeente Teteringen en Oosterhout tot den Witten weg, van daar door de as van de Binnenvliet in Westelijke richting naar den provincialen weg te Wagenberg, vandaar in Noordelijke richting door de as van dien weg naar den tweeden Noordschen weg, vervolgens door het midden van dien weg en de Negenbundersche vliet in Noordelijke richting naar de Reevliet, grens van de gemeente Zevenbergen, vandaar door het midden van die Vliet in westelijke richting tot aan het punt van begin.	
		2	Het overige deel der gemeente.	
	Dongen		Dongen.	
	Fijnaart en Heiningen		Fijnaart en Heiningen.	
BERGEN OP ZOOM.	Bergen op Zoom	1	De wijken plaatselijk gemerkt Letters A, E, F, G, H en L.	Het eerste stemdistrict der gemeente Bergen op Zoom
		2	De wijken plaatselijk gemerkt Letters B, C, D, I en N, beneven wijk K, bevattende de buitenpoorterij aan en ten Noorden van den straatweg naar Wouw (nrs. 1 tot en met 157).	
		3	Het overige gedeelte der Wijk K bevattende de Buitenpoorterij en Borgvliet en Wijk M.	
	Putte		Putte	
	Ossendrecht		Ossendrecht	
	Woensdrecht		Woensdrecht.	
	Huibergen		Huibergen	
	Halsteren		Halsteren	
	Nieuw Vossemeer		Nieuw Vossemeer.	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten.)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft.
	Steenbergen en Kruisland	1	Het deel der gemeente. niet behoorende tot het tweede stemdistrict.	
		2	Het gedeelte der gemeente, gelegen ten Oosten van de Sluiskreek aan de Blauwe Sluis en van „de Beek" tot aan de Nauwe Beek, verder ten Zuiden van deze Nauwe Beek tot aan de Roode Brug, vandaar ten Oosten van de Wiel aan de Dreukhoos en van den Vierhoevenschen Watergang tot aan het Zegbloksche wegje, verder ten zuiden van dat wegje tot aan den Groenendijk, wijders ten zuiden van dezen dijk tot aan den Boomdijk en ten zuidoosten van dezen dijk tot aan de grenscheiding met Wouw	
	Roosendaal en Nispen	1	Het gedeelte der gemeente, begrensd door den Rijksweg van Breda naar Tholen, den gemeente kunstweg van Roosendaal naar Esschen, de Heistraat, de Eldersche of Turfvaart en de gemeente Rucphen of Vorseneinde.	
		2	Het gedeelte der gemeente, begrensd door den Rijksweg van Breda naar Tholen, den Roosendaalschen en Steenbergschen Vliet en de gemeenten Oud- en Nieuw-Gastel en Rucphen en Vorenseinde;	
		3	Het gedeelte der gemeente, begrensd door den Roosendaalschen en Steenbergschen Vliet, den Rijksweg van Breda naar Tholen, den gemeentekunstweg van Roosendaal naar Esschen, de Watermolenstraat, de Tolbergsche straat, den weg van Roosendaal naar de Wouwsche Hil, de Rissebeek en de gemeente Wouw en Steenbergen en Kruisland;	
		4	Het gedeelte der gemeente, begrensd door de Rissebeek, den weg van Roosendaal naar de Wouwsche Hil, de Tolberg-	

Kiesdistrict.	Gemeenten van het kiesdistrict.	Nummer van het stemdistrict.	Verdeeling in stemdistricten. (Gemeenten of deelen van gemeenten)	Stemdistrict waarin het hoofdstembureau zitting heeft
			sche straat, de Watermolenstraat, de Heistraat, de Eldersche of Turfvaart en de gemeenten Rucphen en Vorenseinde, Esschen en Wouw.	
	Rucphen en Vorenseinde	1	De kadastrale sectiën B, C, I, K en L, met het gedeelte van sectie D, gelegen ten westen van de Leemstraat en ten noorden van de Bremstraat;	
		2	De kadastrale sectiën E, F, G en H, en het gedeelte van Sectie D, gelegen ten oosten van de Leemstraat en ten Zuiden van de Bremstraat;	
		3	De kadastrale sectie A.	
	Hoeven		Hoeven	
	Dinteloord en Prinsland		Dinteloord en Prinsland	
	Wouw		Wouw	
	Oud- en Nieuw-Gastel		Oud- en Nieuw-Gastel	

400 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 13 Juli 1897 A nr. 2, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* UITVOERING VAN DE ARTT. 86 EN 91 DER KIESWET (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 85).

No. 3132.
Afdeeling B.B. *'s-Gravenhage,* 9 Juli 1897.

Het is mij gebleken, dat verschil van meening bestaat omtrent de uitlegging van de artikelen 86 en 91 der kieswet. Naar aanleiding hiervan heb ik de eer U H.E.G. te verzoeken het volgende ter kennis te brengen van de burgemeesters in Uw gewest.

De wet schrijft slechts voor één verzegeld pak te maken

voor de stukken, bedoeld in art. 86, vóór dat tot de werkzaamheden van art. 87 wordt overgegaan en eveneens één verzegeld pak te maken, waarin de stembiljetten worden gesloten. In deze pakken moeten bij toepassing van art. 86 de niet gebruikte en de teruggegeven stembiljetten en bij toepassing van art. 91 de geldige en de van onwaarde verklaarde stembiljetten afzonderlijk worden gehouden, doch — al hoewel dit ook geenszins verboden is — het is niet stellig voorgeschreven, dat dit geschiede door ze in afzonderlijk verzegelde pakken te sluiten.

In geval een stembureau meent door de wet verplicht te zijn, elke soort stukken afzonderlijk in een verzegeld papier te sluiten, is het toch aanbevelenswaardig de pakketten, bedoeld in art. 86 en die, bedoeld in art. 91, in twee verzegelde papieren te verzamelen. Elke twijfel of aan de wet voldaan wordt is dan zeker uitgesloten.

401 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *November* 1897 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* UITVOERING VAN DE ARTT. 13 EN 20 DER KIESWET (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 123).

No. 6154.
Afdeeling B.B.

's-Gravenhage, 17 November 1897.

Ten vervolge op de circulaire van mijn ambtsvoorganger van 25 Januari 1897 no. 379, afd. B.B., heb ik de eer UHEd.G. te verzoeken het onderstaande met betrekking tot de uitvoering van de artt. 13 en 20 der kieswet in 1898 en volgende jaren ter kennis te brengen van de burgemeesters in Uw gewest.

I. Naar luid van art. 13 der kieswet zal de burgemeester bij de kennisgeving in art. 11 vermeld, de mannelijke ingezetenen der gemeente, die krachtens art. 1*b* aanspraak meenen te kunnen maken om geplaatst te worden op de

kiezerslijst, hebben uit te noodigen daarvan *voor zooveel noodig* vóór den 15en Februari aangifte te doen.

De burgemeester zal bij genoemde kennisgeving de gevallen, waarin hernieuwde aangifte noodig is en die waarin zij onnoodig is, uitdrukkelijk hebben te vermelden.

Voor hen, die krachtens vroeger gedane aangifte op de loopende kiezerslijst voorkomen, is hernieuwde aangifte *onnoodig*, indien de plaatsing op die lijst berustte op:

1°. bewoning van een huis of gedeelte van een huis of van een vaartuig, mits zij op 31 Januari alsnog hetzelfde huis of een gedeelte van hetzelfde huis of hetzelfde vaartuig bewonen;

2°. genot van pensioen;

3°. bezit van eene inschrijving in de Grootboeken der Nationale Schuld of van een inleg in de Rijkspostspaarbank;

4°. aflegging van een examen.

Daarentegen is hernieuwde aangifte *wel noodig* voor hen wier plaatsing op de lijst berustte op:

1°. bewoning van een huis of gedeelte van een huis of van een vaartuig, indien zij niet meer op 31 Januari hetzelfde huis of een gedeelte van hetzelfde huis of hetzelfde vaartuig bewonen; of

2°. op genot van inkomen in dienstbetrekking, of als inwonende zoon, in het bedrijf of beroep der ouders werkzaam, hetzij met of zonder genot van pensioen.

II. Aan hen die verkeeren, in het laatste onder no. 2 vermelde geval, zal de burgemeester naar luid van art. 20 der kieswet een aangifte-biljet ter invulling hebben toe te zenden.

Dit biljet zal naar gelang van de vroeger gedane aangifte moeten worden ingericht overeenkomstig model V, model VI of model VIII behoorende bij het Kon. Besluit van 28 November 1896 (Stbl. no. 176). Aan het hoofd van het toe te zenden biljet zijn de woorden: „Kiesrecht. Aangifte-biljet ter invulling" te plaatsen. Tevens is op het biljet te ver-

melden, dat formulieren voor de aangifte ook ter gemeente-secretarie verkrijgbaar zijn.

Wordt in overeenstemming met de laatstelijk gedane aangifte een biljet, overeenkomstig model V ingericht, den kiezer toegezonden, zoo is daarop bovendien de volgende aanteekening te stellen:

„Indien het in dienstbetrekking genoten inkomen over het laatstverloopen jaar is vervallen of beneden het volgens de wet vereischte bedrag is gebleven, doch de kiezer op 1 Februari in het genot was van een door eene openbare instelling verleend pensioen, hetwelk afzonderlijk of te zamen met het in dienstbetrekking genoten inkomen bovenbedoeld bedrag bereikt, gelieve hij een der voor deze gevallen vastgestelde formulieren ter gemeentesecretarie aan te vragen.

Mocht niet meer door raadpleging van de ten vorigen jare ingeleverde biljetten of van desbetreffende aanteekeningen zijn na te gaan, of de kiezer laatstelijk eene aangifte volgens model V, VI dan wel VIII, bovengemeld, heeft gedaan, zoo heeft de burgemeester alvorens het aangiftebiljet toe te zenden zoo noodig bij den kiezer zelven inlichting omtrent den grond, waarop diens kiesrecht berust, te doen inwinnen.

402 *Circulaire van Gedeputeerde Staten d.d.* 10 *Maart* 1898 *G nr.* 62, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende de* KOSTEN, VOORTVLOEIENDE UIT ART. 50 DER KIESWET (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 23).

No. 1034.
Afdeeling B. B. *'s-Gravenhage,* 4 Maart 1898.

Naar aanleiding van eene door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland tot mij gerichte vraag, heb ik de eer Uw College te berichten, dat, naar mij gebleken is, slechts voor z eer enkele gemeenten uit art. 50 der Kieswet kosten van

eenig belang — en dan nog van gering belang — zijn voortgevloeid, zoodat ik voor teruggaaf door het Rijk geen voldoenden grond aanwezig acht.

Intusschen zal bij eventueele herziening der Kieswet worden overwogen, of het artikel in dier voege moet worden gewijzigd, dat de bedoelde kosten niet meer ten laste der gemeente komen.

403 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 28 *Januari* 1901 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken omtrent de* UITVOERING *van eenige artikelen der* KIESWET, *in verband met de* WIJZIGINGEN DAARIN BIJ DE WET VAN 8 DECEMBER 1900 (*Stbl. No.* 208) GEBRACHT (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 18).

No. 437.
Afdeeling B. B.

'*s-Gravenhage*, 25 Januari 1901.

In verband met de wijzigingen, welke de Kieswet laatstelijk heeft ondergaan, zal de kennisgeving, ingevolge artikel 11 dier wet door den Burgemeester te publiceeren, mede moeten worden gewijzigd. Met verwijzing naar dezerzijdsche circulaires van 25 Januari 1897 No. 379 (*) en 17 November 1897 No. 6154 (**) afdeeling Binnenlandsch Bestuur, merk ik op, dat in de eerste plaats thans de gewijzigde inhoud van de artikelen 1 en 2 zal zijn aan te halen. Voorts zal, wat aangaat de gevallen, waarin hernieuwde aangifte onnoodig is, sub 2o. zijn te vermelden genot van pensioen of lijfrente en sub 3o. bezit van eene inschrijving in de Grootboeken der Nationale Schuld of van een inleg in eene

(*) Zie Prov. Bijbl. van 1897 No. 15.
(**) Zie Prov. Bijbl. van 1897 No. 123.

spaarbank. Eindelijk zal, wat aangaat de gevallen, waarin hernieuwde aangifte wel noodig is, sub 2o. in stede van „met of zonder genot van pensioen" zijn te lezen „met of zonder genot van pensioen of lijfrente."

De door den burgemeester ingevolge artikel 20 der Kieswet te verzenden aangiftebiljetten ter invulling zullen thans moeten zijn ingericht overeenkomstig model V A, V B, VI, VIII A, VIII B of VIII C, behoorende bij het Koninklijk besluit van 9 Januari 1901 (Staatsblad No. 24). Aan hen, die in 1900 aangifte deden overeenkomstig model V, zullen in 1901 aangiftebiljetten ter invulling, ingericht overeenkomstig de modellen V A en V B, zijn te zenden.

Aan hen, die in 1900 aangifte deden overeenkomstig model VIII, zullen in 1901 aangiftebiljetten ter invulling, ingericht overeenkomstig de modellen VIII A, VIII B en VIII C, zijn te zenden. In 1902 en volgende jaren zal, naar gelang van de in het voorafgaand jaar gedane aangifte, een aangiftebiljet ter invulling, ingericht overeenkomstig model V A, V B, VI, VIII A, VIII B of VIII C zijn te zenden. Aan het hoofd van het toetezenden biljet blijven de woorden: „Kiesrecht. Aangiftebiljet ter invulling" geplaatst. Eveneens moet op het biljet blijven worden vermeld, dat formulieren voor de aangifte ook ter gemeente-secretarie verkrijgbaar zijn.

Op de aangiftebiljetten ter invulling, ingericht overeenkomstig de Modellen V A en V B zal de volgende aanteekening te stellen zijn: „Indien het in dienstbetrekking „genoten inkomen over het laatst verloopen jaar is vervallen „of beneden het volgens de wet vereischte bedrag is ge„bleven, doch de kiezer op 1 Februari in het genot was „van een door eene onderneming, openbare of bijzondere „instelling verleend pensioen of verleende lijfrente, die „afzonderlijk of te zamen met het in dienstbetrekking genoten „inkomen bovenbedoeld bedrag bereiken, gelieve hij een „der voor deze gevallen vastgestelde formulieren ter gemeente-„secretarie aan te vragen."

Voorts zijn nog de volgende aanteekeningen te stellen; (op aangiftebiljetten ter invulling ingericht overeenkomstig model V A of model VIII A):

„Indien de belanghebbende over 1 Januari van het vorig „jaar tot 31 Januari van het loopend jaar in *twee* dienst- „betrekkingen werkzaam was, gelieve hij een voor dit geval „vastgesteld formulier ter gemeente-secretarie aan te vragen;"

(op aangiftebiljetten ter invulling, ingericht overeenkomstig model V B of model VIII B):

„Indien de belanghebbende over 1 Januari van het vorig „jaar tot 31 Januari van het loopend jaar in *ééne* dienst- „betrekking werkzaam was, gelieve hij een voor dit geval „vastgesteld formulier ter gemeente-secretarie aan te vragen."

De burgemeester drage zorg, dat ieder, die een aangiftebiljet ter invulling ontvangt, daarbij bekome een exemplaar van *elk* der bijlage-modellen Nos. 1-4, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 9 Januari 1901 (Staatsblad No. 24). Ik heb de eer U.H.E.G. te verzoeken het bovenstaande zoo spoedig mogelijk ter kennis te brengen van de burgemeesters in Uw gewest.

404 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 6 *April* 1901 *G nr.* 39, *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING KIESWET (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 45).

Wij vestigen Uwe aandacht op de aanvulling, welke artikel 93 der kieswet bij de wet van 8 December 1900 (Staatsblad No. 208) heeft ondergaan.

Deze aanvulling luidt:

„In de kiesdistricten, welke slechts één stemdistrict bevatten en verder in die, door den Minister van Binnenlandsche Zaken, na ingewonnen advies der Gedeputeerde Staten aangewezen, wordt de zitting gehouden **onmiddellijk na afloop van de werkzaamheid, bedoeld in artikel 92, eerste zinsnede.**"

Door den Minister van Binnenlandsche Zaken is, voor zooveel Hem betreft, aan deze bepaling uitvoering gegeven bij beschikking van 21 Januari jl., van welke beschikking uittreksel hierbij is gevoegd.

De Minister van Binnenlandsche Zaken;
Gelet op art. 93, derde lid, der Kieswet;

Heeft goedgevonden:

na ingewonnen advies der Gedeputeerde Staten, te bepalen: dat, behalve in de kiesdistricten, die slechts één stemdistrict bevatten, in de kiesdistricten der na te noemen gemeenten de zitting van het hoofdstembureau tot het vaststellen van den uitslag der verkiezing gehouden wordt onmiddellijk na afloop van de werkzaamheid, bedoeld in artikel 92, eerste zinsnede, der Kieswet;

(voor de verkiezing van de leden van den gemeenteraad): *Bergen op Zoom, Beugen c. a., Etten c. a., Helmond, Made c. a., Oosterhout, Roosendaal, Terheijden.*

's-Gravenhage, 21 Januari 1901.

405 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 23 *Mei* 1901 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen;* STAAT DER KIEZERS (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 62).

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft wijziging gebracht in den staat der kiezers, die door U jaarlijks aan mij moet worden ingezonden.

Met intrekking derhalve van het provinciaal bijblad no. 35 van 1897 en no. 15 van 1899, verzoek ik U voortaan *in de tweede helft der maand Mei* van elk jaar aan mij te doen toekomen een staat der kiezers, ingericht volgens bijgaand model.

Aan den voet van den staat moet afzonderlijk vermeld worden:

a. het aantal mannelijke inwoners dat vóór of op 15 Mei den leeftijd van 25 jaar heeft bereikt en blijkens de aanteekeningen en opgaven van de ontvangers der directe belastingen en der successierechten, bedoeld bij art. 10, 1e en 2e lid, der kieswet, het verschuldigde ter zake van aanslag, als omschreven bij dat artikel, op den 1en Februari te voren *niet* heeft voldaan ;

b. het aantal dergenen, dat alsnog ingevolge het 3e lid van gemeld artikel 10 op de kiezerslijst is geplaatst.

JAAR 19 Gemeente ....

Bevolking op 31 December van het vorig jaar.	AANTAL KIE																
	TWEEDE KAMER DER																
	Art. 1a.				Art. 1b 1°.						Art. 1b 2°.						
					bewoning van één huis.		bewoning van twee huizen.		bewoning van een vaartuig.					pensioen of lijfrente.			
	Ambtshalve.	In verband met art. 11.	In verband met art. 12.	Totaal art. 1a.	aangifte.	ambtshalve.	aangifte.	ambtshalve.	aangifte.	ambtshalve.	één dienstbetrekking.	twee dienstbetrekkingen.	inwonende zoon.	aangifte.	ambtshalve.	één dienstbetrekking met pensioen of lijfrente.	twee dienstbetrekkingen met pensioen of lijfrente.
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

a. Aantal mannelijke inwoners dat vóór of op 15 Mei den leeftijd van 25 jaar heeft der successierechten, bedoeld bij art. 10, 1e en 2e lid der kieswet, het verschuldigde ter zake

b. Aantal dergenen, dat alsnog ingevolge het 3e lid van gemeld art. 10 op de kiezerslijst

ERS VOOR DE

ATEN-GENERAAL.										PROVINCIALE STATEN.		GEMEENTERAAD.			
	Art. 1b 3º				Art. 1b 4º.										
	inschrijving Grootboek.		spaarbank.		examen.										
boek of lijfrente.	aangifte.	ambtshalve.	aangifte.	ambtshalve.	aangifte.	ambtshalve.	Totaal art 1b	Totaal art. 1a en b.	Ten vorigen jare.	Art. 1 in verband met art. 6.	Ten vorigen jare	Art. 1a in verband met art. 7.	Art. 1b in verband met art 7.	Totaal art. 1a en b, in verband met art 7.	Ten vorigen jare.
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35

ikt en blijkens de aanteekeningen en opgaven van de ontvangers der directe belastingen en aanslag, als omschreven bij dat artikel, op den 1e Februari jl. *niet* heeft voldaan: ....

eplaatst: ....

406 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 31 *Mei* 1905 *G nr.* 120, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* ONREGELMATIGHEDEN BIJ VERKIEZINGEN (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 70).

No. 3049 afd. B.B.

'*s-Gravenhage*, 24 Mei 1905.

Naar aanleiding van enkele tot mijne kennis gekomen onregelmatigheden heb ik de eer Uw College te verzoeken de navolgende punten onder de aandacht van de Burgemeesters in Uwe provincie te brengen ten einde bij de verkiezingen eene juiste uitvoering der Kieswet te bevorderen.

Inrichting van stemlokalen.

Bij de inrichting van stemlokalen moet worden zorg gedragen, dat de kiezer, tijdens hij aan den stemlessenaar vertoeft, op geenerlei wijze, ook niet door de eene of andere toevallige omstandigheid (als b. v. de weerkaatsing in een in het vertrek aanwezigen spiegel) buiten zijn weten kunne worden bespied.

Inrichting der stembiljetten.

Ingevolge art. 72 der Kieswet moeten de namen der candidaten op het stembiljet in alphabetische volgorde worden gedrukt. Bij samengestelde namen behoort de naam ongesplitst te worden gelaten, en zal dus de beginletter van het eerste woord, dat geen op zich zelf geschreven partikel (als *van de* enz.) is, de plaats aangeven, waar de candidaat op het stembiljet moet voorkomen.

Artikel 80 *der Kieswet.*

De bewoordingen van dit artikel, in verband met de geschiedenis van deze bepaling toonen duidelijk aan, dat hier bedoeld wordt een lichamelijk gebrek, en niet het gemis van kennis van lezen en schrijven.

De wet laat den kiezer vrij in de keuze van den persoon,

aan wien hij het geheim van de door hem uitgebrachte stem wil toevertrouwen.

Wordt de aanwijzing van den persoon echter door den kiezer aan den Voorzitter van het stembureau overgelaten, dan behoort deze in geen geval daarvoor een politiebeambte aan te wijzen.

Deze toch is geroepen, tegen overtreding o. m. van de art. 126 en 127 van het Wetboek van Strafrecht te waken, en moet zich mitsdien streng onthouden van een optreden, dat hem in verdenking van zoodanige overtreding zou kunnen brengen.

407 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 10 *Juni* 1901 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken omtrent te verstrekken* OPGAVEN AAN HET CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK BIJ VERKIEZINGEN (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 70).

No. 2540.
Afdeeling B.B. *'s-Gravenhage,* 7 Juni 1901.

Ik heb de eer enz.

Tevens gelieve U H.E.G. de burgemeesters der gemeenten in Uw gewest, die hoofdplaats zijn van een kiesdistrict of waarin een kiesdistrict is gelegen, aan te schrijven den officieelen uitslag der stemmingen en herstemmingen voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van de Provinciale Staten binnen acht dagen rechtstreeks ter kennis van het Centraal Bureau voor de Statistiek te brengen, met vermelding van het aantal kiezers in het district, het aantal stemmen in het geheel en op elk der candidaten in het bijzonder uitgebracht en het aantal ongeldige stemmen.

Met betrekking tot de periodieke verkiezingen van leden van den gemeenteraad in gemeenten boven 15000 zielen zal door den burgemeester bij genoemd bureau zijn in te zenden opgave van het aantal kiezers in elk district, alsmede van het aantal stemmen, in het geheel in elk district uitgebracht.

Zie ook: *Posterijen (Portvrijdom).*

KRANKZINNIGEN.

408 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 18 *September* 1884 *A nr.* 9, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over uitvoering der wet tot regeling van het* STAATSTOEZICHT OP KRANKZINNIGEN (*Prov. Bijbl.* 1884 *nr.* 79).

No. 2099 M.P.

——

's-Gravenhage, 16 *September* 1884.

Bij Zijner Majesteits besluit van 29 Juli 1884 (Staatsblad No. 186) is bepaald, dat de wet van 27 April 1884 (Staatsblad No. 96) op 1 October e. k. in werking treedt. Ten einde nakoming van het bepaalde in artt. 2 en 3 dier wet te bevorderen, acht ik het noodig dat de Burgemeesters de ingezetenen hunner gemeente op de gebruikelijke wijze bekend maken met hunne verplichting om bij den Burgemeester aangifte te doen, wanneer zij een of meer krankzinnigen verplegen over welke het Staatstoezicht volgens art. 2, alinea 1 der aangehaalde wet zich uitstrekt, met verwijzing naar de straf, volgens art. 38 op overtreding van dit voorschrift gesteld, alsmede met de verplichting bij art. 26 opgelegd aan hen, die een krankzinnige in eene buitenlandsche inrichting voor krankzinnigen doen opnemen.

Tevens verzoek ik U H.E.G. de Burgemeesters in uwe provincie uit te noodigen van de bij hen ingekomen aangiften overeenkomstig het laatste lid van art. 3 der aangehaalde wet, behalve aan den Officier van Justitie, kennis te geven aan den Inspecteur voor het Staatstoezicht op krankzinnigen.

Aan de Burgemeesters zij verder aanbevolen om, onverminderd het toezicht door de Inspecteurs uitgeoefend, het

oog te houden of te doen houden op de wijze, waarop die krankzinnigen worden verzorgd. Telkens wanneer van verwaarloozing of mishandeling, of zelfs van onachtzame of ondoeltreffende verzorging mocht blijken, gelieven de Burgemeesters daarvan aan de Inspecteurs schriftelijk kennis te geven.

409 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 4 December 1884 A nr. 2, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief der Ministers van Binnenlandsche Zaken en Justitie over* TOEPASSING VAN ART. 14 DER WET (*Prov. Bijbl.* 1884 *nr.* 107).

No. 94.
—

's-Gravenhage, 25 *November* 1884.

Het is ons gebleken, dat door sommige burgemeesters de bevoegdheid, hun bij Art. 14 der wet van 27 April 1884 (Staatsblad No. 96) toegekend, niet altijd juist wordt toegepast en daarvan door hen, ook in gevallen die geen spoed vereischen, gebruik wordt gemaakt. Wij verzoeken U daarom de burgemeesters in Uwe provincie te doen opmerken, dat hunne autorisatie de rechterlijke machtiging niet overbodig maakt en dat zij die alleen in spoedeischende gevallen mogen geven.

410 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 9 Januari 1886 A nr. 1, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BEËINDIGING VAN GEZINSVERPLEGING (*Prov. Bijbl.* 1886 *nr.* 2).

No. 4111.
—

's-Gravenhage, 6 *Januari* 1886.

In art. 3 der wet van 27 April 1884 (Staatsblad No. 96) is wel bepaald, dat de Burgemeester, die aangifte ontvangen heeft dat iemand een krankzinnige, over wien het Staats-

toezicht zich uitstrekt, in zijne woning verpleegt, van deze aangifte binnen tweemaal 24 uren kennis moet geven aan den Officier van Justitie en aan een der Inspecteurs, maar niet, dat aan genoemde ambtenaren mededeeling moet plaats hebben van het ophouden der verpleging.

Deze leemte veroorzaakt, dat bij overlijden of verplaatsing van eenen krankzinnige naar een der gestichten, de bedoelde ambtenaren den lijder niet meer in de aangewezen woning aantreffen.

Ten einde hierin te voorzien, heb ik de eer U te verzoeken de Burgemeesters in uwe provincie aan te schrijven, ook van het ophouden der verpleging van een krankzinnige, buiten een gesticht in hunne respectieve gemeenten, kennis te geven aan den Officier van Justitie en aan de Inspecteurs voor het Staatstoezicht op krankzinnigen.

411

Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 30 *December* 1887 *A nr.* 13, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* TIJDIGE VERVULLING VAN FORMALITEITEN (*Prov. Bijbl.* 1887 *nr.* 114).

No. 4324.

—

's-Gravenhage, 21 *December* 1887.

Mijn ambtgenoot van Justitie deelt mij mede, dat de machtiging bedoeld bij art. 12 der wet van 27 April 1884 (Staatsblad No. 96) nu en dan door kantonrechters geweigerd is, omdat niet met redenen omkleede en niet geregistreerde verklaringen, als in art. 16 der wet bedoeld, hun werden overgelegd, waardoor noodeloos de opneming van krankzinnigen in gestichten is vertraagd.

Ik heb de eer U te verzoeken de Burgemeesters in Uw gewest in het belang der spoedige opneming uit te noodigen, zoo dikwijls hun niet met redenen omkleede verklaringen als in art. 16 bedoeld ter legalisatie worden aangeboden, op het bovenbedoelde de aandacht van geneeskundigen en belanghebbenden te vestigen.

412 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 22 Juni 1892 A nr. 2, aan de gemeentebesturen;* VERVOER VAN KRANKZINNIGEN (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 80).

Opmerkingen, die gemaakt zijn ten opzichte van de wijze waarop kranzinnigen, die door de zorg van gemeentebesturen naar krankzinnigengestichten moeten worden overgebracht, in sommige gevallen zijn vervoerd geworden, hebben den Minister van Binnenlandsche Zaken aanleiding gegeven, bij brief van den 20 Juni ll. No. 2005, afd. M. P., mij uit te noodigen er bij U op aan te dringen, dat bij dat vervoer de noodige zorg voor de ongelukkige lijders steeds worde in acht genomen.

Bij dat schrijven keurt de Minister het tevens af, dat krankzinnigen worden vervoerd onder geleide van politiebeambten in uniform en dat bij het vervoeren van krankzinnige vrouwen, althans indien dit vervoer over een grooten afstand geschiedt, geen vrouwelijke hulp aanwezig zij.

Tevens geeft de Minister als zijn gevoelen daarbij te kennen, dat dwangmiddelen zoo weinig mogelijk bij het vervoer moeten worden gebezigd en wijst op de noodzakelijkheid, dat wanneer krankzinnigen moeten worden vervoerd, die eenen hoogen ouderdom hebben bereikt of in ziekelijken toestand verkeeren, na raadpleging van een geneeskundige, bijzondere voorzorgsmaatregelen worden genomen, opdat de reis geen nadeelig gevolg voor den lijder hebbe.

Onder mededeeling van het bovenstaande en verwijzing naar mijne aanschrijving *) van den 11 Mei 1891, opgenomen in het Provinciaal Bijblad van dat jaar, onder volgnummer 42, waarbij de aandacht der Burgemeesters dezer provincie reeds door mij op de onderwerpelijke aangelegenheid is gevestigd, heb ik de eer U dringend te verzoeken bij het vervoer van krankzinnigen zooveel mogelijk te zorgen, dat de door mij hierbij aan U medegedeelde wenken van den Minister van Binnenlandsche Zaken worden opgevolgd.

*) Behoefde niet te worden opgenomen.

413 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 5 October 1899 A nr. 4, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over toepassing van* ARTIKEL 3 DER KRANKZINNIGENWET.

No. 1609 afd. M. P.

's Gravenhage, 3 October 1899.

Het eerste lid van artikel 3 der wet van 27 April 1884 (Staatsblad No. 96) bepaalt dat hij, die een krankzinnige verpleegt over wien het Staatstoezicht zich uitstrekt, gehouden is hiervan aangifte te doen aan den Burgemeester der gemeente van zijn werkelijk verblijf binnen tweemaal vier en twintig uren na de aanvang dier verpleging.

Naardien mij gebleken is, dat uit onbekendheid met de wet bedoelde aangifte meermalen verzuimd wordt, heb ik de eer U. H. E. G. te verzoeken de Burgemeesters in Uwe provincie uit te noodigen de ingezetenen aan hunne verplichtingen, voortvloeiende uit genoemd wetsartikel, te herinneren.

414 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 17 *Januari* 1901 *G nr.* 13, *aan de gemeentebesturen; mededeeling eener algemeene regeling voor het* VERLEENEN VAN RIJKSBIJDRAGEN IN DE KOSTEN VAN VERPLEGING *van behoeftige krankzinnigen en idioten, welke voor rekening van gemeenten worden verzorgd* (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 11).

MINISTERIE VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN.

No. 7071.

Afdeeling B. B.

's-Gravenhage, 5 Januari 1901.

Ik heb de eer Uw College hierbij te doen toekomen een afdruk van het Koninklijk besluit van 24 November 1900,

no. 40, waarbij eene algemeene regeling is getroffen voor het verleenen van rijksbijdragen in de kosten van verpleging van behoeftige krankzinnigen en idioten, welke voor rekening van gemeenten worden verzorgd.

Uw College gelieve dat Koninklijk besluit ter kennis te brengen van de besturen der gemeenten in Uwe provincie en hen, voor zooveel noodig, omtrent het navolgende in te lichten en voor de naleving daarvan zorg te dragen.

De aandacht wordt er op gevestigd, dat de onderwerpelijke rijksbijdrage, zooals sedert verscheiden jaren gebruikelijk, onafhankelijk van het toekennen van een provinciaal subsidie is verleend.

Ten aanzien van de uitvoering der verschillende artikelen van voormeld Koninklijk besluit diene het volgende:

Artikel 1. De thans gebruikelijke maandelijksche aanvragen om rijksbijdragen voor de verpleging van behoeftige krankzinnigen en idioten in gestichten kunnen voor het eerst ten opzichte van de bijdragen over 1901 achterwege blijven. In verband hiermede zal het bepaalde in mijne circulaire van 21 Augustus 1897, no. 4163, afd. B. B. voor die bijdragen na 1 Januari 1901 niet meer van kracht zijn. Deze zullen steeds kunnen ingaan met den dag, waarop de verpleging van den behoeftigen lijder in een krankzinnigen- of idiotengesticht voor rekening van de gemeente komt.

Artikel 2, eerste zinsnede, dient ter tegemoetkoming aan de bezwaren, door Gedeputeerde Staten van eenige provinciën geopperd tegen eene eventueele staking der Rijksbijdragen, die thans door eenige gemeenten genoten worden voor de verpleging van behoeftigen in de krankzinnigeninrichting te Gheel (België).

Om voor de verzorging van een behoeftige krankzinnige of idioot in deze of eenige andere in België of Duitschland gevestigde inrichting voor zoodanige lijders eene rijksbijdrage te kunnen genieten, zal het bestuur eener gemeente eene aanvraag tot Uw College moeten richten.

Mijnerzijds zal tegen inwilliging van zoo'n verzoek geen bezwaar worden gemaakt, indien blijkt:

a. dat er geen gelegenheid is of was dien lijder op het tijdstip, waarop men verlangt dat het subsidie inga, hier te lande in een krankzinnigengesticht of in een gezin op de wijze, bedoeld in art. 2 tweede zinsnede, van het onderwerpelijk Koninklijk besluit, ter verpleging te doen opnemen;

b. dat de noodige zekerheid bestaat voor eene goede verzorging in de buitenlandsche inrichting.

Omtrent deze twee punten behoort het bestuur eener gemeente de noodige toelichting te verschaffen bij het doen der aanvraag. Deze moet zijn ingediend vóór of binnen drie maanden na het hiervoren sub *a* bedoelde tijdstip.

Maandelijks gelieve Uw College bedoelde aanvragen, welke in de afgeloopen maand zijn ingekomen, aan mij te zenden en mij Uw advies daaromtrent te doen kennen bepaaldelijk betreffende het hiervoren sub *a* en *b* vermelde. Daarbij zal ik gaarne ten opzichte van de verzoeken, die naar Uwe meening voor inwilliging vatbaar zijn, de gegevens in onderstaanden vorm aantreffen.

NAAM DER GEMEENTE.	Voornamen en Naam van den behoeftigen krankzinnige of idioot.	Inrichting, waar de lijder is of zal worden opgenomen.	Datums van begin en eind van het tijdvak van hoogstens een jaar, waarover Gedeputeerde Staten uitkeering der Rijksbijdragen wenschelijk achten.

Artikel 2. tweede zinsnede. (De hierbij gestelde aanteekening is door Ged. Staten vervallen verklaard bij Circulaire van 14 April 1906 G nr. 254 [Prov. Bijbl. 1906 nr. 53].)

Artikel 3. Ontvangt eene gemeente eene vergoeding, als in dit artikel bedoeld, dan is dat geen reden om de rijksbijdrage, waarop volgens het in art. 1 en 2 bepaalde aanspraak kan worden gemaakt, tot een verminderd bedrag uit te keeren. Bij het aanvragen om uitbetaling van die bijdrage op de hierna vermelde wijze behoort derhalve het onderwerpelijk artikel buiten beschouwing te blijven.

Echter zal hetgeen het Rijk van een zoodanige vergoeding toekomt, na ontvangst dier vergoeding door het bestuur der betrokken gemeente in 's Rijks kas moeten worden gestort, terwijl de kwitantie des wege door uwe tusschenkomst aan mijn Departement zal zijn in te zenden.

Het zal mij aangenaam wezen, dat door Uw College bij het nazien der gemeenterekeningen worde voortgegaan met er nauwkeurig op te doen letten of in vorenbedoelden zin is gehandeld en dat de uitslag van dat onderzoek mij worde medegedeeld.

Daarbij zal ik ten aanzien van de onderwerpelijke vergoedingen gaarne eene opgave aantreffen volgens het model bijlage B.

Mocht blijken dat het bestuur eener gemeente te dezen opzichte zijne verplichting niet nakomt, dan gelieve Uw College het uit te noodigen alsnog binnen een maand de vereischte storting in 's Rijks kas te doen en de kwitantie op te zenden. Van het daaraan gegeven gevolg zie ik alsdan van Uw College bericht te gemoet.

In verband met het voorafgaande kan de aanschrijving van mijn Departement van 19 Augustus 1896, no. 6314, Afd. A. Z. C. als vervallen worden beschouwd.

Inning der bijdragen.

Ter inning van de onderwerpelijke bijdragen zal het bestuur eener gemeente na afloop van elk jaar door tusschenkomst van Uw College aan mijn Departement eene declaratie in duplo moeten inzenden, waarvan één exemplaar zoo noodig op zegel.

Voor zooveel de bijdrage, bedoeld in art. 1 van meergenoemd Koninklijk besluit betreft, zal die declaratie zijn in te richten volgens het model bijlage C. Wat de bijdrage, bedoeld in art. 2 eerste zinsnede, aangaat zal voor de declaratie het model bijlage D. zijn te volgen. De juistheid van het in de kolommen 2, 3 en 4 van model, bijlage C, en 2, 3 en 5 van model, bijlage D, vermelde zal moeten worden gestaafd door overlegging van eene desbetreffende opgave of opgaven, te verstrekken door of van wege het bestuur of den eersten geneeskundige van elk gesticht, waarin de verpleging heeft plaats gehad.

Ter wille van eene eenvoudige contrôle zal in die opgave of opgaven, welke bij eene zelfde declaratie behooren, vó r elk der namen van de verpleegden een volgnummer zijn te plaatsen en zal dezelfde volgorde met vermelding van het nummer bij het opmaken der declaratie zijn in acht te nemen.

Bij de declaratie ter inning van de bijdrage, bedoeld in art. 2 tweede zinsnede, van meergenoemd Koninklijk besluit, zal een verklaring moeten worden overgelegd van den geneesheer-directeur van het gesticht, welks bestuur den betrokken krankzinnige of idioot bij particulieren in het gezin heeft doen verplegen, waaruit blijkt, dat ten aanzien van den verpleegde aan de reeds genoemde voorwaarden (bijlage A.) is voldaan.

Gaarne zal ik zien dat die declaratiën mijn Departement bereiken vóór 1 Mei van het jaar, volgende op het dienstjaar, waarop zij betrekking hebben. Enz.

No. 40. *)

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau enz. enz. enz.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 November 1900, no. 5756, afd. B. B.

---

*) In dit besluit zijn de wijzigingen opgenomen, welke daarin zijn aangebracht bij K. B. van 18 November 1903 no. 24 en van 17 Maart 1906 no. 60.

Overwegende dat het wenschelijk is, voor het toekennen van Rijksbijragen in de kosten van verpleging van behoeftige krankzinnigen en idioten eene algemeene regeling te treffen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen:

Artikel. 1.

Van Rijkswege wordt tot wederopzeggens toe eene som van veertig gulden (f 40.—) per jaar bijgedragen in de kosten van verpleging van elken behoeftigen krankzinnige of idioot in een gesticht voor zoodanige lijders hier te lande zoolang die kosten ten laste van eene gemeente komen.

Die bijdrage wordt, wanneer het de verpleging betreft van een *idioot, onder den leeftijd van* 16 *jaren,* slechts dan verleend, wanneer de patiënt verpleegd wordt in een idiotengesticht, of in eene afdeeling van een krankzinnigengesticht, in het bijzonder voor de verpleging van jeugdige idioten gebezigd, met dien verstande evenwel, dat de bijdrage ook wordt verleend, wanneer de verpleging geschiedt in eene afdeeling van een krankzinnigengesticht niet in het bijzonder voor de verpleging van jeugdige idioten gebezigd, mits het bestuur der gemeente, te wier laste de kosten van verpleging komen, de plaatsing en het verblijf van den patiënt in die afdeeling ten genoegen van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken heeft toegelicht.

Voor de toepassing van deze bepalingen worden woningen, bedoeld in art. 35a der wet van 27 April 1884 (Stbl. no. 96) ten opzichte van de in dat artikel genoemde verpleegden als deel van een gesticht beschouwd.

Artikel 2.

In de ten laste van eene gemeente komende kosten van verpleging van behoeftige krankzinnigen of idioten in eene in België of Duitschland gevestigde inrichting voor zoodanige lijders wordt van Rijkswege eene gelijke bijdrage, als in

art. 1 is bepaald, toegekend, maar telkens voor een jaar of voor zooveel korteren tijd als door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken zal worden noodig geacht, indien bij den aanvang van elken termijn, waarvoor de bijdrage wordt verleend aan Onzen voornoemden Minister zal zijn gebleken, dat daartegen geen bezwaar is.

Artikel 3.

Aan het genot van het in artikelen 1 en 2 bedoeld subsidie wordt de voorwaarde verbonden, dat van eene vergoeding, die eene gemeente, ter bestrijding van de kosten van verpleging van een behoeftigen krankzinnige of idioot buiten de bijdragen van het Rijk en van de provincie ontvangt, in 's Rijks kas worde gestort, het bedrag, dat ten bate van het Rijk komt bij verdeeling van die vergoeding tusschen het Rijk, de provincie en de gemeente in verhouding van gemelde bijdragen en van hetgeen, na vermindering van de verpleegkosten daarmede, ten laste van de gemeente blijft.

Onder verpleegkosten worden verstaan alle voor rekening van eene gemeente komende uitgaven, die ter voorziening in de verpleging noodzakelijk zijn, alsmede de kosten van begrafenis.

De bepaling, vervat in het eerste lid, is niet van toepassing, voor zoover eene vergoeding strekt, om een patiënt overeenkomstig het verlangen van den gever of de gevers of van de naaste bloedverwanten in een bepaald gesticht of in eene bepaalde woning ter verpleging te doen opnemen en de daaruit voortvloeiende vermeerdering van de ten laste van eene gemeente komende verpleegkosten te bestrijden.

Artikel 4.

Dit besluit treedt in werking op 1 Januari 1901.

Op dien dag vervallen alle vroegere bepalingen betreffende toekenning van Rijksbijdragen in de kosten van verpleging van behoeftige krankzinnigen en idioten.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's-Gravenhage, den 24 *November* 1900.

(*get.*) WILHELMINA.

Bijlage A.

VOORWAARDEN, waaraan moet worden voldaan om de *Rijksbijdrage* te kunnen genieten in de ten laste van eene gemeente komende kosten van *verpleging van een behoeftigen krankzinnige of idioot in een gezin bij particulieren,* bedoeld in art. 2, tweede lid, van het Koninklijk besluit van 24 November 1900, no. 40.

Art. 1.

De patiënt zal, na minstens een half jaar in een krankzinnigen- of idiotengesticht hier te lande verpleegd te zijn geweest, door en op naam van het bestuur van dat gesticht bij particulieren in hun gezin ter verpleging zijn te geven op grond van eene verklaring van den geneesheer-directeur van dat gesticht, dat hij zulks in het belang van den patiënt acht.

Art. 2.

Ten aanzien van een patiënt, die volgens het in art. 1 bepaalde ter verpleging in een gezin bij particulieren is opgenomen, zal art. 27 der wet van 27 April 1884 (*Staatsblad* no. 96) zijn in acht te nemen c. q. met opvolgend verstrijken van den termijn der laatste rechterlijke machtiging, krachtens welke de patiënt in het gesticht verbleef, of art. 28, sub 3o. dier wet zijn toe te passen.

Art. 3.

Het aantal patiënten, dat door het bestuur van een krankzinnigen- of idiotengesticht bij particulieren in hun gezin

ter verpleging wordt gegeven, zal niet meer mogen bedragen dan een tiende deel van het aantal verpleegden in dat gesticht.

Art. 4.

In het gesticht, door welks bestuur krankzinnigen of idioten bij particulieren in hun gezin ter verpleging worden gegeven, zal steeds voor een tiende deel van het aantal dier patiënten plaats zijn beschikbaar te houden om hen bij gebleken noodzakelijkheid weder in het gesticht te kunnen opnemen.

Art. 5.

Ten opzichte van de keuze van den persoon, bij wien een patiënt in het gezin verpleegd wordt, en het vertrek of de vertrekken, die de laatste bewoont, moet de goedkeuring zijn verkregen van de Inspecteurs voor het Staatstoezicht op krankzinnigen en krankzinnigengestichten, wien door den verpleger of verpleegster ten allen tijde toegang moet worden verleend tot en alle verlangde inlichtingen moeten worden gegeven omtrent den patiënt.

Art. 6.

Ten aanzien van de huisvesting, voeding, kleeding, behandeling, leefwijze en werkzaamheden van de patiënten, die bij particulieren in het gezin worden verpleegd, alsmede ten aanzien van het toezicht, daarop uit te oefenen door een geneeskundige, verbonden aan het in art. 1 bedoelde gesticht, zullen voorschriften moeten worden gevolgd, welke door het bestuur van dat gesticht onder goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn vast te stellen.

Art. 7.

De patiënt zal moeten behooren tot de krankzinnigen of idioten, over wie het Staatstoezicht zich uitstrekt, hetwelk ophoudt:

a. voor een patiënt, als bedoeld in art. 27 der wet van 27

April 1884 (*Staatsblad* no. 96), door het verleenen van ontslag overeenkomstig het bepaalde in art. 28, sub 1o. dier wet;

b. voor alle overige patiënten door eene schriftelijke verklaring van de Inspecteurs voor het Staatstoezicht op krankzinnigen en krankzinnigengestichten aan den geneesheer-directeur van het in art. 1 bedoelde gesticht, van welke verklaring door die inspecteurs een afschrift zal zijn te zenden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Bijlage B.

OPGAVE van vergoedingen door gemeenten in de provincie ter bestrijding van de kosten van verpleging van behoeftige krankzinnigen of idioten buiten de bijdragen van het Rijk en van de provincie ontvangen ten bate van het dienstjaar 19

Namen der gemeenten.	Voorletters en namen van de verpleegden.	Gesticht, waarin de verpleging plaats heeft of is geschied, of waartoe de geneeskundige behoort, onder wiens toezicht de lijder in een gezin is of wordt verzorgd. (In het laatste geval achter den naam van het gesticht „in gezin" te vermelden.)	Bedrag der ontvangen vergoeding	Bedrag der verpleegkosten na vermindering met de Rijks- en provinciale bijdragen	Bedrag der provinciale bijdrage.	Bedrag der Rijksbijdrage.	Som, welke van de vergoeding volgens art 3 van het Kon besluit van 24 November 1900, no. 40, in 's Rijks kas moet worden gestort.	Kwitantie van storting der som in de voorgaande kolom vermeld·			Opmerkingen.
								Kantoor, dat de kwitantie heeft afgegeven.	Datum en nummer.	Datum en nummer van den brief van Ged. Staten waarbij de kwitantie aan het Departement van Binnenlandsche Zaken is gezonden.	

Bijlage D.

Dienstjaar 19

DECLARATIE van het bestuur der gemeente ten laste van het Rijk wegens bijdrage in de kosten van verpleging van behoeftige krankzinnigen of idioten overeenkomstig art. 2, eerste zinsnede, van het Koninklijk Besluit van 24 November 1900, no. 40.

Volgnummer.	VOORLETTERS EN NAMEN DER VERPLEEGDEN.	Gesticht, plaats en land, waar de verpleging is geschied.	Datum, nummer en afdeeling der beslissing van den Minister van Binnenlandsche Zaken, ingevolge welke de bijdrage kan worden genoten	Tijdvak, waarover ingevolge nevenvermelde beslissing aanspraak op de bijdragen kan worden gemaakt.	Bedrag der Rijksbijdrage.	*Opmerkingen.*
1.	2.	3.	5.	5.	6.	7.

Burgemeester en Wethouders der gemeente verklaren dat de kosten van verpleging van elk der in deze declaratie vermelde personen in het aangeduide gesticht voor het aangegeven tijdvak voor rekening van hunne gemeente zijn gekomen en dat deze declaratie deugdelijk en onvergolden is tot een bedrag van

Burgemeester,
Secretaris,

Gezien en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van
tot een bedrag van

, 19 .

, *Voorzitter.*
, *Griffier.*

De Minister van Binnenlandsche Zaken verklaart, dat deze declaratie in orde is bevonden en dat op de daarin vermelde rijksbijdrage in verband met zijn aangehaalde beslissingen volgens art. 2, eerste zinsnede, van het Koninklijk besluit van 24 November 1900, no. 40, aanspraak kan worden gemaakt.

's-Gravenhage, 19 .

415 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 4 *November* 1902 *G nr.* 29, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgend n brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VERPLEGING VAN KRANKZINNIGEN IN DE KOLONIE TE GHEEL (*Prov. Bijbl.* 1902 *no.* 134).

L[a] A.
Afdeeling B. B.

Vervolg schrijven van 5 Januari 1901 No. 7071 afd. B. B., betreffende Rijksbijdrage krankzinnigen, verpleegd te Gheel. (*)

's Gravenhage, 23 October 1902.

Ingevolge de door de Belgische Regeering verleende toestemming zal door daartoe van wege de Nederlandsche Regeering aangewezen deskundigen tweemaal per jaar een bezoek worden gebracht aan de kolonie te Gheel, ten einde ten aanzien van de krankzinnigen, voor wier verpleging aldaar aan Nederlandsche gemeenten uit 's Rijks kas subsidie wordt verleend, na te gaan:

1o. of zij daar werkelijk verpleegd worden,

(*) Medegedeeld in Prov. Bijbl. van 1901 Nr. 11.

2o. hoedanig de staat van krankzinnigheid van deze patienten is,

3o. of de in de kolonie gevolgde wijze van behandeling voor ieder hunner geschikt is,

4o. of er geen dwangmiddelen worden aangewend om hen in de kolonie te houden.

Nu dientengevolge ook voor de gemeentebesturen meer zekerheid zal bestaan omtrent de wijze van verpleging van hunne patienten, acht ik het niet meer noodig dat bij het doen van eene aanvrage om eene Rijksbijdrage te mogen genieten overeenkomstig art. 2, eerste zinsnede, van het Koninklijk besluit van 24 November 1900, No. 40, voor de verpleging van een behoeftigen krankzinnige in de kolonie te Gheel, inlichting worde verstrekt omtrent de in nevenvermelden brief te dier zake genoemde punten; nl.:

a. of er gelegenheid is of was den lijder op het tijdstip waarop men verlangt dat het subsidie inga, hier te lande in een krankzinnigengesticht of een gezin op de wijze bedoeld in art. 2, tweede zinsnede van voornoemd Koninklijk besluit ter verpleging te doen opnemen.

b. of er zekerheid bestaat voor eene goede verzorging in bedoelde kolonie.

Ik heb de eer Uw College te verzoeken de besturen der gemeenten in Uwe provincie hiermede in kennis te stellen.

416 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 17 *December* 1903 *G nr.* 113, *aan de gemeentebesturen; algemeene regeling voor het verleenen van* RIJKSBIJDRAGEN IN DE KOSTEN VAN VERPLEGING *van behoeftige krankzinnigen en idioten, welke voor rekening van gemeenten worden verzorgd* (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 155).

No. 9016.
Afdeeling B. B. *'s-Gravenhage,* 11 December 1903.

Ik heb de eer Uw College hierbij te doen toekomen een afschrift van het Koninklijk besluit van 18 November 1903 No. 24.

Uw College gelieve de gemeentebesturen in Uwe provincie

daarmede spoedig in kennis te stellen en hen voor zooveel noodig omtrent het volgende in te lichten en voor de naleving daarvan zorg te dragen.

Het model van de declaratie, bijlage C van de circulaire van mijn ambtsvoorganger, dd. 5 Januari 1901, No. 7071, afd. B. B., wordt door het bijgevoegde model vervangen, welk model, daar het Koninklijk besluit op 1 Januari a.s. in werking treedt, te volgen zal zijn, indien een gedeelte van het tijdvak, waarover de verpleegkosten verschuldigd zijn, valt na 1 Januari 1904.

Betreft de declaratie de verpleging van een idioot onder den leeftijd van 16 jaren, dan wordt, indien de verpleging is geschied in een idiotengesticht of in eene afdeeling van een krankzinnigengesticht in het bijzonder voor de verpleging van jeugdige idioten gebezigd, daarvan melding gemaakt in de kolom „Gesticht, waar de verpleging is geschied";

Indien de verpleging daarentegen is geschied in eene afdeeling van een krankzinnigengesticht niet in het bijzonder voor de verpleging van jeugdige idioten gebezigd, dan wordt in kolom „Opmerkingen" opgegeven datum, nummer en afdeeling van de beslissing van den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarbij wordt verklaard, dat de verpleging in zulk eene afdeeling van een krankzinnigengesticht naar diens genoegen is toegelicht.

Tot het verkrijgen van die beslissing heeft het gemeentebestuur de tusschenkomst van Uw College in te roepen.

Het verzoek tot het nemen van eene beslissing, waarbij wordt verklaard, dat de verpleging in een afdeeling van een krankzinnigengesticht ten genoegen van den Minister van Binnenlandsche Zaken is toegelicht, moet steeds *zoo spoedig mogelijk* door het gemeentebestuur worden ingediend, en eveneens zoo spoedig mogelijk door Uw College aan mij doorgezonden, met Uw advies aangaande de te nemen beslissing.

Mijne beslissing zal voor onbepaalden tijd worden gegeven, met dien verstande evenwel, dat zij ieder oogenblik kan worden herroepen.

Dienstjaar 19

Declaratie van het bestuur der gemeente ten laste van het Rijk wegens bijdrage in de kosten van verpleging van behoeftige krankzinnigen of idioten overeenkomstig art. 1 van het Koninklijk besluit van 24 November 1900, no. 40.

Volgnummer 1.	Voorletters en namen der verpleegden. 2.	Dag en jaar van de geboorte der verpleegden. 3.	Gesticht, waar de verpleging is geschied. 4.	Tijdvak, waarover de verpleegkosten verschuldigd zijn. 5.	Bedrag der Rijksbijdrage. 6.	OPMERKINGEN. 7.

Burgemeester en Wethouders der gemeente verklaren, dat de kosten van verpleging van elk der in deze declaratie vermelde personen in het aangeduide gesticht voor het aangegeven tijdvak voor rekening van hunne gemeente zijn gekomen en dat deze declaratie deugdelijk en onvergolden is tot een bedrag van

den *19* .

, *Burgemeester.*

, *Secretaris.*

Gezien en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van tot een bedrag van

, 19 .

, *Voorzitter.*

, *Griffier.*

18 November 1903.
No. 24.

—

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 November 1903, No. 7528, afd. B. B.

Hebben goedgevonden en verstaan, te bepalen:

Artikel 1.

Aan art. 1 van ons besluit van 24 November 1900 No. 40, wordt een tweede lid toegevoegd, luidende als volgt: „Die bijdrage wordt, wanneer het de verpleging betreft van een idioot, onder den leeftijd van 16 jaren, slechts dan verleend, wanneer de patiënt verpleegd wordt in een idiotengesticht, of in eene afdeeling van een krankzinnigengesticht, in het bijzonder voor de verpleging van jeugdige idioten gebezigd, met dien verstande evenwel, dat de bijdrage ook wordt verleend, wanneer de verpleging geschiedt in eene afdeeling van een krankzinnigengesticht niet in het bijzonder voor de verpleging van jeugdige idioten gebezigd, mits het bestuur der gemeente, te wier laste de kosten van verpleging komen, de plaatsing en het verblijf van den patiënt in die afdeeling ten genoegen van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken heeft toegelicht."

Artikel 2.

Dit besluit treedt in werking op 1 Januari 1904.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

417 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 18 April 1904 A nr. 21, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van het College van Curatoren der Rijks-Universiteit te Utrecht over* KOSTELOOZE OPNEMING VAN KRANKZINNIGEN IN DE PSYCHIATRISCHE KLINIEK *(Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 41).

Utrecht, den 9 April 1904.

Bij dezen hebben wij de eer ons tot U HoogEdelgestrenge te wenden, ten einde Uwe welwillende aandacht te vestigen op eene inrichting, welke sedert eenigen tijd aan de Rijks-Universiteit alhier is tot stand gekomen en welker bestaan ons voorkomt tot op heden nog te weinig bekend te zijn.

Door ons College is met Heeren Huismeester en Regenten van het Geneeskundig Gesticht voor Krankzinnigen alhier eene overeenkomst gesloten, waarbij 15 bedden (7 voor mannen en 8 voor vrouwen) ter beschikking van den Hoogleeraar in de Psychiatrie aan de Rijks-Universiteit alhier — thans professor Dr. Heilbronner — zijn gesteld, ten einde lijders aan zoogenaamde acute krankzinnigheid te kunnen opnemen, in de derde klasse, tweede afdeeling van voormeld Gesticht.

De aanwijzing der personen, die bedoelde bedden zullen innemen, geschiedt door den Hoogleeraar voornoemd, terwijl de opneming plaats vindt door tusschenkomst der Regenten, op verzoek van den Hoogleeraar, nadat aan alle voorschriften der wet op het Staatstoezicht voor Krankzinnigen is voldaan.

Bij het verzoek tot opneming van lijders worden derhalve vereischt de in art. 16 der wet genoemde geneeskundige verklaring evenzeer als de in art. 12 en 13 vermelde rechterlijke bescheiden; in spoedeischende gevallen kunnen — ingevolge en met inachtneming van art. 14 der wet — krankzinnigen door den Burgemeester der Gemeente van hun werkelijk verbijf in bewaring worden gesteld.

Wij voegen hierbij enkele exemplaren — waarvan op aanvraag gaarne meerdere zullen worden verstrekt — van een tweetal formulieren van vragen, welker beantwoording door het Bestuur van het Geneeskundig Gesticht voor Krankzinnigen verlangd wordt.

De verpleging in het Gesticht geschiedt *geheel kosteloos*, en ook zonder later verhaal der kosten op de Gemeente of de bloedverwanten, zoolang de Hoogleeraar in de Psychiatrie die verpleging in het belang van het Psychiatrisch onderwijs noodig acht. In het *algemeen* zal echter worden in acht genomen, dat krankzinnigen, die volgens de bestaande bepalingen zijn opgenomen, *niet vóór het einde der zesde week* zullen worden ontslagen, tenzij de toestand van den patient eene verdere behandeling onnoodig maakt en de verpleging in het gezin weder zonder bezwaar mocht kunnen geschieden.

Indien krankzinnigen niet langer voor Rijksrekening verpleegd kunnen worden, zoo wordt aan hem, die de opneming heeft gevraagd, hiervan door den Hoogleeraar kennis gegeven. Bij de opneming is men verplicht een bewijs te teekenen, dat men uiterlijk 14 dagen na bedoelde kennisgeving aan de uitnoodiging, om den krankzinnige af te halen en naar elders te vervoeren, zal gevolg geven.

De bovenbedoelde 15 bedden zijn in de eerste plaats bestemd voor de opneming van zulke personen, die eerst sedert kort krankzinnig zijn en waarvan met eenigen grond mag worden verwacht, dat zij geneeslijk zijn. Wij wijzen er ten deze in het bijzonder op, dat zoodanige personen, van welke kan worden aangenomen, dat zij sedert reeds lang geesteskrank waren — met name b. v. idioten, ook dàn van eene opneming op Rijkskosten zullen uitgesloten zijn, als op zichzelf hunne opneming gewenscht te achten ware.

Met het oog daarop is het mitsdien geraden te achten om, alvorens plaatsing in bovenbedoelde inrichting te vragen, in overleg te treden met een geneesheer, opdat deze kunne beoordeelen of en in hoe verre de ziekte van den

patient van dien aard is dat zijne behandeling waarde kan hebben ten behoeve van het Akademisch onderwijs, hetgeen, in den regel slechts bij zoogenaamde acute krankzinnigheid het geval pleegt te zijn.

Om de aanwijzing van den Hoogleeraar ter opneming te te verkrijgen is het voldoende de bovengenoemde formulieren behoorlijk ingevuld en voorzien van het adres „Psychiatrische kliniek der Rijks-Universiteit te Utrecht, Agnietenstraat no 2" in te zenden. Antwoord of opneming kan geschieden, zal per ommegaande, desnoods telegraphisch, plaats hebben.

Wij vestigen er voorts de aandacht op, dat er gelegenheid bestaat, den hoogleeraar in de Psychiatrie, Dinsdags en Donderdags van $10^1/_2$ tot $12^1/_2$ uur v. m. te raadplegen in het Ziekenhuis, Catharijnesingel no. 2 te Utrecht, op de door Z.H.Gel. aldaar gehouden wordende polikliniek.

Wanneer uit het onderzoek aldaar blijkt, dat opneming onmiddellijk noodig is, kan die, ingevolge art. 14 der wet, dadelijk geschieden.

Terwijl wij Uwe aandacht op het bovenstaande vestigen, veroorloven wij ons Uwe gewaardeerde medewerking en tusschenkomst in te roepen, ten einde de Gemeentebesturen in Uwe provincie met het bestaan van bovenbedoelde inrichting in kennis te stellen.

Wij zijn toch van oordeel, dat het gebruik dezer inrichting aan de belangen van de lijders zelve, van de betrokken Gemeenten, alsmede aan het Psychiatrisch onderwijs, bevorderlijk zal kunnen zijn.

№ *van het Register.*

VRAGEN, waarvan zooveel mogelijk volledige en nauwkeurige beantwoording door het bestuur van het GENEESKUNDIG GESTICHT VOOR KRANKZINNIGEN te UTRECHT verlangd wordt van de naaste betrekkingen van ....

$\frac{\text{wiens}}{\text{wier}}$ opneming aldaar, op de daarvoor vastgestelde voorwaarden, begeerd wordt door ....

VRAGEN.	ANTWOORDEN.
Naam en voornaam?	
Dagteekening en plaats van geboorte?	
Woonplaats en beroep?	
Godsdienstige gezindte?	
Ongehuwd of gehuwd met?	
Waar en wanneer gehuwd?	
Weduwnaar of weduwe van?	
Woonplaats en beroep van den (de) echtgenoot?	
Getal kinderen en geslacht?	
Hunne jaren van geboorte?	
Bezit hij (zij) onroerende goederen?	
Is hij (zij) gepensioneerd?	
Naam en voornaam van den vader?	
Woonplaats en beroep?	

VRAGEN.	ANTWOORDEN.
Naam en voornaam van de moeder?	
Woonplaats en beroep?	
Hun ouderdom of waar en wanneer overleden?	
Naam en voornaam van de gene , die de rechterlijke machtiging tot plaatsing heeft gevraagd?	
Zijne woonplaats, beroep en betrekking tot den lijder (de lijderes)?	

Aldus opgemaakt door mij ondergeteekende,

GENEESKUNDIG GESTICHT VOOR KRANKZINNIGEN TE UTRECHT.

VRAGEN, ter beantwoording voorgesteld aan de naaste betrekkingen en den Geneesheer van den (de) in het Gesticht op te nemen lijder (lijderes),
woonachtig te
geboren te den , van de
Godsdienst, van beroep ,
ongehuwd, gehuwd met Wed. van

VRAGEN.	ANTWOORDEN.
Hoedanig was in den gezonden toestand het doorgaand karakter van den lijder (de lijderes)?	
Hoedanig was zijn (haar) temperament?	
Welke opvoeding genoot hij (zij)?	
Hoedanig was de ontwikkeling zijner (harer) geestvermogens?	
Hoedanig was zijne (hare) gewone leefwijze en maatschappelijke toestand?	
Welke zijn de werkzaamheden en uitspanningen, waarmede hij (zij) zich het liefst bezig hield?	
Is hij (zij) vroeger naar lichaam gezond of door bijzondere, en zoo ja, welke ziekte aangetast geweest?	
Is hij (zij) vroeger naar den geest gezond geweest of zijn er afwijkingen opgemerkt, en zoo ja, welke?	
Leed hij (zij) reeds meermalen aan krankzinnigheid?	

VRAGEN.	ANTWOORDEN.
Maakte de lijder (lijderes) in meerdere of mindere mate misbruik van sterken drank?	
Bestonden er ook bij hem (haar) andere hebbelijkheden?	
Hoedanig was vroeger en is thans de verrichting zijner (harer) spijsvertering? Leed hij (zij) b v. aan tragen stoelgang enz.?	
Bestaat bij haar ook eenige storing in de geslachtsverrichting? Hoedanig is b. v. de toestand harer menstruatie? enz.	
Bestaat er ook eenige andere afwijking enz. van den vroegeren gezondheidstoestand van den lijder (de lijderes)?	
Welke zijn de vermoedelijke oorzaken der krankzinnigheid, zoowel de lichamelijke, als die meer direct op den geest werkten?	
Wanneer en onder welke verschijnselen zijn de eerste sporen van krankzinnigheid ontdekt?	
Welke zijn thans de meest in het oog vallende verschijnselen der krankzinnigheid?	
Is dezelve bovendien aanhoudend of periodiek? Of wel ook met vlagen van razernij? Of neiging tot zelfmoord? enz.	
Bestaat er ook bij den lijder (de lijderes) een, en zoo ja, welk idée fixe?	

VRAGEN.	ANTWOORDEN.
Zoekt hij (zij) het gezelschap van andere personen of bestaat er neiging zich af te zonderen?	
Zijn er ook bijzóndere woorden, uitdrukkingen enz., die een blijkbaar nadeeligen invloed op den lijder (de lijderes) hebben en hem (haar) b.v. tot woede doen overslaan, grieven? enz.	
Hebben er ook bloedverwanten in de rechte linie of wel ook in de zijdliniën, zooals broeders, zusters, ooms of tantes, in meerdere of mindere mate geleden of zijn nog lijdende aan krenking van geestvermogens?	
Zijn er reeds middelen tot herstelling beproefd, zoo ja, waar en welke en met welk gevolg?	
Adres van dengene der naastbestaanden, die zich in 't bijzonder met de correspondentie wenscht te belasten?	

Aldus opgemaakt en geteekend te

den *19*

418 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *October* 1904 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen*; VERVOER VAN KRANKZINNIGEN (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 101).

In het voorloopig verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op Hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1904 is geklaagd, dat bij het vervoer van krankzinnigen dikwerf op ruwe wijze wordt te werk gegaan.

Uit het naar aanleiding daarvan bij de besturen van de onderscheidene krankzinnigengestichten in ons land ingesteld onderzoek is gebleken, dat bij het vervoer van krankzinnigen inderdaad niet altijd behoorlijk worden in acht genomen de wenken, dienaangaande gegeven in de circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 Juni 1892, no. 2005, afd. M. P., waarvan sprake is in 't provinciaal bijblad van dat jaar no. 80.

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik alzoo de eer voornoemde aanschrijving bij U in herinnering te brengen, en U tevens mede te deelen, dat het aanbeveling verdient het vervoer der lijders naar de gestichten per rijtuig te doen geschieden, in zooverre niet van eenig openbaar middel van vervoer zonder schade van de lijders kan worden gebruik gemaakt.

419 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 7 *Juni* 1905 *A nr.* 22, *aan de burgemeesters*; OVERBRENGING VAN ZIEKE KRANKZINNIGEN (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 73).

Den laatsten tijd is het een paar malen voorgekomen, dat krankzinnigen in zeer deerniswaardigen toestand naar het krankzinnigengesticht „Voorburg" onder Vught werden overgebracht en eenige dagen later aldaar overleden.

De Eerste Geneesheer van het gesticht is van gevoelen,

dat deze patiënten in dergelijken toestand niet aan de vermoeienissen der overbrenging hadden mogen blootgesteld worden.

Ik meen U hierop te moeten wijzen en verzoek U beleefd in voorkomende gevallen geen overbrenging van krankzinnigen te doen plaats vinden, indien de toestand der lijders zulks niet gedoogt.

420 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 14 *April* 1906 *G nr.* 254, *aan de gemeentebesturen;* WIJZIGING VAN HET KONINKLIJK BESLUIT VAN 24 NOVEMBER 1900 NO. 40 (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 53).

Wij hebben enz.

Indien de verpleging van een patient na 31 Maart 1906 is geschied in eene woning, bedoeld in art. 35*a* der krankzinnigenwet, is daarvan melding te maken in de kolom „Opmerkingen" van de door de gemeentebesturen in te dienen declaratiën. In de kolom „Gesticht waar de verpleging is geschied" zal in dat geval zijn te vermelden het gesticht, door welks bestuur de overeenkomst tot verpleging is gesloten.

421 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 28 *December* 1908 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen*; STATISTIEK KRANKZINNIGENWEZEN (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 152).

Ik heb de eer U hierbij te doen toekomen een exemplaar van elk van de stukken, vermeld in artikel 3, 1e lid, sub 2o en 3o van de voorwaarden voor de opneming en verpleging van krankzinnigen in 's Rijks gestichten te Medemblik en te Grave (Koninklijk besluit van 23 November 1904 Staatblad no. 243), aldus met ingang van 1 Januari 1909 nader vastgesteld bij beschikking van den Minister

van Binnenlandsche Zaken van 19 December 1908 no. 2257 afd. B. B., benevens een exemplaar van de daarbij behoorende „Toelichting".

Deze modellen vervangen dus de beide „Staten van inlichtingen", voorgeschreven bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Februari 1885 no. 473 afd. M. P., enz.

Voor de verklaring, bedoeld in art. 2 der bovenbedoelde voorwaarden, is geen formulier hierbij gevoegd. Deze kan in elken vorm gegeven worden, mits ze de verbintenis en de machtiging inhoudt, waarvan sub 1o en 2o van evenbedoeld art. 2 de rede is, en door het gemeentebestuur geteekend zij.

Ik deel U verder mede:

1o. dat meerdere exemplaren van de diverse formulieren (met uitzondering van de evenbedoelde verklaring) steeds verkrijgbaar zijn bij de Geneesheeren-Directeuren der rijksgestichten, zoomede bij de Inspecteurs voor het Staatstoezicht op krankzinnigen, bij wie de voorraad zal berusten;

2o. dat van deze formulieren ook hoeveelheden ter beschikking zijn gesteld van de besturen der overige krankzinnigengestichten, nadat uit een overleg tusschen den Inspecteur en de gestichtsgeneesheeren gebleken was, dat algemeen de wenschelijkheid van uniformiteit der Staten van inlichting werd erkend, en dat mitsdien mag worden verwacht, dat niet alleen bij opzending van een krankzinnige naar een rijksgesticht maar ook bij plaatsing in een ander gesticht de voor de rijksgestichten vastgestelde formulieren, na invulling, gaarna zullen worden aanvaard.

Ik verzoek U om bij eventueele opzending van een krankzinnige naar een gesticht voor rekening der gemeente voor nauwkeurige en volledige invulling der staten zooveel mogelijk zorg te willen doen dragen.

(Noot der samenstellers: Daar de formulieren op aanvrage verkrijgbaar zijn, werden de modellen hier niet opgenomen.)

422 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 14 *Mei* 1908 *G nr.* 184, *aan de gemeentebesturen;* VERANTWOORDING VAN AANDEEL VAN RIJK EN PROVINCIE *in vergoeding van kosten van verpleging van arme krankzinnigen* (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 65).

Wij hebben enz.

Met betrekking hiertoe *) merken wij op, dat door ons briefwisseling is gevoerd met den Minister over de vraag, of van hetgeen ter bestrijding van kosten van krankzinnigenverpleging door een burgerlijk armbestuur aan een gemeente was betaald, restitutie gedaan moest worden aan het rijk in evenredigheid van de Rijksbijdrage in de kosten van verpleging, overeenkomstig de voorwaarde omschreven in de bepalingen van art. 3 van bovengenoemd koninklijk besluit.

De Minister heeft daarop bij schrijven van 2 Mei 1907, No. 4087, Afd. B. B., te kennen gegeven, dat hij in de gegeven omstandigheden de gemeente niet gehouden achtte, om aan het rijk een evenredig deel uit te keeren van hetgeen zij van het burgelijk armbestuur ontvangt ter vergoeding der verplegingskosten, die ten laste der gemeente blijven.

In gevallen waar zoodanige tegemoetkoming door het armbestuur aan de gemeente wordt verstrekt, is het dus naar onze meening niet noodig te achten, dat de gemeente evenredige teruggave doet aan het Rijk.

De teruggaaf aan de Provincie voor een evenredig deel kan in die gevallen eveneens achterwege blijven.

---

*) d. i. de verantwoording van het aandeel van Rijk en Provincie in de vergoeding van de kosten der verpleging van arme krankzinnigen.

423 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 14 Augustus 1909 A nr. 16, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van het College van Regenten over de Godshuizen en den Algemeenen Arme te 's-Hertogenbosch betreffende het* OVERBRENGEN VAN KRANKZINNIGEN *naar voor die lijders bestemde gestichten (Prov. Bijbl. 1909 nr. 100).*

No. 1880. — *Centraal-Bureau.*

's-Hertogenbosch, den 31 Juli 1909.

Bij herhaling komt het voor, dat krankzinnigen in den avond, soms zelfs zeer laat, in onze gestichten ter verpleging worden overgebracht, hetgeen tot groote ongelegenheden aanleiding geeft.

Uit den aard der zaak treedt het uur van rust in de gestichten tijdig in.

Alleen het personeel, voor de bewaking bestemd, is gedurende de avond - en de nachtelijke uren - aanwezig, doch dit personeel is, volgens gegeven instructie gehouden, zich enkel onledig te houden met de bewaking der verpleegden op de onder zijn toezicht gestelde zalen.

Het waakpersoneel kan en mag aldus zijne posten niet verlaten en moet bij inkomen van patienten, ander personeel alarmeeren, dat zich zal hebben te vergewissen of de bij opneming vereischte stukken in orde zijn, en tevens, zooals zulks gebruikelijk is, aan den ingebrachten patient een reinigingsbad moeten toedienen. Een en ander geeft vaak aanleiding tot storing van orde en verbreking van den geregelden gang van zaken in het gesticht.

Wij nemen beleefdelijk de vrijheid de tusschenkomst van UHoogEdelGestrenge interoepen, ten einde bij de gemeentebesturen, voor zooveel dit van hen afhangt, te willen bevorderen, dat de krankzinnigen, (gevallen van zeer dringenden aard uitgezonderd), vóór 6 uur 's avonds in het gesticht worden gebracht.

Het zou ook aanbeveling verdienen, waar dit mogelijk is en niet op andere bezwaren afstuit, de patienten door een familielid of een ander goede bekende te doen geleiden, die alsdan, des noodig, in het gesticht, nog de vereischte inlichtingen omtrent den patient zal kunnen verschaffen.

424 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 16 *Januari* 1911 *A nr.* 25, *aan de burgemeesters;* BEWIJZEN VAN ONVERMOGEN VOOR KRANKZINNIGEN *(Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 5).

's Hertogenbosch, den 16n Januari 1911.

Krachtens artikel 24 der wet van den 27n April 1884 S. 96 tot regeling van het staatstoezicht op krankzinnigen moet jaarlijks tot voortzetting der verpleging van de lijders in de gestichten eene nieuwe machtiging aan de rechtbank worden aangevraagd.

Ingevolge de wet van den 5n Juli 1910 S. 182, in werking getreden op den 1n Januari jl., komen de voor het verleenen dier machtiging verschuldigde rechten, vroeger genoten door den griffier, thans ten bate van 's Rijks kas. De griffier der rechtbank is verplicht die rechten op gezette tijden te verantwoorden en staat te dien aanzien onder contrôle van den inspecteur der registratie.

In verband met deze nieuwe regeling zal het voortaan noodig zijn, dat de aanvragen voor **gratis** te verleenen machtigingen ten aanzien van armlastigen vergezeld gaan van bewijzen van onvermogen, af te geven door de betrokken burgemeesters.

Op verzoek van het College van regenten over de godshuizen en den algemeenen arme alhier heb ik de eer U uit te noodigen bij eventueele aanvragen van dat college de bovenbedoelde bewijzen van onvermogen tijdig aan het betrokken gesticht in te zenden. De noodige formulieren zullen telkens van wege gemeld college worden verstrekt

425 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 11 *Juli* 1911 *G nr.* 24, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den inspecteur, meer in het bijzonder belast met het toezicht op de* KRANKZINNIGEN BUITEN GESTICHTEN VERPLEEGD. *(Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 79).

In overeenstemming met de betrekkelijke missive van van den 5den Juni 1854, nr. 23, afdeeling Armenzorg, zijn de Burgemeesters ook sedert de invoering der Wet van den 27sten April 1884, St.bl nr. 96, in het bijzonder geroepen tot het uitoefenen van een voortdurend en nauwlettend toezicht in hunne gemeenten op de krankzinnigen buiten de gestichten verpleegd. Onverminderd het Staatstoezicht op de krankzinnigen hebben de Burgemeesters het oog te houden of te doen houden op de wijze waarop de krankzinnigen in hunne gemeenten worden verzorgd. Telkens wanneer mocht blijken van verwaarloozing, mishandeling of van onachtzame of ondoelmatige verzorging worde daarvan kennis gegeven aan den Inspecteur van het Staatstoezicht op de krankzinnigen buiten de gestichten verpleegd. Deze is aangewezen den Burgemeester de noodige verlichting te verstrekken omtrent de eischen die de verpleging der krankzinnigen stelt.

Ten einde het toezicht zooveel mogelijk te waarborgen is het noodig dat de staten der krankzinnigen, idioten en onnoozelen inbegrepen, die buiten de voor hen bestemde gestichten worden verpleegd, welke jaarlijks door de dagelijksche besturen der gemeenten worden ingezonden, zoo volledig mogelijk zijn.

Bij de samenstelling der opgaven staan den Burgemeester, voor zooverre de gegevens niet inkomen op grond der krankzinnigenwet, meerdere wegen open om de noodige inlichtingen te verkrijgen. Het inroepen van de hulp en medewerking der in de gemeente gevestigde geneesheeren ten

einde eene meer nauwkeurige opgave te verkrijgen is zeker rationeel maar toch niet de eenige weg. Immers in vele gemeenten, zoo niet in alle, zijn personen gehuisvest die zonder ooit object geweest te zijn van geneeskundig onderzoek als krankzinnig, idioot of onnoozel algemeen bekend zijn. Ook kunnen daaromtrent inlichtingen worden verkregen bij beambten der Politie, die de bevolking der gemeente goed kennen. Rijst twijfel omtrent de juistheid der opgaven dan kan het gevoelen worden ingewonnen van den gemeentegeneeskundige, in zijne qualiteit van gemeente-ambtenaar. Ook de inspecteur van het Staatstoezicht op de krankzinnigen buiten de gestichten verpleegd kan van advies dienen.

De ondervinding heeft geleerd dat het doorvoeren van eene zoodanige regeling op geene bezwaren stuitte en dat deze tot zegen was voor vele geesteszieken.

In vele gevallen verdient de verpleging in het huisgezin de voorkeur boven gestichtsverpleging. Voor onderscheiden geesteszieken voldoet de verpleging in eene liefdadige instelling aan alle redelijke eischen. Ook de financieele belangen der gemeenten worden hierdoor gebaat, voor zoover het betreft de on- en minvermogenden.

In den laatsten tijd komen aan de bevordering der gezinsverpleging en in het algemeen van de verpleging der krankzinnigen buiten de gestichten een drietal omstandigheden ten nutte en wel: 1e de verbetering der woningtoestanden, 2e dat de geneesheeren vertrouwd zijn met de beginselen der psychiatrie en 3e dat in een groot aantal gemeenten, ook ten plattelande, de wijkverpleging is ingevoerd, voor het overgroote meerendeel op particulier initiatief.

Ofschoon deze wijkverplegenden dus niet in gemeentedienst zijn, bleken zij zich met toestemming van hun Bestuur onder toezicht van de geneeskundigen ter plaatse, gaarne te belasten met het toezicht op de verzorging der gezinspatienten en van de verpleegden in liefdadige instellingen, voor zoover deze daarvoor in aanmerking komen.

De ondervinding heeft reeds geleerd, dat bij eene zoodanige

organisatie de zoo noodige samenwerking verkregen wordt tusschen allen die belast zijn met de bevordering van de belangen der geesteszieken en dat daarbij, dank zij de hulp en voorlichting van den Burgemeester, met de plaatselijke toestanden naar eisch rekening kan worden gehouden.

Patienten, die te voren onder minder gunstige omstandigheden naar een gesticht moesten worden opgezonden, kunnen thans in eigen gezin verzorgd blijven, in een vreemd gezin worden uitbesteed of in eene liefdadige instelling worden opgenomen. Krankzinnigen die eertijds in het krankzinnigen gesticht verpleegd moesten blijven, kunnen in den tegenwoordigen tijd in hun eigen kring terugkeeren.

Ten einde de ontwikkeling van de verpleging der krankzinnigen, idioten en onnoozelen inbegrepen, in eigen gemeente te bevorderen, zal het aanbeveling verdienen den raad en de voorlichting van den Inspecteur van het Staatstoezicht op krankzinnigen buiten de gestichten verpleegd, in te roepen in de gevallen waarin eene regeling in den zin als hierboven aangegeven alsnog niet is ingevoerd en zulks door de gemeentebesturen wenschelijk wordt geacht.

426 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 29 *Februari* 1912 *G nr.* 125, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Inspecteur, meer in het bijzonder belast met het toezicht op de* KRANKZINNIGEN BUITEN DE KRANKZINNIGENGESTICHTEN VERPLEEGD (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 28).

Nr. 346. Amsterdam, den 10n Februari 1912.

In den laatsten tijd werd bij mijne bezoeken aan verschillende gemeenten, bepaaldelijk aan Oude Mannen- en Vrouwenhuizen, Armhuizen en daarmede gelijk te stellen inrichtingen, mij meermalen gevraagd of mijn bezoek in verband stond met het voorgevallene in de maand April 1911 in het Armhuis te Workum.

Toen dezer dagen deze vraag wederom tot mij werd gericht, bleek deze verband te houden met een circulaire door Uwe Excellentie naar aanleiding van dit geval tot de Gedeputeerde Staten der onderscheidene provinciën gericht en door genoemde colleges ter kennis gebracht van de Gemeentebesturen.

In het bovenstaande vind ik aanleiding de aandacht van Uwe Excellentie er op te vestigen dat in de hierboven genoemde inrichtingen zeer veelvuldig worden aangetroffen geesteszieken bedoeld in de Ministerieele missive van 5 Juni 1854, nr. 23, afdeeling Armwezen.

Sedert op deze circulaire in den loop van Juli 1911 wederom de aandacht werd gevestigd van de gemeentebesturen ingevolge een schrijven van Uwe Excellentie d.d. 30 Juni l.l. nr. 4948, afdeeling V. A. aan Gedeputeerde Staten, waarbij werd overgelegd een geschrift van mijne hand, is mij zulks meer en meer gebleken. Voor zooverre mijne ervaring strekt komen in het overgroote meerendeel dezer inrichtingen personen voor, wier geestestoestand van dien aard is, dat geneeskundig toezicht — dus ook het Staatstoezicht op krankzinnigen — die verpleegden ten goede kan komen.

De adviezen door het Staatstoezicht gegeven worden over het algemeen in dank ontvangen en gaarne opgevolgd. Minder doelmatige verpleging bleek bijna immer het gevolg te zijn van onkunde, niet van onwil of anderszins.

Vooral is zulks het geval waar het betreft verpleegden wier verzorging of verpleging moeilijkheden opleveren, die storend zijn voor hunne omgeving, door hun optreden ongunstigen invloed uitoefenen op den goeden geest in de inrichting. Zoodanige elementen worden, naar het schijnt, juist aangetroffen onder de verpleegden die geesteszieк, -zwak - of arm zijn.

Bij een bezoek op den 25sten Juli 1911 te Workum gebracht aan het Armhuis bleek daar eene idiote te worden verpleegd; op grond van de verkregen inlichtingen rees

bij mij de vraag of de moeilijkheden waartoe de verzorging van wijlen Ynte Haringa aanleiding had gegeven, niet het gevolg waren van een bij hem bestaanden geestelijken abnormalen toestand.

Ofschoon ik meende daaromtrent geen nader onderzoek te mogen instellen, nu deze zaak in gerechtelijk onderzoek was, achtte ik het raadzaam den Voorzitter van het Bestuur van het Armhuis evenals den Burgemeester der gemeente op de wenschelijkheid te wijzen om de voorlichting van den geneesheer der inrichting in te roepen in alle gevallen waarin zulks nuttig en noodig was en om bepaaldelijk geene straffen toe te passen alvorens de geneesheer in de gelegenheid was gesteld den verpleegde, voor zooveel noodig, geneeskundig te onderzoeken.

Genoemde autoriteiten verklaarden zich gaarne bereid in den vervolge in dien zin te handelen.

Ik meende Uwe Excellentie niet onkundig te mogen laten van het bovenstaande, omdat Uwe Excellentie daarin aanleiding zoudet kunnen vinden de aandacht van betrokken Besturen er op te vestigen, dat de Inspecteur voor het Staatstoezicht op krankzinnigen, meer in het bijzonder belast met het toezicht op krankzinnigen buiten gestichten verpleegd, steeds gaarne bereid is van raad en voorlichting te dienen, waar zulks in het belang der verpleegden nuttig of noodig mocht zijn.

427 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 17 *October* 1912 *G nr.* 46, *aan de gemeentebesturen;* WOONPLAATS VAN ARMLASTIGE KRANKZINNIGEN (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 146).

Wij hebben de eer U hierbij mededeeling te doen van het Koninklijk besluit van 18 September 1912 nr. 26 ter uitvoering van het bepaalde bij artikel 39 alinea 2 der Armenwet.

Dit besluit strekt ter vervanging van de regeling, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 2 Augustus 1870 nr. 10,

opgenomen in het Provinciaalblad nr. 40 van dat jaar.

Wij vestigen er Uwe aandacht op, dat de bemoeiingen, welke bij laatstgenoemd Koninklijk besluit waren opgedragen aan den Commissaris der Koningin, krachtens de nieuwe regeling zijn overgegaan op Gedeputeerde Staten, zoodat de briefwisseling omtrent de woonplaats van arme krankzinnigen voortaan moet geschieden met ons college.

18 Sept. 1912.
No. 26.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 September 1912, no. 6728, afdeeling Volksgezondheid en Armwezen;

Gelet op het 2de lid van art. 39 der Armenwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

te bepalen:

Artikel 1.

Indien er noodzakelijkheid bestaat een armen krankzinnige in een gesticht voor krankzinnigen te doen verplegen, vóór dat ter voorziening in die verpleging de noodige maatregelen zijn getroffen, hetzij hangende het onderzoek naar de woonplaats van den lijder, hetzij doordat het bestuur der gemeente, waar die woonplaats is gevestigd, in gebreke blijft de zaak te regelen, zal daarvan onverwijld aan *Gedeputeerde Staten* van de provincie, waarin de patient verblijft, worden kennis gegeven door het bestuur der gemeente in welke de patient, wiens woonplaats elders is of geacht wordt te zijn, zich bevindt, en, indien de officier van justitie in de zaak betrokken is, ook door deze, met vermelding tevens of, en, zoo ja, wanneer de plaatsing in een gesticht zal geschieden.

Artikel 2.

Indien een arme krankzinnige in een gesticht voor krankzinnigen is opgenomen, vóór dat uitgemaakt is door wie de

kosten van overbrenging en verpleging zullen worden betaald, zal het bestuur van het gesticht, onverwijld na de opneming, daarvan, kennis geven aan *Gedeputeerde Staten* van de provincie *uit welke de overbrenging naar het gesticht geschiedde.*

Artikel 3.

Indien evenwel eene opneming, als bedoeld in art. 2, heeft plaats gehad op verzoek van een gemeentebestuur dat zich daarbij bereid heeft verklaard, behoudens teruggave van de kosten door de woonplaats, de kosten van overbrenging en verpleging voorloopig te voldoen, geeft dat gemeentebestuur daarvan onverwijld kennis aan *Gedeputeerde Staten* zijner provincie.

Artikel 4.

De kennisgevingen zullen, voor zooveel mogelijk, bevatten de volgende opgaven ten aanzien van den patient: naam, voornamen, plaats en datum van geboorte, beroep, burgerlijke staat, gesticht waar de verpleging geschiedt, datum van opneming daarin en verder zoodanige opgaven als nuttig kunnen worden geacht.

Voor gehuwde personen moeten tevens, voor zooveel mogelijk worden opgegeven naam, voornamen, plaats en datum, van geboorte en beroep van den echtgenoot.

Bij de kennisgevingen moet worden overgelegd de briefwisseling, die omtrent de woonplaats van den patient mocht zijn gevoerd.

Artikel 5.

Gedeputeerde Staten zullen, onverwijld na het ontvangen der kennisgevingen, des noodig in overleg met hunne ambtgenooten in andere bij de zaak betrokken gewesten, bevorderen, dat zoodra mogelijk de woonplaats van den patient opgespoord of des noodig de vereischte beslissing gevraagd wordt; dat het bestuur der gemeente, die als woonplaats is aangewezen, met het voorgevallene volledig bekend wordt gemaakt, en dat de voldoening der kosten van overbrenging en

verpleging, ook van die welke hangende het onderzoek reeds zijn gemaakt, door dat bestuur ten spoedigste wordt geregeld.

Artikel 6.

Indien het aan *Gedeputeerde Staten* blijkt, dat de woonplaats vermoedelijk niet zal zijn te vinden of dat zij een geschil over de woonplaats niet in der minne kunnen bijleggen, brengen zij de zaak onmiddellijk ter kennis van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

Artikel 7.

Indien de plaatsing van een armen krankzinnige in een gesticht voor krankzinnigen zoo dringend noodig is, dat daarmede niet kan worden gewacht tot na de aanwijziging van zijne woonplaats, en de plaatsing niet kan worden verkregen zonder dat eenig bestuur zich jegens dat van het gesticht aansprakelijk stelt voor de kosten van overbrenging en verpleging, zullen *Gedeputeerde Staten* van de provincie, waar de krankzinnige verblijft, het bestuur der gemeente, in welke de lijder zich bevindt, uitnoodigen zich tijdelijk, totdat de woonplaats bekend is, tot het voorschieten dier kosten te verbinden, behoudens teruggave door die woonplaats.

Enz.

428 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *November* 1913 *A nr.* 7; *mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VERVOER VAN KRANKZINNIGEN *(Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 129).

No. 9621.
Afdeeling V. A. 's Gravenhage, 13 November 1913.

Van den Inspecteur van het krankzinnigenwezen J. van Deventer Szn. te Amsterdam ontving ik een schrijven, waaraan ik het volgende ontleen:

In April 1911 werd door mij overleg gepleegd met den

Heer Chef van den dienst van beweging en reizigersvervoer der Staats-Spoorwegen betreffende het vervoer van krankzinnigen en gewezen op de wenschelijkheid van wijziging en aanvulling van de desbetreffende bepalingen.

Het gepleegde overleg leidde tot het resultaat dat een nieuw voorschrift werd uitgevaardigd, dat het stations- en treinpersoneel zoude ontvangen ter zake het vervoer van krankzinnigen.

Eene bespreking met den Chef van Dienst van vervoer der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij had tengevolge dat door genoemde Maatschappij eene instructie werd uitgevaardigd betreffende het vervoer van krankzinnigen over de lijnen dier Maatschappij, welke 1 November 1913 in werking zal treden en thans geheel uniform is aan die van de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, afgezien van enkele details.

Deze instructie luidt voor beide maatschappijen als volgt:

„Het vervoer van krankzinnigen en hun geleiders mag „slechts geschieden in afzonderlijke rijtuigafdeelingen, om„trent het afhuren waarvan de gewone regelen gelden, voor „zoover niet hieronder andere bepalingen worden vastgesteld.

„Bij vervoer van behoeftige krankzinnigen zal in den „regel 24 uur te voren de betrokken autoriteit aan het „station van vertrek van den krankzinnige van het vervoer „kennis geven onder vermelding van het station van be„stemming en den trein waarmede gereisd wordt. Deze „autoriteit is meestal de Burgemeester ter plaatse of de „Directeur van een krankzinnigengesticht.

„Het station van vertrek geeft aan het station, dat den „trein samenstelt, van het vervoer kennis met verzoek, een „rijtuigafdeeling 3de klasse te reserveeren, waarvoor bij „voorkeur is te kiezen een afdeeling in een rijtuig, dat tot „bestemming van den krankzinnige doorloopt; is het laatste „niet mogelijk, dan geeft het station van vertrek ook kennis „aan het station of de stations, waar moet worden overge„stapt, opdat ook deze stations kunnen zorgen voor het

„reserveeren van rijtuigafdeelingen 3de klasse in de treinen, „waarmede de reis wordt voortgezet.

„Voor de behoeftige krankzinnigen en hun geleiders „geschiedt het beschikbaar stellen van de gereserveerde „rijtuigafdeelingen 3de klasse tegen berekening van den „vrachtprijs voor het daarin plaatsnemende aantal personen „met dien verstande, dat, indien het vervoer geschiedt „onder geleide van het Openbaar Gezag, de begeleidende „beambten van politie, Maréchaussée enz, daarin vrij vervoerd „worden op een hun verstrekten reisorder, waarmede is te „handelen zooals is bepaald in de instructie betreffende „gerequireerd vervoer (V. 23 V. III, B. nos. 29—32 d.d. 26 April 1905 van den toenmaligen Dienst van Vervoer en Handelszaken.)

„Bij verblijf op een station moet aan krankzinnigen en „hun geleiders zoo mogelijk een lokaal worden aangewezen, „waar het publiek geen toegang heeft; ook in andere „opzichten moet worden gezorgd het ongerief, dat de overige „reizigers van het vervoer van krankzinnigen kunnen onder„vinden, zooveel mogelijk te beperken".

Aan deze instructie is door de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij nog toegevoegd de navolgende bepaling:

„Ten slotte wordt omtrent het vervoer van krankzinnigen „op den locaalspoorweg Hoorn—Medemblik nog bepaald, „dat indien geen afdeeling 3de klasse beschikbaar is, eene „afdeeling 2de klasse kan worden aangewezen, zonder dat „daarvoor bijbetaling verschuldigd is".

In de voorlaatste alinea der instructie van de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen luidt de laatste helft eenigzins anders en is de navolgende redactie gekozen achter de woorden: voor het daarin plaatsnemend aantal personen, „met inachtneming der bepalingen omtrent het kosteloos „vervoer der begeleidende beambten van politie enz".

Blijkens verkregen inlichtingen zouden de bepalingen welke ten aanzien van het vervoer bestaan bij de Nederlandsche Centraal-Spoorweg-Maatschappij en de Noord-Bra-

bantsch-Duitsche Spoorweg-Maatschappij geheel of grootendeels daarmede overeenkomen; geene bezwaren zou het opleveren deze geheel gelijkluidend te maken wanneer zulks niet het geval mocht zijn.

Bij eene bespreking welke ik te dezer zake had met den Referendaris bij de Nederlandsche Centraal-Spoorweg-Maatschappij, onder wien de Dienst van Vervoer ressorteert, werd mij zulks uitdrukkelijk verklaard ten aanzien van die Maatschappij.

De ervaring heeft geleerd dat van de Spoorweg-Maatschappijen de meest mogelijke medewerking werd ondervonden. Naar aanleiding van de desbetreffende vraag werd de verzekering gegeven, dat de directiën gaarne te mijner kennis zouden brengen gevallen van aanstoot-gevende behandeling van krankzinnigen. Ook de station-chefs, het stations, en treinpersoneel bleken de belangen van de krankzinnigen en hunne begeleiders te bevorderen, wanneer hunne hulp en medewerking werd ingeroepen.

Een bezwaar, dat niet zelden bleek te bestaan, was dat in menig geval niet de hand werd gehouden aan de bestaande bepalingen betreffende het vervoer van krankzinnigen, omdat de geleiders van die bepalingen niet op de hoogte waren, even zoo min de burgemeesters van onderscheidene gemeenten, de hoofden van ziekeninrichtingen, in het algemeen de lastgevers tot het vervoer. De moeilijkheden welke de begeleiders bij het vervoer ondervonden, bleken in menig geval het gevolg te zijn van bovenstaande omstandigheid.

Het is om die reden dat het, naar mij voorkomt, gewenscht zoude zijn het bovenstaande onder de aandacht te brengen van de burgemeesters der onderscheidene gemeenten, alsmede enz.

Ik zoude het zeer op prijs stellen, zoo UH.E.G. het bovenstaande ter kennis wildet doen brengen van de burgemeesters in Uwe provincie.

429 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 8 *Januari* 1914 *G nr.* 217, *aan de gemeentebesturen;* WOONPLAATS ARME KRANKZINNIGEN (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 3).

Bij artikel 4 van het Koninklijk besluit dd. 18 September 1912 nr. 26, aan U medegedeeld bij provinciaal bijblad nr. 146 van dat jaar, is bepaald, welke gegevens omtrent den krankzinnige, naar wiens woonplaats een onderzoek is in te stellen, zooveel mogelijk verstrekt moeten worden.

Wij hebben de eer U te verzoeken ons gemelde gegevens voortaan te willen verstrekken door middel van een staatje, over te leggen bij den brief, waarbij van het geschil wordt kennis gegeven, zooals dat geschiedde onder vigueur van het Koninklijk besluit dd. 2 Augustus 1870 nr. 10, provinciaal blad nr. 40 van dat jaar.

Gemakshalve laten wij hier het model-staatje volgen.

STAAT van inlichtingen omtrent den krankzinnige:

	Antwoord:
1. Naam en voornamen.	
2. Geboorteplaats.	
3. Jaar en dagteekening van geboorte.	
4. Beroep.	
5. Burgerlijke staat.	
6. Naam en voorletters van dengene der ouders, die de ouderlijke macht over den krankzinnige uitoefent of van diens voogd, ingeval de krankzinnige minderjarig is.	
7. Naam en voorletters van den curator, ingeval de meerderjarige krankzinnige onder curateele gesteld is.	
8. Naam en voorletters, plaats en datum van geboorte en beroep van den echtgenoot.	
9. Dagteekening van de rechterlijke machtiging tot plaatsing van den krankzinnige in het gesticht.	
10. Woonplaats (B.W.) tijdens de aanvrage van voorbedoelde rechterlijke machtiging, met vermelding of de krankzinnige in het bevolkingsregister dier woonplaats is ingeschreven.	
11. Vermelding van het gesticht, waarin de krankzinnige is opgenomen en van den datum der opneming.	
12. Vermelding of de krankzinnige vreemdeling is, en zoo ja, tot welke nationaliteit hij behoort.	

Zie ook: *Posterijen (Portvrijdom).*

KONINKLIJK HUIS.

430 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *Juli* 1903 *A nr.* 15, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* PARADES OP ZONDAG (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 101).

No. 3924.
Afdeeling B. B. *'s-Gravenhage,* 17 Juli 1903.

Bij Koninklijk Besluit van 3 Juli l.l. no. 50, is bepaald dat op zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen geene militaire oefeningen zullen plaats hebben of wapenschouwingen worden gehouden tenzij zulks door de Koningin in bijzondere omstandigheden wordt bevolen; en dat dientengevolge, wanneer de parade ter eere van de herdenking van Harer Majesteits geboortedag, of van dien van een der Leden van het Koninklijk Huis, zou moeten plaats hebben op een zondag of algemeen erkenden Christelijken feestdag, die parade zal worden gehouden op den eerstvolgenden werkdag.

De regeling vervat in dit besluit kan geacht worden niet van belang ontbloot te zijn, bij het bepalen van een dag voor mogelijke plaatselijke feestviering ter eere van een van genoemde geboortedagen.

Ik heb mitsdien de eer U H.E.G. te verzoeken van het bovenstaande mededeeling te doen aan de Burgemeesters der gemeenten in Uw gewest.

431 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 25 *Januari* 1877 *G nr.* 2, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITHALEN VAN RUPSENNESTEN *(Prov. Bijbl.* 1877 *nr.* 12).

No. 15.
—
's Gravenhage, den 18 *Januarij* 1877.

Het heeft hier en daar de aandacht getrokken, dat zich in het geboomte thans een groot aantal rupsennesten bevindt en het is ongetwijfeld wenschelijk, dat door vernietiging dier nesten de schade gekeerd worde, die de rupsen aan hout- en andere gewassen kunnen toebrengen.

Daar de wet van 26 Ventôse jaar IV (16 Maart 1796) met art. 471, 8o Strafwetboek bij de wet van 22 Mei 1873 (Staatsblad No. 73) ingetrokken is, heb ik de eer U te verzoeken de gemeentebesturen van mijnentwege op de zaak oplettend te maken en hen uit te noodigen zooveel mogelijk voor de tijdige uithaling der rupsennesten in het onder hun beheer staand geboomte zorg te dragen, en tevens in overweging te geven, de noodige verordeningen uit te vaardigen, opdat ook de ingezetenen voor zooveel ieders grond betreft, tot uithaling der rupsennesten worden verplicht.

432 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 9 *Juni* 1898 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; wering van voor land-, tuin- of boschbouw* SCHADELIJKE INSECTEN (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 69).

Namens den Minister van Binnenlandsche Zaken vestig ik Uwe aandacht op de wet van 2 April j.l. (Staatsblad

no 79), houdende bepalingen tot wering van voor den land-, tuin- of boschbouw schadelijke dieren en van plantenziekten, alsook op het Koninklijk besluit van 20 Mei j.l. (Staatsblad no. 117), houdende bepalingen tot wering van de San José schildluis (Cispidiotus perniciosus).

Bij eventuëele toepassing van artikel 5 der voornoemde wet, moet door U *onverwijld* worden kennis gegeven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken van de waardeering der in beslag genomen voorwerpen.

433 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 17 *April* 1903 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister Binnenlandsche zaken over* VERZAMELING VAN GEGEVENS BETREFFENDE DEN LANDBOUW *(Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 54)

No. 2684..
Afdeeling Landbouw.
—— *'s Gravenhage,* 14 April 1903.

Ik heb de eer U H.E.G. te berichten, dat de inlichtingen nopens de *verwachtingen* van den te velde staanden *oogst* bedoeld bij de aanschrijving van het departement van Binnenlandsche zaken dd. 22 Juli 1857, No. 160, 6e afdeeling, voor zooveel Uw gewest betreft voortaan niet meer door U aan mijn Departement behoeven te worden ingezonden, aangezien de daarop betrekking hebbende gegevens mij door de Rijkslandbouw- en Rijkstuinbouwleeraren rechtstreeks zullen worden verstrekt.

In verband hiermede zullen U ook de tabellen, bestemd voor de Burgemeesters, ter invulling van gegevens voor het *oordeel* omtrent den oogst niet meer worden toegezonden. Ook omtrent dat *oordeel* zullen de noodige gegevens, in het vervolg hoofdzakelijk verschaft worden door de Rijksland- en Rijkstuinbouwleeraren.

Vermoedelijk zullen die ambtenaren, ter verstrekking van

voornoemde opgaven, somtijds op hunne beurt inlichtingen hebben in te winnen. Voor zooveel zij zich daartoe mochten meenen te moeten wenden tot hoofden van gemeenten, vertrouw ik, dat dezen zich steeds zullen beijveren de ambtenaren met hunne voorlichting ter zijde te staan.

Terwijl U H.E.G. wordt verzocht de tot Uw gewest behoorende Burgemeesters, voor zooveel het hen aangaat met het bovenstaande wel te willen in kennis stellen, voeg ik hieraan nog toe, dat, zoowel de bewerking der bovenbedoelde gegevens voor het *oordeel* omtrent den *oogst* als die betrekking hebbende op het eigenlijk *landbouwverslag*, eerlang niet meer door het Dagelijksch Bestuur van het Nederlandsch Landbouwcomité zal geschieden, doch door de afdeeling Landbouw bij mijn Departement.

434 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 5 November* 1903 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters:* SAMENSTELLING VAN HET LANDBOUWVERSLAG (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 137).

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid deelt mij mede, dat voortaan de samenstelling van het landbouwverslag niet meer zal geschieden door het Dagelijksch Bestuur van het Nederlandsch Landbouwcomité, maar door de Afdeeling Landbouw bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Het voornemen bestaat, om dezen overgang gepaard te doen gaan met eene belangrijke reorganisatie van het verslag, ten gevolge waarvan de Minister hoopt het eerder te doen verschijnen, n.l. in de maand Mei, volgende op het verslagjaar.

Zal eene zoo spoedige verschijning echter mogelijk zijn, dan is het wenschelijk, dat de verzending der ter invulling bestemde formulieren en de correspondentie betreffende eventueel te maken op- en aanmerkingen langs den kortst mogelijken weg geschieden.

Met het oog daarop heeft de Minister besloten, dat voortaan de Directeur-Generaal, chef van de afdeeling Landbouw,

in zake de verzameling der gegevens voor het landbouwverslag in directe correspondentie zal treden met de Burgemeesters, en dat van mijne tusschenkomst in dezen geen gebruik meer zal worden gemaakt.

Ik heb de eer U met het vorenstaande in kennis te stellen en U tevens te berichten, dat de ten dienste van het verslag over 1903 in te vullen formulieren U in de tweede helft der maand November rechtstreeks van wege de afdeeling Landbouw zullen worden toegezonden.

435 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 24 November 1903 A nr. 9, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid over platen, houdende afbeeldingen met beschrijving van* VOOR NAALDHOUT SCHADELIJKE INSECTEN (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.*146)

No. 8697.
Afdeeling Landbouw. *'s Gravenhage,* 21 September 1903.

Ten einde meer algemeen bekend te maken zoowel de schade, welke sommige insecten aan dennenbosschen kunnen veroorzaken, als de middelen, welke tot bestrijding van deze dieren kunnen worden aangewend, heb ik platen doen vervaardigen, waarvan een 400tal exemplaren hierbij worden verzonden.

Het zou mij aangenaam zijn, als U, voor de bereiking van dit voor onze boschcultuur zoo belangrijke doel, deze platen wilde doen toekomen aan de in Uwe provincie gelegen gemeenten, binnen wier gebied eenigszins belangrijke dennenbosschen gelegen zijn, zulks ter aanplakking in een der voor het publiek opengestelde lokalen van het gemeentehuis en ter uitreiking aan hoofden van scholen en van land- of tuinbouwwintercursussen, die daarvan bij het geven van onderwijs wenschen gebruik te maken. Dezen laatsten ware aan te bevelen, een exemplaar van de platen in de voor het onderwijs bestemde lokalen op te hangen.

Zoolang de voorraad strekt, kunnen aan gemeentebesturen,

op hunne aan de afdeeling Landbouw van mijn Departement gerichte aanvraag, kosteloos platen voor eigen gebruik of ten dienste van het onderwijs worden toegezonden.

436 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 2 *Januari* 1906 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters;* HANDHAVING DER WET TOT BESCHERMING VAN DIERSOORTEN *nuttig voor landbouw of houtteelt* (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 1).

's-Hertogenbosch, 2 Januari 1906.

Het is gebleken, dat het toezicht op de naleving der wet tot bescherming van diersoorten, nuttig voor landbouw of houtteelt (wet van 25 Mei 1880, Staatsblad no. 89) over het geheel zeer onvoldoende is en dat het wenschelijk zou zijn, indien daarin verbetering kwam. Deze ware te verkrijgen door, in afwachting van nieuwe wettelijke bepalingen te dezer zake, die bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel in bewerking zijn, de thans vigeerende wet beter te handhaven.

In verband hiermede en met het oog op de belangen van den landbouw en de houtteelt, noodig ik U uit, er bij de dienaren der gemeentepolitie op aan te dringen hun toezicht op de naleving der bedoelde wet, voor zooveel dat niet streng genoeg te achten is, te verscherpen.

437 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 6 *December* 1906 *A nr.* 35, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel over platen, houdende afbeeldingen met beschrijving van* VOOR NAALDHOUT SCHADELIJKE ZWAMMEN (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 156).

No. 1100.
Afd. DOMEINEN. *'s-Gravenhage,* 29 November 1906.

In aansluiting aan de plaat, houdende afbeelding met

beschrijving van voor naaldhout schadelijke insecten, waarop betrekking had de brief van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 18 November 1903, No. 8697, afdeeling Landbouw, zijn thans platen vervaardigd, waarop zijn afgebeeld eenige voor het naaldhout schadelijke zwammen.

Die plaat, waarvan een 200-tal exemplaren hiernevens gaat, ware te verspreiden op de wijze, in bovengenoemden brief aangegeven.

Het zou mij dus zeer aangenaam zijn, indien U deze platen wilde doen toekomen aan de in Uwe provincie gelegen gemeenten, binnen wier gebied eenigszins belangrijke dennenbosschen gelegen zijn, zulks ter aanplakking in een der voor het publiek opengestelde lokalen van het gemeentehuis en ter uitreiking aan hoofden van scholen en van land- en tuinbouwwintercursussen, die daarvan bij het geven van onderwijs wenschen gebruik te maken. Dezen laatsten ware aan te bevelen een exemplaar van de platen in de voor het onderwijs bestemde lokalen op te hangen.

Zoolang de voorraad strekt, kunnen aan gemeentebesturen, op hunne aan den Inspecteur der Staatsbosschen en -ontginningen te *Utrecht* gerichte aanvraag, kosteloos platen voor eigen gebruik of ten dienste van het onderwijs worden toegezonden. Enz.

438 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 28 *November* 1907 *G nr.* 302, *aan de gemeentebesturen* ; EXPLOITATIE VAN GEMEENTEGRONDEN MET STAATSHULP (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 137).

De Staatscourant van 4 en 5 Augustus 1907 No. 181 bevat het Koninklijk besluit van 27 Juli te voren No. 76, blijkens hetwelk door Hare Majesteit de Koningin is goedgevonden en verstaan, te bepalen als volgt;

„A. 1o. Iedere gemeente, die naar het oordeel van het Staatsboschbeheer eene voldoende uitgestrektheid voor bebossching en ontginning geschikte gronden bezit, kan zich

voor het verkrijgen van een renteloos voorschot wenden tot Onzen Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel. Eenige gemeenten kunnen zich ook vereenigen en zoodanige vereeniging kan mede van Staatswege worden aanbevolen.

„Bij de aanvrage wordt overgelegd eene kaart der gronden met beschrijving en vermelding van hunne grootte.

„2o. De aanvrage wordt door het Staatsboschbeheer onderzocht en de uitslag van het onderzoek ter kennis gebracht van de gemeente.

„3o. Is deze uitslag gunstig, dan wordt, in overleg met het gemeentebestuur, door het Staatsboschbeheer een ontginningsplan opgemaakt. Dat plan wordt uiterlijk om de tien jaren herzien.

„4o. Na de vaststelling van het plan wordt het te verleenen jaarlijksch renteloos voorschot bepaald. Dit bedraagt ten hoogste f 120.— per H.A. en niet meer dan 80 pct. der ontginningskosten. Het moet binnen vijftig jaren worden teruggegeven.

„B. Met goedkeuring van Gedeputeerde Staten der betrokken provincie wordt daarna een contract opgemaakt, waarbij de gemeente zich verbindt:

„*a.* het werk onder staatstoezicht uit te voeren overeenkomstig het ontginningsplan en de in aansluiting daarmede opgemaakte, door het Staatsboschbeheer goedgekeurde, jaarlijksche werkplannen;

„*b.* met de leiding van het werk te belasten hetzij boschwachters bij het Staatsboschbeheer, hetzij personen, die in overleg met dat beheer worden aangesteld en bezoldigd;

„*c.* de gronden en bebosschingen te stellen onder voortdurend Staatstoezicht; geene vellingen te doen zonder goedvinden van het Staatsboschbeheer en den kaalgeslagen grond weder overeenkomstig een door dit beheer goedgekeurd bedrijfsplan te bebosschen;

„*d.* het voorschot op tijd terug te geven;

„*e.* van de exploitatie eene afzonderlijke rekening te

houden en alle kosten — dus ook de bezoldiging der boschwachters — te dragen, behalve die der Staatsbemoeiing."

Wij vestigen de aandacht der gemeenten, welke in het bezit zijn van woeste gronden, op dit Koninklijk besluit, dat vooral van belang is voor Noordbrabant, daar in een gezamenlijke oppervlakte van bijna 90000 H.A. woeste gronden in het land deze provincie vertegenwoordigd is met ruim 51000 H.A., alzoo met meer dan de helft.

Van dit laatste getal zijn ruim 42000 H.A. heidegrond, bijna 4000 H.A. broekgrond, 4000 H.A. veengrond en 1000 H.A. zandverstuivingen.

Het doel dat de Regeering nastreeft is, zoowel de productiviteit van den vaderlandschen bodem als de verbetering van den economischen toestand van vele gemeenten te bevorderen, een algemeen belang, verbonden aan belangen van gemeenten.

Het algemeen belang, dat met den maatregel der Regeering beoogd wordt, beperkt zich niet tot *bebossching* van gronden der gemeenten, maar strekt zich uit tot het scheppen van een *blijvend* gemeenteboschbezit. In dezen geest werd, toen het plan der Regeering om met Staatshulp de ontginning van gemeentegronden te bevorderen bij de Staatsbegrooting voor 1907 werd behandeld, door leden van de Tweede Kamer blijkens het Voorloopig Verslag betoogd, „dat het goed is bebossching voor gemeentegronden op den voorgrond te stellen, omdat het boschbezit uit een economisch en hygiënisch oogpunt groote waarde geeft en het behoud van bosschen niet verzekerd is, wanneer zij in handen van particulieren zijn, terwijl te verwachten is, dat publieke lichamen hunne bosschen zullen in stand houden en uitbreiden."

Zich vereenigende met het betoog, dat bebossching hier op den voorgrond moest staan, gaf de Regeering in de Memorie van Antwoord nog het volgende te kennen: „Wanneer het bij de opneming van het terrein blijkt, dat gronden meer geschikt zijn voor aanleg van wei- of bouwland, dan zal

niet worden nagelaten, dit aan de gemeentebesturen mede te deelen, dienaangaande te adviseeren en zoo noodig technische hulp te verleenen. Uitdrukkelijk worde hierbij vermeld dat, mocht tot zoodanigen aanleg, waardoor de gronden *dadelijk rentgevend* worden gemaakt, worden overgegaan, hiervoor geen voorschot zal worden toegekend."

„De geheele regeling," zoo werd in deze Memorie nog gezegd, „gaat uit van de onderstelling dat, met krachtige medewerking van Gedeputeerde Staten, de Staat en de gemeenten zullen samenwerken om in deze zoowel het Staatsbelang in het algemeen als het gemeentebelang in het bijzonder te bevorderen." Hieraan voegde de Regeering toe, — in antwoord op de opmerking van enkele leden, blijkens het Voorloopig Verslag, dat zij de voorkeur gaven aan het opleggen van de verplichting aan de gemeenten om tot ontginning over te gaan: — „Mocht tegen de verwachting in de thans voorgestelde maatregel niet tot het beoogde doel leiden, dan zou nader overwogen kunnen worden, op welke wijze gemeentegronden productief waren te maken."

Ten aanzien onzer medewerking, waarop de Regeering rekent, merken wij op dat deze zich o. a. zal doen kennen in een voortgezet streven om den verkoop van gronden, die de gemeente zelf met voordeel zal kunnen ontginnen, tegen te gaan.

Van nabij zijn ons bekend de goede vruchten, die in vele gemeenten de ontginning van gemeentegronden afwerpt voor de gemeentekas en voor de bevolking. De verkoop van gronden in vroeger tijd, waarvan de koopsom niets of weinig heeft achtergelaten, dat een bron is gebleven van inkomsten of voordeel voor de gemeente, wordt in meerdere gevallen betreurd.

Vooral in den laatsten tijd heeft de Nederlandsche Heidemaatschappij veler oogen geopend voor de voordeelen, die rationeele ontginning van woeste gronden kan opleveren.

Van ontginning wordt dientengevolge meer werk gemaakt

door de gemeenten, maar ook door particulieren, die zich meermalen tot de gemeenten wenden met aanvragen om aankoop van groote stukken grond voor ontginning.

Het is aan meerdere gemeentebesturen bekend, dat raadsbesluiten tot inwilliging van die aanvragen bij ons stuiten op bezwaar, wanneer blijkt, dat de ontginning door de gemeente zelf meer voordeel voor de gemeentekas in uitzicht stelt, waarbij wij nog in aanmerking kunnen nemen, dat eigen ontginning het gemeentebestuur in staat stelt, werkverschaffing het meest in overeenstemming met het plaatselijk belang te regelen.

De Provinciale Verslagen der laatste jaren toonen aan, dat wij meer dan eens aan besluiten tot verkoop van grond in het groot aan particulieren, waarop de gemeente na onze vertoogen daartegen niet terugkwam, de door de wet vereischte goedkeuring hebben onthouden.

In meerdere mate dan vroeger mogen wij het belang der gemeente bij het behoud van gronden, die met voordeel door haar te ontginnen zijn, gemoeid achten, nu voor die ontginning deskundige en financieele hulp van Staatswege op aannemelijke voorwaarden wordt aangeboden.

Ook verkoop van kleinere stukken, waardoor het gemeentelijk grondgebied wordt afgebrokkeld en die meermalen de strekking heeft zich te regelen naar den drang van aangrenzende eigenaren of bewoners tot uitbreiding of verkrijging van grondbezit, zal bij ons tegenstand ontmoeten, gegrond op het gemeentebelang, zooals dit kan bevorderd worden door de aangeboden medewerking van het Rijk, dat ook voorlichting en zoo noodig technische hulp aanbiedt voor aanleg van gras- of bouwland.

Wij meenen dat niet in ieder geval de ontginning tot bouwland door de gemeente tegenover verkoop, die vaak betere ontginning door particulieren belooft, op den voorgrond behoeft te staan.

Het belang der gemeente en het particulier belang harer ingezetenen zal echter naar onze meening meer en beter

hand aan hand kunnen gaan, wanneer grasland in huur beschikbaar wordt door ontginning van woeste gemeentegronden volgens een overwogen ontginningsplan, dan wanneer gronden worden verkoopbaar gesteld daar, waar het aangrenzende particulier landbouwbedrijf hierdoor gebaat gaat worden.

In het eerste geval geeft de gemeente een krachtigen stoot aan de ontwikkeling van landbouw en veeteelt met bevordering van het particulier belang in ruimer kring.

Wat nu betreft de samenwerking van de zijde der gemeentebesturen met de Regeering, welke samenwerking bij de door de Regeering gemaakte regeling ondersteld is, merken wij het volgende op:

Toen de Regeering ons in kennis stelde met hare plannen, schreef de toenmalige Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid ons o. a.:

„Werden vroeger al door gemeenten en vóór het ontstaan van deze door dorpen, gehuchten en marken uitgestrekte bosschen bezeten, welke regelmatig inkomsten afwierpen, zoo is hierin in den afloop der tijden verandering gekomen en, deels door onoordeelkundig hakken zonder nieuw aan te planten, deels door het niet nakomen van de bepalingen, welke voor de instandhouding der bosschen waren vastgesteld, het boschbezit teruggebracht tot het bezit van woesten grond, die in den aanvang geheel onproductief bleef liggen en later door verkoop van plaggen, verpachting van weiden enz. geringe baten opbracht, welke veelal nog ten koste van den bodem werden verkregen. Terwijl in de meeste landen van Europa de Staat zich min of meer direct met het bebosschen van gemeentegronden en het instandhouden van gemeentebosschen bemoeide, bleef bij ons zoodanige Staatsbemoeiing uit, waartoe wellicht heeft medegewerkt de omstandigheid, dat eerst in de laatste jaren de overtuiging meer en meer veld heeft gewonnen dat deze noodig was, en voorts, dat inculte gemeentegronden van eenigen omvang hier te lande slechts in enkele provinciën worden aangetroffen."

En verder:

„Hoewel in de laatste jaren, mede door den invloed der Nederlandsche Heidemaatschappij, in de behandeling van de bosschen in het algemeen en van de gemeentelijke dennenbosschen in het bijzonder verbetering is waar te nemen, laat deze in den regel nog veel te wenschen over Vele bosschen worden vroeg, soms na 30 jaren, als zij nog goed in den groei staan, gehakt en voor mijnhout verkocht. Door deze exploitatie wordt op den toch reeds armen bodem systematisch eene soort roofcultuur bedreven, welke nog daardoor wordt verergerd, dat op vele plaatsen de inwoners dadelijk na de dunning het strooisel uit het bosch weghalen. Dat bij deze cultuur een tweede aanplant gewoonlijk veel slechter groeit dan de eerste behoeft geen betoog; doode toppen, kleine, gele naalden, veel insecten zijn de gevolgen, die niet zelden anderen afschrikken om bosschen aan te leggen. Ook de aanleg en het niet voldoend zorgen voor eene goede afwatering van den bodem zijn niet zelden oorzaak van het mislukken van den aanplant.”

Wij hebben dit nog willen aanhalen om den aard en de strekking der Staatsbemoeiïng te duidelijker in het licht te stellen.

Die bemoeiing dankt haar ontstaan aan de overtuiging, dat zij noodzakelijk is in tweeërlei opzicht, n.l. om aan de verwaarloozing van woest liggende gronden een einde te maken en om te verhoeden dat onoordeelkundige exploitatie der gronden hun voortbrengend vermogen aantast.

Daarom wil de Regeering aan hare financieele en technische hulp verbinden de hoede van het Staatstoezicht over de bebossching en over de schepping van blijvend gemeentebosch.

De samenwerking der gemeenten met de Regeering tot de toepassing van den maatregel in laatstbedoelde strekking roepen wij met niet minder aandrang in dan die tot de toepassing in eerstbedoelde strekking

Daar beoogt de Regeering, voor een verre toekomst ver-

hoogde opbrengst met behoud van het voortbrengingsvermogen van den bodem te verzekeren.

Als dadelijke voordeelen mogen wij wijzen op het groote, op zeer aannemelijke voorwaarden verstrekt wordende voorschot, dat voor de gemeentekas de aanvankelijke lasten kan doen dalen tot een vijfde der kosten van ontginning, terwijl een Rijksvoorschot van vier vijfde dier kosten aan haar ingezetenen als arbeidsloon ten goede kan komen; op het werken naar een ontginningsplan, dat na een algemeen onderzoek, hetwelk de waarde der grondeigendommen van de gemeente heeft doen kennen, ontworpen en aan geregelde herziening onderworpen is; op het toezicht van Staatsambtenaren, met grondige kennis en ervaring van de boschcultuur toegerust.

Volgens het aangehaalde Koninklijk besluit zal vereeniging van gemeenten tot het vragen van een renteloos voorschot van Staatswege kunnen worden aanbevolen.

Tot de motieven voor zulke aanbeveling meenen wij te kunnen rekenen het belang van ontginning van een complex van gronden, dat zich op het grondgebied van meer dan ééne gemeente uitstrekt, volgens één ontginningsplan; de regeling van waterafvoer voor zulk een complex van gronden, of verlichting voor de gemeenten van de kosten van toezicht door boschwachters.

Wij hopen dat de gemeenten voor zulke aanbevelingen, die van zooveel belang kunnen zijn voor goede regeling van ontginning en toezicht, tegemoetkoming zullen toonen.

Met de Regeering meenen wij te mogen verwachten, dat de getroffen maatregel tot het beoogde doel zal leiden en dat de gemeenten met groot grondbezit, ook die waar gemeentelijke boschcultuur gedreven wordt, door zich tot samenwerking bereid te toonen de Regeering krachtig zullen steunen in eene groote onderneming, die voor het algemeen en voor de betrokken gemeenten inzonderheid rijke vruchten belooft af te werpen.

439 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 6 *Februari* 1908 *G nr.* 129, *aan de gemeentebesturen;* VERZEKERING TEGEN LANDBOUWSCHADE *en* BEPERKING VAN COLLECTEN (*Prov. Bijbl.* 1908 *no.* 17).

Bij ons besluit van heden G no. 129 werd door ons vastgesteld de staat van uitkeeringen aan hen die zijn getroffen door den hagelslag, welke in den nacht van 5 op 6 Augustus 1907 heeft plaats gehad in de gemeenten Son c. a., Lieshout, St. Oedenrode en Nunen c. a., en ten wier behoeve bij ons besluit van 5 September 1907 G no. 31, (Provinciaal bijblad no. 109) machtiging is verleend tot het houden eener collecte in alle gemeenten dezer provincie.

Wij hebben gemeend U er opmerkzaam op te moeten maken, dat deze machtiging niet mag geacht worden een precedent te stellen voor de toekomst.

Waar heden ten dage zooveel gelegenheid bestaat om zich door het sluiten van eene verzekering tegen eventueele schade, veroorzaakt door rampen van allerlei aard, te vrijwaren, mag naar onze meening slechts in den uitersten nood een beroep op particulier hulpbetoon door de burgerlijke overheid worden aangemoedigd.

Wij hebben gemeend hierop uwe aandacht te moeten vestigen.

440 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 1 *April* 1909 *G nr.* 126, *aan de gemeentebebesturen; bestrijding der* NONVLINDERPLAAG (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 41).

Zijne Excellentie de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel vestigt nogmaals onze aandacht op de bestrijding van de nonvlinderplaag.

Zooals U bekend is, is in het vorig jaar de nonvlinder ook in deze provincie in vele aan naaldhout rijke streken

aangetroffen en heeft de rups van dit insect aan sommige dennenbosschen, vooral nabij Alphen en Tilburg, belangrijke schade toegebracht.

Hoewel van Regeeringswege en door particulieren terstond bestrijdingsmiddelen ter voorkoming van eene sterke verspreiding van het insect zijn aangewend, is de mogelijkheid niet uitgesloten en is het zelfs waarschijnlijk, dat in dit jaar de nonvlinderplaag in sommige gedeelten van ons land zal optreden. Het is zoowel in het algemeen belang als in het particulier belang van de boschbezitters van het grootste gewicht, dat deze plaag zooveel mogelijk worde voorkomen en daar, waar zij eenmaal is opgetreden, krachtig worde bestreden.

Wat in het algemeen het optreden van den nonvlinder en zijne bestrijding betreft, verwijzen wij naar het „Rapport betreffende het optreden van den nonvlinder in Nederland en de maatregelen, die ter bestrijding van de nonvlinderplaag genomen kunnen worden", dat gratis aan de Directie van den Landbouw, en naar het vlugschrift „Insecten schadelijk voor naaldhout, No. 4, De Nonvlinder", dat gratis bij den Inspecteur der Staatsbosschen en ontginningen te Utrecht verkrijgbaar is en van welke uitgaven een exemplaar hierbij wordt gevoegd

Hiermede kan echter niet worden volstaan, daar met het oog op de plaag, die thans dreigt, in dit jaar bijzondere middelen ter bestrijding van het insect behooren te worden aangewend.

Daartoe is in de eerste plaats de krachtige medewerking noodig van de besturen der gemeenten, binnen wier gebied dennenbosschen van eenigen omvang voorkomen.

Voor zooveel dan in Uwe gemeente dennenbosschen aanwezig zijn, noodigen wij U namens genoemden heer Minister nogmaals dringend uit:

1°. in zooverre dit onverhoopt nog niet mocht zijn geschied, verordeningen in het leven te roepen ter voorkoming

van schade door den dennenscheerder (vliegworm), de rupsen van den nonvlinder en andere schadelijke insecten.

Zoodanige verordeningen, waarvoor eene proeve hierbij wordt gevoegd, bestaan reeds in sommige gemeenten en betreffen niet alleen de rupsen van den nonvlinder, die slechts sporadisch, maar ook andere schadelijke insecten, die doorloopend in grooten getale bij ons worden aangetroffen;

2°. er zooveel mogelijk, door publicaties als anderszins, voor zorg te dragen dat de aanwezigheid van nonvlinders, of van de rupsen, poppen en eieren van het insect ten spoedigste worde ontdekt en ter kennis worde gebracht van het gemeentebestuur;

3°. bij ontdekking, daarvan onverwijld bericht te zenden aan den Inspecteur der Staatsbosschen en ontginningen te Utrecht;

4°. zoo noodig, gelden beschikbaar te stellen voor de bestrijding van het insect;

5°. ingeval naar het oordeel van het Staatsboschbeheer of van de Nederlandsche Heidemaatschappij bestrijding van het insect plaatselijk gewenscht is, eene commissie te benoemen die meer in het bijzonder toezicht op het werk zou kunnen houden en zich met het innen en uitbetalen van de benoodigde gelden zou moeten belasten;

6°. er voor te waken, dat aan de verordening, sub. 1°. bedoeld, streng de hand worde gehouden;

7°. den eigenaren van naaldhoutbosschen in verband met het sub 2°. vermelde, te wijzen op het groote belang, dat zij er bij hebben:

a. om zich op de hoogte te stellen van de leefwijze, de beschadiging, het voorkomen en het bestrijden van het insect;

b. om hunne bosschen voortdurend scherp in het oog te houden;

c. om bij ontdekking van nonvlinders of van de rupsen, poppen en eieren van het insect, daarvan onmiddellijk kennis te geven aan het gemeentebestuur;

d. om de bepalingen der verordening stipt na te leven;

e. om krachtig deel te nemen aan de bestrijding en daarvoor gelden beschikbaar te stellen;

f. om in streken, waar beschadiging van het insect aanwezig of te verwachten is, het vellen van dennenboomen slechts te doen plaats hebben na overleg met het Staatsboschbeheer of met de Nederlandsche Heidemaatschappij;

g. om de aangetaste bosschen doelmatig te zuiveren van doode of kwijnende boomen; door het leggen van vangboomen de vermeerdering van den dennenscheerder tegen te gaan en verder tegen andere schadelijke insecten, als de kleine en de groote dennensnuittor, de door de omstandigheden geboden maatregelen toe te passen.

Ten slotte deelen wij U mede, dat het Staatsboschbeheer en de Nederlandsche Heidemaatschappij bereid zijn, zooveel mogelijk technische hulp en voorlichting bij de bestrijding te verleenen en dat voormelde Minister zijn ambtgenoot van Justitie verzocht heeft om aan de Rijksveldwacht en de Koninklijke Marechaussee op te dragen, nauwlettend toe te zien op de handhaving van de bovenbedoelde gemeentelijke verordeningen.

VERORDENING ter voorkoming van schade door den dennenscheerder (vliegworm), de rups van den nonvlinder en andere schadelijke insecten in de gemeente

Artikel 1.

1. De eigenaar van eenig bosch in de gemeente, die in het tijdvak van 1 September tot en met 15 April in dat bosch naaldhout velt of doet vellen, is verplicht te zorgen dat het gevelde hout, zoowel stammen als takken, vóór 1 Mei daaropvolgende worde weggeruimd of ontschorst.

2. De eigenaar van eenig bosch in de gemeente, die in het tijdvak van 16 April tot en met 31 Augustus in dat bosch naaldhout velt of doet vellen, is verplicht te zorgen dat het gevelde hout, zoowel stammen als takken, binnen veertien dagen na het vellen worde weggeruimd of ontschorst.

3. Deze bepalingen zijn niet toepasselijk op hout, dunner dan 5 c.M. in doorsnede, tenzij de wegruiming daarvan in bijzondere gevallen door Burgemeester en Wethouders wordt gelast, alsmede op hout, dat op het erf bij eene woning is opgestapeld.

4. Onder wegruimen wordt verstaan het op een afstand van ten minste 150 Meter van naaldhoutbosch verwijderen en verwijderd houden van geveld naaldhout.

Art. 2.

Het is verboden ongeschild hout, schors of boschruigte uit door de rups van den nonvlinder aangetaste bosschen in de gemeente in te voeren.

Art. 3.

De eigenaar, in het 1ste en 2de lid van artikel 1 bedoeld, is verplicht te zorgen dat de na de velling overgebleven stobben of posten worden verwijderd of ontschorst voor het geval door Burgemeester en Wethouders daarvoor een termijn wordt bepaald.

Art. 4.

De eigenaar van eenig bosch in de gemeente is verplicht van de aanwezigheid in dat bosch van nonvlinders of van eieren, poppen of rupsen van dit insect onmiddellijk kennis te geven aan Burgemeester en Wethouders.

Art. 5.

De eigenaar van eenig erf of tuin in de gemeente is verplicht jaarlijks vóór 1 Maart alle rupsennesten in daarop, daarin of daarlangs staande heggen struiken of vruchtboomen weg te nemen, te verzamelen en onmiddellijk te verbranden.

Art. 6.

Met den eigenaar, bedoeld in de artikelen 1, 3, 4 en 5 wordt gelijk gesteld de opstalhouder, erfpachter, vruchtgebruiker, gebruiker, pachter of beheerder.

Art .7.

Overtreding van eenige bepaling dezer verordening wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste zes dagen of geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden.

441 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 7 *November* 1910 *A nr.* 6, *aan de burgemeesters;* ANTHRACNOSE VAN DEN WIJNSTOK (*Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 134).

Ik heb de eer U hierbij ter kennisneming te doen toekomen een afdruk van een aan den Directeur-Generaal van den Landbouw gericht schrijven van het Hoofd van den phytopathologischen dienst met bijbehoorend stuk, betreffende eene ziekte van den wijnstok.

Ik verzoek U den inhoud van dat schrijven op de U het meest geschikt voorkomende wijze ter kennis te brengen van de ingezetenen uwer gemeente en hun tevens mede te deelen, dat nadere voorlichting te verkrijgen is bij het Hoofd van den phytopathologischen dienst te Wageningen.

Bijlage I.

Wageningen, 22 October 1910.

Den HoogEdelGestrengen Heer Directeur-Generaal van den Landbouw te 's Gravenhage.

Hierbij ingesloten heb ik de eer U.H.E.Gestr. ter kennisneming te doen toekomen een circulaire over de anthracnose van den wijnstok, welke ik heb doen toekomen aan alle Rijkstuin- en landbouwleeraren, aan de leeraren der Rijksland- en tuinbouwwinterscholen, die aan de inspectie's naar het voorkomen van den Amerikaanschen kruisbessenmeeldauw hebben deelgenomen en aan de secretarissen van alle commissiën van advies voor den phytopathologischen dienst.

Daar deze ernstige druivenziekte in enkele streken van

ons land nogal verbreid blijkt te zijn op buitengroeiende wijnstokken, heb ik gemeend alle hierbovengenoemde personen met de ziekteverschijnselen in kennis te moeten stellen opdat alle plaatsen, waar zij zich gevestigd heeft, bekend zullen worden en alsdan al het mogelijke gedaan kan worden om hare verbreiding tegen te gaan.

Bijlage II.

—

DE ANTHRACNOSE VAN DEN WIJNSTOK.

In bijkans alle landen, waar de wijnstok buiten en in 't groot, voor de wijnproductie wordt geteeld, is tegenwoordig deze gevaarlijke ziekte verbreid, en in onderscheiden streken houdt zij leelijk huis. Zonder twijfel is zij van het eene land in het andere verbreid met uit besmette streken geimporteerde wijnstokken waarvan het hout door de anthracnose was aangetast. In streken, waar de wijnstok wordt geteeld voor de productie van tafeldruiven, bepaaldelijk waar dit gewas onder glas wordt geteeld, is de anthracnose minder algemeen, maar daarom niet minder schadelijk. In België ontbreekt ze niet en ook ons land is er niet meer vrij van. In 1908 toch werd zij door mij te Aardenburg gevonden, waar zij dit jaar wederom voorkwam, en dezen zomer werden mij door anthracnose aangetaste twijgjes, bladeren en vruchten toegezonden, afkomstig van verscheidene plaatsen op Zuid-Beveland, terwijl bovendien een aantal zieke wijnstokken werden aangetroffen in de gemeente Bierum, provincie Groningen.

De verschijnselen der anthracnose zijn de volgende: aan de oppervlakte van alle groene plantendeelen (bladeren, ranken, jonge scheuten, jonge vruchten), ontstaan zwart of donkerbruin gekleurde plekken, die gestadig in omvang toenemen. Langzamerhand zinkt het midden dier plekken in, terwijl de kleur witachtig begint te worden ; de rand der plekken zinkt niet mee in, en vormt dus weldra een

dikke lijst om de zieke plek heen. Vooral de plekken op de onrijpe bessen zijn heel karakteristiek; zij zijn scherp omgrensd, aanvankelijk donkerbruin, maar later licht aschgrauw met een verheven, donkeren rand. Van de aldus aangetaste druiven komt uit den aard der zaak niet veel terecht.

De bruine plekken op de bladeren schrompelen vaak geheel in elkaar, zoodat er gaten ontstaan. Als de bladeren erg zijn aangetast, gaan zij heel vroeg dood.

Wanneer de twijgen ziek worden, wanneer zij reeds wat ouder zijn, dan vindt men er bruine plekken op, die steeds dieper invreten; later breken de twijgen gemakkelijk op de aangetaste plaatsen af.

Jonge scheuten en ranken worden, als zij zijn aangetast, zwart en schrompelen in één; zij zien er uit alsof er een vuur bij heeft gebrand, dat ze gezengd heeft.

Dat de anthracnose eene gevaarlijke ziek is, die zoowel den groei van den wijnstok belemmert als den oogst doet mislukken, behoeft na hetgeen boven omtrent de verschijnselen werd medegedeeld, niet te worden gezegd.

De ziekte is in erge mate besmettelijk, de ziektekiemen kunnen worden overgebracht zoowel van andere streken met aangetaste wijnstokken, maar zij kunnen ook van de eene plaats naar de andere overwaaien.

Om verdere uitbreiding dezer gevaarlijke ziekte te voorkomen dient overal waar men haar aantreft de raad te worden gegeven, de aangetaste stokken dadelijk af te snijden en te verbranden, terwijl de muur of schutting, waartegen de plant geplaatst was, met teer of carbolineum moet worden bestreken of met een oplossing van ijzervitriool van 5 K.G. op 10 liter water moet worden schoongemaakt, Door opoffering van slechts enkele stokken kan het kwaad nog in den aanvang gestuit worden en daarmee wordt aan de uiterst belangrijke druivencultuur van het Westland een zeer groote dienst bewezen.

442 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 15 *Januari* 1912 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters; mededeeling der* INSTRUCTIE VAN DE RIJKSLANDBOUW- EN RIJKSTUINBOUW LEERAREN (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 9).

INSTRUCTIE VOOR DE RIJKSLAND- EN TUINBOUWLEERAREN.

1. ALGEMEENE BEPALING.

Artikel 1.

Deze instructie verstaat door Directeur-Generaal, Directeur-Generaal van den landbouw.

2. VAN DE RIJKSLAND- EN TUINBOUWLEERAREN IN HET ALGEMEEN.

Artikel 2.

De Rijksland- en tuinbouwleeraren bekleeden geen ander ambt of bediening en oefenen geen beroep uit zonder toestemming van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Artikel 3.

Onder het oppertoezicht van den Directeur-Generaal verrichten zij onder het toezicht van den inspecteur van den landbouw alle werkzaamheden op het gebied van den land- of tuinbouw en onder het toezicht van den inspecteur van het landbouwonderwijs alle werkzaamheden op het gebied van het land- of tuinbouwonderwijs, welke hun bij deze instructie zijn of door of vanwege den Directeur-Generaal worden opgedragen.

Artikel 4.

Zij zijn, voor zoover zij directeur eener land- of tuinbouwwinterschool zijn, bevoegd, voor hunne ambtsbezigheden de hulp in te roepen van de door den Directeur-Generaal aan te wijzen vaste leeraren dier school.

Artikel 5.

Zij brengen jaarlijks voor 1 Maart aan den Directeur-Generaal een beredeneerd verslag uit over hunne werkzaamheden gedurende het vorige jaar, ingericht naar de door den Directeur-Generaal te geven voorschriften.

Artikel 6.

Indien zij verhinderd zijn hunne werkzaamheden te verrichten, geven zij hiervan zoo spoedig mogelijk kennis aan den Directeur-Generaal.

Artikel 7.

De Directeur-Generaal regelt hunne verloven en voorziet in hunne vervanging gedurende hunne afwezigheid.

3. Van de rijksland- en tuinbouwleeraren, wien een bepaald ambstgebied is aangewezen.

Artikel 8.

Zij verstrekken aan belanghebbenden kosteloos inlichtingen omtrent alle onderwerpen, welke den land- of tuinbouw of het land- of tuinbouwonderwijs betreffen.

Het in het vorige lid bepaalde is niet van toepassing ten aanzien van onderwerpen, welke de zuivelbereiding en de veehouderij betreffen, indien het geven van inlichtingen omtrent deze onderwerpen is opgedragen aan een zuivel- of veeteeltconsulent.

Artikel 9.

Zij houden voordrachten onder onderwerpen, welke den land- of tuinbouw betreffen.

Door hen wordt vóór 1 October een plan voor de in de maanden October, November en December, en voor 1 Januari voor de in de maanden Januari, Februari en Maart te houden voordrachten, als bedoeld in het vorige lid, gezonden aan den Directeur-Generaal.

Artikel 10.

Zij geven van den tijd, waarop en de plaats, waar zij

hunne voordrachten zullen houden alsmede van het onderwerp dezer voordrachten tijdig kennis aan den Inspecteur van den Landbouw.

Artikel 11.

Na iedere voordracht, welke kosteloos voor ieder toegankelijk is, wordt gelegenheid gegeven tot gedachtenwisseling.

Artikel 12.

Zij houden door geregeld bezoek toezicht op de uit 's Lands kas bekostigde of gesubsidieerde land- of tuinbouwcursussen.

Artikel 13.

Ten minste eenmaal per jaar beleggen zij eene vergadering met de hoofden der land- of tuinbouwwintercursussen.

Artikel 14.

Zij zijn belast met de leiding van de cursussen ter opleiding van onderwijzers voor de acte land- of tuinbouwkunde Lager Onderwijs.

Artikel 15.

Zij zenden jaarlijks aan den inspecteur van het landbouwonderwijs:

a. vóór 15 November eene opgave van het aantal leerlingen, dat aan de land- en tuinbouwwintercursussen deelneemt;

b. binnen tien dagen na het begin van een land- of tuinbouwcursus, niet behoorende tot die onder *a*, eene opgave van het aantal leerlingen, dat aan dien cursus deelneemt.

Artikel 16.

Zij zenden jaarlijks aan den inspecteur van het landbouwonderwijs:

a. vóór 5 Januari een kort verslag van de cursussen ter opleiding van onderwijzers voor de acte land- of tuinbouwkunde Lager Onderwijs;

b. vóór 1 Februari eene begrooting van uitgaven voor de onder *a* bedoelde cursussen over het loopende dienstjaar.

Artikel 17.

De Rijkslandbouwleeraren zenden jaarlijks vóór 1 September de plannen voor de onder toezicht van eene provinciale commissie en onder hunne leiding in het volgend jaar aan te leggen landbouwproefvelden, opgemaakt in overleg met die commissie en vergezeld van eene raming van kosten aan den Directeur-Generaal ter goedkeuring.

Zij regelen de werkzaamheden, verbonden aan den aanleg en de exploitatie van en houden toezicht op de in het vorige lid bedoelde velden.

Artikel 18.

De Rijkstuinbouwleeraren zenden jaarlijks vóór 1 September de plannen voor de onder hunne leiding in het volgend jaar aan te leggen tuinbouwproefvelden, vergezeld van eene raming van kosten aan den Directeur-Generaal ter goedkeuring.

Zij regelen de werkzaamheden, verbonden aan den aanleg en de exploitatie van en houden toezicht op de in het vorig lid bedoelde velden.

Artikel 19.

De Rijkstuinbouwleeraren houden geregeld toezicht op de uit 's Lands kas gesubsidieerde proeftuinen.

Artikel 20.

De Rijksland- en tuinbouwleeraren brengen jaarlijks vóór 1 Februari aan den Directeur-Generaal een beredeneerd verslag uit over het doel, de inrichting, het verloop en de uitkomsten der proeven, in het vorige jaar genomen op de in de artikelen 17 en 18 bedoelde velden.

Artikel 21.

Indien zij ten behoeve van de in de artikelen 17 en 18 bedoelde velden of in het belang hunner werkzaamheden onderzoekingen noodig achten, welke aan de Rijkslandbouwproefstations, het Instituut voor Phytopathologie of het Instituut voor Landbouwwerktuigen en -gebouwen kunnen

geschieden, wordt door hen overleg gepleegd met den directeur van de betrokken inrichting.

Bij verschil van gevoelen over de uitvoering dezer onderzoekingen beslist de Directeur-Generaal.

Artikel 22.

Zij verschaffen aan het Hoofd van den Phytopathologischen Dienst mededeelingen omtrent in hun ambtsgebied waargenomen ziekten van cultuurgewassen en voor cultuurgewassen schadelijke dieren.

Artikel 23.

Zij verleenen bijstand bij het verzamelen en het controleeren van de bouwstoffen voor de oogstoverzichten en voor het landbouwverslag.

Artikel 24.

Zij dienen den Directeur-Generaal, de inspecteurs van den landbouw en van het landbonwonderwijs, de Commissarissen der Koningin en de burgemeesters van bericht en raad omtrent onderwerpen, welke den land- of tuinbouw of het land- of tuinbouwonderwijs betreffen.

Het in het vorig lid bepaalde is niet van toepassing ten aanzien van onderwerpen, welke de zuivelbereiding en de veehouderij betreffen, indien het dienen van bericht en raad omtrent deze onderwerpen is opgedragen aan een zuivel- of veeteeltconsulent.

Artikel 25.

Zij geven kennis aan den inspecteur van den landbouw van hetgeen op het gebied van den land- of tuinbouw, en aan den inspecteur van het landbouwonderwijs van hetgeen op het gebied van het land- of tuinbouwonderwijs meldenswaardig voorvalt.

Artikel 26.

Zij zenden jaarlijks vóór 1 November eene begrooting van de ten behoeve van hunnen dienst in het volgende jaar benoodigde gelden aan den Directeur-Generaal.

Artikel 27.

Van de voorwerpen, welke zij hebben aangekocht, wordt door hen volgens een door den Directeur-Generaal vastgesteld model een inventaris opgemaakt en bijgehouden en vóór 1 Februari van ieder jaar ter waarmerking toegezonden aan de inspecteurs van den landbouw en van het landbouwonderwijs.

De voorwerpen worden behoorlijk gewaarmerkt.

Artikel 28.

Zij vertoeven niet langer dan gedurende drie achtereenvolgende dagen zonder toestemming van den Directeur-Generaal buiten hun ambtsgebied.

SLOTBEPALINGEN.

Artikel 29.

De instructie van de Rijksland- en tuinbouwleeraren, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 25 Mei 1901, N°. 1242, afdeeling Landbouw (opgenomen in de *Nederlandsche Staatscourant* van 26, 27 en 28 Mei daaraanvolgende, N°. 121), vervalt.

Artikel 30.

Deze instructie treedt in werking op 15 November 1911.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel van 11 November 1911, Directie van den Landbouw no. 12611, Afd. II, bureau A.

443 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 23 *Februari* 1914 *A nr.* 46, *aan de burgemeesters;* MOLLENVANGST (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 26).

Ik heb de eer U mede te deelen, dat de algemeene vergunning aan gebruikers van gronden of hunne schriftelijke lasthebbers tot het vangen en dooden van mollen d.d. 3 Maart

1913 A nr. 1, voor het jaar 1914 niet verlengd is. Het vangen en dooden van mollen mag dus in het vervolg zonder mijne bijzondere vergunning niet meer plaats hebben. Het verzoek daartoe behoort uit te gaan van de gebruikers van gronden.

Een dergelijk verzoek zal alleen dan in gunstige overweging genomen worden, indien uit Uw advies blijkt, dat in Uwe gemeente de mol werkelijk meer schade dan nut veroorzaakt. Bij het uitbrengen van Uw advies behoort door U geen acht geslagen te worden op het verlangen van personen, die slechts beoogen zich door het vangen van mollen eenige verdiensten te verschaffen.

U gelieve den inhoud dezer aanschrijving, voor zoover het hun aangaat, ter kennis te brengen van de belanghebbende ingezetenen Uwer gemeente.

LEGALISATIE.

444 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 20 *Mei* 1865 *A. nr.* 3, *aan de burgemeesters*; WAARMERKING VAN STUKKEN AFKOMSTIG UIT ANDERE RIJKEN (*Prov. Bijbl.* 1865 *nr.* 62).

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft mij bij brief dd. 16 Mei jl. no. 134 medegedeeld, dat de Belgische Gezant zich heeft beklaagd, dat sommige Burgemeesters zich regtstreeks tot hem wenden om de waarmerking van stukken te bekomen. Aan dit verzoek kan niet worden voldaan, omdat hunne handteekeningen niet bij dien Gezant bekend zijn.

Op verzoek van voornoemden Minister, heb ik de eer U uit te noodigen te zorgen, dat de stukken, alvorens de waarmerking van vreemde gezanten worde gevraagd, voorzien zijn van de legalisatiën, van de zijde der Nederlandsche Autoriteiten vereischt.

445 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 28 *Augustus* 1865 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters*; LEGALISATIE (*Prov. Bijbl.* 1865 *nr.* 82).

Ten vervolge op mijne circulaire van den 20 Mei jl. A. no. 3, (*Bijblad* no. 62) heb ik de eer u namens den Minister van Binnenlandsche Zaken te verzoeken, te zorgen, dat uit andere Rijken afkomstige stukken, die legalisatie behoeven, niet regtstreeks aan de vreemde Gezanten worden toegezonden, maar door tusschenkomst van het Departement van Buitenlandsche Zaken.

446 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 27 Maart* 1893 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters, den districtsveearts en de veeartsen in Noord-Brabant; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* HERKOMSTBEWIJZEN VAN TEN UITVOER BESTEMD VEE (*Prov. Bijbl.* 1893 *nr.* 34).

No. 1499.
Afdeeling M. P. *'s-Gravenhage,* 24 *Maart* 1893.

Mij is ter kennis gebracht, dat herkomstbewijzen van vee, bestemd voor den uitvoer naar het buitenland, door veeartsen in blanco onderteekend zijn geworden, en dat de handteekening van de veeartsen door de burgemeesters werden gelegaliseerd vóór dat de bewijzen nader waren ingevuld.

Dergelijke handelwijze kan aanleiding geven tot misbruik en zou daardoor wantrouwen doen ontstaan in bedoelde herkomstbewijzen, waardoor de uitvoerhandel in vee ernstig in gevaar zou kunnen gebracht worden.

Ik heb de eer UHEG. daarom te verzoeken, de burgemeesters in uwe provincie aan te schrijven, geene handteekeningen te legaliseeren, gesteld onder herkomstbewijzen in blanco.

447 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11 *Augustus* 1905 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* LEGALISATIE VAN ONGEZEGELDE STUKKEN (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 92).

VII Afd. No. 69. *'s Gravenhage,* 5 Augustus 1905.

Op grond van het gestelde in artikel 6 van het Koninklijk Besluit van 29 Februari 1884, no. 13, betrekkelijk de opleiding van militieplichtigen tot vestingtelegrafisten, moet

telken jare door den milicien-vestingtelegrafist een bewijs worden ingezonden, dat hij als telegrafist werkzaam is.

In de dezerzijdsche Beschikking van 11 Maart 1884, VIIde Afdeeling no. 66, behoorende bij vorenbedoeld Koninklijk Besluit, wordt ad artikel 6 van dat Besluit bepaald:

„Het bewijs, waarvan bij dit artikel sprake is, bestaat in „een telken jare, onder dagteekening van 1 Mei, aan den „commandeerenden officier van het Korps Genietroepen in „te zenden schriftelijke verklaring van den chef, onder wien „de verlofganger werkzaam is. Deze verklaring moet eene „opgave bevatten, dat en sedert hoelang de verlofganger „bij den telegraafdienst in betrekking is,"

„De handteekening van bedoelden chef zal door het Hoofd „der Gemeente, waar die chef gevestigd is, moeten zijn gelegaliseerd."

Door den Commandeerenden Officier van het Regiment Genietroepen wordt er mijne aandacht op gevestigd, dat sommige burgemeesters bezwaar maken tegen het legaliseeren van de handteekening, indien de verklaring niet op gezegeld papier is gesteld, terwijl andere burgemeesters daarentegen in het legaliseeren eener zoodanige verklaring geen bezwaar zien, ook al is deze op ongezegeld papier gesteld.

Vermits de onderwerpelijke verklaringen, ook naar het gevoelen van den Minister van Financiën, moeten gerangschikt worden onder de stukken, welke ingevolge art. 10 der wet van 19 Augustus 1861 (Staatsblad no. 72), zooals dit artikel is gewijzigd bij de wet van 24 Juni 1901 (Staatsblad no. 159) van zegelrecht zijn vrijgesteld, mag derhalve de legalisatie op de hier bedoelde verklaring worden gesteld, ook al is deze ongezegeld.

Ik heb de eer UHoogedelgestrenge te verzoeken, het vorenstaande onder de aandacht te willen brengen van de burgemeesters in het gewest onder Uw bestuur.

Zie ook: *Burgerlijke stand, Krankzinnigen, Militaire Zaken.*

LEGATEN. *)

448 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 21 *September* 1838, *aan de gemeentebesturen; verzoeken van besturen van gestichten of instellingen van weldadigheid, om* AUTORISATIE TOT HET AANVAARDEN VAN LEGATEN, ENZ. (*Prov. Bl.* 1838 *nr.* 134).

Het is tot hiertoe gebruikelijk geweest, om, bij het indienen van rekesten, door Besturen van gestichten of instellingen van weldadigheid, ter bekoming van 's Konings autorisatie, tot aanvaarding van aan dezelven besproken legaten, overteleggen geheele afschriften of in wijdloopigen vorm opgemaakte extracten der testamenten, waarbij die legaten zijn vermaakt, hetwelk vele schrifturen en aan de bedoelde Besturen zeker dikwerf vele kosten veroorzaakt.

Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken heeft ons dientengevolge te kennen gegeven, dat, tot zoo veel mogelijke vermijding dier kosten en schrifturen, de voormelde afschriften of extracten, in het vervolg zullen kunnen vervangen worden door eenvoudige en in den kortst mogelijken vorm opgemaakte extraits raisonnés uit de testamenten of verklaringen der Notarissen, voor of onder welken dezelven gepasseerd of berustende zijn, *de geheele beschikking ten behoeve der betrokken gestichten of instellingen inhoudende, met al de lasten daaraan verbonden,* alsmede de verzekering, dat de origineele testamenten zijn geregistreerd; terwijl alleen dan, wanneer het besprokene in eene geheele nalatenschap

*) Zie ook deel I nr. 123 blz. 414.

bestaat, het noodig is, dat een afschrift van het testament worde overgelegd, doch dat, in geval zoodanige vermaking bij een olographisch of bij een besloten testament is geschied, het afschrift niet behoeft te bevatten al hetgeen de acte tot depôt betreft, maar uitsluitend het testament zelve. Enz.

Zie ook: *Gemeentebestuur.*

LICHTMISPEGGE.

449 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 10 *Februari* 1887 *G nr.* 138/45, *aan de gemeentebesturen;* LICHTMISPEGGE (*Prov. Bijbl. nr* 15).

Ter voorkoming van jaarlijks terugkeerende bezwaren bij de berekening van vicarie-renten, in natura verschuldigd, heeft de Directeur der Registratie en Domeinen het verlangen te kennen gegeven om jaarlijks eene opgave te mogen ontvangen van de lichtmispegge, zoodra deze is vastgesteld.

Voor het geval die pegge in uwe gemeente wordt opgemaakt, verzoeken Wij U daarvan jaarlijks te beginnen met dit jaar, vóór den 25 Februari aan ons mededeeling te doen. Wordt geen lichtmispegge vastgesteld, dan wachten wij een negatief bericht.

LOTERIJWET.

450 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 28 September 1914 A nr. 5, aan de gemeentebesturen; mededeeling der volgende beschikking der Ministers van Justitie en Financiën over* ALCOHOLHOUDENDE DRANKEN ALS LOTERIJPRIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 108).

Departement van Justitie.

2e Afdeeling A.

No. 558.

DE MINISTERS VAN JUSTITIE EN VAN FINANCIËN;

Gezien den hun vanwege de Koningin verstrekten last betreffende het verzoek van de Nationale Commissie tegen het Alcoholisme, d.d. 16 Juli l.l. tot wijziging van de Loterijwet 1905 in dien zin, dat geen toestemming meer zal worden verleend tot het houden van een loterij, waarvan de prijzen o.m. ook in alcoholhoudende dranken bestaan;

Overwegende, dat het door adressanten in dezen beoogde doel, dat ook de instemming der Regeering heeft, eveneens, althans voor de groote meerderheid der loterijen, zonder wetswijziging bereikbaar is;

Geven adressante te kennen:

dat zij niet voornemens zijn tot de gevraagde wijziging der Loterijwet 1905 de noodige stappen te doen, doch dat zij zullen bevorderen dat in iedere voortaan te verleenen toestemming tot het aanleggen en houden eener loterij de voorwaarde zal worden opgenomen, dat alcoholhoudende dranken niet als prijzen of premien zullen mogen worden uitgeloofd.

's-Gravenhage, 11 *September* 1914.

451 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 12 *Maart* 1907 *A nr* 1, *aan de burgemeesters; Loterijwet* 1905, KOEKLOTERIJEN (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 38).

Het is mij gebleken, dat door de Dagelijkschebesturen van onderscheidene gemeenten in deze provincie, ex artikel 3 der Loterijwet 1905, vergunningen worden verleend tot het tijdens kermissen en andere buitengewone gelegenheden aanleggen en houden van koekloterijen, waarvan de opbrengst dient tot onderhoud van den aanlegger en zijn gezin.

De Minister van Justitie is met mij van oordeel, dat dergelijke verlotingen niet kunnen gerangschikt worden onder de *loterijen,* welke *uitsluitend* strekken tot een liefdadig doel of ter bevordering van wetenschap, kunst of een ander algemeen belang, als bedoeld in artikel 3 der meergenoemde wet.

In den volgenden staat, bijgewerkt tot einde 1914, zijn alle markten vermeld, waarvan de bepaling is goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. De vermelding van het bijblad, waarin het goedkeuringsbesluit is opgenomen, werd achterwege gelaten.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Aarle-Rixtel	*a.* Dinsdag nà half vasten. 1)	Paarden, hoornvee, varkens, biggen, lakens, manufacturen, enz.
	b. den laatsten Dinsdag in Mei.	id.
	c. Dinsdag nà den tweeden Zondag in Juli.	id.
	d. den laatsten Dinsdag in October.	id.
Almkerk	*a.* den 6en Juni. 2)	Paarden.
	b. den 1en Vrijdag nà 1 October.	id.
Alphen, c.a.	*a.* Maandag nà half vasten.	Manufacturen, linnen en pellen.
	b. den derden Maandag in November.	id.
Asten	*a.* Maandag vóór Vastenavond.	Runderen, varkens, manufacturen en galanteriën.
	b. Dinsdag vóór 13 Mei.	id.
	c. Dinsdag vóór 29 Juni.	id.
	d. Maandag nà 15 Augustus	id.
	e. Dinsdag nà 20 September.	id.
	f. Dinsdag nà 10 November.	id.
Bergeyk	*a.* den 2en Maandag in April. 3)	Vee.
	b. den 3en Maandag in Juli.	Paarden en vee.
	c. Maandag nà 15 September.	id.
	d. den laatsten Maandag in October.	id.
Bergen op Zoom	Daags vóór de hengstenverkooping van het Rijkshengstenveulendepôt (gewoonlijk in de tweede helft van Januari).	Paarden.

(1) Valt die dag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.
(2) Valt die dag op Zondag, dan daags te voren.
(3) Indien op dien dag een christelijken feestdag valt, dan acht dagen daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Berghem	Den 2en Maandag in October.	Kool.
Best (1)	*a.* den 2en Maandag in Maart.	Rundvee en varkens
	b. den 2en Maandag in Mei.	id.
	c. den 2en Maandag in Augustus.	id.
	d. Donderdag nà 9 October.	id.
Bladel c. a.	*a.* Maandag vóór den Zondag van Vastenavond.	Vee, manufacturen, huis-, landbouw- en werkmansgereedschappen, galanterieën, enz.
	b. Maandag vóór Passie-Zondag.	id.
	c. den 2en Maandag nà den 1en Pinksterdag.	id.
	d. Maandag nà den 15en Augustus.	id.
	e. den laatsten Maandag in October.	id.
	f. den laatsten Maandag in November.	id.
Boxmeer (1)	*a.* den 1en Woensdag in Januari.	Varkens.
	b. den 4en Dinsdag in Januari.	Vee, vlas, linnen, enz.
	c. den 1en Woensdag in Februari.	Varkens.
	d. den 2en Woensdag in Maart.	Vee, vlas, linnen, enz.
	e. den laatsten Woensdag in Maart.	Varkens.
	f. den 2en Maandag in April.	Vee, vlas, linnen, enz
	g. den 1en Woensdag in Mei.	id.
	h. den 2en Woensdag in Mei.	id.
	i. den laatsten Woensdag in Mei.	Varkens.
	j. Dinsdag en Vrijdag in de zoogenaamde Bedevaart, welke veertien dagen nà Pinksteren invalt.	Vee, vlas, linnen, enz.
	k. den 2en Maandag in Juli.	id.
	l. den laatsten Woensdag in Juli.	Varkens.
	m. den 2en Woensdag in Augustus.	Vee, vlas, linnen, enz.
	n. den laatsten Woensdag in Augustus.	Varkens.
	o. den 3en Maandag in September.	Vee, vlas, linnen, enz.
	p. den 1en Woensdag in October.	Varkens.

(1) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
	q. den laatsten Woensdag in October.	Vee, vlas, linnen, enz.
	r. den 2en Maandag in November.	id.
	s. den 1en Woensdag in December.	Varkens.
Boxtel	*a.* den vóórlaatsten Donderdag in April.	Rundvee, varkens, manufacturen, galanterieën, enz.
	b. den vóórlaatsten Donderdag in October.	id.
Breda (1)	Den laatsten Dinsdag van elke maand.	Vee.
Budel	*a.* den eersten Maandag in de Vasten.	Vee, manufacturen, galanterieën, enz.
	b. Maandag nà 13 Mei.	id,
	c. Maandag nà 2 Juli.	id.
	d. Maandag nà 1 Oct.	id.
	e. Maandag nà 25 November.	id.
Capelle	*a.* den eersten Donderdag in April (2)	Vee.
	b. den eersten Woensdag in November. (3)	id.
Cuijk, c. a.	*a.* Dinsdag nà 15 Januari.	Hoornvee, varkens, voortbrengselen van landbouw, manufacturen, enz.
	b. Dinsdag nà 15 Februari.	id.
	c. den 2en Dinsdag in Maart.	id.
	d. Maandag vóór den 3en Dinsdag in Maart.	Paarden.
	e. den 4en Dinsdag in Maart.	Hoornvee, varkens, voortbrengselen van landbouw, manufacturen, enz.
	f. den eersten Dinsdag in April.	id.
	g. Dinsdag nà 15 April.	id.
	h. Dinsdag nà 11 Mei.	id.
	i. den 3en Dinsdag in Juni.	id.
	j. Dinsdag nà 6 Juli.	id.

(1) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.
(2) Valt die dag op een R. K. feestdag, dan daags te voren.
(3) Valt die dag op 1 November, dan den 8n dier maand.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
	k. den 2en Dinsdag in Augustus.	Hoornvee, varkens, voortbrengselen van landbouw, manufacturen, enz.
	l. den 1en Dinsdag in September.	id.
	m. den 3en Dinsdag in September	id.
	n. den 3en Dinsdag in October.	id.
	o. Maandag vóór den 4en Dinsdag in October.	Paarden.
	p. Dinsdag nà 2 November.	Hoornvee, varkens, voortbrengselen van landbouw, manufacturen, enz.
	q. Dinsdag nà 17 November.	id.
	r. Dinsdag nà 15 December.	id.
Deurne, c. a. (1)	*a*. den eersten Maandag nà Halfvasten Zondag.	Rundvee, schapen, varkens, manufacturen, enz.
	b. den laatsten Maandag in October.	id.
Dinteloord, c. a	*a*. den tweeden Maandag in Juni.	Paarden.
	b. den tweeden Woensdag in October.	Runderen.
	c. den derden Woensdag in October.	id.
Dongen	*a*. Woensdag vóór Palmzondag.	Runderen en varkens.
	b. Dinsdag vóór Allerheiligen.	id.
Eersel	*a*. Woensdag nà 6 Januari.	Runderen, biggen en manufacturen.
	b. den 1en Woensdag in Februari. 2)	id.
	c. den laatsten Woensdag in Februari.	id.
	d. Woensdag vóór 25 Maart.	id.
	e. den 2en Woensdag nà Paschen.	id.
	f. Woensdag voor Pinksteren.	id.
	g. Woensdag nà H. Sacramentsdag.	id.
	h. Woensdag nà den Zondag volgende op 29 Juni.	id.

(1) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan den volgenden Maandag.
(2) Indien deze dag een R. K. feestdag is, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Eersel (Vervolg	*i.* Woensdag voor 15 Augustus.	Runderen, biggen en manufacturen.
	j. den 1en Woensdag in September.	id.
	k. Woensdag nà 1 October.	id.
	l. den laatsten Woensdag in October. (1)	id.
	m. Woensdag nà den Zondag volgende op 11 November.	id.
	n. Woensdag nà 8 December.	id.
Eindhoven	*a* Dinsdag nà 6 Januari.	Vee, granen, manufacturen, enz.
	b. Dinsdag voor Vastenavond.	id.
	c. Dinsdag voor Palmzondag (2)	id.
	d. den eersten Dinsdag in Mei.	id.
	e. den eersten Dinsdag in Juni.	id.
	f. Dinsdag nà den eersten Zondag in Juli.	id.
	g. den eersten Dinsdag in Augustus.	id.
	h; den eersten Dinsdag in September.	id.
	i. den eersten Dinsdag in October.	id.
	j. den eersten Dinsdag in November; valt deze dag op 1 November, dan daags daarna.	id.
	k. Dinsdag nà 25 November.	id.
Etten, c. a.	*a.* den 1en Woensdag van elke maand	Paarden en beesten.
	b. den 3en Woensdag in Maart.	id.
	c. den 2en Woensdag in April.	id.
	d. den 3en Woensdag in September.	id.
	e. Woensdag in de kermisweek, invallende op Zondag nà den eersten October.	Vet rundvee.
	f. Woensdag veertien dagen nà de sub. *e.* genoemde markt.	id.

te Etten.

(1) Indien deze dag een R. K. feestdag is, dan daags daarna.
(2) Indien die dag valt op 19 Maart (St. Joseph), dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden,	Aard der jaarmarkten.
	a. den 4en Woensdag in Maart.	Paarden en beesten. (te Leur.)
	b. den laatsten Woensdag in April.	Mager rundvee.
	c. den 2en Woensdag in Mei.	id.
	d. Woensdag in de kermisweek, invallende op den tweeden Zondag nà den eersten October.	Vet rundvee.
	e. Woensdag veertig dagen nà de sub *d* genoemde markt.	id.
Fijnaart, c a.	*a.* den derden Maandag in April 1)	Paarden en rundvee.
	b. Elken Vrijdag van Sept. Oct. en Nov.	id.
Geldrop (2)	*a.* den tweeden Donderdag in de vasten.	Beesten, lakens, wollen en linnen stoffen.
	b. den tweeden Donderdag nà Paschen.	id.
	c. Woensdag nà den Maandag voor St. Jan (24 Juni.)	id.
	d. Woensdag voor den 1en Oct.	id.
Gemert	*a.* Maandag voor 25 April. (3)	Runderen en varkens (enkel biggen), voortbrengselen van akker- en tuinbouw (vooral haver), landbouwgereedschappen verschillende artikelen voor huishoudelijk gerief, glas en aardewerk, manufacturen, enz.
	b. Maandag voor 21 September	id.
Giessen	Den 3en Juli. (4)	Paarden.
Gilze, c.a. (5	*a.* Dinsdag nà den eersten Zondag in November, December, Januari, Februari, Maart, April, en Mei	Vee.
	b. Dinsdag nà den derden Zon-	id.

(1) Is deze dag een R. K. feestdag, dan den volgenden Maandag.
(2) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.
(3) Is deze dag een R. K. feestdag, dan daags daarna
(4) Valt deze dag op Zondag, dan daags te voren.
(5) Deze markten worden in het dorp Rijen gehouden. Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
	dag der maanden Januari, Februari, Maart April, Mei, October, November en December	
	c. Dinsdag nà den derden Zondag in Juni, Juli, Augustus en September.	Vee.
Ginneken, c. a. (1	*a.* Maandag nà 20 Maart.	Runderen, paarden en varkens.
	b. Maandag nà den derden Zondag in October.	id.
Grave	*a.* den tweeden Dinsdag der maanden Maart, April en October.	Manufacturen, kramerijen, bloemen, bloembollen, boomen, enz.
	b. daags nà den Zondag Judica, of dertien dagen voor Paschen (Snijmarkt).	id.
	c. Vrijdag voor Allerheiligen (Vrijmarkt).	id.
Heeze	*a.* Maandag nà Beloken Paschen.	Hoornvee, varkens, manufacturen, kramerijen en groenten.
	b. den derden Donderdag in Juni.	id.
	c. den eersten Donderdag in October.	id.
Helmond	*a.* den eersten Maandag in de Vasten. (2)	Paarden, runderen, varkens, kramerijen, enz.
	b. Maandag nà 13 Mei. (3)	id.
	c. Maandag nà den 2en Zondag in Juli.	id.
	d. Maandag nà 15 October.	id.
	e. den eersten Maandag in December.	id.
Herpen	*a.* Maandag voor Paschen.	Rundvee, varkens (vooral biggen), manufacturen en landbouwgereedschappen.
	b. Maandag voor Pinksteren.	id.

(1) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan den volgenden Maandag.
(2) Is er op dien dag markt te Uden, dan daags daarna.
(3) Is dien dag een R. K. feestdag, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Herpen (Vervolg)	*c.* den tweeden Maandag in Juli.	Rundvee, varkens, (vooral biggen.) manufacturen en landbouwgereedschappen.
	d. Maandag nà 24 Augustus.	id.
	e. den tweeden Maandag nà den 18en October.	id.
	f. Maandag voor den laatsten Woensdag in November.	id.
's-Hertogenbosch	Elken Woensdag (1)	Paarden, vee, linnen, laken, enz.
Hilvarenbeek	*a.* den laatsten Dinsdag in Februari.	Paarden en beesten.
	b. den derden Woensdag in Mei.	id.
	c. den tweeden Dinsdag in September. (2)	id.
	d den laatsten Maandag in November.	id.
Hoeven	*a.* den laatsten Dinsdag in April	Paarden, vee, vaarsen, enz.
	b. den laatsten Dinsdag in September.	id.
Klundert	Daags voor de op den tweeden Dinsdag in Juni invallende Willemstadsche paardenmarkt.	Paarden.
Leende	Maandag nà Halfvasten.	Vee, linnen, lakens, manufacturen, enz.
Lierop	Den tweeden Maandag in April (3)	Runderen, biggen, galanterieën, enz.
Loon op Zand (4)	*a.* den laatsten Maandag in Maart. (5)	Paarden, vee, galanterieën, manufacturen enz.
	b. den laatsten Maandag in April.	id.

(1) Wanneer op Woensdag een R. K. feestdag invalt, dan daags te voren; valt de 1e Kerstdag op Dinsdag dan Maandag te voren. valt de 1e Kerstdag op Maandag dan Donderdag daaropvolgende. De z. g. St. Jansmarkt wordt gehouden op Woensdag, of zoo deze een R. K. feestdag is, op Dinsdag van de week waarin de 24e Juni valt.

(2) Valt die dag op een R. K. feestdag, dan Donderdag daarna.

(3) Deze een R. K. feestdag zijnde, dan daags daarna.

(4) Valt een marktdag op een R. K. feestdag dan daags daarna.

(5) De markten *b.* en *d.* worden gehouden te Loon op Zand, de andere te Kaatsheuvel,

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
	c den laatsten Maandag in October.	Paarden, vee, galanterieën, manufacturen enz.
	d. den laatsten Dinsdag in November.	id.
Made, c. a.	*a.* den derden Woensdag in Januari.	Paarden, hoornvee en varkens.
	b. den tweeden Woensdag in Februari.	id.
	c. den eersten Woensdag in Maart.	id.
	d. den tweeden Woensdag in Maart.	id.
	e den derden Woensdag in Maart.	id.
	f. den eersten Woensdag in April.	id.
	g. den tweeden Woensdag in April.	id.
	h. den laatsten Woensdag in April.	id.
	i. den tweeden Woensdag in Mei	id.
	j. den laatsten Woensdag in Mei.	id.
	k den laatsten Woensdag in Juni.	id.
	l. den laatsten Woenslag in Juli.	id.
	m. den derden Woensdag in Augustus.	id.
	n. den derden Woensdag in September.	id.
	o. den eersten Woensdag in October.	id.
	p. den derden Woensdag in October.	id.
	q. den eersten Wrensdag nà Allerheiligen.	id.
	r. den laatsten Woensdag in November.	id.
	s. den derden Woensdag in December.	id.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Megen, c. a.	Vrijdag voor den 1en November.	Witte en roode kool.
Mierlo	*a.* den tweeden Dinsdag in de vasten.	Runderen, varkens manufacturen, enz.
	b. Dinsdag voor den 25en November.	id.
Mill, c. a.	*a.* Donderdag voor 2 Februari.	Hoornvee, schapen, varkens, voortbrengselen van landbouw en manufacturen.
	b. den eersten Maandag in Maart	id.
	c. Donderdag voor Palmzondag.	id.
	d. Donderdag nà 25 April.	id.
	e. Donderdag nà H. Sacramentsdag.	id.
	f. den laatsten Donderdag in Juli.	id.
	g. den tweeden Donderdag in September.	id.
	h. Donderdag voor 1 November.	id.
	i. Donderdag voor 4 December.	id.
Nuland	Den eersten Woensdag in Mei.	Vee en varkens.
St. Oedenrode	*a.* Maandag nà 16 Januari.	Vee, biggen, vette varkens, schapen, groenten en tuinzaden, manufacturen en galanterieën.
	b. Dinsdag voor Halfvasten.	id.
	c. Dinsdag voor 13 Mei.	id.
	d. Dinsdag nà 24 Juni.	id.
	e. Dinsdag nà den eersten Zondag in Augustus.	id.
	f. Dinsdag voor 20 September.	id.
	g. Dinsdag nà 1 October.	id.
	h. Dinsdag nà 12 November.	id.
Oirschot	*a.* Dinsdag nà 17 Januari.	Runderen, schapen en varkens.
	b. den tweeden Dinsdag in Februari.	id.
	c. den tweeden Dinsdag in Maart.	id.
	d. den tweeden Dinsdag in April.	id.
	e. Dinsdag nà 13 Mei.	id.
	f. den tweeden Dinsdag in Juni.	id.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Oirschot (Vervolg)	*g.* den tweeden Dinsdag in Juli.	Runderen, schapen en varkens.
	h. den tweeden Dinsdag in Augustus.	id.
	i. den tweeden Dinsdag in September.	id.
	j. den tweeden Dinsdag in October.	id.
	k. Dinsdag nà 3 November.	id.
	l. den tweeden Dinsdag in December (deze eene R. K. feestdag zijnde, dan daags te voren).	id.
	m. den laatsten Dinsdag in October.	Paarden.
Oisterwijk (1)	*a.* den laatsten Maandag in Januari.	Vee, manufacturen, enz.
	b. Donderdag nà Halfvasten.	id.
	c. den tweeden Maandag in Mei.	id.
	d. den tweeden Maandag in Juni.	id.
	e. Dinsdag op of nà 25 Augustus	id.
	f. den laatsten Dinsdag in September.	id.
	g. den laatsten Maandag in October.	id.
Oosterhout	*a.* den eersten Zaterdag van elken maand.	Beesten.
	b. Donderdag voor Palmzondag.	Rundvee, varkens, klaverzaad.
	c. Maandag nà den derden Zondag in October.	id.
Oss (2)	*a.* elken Dinsdag.	Vee, varkens, biggen, manufacturen en andere voortbrengselen.
	b. elken Vrijdag.	Hout, pootsel, kool, fruit en veldvruchten.
	c. den eersten Donderdag in September.	Paarden.
	d. den eersten Donderdag in October.	id.

(1) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.
(2) Idem.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Oss (Vervolg)	*e.* den eersten Donderdag nà den vierden Woensdag in October.	Paarden.
	f. den eersten Donderdag nà den tweeden Woensdag in November.	id.
	g. den laatsten Woensdag in November.	id.
Oudenbosch	*a.* den derden Donderdag in April. (1)	Vee.
	b. den derden Donderdag in October.	id.
Oud- en Nieuw Gastel	*a.* den derden Dinsdag in April.	Paarden en vee.
	b. den tweeden Dinsdag in November.	id.
Raamsdonk (1)	*a.* den tweeden Maandag in Maart.	Paarden en vee.
	b. Maandag nà den vierden Zondag in October.	id.
	c. Zaterdag voor de Gorinchemsche paardenmarkt, welke gehouden wordt 's Maandags nà 11 November.	id.
Ravenstein (1)	*a.* den 1en Mei.	Beesten.
	b. den 28en October.	Kapperkool.
Roosendaal, c. a. (2)	*a.* den 6en Maart.	Schoenen, hoeden, petten, ijzerwaren, kramerijen en manufacturen.
	b. den eersten en derden Vrijdag van elke maand.	Vee.
	c. den vierden Woensdag in April.	Paarden.
	d. den vierden Woensdag in September.	id.
	e. den tweeden Vrijdag in November.	Vee.
Schaijk	Maandag voor St. Lucas (18 October).	Witte- en roode kool
Schijndel (3)	*a.* den vierden Woensdag in Februari.	Runderen, varkens, zaden, galanterieën, manufacturen, enz.

(1) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.
(2) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags te voren.
(3) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Schijndel (Vervolg)	*b.* Woensdag voor den laatsten Maandag in April.	Runderen, varkens, zaden, galanterieën, manufacturen, enz.
	c. den laatsten Woensdag in Mei.	id.
	a. den tweeden Woensdag in September.	id.
Someren	*a.* Maandag nà 25 April.	Vee, biggen, landbouwvoortbrengselen, manufacturen en galanterieën.
	b. Maandag nà 29 Juni.	id.
	c. den tweeden Maandag in September	id.
	d. Maandag voor 11 November.	id.
	e. Vrijdag van elke week. (1)	Biggen.
Son. c. a.	*a.* Donderdag nà Halfvasten.	Rundvee, varkens, ijzer-, hout- en touwwerk, manufacturen, linnen, galanterieën, enz.
	b. Woensdag nà 20 Mei.	id.
	c. Woensdag nà 15 Augustus.	id.
	d. Woensdag nà 15 October.	id.
Steenbergen, c a.	Den vierden Woensdag in Maart.	Paarden en vee.
Terheijden	*a.* alle Donderdagen der maand November en den eersten Donderdag — zoo deze op een R. K. feestdag valt, den tweeden Donderdag — der maanden Januari, Februari, Maart, April, September en December. 2)	Vette beesten.
	b. den tweeden Dinsdag in Februari, Maart, September en October. (3)	id.
Tilburg (4)	*a.* Woensdag van elke week.	Tuin- en veldvruchten, vleesch en alle andere eetwaren, manufacturen, galanterieën, enz.

(1) Valt op Vrijdag een R. K. feestdag, dan daags te voren.
(2) De markten onder *a* vermeld worden gehouden te Terheijden, die onder *b* te Wagenberg
(3) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan den volgenden Dinsdag.
(4) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Tilburg (Vervolg	*b.* den eersten Maandag van elke maand (1)	Paarden, vee, varkens, land- en tuinbouwproducten, landbouw- en ambachtsgereedschappen, linnen- en wollenstoffen, schoenen, galanterieën, enz.
	c. Dinsdag nà Passie-Zondag en Donderdag nà 9 October.	Paarden.
Tongelre	Donderdag voor Pinksteren	Runderen, varkens, galanterieën en landbouwgereedschappen.
Uden (2)	*a.* den tweeden Maandag in Januari.	Paarden, hoornvee, schapen, varkens, biggen, manufacturen, galanterieën, houtwerk, landbouwproducten, boomvruchten, enz.
	b. Maandag nà den 2en Februari.	id.
	c. den eersten Maandag in Maart.	id.
	d. den derden Maandag in Maart.	id.
	e. den vierden Dinsdag in Maart.	Paarden.
	f. den eersten Maandag in April.	Paarden, hoornvee, schapen, varkens, biggen, manufacturen, galanterieën, houtwerk, landbouwproducten, boomvruchten, enz.
	g. den derden Maandag in April.	id.
	h. Maandag nà den 4en Mei.	id.
	i. den eersten Maandag in Juni.	id.
	j. den eersten Maandag in Juli.	id.
	k. Maandag na den 2en Augustus.	id.
	l. Maandag na den 16 Augustus.	id.
	m. den eersten Maandag in September.	id.
	n. den derden Maandag in September.	Paarden.

(1) Deze dag een R. K. feestdag zijnde, dan Maandag d. a. v.
(2) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden	Aard der jaarmarkten.
Uden (Vervolg)	*o.* den laatsten Maandag in September.	Paarden, hoornvee, schapen, varkens, biggen, manufacturen, galanterieën, houtwerk, landbouwproducten, boomvruchten, enz
	p. Maandag na 8 October.	id.
	q. den derden Dinsdag in October.	Paarden.
	r. Maandag na 22 October.	Paarden, hoornvee, schapen, varkens, biggen, manufacturen, galanterieën, houtwerk, landbouwproducten, boomvruchten, enz.
	s. den tweeden Maandag in November.	id.
	t. den vierden Maandag in November.	id.
	u. den tweeden Maandag in December (die dag de 8e zijnde, dan daags daarna)	id.
Valkenswaard	*a.* Donderdag voor Halfvasten.	Vee en manufacturen.
	b. Vastenavond Maandag.	Vee.
	c. den laatsten Maandag in Mei.	id.
	d. den laatsten Maandag voor 15 Augustus.	Vee, manufacturen, enz.
	e. den laatsten Maandag in September.	Vee.
	f. Dinsdag nà 30 November.	Vee, manufacturen, enz.
Veghel	*a.* Donderdag voor 10 Maart.	Runderen en varkens.
	b. Donderdag nà Beloken Paschen.	id.
	c. Donderdag nà Pinksteren.	id.
	d. den derden Donderdag in Juli.	id.
	e. Donderdag voor 21 September. (1)	id.
	f. Donderdag voor Allerheiligen.	id.
Vierlingsbeek (2)	*a.* den derden Vrijdag in Januari.	Varkens.

(1) Valt deze Donderdag op 17 September, dan daags daarna.
(2) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Vierlingsbeek (Vervolg)	*b.* Maandag nà den 2en Februari.	Paarden, hoornvee en varkens.
	c. den derden Donderdag in Maart.	id.
	d. Donderdag nà Paschen.	Varkens.
	e. den derden Donderdag in April.	id.
	f. den derden Vrijdag in Mei.	id.
	g. den derden Vrijdag in Juni.	id.
	h. den derden Vrijdag in Juli.	id.
	i. den derden Vrijdag in Aug.	id.
	j. den derden Vrijdag in Sept.	id.
	k. den derden Vrijdag in Oct.	id.
	l. den eersten Donderdag in November.	Paarden, hoornvee en varkens.
	m. den derden Vrijdag in Dec.	Varkens.
Waalre (1)	*a.* den eersten Maandag nà 15 April.	Rundvee en paarden.
	b. Woensdag voor de kermis, welke invalt Zondag nà 15 Aug.	id.
	c. den eersten Maandag nà 10 October.	id.
Waalwijk (1)	*a.* den laatsten Donderdag van iedere maand.	Paarden, runderen, varkens, schapen, graan en andere landbouwvoortbrengselen, linnen en lakens.
	b. den tweeden Donderdag in April.	id.
	c. den tweeden Donderdag in Sept.	id.
	d. den tweeden Donderdag in Oct.	id.
Waspik (1)	*a.* Donderdag nà den tweeden Zondag in Maart.	Vee.
	b. Maandag nà den derden Zondag in October.	id.
Willemstad	*a.* den tweeden Dinsdag in Juni. (2)	Paarden.
	b. den tweeden Woensdag in September (3)	id.

(1) Valt een marktdag op een R. K. feestdag, dan daags daarna.
(2) Indien 1 Juni op Woensdag valt, dan den *eersten* Dinsdag dier maand.
(3) Indien 1 September op Donderdag valt, dan den *eersten* Woensdag dier maand.

Gemeenten.	Dagen waarop de jaarmarkten gehouden worden.	Aard der jaarmarkten.
Woudrichem	*a* den 24en Juli. (1)	Paarden.
	b. den eersten Donderdag in October.	id.
	c. elken Donderdag	Vee, boter, veldgewassen en andere handelsartikelen.
Wouw	Den derden Vrijdag in Maart, April en October.	Paarden en vee.
Zevenbergen	*a*. den derden Woensdag in April.	id.
	b. Woensdag in de week volgende nà den feestdag van den H. Bartholomeus (24 Augustus)	id.
	c. daags na de groote Gorinchemsche markt (doorgaans vallende op den derden Woensdag in November).	id.

(1) Valt deze dag op Zondag, dan daags daarna.

Zie ook: *Belastingen, Plaatselijke (Marktgelden).*

MATEN EN GEWICHTEN.

453 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 4 *Augustus* 1865 *G nr.* 45, *aan de gemeentebesturen in het Arrondissement 's-Hertogenbosch;* IJK VAN MATEN EN GEWICHTEN (*Prov. Bijbl.* 1865 *nr.* 77).

Naar aanleiding eener missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 28 Julij jl. nr. 159, 2e afdeeling, hebben wij de eer u uit te noodigen om aan den IJker der maten en gewigten in het arrondissement *'s Hertogenbosch* inzage te geven, wanneer hij zich tot dat einde bij u aanmeldt, van de bij u berustende jaarlijksche opgaven der belastingschuldigen, door de ontvangers der directe belastingen, ingevolge art. 7 der wet van den 4 Julij 1850 (*Staatsblad nr.* 37) aan u toegezonden.

454 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 13 *April* 1869 *G nr.* 39, *aan de gemeente- en waterschapsbesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende het* GEBRUIK DER SYSTEMATISCHE NAMEN VAN MATEN EN GEWICHTEN. (*Prov. Bijbl.* 1869 *nr.* 47).

No. 250. *'s Gravenhage, den* 8 *April* 1869.

Uit art. 3 van het ontwerp van wet betreffende de maten, gewigten en weegwerktuigen zal U reeds gebleken zijn, dat de Regering de in vroegere ontwerpen voorgestelde terminologie der maten en gewigten in zoover gewijzigd heeft, dat het gebruik der tegenwoordige, naast dat der systematische namen, geoorloofd is.

Deze maatregel draagt echter een tijdelijk karakter. Volgens art. 44 moet de wet binnen tien jaren worden herzien. Dat tijdvak is gesteld tot geleidelijke, doch uitsluitende invoering der terminologie, die van ons maten en gewigtenstelsel een integrerend deel uitmaakt.

Op de Regering rust hoofdzakelijk de taak om de voorbereiding tot die invoering te bevorderen.

Daartoe komt in de eerste plaats in aanmerking het bezigen van geene andere dan de systematische benamingen in alle van de Regering uitgaande stukken, waarin van maat of gewigt sprake is.

Zal echter deze maatregel doel treffen, dan behooren ook alle besturen, collegien en ambtenaren in hunne briefwisseling, zoowel met de Regering, als met de onder hen ressorterende ligchamen of personen, het gegeven voorbeeld te volgen.

Daartoe roep ik Uwe medewerking in.

Van Uwe handelingen ten deze kan vooral afhangen of het metrieke stelsel langzamerhand eene waarheid in ons vaderland worden zal. Uwe dagelijksche briefwisseling met de gemeentebesturen en Uwe verhouding tot een groot aantal ambtenaren in de provincie geven den gereeden weg aan om het uitsluitend gebruik der internationale terminologie te verzekeren.

Ik heb alzoo de eer U uit te noodigen eene algemeene aanschrijving aan de onder U ressorterende besturen, collegien en ambtenaren te rigten, om, op het voetspoor der Regering, geene andere benamingen voor maten en gewigten te bezigen dan de systematische, zoowel in hunne correspondentie met Uwe vergadering, als in die met aan hen ondergeschikte ligchamen en personen.

455 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 21 *Mei* 1869 *G nr.* 104, *aan de gemeente- en waterschapsbesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende het* GEBRUIK DER SYSTEMATISCHE NAMEN VAN MATEN EN GEWICHTEN. (*Prov. Bijbl.* 1869 *nr*, 57).

No. 228. *'s Gravenhage, den* 8 *Mei* 1869.

Naar ik vermeen, wordt de uitnoodiging, vervat in mijne

circulaire van 8 April jl. no. 250, 12e afdeeling Nijverheid, hier en daar zoo opgevat als of het in mijne bedoeling gelegen had een verbindend voorschrift tot het bezigen der systematische benamingen voor de maten en gewigten te geven.

Hoe wenschelijk het ook zij, dat die namen meer en meer in zwang komen, kon zoodanig voorschrift nimmer de strekking mijner gemelde circulaire zijn; zij bepaalde zich tot eene opwekking om de systematische namen te bezigen.

Mogt het uitsluitend gebruik dier namen niet terstond overal met ingenomenheid begroet worden of welligt hier of daar eenige zwarigheid opleveren, het bezigen der vroegere benamingen, die trouwens ook in de wet van 7 April jl. (Staatsblad no. 57) opgenomen zijn blijft geoorloofd; deze zouden, zoo noodig in parenthesi, nevens de systematische namen kunnen gevoegd worden.

Ik laat het aan U over om mijne bovengemelde circulaire door den inhoud dezer aan te vullen en nader te verklaren.

456 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 8 *Juli* 1869 *A nr.* 5, *aan de Collegien van Zetters der Directe belastingen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende het* GEBRUIK DER SYSTEMATISCHE NAMEN VAN MATEN EN GEWICHTEN. (*Prov. Bijbl.* 1869, *nr.* 71).

De Minister van Financien heeft goedgevonden en verstaan te doen afgaan de volgende aanschrijving:

De aandacht van alle ambtenaren, onder het Departement van Financien behoorende, wordt gevestigd op de wet van 7 April 1869 (*Staatsblad* no. 57, *Verzameling* no. 89), betreffende de maten, gewigten en weegwerktuigen.

Ofschoon volgens die wet het gebruik der in art. 3 genoemde Nederduitsche namen geoordeeld blijft, is dit alléén als maatregel van overgang toegestaan. Het tijdvak van tien

jaren, binnen hetwelk de wet volgens art. 44 moet worden herzien, is gesteld tot geleidelijke doch uitsluitende invoering van de systematische namen (*kilogram*, *meter*, *liter*, *hektare*, enz.)

Die invoering kan bevorderd worden door in alle brieven, documenten en andere stukken, tot de dienst betrekkelijk, de systematische namen te gebruiken.

De ambtenaren worden mitsdien uitgenoodigd om voortaan in de stukken, hunne administratie betreffende, te schrijven, *kilogram* in plaats van *pond*, *meter* in plaats van *el*, *hektoliter* in plaats van *mud* of *vat*, *are* in plaats van *roede*, enz.

Ofschoon de wet eerst met 1 Januari 1870 in werking komt, zal het mij aangenaam zijn dat deze schrijfwijs reeds van nu af gevolgd wordt.

In kennisgevingen aan 't publiek of aan belanghebbenden, voorwaarden, catalogussen en biljetten van verkoop of verpachting, in overeenkomsten en in 't algemeen in alle stukken, niet uitsluitend gerigt aan Rijksambtenaren, de documenten der in- en uitgaande regten en accijnsen uitgezonderd, moet echter tot meerdere duidelijkheid achter den systematischen de Nederduitsche naam gevoegd worden, op deze wijs: 100 *kilogram* (*pond*), 200 *hektare* (*bunder*), 1.9 *meter* (*el*) enz.

In formulieren waarin de woorden *bunder*, *roede*, *el*, *pond*, *vat*, enz. gedrukt voorkomen, moeten voorts, zoolang de voorraad strekt, alléén de Nederduitsche namen gebruikt worden.

Aan de ambtenaren der in- en uitgaande rechten en accijnsen en der registratie zullen naar aanleiding van art. 26, 2de zinsnede der wet, en aan de ambtenaren der registratie bovendien, naar aanleiding van de artt. 7, 8 en 9 der wet later de noodige bijzondere voorschriften worden gegeven.

457 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 26 November 1869 G nr. 2, aan de gemeentebesturen en het schooltoezicht in Noord-Brabant; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken ¡tende* GEBRUIK VAN MATEN EN GEWICHTEN BIJ HET LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1869 *nr.* 118).

Onder mededeeling eener aanschrijving van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 15 dezer No. 276, verzoeken wij de gemeentebesturen bij deze dringend te zorgen dat in alle openbare scholen hunner gemeente aanwezig zij een volledig stel maten en gewichten.

Wij vestigen tevens de bijzondere aandacht op het nut van den kubus als leermiddel om den kinderen op aanschouwelijke wijze een voorstelling te geven van vlakte- en inhoudsmaten en van het onderling verband tusschen de verschillende maten en gewichten.

Bedoeld leermiddel dient eene afmeting te hebben van 1 kubieke decimeter en zoo uit elkaar genomen te kunnen worden dat op aanschouwelijke wijze blijkt dat 1 *vierkante* decimeter gelijk is aan 100 vierkante centimeters en 1 *kubieke* decimeter gelijk aan 1000 kubieke centimeters. Enz.

No. 276.

's Gravenhage, den 15 *November* 1869.

In de laatst gehouden vergadering der inspecteurs van het lager onderwijs werd, zooals U reeds uit de U toegezonden notulen zal zijn gebleken, er op gewezen, dat op vele openbare scholen nog geene uitvoering zoude zijn gegeven aan de voorschriften tot aanschaffing van een volledig stel maten en gewigten voor de lagere school. Naar aanleiding daarvan heb ik de eer U uit te noodigen de gemeentebesturen in Uwe provincie er aan te herinneren

dat zoodanig stel volgens de bestaande voorschriften op de openbare school niet mag ontbreken.

Ik voeg hierbij een tweetal exemplaren van eene vergelijkende tabel der namen van de maten en gewigten, welke door mij, ter geleidelijke invoering van de nieuwe benamingen op de volksschool, aan het onderwijzend personeel der openbare scholen is toegezonden. Enz.

458 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 23 *November* 1871 *G. nr.* 3, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MEDEDEELING AAN DE STATIONSCHEFS VAN HET TIJDSTIP VAN IJK EN HERIJK. *(Prov. Bijbl.* 1871 *nr* 117).

No. 170.
— *'s Gravenhage* 14 *November* 1871.

Volgens art. 15, litt. *a* de wet van 7 April 1869 *(Staatsblad* no. 57), bepalen de Gedeputeerde Staten het tijdstip, waarop in elke gemeente de verificatie en stempeling der maten, gewichten enz. zullen plaats hebben. De gemeentebesturen brengen dat tijdstip ter kennis van belanghebbenden door voorlezing, omroeping en aanplakking. De meeste dier besturen hebben evenwel begrepen, dat die wijze van kennisgeving voor de ver afgelegen spoorwegstations, welker chefs in het belang van de dienst en de veiligheid, hunne standplaats niet mogen verlaten, in den regel onvoldoende zou zijn en daarom als gewoonte aangenomen de stationschefs, door mondelinge kennisgeving met het tijdstip van den herijk bekend te maken.

In eene gemeente, waar van deze gewoonte was afgeweken, heeft zich het geval voorgedaan, dat de politie procesverbaal heeft opgemaakt tegen een stationschef wegens overtreding van boven aangehaald wetsartikel, en de gewigten, die niet te zijner tijd tot den herijk waren aangeboden, in beslag heeft genomen. Het gevolg hiervan is geweest dat,

wegens dit ter goede trouw gepleegd verzuim, de stationschef aan vervolging en de publieke dienst van den spoorweg aan stremming is bloot gesteld.

Ter voorkoming van dergelijk ongelegenheden in het vervolg, heb ik de eer uw Collegie te verzoeken de gemeentebesturen aan te bevelen, door tijdige toezending van een afschrift of afdruk der publicatie aan de stations, het tijdstip van den herijk aan de stationschefs bekend te maken.

459 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 24 *Augustus* 1882 *G nr.* 322, *aan de burgemeesters; aanwijzing van* LOCALEN VOOR HET VERRICHTEN VAN DEN IJK EN HERIJK *der maten, gewichten en weegwerktuigen* (*Prov. Bijbl.* 1882 *nr.* 96).

Herhaaldelijk zijn bij ons door de IJkers klachten ingebracht over den onvoldoenden toestand van sommige localen die voor den ijk en herijk worden beschikbaar gesteld.

Wij noodigen U dringend uit te bevorderen dat aan de herhaalde klachten der IJkers, voor zoover die op uwe gemeente toepasselijk mochten zijn, thans een einde kome.

Mocht van Uwentwege geen geschikt locaal voor bedoelde werkzaamheden kunnen verstrekt worden, dan verzoeken wij U in tijds hiervan kennis te geven aan den betrokken IJker, Chef van dienst, en hem behulpzaam te zijn in het vinden van zoodanig vertrek.

460 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 5 *December* 1907 *G nr.* 51, *aan de gemeente besturen;* INSTRUCTIE VOOR HET PERSONEEL VAN HET IJKWEZEN. (*Prov. Bijbl. nr.* 138).

De Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel heeft bij beschikking van 15 November jl. No. 4166, afdeeling Nijverheid, vastgesteld eene nieuwe instructie voor de dienst van het personeel van het IJkwezen.

Die instructie komt voor in het Bijvoegsel tot het Staatsblad van dit jaar en vervangt die van 25 Januari 1873 No. 174, welke is opgenomen in het Provinciaalblad No. 15 van 1873, dat bij deze wordt ingetrokken.

Wij doen U hierbij opmerken, dat art. 11 dier instructie o. a. inhoudt hetgeen hier volgt:

„5. De herijk der maten en gewichten geschiedt in de „ijkkantoren en in de door de Burgemeesters der betrokken gemeenten beschikbaar gestelde lokalen.

„6. Mocht het lokaal, door den Burgemeester aange- „wezen, naar de meening van den ijker niet geschikt zijn, „dan wendt de ijker, chef van dienst, zich tot Gedeputeerde „Staten, die daaromtrent beslissen.

„7. Een lokaal, dat tot het houden eener herijkzitting „is aangewezen, wordt o. a. beschouwd als niet geschikt te „zijn, wanneer tijdens de zitting of gedurende twee uren „vóór het begin en twee uren na afloop daarvan in die „localiteit sterke drank in het klein zou worden verkocht, „geschonken, toegediend of verstrekt."

Blijkens artikel 8 der nieuwe instructie, behooren thans *alle* gemeenten dezer provincie tot den kring van het ijkkantoor 's Hertogenbosch, met het kantoormerk 1, zoodat bij deze mede worden ingetrokken onze aanschrijvingen, die voorkomen in de Provinciale bijbladen No. 107 van van 1893 en No. 93 van 1904.

De indeeling in twee groepen blijft echter voor den herijk behouden. Zij is de volgende:

1e groep.

Alem c. a., Beers, Bergen op Zoom, Berghem, Berlicum, Beugen c. a., Boekel, Bokhoven, Boxmeer, Boxtel, Breda, Cromvoirt, Cuijk c. a., Deursen c. a., Dieden c. a., Dinteloord c. a., Dinther, den Dungen, Empel c. a., Engelen, Erp, Esch, Escharen, Fijnaart c.a., Gassel, Geertruidenberg, Geffen, Grave, Halsteren, Haps, Heesch, Heeswijk, Helvoirt, Her-

pen, 's Hertogenbosch, Hoeven, Hooge- en Lage- Zwaluwe, Huybergen, Huisseling c. a., Klundert, Liempde, Linden, Lith, Lithoijen, Maashees c. a., Made c. a., Megen c. a., St. Michielsgestel, Mill c. a., Nieuw-Vossemeer, Nistelrode, Nuland, St. Oedenrode, Oeffelt, Oijen c. a., Oploo c. a., Oss, Ossendrecht, Oudenbosch, Oud- en Nieuw- Gastel, Putte, Raamsdonk, Ravenstein, Reek, Roosendaal c. a., Rosmalen, Rucphen, c. a., Sambeek, Schaijk, Schijndel, Standdaarbuiten, Steenbergen c. a., Teteringen, Uden, Veghel, Velp, Vierlingsbeek, Vught, Wanroy, Willemstad, Woensdrecht, Wouw, Zeeland en Zevenbergen.

2e groep.

Aalst, Aarle-Rixtel, Almkerk, Alphen c. a., Andel c. a., Asten, Baardwijk, Baarle-Nassau, Bakel c. a., Beek en Donk, Bergeyk, Berkel, Besoijen, Best, Bladel c. a., Borkel c. a., Budel, Capelle, Chaam, Deurne c. a., Diessen, Dommelen, Dongen, Drongelen c. a., Drunen, Duizel c. a., Dussen c. a., Eersel, Eindhoven, Etten c. a., Geldrop, Gemert, Gestel c. a., Giessen, Gilze c. a., Ginneken c. a., Goirle, 's Gravenmoer, Haaren, Hedikhuizen, Heesbeen c. a., Heeze, Helmond, Herpt, Heusden, Hilvarenbeek, Hooge- en Lage-Mierde, Hoogeloon c. a., Leende, Lierop, Lieshout, Loon op Zand, Luijksgestel, Maarheeze, Meeuwen c. a., Mierlo, Moergestel, Nieuwkuyk c. a., Nunen c. a., Oerle, Oirschot, Oisterwijk, Oostelbeers c. a., Oosterhout, Oudheusden, Princenhage, Reusel, Riethoven, Rijsbergen, Rijswijk, Soerendonk c. a., Someren, Son c. a., Sprang, Stiphout, Stratum, Strijp, Terheijden, Tilburg. Tongelre, Udenhout, Valkenswaard, Veen, Veldhoven c. a., Vessem c. a., Vlierden, Vlijmen, Vrijhoeve-Capelle, Waalre, Waalwijk, Waspik, de Werken c. a., Werkendam, Westerhoven, Woensel, Woudrichem, Wijk c. a., Zeelst, Zesgehuchten en Zundert.

461 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 5 *November* 1908 *G nr.* 318, *aan de gemeentebesturen;* LOCALEN VOOR HET VERRICHTEN VAN DEN IJK EN HERIJK. (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 137).

Op verzoek van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, dd. 1 Juli j.l. nr. 3318, afd. Nijverheid, zullen voortaan in ons besluit tot bepaling der tijdstippen voor den herijk telkens o. a. worden medegedeeld de eischen die door den Minister gesteld worden voor een lokaal tot het verrichten dier werkzaamheden bestemd.

Aangezien deze eenigszins afwijken van ons voorschrift, opgenomen in het Provinciaal bijblad nr. 105 van 1898, hebben wij gemeend dat te moeten intrekken, waarvan wij U bij deze kennis geven.

MIDDELEN VAN VERVOER.

462 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 3 December* 1885 *G nr.* 130, *aan de gemeentebesturen;* TARIEVEN VAN OPENBARE MIDDELEN VAN VERVOER (*Prov. Bijbl.* 1885 *nr.* 108).

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid deelt ons mede, dat het meermalen is voorgekomen, dat door de Rekenkamer aan zijn Departement inlichtingen werden gevraagd omtrent tarieven van vrachtprijzen voor het vervoer van personen en bagage van openbare middelen van vervoer, die echter niet altijd voldoende konden worden verstrekt.

Het is den Minister daarom wenschelijk voorgekomen van de invoering van nieuwe of de wijziging van bestaande tarieven der ondernemingen, waarop de wet van 23 April 1880 (*Staatsblad* No. 67) van toepassing is, voortdurend en volledig op de hoogte te worden gehouden.

Ten einde aan 's Ministers verlangen te kunnen voldoen, verzoeken wij U, zoodra van de invoering of wijziging van eenig tarief van vervoer, overeenkomstig art. 2 of 4 van voormelde wet, aan U wordt kennis gegeven, den betrokken ondernemer uit te noodigen aan ons *tien* exemplaren van dat tarief te doen toekomen.

Het zal ons aangenaam zijn, dat door U hierop nauwlettend worde toegezien.

463 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 25 *Januari* 1912 *G nr.* 111, *aan de gemeentebesturen; jaarlijksche opgaaf betreffende* OPENBARE MIDDELEN VAN VERVOER (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 13).

Blijkens ontvangen mededeeling van den Minister van Waterstaat, is het diens ambtgenoot van Oorlog wenschelijk

voorgekomen, dat in de opgaven omtrent de in Uwe gemeente aanwezige stoombootdiensten (waarop betrekking had ons schrijven van 30 December 1880, G. nr. 158, prov. bijblad 1880, nr. 103) ook worden opgenomen de juiste adressen der maatschappijen, vennootschappen en eigenaars, benevens het laadvermogen der stoombooten in tonnen van 1000 K.G. volgens de meetbrieven.

Wij hebben de eer U te verzoeken Uwe opgaven ingericht volgens het hierbijgaand model, telken jare vóór den 15^n Maart, eerstmaal vóór den 15^n Maart dezes jaars, aan ons in te zenden.

Zie ook: *Scheepvaart, Spoor- en tramwegen.*

STAAT van Stoombootdiensten, waarvan de onderneming gevestigd is in de { Provincie / Gemeente }

op 1 Januari 19

PLAATS, waar de onderneming gevestigd is.	NAAM en ADRES der ONDERNEMING	NAMEN der STOOMBOOTEN.	Aard en strekking van den dienst, met opgave der plaatsen tusschen welke hij wordt uitgeoefend.	Lengte in M	Breedte in M	Grootste diepgang der beladen boot in M.	Laadvermogen in tonnen van 1000 K.G. volgens de meetbrieven	Maximum aantal personen, dat op elke boot vervoerd kan worden.	Maximum aantal paarden met maximum aantal personen, die gelijktijdig op elke boot vervoerd kunnen worden.	Plaatsen, welke door de booten worden aangedaan, waar vaste aanlegboofden of bruggen zijn, geschikt tot het in- of uitladen van paarden	Opmerkingen.

MILITAIRE ZAKEN.

Verschillende voorschriften.

464 *Circulaires van den Commissaris des Konings; mededeeling van de namen der Staten, waar Nederlanders niet aan den* VERPLICHTEN KRIJGSDIENST *zijn onderworpen of ten aanzien der dienstplichtigheid het* BEGINSEL VAN WEDERKEERIGHEID *is aangenomen.*

Kortheidshalve is uit deze circulaires het volgende uittreksel gemaakt:

Circulaire van 30 November 1861 A nr. 20 (Prov. Bijbl. nr. 121): België, Groot-Brittannië, Italië (voor zooveel betreft de Staten van Koning Victor Emmanuel), Oostenrijk, Portugal, Spanje en Turkije.

Circulaire van 8 Januari 1862 A nr. 6 (Prov. Bijbl. nr. 3): Brazilië, Denemarken, Frankrijk, Griekenland, Kerkelijke Staat, Vereenigde Staten van Amerika, Zweden.

Circulaire van 1 Februari 1862 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 13): Rusland.

Circulaire van 22 September 1862 A nr. 5 (Prov. Bijbl. nr. 114): Zwitserland.

Circulaire van 29 December 1884 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 115): alle Staten van het Duitsche Rijk.

465 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 26 *April* 1867 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* INKWARTIERINGEN *enz. van militairen* (*Prov. Bijbl.* 1867 *nr.* 58).

No. 189. *'s-Gravenhage, den* 18 *April* 1867.

Mijn ambtgenoot van Oorlog deelt mij mede, dat bij he

ten uitvoer leggen van 's Konings besluit van 29 Maart jl. (*Staatsblad* n°. 18) de kommandanten van korpsen of onderdeelen bij beschikking van 4 April jl. door Zijne Excellentie zijn aangeschreven om overeenkomstig art. 6 der wet van 14 September 1866 (*Staatsblad* n°. 138), de verschuldigde schadevergoedingen wegens inkwartieringen enz.: dadelijk ter beschikking te stellen van de Burgemeesters, aan wie de aanvragen zijn gedaan; dat evenzoo de hoofden en directeuren van inrigtingen en magazijnen van wapenen, kleeding, uitrusting, geneesmiddelen, levensbehoeften of ander oorlogsmaterieel, uitgenoodigd zijn er voor te zorgen, dat het verschuldigde ter zake van op grond der wet gedane verstrekkingen, al dadelijk ter beschikking worde gesteld van den betrokken Burgemeester, weshalve het indienen van declaratiën door dezen te dier zake niet meer zal behoeven plaats te hebben.

Ik verzoek U H.E.G. dit overeenkomstig het verlangen van mijn ambtgenoot ter kennis te brengen van de gemeentebesturen in Uwe provincie en tevens er hunne aandacht op te vestigen, dat voor zooveel verstrekkingen betreft nopens het vervoer van alleen reizende zieke militairen, het inkwartieren van opkomende manschappen der nationale Militie en in andere onvoorziene omstandigheden, bedoeld bij de laatste alinea van art. 6 der wet, het voortdurend noodig zal blijven, dat de verschuldigde schadeloosstellingen *bij wijze van voorschot* uit de gemeentekassen worden voldaan. De te dezer zake op te maken declaratiën, even als die wegens door het Rijk verschuldigde veergelden voor alleen reizenden, ingerigt overeenkomstig de voorschriften, welke daaromtrent tot dus verre hebben gegolden, zal mijn ambtgenoot op de gebruikelijke wijze tegemoet zien, ten einde op de teruggave der gedane betalingen orde te stellen.

466 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 25 Januari 1896 A nr. 5, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* MISBRUIK VAN WAPENEN (*Prov. Bijbl.* 1896 *nr.* 17).

IIe Afdeeling.
No. 38. *'s-Gravenhage,* 21 Januari 1896.

Het komt somwijlen voor, dat door militairen, die zich met verlof of permissie bevinden, in plaatsen waar geen garnizoen ligt, misbruik van hunne wapenen wordt gemaakt.

Ik zou er prijs op stellen, dat in zoodanige gevallen door de betrokken burgemeesters, rechtstreeks aan het Departement van Oorlog werd kennis gegeven van zulke misbruiken, met vermelding van den naam en van het korps van den betrokken militair en, zoo mogelijk, onder mededeeling, of deze aanleiding heeft gegeven tot het misbruiken van zijn wapen, dan wel of hij tot dat feit is geprovoceerd.

Ik veroorloof mij de welwillende medewerking van UHooggedelgestrenge in te roepen, opdat aan mijn verzoek zooveel mogelijk worde voldaan.

467 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 5 *Juni* 1897 *A nr.* 11, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over toepassing van* ART. 13 DER INKWARTIERINGSWET (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 75).

No. 2633.
AFDEELING B.B. *'s-Gravenhage,* 3 Juni 1897.

Ik heb de eer U H.E.G. te berichten, dat, naar mijne meening, bij de toepassing van nevensvermeld wetsartikel de nieuwe wet op de personeele belasting moet gelden.

Door gemeentebesturen is echter de vraag gesteld, of tot de in al. 1 van art. 13 der wet van 14 September 1866 (S. no. 138) voor inkwartiering aangewezen woningen al of niet gerekend moeten worden die perceelen, waarvoor ingevolge art. 6 der wet van 16 April 1896 (S. no. 72) vermindering van belasting wordt toegestaan. Het komt mij, na overleg met den Minister van Oorlog, voor, dat die vermindering, als in genoemd art. 13 niet bedoeld, niet ontslaat van de verplichting, om aan de vordering van inkwartiering en onderhoud te voldoen.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken de burgemeesters in uw gewest dienovereenkomstig in te lichten.

468 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 26 *Juni* 1897 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* AFGIFTE BEWIJS VAN GOED GEDRAG (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 82).

No. 2675.
Afdeeling B.B. *'s-Gravenhage,* 24 Juni 1897.

Reeds herhaalde malen is er door den Minister van Oorlog over geklaagd, dat de opgave van vonnissen, zooals die geschieden moet op de voor het aangaan van eene militaire dienstverbintenis vereischte, door de burgemeesters af te geven bewijzen van goed gedrag, na het aangaan der verbintenis zeer onvolledig bleek te zijn.

Naar aanleiding hiervan heb ik in overleg met de Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog, en met intrekking der dezerzijdsche aanschrijving van 1 Mei 1885 no. 1803 afd. B.B., besloten de thans ten deze geldende regeling te vervangen door de navolgende.

Voortaan moeten op bovenbedoelde bewijzen alleen worden vermeld, de na het 10e levensjaar gewezen, onherroepelijk geworden veroordeelingen wegens gemeene en militaire

misdrijven, wegens overtredingen van de artt. 432 en 483 van het Wetboek van Strafrecht en tot plaatsing in eene Rijkswerkinrichting, krachtens het 4e lid van art. 453 van het Wetboek van Strafrecht.

Telkens wanneer door een burgemeester met boven omschreven doel een bewijs van goed gedrag moet worden afgegeven, zal hij zich hebben te wenden tot den officier van justitie bij de arrondissementsrechtbank, binnen wier ressort de geboorteplaats van den persoon in quaestie is gelegen, of, mocht die plaats buiten het Rijk in Europa zijn gelegen of onbekend zijn, tot den Raad-Adviseur, Chef der 2e Afdeeling van het Departement van Justitie, ten einde langs dien weg de vereischte gegevens te erlangen.

Ik heb de eer UHEG. te verzoeken het bovenstaande ter kennis te brengen, van de burgemeesters in Uw gewest.

469 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 17 *Augustus* 1898 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen*; *mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MILITIEPLICHTIGHEID VAN VREEMDELINGEN (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 85).

No. 1198[1] M. S.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage*, 15 Augustus 1898.

Bij het laatste lid van art. 1 van het op 8 September 1896 te 's-Gravenhage tusschen Nederland en Japan gesloten, bij de wet van 2 Mei 1897 (Staatsblad no. 129) goedgekeurd verdrag van handel en scheepvaart (zie ook staatsblad no. 199) van 1897, is bepaald:

„The subjects of either of the contracting Parties residing „in the dominions and possessions of the other shall be „exempted from all compulsory military service whatsoever, „wether in the army, navy, national guard, or militia; from „all contributions imposed in lieu of personal service; and „from all forced loans or military exactions or contributions".

Tengevolge van deze bepalingen van voormeld verdrag, dat op 17 Juli 1899 in werking zal treden zie Nederlandsche Staatscourant van 27 Juli 1898 no. 173), zullen, te rekenen van eerstgenoemden datum, hier te lande gevestigde onderdanen van Japan, — op wie, voor zoover ze niet tevens Nederlander zijn, blijkens de mededeelingen van mijn Departement van 24 December 1880 no. 15 M. en 6 September 1881 no. 1130 M. afd. M. S., de slotbepaling van art. 15 der wet betrekkelijk de Nationale Militie reeds van toepassing is, — eveneens vrijgesteld zijn van allen gedwongen militairen dienst van welken aard ook, hetzij bij het leger, de marine of de schutterij, zoomede van alle heffingen, opgelegd ter vervanging van persoonlijken dienst en van alle gedwongen geldleeningen of lasten of bijdragen voor militaire doeleinden.

Wegens den bedongen vrijdom van dienst bij de schutterij komt het mij het meest eenvoudig voor, dat de onderdanen van Japan, die anders voor inschrijving in aanmerking zouden komen, niet voor de schutterij worden ingeschreven en dat alzoo in zoover te hunnen aanzien gevolgd worden hetgeen met betrekking tot de militie bereids ingevolge de slotbepaling van art. 15 der militiewet geldt voor onderdanen van Japan, die anders aan inschrijving voor de militie onderworpen zouden zijn.

Bovenvermelde gunstige bepalingen, zijn naar het oordeel van den Minister van Buitenlandsche Zaken en van mij, te rekenen van 17 Juli 1899, ook toepasselijk op hier te lande gevestigde onderdanen van Italië, Liberia *), Oostenrijk, Oranje-Vrijstaat, Portugal, Perzië en Zwitserland, en wel als gevolg van hetgeen bij verdragen tusschen Nederland en die Staten gesloten, gestipuleerd is aangaande behandeling op den voet van de meest begunstigde vreemde natie. Zie de verdragen opgenomen in het Staatsblad:

---

*) Ten aanzien van Liberia zie hierachter de circulaire van 8 Januari 1900 A nr. 1.

no. 106 van 1864, met Italië,
„ 77 „ 1864, „ Liberia,
„ 90 „ 1867, „ Oostenrijk,
„ 177 „ 1897, „ Oranje-Vrijstaat,
„ 74 „ 1875, „ Portugal,
„ 10 „ 1858, „ Perzië, en
„ 137 „ 1878, „ Zwitserland.

Mitsdien kunnen onderdanen van genoemde Staten hier te lande niet verplicht worden tot dienst bij de militie of bij de schutterij, en zal, te rekenen van 17 Juli 1899, met betrekking tot deze onderwerpen te hunnen aanzien gehandeld moeten worden als, blijkens het bovenstaande, geschieden moet ten opzichte van onderdanen van Japan.

Voor zooveel onderdanen van Italië, Oostenrijk, Portugal en Zwitserland en de militie betreft, zal de toestand geen verandering ondergaan, aangezien de onderdanen van deze Staten reeds ingevolge de slotbepaling van art. 15 der militiewet niet aan inschrijving voor de militie onderworpen zijn blijkens de mededeelingen van mijn Departement: voor Italië, Oostenrijk en Portugal, van 27 November 1861 no. 155, 4e afd., en voor Zwitserland van 17 September 1862 no. 145, 4e afd. M.

Op onderdanen van Liberia, Oranje-Vrijstaat en Perzië is thans de slotbepaling van art. 15 der militiewet niet toepasselijk. Te rekenen van 17 Juli 1899 zal hierin alzoo verandering komen en zullen de onderdanen van genoemde Staten, die niet tevens Nederlander zijn, evenmin aan inschrijving voor de milite onderworpen zijn.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken, den inhoud dezes ter kennis te brengen van Burgemeester en Wethouders der gemeenten in Uwe provincie.

470 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 30 September 1899 A nr. 2, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MILITIE- EN INKWARTIERINGS-PLICHTIGHEID *van in Nederland gevestigde burgers van de Vereenigde Staten van Mexico* (*Prov. Bijbl.* 1899 *nr.* 110).

No. 992. M. & S.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage*, 28 September 1899.

Bij het 2e lid van artikel I van het bij de wet van 8 April 1899 (Staatsblad No. 92) goedgekeurd, op 22 September 1897 tusschen Nederland en de Vereenigde Staten van Mexico gesloten tractaat van handel en vriendschap is bepaald, dat de wederzijdsche onderdanen en burgers der beide Hooge contracteerende Partijen onder *alle andere* (niet in het 1ste lid vermelde) *opzichten* volkomen gelijkgesteld worden met de onderdanen der meest bevoorrechte vreemde natie.

Deze bepaling brengt, naar het oordeel van den Minister van Buitenlandsche Zaken en van mij, mede, dat de hier te lande gevestigde burgers van de Vereenigde Staten van Mexico ten aanzien o. a. van verplichtingen met betrekking tot de militie, de schutterij en het verstrekken van inkwartiering en onderhoud aan krijgsvolk en van transporten en leverantiën, voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd, moeten deelen in de voorrechten, bij het bij de wet van 2 Mei 1897 (Staatsblad No. 129) goedgekeurd verdrag van handel en scheepvaart, tusschen Nederland en Japan gesloten, aan de in Nederland gevestigde onderdanen van Japan toegekend.

Ten opzichte van eerstbedoelde personen is mitsdien, voor zooveel bovenvermelde onderwerpen betreft, te handelen overeenkomstig hetgeen bij mijn brief van 15 Augustus 1898,

afd. M. S. No. 1198[1] M. S., gezegd is omtrent onderdanen van de Staten, genoemd in de voorlaatste alinea van dien brief.

Vermits de uitwisseling der akten van bekrachtiging van het tractaat met de Vereenigde Mexicaansche Staten blijkens het Koninklijk besluit van 11 Augustus 1899 (Staatsblad No. 200) op 12 Juli 1899 heeft plaats gehad, treedt dat tractaat ingevolge zijn XVIIde artikel met 12 October eerstkomende in werking.

heb de eer U H.E.G. te verzoeken, een en ander ter kennis te brengen van Burgemeester en Wethouders der gemeenten in uwe provincie.

471 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 8 *Januari* 1900 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MILITIE- EN INKWARTIERINGSPLICHTIGHEID *van in Nederland gevestigde burgers van Rumenië en Liberia* (*Prov. Bijbl.* 1900 *nr.* 4).

No. 22 M. en S.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage*, 5 Januari 1900.

Bij het eerste lid van het eerste artikel der bij de wet van 11 December 1899 (Staatsblad no. 254) goedgekeurde, op 15 Maart te voren tusschen *Nederland* en *Rumenië* gesloten overeenkomst van handel en scheepvaart is bepaald: „Les ressortissants, les navires et les marchandises produits „du sol et de l'industrie de chacune des Hautes Parties „contractantes jouiront dans les territoires de l'autre des „privilèges, immunités ou avantages quelconques accordés „à la nation étrangère la plus favorisée."

Ten gevolge van deze bepaling zullen de hier te lande gevestigde onderhoorigen van het Koninkrijk Rumenië ten aanzien o. a. van verplichtingen met betrekking tot de militie,

de schutterij en het verstrekken van inkwartiering en onderhoud van krijgsvolk en van transporten en leverantiën voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd, moeten deelen in de voorrechten, bij het bij de wet van 2 Mei 1897 (Staatsblad no. 129) goedgekeurd verdrag van handel en scheepvaart tusschen *Nederland* en *Japan* gesloten, aan de in Nederland gevestigde onderdanen van Japan toegekend.

Ten opzichte van eerstbedoelde personen is mitsdien, voor zooveel bovenvermelde onderwerpen betreft, te handelen overeenkomstig hetgeen bij mijn brief van 15 Augustus 1898, afd. M. S., no. 1198[1] M. S., gezegd is omtrent onderdanen van de Staten, in de voorlaatste alinea van dien brief genoemd.

De uitwisseling van de akten van bekrachtiging der overeenkomst met *Rumenië* heeft op 22 December 1899 plaats gehad.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken, een en ander ter kennis te brengen van Burgemeester en Wethouders der gemeenten in Uwe provincie.

Tevens gelieve U hun mede te deelen, dat blijkens een bericht in de Nederlandsche Staatscourant van 13 December 1899, no. 293, de Regeering van de Republiek *Liberia* bij schrijven aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, d.d. 9 November te voren, het tractaat van vriendschap, handel en scheepvaart tusschen *Nederland* en *Liberia* van 20 December 1862 (zie Staatsblad van 1864, no. 77) heeft opgezegd. Dientengevolge zal dit tractaat, vermeld in mijn bovenaangehaalden brief van 15 Augustus 1898, op 9 November 1900 buiten werking treden en zal met dezen dag vervallen, hetgeen bij dien brief ten aanzien van hier te lande gevestigde onderdanen van de Republiek *Liberia* gezegd is.

472 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 23 Mei 1900 A nr. 2, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* INKWARTIERINGSPLICHTIGHEID, *van in Nederland gevestigde burgers van Rumenië* (*Prov. Bijbl.* 1900 *nr.* 55).

No. 836 M.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage*, 21 Mei 1900.

Bij artikel III van de in mijn schrijven van 5 Januari 1900, afd. M. S., No. 22 M. en S., vermelde overeenkomst tusschen Nederland en Rumenië is het volgende bepaald:

„Les ressortissants de chacune des deux Hautes Parties „contractantes seront exempts dans le territoire de l'autre „de tout service militaire et de toutes réquisitions extra-„ordinaires qui seraient établies par suite circonstances „exceptionnelles.

„Sont toutefois exceptées les charges qui sont attachées „à la possession d'un bien fonds, ainsi que les prestations „et réquisitions militaires auxquelles tous les nationaux „peuvent être appelés à se soumettre comme propriétaires, „fermiers ou locataires d'immeubles."

Blijkens eene door tusschenkomst van den Minister van Buitenlandsche Zaken ontvangen mededeeling van de Rumeensche Regeering, dd. 22 Maart/4 April jl., No. 5044, is bovenvermelde bepaling, wegens den inhoud van het tweede lid, in dien zin op te vatten, dat de vrijdom van verplichtingen zich voor de hier te lande gevestigde onderhoorigen van het Koninkrijk Rumenië, die in een der in dat lid omschreven gevallen verkeeren, niet uitstrekt tot het verschaffen van inkwartiering en onderhoud aan krijgsvolk en van transporten en leverantiën, voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd.

Ik heb de eer U H.E.G. hiermede in kennis te stellen, met verzoek om daarvan mededeeling te doen aan Burgemeester en Wethouders der gemeenten in uwe provincie.

473 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 8 Februari 1902 A nr. 2, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende overeenkomst tusschen Nederland en België aangaande* MILITIEPLICHT *van wederzijdsche onderdanen* (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 18).

No. 188. M. en S.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage*, 6 Februari 1902.

De bij de wet van 30 December 1901 (Stbl. No. 295) goedgekeurde, op 4 October 1900 te 's-Gravenhage tusschen Nederland en België gesloten overeenkomst van vrijdom van Militie- en Schutterplicht der wederzijdsche onderdanen bepaalt: „Les sujets néerlandais en Belgique et les sujets belges „dans les Pays-Bas seront exempts de toute obligation relative „au service militaire obligatoire soit dans l'armée, soit dans „la marine, soit dans la milice ou la garde civique."

Die overeenkomst, waarvan de akten van bekrachtiging op 1 Februari jl. zijn uitgewisseld, treedt, volgens haar tweede lid, in werking den 30sten dag na die uitwisseling en blijft van kracht tot het einde van een jaar te rekenen van den dag, waarop zij door de eene of de andere der Hooge contracteerende Partijen zal zijn opgezegd.

Bij de beraadslaging, in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 14 December 1901, over het ontwerp van bovenvermelde wet is door den Minister van Buitenlandsche Zaken in antwoord op de door het lid dier Kamer, Jhr. Mr. Van Karnebeek gedane vraag om inlichting omtrent de toepasselijkheid van de overeenkomst op personen, die zoowel Nederlander als Belg zijn, het volgende geantwoord:

„Mijnheer de Voorzitter! Ik ben in staat aan den ge„achten afgevaardigde uit Utrecht een antwoord te geven, „dat, naar ik meen, zijn bezwaren zal opheffen.

„De behandeling van het ontwerp-militiewet", — hier is

bedoeld het ontwerp der wet van 24 Juni 1901, Stbl. No. 159, — „heeft in deze Kamer plaats gehad in Februari jl. Op den „28sten van die maand is het amendement van den ge„achten afgevaardigde op de militiewet aangenomen.

„Die gebeurtenis heeft mijn ambtsvoorganger aanleiding „gegeven zich over den zin en de strekking van de conventie „nader in relatie te stellen met het Belgische Gouvernement.

„Op den 30sten Maart van dit jaar heeft hij aan Harer „Majesteits Gezant te Brussel geschreven, dat naar zijne „meening de conventie alleen betrekking had op personen, „die geen dubbele nationaliteit hebben, en dus alléén die „Nederlanders in België vrij van Militiedienst zouden zijn, „die niet tevens de Belgische nationaliteit bezitten, terwijl „omgekeerd de vrijdom van militairen dienst ingevolge deze „conventie slechts zoude worden verleend aan zulke Belgen „als niet tevens Nederlanders zijn, en hij vroeg of dit ook „de opvatting was van het Belgische Gouvernement.

„Daarop is den 14den Mei 1901 door den Belgischen „Minister van Buitenlandsche Zaken aan dien Gezant ge„antwoord, dat hij die opvatting volkomen deelde. Het „gedeelte van dien brief hierop betrekkelijk, zal ik zoo vrij „zijn voor te lezen.

„Het luidt aldus:

„„Son Excellence le Ministre des Affaires Etrangères à „„la Haye estime que sans aucun doute, l'exemption des „„sujets Belges par cette convention ne s'étend pas dans „„les Pays-Bas aux Néerlandais qui sont également Belges. „„Ces derniers par le fait qu'ils sont aussi bien Néerlandais „„doivent subir la loi Néerlandaise avec ses obligations „„aussi bien qu'avec ses privilèges.

„„Monsieur de Beaufort reconnait d'ailleurs que la situ„„tation sera la même en Belgique pour les Belges qui „„sont en même temps Néerlandais.

„„Le Gouvernement du Roi ne peut qu'acquiescer aux „„vues ainsi exposées par le Gouvernement de Sa Majesté „„la Reine des Pays-Bas"".

„Het komt mij voor, dat hieruit blijkt, dat de opvatting „van de Belgische Regeering, evenals die van de Neder-„landsche, volkomen strookt met het denkbeeld van den „geachten afgevaardigde”.

Het weder-antwoord van den Heer van Karnebeek luidde:

„Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat door de inlichtingen „van den Minister alle bezwaar tegen de conventie opge-„heven is, daar, al liet het artikel der conventie op dit „punt aan duidelijkheid te wenschen over, er toch geen „twijfel kan bestaan of de conventie op te vatten is in een „zin, die overeenstemt met de beslissing bij de behandeling „der militiewet hier in de Kamer genomen”.

Met betrekking tot militieplichtigheid hier te lande van Belgische onderdanen, die niet tevens Nederlander zijn, handhaaft de overeenkomst hetgeen rechtens was als gevolg van de slotbepaling van art. 15 der wet van 19 Augustus 1861 (Stbl. No. 72) en thans aangetroffen wordt in art. 15, 1° der Militiewet 1901 (Stbl. No. 212 van 1901).

Ten aanzien van de toepassing der schutterijwet van 11 April 1827 (Stbl. No. 17) op hier te lande gevestigde Belgische onderdanen, die niet tevens Nederlander zijn, behoort in den vervolge te worden gehandeld overeenkomstig de vierde alinea van den brief van mijn ambtsvoorganger van 15 Augustus 1898, Afdeeling Militie en Schutterijen, No. 1198[1] M. S. (van Maanen jg. 1898 blz. 1293).

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken, den inhoud dezes ter kennis te brengen van Burgemeester en Wethouders der gemeenten in Uwe provincie.

474 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *Augustus* 1902 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* HUWELIJKEN VAN BIJ DE MILITIE INGELIJFDEN (*Prov. Bijbl* 1902, *nr.* 113).

No. 1431 M.
Afdeeling M. S. *'s Gravenhage*, 15 Augustus 1902.

Door een Burgemeester is de vraag gedaan, of met het

oog op de thans geldende militiewet, volgens welke ingelijfden bij de militie te land en manschappen der zeemilitie tot het aangaan van een huwelijk niet meer behoeven de schriftelijke toestemming, welke bij de artt. 128 en 157 der wet van 19 Augustus 1861 (S. No. 72) gevorderd werd, thans als vervallen moet worden beschouwd de aanschrijving van mijn Departement van 8 Augustus 1874 No. 193, 4e afd. M. (v. Maanen jg. 1874 blz. 498), ingevolge waarvan de Burgemeesters werden uitgenoodigd om, zoo dikwijls een huwelijk van een milicien in hunne gemeente voltrokken was, daarvan dadelijk kennis te geven aan de hoofdadministratie van zijn korps.

Omtrent deze vraag heb ik het gevoelen ingewonnen van den Minister van Oorlog. Ik voegde daarbij, dat zij, naar mijn inzien, toestemmend is te beantwoorden niet alleen omdat de artt. 128 en 157 der wet van 19 Augustus 1861 (S. No. 72) zijn vervallen, maar ook omdat, naar ik meen, het huwelijk van verlofgangers der militie te land geen invloed meer heeft op hunne eventueele oproeping onder de wapenen. Bij dit laatste had ik het oog op de vierde alinea van den brief van mijn Departement van 7 October 1874, No. 36, 4e afd. M. (v. Maanen jg. 1874, blz. 509).

Genoemde Minister deelt mij mede, van oordeel te zijn, dat mijne bovenvermelde overwegingen pleiten voor het doen vervallen zoowel van de kennisgevingen, waartoe ingevolge de aangehaalde brieven van mijn Departement de Burgemeesters zijn uitgenoodigd, als van de aanteekening in het verlofgangersregisters, nopens den huwelijken staat van ingelijfden bij de militie te land. Behoud van een en ander acht de Minister van Oorlog evenmin uit anderen hoofde noodig of wenschelijk. Diensvolgens is bij zijne aanschrijving van 25 Juli 1902, VIIe afd. No. 79, bevolen, voortaan van den huwelijken staat van ingelijfden bij de militie te land geen aanteekening meer te houden op het stamboek.

Naar aanleiding van een en ander heb ik de eer UHEG

te verzoeken aan de Burgemeesters der gemeenten in Uwe provincie te doen kennen, dat de uitnoodiging, tot hen gericht ingevolge de aanschrijving van mijn Departement van 8 Augustus 1874, No. 193, en de vierde alinea van den dezerzijdschen brief van 7 October van dat jaar No. 36 4e Afd. M als vervallen is te beschouwen.

UHEG gelieve hun daarbij te doen opmerken, dat hierdoor niet wordt ingetrokken de door de voormalige Gouverneurs der provinciën ter uitvoering van den brief van mijn Departement van 23 Maart 1835 No. 213, 1e afd., gedane aanschrijving tot het aan de militaire overheid doen van kennisgeving van in hunne gemeente voltrokken huwelijken van vrijwillig dienende militairen, beneden den rang van officier. Onder dezen zijn te begrijpen zij, die zich vóór of na hunne inlijving bij de militie ingevolge art. 9 der wet van 19 Augustus 1861 (S. No. 72) of ingevolge art. 9 der Militiewet 1901 (S. No. 212 van 1901) tot vrijwilligen krijgsdienst hebben verbonden, tenzij de tijd, waarvoor de verbintenis werd aangegaan, reeds verstreken was bij het voltrekken van het huwelijk.

475 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 12 *Februari* 1903 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* UITVOERING ART. 2 DER WET VAN 15 APRIL 1896 (STBL. NR. 71) (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 23).

Afdeeling B.B.
No. 747. *'s Gravenhage*, 10 Februari 1903.

Ik heb de eer UHEG. te verzoeken de burgemeesters in Uw gewest, in verband met dien aangaande door den Minister van Oorlog vastgestelde regelen namens mij uit te noodigen in geval van oorlog of oorlogsgevaar te voldoen aan de door de Eerste toegevoegde Officieren der

Genie in de verdedigingsstellingen en liniën tot hen te richten uitnoodiging betreffende het verspreiden van kennisgevingen omtrent de toepassing van de bepalingen der wet van 15 April 1896 (Staatsblad No. 71), regelende het in gebruik nemen van eigendom ten behoeve van militaire inundatiën.

476 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 23 *Juni* 1903 *A nr.* 16, *aan de gemeentebesturen; tijdelijk in* VERZEKERDE BEWARING *houden van gearresteerde* NALATIGE MILITIEPLICHTIGEN (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 92).

's-Hertogenbosch, 23 Juni 1903.

*) Omtrent arrestatie en in verzekerde bewaring houden van nalatige militieplichtigen, bedoeld in art. 164 der militiewet 1901, maakte de Minister van Binnenlandsche Zaken opmerkingen bij schrijven van 26 Januari 1903 No. 193 M., Afdeeling M. S., dat ik hierbij te uwer kennisneming mededeel, opdat dienovereenkomstig bij voorkomende gelegenheden worde gehandeld.

In overeenstemming met de mij gebleken algemeene opvatting der gemeentebesturen acht de Minister het wenschelijk, dat zoo weinig mogelijk arrestatie en verzekerde bewaring wordt toegepast.

Is een en ander onvermijdelijk, dan zal door Gedeputeerde Staten steeds bevorderd worden, dat de gearresteerde zoo spoedig mogelijk voor hen verschijne.

In ieder geval zal aan mij onverwijld van de arrestatie en van het in verzekerde bewaring houden, kennis zijn te geven, liefst langs telegrafischen weg.

Zooveel mogelijk dient te worden vermeden, dat verzekerde bewaring ook noodig zij te 's-Hertogenbosch, wanneer een gearresteerde militieplichtige hierheen gebracht wordt.

---

*) In verband met het in werking treden der Militiewet 1912 kunnen deze opmerkingen thans geacht worden te gelden voor het in art. 75 dier wet bedoelde geval, waarbij arrestatie en in verzekerde bewaring houden is toegelaten.

Meestal zal vóór het bekend gemaakte uur, waarop de gearresteerde voor Gedeputeerde Staten verschijnen moet, deze ten dage der behandeling zijner zaak kunnen overgebracht worden van de gemeente, waar hij zich bevindt.

Telkens als men meent, dat dit niet kan geschieden, wensch ik daarvan te worden onderricht, opdat nog overleg te dezer zake kunne plaats vinden.

Is wegens afstand of middelen van verkeer niet te voorkomen, dat de overbrenging daags te voren geschiedt, dan kan tijdelijke bewaring plaats hebben te 's-Hertogenbosch in een localiteit van de gemeente.

Het bestuur dezer gemeente heeft zich op het door mij gedaan verzoek bij aan mij gericht schrijven van 4 Juni jl. No. 1624a bereid verklaard om voor het eventueel tijdelijk in bewaring houden van militieplichtigen als hier bedoeld de verlangde hulp toe te zeggen, maar in de onderstelling dat slechts in het zeldzame geval van onvermijdelijke noodzakelijkheid die hulp verlangd zal worden.

Doet zich dit geval voor, dan zal rechtstreeksche aanmelding op het bureau van politie te 's-Hertogenbosch tot het beoogde doel kunnen voeren.

No. 193.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage*, 26 Januari 1903.

Krachtens de Militiewet kunnen gearresteerd en voorloopig in verzekerde bewaring gehouden worden: 1e enz. 3e zij, die niet op den bepaalden tijd aan de oproeping ter aflevering hebben voldaan, en 4e enz.

Uit de door mij ingewonnen berichten is het mij tot mijn genoegen gebleken, dat althans sedert 1890 hoogstzelden gebruik is behoeven te worden gemaakt van de bevoegdheid tot arrestatie en in nog veel mindere mate van die, tot het voorloopig in verzekerde bewaring houden van militieplichtigen als hierboven bedoeld. In den regel was tot dusverre toeleg om zich wederrechtelijk ten nadeele van derden aan den dienst bij de militie te onttrekken dan

ook niet de reden, waarom de aangifte ter inschrijving niet te bekwamer tijd, waar behoort, werd gedaan, of waren omstandigheden, onafhankelijk van hen wie het gold, oorzaak van het niet voldoen aan eenige andere wettelijke verplichting, of werd vrijstelling verkregen op ondeugdelijke getuigschriften, opgemaakt en ingeleverd buiten voorkennis en zonder medewerking van den vrijgestelde, en geschiedden het opmaken en het inleveren van de stukken door de daarbij betrokken personen overigens meestal kennelijk niet te kwader trouw.

De wet bevat geene bepaling ten aanzien van de localiteiten, waarin gearresteerde militieplichtigen, hetzij gedurende hunne overbrenging naar de hoofdplaats van de provincie, waartoe zij als zoodanig behooren, hetzij in die hoofdplaats zelve, voorloopig in verzekerde bewaring kunnen worden gesteld en gehouden.

Blijkens de mij verstrekte opgaven, werd daarvoor gedurende het transport in de meeste gevallen gebruik gemaakt van de lokalen, welke ter plaatse aan de gemeentelijke politie ten dienste staan tot tijdelijke opsluiting van in het belang der openbare orde en rust van de straat verwijderde en van andere in voorloopige bewaring gestelde personen en werd in de bewaking zoo noodig ook in de voeding enz. van de gearresteerde militieplichtigen voorzien vanwege de gemeente, waar zij moesten vertoeven, totdat hun verder transport of hun geleide voor Gedeputeerde Staten kon plaats hebben. In sommige gevallen werden de kosten hiervan op de gewone wijze aan het Rijk in rekening gebracht of werden deze wegens de geringheid van het bedrag door de gemeente niet teruggevorderd.

Ten aanzien van weinigen werd, met het oog op art. 3, 2º der wet van 3 Januari 1884 (Staatsblad no. 3), hetzij gedurende het transport, hetzij gedurende het verblijf in de hoofdstad van de provincie gebruik gemaakt van het huis van bewaring of andere gevangenissen ter plaatse aanwezig.

De Minister van Justitie is van meening, dat tot het in

verzekerde bewaring stellen van gearresteerde militieplichtigen niet moet worden beschikt over een huis van bewaring.

Door den Minister wordt opgemerkt, dat het hier betreft o. m. eene quaestie van persoonlijke vrijheidsbeneming, ten aanzien waarvan in elk opzicht met groote omzichtigheid moet worden te werk gegaan, zooals die dan ook in onze wetgeving is betracht. Een beroep op art. 3 van evenvermelde wet doet Zijne Excellentie de vraag stellen, of daarbij wel gelet is op de slotwoorden van no. 2 van dat artikel, luidende: „voor zooverre geen andere plaats voor hen is bestemd." En nu meent de Minister van Justitie, dat juist tot het voorloopig in bewaring houden van nalatige militieplichtigen, hetzij vanwege de provincie, dan wel vanwege de gemeenten, moet worden gezorgd voor eene geschikte bewaarplaats, op gelijke wijze als zulks op vele plaatsen geschiedt voor de uitvoering van de schutterijwet wat gestrafte schutters betreft. In deze meening wordt Zijne Excellentie te meer versterkt, lettende op het onderscheid dat ten opzichte van de tijdelijke afzondering van personen bestaat tusschen het laatste lid van art. 164 der Militiewet 1901, waar alleen gesproken wordt van het in verzekerde bewaring houden zonder meer en art. 14 der wet van 27 April 1884 (Staatsblad no. 96) tot regeling van het staatstoezicht op krankzinnigen, waarin bepaald o. a. van een gevangenis wordt gesproken tot het in bewaringstellen van krankzinnigen. Waar b.v. slechts eenmaal per maand gelegenheid wordt gegeven ter zake, bij deze bedoeld voor Gedeputeerde Staten te verschijnen, zou het geval zich kunnen voordoen, dat een nalatige voor de militie, die zonder eenig boos opzet had gehandeld, geruimen tijd in eene gevangenis opgesloten zou moeten blijven. Die mogelijkheid moet naar het inzien van genoemden Minister niet kunnen bestaan.

Ook mij komt het voor, niet vrij van bedenking te zijn, militieplichtigen, van wie in art. 164 der Militiewet 1901 de rede is, in eene gevangenis te doen verblijven, hetzij gedurende hun transport naar de hoofdplaats van de pro-

vincie, tot welke zij als militieplichtigen behooren, hetzij in die hoofdplaats zelve. Hetgeen in de tweede zinsnede van dit schrijven is gezegd, pleit voor eene andere wijze van handelen; bovendien de omstandigheid, dat de laatste zinsnede van genoemd wetsartikel geen gebiedend voorschrift bevat, maar slechts eene bevoegdheid geeft, waarvan uit den aard der zaak niet dan bij gebleken noodzakelijkheid gebruik behoort te worden gemaakt en, wat het voorloopig in verzekerde bewaring houden betreft, niet langer dan volstrekt onvermijdelijk is.

Wel spreken de artt. 147, 153 en 158 der Militiewet van het *brengen* van de daar bedoelde personen voor Gedeputeerde Staten, doch hieruit kan niet als des wetgevers bedoeling worden afgeleid, dat in elk geval de militieplichtige onder geleide van een dienaar van het openbaar gezag voor Gedeputeerde Staten *gebracht* moet worden. Vandaar dan ook dat m. i. terecht, mijne ambtsvoorgangers er — zie brief van 23 Februari 1867 no. 175 (v. Maanen jg. 1867 blz. 25) — geen bezwaar in hebben gezien, dat omtrent personen, wier aangifte ter inschrijving werd verzuimd, uitspraak wordt gedaan, zonder persoonlijke verschijning voor Gedeputeerde Staten, indien blijkt dat hun vrijstelling van militiedienst kan worden verleend om eene reden, welke hunne persoonlijke aanwezigheid bij Gedeputeerde Staten niet vereischt, of — zie brief van 12 December 1864 No. 245 (v. Maanen jg. 1864 blz. 98) — dat vrijstelling kan worden uitgesproken wegens volbrachten veertigjarigen leeftijd. Hierbij komt, dat bij de wet van 24 Juni 1901 (Staatsblad no. 159) de bevoegdheid is verruimd om militieplichtigen, die wegens ziekte of gebreken buiten staat zijn voor Gedeputeerde Staten te verschijnen, geneeskundig te doen onderzoeken op de plaats waar zij zich hier te lande bevinden, of, bij verblijf buitenslands, vrijstelling of ongeschiktverklaring uit te spreken na overlegging van buitenslands afgegeven geneeskundige verklaringen. Bij de gewijzigde redactie, welke bij evenvermelde wet aan art. 178 der wet van 19 Augustus

1861 (Staatsblad no. 61) — art. 161 der Militiewet 1901 — is gegeven, wordt het *brengen* voor Gedeputeerde Staten afhankelijk gemaakt van het niet voldaan zijn aan de oproeping om voor dat college te verschijnen.

Wordt, zooals in enkele provinciën reeds het geval is, ten aanzien van de militieplichtigen, in de artt. 147, 153 en 158 der Militiewet 1901 bedoeld, in denzelfden zin gehandeld, dan zal er, naar het mij voorkomt, hoogst zelden aanleiding bestaan tot hunne arrestatie en nog minder om hen voorloopig in verzekerde bewaring te houden.

Mocht dit evenwel wegens bijzondere omstandigheden en het belang van derden noodig worden geoordeeld, dan worde de gearresteerde gedurende het transport naar de hoofdplaats van de provincie, waartoe hij als militieplichtige behoort, zoo die plaats niet kan worden bereikt op denzelfden dag, waarop hij wordt gearresteerd, in bewaring gesteld in eene gemeentelijke lokaliteit als waarvan sprake is in de vierde zinsnede van dit schrijven, en evenzoo in de hoofdplaats der provincie.

Met betrekking tot dit laatste gelieve U H.E.G. in overleg zoo noodig met Gedeputeerde Staten Uwer provincie, het bestuur dier gemeente te hooren en zooveel in Uw vermogen is eene regeling der zaak in den hier bedoelden zin te bevorderen.

Gaarne zal ik met den uitslag Uwer bemoeiing ten deze bekend worden gemaakt.

Mochten bewaking, voeding en verblijf van een gearresteerde in eene localiteit, als waarop bij deze het oog is gevestigd en zijne overbrenging van zulke lokaliteit in de hoofdplaats naar de plaats, waar Gedeputeerde Staten zitting houden, eenige onvermijdelijke kosten veroorzaken, dan kan door het bestuur van de daarbij betrokken gemeente, desverkiezende, deswege eene declaratie (in dubbel) door Uwe tusschenkomst en na te zijn voorzien van het blijk Uwer goedkeuring, aan mij worden ingezonden.

Het behoeft nauwelijks opmerking dat, ingeval een militie-

plichtige krachtens de laatste zinsnede van art. 164 der wet gearresteerd is, de regel niet kan worden gevolgd, besproken in den brief van mijn Departement van 13 Juli 1863 No. 323 (v. Maanen jg. 1863 blz. 111), om de zaken betreffende militieplichtigen, omtrent wie Gedeputeerde Staten uitspraak hebben te doen, slechts eens in de maand op een bepaalden dag te behandelen. Inachtneming van dien regel zou oorzaak kunnen zijn, dat gearresteerden geruimen tijd in verzekerde bewaring zouden moeten worden gehouden, voordat zij voor Gedeputeerde Staten konden worden gebracht en voordat omtrent hen uitspraak werd gedaan. De verzekerde bewaring moet waar zij noodig wordt geoordeeld, uit den aard der zaak steeds van zoo kort mogelijken duur zijn.

De bedoelde regel zal m. i. te eer gevolgd kunnen worden, indien — behoudens buitengewone omstandigheden die tot afwijking nopen — ten aanzien van de personen, op wie de artt. 147, 153 en 158 der wet betrekking hebben, gehandeld wordt zooals is bepaald bij de eerste en tweede zinsnede van art. 161 ten opzichte van personen, die vrijstelling verkregen op ondeugdelijke bewijsstukken. Blijkt dan uit de aan Gedeputeerde Staten gedane kennisgeving dat de militieplichtige wien de kennisgeving betreft, door ziekte of gebreken buiten staat is voor hen te verschijnen, of dat uitspraak omtrent hem kan worden gedaan zonder persoonlijke verschijning voor het college, dan ware dit eene op prijs te stellen vingerwijzing voor de verdere behandeling der zaak.

Voor zooveel noodig zij opgemerkt, dat, wat betreft het vervoer per spoor van de begeleidende beambten der politie en van de gearresteerde militieplichtigen, die onder geleide van het openbaar gezag naar de hoofdplaats der provincie, waartoe zij als zoodanig behooren, worden overgebracht, het bepaalde bij art. 46 der Spoorwegwet van 9 April 1875 (Staatsblad no. 67) geldt.

477 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 27 Januari 1904 A. nr. 6, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VERPLICHTING TOT KRIJGSDIENST IN HET DUITSCHE RIJK (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 14).

Afdeeling M. S.
No. 51 *M.* *'s Gravenhage*, 12 Januari 1904.

In verband met de mededeeling, vervat in den brief van mijn Departement van 24 December 1884, Afdeeling Militie en Schutterijen, no. 1686 *M.*, heb ik de eer hiernevens aan UHEdG. te doen toekomen een afschrift van een, door den Minister van Buitenlandsche Zaken kopielijk aan mij toegezonden schrijven van den Ondersecretaris van Staat voor de Buitenlandsche aangelegenheden te Berlijn, d.d. 18 December 1903, no. III *b*, no. 17153/72765, betreffende de onderworpenheid aan den verplichten krijgsdienst in het Duitsche Rijk van de daarin bedoelde personen.

Gezantschap der
Nederlanden te Berlijn
ad. no 4477/1672
Auswärtiger Amt.
no. III*b* 17153/72765.

Berlin, le 18 Décembre 1903.

Monsieur le Ministre.

En réponse à la lettre que vous avez bien voulu adresser à ce Departement à la date du premier juillet dr. et dont l'annexe se trouve ci-jointe, j'ai l'honneur de vous informer que la communication adressée par le Departement Impérial des Affaires Etrangères à votre prédécesseur, à la data du 16 Décembre 1884, est conforme à la législation militaire de l'Empire. En effet, d'après les principes établis dans cette législation il n'y a que les sujets de l'Empire qui aient à satisfaire au service militaire en Allemagne. Cepen-

dant, dans certaines circonstances, il se peut que des personnes qui ne possèdent pas la nationalité allemande soient soumises exceptionnellement au service militaire. L'alinéa I de l'article 11 du „Reichsmilitärgesetz" prescrit, que ceux qui ont quitté le territoire de l'Empire et qui ont perdu la nationalité allemande, sans en acquérir une autre, sont obligés de se présenter à la revision, s'ils sont rentrés à titre définitif en Allemagne. Ils ne peuvent être appelés aux service actif que jusqu' à la fin de leur trente et unième année. D'après l'alinéa III du dit article cette règle s'applique également à ceux qui, en quittant le territoire allemand, ont acquis une autre nationalité, mais qui ont recouvré la nationalité allemande avant trente et un ans révolus.

J..... R..... Th...... est donc obligé de satisfaire au service militaire en Allemagne, d'après l'alinéa I de l'article 11 du Reichsmilitärgesetz, vu qu'il réside en Allemagne à titre définitif depuis l'année 1899.

Vertaling.

Berlijn, 18 December 1903.

Mijnheer de Minister.

In antwoord op den brief, dien u onder dagteekening van 1 Juli j.l. wel aan dit departement hebt willen zenden en waarvan de bijlage hiernevens teruggaat, heb ik de eer U te berichten dat de door het Keizerlijk Departement van Buitenlandsche Zaken onder dagteekening van 16 December 1884 gedane mededeeling in overeenstemming is met de militaire wetgeving van het Keizerrijk. Inderdaad hebben volgens de in deze wetgeving neergelegde beginselen alleen de onderdanen van het Keizerrijk in Duitschland militairen dienst te vervullen. Nochthans zijn er bepaalde omstandigheden, waaronder personen die de Duitsche nationaliteit niet bezitten, onderworpen zijn aan den militairen dienst. Alinea I van art. 11 van het Reichsmilitärgesetz schrijft voor, dat zij die het grondgebied van het Keizerrijk verlaten en de Duitsche nationaliteit verloren hebben, zonder eene andere nationaliteit te hebben verworven, verplicht zijn, zich ter keuring aan te bieden, wanneer zij

zich weer in Duitschland hebben gevestigd. Zij kunnen alleen vóór het volbrengen van hun een-en-dertigjarigen leeftijd tot den actieven dienst worden opgeroepen. Volgens alinea III van gezegd artikel is deze regel eveneens van toepassing op hen, die, het Duitsche grondgebied verlaten hebbende, eene andere nationaliteit hebben verworven doch de Duitsche nationaliteit hebben terugbekomen vóór het volbrengen van hun een-en-dertigjarigen leeftijd.

J..... R..... Th..... is dus verplicht aan den militairen dienst in Duitschland te voldoen volgens alinea I van art. 11 van het „Reichsmilitärgesetz," aangezien hij sedert het jaar 1899 in Duitschland gevestigd is.

478 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *Mei* 1904 *A nr.* 36, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* ART. 15, 1°. DER MILITIEWET 1901. *Groot-Hertogdom Luxemburg* (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 52).

No. 928[2] M.
Afd. M. en S. *'s Gravenhage,* 10 Mei 1904.

Blijkens een schrijven van Harer Majesteits Gezant te *Brussel,* van 30 April jl. no. 822/412, aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, is door de Luxemburgsche Regeering aan dien Gezant medegedeeld, dat de uitvoering der wetten betreffende de militie in het Groot-Hertogdom bij de wet van 16 Februari 1881 buiten werking is gesteld en zoowel de Luxemburgsche onderdanen als de vreemdelingen geene militaire plichten daar te lande te vervullen hebben.

Met het oog op art. 15, 1°, der Militiewet 1901 (Staatsblad no. 212 van 1901, no. 293 van 1903) heb ik de eer U.H.E.G. hiermede in kennis te stellen, met verzoek om daarvan mededeeling te doen aan de colleges van Burgemeester en Wethouders in Uwe provincie.

479 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 7 *September* 1907 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BEWIJZEN VAN GOED GEDRAG (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 111).

No. 7807.
Afdeeling BB. 's Gravenhage, 28 Augustus 1907.

Door den Minister van Oorlog wordt mijne aandacht er op gevestigd, dat volgens de beschikking van zijn ambtsvoorganger dd. 8 September 1883, VII Afd. No. 49, miliciens, om tot een graad te worden opgeleid, een bewijs van goed gedrag moeten overleggen, gelijk wordt vereischt voor het aangaan van eene verbintenis als vrijwilliger. Aangezien bij de aanschrijving van mijnen ambtsvoorganger dd. 24 Juni 1897 No. 2975 afdeeling BB. het afgeven van bedoelde bewijzen alleen voor het aangaan van eene militaire verbintenis is voorgeschreven, en een groot aantal miliciens zal moeten worden aangesteld tot milicien-korporaal, zullen voortaan de bepalingen van genoemde circulaire van 24 Juni 1897 No. 2975 Afdeeling BB. ook moeten worden toegepast bij aanvragen om bewijzen van goed gedrag ten behoeve van de opleiding van miliciens tot een graad.

Ik heb de eer U.H.E.G. te verzoeken het bovenstaande ter kennis te brengen van de burgemeesters in uw gewest.

480 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11 *Mei* 1910 *A nr.* 4, *aan de gemeentebesturen;* MILITIE- EN INKWARTIERINGSPLICHTIGHEID *van in Nederland gevestigde onderdanen van Montenegro* (*Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 62).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij schrijven van 7 dezer, Nr. 242. Afd. M. W., het volgende mede:

„Bij artikel 2 van het bij de wet van 2 Februari 1910 (Staatsblad Nr. 40) goedgekeurde op 8 December 1908 te

Cettinje tusschen Nederland en Montenegro geteekende verdrag van handel en Scheepvaart, opgenomen in Staatsblad Nr. 111 van 1910, is bepaald:

„„Le traitement sur le pied de la nation la plus favorisée est garanti complètement et sans réserve aucune au Monténégro aux sujets néerlandais et réciproquement le dit traitement est garanti dans les Pays-Bas et dans ses colonies et possessions aux sujets monténégrins.""

„Tengevolge van deze bepaling zullen de hier te lande gevestigde onderhoorigen van het Vorstendom Montenegro ten aanzien o. a. van verplichtingen met betrekking tot de militie en het verstrekken van inkwartiering en onderhoud aan krijgsvolk en van transporten en leveranciën voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd, moeten deelen in de voorrechten, bij het bij de wet van 2 Mei 1897 (Staatsblad Nr. 129) goedgekeurd verdrag van handel en scheepvaart tusschen Nederland en Japan gesloten, aan de in Nederland gevestigde onderdanen van Japan toegekend.

„De uitwisseling der akten van bekrachtiging van het verdrag met Montenegro heeft plaats gehad op 20 Maart 1910."

Als vervolg op mijne circulaire van 17 Augustus 1898, A Nr. 1 (Provinciaal bijblad van 1898 Nr. 85) heb ik de eer U van het vorenstaande mededeeling te doen.

481

Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 23 Mei 1911 A nr. 3, aan de burgemeesters; LUCHTVAART (*Prov. Bijbl.* 1911, *nr.* 57).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij brief van 18 Mei jl., nr. 2122, afd. B.B., mede, dat hij van zijn ambtgenoot van Oorlog onder dagteekening van 10 dezer, Kabinet, Litt. D^{37}, het navolgend schrijven heeft ontvangen:

„De landing van Duitsche luchtballons in de nabijheid

„van het fort Pannerden en de vesting Willemstad, alsmede „de omstandigheid, dat in deze ballons fotografische toe- „stellen werden medegevoerd, waardoor de mogelijkheid „niet uitgesloten is, dat van de vestingwerken fotografische „opnamen zijn opgenomen, heeft mij aanleiding gegeven, „om in overleg met den Minister van Justitie, de aandacht „van de Stellingcommandanten te vestigen op art. 430 van „het Wetboek van Strafrecht, hetwelk strafbedreiging in- „houdt tegen dengene, die, zonder verlof van het bevoegd „gezag, eene opneming doet van eenig militair werk.

„De militaire autoriteiten moeten in verband hiermede, „zoodra een luchtschip in de nabijheid van eenig militair „werk wordt gezien, de politieautoriteiten van de plaatsen, „waar het luchtschip vermoed kan worden te zullen landen, „onmiddellijk telegrafisch of telefonisch waarschuwen, „waarna deze politie-autoriteiten een onderzoek kunnen in- „stellen en naar bevind van zaken handelen."

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U uit te noodigen, desvereischt de verlangde medewerking te verleenen.

482 *Circulaire van den Commissaris der Koningin d.d. 9 Mei 1914 A nr. 1, aan de burgemeesters; mededeeling* *) *van het* „VOORSCHRIFT, BETREFFENDE HET VERLEENEN VAN BIJSTAND EN HULP DOOR MILITAIREN 1913" (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 62).

HOOFDSTUK I.

Militaire bijstand tot handhaving of herstel der openbare orde.

§ 1. Wanneer door de Commissarissen der Koningin in de Provinciën, krachtens art. 15 van hunne Instructie,

*) Ter besparing van ruimte zijn de §§ welke niet door de gemeentelijke autoriteiten kunnen toegepast worden, hier weggelaten. De bijlagen zijn slechts in extenso opgenomen, voor zoover die niet in andere, op gemeente-secretarieën gebruikte werken. te raadplegen zijn.

vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 27 September 1850 (Staatsblad nr. 62) (1) of door de Burgemeesters, krachtens art. 184 der Gemeentewet (1), militaire bijstand of militaire hulp wordt gevorderd tot handhaving of herstel der openbare orde, is de autoriteit, aan wie de aanvraag, overeenkomstig deze bepalingen, wordt gericht, verplicht aan die vordering terstond te voldoen.

Als algemeene regel geldt hierbij echter, dat door de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen aan afdeelingen van het Wapen der Koninklijke Marechaussee geen lastgevingen tot het verleenen van militairen bijstand mogen worden gegeven, tengevolge waarvan die afdeelingen hunne standplaatsen zouden moeten verlaten, dan na alvorens dat personeel te hebben aangevraagd aan den betrokken fungeerend-Directeur van Politie, of, in dringende gevallen, na alvorens ter zake overleg gepleegd te hebben met den betrokken Divisie-Commandant.

Indien afdeelingen van de landmacht tot het verleenen van bijstand moeten optreden in plaatsen, waar eventueel tot evenvermeld doel tevens personeel van het Korps Mariniers door den betrokken Directeur en Commandant der Marine werd of wordt beschikbaar gesteld, dan geldt hetgeen is voorgeschreven in artikel 14b van het Reglement voor het Korps Mariniers, zooals dit is gewijzigd bij het Koninklijk Besluit van 17 November 1908, nr. 38, en welk artikel luidt als volgt:

Treden de Mariniers op tot het handhaven van het openbaar gezag, dan geschiedt dit als regel naast, doch niet gezamenlijk met de Landmacht en blijven zij alsdan onderworpen aan de rechtstreeksche bevelen van de autoriteiten der Marine.

Mocht in bijzondere gevallen zulk een optreden niet mogelijk of niet wenschelijk zijn, ter beoordeeling van de

---

(1) De bepalingen van de Instructie voor de Commissarissen der Koningin en van de Gemeentewet, zijn, voor zooveel ze bij het verleenen van bijstand en hulp door militairen van belang zijn, vermeld in de *Bijlagen A* en *B*.

hoofden der Departementen van Marine en Oorlog en mocht derhalve gemeenschappelijk met de Landmacht moeten worden opgetreden, dan worden de Afdeelingen Mariniers geheel ter beschikking en onder bevelen van de militaire autoriteiten der Landmacht gesteld.

Over personeel van de Koloniale Reserve kan niet beschikt worden, alvorens, blijkens bericht van het Departement van Oorlog, de Minister van Koloniën dat personeel beschikbaar heeft gesteld.

§ 2. Volgens de letter der Gemeentewet zou militaire bijstand alleen moeten worden verleend in geval van oproerige beweging, van samenscholing of andere stoornis der openbare orde. De militaire autoriteit heeft evenwel de Wet steeds — en, in verband met het Koninklijk Besluit van 24 Juli 1875 (Staatsblad nr. 140), terecht — in zeer ruimen zin opgevat, n.l. dat ook, wanneer naar het gevoelen van den Burgemeester, de openbare orde bedreigd wordt, de door dien ambtenaar krachtens art. 184 der Wet gevorderde bijstand, overeenkomstig art. 185, terstond behoort te worden verleend.

In alle gevallen, waarin te vorderen militaire hulp niet plotseling noodig is gebleken, om oproerige beweging te onderdrukken, zal in den regel de burgerlijke autoriteit vooraf met de militaire autoriteit overleg plegen aangaande de sterkte en de soort der noodige troepen, alvorens militaire bijstand wordt gevorderd.

Wordt zonder vooraf met de militaire autoriteit gehouden overleg, door de daartoe bevoegde burgerlijke autoriteiten eene militaire macht van bepaalde sterkte gerequireerd, zoo zal door de betrokken militaire autoriteit aan deze aanvrage terstond moeten worden voldaan.

Mocht den commandant, ter plaatse gekomen, blijken, dat met minder troepen kan worden volstaan, dan zal hij over de vermindering daarvan met den Burgemeester in overleg treden.

§ 3. De Burgemeester is bevoegd alle bevelen tot aan-

wending van de militaire macht te geven, welke hem tot handhaving van de orde noodig voorkomen en de commandant is volgens artikel 357 W. v. S. strafbaar, indien hij weigert of opzettelijk nalaat aan die bevelen te voldoen. 1)

Wanneer bevelen des Burgemeesters ontbreken of deze gegeven zijn, maar niet strekken tot aanwending van de militaire macht, is de commandant bevoegd naar eigen inzicht te handelen.

Overigens laat de omstandigheid, dat hij bij de aanwending van de onder zijn bevelen staande macht niet kan volstaan met minder dan de Burgemeester vordert, hem vrij om desnoodig het meerdere te doen. Op eigen gezag handelende, is hij verantwoordelijk. Tot daden op eigen gezag behoort niet te worden overgegaan dan, zoo mogelijk, na overleg met den Burgemeester.

De commandant zal den Burgemeester uitnoodigen, alle ten deze mondeling gegeven orders op schrift te herhalen. Voorts zal hij de bevelen en consignes, aan afzonderlijke troependeelen, wachten, posten, patrouilles, e.d. te verstrekken, zooveel mogelijk en zoo spoedig doenlijk in geschrifte stellen en aan den belanghebbende uitreiken of doen uitreiken.

§ 4. De Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen en de Plaatselijke- en Garnizoenscommandanten zijn bevoegd om bij aanvragen om troepen voor militairen bijstand of tot het beschikbaar houden van troepen tot dat doel, een officier aan te wijzen, om ter plaatse zoo mogelijk vooraf het noodige op te nemen, ten aanzien van benoodigde sterkte van troepen, voeding, huisvesting, enz.

§ 5. Wanneer op treinen, vaar- of voertuigen, als anderszins militair escorte geplaatst wordt op aanvrage van de bevoegde burgerlijke autoriteit, zal het aanbeveling verdienen met die autoriteit in overleg te treden om aan dat escorte een Rijksveldwachter toe te voegen, die als verte-

---

(1) Voor artikel 357 W. v. S., zie Bijlage L.

genwoordiger van het burgerlijk gezag kan blijven optreden, ook dan wanneer de grens der Gemeente waarin de aanvrage gedaan werd, overschreden moet worden.

Aan den commandant — of, bij ontstentenis van een eigenlijk commandant, aan den oudste — van het escorte zal eene schriftelijke opdracht worden verstrekt.

§ 6. De Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen stellen zich, inzonderheid wanneer gelijktijdig in verschillende gemeenten in hunne onderhoorige Militaire Afdeeling, militaire bijstand tot handhaving of herstel der openbare orde is gevorderd, telkens wanneer zij daartoe aanleiding vinden, door persoonlijk onderzoek op de hoogte van den toestand bij de daartoe bestemde detachementen. Zij overtuigen zich daarbij of de dienst, de huisvesting en voeding van die troepen naar behooren zijn geregeld, en of de sterkte van elk detachement, voor het aangegeven doel aangewezen, in overeenstemming is met de taak, die het heeft te vervullen.

Blijkt hun, dat vermeerdering of vermindering van een detachement wenschelijk of noodig is, of dat het kan worden gemist, dan treden zij ter zake in overleg met de burgerlijke autoriteiten.

Zij zijn echter ook bevoegd om desvereischt een officier aan te wijzen ter uitzending om zich ter plaatse van den toestand te overtuigen en namens hen met de commandanten van troepen en met de civiele en militaire autoriteiten overleg te plegen.

Wanneer aan de bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen door de Commissarissen der Koningin in de Provinciën aanvragen worden gericht om voor het verleenen van militairen bijstand, troepen beschikbaar te stellen, die niet in de betrokken provincie in bezetting liggen — welke aanvragen niet vallen onder het bepaalde bij art. 15 der Instructie voor de Commissarissen der Koningin in de Provinciën — dan wordt daaraan bepaaldelijk in dringende gevallen, niettemin zoo mogelijk, althans voorloopig voldaan. Intusschen zullen de bevelhebbers alsdan in het bijzonder

door overleg met de burgerlijke autoriteiten en door persoonlijk bezoek ter plaatse, behooren na te gaan in hoeverre er noodzakelijkheid bestaat om de aangevraagde troepen beschikbaar te doen stellen of te doen blijven.

Daarbij dient spaarzaamheid in het gebruik van troepen op den voorgrond te staan en behoort wijders het beginsel te gelden, dat de troepen, welke in eene provincie garnizoen houden, in de eerste plaats voor het verleenen van militairen bijstand in die provincie moeten worden bestemd, onverminderd het recht evenwel van den Burgemeester om op grond van art. 184 der Gemeentewet, desvereischt, het naastbijzijnde krijgsvolk te vorderen, ook al ligt dit in een andere provincie in bezetting.

Leidt het overleg door de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen, overeenkomstig het vorenstaande, met de betrokken burgerlijke autoriteiten te houden, niet tot overeenstemming en acht de Bevelhebber het beschikbaar stellen of doen blijven van de troepen niet noodig, of bestaat daartegen bij hem om eenige andere reden bezwaar, dan brengt hij de zaak ter kennis van den Minister van Oorlog.

§ 7. Betreft de militaire bijstand een landstreek of meerdere plaatsen, dan zullen de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen in het bijzonder zorgdragen voor eene juiste en practische verdeeling van detachementen in verband met de beschikbare troepen in de garnizoenen, en in alles een regelmatige gang van zaken zooveel doenlijk bevorderen, waartoe, desvereischt, door hen aan de Commissarissen der Koningin in de betrokken provinciën moet worden verzocht om den Burgemeester van plaatsen zonder garnizoen, op te dragen eventueele aanvrage om militairen bijstand, zoo mogelijk aan hen (Bevelhebbers) rechtstreeks te doen.

§ 8. Enz.

§ 14. Wanneer verschillende detachementen in eene zelfde provincie of landstreek tot het verleenen van militairen bijstand zijn uitgezet, kan de Bevelhebber in de

betrokken Militaire Afdeeling, indien hem zulks raadzaam voorkomt, een hoofdofficier, een kapitein of een ritmeester van een der in de Militaire Afdeeling garnizoen houdende korpsen, belasten met het algemeen toezicht over de uitgezette detachementen. Deze officier moet alsdan den gang van den dienst bij de detachementen voor zooveel noodig regelen en nagaan en wijders, in voorkomende gevallen bij afwezigheid van den Bevelhebber, ter bevordering van eene spoedige behandeling, namens dezen, met de betrokken burgerlijke autoriteiten overleg houden nopens het optreden van de militaire macht.

Hij ontvangt, in verband hiermede, van den Bevelhebber de noodige instructiën.

De Bevelhebber geeft, zoowel aan den Minister van Oorlog als aan de betrokken burgerlijke autoriteiten kennis van de aanwijzing van den vorenbedoelden officier en noodigt bedoelde autoriteiten tevens uit, zich, in voorkomende gevallen, met dezen omtrent het optreden van de onder hem gestelde detachementen te verstaan.

De officier met het algemeen toezicht belast, wordt gedurende den tijd, waarin hem deze taak is opgedragen, voor zooveel noodig, van andere diensten vrijgesteld.

Wanneer de Bevelhebber het, met het oog op het aantal detachementen tot handhaving of herstel der openbare orde uitgezonden en gelet op de plaatsen waar zij zijn gevestigd, noodzakelijk oordeelt, kan hij voor de uitoefening van het algemeen inzicht over twee of meer groepen van detachementen afzonderlijke officieren aanwijzen.

§ 15. In verband met de belangen van den dienst en de behoorlijke vervulling van de taak waartoe zij zijn geroepen, worden militairen, die buiten hun garnizoen gevorderd zijn tot handhaving of herstel der openbare orde, op grond van het bepaalde bij art. 12 (1) der gewijzigde wet van 14 September 1886 (Staatsblad nr. 138) betrekkelijk

(1) De inhoud van dit artikel is opgenomen in *Bijlage C.*

de inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, door de zorg van den Burgemeester, in overleg met den commandant van den troep, zooveel mogelijk in openbare of andere gebouwen — bij bereden detachementen met de paarden — als bedoeld onder nr. 1 van dit artikel, vereenigd ondergebracht.

Die gebouwen worden, zoo mogelijk, zoodanig gekozen, dat niet alleen de doeltreffende huisvesting, in den zin van het vorenstaande, verzekerd is, maar dat ook de goede vervulling van de taak waarvoor de troep bestemd is, daardoor wordt bevorderd.

Aan een bepaalden afstand van de bebouwde kom der gemeente, is men daarbij, in gevolge voormeld art. 12, niet gebonden.

Blijkt het, ook in verband met de sterkte van het detachement, niet mogelijk, het detachement in zijn geheel in één gebouw onder dak te brengen, dan moet worden getracht in zooveel mogelijk bijeen gelegen gebouwen de onderdeelen (sectiën, peletons, enz.), elk in zijn geheel te huisvesten; met dien verstande nochtans, dat het verband tusschen die onderdeelen bewaard blijft en dat de commandant den troep in de hand houdt.

De kosten voor het verschaffen van huisvesting als vorenbedoeld, worden door het Rijk aan de gemeente vergoed.

Mocht het overleg met den Burgemeester niet tot den gewenschten uitslag leiden, dan is de detachements-commandant bevoegd tot het onder dak brengen van het detachement op de voorgeschreven wijze — voor zooveel zulks op billijke voorwaarden kan geschieden — eene huurovereenkomst met een of meer particulieren aan te gaan. Bestaat ook hiertoe geene gelegenheid, dan zendt de detachements-commandant ten spoedigste aan de militaire autoriteit, die het detachement heeft uitgezonden, een gemotiveerd voorstel tot ontvangst van het noodige tentmateriaal om op een daartoe in overleg met den Burgemeester beschikbaar te stellen of te huren terrein, te kampeeren; terwijl hij in

afwachting daarvan zijnen troep, zoo mogelijk, doet bivakkeeren. Zulks mag echter slechts in het uiterste geval plaats hebben.

Onder omstandigheden als waarvan hier sprake is, mag hij er niet dan bij uiterste noodzakelijkheid — bijvoorbeeld wanneer het kampeeren of het bivakkeeren wegens het jaargetijde niet kan geschieden — en op zijne persoonlijke verantwoordelijkheid, toe overgaan, militairen afzonderlijk bij de ingezetenen te doen inkwartieren; terwijl hij wanneer hij daartoe overgaat, in elk geval zorg draagt door het uitzetten van eene wacht van bekwame sterkte, te allen tijde een gesloten afdeeling onmiddellijk beschikbaar te hebben.

§ 16. Ingevolge art. 7 [1]) van het Koninklijk Besluit van 10 November 1892 (Staatsblad nr. 253) [2]) worden de gebouwen in § 15 bedoeld, van meubelen, nachtleger, middelen tot verlichting en verwarming en waschgereedschap, voorzien; en zulks mede van gemeentewege en tot een door den Burgemeester, in overleg met den commandant van den troep te bepalen aantal.

Vermits ook de voor de beschikbaarstelling van een en ander vereischte kosten ten laste van het Rijk komen, worden, ingevolge gemeld art. 7, wanneer de gemeente niet in het bezit is van de in dat artikel genoemde benoodigdheden, door het gemeentebestuur geene andere voorwerpen aangekocht of gehuurd, dan door den commandant van den troep uitdrukkelijk noodig worden geoordeeld.

Ten einde voor vermeld doel hooge uitgaven — die, ook gelet op het tijdelijke en soms kortstondige verblijf van de troepen ter plaatse, niet gerechtvaardigd zouden zijn — te vermijden, zal de commandant van den troep zich in zoodanig geval tot het doen aankoopen of huren van het onvermijdelijk noodzakelijke behooren te beperken. Mitsdien zullen de militairen zich alsdan ten deze aanvankelijk soms

---

[1]) De inhoud van dit artikel is opgenomen in *Bijlage D.*

[2]) Zie ook het Koninklijk Besluit van 19 Februari 1903 (*Staatsblad no. 78*).

eenigermate moeten behelpen en zich bijvoorbeeld tijdelijk moeten vergenoegen met ligging op stroo (hetwelk, mede volgens art. 7 voornoemd, desgevorderd door de gemeente steeds zal worden verstrekt), in de beschikbaar gestelde of gehuurde gebouwen, in tenten, of op het bivak; evenals zij dit bij manoeuvres, of oefeningen en te velde, ingeval van huisvesting in zoogenaamde noodkwartieren of oordbivaks, moeten doen.

Intusschen behooren de Plaatselijke- en Garnizoenscommandanten, bij het uitzenden van detachementen tot het verleenen van militairen bijstand, al dadelijk maatregelen te treffen, om — zoo noodig — dekens, en bij te verwachten eenigszins langeren duur van de detacheering ook ledige stroo- en kussenzakken, aan het detachement te doen medegeven of te doen nazenden.

Tot voormeld einde kan een onderofficier uit het garnizoen naar de plaats van bestemming van het detachement worden medegezonden, om aldaar van den detachementscommandant opgaaf te ontvangen van het c.q. benoodigde aan tentmaterieel, voorwerpen van nachtligging, enz. (zie ook § 17 hierna).

Die onderofficier keert alsdan onverwijld naar het garnizoen terug en rapporteert ter zake aan den Plaatselijken- of Garnizoenscommandant, die op het toezenden van een of ander ten spoedigste de vereischte orde stelt.

Indien het noodig is, dat de dekens of ledige bed- en kussenzakken worden medegegeven of nagezonden, moeten, voor zoover het dekens betreft, daarvoor in de eerste plaats worden bestemd de dekens, welke bij de manschappen waaruit het detachement is samengesteld, in gebruik waren, terwijl de ledige bed- en kussenzakken uit het garnizoensnachtlegermagazijn zullen worden verstrekt.

Alleen in geval reeds op andere wijze over de dekens is beschikt, zoo ook indien daarmede niet voldoende in de behoefte kan worden voorzien, zal van den voorraad in de garnizoens-nachtlegermagazijnen worden gebruik gemaakt.

Indien verstrekking van tentmaterieel noodig is, zendt de Plaatselijke- of Garnizoenscommandant daarvan, c.q. langs telegraphischen weg bericht aan den Magazijnmeester, Hoofd van het Centraal Magazijn van Militaire kleeding en Uitrusting te Woerden.

Deze is gehouden voor de verzending van het benoodigde met den meesten spoed zorg te dragen.

Van elke verzending hierbedoeld, doet hij — door tusschenkomst van den Hoofdintendant — mededeeling aan den Minister van Oorlog.

§ 17. Tot het aanschaffen van het benoodigde voor de voeding der militairen en c.q. van de paarden, treedt de detachementscommandant ingevolge art. 6 (1) van het hiervoren aangehaalde Koninklijk Besluit van 10 November 1892 (Staatsblad nr. 253) (2) mede in overleg met den Burgemeester. Hoezeer daarbij aan den eisch van alleszins behoorlijke verpleging van menschen en paarden niet mag worden tekort gedaan, behooren de detachementscommandanten te dien aanzien inschikkelijkheid te betrachten en met de burgerlijke autoriteit zooveel doenlijk mede te werken om op doelmatige wijze en zonder overwegende bezwaren voor de gemeente, in de voeding te voorzien.

Bijaldien ook de gelegenheid ontbreekt om, door de zorg van gemeente of inwoners, gereedgemaakte spijzen te doen verschaffen, moet genoegen genomen worden met het verstrekken van niet gereedgemaakte levensmiddelen.

Ingevolge de bepaling van het laatste lid van voormeld art. 6, moet alsdan door de gemeente ook het noodige voor de bereiding der spijzen worden verschaft en moeten voorts, zoo noodig, gereedschappen en materialen voor het maken en inrichten van veldkeukens beschikbaar worden gesteld. (3)

---

(1) De inhoud van dit artikel is opgenomen in *Bijlage D.*

(2) Zie ook het Koninklijk Besluit van 19 Februari 1903 (*Staatsblad No. 78*)

(3) Zie voor de schadeloosstellingen wegens huisvesting, voeding enz. aan de gemeenten te betalen, art. 8, 10, 11 en 12 van het Koninklijk Besluit van 10 November 1892 (*Staatsblad No. 253*) opgenomen in *Bijlage D.*

Zoo eenigszins mogelijk moet, in het belang van de verpleging der militairen, bij elk detachement een soldaat worden ingedeeld, die geschikt is om als kok op te treden, voor het geval dat het detachement zelf in zijne voeding moet vooorzien. Eventueel kunnen daartoe ook kookketels uit het garnizoens-kleedingmagazijn worden medegenomen of nagezonden.

In verband met de mogelijkheid, dat een detachement laat op den dag op zijne bestemming aankomt of dat voor de voeding bezwaarlijk tijdig maatregelen kunnen worden getroffen, moet voorts, zoo mogelijk, aan ieder man, bij uitzending van een detachement, door de zorg van den commandeerende-officier van het korps ter plaatse, een noodration vleesch, uit het betrokken garnizoensmagazijn van levensmiddelen worden medegegeven. Deze rations mogen nochtans alleen in geval van volstrekte noodzakelijkheid worden verbruikt. Bijaldien zij niet zijn verbruikt, en zich nog in goeden staat bevinden, behooren zij onmiddellijk na den terugkeer van het detachement in het garnizoen, weder in vermeld garnizoensmagazijn te worden ingeleverd.

Mocht het wenschelijk worden geoordeeld en de gelegenheid daartoe bestaan, dan kan ieder man, vóór het verlaten van het garnizoen, van een ration of van een half ration brood worden voorzien.

Overigens blijft voor de voorziening in spijs en drank voor de detachementen het bepaalde bij § 10 ad Art. 234 (1) der Voorschriften tot uitvoering van het Reglement van Administratie toepassselijk.

§ 18. Enz.

§ 20. Aangezien bij het verleenen van militairen bijstand tot handhaving of herstel der openbare orde, zoowel de Burgemeesters als de ambtenaren der Rijkspolitie en de commissarissen van de gemeentelijke politie met den troep in aanraking kunnen komen, wordt er de aandacht op

(1) Opgenomen in *Bijlage E.*

gevestigd, dat de ambtelijke onderscheidingsteekenen, welke in die gevallen moeten worden gedragen, voor vermelde autoriteiten en ambtenaren, bestaan:

voor de Burgemeesters:

In een zilveren penning, hebbende eene middellijn van 40 mM., vertoonende aan de eene zijde het Wapen des Rijks, aan de andere dat der gemeente, of, zoo de gemeente geen wapen heeft, den naam der gemeente; de penning hangende op de borst, hetzij aan een zilveren keten, hetzij aan een oranje zijden lint; de keten of het lint op beide schouders aan den rok of het opperkleed vastgehecht.

Zie het Koninklijk Besluit van 16 November 1852, (Staatsblad Nr. 201.)

voor de ambtenaren van 's Rijks Politie, (behalve de Districts-Commandanten, tevens Inspecteur der Rijksveldwacht):

in een ambtspenning van wit metaal, om den hals gedragen aan een zwart zijden lint, breed 1 cM.; voorzien a a n d e e e n e z ij d e van het Koninklijk Naamcijfer onder eene Koningskroon, a a n d e k e e r z ij d e van het woord „Rijkspolitie" en daaronder het nummer, waarop de houder in het register der ambtenaren van 's Rijks-Politie staat ingeschreven.

Zie het Koninklijk Besluit van 7 Februari 1845, (Staatsblad Nr. 10.)

voor de Districts-Commandanten, tevens Inspecteur der Rijksveldwacht:

in een ambtspenning van dof zilver met een middellijn van ongeveer 5 cM., voorzien aan de eene zijde van het Rijkswapen, aan de keerzijde van de woorden: „Districts-Commandant der Rijksveldwacht" en het volgnummer van ieder District, welke penning gedragen zal moeten worden aan een Oranje-lint, ter breedte van ongeveer 4 cM., afgezet met witte biezen.

Zie het Koninklijk Besluit van 29 April 1912, Nr. 58.

voor de Commissarissen, speciaal voor de Rijkspolitie ingesteld en voor de Commissarissen van Politie:

in een zilveren penning, aan de eene zijde voorzien van het Rijkswapen, aan de andere zijde respectievelijk van het opschrift „Commissaris van 's Rijks-politie" en „Commissaris van politie der gemeente .....", midden voor de borst hangende aan een „en sautoir" over het vest gedragen oranje zijden lint, breed 6 cM., aan weerszijden ter breedte van anderhalven centimeter met zilver omboord.

Zie het Koninklijk Besluit van 6 October 1856, (Staatsblad Nr. 92), zooals dit gewijzigd is bij Koninklijk Besluit van 12 Februari 1910, (Staatsblad Nr. 63).

§ 21. Hoewel volgens den inhoud van de tweede alinea van § 2 de Burgemeester de burgerlijke autoriteit is, die in onmiddellijke betrekking blijft met den Commandant der troepen, is deze Commandant echter bevoegd om aan de commandanten van afdeelingen dier troepen aan welke eene bijzondere opdracht wordt gegeven, te bevelen, dat hierbij zal moeten worden gehandeld in overleg met ambtenaren van de politie, daartoe door den Burgemeester aangewezen.

§ 22. Voor het geval er samenscholingen zijn, die uiteen moeten gedreven worden, zal de commandant der militaire macht, dat is van elk detachement, dat tot die uiteendrijving moet medewerken, alvorens van de wapenen gebruik te maken, van zijne zijde de samenscholing op deze wijze hoorbaar waarschuwen:

Gehoorzaamheid aan de wet!
Naar huis — of geweld zal worden gebruikt!

Het zal voldoende zijn, dit driemaal te bevelen.

Mocht ongeacht deze waarschuwing daaraan geen gehoor worden gegeven, dan is elk commandant gerechtigd, en in de meeste gevallen verplicht van de wapenen gebruik te maken.

Zoodra intusschen een aanval op de militairė macht geschiedt, en het wettige zelfverdediging geldt, zijn er geene sommatiën noodig.

Wordt dus den militair gelast, om in het belang van orde en rust van de wapenen gebruik te maken, dan gaat er eene driemaal herhaalde waarschuwing vooraf, en wel letterlijk zooals hierboven is opgegeven; — wordt hij, blijkbaar, met kwade bedoelingen aangevallen, dan keert hij met geweld. (1)

§ 23. Ten einde te zorgen dat de in § 22 vermelde voorschriften behoorlijk ter kennis komen van alle militairen van het Leger, zullen exemplaren van die voorschriften kortelijk te zamen getrokken (2), in alle kazernen en wachten, op eene zichtbare plaats worden opgehangen of gesteld, opdat elk militair daarvan zal kunnen kennis nemen, terwijl den meerderen militair wordt gelast zijne minderen met het doel en de strekking van het voorschrift bekend te maken, opdat het door een ieder wel begrepen worde.

HOOFDSTUK II.

Hulpverleening door militairen bij het ten uitvoerleggen van quarantaine-maatregelen.

§ 1. Ingevolge het bepaalde bij Art. 9 der Wet van den 28sten Maart 1877, (Staatsblad Nr. 35), laatstelijk gewijzigd bij de Wet van den 21sten Juni 1901, (Staatsblad Nr. 157), tot wering van besmetting door uit zee aankomende schepen 3) — is de burgemeester van eene gemeente bevoegd bij het ten uitvoer leggen van quarantaine-maatregelen de hulp der militaire macht in te roepen.

Bij circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken, d.d. 8 September 1892, Nr. 4550, Afd. M. P., gericht aan de Commissarissen der Koningin in de provinciën Groningen, Friesland, Noordholland, Zuidholland en Zeeland is er de

(1) Aanschrijving van den M. v. O. a. i. d.d. 7 April 1848, no. 21*d*. Zie ook *Bijlage L.*, art 41 Wetb. v. Strafrecht.

(2) Opgenomen in *Bijlage F.*

(3) Opgenomen in *Bijlage G.*

aandacht van die autoriteiten op gevestigd, dat diensten, als bedoeld bij genoemd wetsartikel, voor de militairen en vooral voor miliciens, ernstige bezwaren kunnen medebrengen en zulks zoowel wegens de nadeelen die daaruit voor de oefeningen en diensten van het Leger voortvloeien, als wegens het gevaar van verspreiding van eene besmettelijke ziekte; en zulks bepaaldelijk op tijdstippen, waarop een groot aantal miliciens voor het houden van herhalingsoefeningen onder de wapenen is en op verschillende punten groote troepenvereenigingen plaats hebben.

De genoemde autoriteiten werden in verband hiermede door den Minister van Binnenlandsche Zaken uitgenoodigd het daarheen te leiden, dat de burgemeester, wien het aangaat, niet dan ingeval van bepaalde noodzakelijkheid en dan nog voor zoo kort mogelijken tijd van den bijstand der militaire macht zouden gebruik maken; mitsdien alleen ingeval de rijks- en de gemeente politie in quarantaineplaatsen niet voldoende zouden blijken en alsdan slechts zoolang tot door uitbreiding van het Rijkspolitie-personeel ter plaatse, in de behoefte aan zoodanig personeel zal zijn voorzien.

Ten aanzien van het voldoen aan zoodanige aanvragen, het rapporteeren ter zake, enz., geldt het bepaalde in Hoofdstuk I.

§ 2. Wanneer de militaire macht, op grond van het vorenstaande beschikbaar gesteld, moet worden ingekwartierd, moeten de detachementscommandanten er in het bijzonder voor waken, dat het personeel niet wordt gehuisvest in woningen waar besmettelijke ziekte heerscht en ook overigens maatregelen nemen om de verspreiding van zoodanige ziekte onder de militairen te voorkomen.

HOOFDSTUK III.

Het verstrekken van militairen als hulp-marechaussee tot wering van de verspreiding van besmettelijke veeziekten.

§ 1. Ingevolge het bepaalde bij Art. 29 der Wet van

den 20sten Juli 1870, (Staatsblad Nr. 131), laatstelijk gewijzigd bij de Wet van 3 Februari 1902, (Staatsblad Nr. 14), tot regeling van het veeartsenijkundig staatstoezicht en de veeartsenijkundige politie ([1]), kan de burgemeester van eene gemeente, waar besmettelijke veeziekte is uitgebroken, de hulp van de militaire macht inroepen tot het doen afsluiten van besmette hoeven of weiden, zoo noodig met inbegrip der naast gelegen landerijen of erven.

§ 2. Aan aanvragen om militairen tot vermeld doeleinde wordt alleen voldaan, voor zooveel zij door tusschenkomst van de Commissarissen der Koningin in de provinciën zijn gericht aan de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen. Deze autoriteiten vragen, zoo hun daaromtrent nog geen bevelen zijn verstrekt, langs telegrafischen weg dienaangaande de beslissing van den Minister van Oorlog.

§ 3. Omtrent de beëediging van officieren, onder-officieren en korporaals, die ter zake van de wering der verspreiding van besmettelijke veeziekte, als hulp-marechaussee optreden, omtrent de toelage, benevens de vergoedingen wegens reis- en verblijfkosten aan de officieren, alsmede omtrent de dagelijksche soldijverhoogingen aan onderofficieren en minderen toe te kennen, wordt verwezen naar het Koninklijk Besluit van 30 April 1885, Nr. 36, (Beschikking van den Minister van Oorlog van 23 Mei 1895, IIe Afd., Generale Staf, Nr. 55). (V. B. U. bl. 347). ([2])

§ 4. Enz.

§ 6. Omtrent het in rekening brengen van de ter zake gedane betalingen wordt verwezen naar het bepaalde in de § § 5 en 6 van de in § 3 van dit Hoofdstuk aangehaalde Beschikking van 23 Mei 1885, IIe Afd., Generale Staf, Nr. 55, (V. B. U. bl. 347). ([3])

([1]) Opgenomen in *Bijlage H.*

([2]) Opgenomen in *Bijlage I.*

([3]) Opgenomen in *Bijlage I.*

HOOFDSTUK IV.

Het verrichten van diensten door militairen als marechaussee.

§ 1. Enz.

HOOFDSTUK V.

Hulpverleening bij watersnood en bij ijs- of sneeuwopruimingen.

§ 1. Bij watersnood, bij invallende dooi na strenge vorst, als anderszins, zijn de militaire autoriteiten verplicht om, op aanvraag van de ambtenaren van 's Rijks Waterstaat, belast met het toezicht op de rivieren of van de burgemeesters, zoo spoedig mogelijk en op eigen gezag, bijstand en hulp te doen verleenen; mitsdien zonder den meestal kostbaren tijd door het vooraf vragen van bevelen verloren te doen gaan.

§ 2. Bijstand en hulp tot voorschreven einde behooren desgevraagd, niet alleen te worden verleend wanneer watersnood reeds mocht zijn uitgebroken, maar ook, wanneer daaraan in dringende gevallen, tot voorkoming van rampen en onheil, behoefte bestaat.

§ 3. De bijstand en de hulp moeten niet alleen bestaan in het beschikbaar stellen van personeel, materieel en hulpmiddelen van allerlei aard, tot het treffen van zoodanige maatregelen, als op het oogenblik, door het algemeen belang zullen worden geboden, maar ook in het al dadelijk zooveel mogelijk verschaffen van huisvesting in militaire gebouwen, waar deze gevraagd of noodig geoordeeld wordt en het verstrekken van nachtligging, brood, enz.

§ 4. De Inspecteur der Vesting-Artillerie en die der Genie zijn doorloopend gemachtigd, om, tot hulp bij ijsopruimingen, detachementen van het Korps-Torpedisten en van het Regiment Genietroepen beschikbaar te doen stellen.

§ 5. De bepalingen, vermeld in de § § 17 en 18 van Hoofdstuk I betreffende de verstrekking, enz. van noodrations vleesch en van brood, zijn ook van toepassing op

de detachementen militairen, die overeenkomstig het vorenstaande worden uitgezonden.

Mocht het wijders wenschelijk worden geacht dat aan die detachementen, voor dagelijksch gebruik, andere verduurzaamde levensmiddelen worden verstrekt, dan moeten die aan den Intendant in de Stelling van Amsterdam worden aangevraagd. Deze is gehouden aan die aanvraag zoodra mogelijk, het gewenschte gevolg te geven.

De verduurzaamde levensmiddelen, welke niet verbruikt worden, moeten na terugkeer van het detachement in het garnizoen in het magazijn van levensmiddelen aldaar worden ingeleverd.

§ 6. Enz.

§ 7. Wanneer in geval van ophooping van sneeuw op een of meer baanvakken van eene spoorwegmaatschappij de beschikbare werkkrachten niet toereikend zijn, kunnen op aanvrage van de daarbij betrokken Sectie-Ingenieurs dier maatschappij door de Plaatselijke- of Garnizoenscommandanten de vereischte manschappen onder behoorlijk toezicht worden beschikbaar gesteld.

§ 8. Voor hulp, als bedoeld in § 7, zal betaald worden per dag:

voor een onderofficier	f 1,25,
voor een korporaal	f 1,00,
voor een soldaat	f 0,75,

terwijl voor vrije voeding en kosteloos vervoer van wege de maatschappij zal worden gezorgd en bovendien vergoeding zal worden gegeven voor schade, door die sneeuwopruiming aan kleeding en schoeisel toegebracht.

§ 9. Kunnen de in § 7 bedoelde militairen niet in de kazernes overnachten, dan zal de daarbij betrokken spoorwegmaatschappij voor hunne huisvesting moeten zorg dragen.

§ 10. Er moet ten strengste op worden gelet dat aan het personeel, aangewezen voor de in dit hoofdstuk bedoelde diensten, geen sterke drank wordt verstrekt. (1)

(1) Aanschrijving M. v. O. 31 December 1901, IIe Afd. No. 126.

HOOFDSTUK VI.

Hulpverleening bij spoorwegongelukken.

§ 1. Bij spoorwegongelukken moeten de Plaatselijke- en Garnizoenscommandanten, alsmede de Chefs van den geneeskundigen dienst in de garnizoenen, ongeacht de zijde van welke de mededeeling van het ongeval en het verzoek om geneeskundige hulp tot hen komt, desgevraagd onmiddellijk bijstand en hulp doen verleenen en zulks in de eerste plaats door het uitzenden van officieren van gezondheid, en zoo mogelijk ook van hospitaalpersoneel, voor zoover de militaire dienstbelangen het slechts eenigszins toelaten.

§ 2. Enz.

HOOFDSTUK VII.

Hulpverleening aan militiecommissarissen en aan voorzitters van militieraden en keuringsraden.

§ 1. Enz.

HOOFDSTUK VIII.

Hulpverleening bij opkomst der militie en der landweer MET SPOED.

Wanneer de verlofgangers der Militie en der Landweer, hetzij geheel, hetzij ten deele, buitengewoon met spoed, onder de wapenen moeten komen, moeten, in de daartoe ingevolge de verstrekte bevelen in aanmerking komende stations, wachten worden geplaatst.

HOOFDSTUK IX.

Hulpverleening aan de ambtenaren der in- en uitgaande rechten en accijnsen.

§ 1. Aan de ambtenaren der in- en uitgaande rechten en accijnzen moet, wanneer de omstandigheden zulks mochten vorderen, ingevolge art. 322 der Wet van 26 Augustus 1822, (Staatsblad Nr. 38), zooals die laatstelijk gewijzigd is bij de

Wet van 15 April 1896, (Staatsblad Nr. 70), [1], eveneens hulp en bijstand worden verleend.

§ 2. Enz.

HOOFDSTUK X.

Garnisaires.

Hoewel de wettelijke bepalingen omtrent garnisaires nog van kracht zijn en deze als zoodanig dus hier zijn opgenomen, zal, blijkens mededeeling van den Minister van Financiën, het middel van inlegering tot invordering van 's Rijks directe belastingen in het vervolg niet meer worden toegepast. Als dwangmiddel tot het invorderen der plaatselijke belastingen, blijft de toepassing van garnisaires vooralsnog op den bepaalden voet gehandhaafd. Intusschen beoogt de aanhangige wijziging van de Gemeentewet — waarbij o. m. is voorgesteld om in artikel 260 dier wet te laten vervallen de woorden „der inlegering bij" — de mogelijkheid tot het bezigen van inlegering op te heffen.

§ 1. Ingevolge Art. 17 der Wet van 22 Mei 1845, (Staatsblad Nr. 22), op de invordering van 's Rijks Directe Belastingen, [2] zooals die laatstelijk gewijzigd is bij de Wet van 15 April 1896, (Staatsblad Nr. 70), kan tot het invorderen van de Directe Belastingen van de inlegering van de militairen bij de belastingschuldigen worden gebruik gemaakt; terwijl bij art. 260 der Gemeentewet [3] is bepaald, dat de regelen bij eerstgemelde wet ten aanzien van de inlegering gesteld, ook voor de invordering der plaatselijke belastingen gelden.

§ 2. Ter uitvoering van vorenstaande wettelijke bepalingen zijn de Plaatselijke en Garnizoenscommandanten uitgenoodigd, aan de ontvangen aanvrage van eenen ontvanger van 's Rijks Directe Belastingen of van eenen gemeenteontvanger in de plaats van het garnizoen of in eene

(1) Zie *Bijlage J.*
(2) Zie *Bijlage K.*
(3) Zie *Bijlage B.*

plaats in de nabijheid van het garnizoen te allen tijde te voldoen en daarvan kennis te geven aan den Bevelhebber in de Militaire Afdeeling; terwijl indien daardoor belemmering in den gewonen dienst mocht kunnen ontstaan, het aan laatstgenoemde autoriteit is overgelaten, om des noodig, manschappen van andere garnizoenen te detacheeren, om diegenen van het betrokken garnizoen, die ingelegerd zijn, te vervangen. Zoodanige gedetacheerden zullen dan, voor zooveel noodig, bij het garnizoen in onderhoud gesteld, of, indien zij buiten het garnizoen tot inlegering moeten dienen, ingekwartierd moeten worden.

§ 3. Indien een ontvanger garnisaires aanvraagt bij een garnizoen in eene andere provincie, dan waar hij zelf gevestigd is, en waar de garnisaire benoodigd is behoort de Plaatselijke- of Garnizoenscommandant niettemin aan de aanvraag van dien ontvanger te voldoen, vermits het verschil van provincie in dit opzicht niet medetelt, en de ontvanger zijne aanvraag moet richten aan het naastbijgelegen garnizoen, zonder onderscheid of dit in zijne eigene, dan wel in eene andere provincie ligt.

§ 4. In geen geval mogen marechaussees, of militairen die dienst als marechaussee verrichten worden aangewezen voor den dienst van garnisaire. In geval zich in het garnizoen, bij welks commandant de aanvrage geschiedt, andere troepen bevinden, moeten de gevraagde krijgslieden daaruit worden gekozen, terwijl in het tegenovergestelde geval, de Plaatselijke- of Garnizoenscommandant gehouden is den Bevelhebber in de Militaire Afdeeling onmiddellijk van de ontvangen aanvrage kennis te geven, ten einde door dezen zorg kunne worden gedragen, dat van het garnizoen zooveel mogelijk in de nabijheid der plaats waar de aanvrage geschied is, een krijgsman worde afgezonden aan den ontvanger, die de aanvrage heeft gedaan, opdat deze voor den bewusten dienst over hem kunne beschikken.

§ 5. De manschappen, die als garnisaires worden gebezigd, mogen niet langer als 14 dagen achtereen als zoo-

danig verblijven; terwijl zij voor het geval dat hunne diensten langer worden vereischt, door anderen zullen worden afgelost, waartoe alsdan door den daarbij betrokken ontvanger aan den commandeerende-officier van het korps het verzoek zal worden gedaan.

§ 6. Bij het bestemmen van manschappen als garnisaire moet steeds met de vereischte oplettendheid op hun doorgaand gedrag en eigenaardig karakter worden gelet, opdat geen andere dan oppassende manschappen, die genoeg zelfstandigheid bezitten om eenigen tijd op zich zelven te staan, voor dezen dienst worden aangewezen. Den ontvangers is aangeschreven om den Korps- of den Plaatselijke- of Garnizoenscommandant steeds onverwijld mededeeling te doen van het ontslag van een garnisaire, met opgave van diens gedrag, tijdens zijne dienst als zoodanig.

§ 7. De garnisaire moet niet alleen wanneer de belastingschuldige weigeren mocht hem huisvesting, een nachtleger, voeding, of een plaats aan den gemeenen haard te geven, maar ook wanneer het nachtleger of de voeding onvoldoende is, zich vervoegen bij den Commissaris van Politie, of, in gemeenten, waar geen zoodanig ambtenaar aanwezig is, bij het hoofd van het Plaatselijk Bestuur. De Plaatselijke- en Garnizoenscommandanten hebben zich zooveel mogelijk te overtuigen, dat de garnisaires het, zoo wat nachtleger als voeding betreft, niet minder goed hebben dan in de kazerne en behooren, wanneer dit mocht blijken niet het geval te zijn, daarvan onmiddellijk aan den Minister van Oorlog kennis te geven.

§ 8. Bij artikel 53 van de Wet van 27 September 1892, (Staatsblad Nr. 223), op de vermogensbelasting, is de Wet van 22 Mei 1845, Staatsblad Nr. 22, niet van toepassing verklaard op de invordering van die belasting, enz. *) terwijl volgens art. 58, § 1, laatste lid, van de Wet van 2 October 1893, (Staatsblad Nr. 149), tot heffing eener belasting op

*) Noot der samenstellers: Zie ook art. 129 der Wet op de Inkomstenbelasting 1914.

bedrijfs- en andere inkomsten, bij het invorderen van de bedrijfsbelasting Artikel 17 der Wet van 1845 buiten toepassing blijft.

HOOFDSTUK XI.

Hulpverleening bij het ten uitvoerleggen van rechterlijke vonnissen en bevelen; bij arrestatiën na betrapping op heeterdaad, alsmede ingevolge Art. 69 der Beroepswet, Art. 402 van het Wetboek van Koophandel, Art. 19 der Hinderwet, Art. 16 der Stoomwet, Art. 22 der Veiligheidswet, Art. 6 der Phosphorluciferswet, Art. 12 der Caissonwet 1905, Art. 24 der Arbeidswet 1911, Art. 24 der Steenhouwerswet.

§ 1. De Plaatselijke- en Garnizoenscommandanten, benevens de bevelhebbers in legerplaatsen, zullen zorg dragen, dat alle dienaren van Justitie en Politie, en alle deurwaarders, de rechterlijke bevelen, waarvan zij houders zijn, voor zoover zij de militairen betreffen, in de garnizoenen of legerplaatsen, waarover die commandanten het bevel voeren, behoorlijk kunnen ten uitvoer leggen, mits genoemde agenten en deurwaarders, vóórdat zij de rechterlijke vonnissen en bevelen gaan ten uitvoer leggen, daarvan aan bedoelde militaire autoriteiten kennis geven.

§ 2. Wijders behoort militaire bijstand te worden verleend, wanneer deze door de daartoe bevoegde personen wordt aangevraagd in de gevallen, bedoeld bij de artt. 27, 96, 106 en 342 van het Wetboek van Strafvordering, art. 41 van dat Wetboek in verband met Art. 446 van het Wetboek van Strafrecht ([1]), Art. 69 der Beroepswet ([2]), Art. 402 van het Wetboek van Koophandel, Art. 19 der Hinderwet, Art. 16 der Stoomwet, Art. 22 der Veiligheidswet, Art. 6 der Phosphorluciferswet, Art. 12 der Caissonwet 1905, Art. 24 der Arbeidswet 1911, Art. 24 der Steenhouwerswet ([2]).

([1]) Zie *Bijlage L.*

([2]) Zie *Bijlage P.*

§ 3. Elk militair, die door de openbare macht in de gevallen, genoemd bij Art. 446 van het Wetboek van Strafrecht, gerequireerd wordt tot het verleenen van hulp, is verplicht daaraan onmiddellijk te voldoen, ook dan wanneer hij zich daardoor aan dadelijk gevaar blootstelt en zelfs dan wanneer het geldt de arrestatie van een mindere.

HOOFDSTUK XII.

Hulpverleening bij omvangrijke storingen op 's Rijks telegraaf- en telefoonlijnen.

§ 1. Enz.

OPGAAF DER BIJLAGEN.

Bijlage A. Instructie voor den Commissaris der Koningin in elke provincie, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 27 September 1850 (Staatsblad No. 62). Artt. 2, 13, 14, 15, 17 en 22.

Bijlage B. Gemeentewet. Artt. 184, 185, 186, 189 en 260.

Bijlage C. Inkwartieringswet. Artt. 9 en 12.

Bijlage D. Koninklijk Besluit op de Inkwartieringswet (K. B. van 10 November 1892, Stbl. No. 253; ook K. B. van 19 Februari 1903, Stbl. No. 78). Artt. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11 en 12.

Bijlage E. § 10 Ad Art. 234 der Voorschriften tot uitvoering van het Reglement van Administratie luidt:

Het verschaffen van spijs en drank tijdens den marsch, bedoeld bij punt 3 van artikel 9 der Wet in § 9 genoemd [1] mag niet voor Rijks rekening worden aangevraagd dan wanneer de troep onverwachts order heeft ontvangen, om de standplaats te verlaten, zonder in de gelegenheid te zijn geweest, de gereedgemaakt wordende spijzen te nuttigen en een langdurigen vermoeienden marsch moet afleggen, om de plaats van bestemming te bereiken. De commandant van den troep doet, te zijner verantwoording, de aanvrage

[1] Bedoeld wordt de Wet van 14 September 1866 (*Staatsblad* No. 138) vermeld in Bijlage C.

tot de verstrekking alleen dan, wanneer hij dit onvermijdelijk noodzakelijk acht.

Bijlage F. Algemeen voorschrift, behoorende tot de aanschrijving van den Minister van Oorlog ad interim, aan al de Militaire Autoriteiten, van den 7den April 1848, No. 21a.

Bij samenscholingen, die uiteen moeten worden gedreven, is het voldoende driemaal te bevelen:

„*Gehoorzaamheid aan de Wet! naar huis — of geweld zal worden gebruikt!*"

Zoodra intusschen een aanval op de militaire macht geschiedt, en het wettige zelfverdediging geldt, zijn er geene sommatiën noodig.

Bijlage G. Wet van den 28sten Maart 1877 (Staatsblad No. 35), tot wering van besmetting door uit zee aankomende schepen, laatstelijk gewijzigd bij de Wet van 21 Juni 1901 (Staatsblad No. 157). Artt. 6, 7 en 9.

Bijlage H. Wet van den 20sten Juli 1870 (Staatsblad No. 131), tot regeling van het veeartsenijkundig Staatstoezicht en de veeartsenijkundige politie, laatstelijk gewijzigd bij de Wet van 3 Februari 1902 (Staatsblad No. 14). Artt. 29 en 34.

Bijlage I. Beschikking van den Minister van Oorlog dd. 23 Mei 1885, II^de^ Afd., Generale Staf, nr. 55, naar aanleiding van het Kon. Besl. van 30 April 1885, nr. 36, betreffende het uitzenden van detachementen als hulp-marechaussee naar gemeenten waar besmettelijke veeziekte heerscht.

Bijlage J. Uittreksel uit de Wet van den 26sten Augustus 1822 (Staatsblad No. 38), over de heffing der rechten van In-, Uit- en Doorvoer en van de Accijnsen, alsmede van het Tonnegeld der zeeschepen, zooals die laatstelijk gewijzigd is bij de Wet van 15 April 1896 (Staatsblad No. 70).

Art. 322.

Alle burgerlijke autoriteiten, alsmede en in het bijzonder de gewapende machten, mitsgaders de officieren van justitie en politie, zullen de ambtenaren en bedienden der in- en

uitgaande rechten en accijnzen, in alle zaken, hunne functiën en de executie der Wetten op dat stuk betreffende, op daartoe gedane aanvrage, de behulpzame hand bieden, beschermen en doen beschermen. Zij zullen aansprakelijk zijn wegens de schade, welke zij, door hun verzuim of ongegronde weigering van adsistentie, mochten hebben veroorzaakt.

Bijlage K. Uittreksel uit art. 17 van de Wet van 22 Mei 1845 (Staatsblad No. 22), op de invordering van 's Rijks Directe Belastingen, zooals die laatstelijk gewijzigd is bij de Wet van 15 April 1896 (Staatsblad No. 70).

Bijlage L. Wetboek van Strafvordering. Artt. 8, 9, 27, 41, 96, 106 en 342.

Wetboek van Strafrecht. Artt. 41, 43, 91, 357 en 446.

Bijlage M. Koninklijk Besluit van 24 Februari 1893, No. 36, betreffende beschikbaarstelling van officieren enz. voor den dienst der marechaussee.

Bijlage N. Militiewet. Artt. 44, 57, 64 en 93.

Bijlage O. Militiebesluit (Staatsblad 1912, No. 145). Artt. 52 en 68.

Militiebesluit II (Staatsblad 1912, No. 276). Artt. 8 en 88.

Bijlage P. Koninklijk Besluit van 18 Juni 1819, Litt. M³. No. 97, tot verschaffing van militaire hulp aan de Militie-Commissarissen bij de uitoefening hunner functiën en gezag.

Wet van 8 December 1902 (Staatsblad No. 208) tot uitvoering van artikel 75 der Ongevallenwet 1901 (Beroepswet). Art. 69.

Wetboek van Koophandel. Art. 402.

Hinderwet. Art. 19.

Stoomwet. Artt. 16 en 32.

Veiligheidswet. Artt. 22 en 23.

Phosphorluciferswet. Art. 6.

Caissonwet 1905. Artt. 12 en 13.

Arbeidswet 1911. Artt. 24 en 25.

Steenhouwerswet. Artt. 24 en 25.

Bijlage Q.

Overzicht der detachementen, uitgesteld tot het verleenen van militairen bijstand in de ...e Militaire Afdeeling.

Standplaatsen.	Officieren.	Onderofficieren.	Korporaals.	Soldaten.	Rang en naam van den Det.Ct.	Opmerkingen.
Totaal						

... 19

De bevelhebber in de
Militaire Afdeeling,

483 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *Augustus* 1914 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters;* INKWARTIERING (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 92).

Bij brief van 12 Augustus j.l., VIII[e] Afd. nr. 267 doet de Minister van Oorlog mij het navolgende kennen met betrekking tot de toepassing van de wet betrekkelijk inkwartieringen enz.:

Nu tengevolge van de mobilisatie van het leger en van de verdere daaruit voortvloeiende maatregelen de bepalingen van de Wet van 14 September 1866 (Staatsblad n°. 138), betrekkelijk de inkwartieringen, enz. in zeer vele gemeenten van het Rijk zijn of zullen worden toegepast, wil het mij niet van belang ontbloot schijnen, indien alsnog een beroep gedaan werd op de Besturen der Gemeenten tot stipte naleving van de genoemde Wet en van de bij Reglement vastgestelde bepalingen tot uitvoering daarvan.

Voornamelijk in het geldelijk belang van het Rijk maar óók ten einde later eventueele teleurstellingen van de zijde van de inwoners te voorkomen, is het noodig dat zoowel de burger als de militaire autoriteiten in deze samen werken en dat ieder hunner, voor zooveel hem aangaat zijne bevoegdheid toetst aan de bestaande bepalingen.

In het bijzonder acht ik het gewenscht de aandacht te vestigen op artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 10 November 1892 (Staatsblad Nr. 253), waarvan de sedert meermalen gewijzigde tekst is bekend gemaakt bij Koninklijk Besluit van 19 Februari 1903 (Staatsblad Nr. 78), welk artikel bepaaldelijk voorschrijft, wie tot het doen van aanvragen tot inkwartiering en *leverantiën van allerlei aard* enz. bevoegd zijn, en welke bescheiden daarbij behooren te worden vertoond. Vooral bij het vorderen van leverantiën van allerlei aard is het gewenscht er voor te waken, dat de vordering *niet* rechtstreeks geschiedt bij de ingezetenen, doch aan den Burgemeester, en dat deze laatste zich over-

tuigt van de bevoegdheid van dengene, die de vordering doet.

Ook ten aanzien van de vaststelling der verschuldigde schadeloosstellingen, als bedoeld in Artikel 8 van laatstgemeld Koninklijk Besluit, worde billijkheid betracht, door zooveel mogelijk, zonder de persoonlijke belangen van de ingezetenen te schaden, ook de geldelijke belangen van het Rijk in het oog te houden en er dus voor zorg te dragen, dat *niet méér*, maar ook niet minder wordt betaald, dan waarop recht bestaat.

Waar zelfs in vredestijd, bij manoeuvres en dergelijke, het meermalen voorkomt dat bijvoorbeeld bij het leveren of beschikbaar stellen van transporten de berekeningen van het verschuldigde uiteenloopen door verschillen in het aantal K.M. van den afgelegden afstand, dan wel in het aantal uren van dienstverrichtingen, daar bestaat veel kans, dat dergelijke verschillen thans meerdere malen zich kunnen voordoen.

Echter is zulks niet noodzakelijk. Overleg tusschen de betrokken burger- en militaire autoriteiten kan in deze veel tot eene voor beide partijen billijke regeling bijdragen.

Onder mededeeling tevens dat de militaire autoriteiten door den Minister van Oorlog zijn aangeschreven in den zin van bovenstaanden brief te handelen heb ik de eer, U te verzoeken eveneens dien overeenkomstig te handelen en te doen handelen.

LEGER.

KEURING.

484 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 6 *October* 1906 *A nr.* 43, *aan de burgemeesters;* AFKEURING VAN LOTELINGEN (*Prov. Bijbl.* 1906, *nr.* 137).

Naar den Minister van Binnenlandsche Zaken van ambtelijke zijde is medegedeeld, zijn er personen wier praktijken o.a. daarin bestaan, dat zij voorspiegelen in staat te zijn tegen betaling van een som gelds de afkeuring van lotelingen voor den dienst der militie te verkrijgen.

Ik noodig U uit door middel van openbare kennisgeving en bekendmaking in de eventueel in uwe gemeente verschijnende dagbladen, de lotelingen uwer gemeente voor bovenbedoelde praktijken te waarschuwen en daarbij tevens hunne aandacht te vestigen op het bepaalde in art. 206 van het Wetboek van Strafrecht, luidende:

„Met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren wordt „gestraft:

1o. „hij die zich opzettelijk voor den dienst bij de militie of bij de schutterij ongeschikt maakt of laat maken;

2o. „hij die een ander op diens verzoek opzettelijk voor dien dienst ongeschikt maakt.

„Indien in het laatste geval het feit den dood tengevolge „heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren „opgelegd."

Ten slotte komt het mij, in het belang van voldoende openbaarheid gewenscht voor, dat bedoelde openbare kennisgeving en bekendmaking van nu af tot na de zitting van de Militieraden eenmaal 's weeks geschieden.

485 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 25 *September* 1908 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen;* KWADE PRAKTIJKEN BIJ DE KEURING VAN LOTELINGEN (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 114).

Zoowel uit de dagbladen als uit eenige door zijn ambtgenoot van Oorlog ter kennis van den Minister van Binnenlandsche Zaken gebrachte bescheiden, is dezen gebleken, dat er nog steeds personen zijn, die er hunne praktijk van maken om aan lotelingen, tegen betaling van eene som gelds, hunne hulp aan te bieden, ten einde hun ongeschiktverklaring voor den militiedienst te verkrijgen.

Ten vervolge op mijne circulaire van 6 October 1906, A. n°. 43 (Provinciaal Bijblad van 1906, n°. 137), heb ik de eer U andermaal te verzoeken, de lotelingen uit uwe gemeente voor bovenbedoelde praktijken te waarschuwen en hen daarbij tevens met nadruk te wijzen op het bepaalde in art. 206 van het Wetboek van strafrecht.

Aan die waarschuwing zou, behalve door de dagbladen, telken jare algemeene bekendheid kunnen worden gegeven door openbare kennisgeving, aan te plakken ter plaatse bij gemeentelijke verordening daarvoor aangewezen of gebruikelijk.

Daarin ware tevens te vermelden, dat de bemoeiing van de personen, hierboven bedoeld, in geen enkel opzicht tot afkeuring van den betrokkene kan leiden, terwijl de raadpleging dier personen den loteling slechts financieel nadeel kan berokkenen.

Op uitnoodiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer uw College te verzoeken in vorenstaanden zin te handelen en meergenoemde waarschuwing voortaan ieder jaar vanaf den aanvang der loting tot na afloop der zittingen van den Militieraad meermalen bij openbare kennisgeving te doen.

486 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 9 Mei 1912 A nr. 6 aan de burgemeesters;* KWADE PRAKTIJKEN BIJ DE KEURING VAN MILITIEPLICHTIGEN (*Prov. Bijbl.* 1912, *nr.* 66).

Onder verwijzing naar mijne circulaire van 25 September 1908 A nr. 1, opgenomen in provinciaal bijblad van 1908 nr. 114, heb ik de eer U op uitnoodiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken, te verzoeken, aan de daarbij bedoelde waarschuwing voortaan algemeene bekendheid te geven vóór de zitting van den keuringsraad.

487 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 17 Juli 1912 A nr. 3, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* NIET-VERSCHIJNING VOOR DEN KEURINGSRAAD (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 107).

Afdeeling
Militie en Landweer.
(M.) Nr. 430.

Aan de Voorzitters van de keuringsraden.

's Gravenhage, 12 Juli 1912.

Door mij werd met den Minister van Justitie in overleg getreden nopens de vraag, hoe ware te handelen met betrekking tot het opmaken van proces-verbaal tegen hen, die verdacht worden zich te hebben schuldig gemaakt aan een feit als bedoeld in art. 102, eerste lid, onder 2°, in verband met art. 59, eerste lid der Militiewet (Stbl. 1912, Nr. 21).

Mijn genoemde ambtgenoot schrijft naar aanleiding van bovenvermelde aangelegenheid o. a.:

Met het oog op den gewonen gang van zaken, die in den regel ook bij andere aangelegenheden wordt in acht genomen, zal, wanneer de Keuringsraad waarneemt, dat een ingeschrevene niet is verschenen en den raad niets bekend is of gebleken is van eene geldige en wettige reden van

verontschuldiging, daarvan door den raad of diens voorzitter of secretaris aan de politie mededeeling moeten worden gedaan: wanneer hierbij van formulieren wordt gebruik gemaakt, dan kan aan die mededeelingen bezwaarlijk eenige moeite zijn verbonden. De politie maakt alsdan proces-verbaal op, hoort de personen, wier verklaringen noodig zijn met het oog op het bewijsmateriaal en doet natuurlijk ook een onderzoek bij den verdachte, ten einde dezen in de gelegenheid te stellen het door hem gewenschte tot zijne verontschuldiging aan te voeren.

Ik heb de eer, U te verzoeken, bij voorkomende gevallen overeenkomstig het vorenstaande te handelen, ook indien een ingeschrevene wel verschijnt, maar weigert zich te onderwerpen aan het onderzoek naar zijne lichaamslengte of aan het geneeskundig onderzoek.

VRIJSTELLING.

488 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 15 *Mei* 1912 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* BEZWAREN TEGEN UITSPRAKEN OMTRENT MILITIEPLICHTIGEN (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 72).

De ingeschrevene voor de militie, die van den dienst is vrijgesteld of uitgesloten, behoeft uit dezen hoofde volgens art. 59, eerste lid van de Militiewet slechts dán geen onderzoek omtrent zijne geschiktheid voor den dienst te ondergaan, wanneer de uitspraak tot vrijstelling of uitsluiting onherroepelijk is geworden.

In verband hiermede komt het den Minister van Oorlog gewenscht voor, dat, zoo tegen eene uitspraak, waarbij een ingeschrevene is vrijgesteld of uitgesloten, bezwaar ingebracht of beroep ingesteld is door een ander dan den ingeschrevene, wien de uitspraak geldt, of zijn vader, moeder, voogd of curator, bedoelde ingeschrevene daarvan bericht ontvangt.

Ik heb de eer U uit te noodigen in voorkomende gevallen zoodanig bericht ten spoedigste aan dien ingeschrevene te doen toekomen.

489 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *October* 1912 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters;* VRIJSTELLING WEGENS KOSTWINNERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 148).

Op verzoek van den Minister van Oorlog heb ik de eer U uit te noodigen om bij het opmaken van staten van inlichtingen, betreffende aanvragen van militieplichtigen om vrijstelling wegens kostwinnerschap (modellen 40, 41 en 42 van het Militiebesluit), in de gevallen, waarin de beslissing op de aanvragen berust bij de Koningin, in den staat zoodanige aanteekening te stellen, dat daaruit blijkt, of de omstandigheden, op grond waarvan de vrijstelling wordt gevraagd, al dan niet reeds aanwezig waren op 21 Maart van het jaar, voorafgaande aan het jaar der lichting; voorts om in vorenbedoelde gevallen tevens te vermelden of al dan niet door of voor denzelfden militieplichtige vrijstelling is aangevraagd bij Gedeputeerde Staten en, zoo ja, welke beslissing door dit college op de aanvrage is genomen.

Het is 's Ministers wensch, dat in gelijken zin worde gehandeld ten aanzien van aanvragen om vrijstelling, op grond van artikel 34, eerste lid, 2°, der Militiewet.

490 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 24 *Januari* 1913 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters;* TIJDELIJKE VRIJSTELLING VAN MILITIEDIENST (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 9).

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U hiernevens in afdruk mededeeling te doen van den inhoud van diens brief dd. 18 Januari 1913, nr. 28, afdeeling B.B.

Tot heden is door mij bij het mededeelen van tijdelijke vrijstellingen steeds opgaaf gedaan van het tijdvak, waarin belanghebbenden desgewenscht opnieuw vrijstelling moeten aanvragen met verzoek dezen hiermede in kennis te stellen. Enz.

Voor zooveel noodig verzoek ik U tevens, ook in het vervolg die kennisgeving zoo spoedig mogelijk aan belanghebbenden te verstrekken.

Nr. 28.
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, 18 Januari 1913.

Door den Minister van Oorlog is met mij overleg gepleegd nopens de vraag, wanneer een tijdelijke vrijstelling van den dienst bij de militie moet worden geacht in te gaan. Naar aanleiding daarvan heb ik de eer het volgende ter kennis van U H.E.G. te brengen.

Ten aanzien van hen, die als ingeschrevene voor de militie tijdelijke vrijstelling verkrijgen en als gevolg hiervan opnieuw worden ingeschreven, schijnt bovenbedoelde vraag van belang ontbloot.

Ten aanzien van anderen kan o. i. als algemeene regel worden aangenomen, dat de vrijstelling wordt gerekend aan te vangen:

a. zoo het iemand geldt, die nog niet is ingelijfd, met het voor hem aangewezen tijdvak van inlijving;

b. zoo het iemand geldt, die reeds bij de militie dient, met den dag, waarop hij overeenkomstig art. 100 *e* der Militiewet uit den dienst wordt ontslagen:

c. zoo het iemand geldt, die reeds vrijstelling geniet, met den dag waarop de duur der vorige vrijstelling is geëindigd

Het is wenschelijk, dat in de hier bedoelde gevallen bij de mededeeling van de vrijstelling aan belanghebbenden dezen tevens worden ingelicht omtrent den tijd, binnen welken zij desgewenscht opnieuw vrijstelling moeten aanvragen, en dat daartoe de Burgemeesters worden uitgenoodigd, voor het verstrekken van zoodanige inlichtingen zorg te dragen, voor zooveel bedoelde mededeeling door hen geschiedt.

Met betrekking tot de ingelijfden bij de militie, wien reeds tijdelijke vrijstelling werd verleend, maar die nog niet in bedoelden zin werden ingelicht, ware dit alsnog te doen.

Voor zooveel noodig zij opgemerkt, dat te hunnen aanzien, ook indien zij bij het verkrijgen van de vrijstelling in het genot waren van ontheffing van den werkelijken dienst, van toepassing is het hiervoren onder *b* vermelde.

Nog zij de aandacht er op gevestigd:

1°. dat de tijd van ingang der vrijstelling op dien van het aanvragen van vrijstelling opnieuw niet altijd van invloed is (zie het bepaalde onder 2°, *b*, in art. 32 en in het tweede lid van art. 33 van het Militiebesluit);

2°. dat de ingelijfden, die bij het in werking treden van de Militiewet in het genot waren van ontheffing van den werkelijken dienst en daarna tijdelijke vrijstelling hebben verkregen, het vragen van vrijstelling opnieuw zullen behooren te doen overeenkomstig het bepaalde onder 4° in art. 32 en in het tweede lid van art. 33 bovengenoemd;

3°. dat de ingelijfden, die alsnog in het genot zijn van ontheffing van den werkelijken dienst en eerlang vrijstelling van den dienst wenschen, in gelijken zin dienen te handelen als onder 2°. is vermeld. Enz.

491 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 10 *Februari* 1913 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over uittreksels uit het stamboek,* VRIJSTELLING VAN MILITIEDIENST *wegens broederdienst* (*Prov. Bijbl* 1913 *nr.* 20).

Nr. 9208,
Afdeeling B.B.

—

's Gravenhage, 4 Februari 1913.

Een Uwer ambtgenooten deelt mij mede, dat blijkens de stukken, welke hem in het afgeloopen jaar ingevolge artikel 60, tweede lid, van het Militiebesluit door de Voorzitters der Militieraden in zijne provincie werden toegezonden, ten behoeve van de ingeschrevenen, wier broeders van de militie naar de landweer zijn overgegaan, uittreksels nit het

stamboek zijn overgelegd, welke uitsluitend waren afgegeven door de betrokken landweerdistrictscommandanten. Met bedoelden commissaris acht ik het evenwel gewenscht, dat voortaan, in gevallen als het onderwerpelijke, uittreksels worden overgelegd, welke zijn afgegeven door de korpsen, waarbij de broeders het laatst als milicien hebben gediend, omdat de reden van vrijstelling, vermeld in artikel 24, eerste lid, 6°, juncto artikel 23 der Militiewet, alleen gegrond is op het feit, dat de oudere broeder naar de landweer is overgegaan en die reden niet vervalt, wanneer de dienst bij de landweer reeds mocht zijn afgeloopen of onderbroken.

Door den Minister van Oorlog, die zich met vorenomschreven zienswijze kan vereenigen, zal bij eene eerlang aan te brengen wijziging in het „Voorschrift op de Stamboeken 1910" daarmede rekening worden gehouden.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat wegens de bepaling, vervat in het tweede lid van vermeld artikel 24, de dezerzijdsche circulaire dd. 11 Januari 1906, nr. 709², M., afdeeling M.S., haar reden van bestaan heeft verloren en derhalve als vervallen moet worden beschouwd. Enz.

492 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 26 *Mei* 1913 *A nr.* 37, *aan de burgemeesters;* TIJDELIJKE VRIJSTELLING VAN DIENST (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 78).

In verband met de circulaire van den Minister van Binnenlandsche zaken dd. 18 Januari 1913, nr. 28, Afdeeling B.B., te uwer kennis gebracht bij mijne aanschrijving van 24 Januari d. a. v., A nr. 3, opgenomen in provinciaal bijblad 1913, nr. 9, heb ik de eer U uit te noodigen om voortaan in de lijsten model 44 betreffende personen, die opnieuw voor eene tijdelijke vrijstelling van militiedienst in aanmerking worden gebracht, te doen vermelden den datum, waarop zij ingevolge de hun laatstelijk verleende vrijstelling overeenkomstig art. 100e der Militiewet uit den dienst zijn ontslagen.

493 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 10 December 1913 A nr. 2, aan de burgemeesters*; VRIJSTELLING VAN DEN DIENST BIJ DE MILITIE (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 141).

Naar aanleiding van een brief van den Minister van Oorlog, dd. 3 December jl. Afdeeling Militie en Landweer (L) nr. 73, heb ik de eer U mede te deelen, dat in de staten van inlichtingen betreffende aanvragen om vrijstelling wegens kostwinnerschap of wegens persoonlijke onmisbaarheid, ten aanzien waarvan de beslissing bij de Koningin berust, voortaan de in mijne circulaire van 21 October 1912, A nr. 3, IVe Afdeeling, opgenomen in provinciaal bijblad van 1912, nr. 148, bedoelde aanteekening nopens het tijdstip, waarop de reden voor vrijstelling aanwezig was en de in die circulaire bedoelde mededeeling, of al dan niet vrijstelling bij Gedeputeerde Staten werd aangevraagd, niet behoeven te worden opgenomen, wanneer de militieplichtige reeds eenmaal om een der genoemde redenen door de Koningin werd vrijgesteld.

494 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 30 Januari 1914 A nr. 7, aan de burgemeesters;* TIJDELIJKE VRIJSTELLING VAN MILITIEDIENST (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 13).

Bij brief van 24 Januari j.l., nr. 660, Afd. B.B., deelt de Minister van Binnenlandsche Zaken, na gehouden overleg met zijn ambtgenoot van Oorlog, mij mede, dat eene tijdelijke vrijstelling van dienst bij de militie, verleend aan eenen militieplichtige, die ter inlijving had moeten opkomen, doch daarbij niet is verschenen, moet geacht worden in te gaan op den datum van het Koninklijk besluit, waarbij zij is verleend.

Ten vervolge op mijn circulaire van 24 Januari 1913, A. nr. 3, opgenomen in provinciaal bijblad 1913, nr. 9, heb ik de eer U met het bovenstaande in kennis te stellen.

495 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 4 Februari* 1914 *A nr.* 49, *aan de burgemeesters;* ART. 32 EN ART. 84 MILITIEWET (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 16).

Ik heb de eer U mededeeling te geven van een brief van den Minister van Oorlog van 29 Januari 1914, Afdeeling Dienstplicht, nr. 193 L, betreffende vrijstelling van dienst wegens kostwinnerschap van daarvoor in aanmerking komende militieplichtigen.

Onder uitnoodiging om, ter bevordering van eene juiste toepassing van het vrijstellingsinstituut, in den zin van voormelden brief, wel uwe medewerking te willen verleenen, vestig ik in het bijzonder uwe aandacht op het gestelde in het eerste lid, sub 3°, van 's Ministers brief. Herhaaldelijk toch komt het voor, dat in de vergoedingsstaten, als reden, waarom geen vrijstelling wegens kostwinnerschap is gevraagd, wordt opgegeven: „dat de betrokken militieplichtige niet als de *eenige* kostwinner kan worden beschouwd".

Zooals uit voormeld sub 3° en ook uit het tweede lid van 's Ministers brief blijkt, is het *niet* noodig, dat een militieplichtige, om voor vrijstelling wegens kostwinnerschap in aanmerking te komen, de *eenige* kostwinner is, doch bestaat daarop reeds aanspraak, wanneer bij eventueele dienstplichtigheid termen voor vergoeding zouden bestaan.

Afdeeling Dienstplicht.
No. 193 L. 's-Gravenhage, 29 Januari 1914.

Ik heb de eer U Hoogedelgestrenge te verzoeken, de burgemeesters in Uwe provincie er op te wijzen, dat het aanbeveling verdient, hunnerzijds vooral onder de aandacht te brengen van ingeschrevenen, te wier aanzien zij vermoeden, dat zij in de termen zouden kunnen vallen voor vrijstelling wegens kostwinnerschap:

1°. dat, zoo zij vermeenen aanspraak te kunnen maken op vrijstelling wegens kostwinnerschap, zij *niet* een verzoekschrift daartoe moeten indienen aan Hare Majesteit de

Koningin of aan den Minister van Oorlog, doch zich *rechtstreeks* tot den burgemeester der gemeente, waar zij zijn ingeschreven of voor welke zij hebben geloot, zullen moeten wenden met een aanvraag tot het opmaken van een staat van inlichtingen ter zake van de door hen gewenschte vrijstelling;

2°. dat, zoo de redenen voor die vrijstelling aanwezig zijn op 21 Maart van het jaar, waarin het inschrijvingsregister, waarop hunne namen voorkomen, is gesloten, zij die aanvraag hebben in te dienen tusschen 21 en 31 Maart van dat jaar en *daarmede niet moeten wachten bijv. tot na de uitspraak van den keuringsraad of tot na den afloop der loting*; en

3°. dat de omstandigheid, dat de militieplichtige-kostwinner niet beschouwd kan worden als te zijn de *eenige* kostwinner in den zin van art. 32 der Militiewet, geen beletsel vormt voor zijne vrijstelling wegens kostwinnerschap.

De burgemeesters waren er daarbij, wellicht ten overvloede, aan te herinneren, dat art. 32 der Militiewet voor vrijstelling wegens kostwinnerschap denzelfden maatstaf stelt als art. 84 dier wet voor vergoeding wegens kostwinnerschap en dat derhalve ieder, wiens betrekkingen voor toekenning van vergoeding *hoe gering ook*, in de termen zouden vallen, ook voor vrijstelling wegens kostwinnerschap in aanmerking kan worden gebracht, althans zoo hij die vrijstelling wenscht èn de voor indiening van de aanvraag gestelde termijn niet verstreken is.

Het is in verband daarmede wenschelijk, dat de burgemeesters bij voorkomend geval hun bijzondere aandacht blijven schenken aan § 3 der Militie-Vergoedings-Instructie en die paragraaf toepassen in dezen zin, dat zij den militieplichtige, betrokken bij een in hun handen gestelde en naar hun inzicht gegronde *vergoedingsaanvraag*, wijzen op de mogelijkheid van vrijstelling wegens kostwinnerschap en hem aangeven, wat hem te doen staat om desgewenscht de vrijstelling te kunnen verkrijgen.

Mocht de termijn voor het aanvragen van vrijstelling

echter reeds zijn verstreken en de burgemeester van oordeel zijn, dat er voor afwijking van dezen termijn geen geldige reden bestaat of dat de omstandigheden die afwijking niet toelaten — b.v. doordat de militieplichtige reeds geruimen tijd in werkelijken dienst is — dan zal het uiteraard aanbeveling verdienen, dat bedoelde wenk tot het vragen van vrijstelling, welke dan waarschijnlijk belanghebbenden teleurstelling zou kunnen bezorgen, achterwege blijft.

Hierbij zij opgemerkt, dat in gevallen, waarin de beslissing nopens de vrijstellingsaanvraag *niet bij Gedeputeerde Staten* doch *bij de Kroon* berust, er van mijn zijde ook dan, wanneer bij het doen der aanvraag van den daarvoor gestelden termijn mocht worden afgeweken, in den regel geen overwegend bezwaar tegen zal bestaan, de aanvraag bij uitzondering toch in behandeling te nemen, ten minste indien de op de aanvraag betrekking hebbende staat van inlichtingen mijn Departement nog bereikt tegen den tijd der inlijving van den betrokken militieplichtige of slechts enkele weken nadat hij zijn eerste oefening heeft aangevangen.

Dit laatste doet intusschen niet te kort aan de wenschelijkheid, dat zooveel mogelijk de gestelde termijnen voor het doen der aanvragen worden in acht genomen.

VERGOEDING.

496 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 4 *April* 1912 *A nr.* 11, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* BEROEPSOPGAVEN (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 44).

Afdeeling Militie en
Landweer (L) No. 362. 's Gravenhage, 30 Maart 1912.

In verband met eene destijds van de zijde van het Centraal Bureau voor de Statistiek aan het Departement van Oorlog gedaan verzoek, werd dezerzijds in de modellen *A*, *B*, *C*, *AA*, *BB* en *CC* behoorende bij de onlangs tot stand

gekomen Militie-Vergoedings-Instructie op onderscheidene plaatsen, nevens de vraag naar het beroep of bedrijf, die naar beroepsgroep, beroepsklasse en onderdeel van beroepsklasse gesteld.

Vermits thans door mij van het Centraal Bureau voor de Statistiek de mededeeling is ontvangen, dat de jaarlijks dezerzijds aan dat Bureau te verstrekken opgaven van de beroepsgroepen, waarin werkzaam waren dienstplichtigen of andere personen, betrokken bij aanvragen om vergoeding wegens of ontheffing van den werkelijken dienst bij de militie voortaan aan dat Bureau onthouden kunnen worden, acht ik het wenschelijk de vraag naar evenbedoelde beroepsgroepen enz. in meervermelde modellen te doen vervallen o.a. ten einde de werkzaamheden ter Gemeentesecretarie te dezen opzichte niet omvangrijker te doen zijn dan noodzakelijk is.

In verband hiermede zal het bij mij geen bezwaar ontmoeten, indien door de Burgemeesters bij de invulling van de Staten van inlichtingen en advies volgens meergemelde modellen reeds thans, in afwachting van mijne Beschikking tot wijziging dier modellen — van welke Beschikking hun te zijner tijd een overdruk zal worden toegezonden — geen acht wordt geslagen op de in die modellen voorkomende vragen naar beroepsgroep, enz.

Vermits uithoofde van gelijksoortige overwegingen als gegolden hebben voor de opneming in voornoemde modellen van de vraag naar beroepsgroep, enz., een overeenkomstige vraag werd gesteld in de modellen 40, 41 en 42, behoorende bij het U onder dagteekening van 13 Maart 1912, Afdeeling Militie en Landweer (M) Nr. 418, geworden uittreksel uit een ontwerp, houdende voorschriften betreffende uitvoering van de Militiewet, kan, in afwachting van de definiteve vaststelling van bedoelde voorschriften, ook in genoemde modellen 40, 41 en 42 de vraag omtrent beroepsgroep enz. onbeantwoord blijven. Enz.

497 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 10 *November* 1914 *A nr.* 26, *aan de burgemeesters;* VERGOEDINGEN WEGENS KOSTWINNERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 121).

Ter voorkoming van geldelijke bezwaren, die voor sommige gemeenten zouden kunnen voortvloeien uit het bij voorschot betalen van de vergoedingen, bedoeld bij artikel 84 der Militiewet en artikel 15*bis* der Landweerwet, heb ik de eer het navolgende te uwer kennis te brengen.

Door den Minister van Oorlog wordt er mijne aandacht op gevestigd, dat niet alle burgemeesters bekend zijn met de bestaande regeling, krachtens welke, in die gevallen waarin de gemeentekas ontoereikend is tot het geregeld uitbetalen van de vergoedingen, bedoeld bij artikel 84 der Militiewet en artikel 15*bis* der Landweerwet, op rechtstreeksch — schriftelijk of telegraphisch — verzoek aan den Minister van Financiën, voorschotten worden verstrekt tot het daarbij als benoodigd opgegeven bedrag, hetwelk evenwel niet hooger mag zijn dan de som die de gemeente wegens uitbetaalde vergoedingen van het Rijk te vorderen heeft.

Die onbekendheid heeft ten gevolge, eerstens dat tal van burgemeesters bij het Departement van Oorlog aandringen op spoedige terugbetaling van de voorgeschoten vergoedingen, terwijl ook zonder dien aandrang de teruggaaf van het den gemeenten aankomend bedrag zooveel mogelijk bespoedigd wordt, en in de tweede plaats, dat bij gemeld Departement voortdurend brieven en telegrammen inkomen tot het erlangen van een voorschot, op het verstrekken waarvan het geen orde kan stellen.

Deze noodelooze brief- en telegramwisseling kan worden voorkomen, indien de burgemeesters zich bepalen tot het rechtstreeks aanvragen van het benoodigde voorschot *aan den Minister van Financiën*, voor zooveel dit in het belang van de geregelde uitkeering der vergoedingen noodzakelijk is.

Voorts wordt er met nadruk op gewezen, dat *in elk geval*

de staten D D, met de verdere bescheiden aan het Departement van Oorlog behooren te worden gezonden, *zoodra ze bij de gemeente gemist kunnen worden*. Het is gebleken, dat sommige burgemeesters in de meening verkeeren, dat zij die toezending voor onbepaalden tijd kunnen uitstellen en inmiddels, door het telkens opnieuw aanvragen van voorschotten, in het daardoor ontstane kastekort kunnen voorzien.

Die meening is onjuist. Ter bevordering van eene geregelde afdoening worden de verzamelstaten telkens na een niet te lang tijdsverloop, *b.v. na het verstrijken van 3 of 4 tiendaagsche betalingstermijnen*, bij het Departement van Oorlog ingewacht. Slecht *bij wijze van uitzondering* behoort de toezending te worden uitgesteld totdat meerdere — hoogstens 8 — betalingstermijnen, die op eenzelfden verzamelstaat worden verantwoord, zijn uitbetaald.

Zoo spoedig mogelijk nadat de verzamelstaten bij het Departement zijn ingekomen en onderzocht volgt de toezending van een assignatie, opgemaakt tot het door den Minister van Oorlog goedgekeurde bedrag. Bij de inwisseling dier assignatie wordt het bedrag van de daarop genoten voorschotten verrekend. Ter verzekering van eene geregelde uitbetaling der vergoedingen zijn de betaalmeesters evenwel, tot nader order, door den Minister van Financiën gemachtigd om, voor zooveel het verlangen daartoe wordt kenbaar gemaakt, het benoodigde voorschot opnieuw ter beschikking van de gemeente te stellen.

Het is wenschelijk dat in het vervolg door alle burgemeesters overeenkomstig het vorenstaande worde gehandeld.

BEWIJZEN VAN VOLDOENING OF ONGEHOUDENHEID.

498 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 27 *Februari* 1912 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters ;* BEWIJZEN VAN VOLDOENING AAN DE NATIONALE MILITIE (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 25).

Ingevolge art. 8 der Militiewet 1901 zijn personen, die

het 19e levensjaar zijn ingetreden, doch het 40e nog niet hebben volbracht en een huwelijk wenschen aan te gaan of tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart verlangen te worden toegelaten, verplicht het bewijs te leveren van te hebben voldaan aan hun militieplicht of tot geen dienst bij de militie gehouden te zijn of geweest zijn.

In de Militiewet (Staatsblad 1912, nr. 21), welke op 1 Maart 1912 in werking treedt, komt een dergelijk voorschrift niet meer voor, zoodat, te rekenen van dien datum, bedoelde verplichting vervalt.

Voor die gevallen behooren dus ook geen militiebewijzen aan mij meer te worden aangevraagd en blijft de verplichting daartoe alleen bestaan, voor zooverre het overleggen van die bewijzen geen uitvloeisel is van gemeld art. 8, doch uit anderen hoofde wordt vereischt, b.v. krachtens de voorschriften op de werving voor den vrijwilligen krijgsdienst.

De model-aanvragen, enz.

Ik heb de eer U met het bovenstaande in kennis te stellen, onder uitnoodiging de Ambtenaren van den Burgerlijken Stand in uwe gemeente daarvan, voor zooveel noodig, mededeeling te doen.

499 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 21 Mei 1912 A nr. 5, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* INSTRUCTIE OP DE WERVING *en* BEWIJS VAN VOLDOENING AAN DE MILITIE (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 78).

M. No. 325.
Afdeeling Militie
en Landweer.

's-Gravenhage, den 14n Mei 1912.

In de, bij Koninklijk besluit van 23 Februari 1912, No. 54, vastgestelde nieuwe Instructie op de werving voor de korpsen van het leger, welke eerlang in het Recueil Militair zal worden geplaatst, komt, in art. 6, onder 6o, de bepaling

voor, dat de vrijwilligers, om te kunnen worden aangenomen, o. a. moeten overleggen, voor zooveel dit, in verband met hun leeftijd, vereischt wordt, een authentiek bewijs, dat zij hunne plichten ten aanzien van de militie vervuld hebben of tot geen dienst bij de militie gehouden zijn of geweest zijn.

In de inmiddels in werking getreden Militiewet (Staatsblad 1912, No. 21) komt niet voor de bepaling van art. 8 der Militiewet 1901, ten gevolge waarvan in het Militiebesluit (Staatsblad 1912, No. 145) achterwege is gebleven een voorschrift als vermeld in de vervallen artikelen 2 en 3 van het Koninklijk besluit van 2 December 1901 (Staatsblad No. 230).

Mitsdien wordt door mij het navolgende bepaald.

Het bewijs, bedoeld in art. 6, onder 6°, der hiervoren vermelde Instructie, moet worden overgelegd, indien de verbintenis wordt aangegaan nà 1 Januari van het jaar, volgende op dat, waarin de adspirant-vrijwilliger het 18de levensjaar heeft volbracht.

Het bewijs wordt afgegeven door den Burgemeester van de Gemeente, waar de belanghebbende voor de militie is ingeschreven.

Geldt het iemand, die geen plichten ten aanzien van de militie te volbrengen heeft gehad, dan wordt het bewijs afgegeven door den Burgemeester der Gemeente, waar de belanghebbende woont.

Het bewijs moet in het algemeen vermelden de verhouding, waarin de persoon, wien het geldt, tot de militie staat, en zooveel mogelijk zijn ingericht overeenkomstig het hierbij gevoegde model.

Voorts is in art. 7 der Instructie het navolgende bepaald.

Miliciens, die bij de bereden wapens ten minste een jaar of bij de onbereden wapens ten minste acht maanden in werkelijken dienst hebben doorgebracht, kunnen dadelijk worden toegelaten tot eene definitieve verbintenis van 2, 3, 4 of 5 jaren.

Miliciens, als bedoeld in het vorig lid, worden — wanneer

zij een vrijwilligen diensttijd van ten minste 3 jaren bij een bereden- of van ten minste 2 jaren en acht maanden bij een onbereden wapen hebben volbracht — vrijgesteld van de herhalings-oefeningen, waartoe zij, nà hunne afvoering als vrijwilliger, ingevolge de Militiewet nog verplicht zouden kunnen worden. Enz.

Behoort bij den brief van den Minister van Oorlog van 14 Mei 1912, Afdeeling Militie en Landweer (M.) No. 325.

MODEL.

De Burgemeester der Gemeente ....
verklaart, dat (1) ....
geboren te ....
op ....
zoon van ....
en van ....

(Eerste geval.)

in genoemde gemeente voor de militie, lichting 19.........
is ingeschreven (2) ....
....

(Tweede geval.)

als loteling voor genoemde gemeente, lichting 19.........

(1) Geslachtsnaam en voornamen.
(2) Indien omtrent belanghebbende uitspraak is gedaan, hetzij tot vrijstelling, hetzij ten aanzien van zijne geschiktheid voor den dienst, de uitspraak te vermelden, met aanduiding of zij onherroepelijk is geworden.

bestemd is om bij de militie te worden ingelijfd. (1)

....

(Derde geval.)

voor genoemde gemeente, lichting 19........., heeft geloot, dat hem daarbij is ten deel gevallen No. ...., en dat hij ten gevolge van dit nummer niet tot dienst bij de militie gehouden is

(Vierde geval.)

als dienstplichtige voor genoemde gemeente, lichting 19.........., uit den dienst is ontslagen wegens ....

....

(Vijfde geval.)

geen plichten ten aanzien van de militie te volbrengen heeft gehad op grond ....

....

.............................., ... 19..........

De Burgemeester voornoemd,

---

(1) Indien reeds bekend is, wanneer en waarbij hij naar zijne bestemming zal worden ingelijfd, hiervan melding te maken.

500 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 28 *Mei* 1912 *A nr.* 11, *aan de burgemeesters*; BEWIJZEN VAN VOLDOENING *aan de militie* (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 87).

Op verzoek van den Minister van Marine, heb ik de eer U mede te deelen, dat de in de aanschrijving van den Minister van Oorlog dd. 14 Mei 1912, afdeeling Militie en Landweer (M.) Nr. 325, voorkomende bepalingen, betreffende de overlegging van bewijzen van voldoening aan de plichten ten aanzien van de militie door personen, die wenschen te worden toegelaten tot eene vrijwillige verbintenis bij het leger hier te lande, ook van toepassing zijn ten aanzien van personen, die eene vrijwillige verbintenis wenschen aan te gaan bij de zeemacht, het korps mariniers en de marine-reserve hieronder begrepen.

Voormelde aanschrijving van den Minister van Oorlog is U medegedeeld bij mijne circulaire van 21 Mei j.l., A. Nr. 5 (Provinciaal Bijblad Nr. 78).

501 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 27 *Juli* 1912 *A nr.* 5, *aan de burgemeesters;* BEWIJZEN VAN VOLDOENING *aan* OF ONGEHOUDENHEID *tot militieplicht* (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 114).

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U met het navolgende in kennis te stellen.

Door genoemden Minister wordt het wenschelijk geacht, dat ook voor een ander doel dan dat, vermeld in de aanschrijvingen dezerzijds (Provinciaal Bijblad dezes jaars Nrs. 78 en 87), desgevraagd door de burgemeesters, worden afgegeven bewijzen van voldoening aan of ongehoudenheid tot militieplicht.

Daarbij zou de regel, gesteld in het 5e, 6e en 7e lid van de aanschrijving van den Minister van Oorlog, U medegedeeld bij Nr. 78 van voormeld Bijblad kunnen gevolgd worden.

Heeft of had de belanghebbende geen woonplaats hier te lande, dan ware te onderzoeken, of zijne ouders dan wel zijne grootouders in Nederland hebben gewoond en zou het bewijs c.q. door den burgemeester van de voormalige woonplaats van bovenbedoelde familieleden afgegeven kunnen worden.

LOTING.

502 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 30 *Januari* 1873 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters;* LOTING EN MISBRUIK VAN STERKEN DRANK (*Prov. Bijbl.* 1873 *nr.* 10).

Volgens artikel 29 der militiewet wordt van wege de gemeente waar de loting plaats heeft, zorg gedragen voor een daartoe *geschikt* vertrek.

Hiermede is niet wel overeen te brengen, dat in enkele gemeenten nog de loting in herbergen gehouden wordt.

Daardoor wordt eene gelegenheid te meer gegeven tot het misbruik maken van sterken drank, waartegen zooveel mogelijk behoort te worden gewaakt.

Zoowel in het belang der lotelingen, als in dat der openbare orde is het wenschelijk dat de loting plaats hebbe in het gemeentehuis.

Bevat dit hiertoe geene voldoende ruimte en is alzoo tot het houden der loting een ander vertrek noodig, dan is daarvoor geene herberg te bestemmen, opdat het gebruik van sterken drank zooveel mogelijk worde tegen gegaan, hetgeen ook uit het oogpunt van zedelijkheid in allen deele is aan te bevelen.

Bij het naderen van het tijdstip waarop de loting zal beginnen, heb ik gemeend hierop Uwe aandacht te moeten vestigen, opdat wanneer omstandigheden beletten de loting in het gemeentehuis te doen houden, in den geest door mij hier bedoeld zal gehandeld worden.

Tevens verzoek ik U al uwen invloed bij gelegenheid der loting aan te wenden, ten einde daarbij van sterken drank zoomin mogelijk worde gebruikt gemaakt.

De Militie-Commissarisen worden wijders uitgenoodigd aan mij verslag te doen in hoever aan den inhoud dezer aanschrijving is gevolg gegeven.

503 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 2 ***Februari*** 1889 *A nr.* 3, ***aan de burgemeesters***; *maatregelen bij* LOTING VOOR DE MILITIE (*Prov. Bijbl.* 1889 *nr.* 10).

Reeds enz.

Met alle wettige middelen het misbruik van sterken drank in het algemeen tegen te gaan, ligt geheel op uwen weg; doch vooral op dagen waarbij gelegenheden zich voordoen, welke meer bijzonder aanleiding kunnen geven voor misbruik, behoort uwe waakzaamheid in dat opzicht dubbel te zijn.

Het sluiten op die dagen der herbergen tot op zeker uur van den dag, b.v. totdat de loting in haar geheel is afgeloopen en de lotelingen geacht worden wederom te huis te zijn, zooals in enkele gemeenten wordt toegepast, is ook een krachtig gebleken middel in het belang der openbare orde. Enz.

ONDERZOEK IN ZAKE VOORGEOEFENDHEID.

504 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 6 *September* 1912 *A nr.* 42, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* ONDERZOEK IN ZAKE VOORGEOEFENDHEID (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 134).

Afdeeling Militie
en Landweer. 's Gravenhage, 30 Augustus 1912.
(M) No. 556.

Ik heb de eer U Hoogedelgestrenge mede te deelen, dat als de autoriteit bedoeld in artikel 27 eerste lid, in art. 28 eerste lid en in art. 31 eerste en derde lid, van het Militiebesluit II, door mij is aangewezen de Inspecteur der Infan-

terie, en dat ingevolge art. 24, tweede lid, van dat Besluit als gemeenten, waar het onderzoek in zake voorgeoefendheid dit jaar zal worden gehouden, door mij worden aangewezen:

Leeuwarden, Groningen, Assen, Kampen, Deventer, Arnhem, Nijmegen, Doesburg, Harderwijk, Ede, Utrecht, Amersfoort, Amsterdam, Haarlem, Hoorn, Helder, Naarden, 's Gravenhage, Leiden, Delft, Gouda, Gorinchem, Vlissingen, 's Hertogenbosch, Breda, Bergen op Zoom en Maastricht.

Voor zooveel noodig zij opgemerkt, dat eerstbedoelde aanwijzing in dien zin is op te vatten, dat de in art. 27, eerste lid, bedoelde opgave uitsluitend aan den Inspecteur der Infanterie gezonden moet worden en eveneens de loteling, die in het in art. 31, eerste lid, bedoeld geval verkeert, zich tot het daar vermeld doel uitsluitend tot dien Inspecteur moet wenden.

Ik noodig U uit, het vorenstaande, met het oog op de openbare kennisgeving, bij art. 25, tweede lid, voorgeschreven, mede te deelen aan de burgemeesters in Uwe Provincie.

505 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 9 *October* 1913 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters;* ONDERZOEK IN ZAKE VOORGEOEFENDHEID (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 122).

Ten aanzien van de inzending van opgaven, als bedoeld in artikel 27 van het Militiebesluit II, is het wenschelijk gebleken:

1o. dat, indien de personen, die zich in eene gemeente aanmelden voor het onderzoek in zake voorgeoefendheid, niet allen het onderzoek op eenzelfde plaats wenschen te ondergaan, voor elke plaats van onderzoek een afzonderlijke opgave wordt ingediend;

2o. dat de burgemeester, bij wien zich geen loteling voor bedoeld onderzoek heeft aangemeld, hiervan bericht inzendt.

Op verzoek van den Minister van Oorlog noodig ik U uit in bedoelden zin te willen handelen, terwijl ik er U tevens

opmerkzaam op maak, dat de opgaven of het negatieve bericht moeten worden gezonden aan den Inspecteur der Infanterie te 's Gravenhage.

INLIJVING.

506 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 20 *December* 1911 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* KOSTEN *ter zake van de nationale militie* (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 127).

Nr. 8816[1].
Afdeeling AZC.

's-Gravenhage, den 14n December 1911.

Blijkens door U H.E.G. ingezonden declaratiën heeft het geleide van manschappen nog vaak door Burgemeesters plaats. Als reden, waarom het niet aan minder personeel kan worden opgedragen, worden verschillende motieven aangevoerd. Sommige daarvan bleken gegrond, andere daarentegen maakten den indruk, dat met eenige medewerking zeer wel aan mijn in mijn circulaire van 9 Juni 1911 nr. 4476, afd. AZC, uitgesproken verlangen had kunnen worden voldaan. Zoo komt het mij b.v. voor, dat een beroep op de omstandigheid, dat er slechts één gemeenteveldwachter is, het geleide door den Burgemeester, den Secretaris of een lid van den Raad niet voldoende wettigt. Immers bij ziekte of verlof van den veldwachter is in den politiedienst tijdelijk ook niet voorzien. Zou nu een veldwachter niet op enkele dagen van het jaar, waarop de aflevering is uitgeschreven, voor enkele uren gemist kunnen worden?

In een ander geval werd medegedeeld, dat aan een veldwachter verlof was verleend, zoodat het geleide door den Burgemeester moest geschieden. Het is toch duidelijk, dat bij eenige medewerking van de zijde der Burgemeesters, op de dagen van de aflevering geen verlof om afwezig te zijn, verleend zou zijn geworden.

Weer een andere Burgemeester meende in den geest van mijne bovenaangehaalde circulaire te handelen door het geleide aan den Secretaris op te dragen. Verder scheen één Burgemeester niet met den inhoud van de circulaire bekend te zijn.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken te willen medewerken om een einde te maken aan den in sommige gemeenten nog bestaanden regel om het geleide niet aan minder gemeentepersoneel op te dragen. Telkens wanneer het geleide niet door minder personeel heeft plaats gehad, ware inlichting te vragen. Als regel ware alleen in concrete gevallen, welke het geleide door den Burgemeester c. s. noodzakelijk maakten, te berusten. Zoodoende kan langzamerhand een einde worden gemaakt aan de nog te veel heerschende praktijk. Hierbij merk ik nog op, dat in de overige provinciën, met uitzondering van Gelderland, het geleiden door den Burgemeester c. s. tot de hooge uitzonderingen behoort. In Noordholland bestaan zelfs bepaalde voorschriften, waarbij de Commissaris der Koningin het geleide aan de veldwachters opdraagt.

Ten slotte enz.

507 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 7 Januari 1913 A nr. 1, aan de burgemeesters;* VRIJSTELLING EN INLIJVING VAN MILITIEPLICHTIGEN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 1).

Hiernevens heb ik de eer U in afdruk mededeeling te doen van een extract uit een schrijven van den Minister van Oorlog van 18 December jl., afdeeling Militie en Landweer (M) Nr. 82.

Ik heb de eer U namens den Minister van Binnenlandsche Zaken te verzoeken, overeenkomstig dat schrijven te handelen. Tevens zij er uwe aandacht op gevestigd, dat de in voormeld schrijven neergelegde beschouwingen geen betrekking hebben op personen, die vrijgesteld worden vóór de loting en dien-

tengevolge aan deze niet hebben deelgenomen, noch op hen, die vrijgesteld worden nà de inlijving.

Wat de toewijzing van tijdelijk vrijgestelden betreft, heeft de Minister van Oorlog aan de Provinciale Adjudanten opgedragen, ten aanzien van dezen te handelen op gelijke wijze als ten aanzien van de andere lotelingen.

Afdeeling Militie en
Landweer (M) Nr. 82.

's-Gravenhage, den 18n December 1912.

Het is wellicht niet overbodig, de gedragslijn te bepalen, die gevolgd zal moeten worden ten aanzien van ter *inlijving* bestemde militieplichtigen, die voor hunne inlijving van den dienst worden vrijgesteld. Wat de inlijving zelf aangaat, schijnt het mij niet aan twijfel onderhevig, dat vrijstelling de verplichting om te worden ingelijfd, doet vervallen — althans voorloopig, indien het een tijdelijke vrijstelling betreft —; dat derhalve hij, die is vrijgesteld, niet moet worden ingelijfd, zoolang de vrijstelling duurt, en dus ook niet ingevolge artikel 46 van Militiebesluit II ter inlijving binnen den duur der vrijstelling moet worden opgeroepen; is de oproeping reeds geschied, dan zal zij weder moeten worden ingetrokken.

Voor hem, die voor goed is vrijgesteld, vervalt de bestemming ter inlijving ook voor goed. Ten aanzien van hem, die tijdelijk is vrijgesteld, wordt de inlijving als het ware tot een volgend jaar opgeschort, behoudens de mogelijkheid, dat de tijdelijke vrijstelling later wordt gevolgd door eene definitieve.

Komt eene tijdelijke vrijstelling te eindigen, zonder in eene definitieve over te gaan, dan moet de loteling alsnog worden ingelijfd. De inlijving geschiedt in het algemeen overeenkomstig eene te voren gedane toewijzing omtrent tijdvak, korps en garnizoen. Ten aanzien van tijdelijk vrijgestelden kan de vraag zich voordoen, of dezen ook moeten worden betrokken in de algemeene toewijzing voor de lichting,

waartoe zij behooren — gesteld, dat de vrijstelling reeds voor de toewijzing is verleend — en of deze toewijzing blijft gelden, wanneer zij eerst in een later jaar moeten worden ingelijfd. Naar mijne meening moet het antwoord bevestigend luiden. Voldoende moge het zijn, er op te wijzen, dat het lotingsnummer op de toewijzing van invloed kan zijn (zie art. 72 derde lid, der Militiewet) en dat in verband hiermede de toewijzing van alle manschappen eener lichting tegelijk dient plaats te hebben en deze toewijzing als regel gehandhaafd behoort te blijven. Als regel, omdat de mogelijkheid bestaat, dat de inlijving niet geheel overeenkomstig de toewijzing kan geschieden, b.v. wanneer een korps inmiddels van garnizoen verandert. Bij de algemeene toewijzing zal dan met reeds verleende tijdelijke vrijstelling in het geheel geen rekening zijn te houden. Zij, aan wie alsdan reeds vrijstelling voor goed is verleend, behooren evenwel van de toewijzing te worden uitgezonderd.

Bij het doen van de kennisgevingen van de toewijzing aan de lotelingen ingevolge artikel 41, derde lid, van Militiebesluit II zal het goed zijn, er voor te zorgen, dat zoodanige kennisgeving den reeds vrijgestelde niet in twijfel brengt omtrent zijne verplichting met betrekking tot de inlijving. Ten aanzien van hem, die inmiddels voor goed mocht zijn vrijgesteld, voor wien eene dergelijke kennisgeving geheel zonder nut zou zijn, zal zij achterwege behooren te blijven. Voor den tijdelijk vrijgestelde ware aan bedoelde kennisgeving toe te voegen de mededeeling, dat zijne inlijving eerst zal behoeven plaats te hebben, wanneer de tijdelijke vrijstelling eindigt, zonder dat den loteling vrijstelling voor goed is verleend.

Verkrijgt een loteling tijdelijke vrijstelling vóór zijne inlijving, doch nadat de kennisgeving omtrent zijne toewijzing is gedaan, dan zal het wenschelijk zijn, dat eene dergelijke mededeeling alsnog afzonderlijk of wel tegelijk met de mededeeling van de vrijstelling geschiedt.

Een vrijgestelde moet uiteraard ook niet worden vermeld

op den staat, model F, bedoeld in artikel 50 van Militiebesluit II, terwijl evenmin een staat, model G, als in hetzelfde artikel bedoeld, te zijnen aanzien moet worden overgelegd.

De Provinciale Adjudant zal echter dienen te weten wie wegens het verkrijgen van vrijstelling niet moet worden ingelijfd. Het verdient m. i. aanbeveling, dat de daartoe noodige mededeeling wordt gedaan door den Commissaris der Koningin.

Ook is deze de aangewezen autoriteit om te zorgen voor de oproeping ter inlijving van hen, die na tijdelijke vrijstelling te hebben genoten, alsnog ingelijfd moeten worden. Dit volgt trouwens reeds uit artikel 42, eerste lid, van Militiebesluit II. De Commissaris der Koningin zal alzoo de noodige aanteekeningen dienen te houden om in staat te zijn telkens te beoordeelen wie van de personen, over wie het hier gaat, in de termen valt om ter inlijving te worden opgeroepen. Hierbij zij nog opgemerkt, dat, al moet een loteling niet worden ingelijfd, zoolang hij vrijstelling geniet, niettemin zijne later eventueel noodig wordende oproeping ter inlijving wel zal kunnen en in den regel ook moeten plaats hebben voor het eindigen van de vrijstelling.

Kan enz.

508 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 6 *Februari* 1914 *A nr.* 22, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken nopens* GELEIDEN VAN MANSCHAPPEN, DIE BIJ DE MILITIE MOETEN WORDEN INGELIJFD (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 17).

Afdeeling A. Z. C.
Nr. 922. 's-Gravenhage, 2 Februari 1914.

Volgens art. 48 van het Militiebesluit II vindt geleide van vijf of minder lotelingen niet plaats, tenzij de burgemeester eene bijzondere reden aanwezig acht om de lotelingen wel te geleiden of te doen geleiden.

In verband met het in rekening brengen van reis- en verblijfkosten van geleiders is de vraag gerezen of de burgemeesters hier onbeperkt kunnen beslissen.

Ik wensch aan de burgemeesters de vrijheid te laten uitsluitend te beoordeelen, of een bijzondere reden aanwezig is.

In de verklaring van dienspraestatie, in de declaratiën van de geleiders, zal echter door de burgemeesters zijn aan te teekenen, „dat er een bijzondere reden was om „de ..... (aantal) lotelingen te doen geleiden". Opgave van de reden is niet noodig. Enz.

509 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 12 *December* 1914 *A nr.* 36, *aan de burgemeesters; mededeeling aan* DIENSTPLICHTIGEN *van het staan onder* MILITAIRE TUCHT (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 128).

De Minister van Oorlog deelt mij bij schrijven van 9 December 1914, Afd. Dienstplicht nr. 1 M, mede, dat het hem, in verband met het bepaalde in art. 74 der Militiewet noodig is gebleken, om de bekendmaking aan ingelijfden, dat zij onder militaire tucht staan, ook aan hen, die op grond van het bepaalde in art. 47, tweede lid, onder *b*, *c*, *d* en *e* van het Militie-Besluit II buiten hunne tegenwoordigheid worden ingelijfd, te doen, zoo spoedig mogelijk nadat de inlijving heeft plaats gehad.

Het is genoemden Minister, alsmede zijn ambtgenoot van Marine voorgekomen, dat ten aanzien van die personen de bekendmaking gevoegelijk zou kunnen geschieden bij de kennisgeving model J., bedoeld in art. 55, 2e lid van genoemd besluit door aan den inhoud van die kennisgeving toe te voegen:

„Deze ingelijfde staat van nu af onder de militaire tucht en zal mitsdien bij niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst als deserteur worden behandeld; hij stelt zich alsdan bloot aan de gevolgen, welke de wet daaraan verbindt."

Namens genoemde Ministers noodig ik U uit, voortaan in bedoelden zin te handelen.

Tevens moge ik onder uwe aandacht brengen, dat het, ten einde bij eventueele strafvervolging van den dienstplichtige het bewijs te kunnen leveren, dat bedoelde bekendmaking hem is gedaan, noodig zal zijn, dat U van de uitreiking van de kennisgevingen model J, zich een bewijs verschaft, en voor zoover de dienstplichtigen buitenslands verblijf houden, de kennisgevingen bij aangeteekenden brief verzendt, waarvan eveneens het bewijs dient te worden bewaard met aanteekening, of de brief al dan niet als onbestelbaar is terugontvangen.

Zie ook: *Reis- en verblijfkosten.*

VERLOF.

ONDERZOEK VERLOFGANGERS, HERHALINGS-OEFENINGEN.

510 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 19 *April* 1876 *A nr.* 4, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den minister van Binnenlandsche Zaken over* VERSLAGEN BETREFFENDE HET ONDERZOEK VAN DE VERLOFGANGERS (*Prov. Bijbl.* 1876 *nr.* 38.

No. 34. *'s Gravenhage,* 12 *April* 1876.

Het is wenschelijk dat de Staten A. en B., voorgeschreven bij de circulaire van mijn Departement van 30 Mei 1862 no. 253, 4e Afdeeling M. zoowel de gemeente, waar de verlofgangers in het verlofgangers-register ingeschreven, als die, voor welke zij bij de militie ingelijfd zijn, aanduiden.

Worden verlofgangers op den Staat B gebragt, omdat zij niet overeenkomstig art. 143 der militiewet voor den Militie-Commissaris zijn verschenen, dan behoort te blijken, dat de openbare kennisgeving, in de tweede zinsnede van Art. 139 dier wet bedoeld, en die, waarbij zij ingevolge eerst vermeld wetsartikel tot na-inspectie zijn opgeroepen,

hebben plaats gehad overeenkomstig mijne circulaire van 18 Februari ll. no. 26, 4e Afdeeling, M, namelijk bij aanplakking ter plaatse, daarvoor bij gemeentelijke verordening aangewezen of gebruikelijk.

Gelief de Militie-Commissarissen in uwe provincie aan te schrijven, de derde kolom van elk der voormelde Staten voortaan te vervangen door twee kolommen, met de omschrijving, de eene: „*Gemeente waar hij in het verlofgangers-register is ingeschreven,*" de andere: „*Gemeente voor welke hij is ingelijfd.*" Enz.

511 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 28 *December* 1882 *A nr.* 17, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* IDENTITEITSCONSTATEERING VAN GESTRAFTE VERLOFGANGERS (*Prov. Bijbl.* 1882 *nr.* 139).

No. 1560. '*s-Gravenhage,* 22 *December* 1882.

Naar aanleiding der circulaire van het departement van Justitie van 6 Junij 1860, no. 88 (No. 16 der *Verzameling van wetten, besluiten en voorschriften betreffende het gevangeniswezen),* zijn de commandanten, directeuren en cipiers der gevangenissen, de huizen van bewaring daaronder begrepen, door 's Konings Commissarissen in de provincien aangeschreven, om alleen op de wijze, in die circulaire omschreven, personen tot het ondergaan van gevangenisstraf in de gevangenis op te nemen.

Mijn ambtgenoot van Justitie acht het noodig, dat ook ten opzigte van door de militiecommissarissen krachtens de wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* no. 72) gestrafte verlofgangers der nationale militie overeenkomstig de voormelde circulaire worde gehandeld, wat ook door den Minister van Oorlog en door mij wenschelijk wordt geoordeeld.

Ik heb mitsdien de eer UHEG te verzoeken, de burgemeesters der gemeenten in Uwe provincie aan te schrijven

om te zorgen, dat bij de opname in de gevangenis van de bovenbedoelde verlofgangers, die zich niet onmiddellijk in arrest begeven, maar wier strafbrieven, ter uitreiking aan de gestraften, worden toegezonden aan de burgemeesters der gemeenten, waar de getraften verblijf houden, hunne identiteit door een politiebeambte der betrokken gemeente worde geconstateerd, hetgeen geheel op dezelfde wijze behoort te geschieden als bij de aangehaalde circulaire voor alle andere veroordeelden, wanneer zij op vrije voeten zijn, is voorgeschreven. Begeleiding van een gestraften verlofganger naar de aangewezen gevangenis door een politiebeambte mag alleen dan plaats hebben, wanneer de verlofganger niet mogt voldoen aan de aanschrijving om zich op een bepaald tijdstip in die gevangenis te bevinden.

512 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 20 *Mei* 1889 *A nr.* 11, *aan de gemeentebesturen;* ONDERZOEK VERLOFGANGERS (*Prov. Bijbl.* 1889 *nr.* 52).

Het jaarlijksch onderzoek der verlofgangers gaat dikwerf gepaard met luidruchtigheid en buitensporigheden, storend voor de rust en goede orde en hinderlijk voor de ingezetenen. Misbruik van sterken drank, hetwelk bij die gelegenheid plaats grijpt, is voorzeker de hoofdoorzaak hiervan.

Dit misbruik tegen te gaan ligt vooral op uwen weg, zooals ik reeds de eer had op te merken in mijne aanschrijving van den 2en Februari 1889 Bijblad No. 10, ten onderwerp hebbende maatregelen bij de loting der militie.

In verband met den inhoud dier aanschrijving, verzoek ik U derhalve om bij gelegenheid van het op handen zijnde onderzoek der verlofgangers, even en op gelijke wijze als dit bij de loting voor de militie is geschied, door alle wettige middelen tegen het misbruik maken van sterken drank te waken, ten einde zooveel mogelijk bij bedoeld onderzoek alle wanordelijkheden tegen te gaan.

513 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 5 Februari 1896 A nr. 1, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* AMBTELIJKE BEHANDELING DER ZAKBOEKJES *van miliciens-verlofgangers* (*Prov. Bijbl.* 1896 *nr.* 21).

VIIe Afdeeling.
No. 51.

's-Gravenhage, 31 Januari 1896.

Ten aanzien van miliciens-verlofgangers door wie de bepaling der tweede zinsnede van artikel 134 der Militiewet niet was nageleefd, bleek bij herhaling, dat tot die overtreding aanleiding was gegeven, doordat de Burgemeester aan wien de verlofganger, overeenkomstig de eerste zinsnede van genoemd wetsartikel, zijn voornemen om zich in een andere gemeente te gaan vestigen kwam kenbaar maken, dan wel de Gemeente-Secretaris of een ander ambtenaar ter secretarie, op zich nam het zakboekje van dien verlofganger naar diens nieuwe woonplaats op te zenden. Door de afgifte van zijn zakboekje onder vorenvermelde omstandigheden, geraakt de verlofganger allicht in den waan, dat het verdere vanzelf in orde komt, en hem, met betrekking tot het voor gezien doen teekenen van zijnen verlofpas, in de nieuwe woonplaats niets meer te doen staat.

In elk geval geeft bedoelde opzending van het zakboekje aanleiding tot zorgeloosheid van de zijde van den verlofganger, ten opzichte van het in acht nemen van den wettelijken termijn binnen welken hij zich bij den Burgemeester van de nieuwe woonplaats moet aanmelden.

Het komt mij daarom noodig voor, dat de Burgemeesters en de op hunne secretarieën werkzame ambtenaren zich voortaan onthouden van het opzenden van zakboekjes van miliciens-verlofgangers, die de gemeente metterwoon verlaten.

Wellicht is zoodanige opzending soms een gevolg van de omstandigheid, dat de Burgemeester op den tijd, dat een verlofganger komt kennis geven van zijn vertrek naar eene

andere gemeente, niet altijd tegenwoordig is, en dan den verlofpas niet dadelijk voor vertrek kan afteekenen. Hierbij dient echter in het oog te worden gehouden, dat de wet die *afteekening voor vertrek* niet voorschrijft. Is deze formaliteit voor eene goede administratie wenschelijk, dan bestaat er althans geen *wettelijk* bezwaar tegen om bij afwezigheid van den Burgemeester die *afteekening voor vertrek* te doen geschieden door den Secretaris of een ander ambtenaar ter secretarie aanwezig.

Ik heb de eer enz.

514 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 31 *Januari* 1907 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen;* VERBLIJF IN HET BUITENLAND EN UITOEFENING VAN DE BUITENLANDSCHE ZEEVAART (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 20).

Meermalen is het mij gebleken, dat de berichten van gemeentebesturen, betreffende verzoekschriften tot verblijf in het buitenland of tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart geen voldoende gegevens bevatten, noodig voor de door mij dienaangaande te nemen beschikkingen.

Ten einde dit bezwaar te ondervangen en een uniforme regeling te treffen aangaande door de gemeentebesturen te dezer zake op te maken berichten en adviezen, hetgeen aan de spoedige afdoening der betrekkelijke verzoekschriften in hooge mate bevorderlijk zal zijn, heb ik bijgaanden model-staat vastgesteld, die kan dienen, zoowel voor verblijf buitenslands als voor uitoefening der buitenlandsche zeevaart ten aanzien van miliciens te land, zeemiliciens en landweerplichtigen.

Ik noodig Uwe Collegiën mitsdien uit, U voor het vervolg naar het bovenstaande te gedragen en bij elk verzoekschrift een afzonderlijken staat, die zonder begeleidend schrijven aan mij kan worden toegezonden, te bezigen zulks in het belang van een goeden gang der administratie.

Wat enz.

Kantbrief van den Commissaris der Koningin in de provincie Noordbrabant dd.................................. 19........., A No. .... 2e Afdeeling, 3e Bureau.

Circulaire van den Commissaris der Koningin in de provincie Noordbrabant van 31 Januari 1907, A. No. 2. 2e Afdeeling, 3e Bureau.

Provincie Noordbrabant.

Gemeente .... (1)

Art.............(2) der $\frac{\text{Militiewet 1901}}{\text{Landweerwet}}$ (3)

Staat van inlichtingen en advies nopens eene aanvraag om toestemming tot $\frac{\text{verblijf in het buitenland}}{\text{uitoefening van de buitenlandsche zeevaart}}$ (3) ten behoeve van den $\frac{\text{milicien-verlofganger}}{\text{landweer-verlofganger}}$ (3) hieronder vermeld.

(4) ....

uit (5)..

van de lichting voor ...., lotingsnummer ....

Behoort tot (6) ....

1. Datum waarop den verlofganger laatstelijk de verlofpas bij de militie is uitgereikt of van zijne bestemming voor den dienst bij de landweer.	
2. Land en plaats waarheen hij zich wenscht te begeven.	
3. Reden van vertrek naar het buitenland.	

(1) Gemeente, waar de belanghebbende in het verlofgangersregister is ingeschreven.
(2) Artikel der wet op grond waarvan de toestemming wordt gevraagd.
(3) Doorhalen wat niet van toepassing is.
(4) Naam en voornamen, voluit geschreven.
(5) Gemeente van inlijving.
(6) Vermelden: Korps, Zeemilitie of Landweerdistrict.

	4. Of het noodzakelijk wordt geacht uitstel, dan wel vrijstelling van het jaarlijksch onderzoek te verleenen.	
Voor het geval het verzoekschrift strekt tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart, behooren ook nevensvermelde vragen beantwoord te worden.	5. Tusschen welke eindplaatsen het schip vaart.	
	6. Maatschappij of lijn, aan welke het schip toebehoort.	
	7. Of het verzoek geldt: *a.* voor een enkele reis. *b.* voor verschillende reizen achtereen. *c.* voor een bepaalden tijd zonder aanduiding van bepaalde reizen.	
	8. Bijzondere opmerkingen.	
	9. Advies van het gemeentebestuur.	

.................................., den .... 19 .

Burgemeester en Wethouders van ....,

De Secretaris, De Burgemeester,

....

515 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 31 *Juli* 1907 *A nr.* 54, *aan de gemeentebesturen;* ONDERZOEK VERLOFGANGERS (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 95).

In verband met de door de verschillende militiecommis sarissen door tusschenkomst van de Commissarissen der Koningin aan den Minister van Binnenlandsche Zaken toegezonden verslagen omtrent den afloop van het onderzoek der verlofgangers der militie te land in het jaar 1906, deelt mij voornoemde Minister bij brief van 26 Juli 1907 no. 1885[1] M., afdeeling M.S., o. a. het navolgende mede:

Door een militiecommissaris in een der overige provinciën wordt in zijn verslag o. a. het volgende opgemerkt: „Wellicht verdient het aanbeveling, dat de gemeentebesturen door de korpscommandanten tijdig, bij voorbeeld een paar maanden vóór den overgang van de militie bij de Landweer, worden ingelicht omtrent de gevallen, dat de verlofgangers wegens de ondergane gevangenisstraf, desertie enz. *niet bestemd* zijn, gelijktijdig met de manschappen hunner lichting bij de Landweer over te gaan, maar eerst een der volgende jaren. Hieromtrent bestond twijfel of vergissing bij enkele gemeentebesturen, waar dergelijke gevallen zich voordeden, wat niet zonder invloed bleef op de opkomst bij het eerste onderzoek, wat later door mij hersteld werd door de oproeping voor een nader onderzoek overeenkomstig art. 130 der Militiewet."

Naar aanleiding daarvan heeft de Minister van Oorlog onder dagteekening van 21 Juni 1907, afdeeling Militie en Schutterij (M.) no. 361, den onderscheidenen korpscommandanten aangeschreven jaarlijks op 5 Mei ten aanzien van de verlofgangers, van wie alsdan vaststaat, dat hunne bestemming voor landweerdienst of overgang naar de landweer, wegens onderbreking van militiediensttijd, bijv. als gevolg van gepleegde desertie, wordt verschoven en die uit dien hoofde niet vallen onder de toepassing van den tweeden volzin van het vierde lid van art. 99 van het Koninklijk

besluit van 2 December 1901 (Staatsblad no. 230), aangevuld en gewijzigd bij Koninklijk besluit van 17 October 1904 (Staatsblad no. 234), opgave te doen aan de Burgemeesters der gemeenten, waarvoor zij bij de militie werden ingelijfd, met uitnoodiging van de gedane opgave, indien noodig, mededeeling te doen aan de Burgemeesters der gemeenten, waar bedoelde verlofgangers in het verlofgangersregister ingeschreven zijn.

Blijkens het verslag van een militiecommissaris in een der provinciën bestaat er verschil van gevoelen of de verlofgangers, die de verbintenis hebben aangegaan als aspirant-militie-officier of die reeds als militie-officier zijn benoemd (Zie Koninklijke besluiten van 14 Juni 1906 (Staatsblad no. 128) en 3 September 1906 (Staatsblad no. 234), behooren deel te nemen aan het jaarlijksch onderzoek. Naar aanleiding daarvan merkt de Minister van Oorlog op, dat vermits door den aspirant-militie-officier eene verbintenis is aangegaan krachtens art. 9 der Militiewet 1901, zijn naam, indien deze in het verlofgangersregister eener gemeente voorkomt, op grond van het bepaalde bij art. 4, vierde zinsnede, van het Koninklijk besluit van 2 December 1901 (Staatsblad no. 230, aangevuld en gewijzigd bij Koninklijk besluit van 17 October 1904 (Staatsblad no. 234), daarin zal moeten worden doorgehaald, terwijl hij in verband daarmede niet behoeft deel te nemen aan vorenbedoeld onderzoek.

Door een anderen militiecommissaris wordt in zijn verslag erop gewezen, dat eenige miliciens-verlofgangers ten onrechte gestraft zijn wegens het zonder geldige reden niet verschijnen bij het onderzoek en zijn opgeroepen voor een na-onderzoek, terwijl later bleek uit inlichtingen door die verlofgangers of de militaire overheid verstrekt, dat zij het jaarlijksch onderzoek *niet* behoefden bij te wonen. Dit was het gevolg daarvan, dat uit de verlofgangersregisters der betrokken gemeenten niet bleek van bijzondere omstandigheden, vermeld in de zakboekjes van de belanghebbenden.

Teneinde zooveel mogelijk te voorkomen, dat verlofgangers

ten onrechte voor inspectie worden opgeroepen, komt het den Minister van Oorlog en mij noodig voor, dat de aanteekening, voorkomende in de zakboekjes van de miliciens, behoorende tot de categorieën, vermeld in art. 22, I, II en III der Militie-Instructie 1907 (Recueil Militair 1907, bladz. 362) wordt opgenomen in het verlofgangersregister.

Namens den Minister voornoemd heb ik de eer U met vorenstaande in kennis te stellen.

Op verzoek van dien Minister noodig ik voorts de gemeentebesturen uit, om van een en ander in voorkomende gevallen aanteekening te doen houden in het verlofgangersregister.

516 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *Juni* 1908 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* OPROEPING MILICIENS-VERLOFGANGERS *tot opkomst onder de wapenen of in werkelijken dienst* (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 79).

No. 811. Afdeeling M. W.

’s-Gravenhage, 13 Juni 1908.

Blijkens mededeeling van den Advokaat-Fiskaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht komt het herhaaldelijk voor, dat miliciens-verlofgangers, die terechtstaan wegens het niet voldoen aan eene te hunnen aanzien gedane oproeping tot opkomst onder de wapenen of in werkelijken dienst, moeten worden vrijgesproken op grond dat in de openbare kennisgeving, waarbij die oproeping heeft plaats gehad, **niet** is vermeld **het jaar** der opkomst, doch alleen de dag en de maand, waarin die moet plaats hebben.

Naar aanleiding daarvan en in overleg met de Ministers van Oorlog en Marine heb ik de eer U H.E.G. te verzoeken de aandacht van de Burgemeesters der gemeenten in Uwe provincie op het bovenstaande te vestigen en hen daarbij

namens mij uit te noodigen om, voor zooveel zulks ten aanzien van de in hunne gemeente gedane openbare kennisgevingen als vorenbedoeld nog niet het geval was, zorg te dragen, dat in die kennisgevingen behalve de dag en de maand, ook worden vermeld het jaar, voor de opkomst onder de wapenen of in werkelijken dienst bestemd.

517 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *Juni* 1909 *A nr.* 3, *aan de gemeentebesturen;* JAARLIJKSCH ONDERZOEK VAN VERLOFGANGERS *der militie te land, aan wie uitstel van herhalingsoefeningen is verleend* (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 78).

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U hiernevens een uittreksel uit diens brief dd. 11 Juni 1909, No. 1041, Afdeeling M. W., te doen toekomen.

Voorts noodig ik de gemeentebesturen hierbij namens dien Minister uit, in de openbare kennisgeving, door hen ingevolge art. 126, 2e zinsnede der Militiewet 1901 te doen, te vermelden, dat ten aanzien van de verlofgangers in de bijlage dezes bedoeld, de vrijstelling, waarvan sprake is in het vierde lid van art. 99 van het aangevuld en gewijzigd Koninklijk Besluit van 2 December 1901, Staatsblad No. 230, niet van toepassing is.

No. 1041.
Afdeeling M. W. 'S-Gravenhage, 11 Juni 1909.

Door den Commissaris der Koningin in een der provinciën is de vraag besproken of miliciens-verlofgangers, die bestemd zijn om in een zeker jaar voor herhalingsoefeningen onder de wapenen te worden geroepen, doch aan wie door den Minister van Oorlog is vergund om eerst in een volgend jaar tot het houden van die oefeningen onder de wapenen te komen, in eerstbedoeld jaar moeten deelnemen aan het jaarlijksch onderzoek, bedoeld in art. 125 der Militiewet 1901.

Met den Minister van Oorlog ben ik van meening, dat met de bepaling van art. 125 der Militiewet 1901, in verband met den eersten volzin van het vierde lid van art. 99 van het aangevuld en gewijzigd Koninklijk Besluit van 2 December 1901 (Stbl. No. 230), kennelijk wordt bedoeld, dat de verlofgangers der militie te land elk jaar moeten worden onderzocht tenzij zij in het jaar, waarin het onderzoek zou moeten plaats vinden, uit anderen hoofde dan wegens straf onder de wapenen zijn geweest, dan wel onder de wapenen moeten komen.

Aan genoemden Minister werd ter zake door mij o. a. te kennen gegeven, „dat art. 99, vierde lid, van genoemd „Koninklijk Besluit ook m. i. uitgaat van de gedachte, dat „alleen zij van wie met grond verwacht kan worden, dat „zij in een gegeven jaar onder de wapenen zullen komen, „vrijgesteld zijn van de inspectie. Heeft dus een verlof„ganger uitstel van herhalingsoefeningen gevraagd en is „hem dit verzoek toegestaan, dan kan men niet anders dan „verwachten, dat hij in dat jaar *niet* onder de wapenen zal „komen en kan men dus ook niet zeggen, dat hij daartoe „nog „bestemd" is. Mitsdien is ook voor hem het deelnemen „aan het jaarlijksch onderzoek verplichtend."

Bij inwilliging van verzoeken om uitstel van herhalingsoefeningen tot een volgend jaar wordt op bovenvermelden grond door den Minister van Oorlog voortaan overwogen of er termen zijn den verlofganger te verplichten aan het onderzoek voor den militie-commissaris deel te nemen in het jaar, waarin hij oorspronkelijk tot opkomst voor herhalingsoefeningen was bestemd. Genoemde Minister toch acht het niet wenschelijk om verlofgangers, aan wie een jaar uitstel wordt verleend van herhalingsoefeningen nadat het Juni-onderzoek is aangevangen of nadat dit heeft plaats gehad, te verplichten tot deelneming aan het onderzoek in November of December, vermits daardoor aan dit laatste onderzoek eene ongewenschte uitbreiding zou worden gegeven.

Ik enz.

518 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *Juni* 1909 *A nr.* 4, *aan de gemeentebesturen;* ONDERZOEK VERLOFGANGERS *der militie te land* (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 79).

Bij het onderzoek van de verslagen der Militie-Commissarissen in dit gewest betreffende den afloop van de in het jaar 1908 gehouden inspectie over de verlofgangers der militie te land en van de daarbij behoorende staten en en afschriften van openbare kennisgevingen heeft het mijne aandacht getrokken, dat in verschillende afschriften dier openbare kennisgevingen, waarbij verlofgangers voor het *nader* onderzoek werden opgeroepen, was verzuimd o. a. te vermelden, hetzij de gemeente, waarvoor zij zijn ingelijfd, hetzij de lichting, waartoe zij behooren. In verband hiermede verzoekt mij de Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 14 Juni 1909, No. 938, afdeeling M. W., U uit te noodigen, om, voor zooveel zulks tot heden werd nagelaten, in het vervolg in die openbare kennisgevingen steeds te vermelden de juiste namen en voornamen der verlofgangers, de gemeente en lichting, waarvoor zij zijn ingelijfd en het korps, waartoe zij behooren, vermits, indien zulks niet geschiedt, de afschriften dier kennisgevingen geen rechtsgeldig bewijs opleveren, dat de oproepingen voor het nader onderzoek behoorlijk hebben plaats gehad.

Voorts was bij mij de vraag gerezen of openbare kennisgevingen ongeldig zijn te verklaren, zoo daaruit niet blijkt, dat het desbetreffend onderzoek gegrond is op het besluit van den Commissaris der Koningin tot bepaling van de plaatsen, dagen en uren van het onderzoek, of op de aanschrijving van den Militie-Commissaris tot bepaling van dag, uur en plaats van het nader onderzoek. Dienaangaande deelt genoemde Minister mij mede, dat noch aan hem, noch aan zijn ambtgenoot van' oorlog een beslissing bekend is, waarbij wegens de redenen als vorenbedoeld eene openbare kennisgeving als niet rechtsgeldig is verklaard. Het vermelde

van evenbedoelde besluiten of aanschrijvingen in de desbetreffende gevallen acht de Minister echter wel gewenscht, weshalve ik dan ook de eer heb U te verzoeken bij voorkomende gelegenheden wel op het vorenstaande te willen letten.

Door een Militie-Commissaris in één der provinciën werd de noodzakelijkheid betoogd, dat van de korpsen, waartoe de verlofgangers behooren, in kolom 5 van het verlofgangersregister de eerstvolgende onderdeelen worden aangeteekend (bataljon, compagnie, batterij, afdeeling), omdat niet altijd het korps in zijn geheel onder de wapenen komt, zooals bijv. in 1908 de treinafdeelingen van de veldartillerie.

In verband hiermede verdient het naar het oordeel van den Minister van Oorlog aanbeveling, om ten aanzien van de verlofgangers, behoorende tot de regimenten veldartillerie, in kolom 5 van bovenvermeld register, behalve het regiment ook te doen vermelden, of de verlofganger behoort tot één der batterijen, dan wel tot de treinafdeeling van het regiment. Dit zou kunnen geschieden door raadpleging van het zakboekje, zoodra de man zich overeenkomstig artikel 120 of artikel 121 der Militiewet 1901 bij den Burgemeester aanmeldt.

Namens den Minister van Binnenlandsche Zaken moge ik U verzoeken hierop wel de aandacht van den Burgemeester uwer gemeente te vestigen.

Naar de meening van een anderen Militie-Commissaris ware het wenschelijk, dat, wanneer een milicien, die krachtens artikel 124 of artikel 131 der wet onder de wapenen is geweest, in het genot van onbepaald verlof gesteld wordt, van de redenen waarom hij onder de wapenen is geweest, aanteekening geschiede, op zijn verlofpas. Te dien aanzien merkt de Minister van Oorlog het volgende op:

„Opdat in het verlofgangersregister eene aanteekening „kunne worden gesteld van het verblijf in werkelijken dienst „krachtens artikel 124 of artikel 131 der Militiewet 1901, „is in § 22, tweede lid, der Militiebeschikking 1909 bepaald, „dat uit de mutatie, betrekkelijk het vertrek met groot „verlof, op te nemen in de door de commandeerende offi-

„cieren aan de Commissarissen der Koningin te zenden „mutatiën-staten, model Lit. L. moet blijken, op grond van „welk der genoemde wetsartikelen de militieplichtige laatste-„lijk in werkelijken dienst is geweest."

„Verhuist nu een verlofganger, na krachtens artikel 124 „of artikel 131 der wet werkelijken dienst te hebben ver-„richt, en vóór het tijdstip waarop hij in het jaar, waarin „die werkelijke dienst vervuld is, aan het onderzoek moet „deelnemen, dan zou evenvermelde bepaling haar doel missen, „indien de bedoelde aanteekening in het register van verlof-„gangers der nieuwe gemeente niet werd overgenomen."

In verband met het vorenstaande verzoek ik Uw College ten slotte den Burgemeester uwer gemeente uit te noodigen om in gevallen als hiervoren omschreven, bij de mededeeling, bedoeld in het tweede lid van artikel 96 van het aangevuld en gewijzigd Koninklijk besluit van 2 December 1901 (Staatsblad No. 230) tevens van het verblijf in werkelijken dienst krachtens artikel 124 of artikel 131 der wet, mededeeling te doen.

In het belang van een gunstigen en geregelden afloop van het jaarlijksch onderzoek over de verlofgangers noodig ik U uit wel uwe medewerking te willen verleenen, opdat aan naleving en handhaving van de hiervoren omschreven voorschriften en wenken streng de hand worde gehouden.

519 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 26 *Juni* 1909 *A nr.* 19, *aan de burgemeesters;* ARTT. 111 EN 123 DER MILITIEWET 1901 *(Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 81).

Afdeeling Militie
en Landweer (M.)
No. 105. 's Gravenhage, 21 Juni 1909.

Ik heb de eer U Hoogedelgestrenge mede te deelen, dat de miliciens-verlofgangers, aan wie dezerzijds de toestemming is verleend tot verblijf in landen buiten *Europa* met vrijstellling van opkomst onder de wapenen voor herhalingsoefeningen, alleen dán aan eene oproeping onder de wapenen

voor die oefeningen niet behoeven te voldoen, indien zij gedurende den tijd, waarop die oefeningen plaats hebben, zich buiten *Europa* bevinden.

Vermits de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat bedoelde verlofgangers, hetzij van de hun verleende toestemming tot verblijf buitenslands geen gebruik hebben gemaakt dan wel reeds vóór het verstrijken daarvan hier te lande zijn teruggekeerd, acht ik het noodzakelijk, dat, indien de miliciens van de lichting en van het korps waartoe zij behooren, voor herhalingsoefeningen onder de wapenen worden geroepen, ook zij in die oproeping worden begrepen en dat hun in verband hiermede een brief van oproeping worde gezonden, als bedoeld bij artikel 82, eerste zinsnede, van het Koninklijk Besluit van 2 December 1901 (Staatsblad no. 230), laatstelijk gewijzigd bij dat van 9 Januari 1909 (Staatsblad no. 10).

Ten einde te voorkomen dat bedoelde verlofgangers bij het ontvangen van zulk een brief in twijfel kunnen worden gebracht, of zij aan de oproeping moeten voldoen, ja dan neen, zal het noodig zijn, dat op den brief van oproeping wordt aangeteekend, dat de verlofganger aan de oproeping geen gevolg behoeft te geven, zoo hij zich op het voor de opkomst bepaalde tijdstip werkelijk buiten *Europa* ophoudt.

520 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 30 *April* 1910 *A nr.* 13, *aan de burgemeesters;* ONDERZOEK VERLOFGANGERS *der militie te land (Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 58).

Bij de toezending der staten B aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, overgelegd bij de verslagen aangaande het in 1909 in de verschillende provinciën gehouden onderzoek van de verlofgangers der militie te land, is door eenige Militie-Commissarissen de wenschelijkheid betoogd, dat uit het verlofgangersregister blijke, of een milicien, die tot het Regiment Genietroepen behoort, al of niet is milicien-telegrafist, zulks met het oog op de mogelijkheid, dat, evenals geschiedde in

1909, ook in het vervolg die categorie van miliciens van het deelnemen aan herhalingsoefeningen worden uitgezonderd, waardoor zij wel de inspectie moeten bijwonen.

In verband hiermede verdient het naar het oordeel van den Minister van Oorlog aanbeveling om ten aanzien van de verlofgangers, behoorende tot het Regement Genietroepen, in de kolom „Aanmerking" van vorenbedoeld register te doen vermelden, of de verlofganger milicien-telegrafist, dan wel milicienassistent is. Dit kan geschieden, door raadpleging van het zakboekje zoodra de man zich overeenkomstig artikel 120 of artikel 121 der Militiewet 1901 bij den burgemeester aanmeldt.

Namens den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer uwe aandacht op het vorenstaande te vestigen.

Voorts komt het mij wenschelijk voor, uit meergenoemd register te doen blijken, of aan een verlofganger uitstel van herhalingsoefeningen tot een volgend jaar is verleend, vermits toch naar de bedoeling van de bepaling van artikel 99, vierde lid van het Koninklijk besluit van 2 December 1901, Staatsblad Nr. 230, zooals dit laatstelijk is aangevuld en gewijzigd bij Koninklijk besluit van 9 Januari 1909, Staatsblad Nr. 10, zoodanige verlofganger in laatstgenoemd jaar niet aan de inspectie behoeft deel te nemen.

Ik heb de eer U uit te noodigen in voorkomende gevallen U wel naar het vorenstaande te gedragen.

521 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 9 September* 1910 *A nr.* 10, *aan de gemeentebesturen;* MILITIE-INSPECTIE *in verband met uitstel van herhalingsoefeningen. (Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 115).

Ten vervolge op mijn circulaire van 18 Juni 1909, A. nr. 3 (Prov. bijblad van 1909, nr. 78), heb ik de eer te uwer kennis te brengen een uittreksel uit een nader schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 September l.l., nr. 1218, Afd. M. W., betrekkelijk het jaarlijksch

onderzoek van verlofgangers der militie te land aan wie uitstel van herhalingsoefeningen is verleend.

Met intrekking in zooverre van het gestelde in de tweede alinea mijner hierboven aangehaalde circulaire heb ik de eer de gemeentebesturen namens den Minister van Binnenlandsche Zaken uit te noodigen, voortaan in de openbare kennisgevingen, door hen ingevolge art. 126, 2e zinsnede der Militiewet 1901 te doen, te vermelden, dat de verlofgangers aan wie vóór 1 Juni uitstel van herhalingsoefeningen reeds werd of nog wordt verleend tot in het volgend jaar, in het loopend jaar wêl aan de inspectie moeten deelnemen, tenzij zij uit anderen hoofde daarvan alsnog mochten zijn of worden vrijgesteld; en voorts dat die verlofgangers, in verband met het hun verleende uitstel van herhalingsoefeningen, in het volgend jaar niet aan de inspectie behoeven deel te nemen.

Nr. 1218.
Afd. M. W. 's-Gravenhage, 3 September 1910.

Ten vervolge op mijn circulaire van 11 Juni 1909, nr. 1041, afd. Militie en Weerbaarheid, heb ik de eer U H.E.G. mede te deelen, dat naar aanleiding van eenige vragen, door een Uwer ambtgenooten gesteld en ten einde elk misverstand te voorkomen, voortaan door den Minister van Oorlog in de *vóór* 1 *Juni* uitgaande beschikkingen, waarbij uitstel van herhalingsoefeningen wordt verleend tot in het volgend jaar, steeds zal worden medegedeeld of de adressanten al dan niet behoeven deel te nemen aan het onderzoek in het jaar, waarin de opkomst voor herhalingsoefeningen had moeten plaats hebben. Ook de Commissarissen der Koningin zullen bij de gebruikelijke kennisgeving van het verleende uitstel dienovereenkomstig worden onderricht, waardoor zij in staat zullen zijn den burgemeester en den militie-commissaris de vereischte gegevens te verschaffen.

Met den Minister van Oorlog komt het ook mij niet noodig voor, om in de na 31 Mei uitgaande beschikkingen

van dezen aard eene mededeeling op te nemen nopens eventueele verplichting tot deelneming aan de inspectie in evenbedoeld jaar. Uitstel van herhalingsoefeningen tot in het volgend jaar, verleend op 1 Juni of later, gaat alzoo nimmer gepaard met herleving van de verplichting tot deelneming aan de inspectie in het loopend jaar.

Door Uw bedoelden ambtgenoot is o. a. ook de vraag gedaan, of de verlofgangers, aan wie in een zeker jaar uitstel van herhalingsoefeningen is verleend tot in het volgend jaar, in laatstbedoeld jaar aan de inspectie behoeven deel te nemen, omdat zij alsdan onder de wapenen komen. Die vraag wordt door den Minister van Oorlog en mij ontkennend beantwoord.

In verband met enz.

522 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 13 *Mei* 1911 *A nr.* 8, *aan de gemeentebesturen;* ONDERZOEK VAN VERLOFGANGERS *der militie te land* (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 50).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij brief van 6 dezer nr. 8069 afdeeling B.B. mede, dat door een der militie-commissarissen in zijn verslag omtrent het in 1910 gehouden onderzoek over de verlofgangers der militie te land wordt opgemerkt, dat enkele verlofgangers gedurende de inspectie niet waren voorzien van hunne zakboekjes, als gevolg van de omstandigheid, dat deze door de korpsen waren opgevraagd. Behalve dat genoemde verlofgangers niet in staat waren te voldoen aan het voorschrift, dat het zakboekje bij de inspectie dadelijk moet kunnen worden vertoond, gaf het ontbreken van de zakboekjes bovendien aanleiding tot ongerief en oponthoud. Van de aanwezige kleeding- en uitrustingstukken der betrokken verlofgangers moest nu aanteekening worden gehouden, ten einde later na terugontvangst van de zakboekjes, die aanteekeningen met de boekjes te kunnen vergelijken.

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer de burgemeesters uit te noodigen bij het toezenden van zakboekjes aan de korpsen te verzoeken, dat de zakboekjes op zoodanig tijdstip worden teruggezonden, dat zij ter inspectie kunnen worden vertoond.

Voorts is door een mijner ambtgenooten aan genoemden Minister het voorstel gedaan dat, met afwijking van de brieven van zijn departement van 12 April 1876, nr. 34, 4e afdeeling (Bijblad van 1876, nr. 38) en van 22 April 1887, nr. 670, afdeeling Militie en Schutterijen. in het vervolg de afschriften der openbare kennisgevingen betreffende het onderzoek en het nader onderzoek, alleen door den secretaris voor gelijkluidend afschrift worden geteekend en de op die afschriften te stellen verklaring nopens de wijze, waarop de kennisgeving heeft plaats gehad, worde gedaan alleen door den burgemeester.

Met bedoeld voorstel kan de Minister van Binnenlandsche Zaken zich vereenigen.

Namens den Minister noodig ik U derhalve uit te willen zorgen, dat voortaan ten aanzien van de afschriften van voormelde kennisgevingen worde gehandeld zooals hiervoren is aangegeven en komt hierdoor hetgeen ter zake is voorgeschreven in den eersten volzin der voorlaatste alina mijner circulaire van 25 April 1911, A. nr. 10 (Bijblad 1911, nr. 45) te vervallen.

523 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 5 Juni 1912 A nr. 2, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* KWARTIER-ARREST. MILICIENS-VERLOFGANGERS (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 92).

Afdeeling Militie
en Landweer (M).
Nr. 257.

's Gravenhage, 31 Mei 1912.

Het komt mij wenschelijk voor, dat in afwachting van

eene nadere regeling van de gedragslijn, te volgen met betrekking tot het kwartierarrest, bedoeld in art. 94 der Militiewet, te dezen aanzien worde gehandeld in den zin als hierna aangegeven.

Bij het opleggen van kwartierarrest krachtens genoemd wetsartikel bepaald de militiecommissaris, behalve den duur van het arrest, den datum, waarop, de kazerne, waar en het korps of korpsgedeelte, waarbij de verlofganger in werkelijken dienst moet komen.

Wat den datum van opkomst betreft, houdt hij er in het bijzonder rekening mede, dat de oproeping *ten minste* tien dagen vóór dien datum moet plaats hebben.

Als kazerne wordt bij voorkeur aangewezen de naastbijgelegen kazerne van het wapen, waartoe de verlofganger behoort. In gevallen, waarin dit laatste niet van toepassing is — b.v. indien het iemand betreft, die tot de hospitaalsoldaten behoort — wijst de militiecommissaris de kazerne aan, die hem daarvoor het meest raadzaam voorkomt.

De militiecommissaris verzoekt den Commissaris der Koningin in de provincie, voor welke de man is ingelijfd, de oproeping te bevorderen. Deze Commissaris brengt het verzoek tot oproeping over bij den Burgemeester der gemeente, voor welke de inlijving is geschied. Is de verlofganger in eene andere gemeente in het verlofgangersregister ingeschreven, dan noodigt genoemde Burgemeester dien van laatstbedoelde gemeente uit, de oproeping te doen.

De Burgemeester van de gemeente, waar de verlofganger in het verlofgangersregister ingeschreven staat, doet de oproeping bij openbare kennisgeving. Hieromtrent gelden, voor zoover van toepassing, art. 4 van het Militiebesluit en art. 27, laatste lid, en art. 42 der Militie-instructie 1909.

Aan den commandeerende-officier van het korps, waarbij de verlofganger in werkelijken dienst moet komen, geeft de militiecommissaris kennis van de oproeping, die zal geschieden, van den duur van het opgelegde kwartierarrest, van den voor de opkomst bepaalden datum, van

de aangewezen kazerne en van de reden der straf. Is bedoeld korps een ander dan dat, waartoe de verlofganger behoort, dan geschiedt gelijke kennisgeving aan den commandeerende-officier van laatstbedoeld korps.

Ik heb de eer, U Hoogedelgestrenge te verzoeken, de militiecommissarissen en de Burgemeesters in Uwe provincie, ieder voor zooveel hen betreft, spoedig uit te noodigen in voorkomende gevallen overeenkomstig het vorenstaande te handelen.

524 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *December* 1912 *A nr.* 11, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* VERPLICHTINGEN VAN GROOT-VERLOFGANGERS (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 168).

Afdeeling Militie
en Landweer (M.)
Nr. 84. 's-Gravenhage, den 14n December 1912.

Aan Heeren Commandeerende-Officieren van Korpsen, gedeeltelijk uit militie samengesteld.

In den laatsten tijd komt het meermalen voor, dat groot-verlofgangers aan mij worden gesignaleerd wegens het niet naleven van art. 88 of art. 89 der Militiewet, terwijl door hen, als verschoonende omstandigheid voor het verzuim, onbekendheid met de desbetreffende geldende wettelijke bepalingen wordt aangevoerd.

Bij het ter zake ingesteld onderzoek is dan niet zelden gebleken, dat niet met zekerheid kon worden verklaard, dat de milicien, wien het geldt, tegenwoordig is geweest bij de theorieën over de verplichtingen, die als verlofganger op hem rusten, en evenmin, dat hij op den dag van vertrek met groot-verlof of daags te voren aan die verplichtingen is herinnerd. In het bijzonder is dit laatste het geval, indien de milicien niet tegelijk met de overige manschappen zijner lichting in het genot van groot-verlof is gesteld.

Op grond van het vorenstaande heb ik de eer U te verzoeken, zorg te doen dragen, dat alle miliciens zonder onderscheid in voldoende mate theoretisch onderricht ontvangen over de op hen rustende verplichtingen als verlofganger, en voorts, dat bij de naleving van art. 20 der Militie-Instructie 1909 inzonderheid aandacht worde geschonken aan de miliciens, die niet tegelijk met de overige met grootverlof vertrekkende manschappen afpresenteeren.

525 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 12 *Maart* 1913 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters;* HERHALINGSOEFENINGEN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 36).

In verband met een door mij van den Minister van Oorlog ontvangen schrijven, dd. 6 Maart 1913, Afdeeling Militie en Landweer (M.) nr. 141, heb ik de eer er voor zooveel noodig uwe aandacht op te vestigen, dat hoewel de in art. 27 der Militie-Instructie 1909 voorkomende bepalingen betrekkelijk den tijd, waarop de tot het houden van herhalingsoefeningen opgeroepen verlofgangers zich bij het korps of op de plaats van bestemming moeten aanmelden, niet in overeenstemming zijn gebracht met die, voorkomende in § 20 van het Voorschrift betreffende dienstreizen van dienstplichtigen der militie, zooals deze paragraaf is gewijzigd bij Beschikking van den Minister van Oorlog, dd. 17 December 1912 VIIIe Afd., nr. 67, het in de bedoeling ligt, dat bedoelde verlofgangers zich aan laatstvermelde bepalingen zullen hebben te houden.

Ik noodig U uit, bij de uitvoering van de opdracht, neergelegd in het vierde lid van genoemd art. 27, op het vorenstaande indachtig te zijn.

Tevens deel ik U mede, dat het den Minister van Oorlog gewenscht voorkomt, dat die bepalingen ook worden opgenomen in de persoonlijke kennisgevingen, bedoeld in art. 71, 3e en 4e lid, van het Militie-Besluit II.

526 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 10 *Juli* 1913 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters;* VRIJSTELLING VAN HERHALINGSOEFENINGEN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 92).

Het is wenschelijk gebleken, dat de inlichtingsstaten model 40, 41 of 42, voorgeschreven bij art. 33 van het Militiebesluit (Staatsblad 1912, nr. 145), voor zoover deze staten moeten worden opgemaakt naar aanleiding van gedane aanvragen om vrijstelling van herhalingsoefeningen, wegens kostwinnerschap of wegens persoonlijke onmisbaarheid, aan de Commissarissen der Koningin *in duplo* worden ingezonden.

In verband daarmede zullen door den Minister van Oorlog uit de desbetreffende apostilles ten geleide van die aanvragen de daarin tot dusver voorkomende woorden „in enkelvoud" voortaan worden weggelaten.

Voorts heeft de Minister van Oorlog goedgevonden, dat de inzending van vorenbedoelde inlichtingsstaten nopens aanvragen om vrijstelling van herhalingsoefeningen voortaan kan geschieden zonder begeleidende Lijst model 44 en buiten tusschenkomst van den burgemeester der gemeente, waarvoor de betrokken militieplichtige heeft geloot, zoo deze gemeente eene andere is dan die, waar de staten zijn opgemaakt.

Ik heb de eer U te verzoeken in het vervolg overeenkomstig het bovenstaande te willen handelen.

527 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *Februari* 1914 *A nr.* 35, *aan de burgemeesters;* VERBLIJF IN HET BUITENLAND *en* UITOEFENING DER BUITENLANDSCHE ZEEVAART (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 22).

Met het oog op de omstandigheid, dat de uitvoering van de thans geldende Militiewet voor zooveel de gemeenten betreft geheel eene taak van den burgemeester is, kunnen de inlichtingsstaten, nopens eene aanvrage van verlofgangers

om toestemming tot verblijf buitenslands enz., vastgesteld bij mijne aanschrijving van 31 Januari 1907, A nr. 2 (Provinciaal bijblad, nr. 20), voortaan door den burgemeester worden opgemaakt.

In verband daarmede behooren in de adviesstaten in rubriek 9 de woorden: „het gemeentebestuur" te worden vervangen door „den Burgemeester" en komen aan het slot dier staten de woorden: „Burgemeester en Wethouders van ...." en „de Secretaris" te vervallen.

528 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 13 *Maart* 1914 *A nr.* 10, *aan de burgemeesters;* HERHALINGSOEFENINGEN (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 36).

Ten vervolge op mijne circulaire van 16 Februari 1914, A nr. 63, opgenomen in provinciaal bijblad 1914, nr. 21, heb ik de eer U op verzoek van den Minister van Oorlog uit te noodigen om de miliciens-verlofgangers, die uitstel van herhalingsoefeningen hebben verkregen tot een volgend jaar en in laatstbedoeld jaar weder worden vermeld op de nominatieve staten, welke bij de korpsen opgemaakt en door mijne tusschenkomst aan U gezonden worden, in dat jaar opnieuw en wel nominatief voor bedoelde oefeningen op te roepen of te doen oproepen.

529 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *April* 1914 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog nopens de* BIJHOUDING VAN DE VERLOFGANGERSREGISTERS *ten dienste van het onderzoek over de verlofgangers door den militie-commissaris* (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 52).

Afd. Dienstplicht
Nr. 204 M. 's-Gravenhage, 9 April 1914.

Opdat de Militie-Commissaris zal kunnen beoordeelen,

wie van de verlofgangers der militie aan het jaarlijksch onderzoek moeten deelnemen en wie niet, dient uit de verlofgangersregisters o. a. te blijken wie tot een der in art. 83, vierde lid, van het Militiebesluit II genoemde groepen behooren.

Toen echter de Militie-Commissarissen het vorig jaar de naamlijst, bedoeld in art. 86, derde lid, van genoemd besluit moesten opmaken, waren in de registers van sommige gemeenten nog geen aanteekeningen gesteld betreffende de opkomst voor herhalingsoefeningen, vóór een deel doordat van de gemeente van inlijving van de betrokken verlofgangers nog geen mededeeling, als bedoeld in art. 70, vierde lid van dat besluit, was ontvangen.

Naar aanleiding van het vorenstaande heb ik de eer UHoogEdelGestrenge uit te noodigen, de burgemeesters der gemeenten, behoorende tot Uwe provincie, voor zooveel noodig te verzoeken, zorg te dragen, dat overeenkomstig laatstbedoelde bepaling, de daarin bedoelde mededeeling na het ontvangen van de desbetreffende opgaven ten spoedigste plaats vindt, en tevens dat de datum, voor de opkomst voor herhalingsoefeningen bepaald, eveneens spoedig — in elk geval voor dat de verlofgangersregisters aan den Militie-Commissaris toegezonden of te zijner beschikking gesteld worden — in kolom 5 van het register wordt vermeld.

530 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 9 *Juni* 1914 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters;* JAARLIJKSCH ONDERZOEK OVER DE VERLOFGANGERS *der militie te land* (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 73).

Naar aanleiding van de ingediende verslagen van de Militie-Commissarissen omtrent het in 1913 gehouden onderzoek over de verlofgangers der militie te land, deelt de Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 27 Mei j.l. nr. 3951[1], afdeeling B.B., o. m. het navolgende mede.

Na ter zake gepleegd overleg ben ik met den Minister van Oorlog van oordeel, dat het bepaalde in art. 4, vijfde lid, van het Militiebesluit, geen grond geeft om 10 vrije dagen te eischen tusschen den datum van afkondiging der openbare kennisgeving en den datum, waarop de verplichting moet worden vervuld. De termijn, bedoeld in het aangehaald art. 4, vijfde lid, laat een tusschenruimte van slechts 9 vrije dagen toe.

In vele gevallen was het noodzakelijk alsnog een afschrift te vragen van de persoonlijke kennisgeving, betreffende de oproeping voor het nader onderzoek. Dit zou voor het vervolg kunnen worden voorkomen, indien evenals van de openbare, ook van de persoonlijke kennisgevingen, bedoeld in art. 71, derde en vierde lid, van Militiebesluit II, afschriften bij de verslagen werden overgelegd, voor eensluidend afschrift geteekend en voorts voorzien van eene door den burgemeester onderteekende verklaring, waaruit blijkt: ten aanzien van de zich buitenslands bevindende verlofgangers, dat de persoonlijke kennisgeving bij aangeteekenden brief aan den daarin genoemden verlofganger is verzonden, zoomede of de kennisgeving al dan niet als onbestelbaar bij den burgemeester terugontvangen is;

ten aanzien van de zich niet buitenslands ophoudende verlofgangers, dat de persoonlijke kennisgeving aan den daarin genoemden verlofganger is gezonden.

Is aan den verlofganger geen persoonlijke kennisgeving kunnen worden gezonden, dan zal het wenschelijk zijn, dat daarvan met vermelding van de reden, aanteekening geschiedt in de kolom „opmerkingen" van staat B.

Voor zooveel noodig heb ik de eer U met het bovenstaande in kennis te stellen.

OPKOMST MET SPOED.

531 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 15 *April* 1901 *A nr.* 2, *aan de burgemeester; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over oproeping van de militie voor* OPKOMST ONDER DE WAPENEN MET SPOED (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 52).

Kabinet.
Litt. P[15].

's Gravenhage, 6 April 1901.

Aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Zooals Uwer Excellentie bekend is, zal eventueel het buitengewoon onder de wapenen roepen van de niet in werkelijken dienst zijnde dienstplichtigen — bedoeld bij art. 185 der grondwet — plaats vinden door het zenden van het zoogenaamde militie-telegram aan de burgemeesters, en zijn de burgemeesters uitgenoodigd o. a. dadelijk na de ontvangst daarvan aan die oproeping zooveel mogelijk ruchtbaarheid te geven.

Onder de middelen voorts om het geven van bedoelde ruchtbaarheid bovendien zooveel mogelijk te bevorderen, behoort ook het doen aanplakken van zoogenaamde „Berichten" door de zorg van Directeuren en beheerders van daartoe aangewezen telegraaf- en telefoonkantoren. Deze „berichten" houden in, dat de miliciens met spoed moeten opkomen, zoomede den datum waarop die opkomst moet geschieden.

Dat aanplakken zal behooren plaats te vinden zoowel aan den gevel van het gebouw, waarin het betrokken kantoor gevestigd is, als in den omtrek daarvan binnen een kring van ongeveer een half uur gaans.

Ten einde betreffende de meest doelmatige plaatsen voor het aanplakken van „de Berichten" in den omtrek van meerbedoelde kantoren de vereischte gegevens te verkrijgen, is het, na dezerzijds gehouden overleg, aan onzen ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid noodig voor-

gekomen, in eene opnieuw te treffen regeling voor het behandelen van het militie-telegram te bepalen, dat de Directeuren of Beheerders van de telegraaf- of telephoonkantoren hiervoren bedoeld zich met een daartoe strekkend verzoek schriftelijk moeten wenden tot de betrokken burgemeesters.

In verband met het vorenstaande heb ik de eer Uwe Excellentie beleefdelijk te verzoeken den burgemeesters der Gemeenten te willen opdragen, om — wanneer zij een dergelijk verzoek ontvangen — daaraan het gewenschte gevolg te geven. Ik teeken hierbij aan, dat de bepaling, in de voorlaatste alinea hierboven omschreven, ook zal opgevolgd worden, wanneer eventueel nieuw op te richten kantoren met het aanplakken van „Berichten" belast worden, zoodat het gewenscht is, dat de door Uwe Excellentie te verstrekken opdracht zou gelden zoowel voor *thans* als voor *later*.

Aangenaam enz.

532 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 31 *October* 1903 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende oproeping van de militie voor* OPKOMST ONDER DE WAPENEN MET SPOED (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 136).

No. 1780.
Afdeeling M.S. *'s-Gravenhage*, 28 October 1903.

Bij dezerzijdschen brief van 12 April 1901, No. 786 M. Afd. M.S., werd U een uittreksel uit een schrijven van den toenmaligen Minister van Oorlog, d.d. 6 April te voren, kabinet Litt. P. 15 gezonden.

Naar aanleiding van eene missive van den Minister van Staat, Minister van Oorlog, d.d. 17 October j.l. kabinet Litt. C. 81, heb ik de eer U H.E.G. te verzoeken, de burgemeesters der gemeenten in Uwe provincie uit te noodigen, bij het verstrekken van de gegevens — bedoeld in de

vierde alinea van bovenvermeld schrijven van 6 April 1901 — voor aanplakking van het „Bericht" door de zorg van een *particulier* kantoor geen plaatsen in aanmerking te brengen, gelegen binnen den kring van een half uur gaans afstand van een *Rijks*kantoor.

KLEEDING EN UITRUSTING.

533 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 6 December* 1909 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters;* DRAGEN VAN EIGEN KLEEDING *door militie- en landweerplichtigen* (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 135).

Blijkens door mij van den Minister van Binnenlandsche Zaken ontvangen mededeeling zijn bij beschikking van zijn ambtgenoot van Oorlog van 1 September 1909, VIe Afd. no. 373 (Recueil Militair 1909 blz. 968), nieuwe bepalingen vastgesteld, betrekkelijk de verstrekking, de bewaring, het onderhoud en de inlevering van kleeding- en uitrustingstukken ten behoeve van de Militie en de Landweer.

Ingevolge die bepalingen, welke met ingang van 1 Januari 1910 in werking treden, mag een milicien zich voor eigen rekening geheel of ten deele van kleeding en uitrusting voorzien, mits die in goed bruikbaren staat en voor den dienst geschikt en de bovenkleeding overeenkomstig de vastgestelde modellen zij. Dit van model zijn is geen eisch voor het schoeisel.

Het is voldoende, wanneer de schoenen degelijk en van zoodanige confectie en vorm zijn, dat zij als uitstekende marcheerschoenen kunnen worden aangemerkt.

Bijaldien een milicien bij opkomst onder de wapenen voorzien is van, of zich bereid verklaart om te voorzien in eigen ondergoed of schoeisel tot de vereischte hoeveelheid, geeft hij daarvan kennis aan den Commandant van de Compagnie, het eskadron, de batterij of de treinafdeeling, ten einde de geschiktheid van deze goederen te doen

beoordeelen. De goederen worden door de zorg van den eigenaar onderhouden en gereinigd.

Hij ontvangt daarvoor over de dagen, waarop hij soldij geniet, eene vergoeding, welke is vastgesteld, voor schoeisel op f 0.05 per dag en voor ondergoed op f 0.015 per dag.

Bij vertrek met groot verlof van een milicien, als vorenbedoeld, en gedurende zijne afwezigheid van het korps, rust op hem de verplichting om ten aanzien van de goederen, welke tot de mobilisatie-uitrusting behooren, te handelen alsof dit Rijksgoederen waren.

Het komt genoemden Minister gewenscht voor, dat het dragen van eigen ondergoed en schoeisel worde aangemoedigd, daar het belangrijke financiëele voordeelen voor het Rijk zal en gerief voor den man kan opleveren, en voorts, dat de lotelingen reeds vóór hunne aflevering met vorenomschreven bepalingen worden bekend gemaakt, welke bekendmaking zou kunnen geschieden bij de toezending van den brief van oproeping, model no. 13, lit. A, bedoeld in de derde zinsnede van art. 95, der Militiewet 1901.

Ik heb de eer U te verzoeken ter uitvoering van vorenstaande regeling op de daarbij aanbevolen wijze wel uwe medewerking te willen verleenen.

534 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 7 *December* 1914 *A nr.* 16, *aan de burgemeesters;* DRAGEN VAN EIGEN ONDERGOED EN SCHOEISEL *door militieplichtigen* (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 125).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij schrijven d.d. 2 December 1914, Afd. B B nr. 9794 mede, dat, in verband met de ervaring, opgedaan ten aanzien van het dragen en medenemen van eigen ondergoed en schoeisel door dienstplichtigen bij en tijdens de mobilisatie, de Minister van Oorlog het wenschelijk geacht heeft de desbetreffende bepalingen, bedoeld in de dezerzijdsche aanschrijving d.d. 6 December 1909 A nr. 9, opgenomen in

nr. 135 van het Provinciaal bijblad van 1909, te herzien en wel in dien zin, dat eigen ondergoed en schoeisel voortaan wel door dienstplichtigen mogen worden gedragen en door eigen zorg hersteld en gereinigd, doch dat door het Rijk deswege geen vergoedingen meer worden uitgekeerd.

Nu een deel der lichting 1915 reeds tegen het midden dezer maand onder de wapenen is geroepen, acht genoemde Minister het wenschelijk, dat, ter voorkoming van misverstand en teleurstelling belanghebbenden van vorenstaande wijziging in de bepalingen, betreffende het dragen van eigen ondergoed en schoeisel spoedig mededeeling worde gedaan.

Ik noodig u uit, daartoe het noodige te willen verrichten.

Zie ook: *Landweer.*

REIS- EN VERBLIJFKOSTEN. MILITAIR VERVOER.

535 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *Juni* 1911 *A nr.* 6, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* KOSTEN *ter zake van de Nationale Militie* (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 69).

Nr. 4476.
Afdeeling A. Z. C. 's-Gravenhage, 9 Juni 1911.

De verificatie der kosten, welke aan mijn Departement, in verband met het bijwonen van de loting, door burgemeesters of gemeenteraadsleden, het afleveren van manschappen en de zittingen van de Militieraden, worden in rekening gebracht, ondervindt meermalen moeilijkheden. Deze spruiten in hoofdzaak voort uit onbekendheid met den duur, welke noodzakelijk is vóór de dienstverrichting. Indien mij de volgende opgaven konden worden overgelegd zal, naar ik onderstel, in onderscheidene gevallen, op het betrachten van grooter zuinigheid kunnen aangedrongen worden:

a. een opgaaf van den militiecommissaris, waaruit blijkt, op welk tijdstip de loting voor elke gemeente in zijn district eindigde;

b. een opgaaf van den voorzitter van den Militieraad, waaruit blijkt, op welke dagen de zittingen werden gehouden, op welk tijdstip de opening was uitgeschreven en op welk tijdstip de zittingen werden gesloten;

c. een opgaaf van U, waaruit blijkt, op welk tijdstip de manschappen voor elke gemeente werden afgeleverd en hoe groot het aantal voor elke gemeente af te leveren manschappen was.

Gaarne zou ik de opgaven bedoeld sub *a* en *b* door Uwe tusschenkomst ontvangen. Ik verzoek enz.

Meermalen maken geleiders van manschappen, in geval er inkwartiering moet plaats hebben, bezwaar, op den dag, voorafgaande aan dien van de aflevering, met een eenigszins lateren trein uit hunne woonplaats te vertrekken, omdat, al is de inkwartiering van te voren schriftelijk aangevraagd, daarvoor nog formaliteiten moeten vervuld worden, hetgeen, met het oog op de sluiting van de bureaux der gemeente-secretarie, bij een later vertrek uit de woonplaats niet meer mogelijk is. Daarom waren de Burgemeesters in de gemeenten, waar de aflevering plaats heeft, uit te noodigen te bevorderen, dat tot op den avond, voorafgaande aan de aflevering, een ambtenaar van de secretarie beschikbaar blijft ter vervulling van die formaliteiten. Ik twijfel niet, of de betrokken Burgemeesters zullen, met het oog op de besparing van kosten voor het Rijk, daartoe bereid zijn.

Van de gelegenheid om het geleide onder bijstand te doen geschieden, wordt vaak een al te ruim gebruik gemaakt. Het is niet twijfelachtig, dat in sommige gevallen het geleide meestal feitelijk geschiedt door dengene die tot bijstand van den geleider optreedt en dat de geleider zelf naar de plaats van aflevering gaat in hoofdzaak om de manschappen aan den Commissaris of aan hem, die dezen ter zake vertegenwoordigt, over te geven. In de circulaire

van mijn Ambtsvoorganger, d.d. 7 Maart 1903, nr. 431, M., afdeeling M. S., werd dit, vooral met het oog op de daaruit voor het Rijk voortvloeiende kosten, overbodig geacht.

Het komt mij thans het beste voor te bepalen, dat vergoeding voor reis- en verblijfkosten aan hem, die den geleider heeft bijgestaan, voor het vervolg alleen door het Rijk wordt betaald, indien het aantal af te leveren manschappen t. m. 25 bedraagt. Behoudens bijzondere omstandigheden zouden dan kosten van bijstand, indien het aantal manschappen minder bedraagt, niet ten laste van mijn Departement kunnen komen.

De bijstand zal veelal van zelf niet noodig zijn, indien het geleide der manschappen geschiedt door veldwachters of andere gemeente-beambten. Ik noodig U H.E.G. uit om, voor zoover dit in Uwe provincie nog niet gebruikelijk is en zich geen bijzondere omstandigheden voordoen, waardoor de tegenwoordigheid van den Burgemeester wordt vereischt, dit te bevorderen.

In verband met, enz.

536 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 2 *Mei* 1912 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling der volgende brieven van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* KOSTEN *in zake de militie* (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 60).

No. 2389[1].
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, den 26n April 1912.

Na gehouden overleg met den Minister van Oorlog en van Marine, heb ik de eer U H.E.G. mede te deelen, dat, met intrekking van de brieven van mijn Departement dd. 1 Maart 1906, no. 285[2] M., afdeeling M. en S., en 3 Juli 1911, no. 8271, afdeeling BB., het volgende wordt bepaald:

1o. Ten laste van het Departement van *Oorlog* komen de kosten van de reis, voeding en huisvesting:

a. van alle voor den dienst bestemde manschappen, die,

ten einde bij de militie te land te worden ingelijfd, zich naar de inlijvingsplaats op reis begeven;

b. van alle bij de militie te land ingelijfde manschappen, die voor herhalingsoefeningen of om andere redenen in werkelijken dienst worden geroepen;

een en ander overeenkomstig de voorschriften, daaromtrent door den Minister van Oorlog gegeven;

2°. Ten laste van het Departement van *Marine* komen de kosten van de reis, voeding en huisvesting:

a. van alle voor den dienst bestemde manschappen, die, ten einde bij de zeemilitie te worden ingelijfd, zich naar de inlijvingsplaats op reis begeven;

b. van alle bij de zeemilitie ingelijfde manschappen, die voor herhalingsoefeningen of om andere redenen in werkelijken dienst worden geroepen;

een en ander overeenkomstig de voorschriften, daaromtrent door den Minister van Oorlog, in overleg met den Minister van Marine gegeven;

3°. Ten laste van het Departement van *Binnenlandsche Zaken* komen:

a. de kosten van de reis, al of niet onder geleide geschiedende, naar de hoofdplaats der provincie, alsmede voeding en huisvesting van de manschappen, bedoeld in art. 75 der Militiewet (Staatsblad 1912, no. 21);

b. de reis- en verblijfkosten van de geleiders der manschappen, vallende in de categorieën, vermeld onder 1°, 2° en 3° voor zoover de overbrenging van dezen naar de hoofdplaats der provincie of naar de inlijvingsplaats moet geschieden onder geleide.

Ingeval een nalatige militieplichtige wordt gearresteerd en voor den Commissaris der Koningin wordt gebracht, kan voor het vervoer van dien militieplichtige per spoor geen vervoerbewijs worden afgegeven. In zoodanig geval kan gratis vervoer op grond van art. 46 der Spoorwegwet van 1875 (Staatsblad no. 67) gevorderd worden.

No. 2389[2].
Afdeeling B.B.

'S-Gravenhage, den 26n April 1912.

Ofschoon bij mijne circulaire van heden, no. 2389[1], afdeeling B.B., o.a. de aanschrijving van 3 Juli 1911, no. 8271, afdeeling B.B., wordt ingetrokken, ligt het in de bedoeling om, met handhaving in zooverre van hetgeen in die aanschrijving was vermeld, onder de werking van de Militiewet (Staatsblad 1912, no. 21), de manschappen, bedoeld in art. 75 dier wet, in de gelegenheid te stellen, zonder geleide, op Rijkskosten naar de hoofdplaats der provincie te reizen en wel op vervoerbewijzen en passagebiljetten, terwijl hun dan tevens, zoo noodig, eene tegemoetkoming in de kosten hunner voeding en huisvesting ten laste van mijn Departement kan worden verstrekt.

Bestaat er voldoende waarborg, dat de militieplichtige, alleen reizende, op den bepaalden tijd zich bij den Commissaris der Koningin zal aanmelden en betaalt hij niet zelf de kosten van de reis, enz., dan wordt hij door den burgemeester der gemeente, waar de reis aanvangt, voorzien van de noodige vervoerbewijzen en passagebiljetten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de vervoerbewijzen en passagebiljetten, welke vanwege het Departement van Oorlog ingevolge het „Voorschrift betreffende dienstreizen van dienstplichtigen der militie" enz. aan de burgemeesters worden verstrekt.

Ter plaatse in het passagebiljet met (f) en in het vervoerbewijs met (k) aangeduid, ware te vermelden: ten einde „zich ingevolge art. 75 der Militiewet (Staatsblad 1912, no. 21) bij den Commissaris der Koningin aan te melden en bij de militie te worden ingelijfd."

Het „Voorschrift betreffende dienstreizen, enz." moet zooveel mogelijk worden in acht genomen, doch met die afwijking, dat, indien het een militieplichtige geldt, als in art. 75 der bovenaangehaalde wet bedoeld, § 15 van evenvermeld Voorschrift buiten toepassing blijft. Kosten toch

van andere middelen van vervoer dan spoor- en tramwegen of stoombooten zullen dezerzijds worden vergoed, indien de uitgaaf bij het in rekening brengen, behoorlijk wordt toegelicht. Uitgaven van boven f 3.— moeten met een quitantie worden gestaafd.

Is de militieplichtige bepaaldelijk niet bij machte om de voeding gedurende de reis en c.q. het tijdelijk verblijf in de hoofdplaats der provincie te bekostigen, dan kan hem door den burgemeester (indien de uitgaaf meer dan f 3.— bedraagt tegen bewijs van ontvangst) tevens eene tegemoetkoming daarin worden verstrekt tot ten hoogste *een gulden* (f 1.—) per dag, gedeelten van dagen voor geheele te rekenen.

De eventueel door de burgemeesters aan de manschappen te verstrekken gelden voor voeding en huisvesting zullen door eerstgenoemden op de gewone wijze aan mijn Departement in rekening kunnen worden gebracht.

537 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *November* 1912 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* MILITAIR VERVOER (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 158).

Nr. 111.
IIe Afdeeling.

's-Gravenhage, den 11n November 1912.

Ik heb de eer, U, Mijne Heeren, mede te deelen, dat in verband met het op 11 November 1912 in werking treden van het Koninklijk Besluit d.d. 17 September 1912 (Staatsblad nr. 295 met ingang van dien datum de Permanente Militaire Spoorwegcommissie is opgeheven en de navolgende regeling in werking zal treden.

De werkzaamheden, thans door de Permanente Militaire Spoorwegcommissie verricht, zullen worden opgedragen, voor zooveel betreft het vredesvervoer, aan het „bureau voor gewoon militair vervoer" en voor zooveel betreft het oorlogsvervoer aan het „bureau voor buitengewoon militair vervoer."

Eerstgenoemd bureau zal een onderdeel vormen van de VIIIe Afdeeling van het Departement van Oorlog, terwijl het bureau voor buitengewoon militair vervoer zal ressorteeren onder den Chef van den Generalen Staf.

Dienovereenkomstig zullen brieven, bescheiden, enz., tot dusver aan de Permanente Militaire Spoorwegcommissie gericht, van af den bovengenoemden datum van 11 November, voor zooveel betreft het gewoon vervoer moeten worden gezonden aan het Departement van Oorlog, VIIIe Afdeeling, Bureau voor gewoon militair vervoer en, voor zooveel betreft het buitengewoon vervoer aan den Chef van den Generalen Staf, Bureau voor buitengewoon militair vervoer.

Aangenaam zal het mij zijn, indien de onder U ressorteerende Burgemeesters Uwerzijds met het vorenstaande in kennis zouden kunnen worden gesteld.

538 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 23 *Mei* 1914 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* WIJZIGING „VOORSCHRIFT DIENSTREIZEN" (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 68).

Ik heb de eer U hiernevens te doen toekomen een overdruk der beschikking van den Minister van Oorlog, dd. 8 Mei 1914, VIIIe afd., nr. 94, houdende wijziging van het „Voorschrift betreffende dienstreizen van dienstplichtigen der militie, enz.", vastgesteld bij de beschikking van 28 April 1909, Afd. Militie en Landweer (M) nr. 166.

Het is den Minister van Oorlog onvermijdelijk gebleken de in dezen bedoelde wijziging in het voorschrift aan te brengen, omdat de Spoorwegmaatschappijen voor eene juiste beoordeeling of — en eventueel welke — bijzondere maatregelen moeten worden getroffen voor een regelmatig vervoer, bekend moeten zijn met de tijden, waarop de dienstplichtigen aan de vertrekstations aanwezig zullen zijn.

Ter voorkoming van stoornis in den treinenloop, in het bijzonder van de sneltreinen, en mede in het belang van een regelmatig vervoer der dienstplichtigen, noodig ik U

namens den Minister van Oorlog, uit, voor zooveel als nog doenlijk is, bij de uitreiking van de persoonlijke kennisgeving voor de oproeping van de verlofgangers der militie, die dit jaar moeten opkomen, bij de betaling van daggeld, bij de verstrekking van een vervoerbewijs ofwel op eene wijze, zooals U het meest geschikt zal voorkomen, de dienstplichtigen uitdrukkelijk te wijzen op hunne verplichting om zich met *het eerst vertrekkend openbaar middel van versneld vervoer* naar de plaats van opkomst te begeven.

Voor zoover de openbare kennisgevingen reeds zijn aangeplakt of de persoonlijke kennisgevingen zijn verzonden, kunnen deze bescheiden onveranderd blijven.

Tevens wordt, wellicht ten overvloede, opgemerkt, dat het vorenstaande geen betrekking heeft op de opkomst van de dienstplichtigen der landweer voor de in dit jaar te houden herhalingsoefeningen, blijvende voor hen uiteraard van kracht, hetgeen ten aanzien van het tijdstip hunner aanmelding en de verstrekking van vervoerbewijzen voorkomt in de betrokken kolommen der staten A t/m F, behoorende bij de beschikking van den Minister van Oorlog, dd. 23 Maart 1914, Afd. Dienstplicht, nr. 224 L, U toegezonden bij de dezerzijdsche aanschrijving, dd. 15 April 1914, A nr. 71, opgenomen in nr. 51 van het provinciaal bijblad dezes jaars.

VRIJWILLIGERS GENIETROEPEN.

539 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 9 *Augustus* 1904 *A nr.* 21, *aan de burgemeesters*; *mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over verbintenis tot* VRIJWILLIGEN DIENST GENIETROEPEN (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 81).

No. 1345 M.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage,* 2 Augustus 1904.

Bij Koninklijk besluit van 29 Juni 1904, no. 46, is, op de overweging, dat het wenschelijk is, regelen te stellen

betrekkelijk den overgang van ingelijfden bij de militie te land en van dienstplichtigen bij de landweer als vrijwilligers bij het Regiment Genietroepen, met bestemming voor de Exploitatie-Compagnie der spoorwegafdeeling van dat korps, onder anderen het volgende bepaald:

ARTIKEL 1.

„Ingelijfden bij de militie te land en dienstplichtigen bij de landweer, die bij den dienst der hier te lande gevestigde spoorwegmaatschappijen geplaatst zijn in eene der door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen betrekkingen, kunnen — de ingelijfden bij de militie te land, zoodra zij de eerste oefeningen, daarvoor aangewezen, den dienst voor het blijvend gedeelte hebben volbracht — worden toegelaten tot eene vrijwillige verbintenis, hetzij krachtens artikel 9 der Militiewet 1901, hetzij krachtens artikel 9, 2e lid der Landweerwet bij het Regiment Genietroepen met bestemming voor de Exploitatie-Compagnie der Spoorwegafdeeling van dat korps.

Het aantal dezer ingelijfden en van bedoelde dienstplichtigen wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald."

ART. 4.

„Hij die de verbintenis, bij artikel 1 bedoeld heeft aangegaan, is, behalve tot het verrichten van dienst op de spoorwegen in militair verband krachtens het bepaalde bij het voorgaand artikel, ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden nog verplicht tot opkomst onder de wapenen naar de ter zake vastgestelde bepalingen voor militieplichtigen, die bij spoorwegondernemingen in dienst zijn.

Hij is vrijgesteld van het opkomen onder de wapenen, waartoe hij, zonder die verbintenis, ingevolge de artt. 110 en 111 der Militiewet 1901 en c. q. krachtens art. 11 der Landweerwet zou zijn gehouden.

Gedurende den tijd, dien hij niet in werkelijken dienst doorbrengt, wordt hij, ongeacht de door hem aangegane verbintenis, niettemin beschouwd als verlofganger van de Genietroepen in den zin van art. 118 der Militiewet 1901 of van art. 22 der Landweerwet en blijft als zoodanig ingeschreven in het verlofgangersregister.

Tijdens den duur der verbintenis is hij vrijgesteld van de verplichting tot het bijwonen van het onderzoek, bedoeld bij art. 125 der Militiewet 1901 en bij artikel 29 der Landweerwet."

ART. 6.

„Hij, die de verbintenis, bij artikel 1 bedoeld, heeft aangegaan, doch den dienst der hier te lande gevestigde spoorwegmaatschappijen verlaat, of ophoudt daarbij eene der betrekkingen te vervullen, in dat artikel bedoeld, wordt door Onzen Minister van Oorlog van de verbintenis ontslagen.

Ook in andere gevallen kan zoodanig ontslag door Onzen Minister van Oorlog ten allen tijde worden gegeven.

Indien hij op den dag, waarop het ontslag wordt verleend, nog behoort, hetzij tot de militie, hetzij tot de landweer, dan wordt hij, tot het volbrengen van zijnen verderen diensttijd, hetzij bij de militie, hetzij bij de landweer, overgeplaatst in den rang, door hem bij het aangaan der verbintenis bekleed, bij het korps, daartoe door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen."

Ik heb de eer U.H.E.G. te verzoeken, het bovenstaande ter kennis te brengen van de Burgemeesters der gemeenten en van de Militiecommissarissen in Uwe provincie.

540 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 22 Februari 1908 A nr. 14, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* ZAKBOEKJES VOOR VRIJWILLIGERS *van de Exploitatie Compagnie bij het Regiment Genietroepen* (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 21).

Afdeeling Militie
en Landweer (L.)
No. 116. 's-Gravenhage, 13 Februari 1908.

Aan den Heer Kommandeerend Officier van het Regiment Genietroepen.

Naar aanleiding van Uw schrijven dd. 24 Januari 1908, No. 239, heb ik de eer, U het navolgende te doen kennen,

Aan den eisch tot vervanging van het $\frac{\text{Militie-}}{\text{Landweer-}}$-zakboekje dat in het bezit is van den dienstplichtige, die een vrijwillige verbintenis heeft aangegaan bij het Regiment Genietroepen met bestemming voor de Exploitatie-Compagnie der spoorwegafdeeling van dat Regiment, door een vrijwilliger-zakboekje zal zijn voldaan, indien slechts het $\frac{\text{Militie-}}{\text{Landweer-}}$ zakboekje door U voorzien wordt van het opschrift „Vrijwilliger" en overigens in dat zakboekje de wijzigingen worden aangebracht, welke de verandering van 's mans positie noodzakelijk medebrengen.

Het komt mij voor, dat deze wijze van handelen het eenvoudigst zal zijn, terwijl daardoor tevens het voordeel wordt verkregen, dat in het zakboekje al dadelijk lastgeving en vervoerbewijzen aanwezig zijn.

Het volgen van de handelwijze, hiervoren aangewezen, brengt verder mede, dat op het tijdstip, waarop een militieplichtige vrijwilliger bij de Exploitatie Compagnie landweerplichtig wordt, diens in vrijwilliger-zakboekje omgezet militie-zakboekje moet worden vervangen door een in vrijwilliger-zakboekje te wijzigen landweer-zakboekje. Ofschoon voor het tot stand brengen van de hier bedoelde

vervanging der zakboekjes dezelfde gedragslijn gevolgd zou kunnen worden als wordt aangegeven in § 10 der Landweerinstructie I, acht ik het nochtans in deze raadzaam en nuttig, dat de zakboekjes van die vrijwilligers bij de Exploitatie Compagnie, die op 1 Augustus landweerplichtig worden, door U worden opgevraagd aan de daarbij betrokken Burgemeesters en Uwerzijds daarvoor in de plaats gesteld worden de meerbedoelde in vrijwilliger-zakboekjes gewijzigde landweer-zakboekjes (van welke landweer-zakboekjes door U intijds het noodige aantal zal zijn aan te vragen aan den Intendant in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, Toeziende Chef van het garnizoenskleedingmagazijn te Uwent). De gewijzigde landweer-zakboekjes, met, onder datum van 1 Augustus, geteekenden verlofpas, behooren dan door U te worden toegezonden, ter aanbrenging daarin van de noodige lastgeving en vervoerbewijzen, aan de daarbij betrokken landweerdistricts-commandanten, door wie die zakboekjes alsdan verder toegezonden zullen worden aan de Burgemeesters ter uitreiking, na afteekening onder dagteekening van 1 Augustus van den verlofpas, aan belanghebbenden.

Ten slotte deel ik U nog mede dat, evenals zulks met betrekking tot het wijzigen van zakboekjes van vrijwilligers der Exploitatie-Compagnie bij verhuizing geschied is bij het schrijven dezerzijds dd. 13 September 1905, VIIde Afd. No. 193, ook te dezer zake weder aan de landweerdistrictscommandanten en de Burgemeesters der onderscheidene Gemeenten de noodige inlichtingen zullen worden verstrekt.

RIJKSPOSTDUIVENDIENST.

541 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 23 *December* 1908 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters ;* RIJKSPOSTDUIVENDIENST (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 151).

Aangezien zich telken jare een nauwelijks voldoend aantal personen aanmeldt om te worden opgeleid tot verzorger bij

den Rijkspostduivendienst verzoekt mij de Minister van Oorlog bij brief van 17 dezer, IIe afdeeling, No. 133, uwe aandacht wel te willen vestigen op de bepalingen van het Koninklijk besluit van 26 November 1903 No. 38, zooals deze gewijzigd werden bij de Koninklijke besluiten van 9 Februari 1906 No. 22 en van 11 Januari 1907 No. 16, betreffende den Rijkspostduivendienst.

De bepalingen *) hiervorengenoemd, voor zoover deze betrekking hebben op de ingelijfden bij de militie te land, gelieve U in afdruk hiernevens aan te treffen.

Namens den Minister voornoemd heb ik de eer U tevens mede te deelen, dat militieplichtigen, die voor eene bovenbedoelde opleiding in aanmerking wenschen te komen, zich in den vervolge telken jare uiterlijk *vóór 20 Januari*, met een verzoekschrift rechtstreeks moeten wenden tot den chef van den Generalen Staf.

Behoort bij het schrijven van den Minister van Oorlog dd. 17 December 1908, no. 133.

Art. 11.

Om tot Verzorger bij den Rijkspostduivendienst te worden aangesteld, moet de ingelijfde bij de militie te land:

1e. Blijken hebben gegeven van de noodige geschiktheid voor den Rijkspostduivendienst;

2e. Krachtens het bepaalde bij Artikel 7 van de Militiewet 1901 eene verbintenis hebben aangegaan als Verzorger bij den Rijkspostduivendienst, op grond waarvan hij gehouden is tot nakoming van de verplichtingen voor hem voortvloeiende uit de toepassing van het bepaalde bij dit besluit.

Artikel 12.

De verbintenis, bedoeld onder 2° van het vorig artikel geldt van het tijdstip, waarop zij wordt gesloten tot het tijdstip, waarop uit de Landweer wordt ontslagen, de lichting

*) *Noot der samenstellers*: gewijzigd overeenkomstig de aanschrijving van den Commissaris der Koningin dd. 17 Februari 1913 A nr. 41 (Prov. Bijbl. 1913 nr. 25) en 24 Februari 1913 A nr. 13 (Prov. Bijbl. nr. 29).

van de militie, waartoe de ter zake betrokken ingelijfde bij de militie behoort of waartoe hij krachtens het vierde lid van Artikel 75 en het vierde lid van Artikel 77 der Militiewet geacht te behooren.

Art. 14.

De Verzorger bij den Rijkspostduivendienst is verplicht:

1e. onder de wapenen te blijven totdat een doorloopend tijdvak van twaalf en een halve maand, te rekenen van af den 15den Januari van het jaar, waarop zijne eerste-oefening bij de militie is, aangevangen, verstreken zal zijn;

2e. in zijn verderen diensttijd onder de wapenen te komen, in het geheel voor ten hoogste zeven weken, verdeeld over ten hoogste twee perioden op zoodanige tijdstippen, als in het belang van den Rijkspostduivendienst wordt noodig geacht.

Art. 15.

Gedurende de jaren, waarin hij niet voor oefeningen, als in het vorig Artikel bedoeld, onder de wapenen is geweest, is de Verzorger bij den Rijkspostduivendienst gehouden tot het bijwonen van het onderzoek der militieplichtigen en landweerplichtigen van de lichting waarvoor hij is ingelijfd, of wel van de lichting, waartoe hij krachtens het vierde lid van Artikel 75 en het vierde lid van Artikel 77 der Militiewet wordt geacht te behooren.

Art. 16.

De Verzorger bij den Rijkspostduivendienst zal worden vrijgesteld:

1e. van de herhalingsoefeningen, voortvloeiende uit de Militie- en de Landweerwet;

2e. van de verplichting om, ingevolge Artikel 81 der Militiewet, tot handhaving of herstel van de openbare rust en orde onder de wapenen te moeten blijven of te moeten komen.

Art. 17.

De Verzorgers van den Rijkspostduivendienst, die blijken hebben gegeven van zeer veel ijver en toewijding en van

bijzondere kennis ten opzichte van hunne verrichtingen bij de uitoefening van dien dienst en die ook in andere opzichten daartoe in aanmerking komen, kunnen, tot een getal van ten hoogste vier per jaar, worden aangesteld tot korporaal bij den Rijkspostduivendienst.

Art. 18.

De verzorger van den Rijkspostduivendienst kan als zoo danig, wegens gebrek aan ijver, wegens gebleken ongeschiktheid voor den Rijkspostduivendienst of wegens gedragingen in- of buiten dienst, door Onzen Minister van Oorlog worden ontslagen.

De Verzorger bij den Rijkspostduivendienst wordt in het geval, in de vorige zinsnede bedoeld, ontheven van de verbintenis, door hem aangegaan overeenkomstig het gestelde onder 2e van Artikel 11, waarna op hem blijven rusten de verplichtingen, die uit de Militie- en de Landweerwet voortvloeien.

OVERNACHTEN BUITEN DE KAZERNE.

542 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *Februari* 1914, *A nr.* 36, *aan de burgemeesters; mededeeling van de volgende beschikking van den Minister van Oorlog betreffende* OVERNACHTEN BUITEN DE KAZERNE (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 23).

IIe Afd. Nr. 19.

— 's Gravenhage, 12 Februari 1914.

De Minister van Oorlog heeft goedgevonden:

A. In te trekken de dezerzijdsche Beschikking van 13 December 1911, IIe Afdeeling, Nr. 21. (R. M. blz. 644);

B. Te bepalen:

I. Aan de verlofgangers der *Militie*, behoorende tot de *Infanterie*, de *Vesting-Artillerie*, de *Pantserfort-Artillerie*, de *Torpedisten*, de *Pontonniers* en de *Genietroepen*, kan, voor zooveel zij dit zullen verlangen, worden vergund, om, wan

neer zij voor herhalingsoefeningen onder de wapenen zijn, buiten de kazerne te overnachten, mits hunne woning, (vaste of tijdelijke) in of nabij de garnizoensplaats gelegen is en de vergunning niet aanleiding geeft tot het afleggen van zoodanige afstanden, dat daardoor invloed wordt uitgeoefend op den goeden gang van den dienst en van de oefeningen o.a. tengevolge van buiten deze opgedane vermoeienis. De onmiddellijke chef (compagniescommandant of de als zoodanig optredende officier) zal hebben te bepalen, in verband met den afstand, waarop de daarbij betrokken persoon van de kazerne woont, wie voor de hierbedoelde gunst — welke niemand van eenigen dienst vrijstelt — in aanmerking komt; zullende van de verleende vergunning (en van het eventueel intrekken daarvan) aan den commandeerende-officier moeten kennis gegeven worden.

Zij, die voor de meergenoemde gunst in aanmerking wenschen te komen, moeten daarvan *uiterlijk twee maanden voor den dag van opkomst schriftelijk kennis geven* aan den voornoemden onmiddellijken chef.

Aan hem, die eenmaal gevraagd heeft buiten de kazerne te mogen overnachten en wien dit is toegestaan, wordt daarin geen logies meer verstrekt, dan in gevallen, waarin de daarbij betrokken chef dit tengevolge van straf of om andere redenen noodig mocht achten, terwijl voorts niet dan bij hooge uitzondering — ter beoordeeling van den commandeerende officier — de gunst kan worden verleend aan hen, die zich *nà* het hiervoren aangegeven tijdstip (van twee maanden vóór de opkomst) daarvoor nog mochten aanmelden.

II. De onder I bedoelde gunst kan, naar de onder dat punt genoemde algemeene beginselen, mede worden verleend aan het, voor oefening onder de wapenen komende, personeel der *Landweer*. Aan dat personeel — voor zooveel het soldij geniet — kan, wanneer de belangen van den dienst zulks toelaten, tevens worden vergund om onder het genot van

vergoeding wegens gemis van levensmiddelen, in eigen voeding te voorzien.

Zij die voor die gunsten in aanmerking wenschen te komen, moeten *uiterlijk vier weken vóór den dag voor opkomst bepaald*, een desbetreffend verzoek indienen.

Dit verzoek moet door verlofgangers der *bataljons Landweer-Infanterie* of der *Compagniën Landweer-Vesting-Artillerie, Landweer-Pontonniers, Landweer-Genietroepen* en *Landweer-Administratietroepen* worden gericht onderscheidenlijk tot den bataljonscommandant, tot den commandeerende-officier der Vesting-Artillerie ter plaatse waar zij geoefend zullen worden tot den commandeerende-officier van het Korps Pontonniers, tot den commandeerende-officier van het Regiment Genietroepen en tot den commandeerende-officier van de Compagnie Landweer-Administratietroepen, dan wel tot hunnen landweerdistricts-commandant, welke bataljonscommandant en commandeerende-officieren op de verzoeken zullen beslissen, ook ten opzichte van die, welke, gelet op den vorenvermelden termijn van vier weken, te laat mochten worden ingediend.

De eventueel bij den landweerdistrictscommandant inkomende verzoeken van verlofgangers, die niet behooren tot het bataljon infanterie onder zijn bevel, moeten door hem aan den daarbij betrokken bataljonscommandant of commandeerende-officier ter beschikking worden opgezonden.

MANOEUVRES.

543 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11 *October* 1911 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen;* VERGOEDING SCHADE MANOEUVRES (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 110).

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U in afdruk mededeeling te geven van de instructie voor de schadevergoedingscommissiën bij legermanoeuvres.

Volgens door den Minister van Oorlog aan zijn voornoemden ambtgenoot verstrekte mededeeling heeft deze instructie, in tegenstelling met vroegere instructiën voor Commissiën, belast met het opnemen van schade enz. bij legermanoeuvres, een permanent karakter.

INSTRUCTIE voor de schadevergoedingscommissie.

Artikel 1.

De leden — en, bij ontstentenis van een of meer hunner, de betrokken plaatsvervangende leden — worden door den leider der oefening tot het vervullen van hunne taak opgeroepen.

De Inspecteur der Koninklijke Marechaussee wijst aan of doet aanwijzen de officieren en het verdere personeel der Koninklijke Marechaussee, die aan het militaire lid zullen zijn toegevoegd.

Artikel 2.

De commissie maakt deel uit van den staf van den leider der oefeningen.

Door dien staf wordt desverlangd gezorgd voor logies voor de leden der commissie.

De leden dragen tijdens de oefeningen van de troepen op het terrein een *groenen* band om den linker bovenarm.

Artikel 3.

De besluiten ven de commissie worden bij meerderheid van stemmen genomen.

Ieder lid is gehouden, zijn gevoelen naar zijne eerlijke overtuiging uit te spreken en er toe mede te werken, dat, met behoorlijke behartiging van de geldelijke belangen van het Rijk — welke zich uit den aard der zaak verzetten tegen het toestaan van *overdreven* vorderingen van schadevergoeding — aan den eigenaar of pachter, aan wiens terreinen van *militaire* zijde schade is toegebracht, te dier zake eene *billijke* en *voldoende* schadevergoeding wordt toegekend.

Artikel 4.

De taak der commissie omvat:

1°. de zorg dat, in verband met het doel, waarmede de oefeningen worden gehouden, geene *onnoodige* schade wordt aangericht;

2°. het zooveel doenlijk vaststellen, door *wie* schade is aangebracht;

3°. het opnemen van de schade, welke is veroorzaakt en het bepalen van de bedragen der deswege uit te keeren vergoedingen, volgens de regelen, hierna in art. 8 omschreven.

De commissie treedt ter uitvoering van het sub 1°. vermelde, op oordeelkundige wijze zooveel mogelijk *preventief* op: zij waarschuwt waar schade dreigt te worden aangericht, welke vermeden kan worden, zonder den goeden gang der oefening te benadeelen.

In het bijzonder vestigt zij ook hare aandacht op de burgerpersonen, die als toeschouwers de oefening bijwonen en die, als bewoners van de landstreek, waar de lasten der manoeuvres zoo bereidwillig worden gedragen, niet van het terrein mogen worden geweerd, doch door wier onbelemmerde beweging veel schade kan worden veroorzaakt.

Ter voorkoming van die schade wordt getracht de toeschouwers zooveel mogelijk te doen verzamelen op, en zoo daartoe gelegenheid bestaat, verder te doen geleiden naar zoodanige punten, waar geen schade kan worden veroorzaakt, doch van waaruit niettemin de troepenbewegingen kunnen worden gadegeslagen.

Artikel 5.

Met de sub 1°. en 2°. van art. 4 vermelde taak is — onverminderd hetgeen de burgerleden tot de vervulling daarvan kunnen bijdragen — meer in het bijzonder belast het *militaire lid* der commissie. Hij wordt daarin bijgestaan door twee officieren en door eenig minder personeel van het wapen der Koninklijke Marechaussee.

De sterkte van dit personeel wordt vastgesteld door den leider in overleg met den Inspecteur der Koninklijke Marechaussée.

De officieren, alsmede het verdere personeel der Koninklijk Marechaussée, dragen tijdens de oefeningen van de troepen op het terrein een *groenen* band om den linker bovenarm, als bedoeld bij art. 2.

Voor de troepen is ten opzichte van het betreden van terreinen enz. en het aanbrengen van vergravingen o. m. het navolgende in het Manoeuvrevoorschrift bepaald, t. w.:

„Geen terrein mag worden betreden of gebruikt zonder „vergunning van hem, die bevoegd is daartoe vergunning „te geven. (Zie ook de artikelen 460 en 461 van het Wet- „boek van Strafrecht)".

„Zij, die den toegang tot hun grond hebben verboden, „worden — zoo zij zulks niet door middel van borden met „*verboden toegang* aangegeven hebben — namens den leider „uitgenoodigd, die terreingedeelten te doen aanduiden door „het plaatsen, bij de toegangen en langs de grenzen daarvan, „van staken of palen met stroowisschen (z.g. *stroopoppen*)."

„Moestuinen, afgesloten of omrasterde erven en boom- „gaarden, voorts gebouwen, huizen, schuren enz. mogen „*alleen dan* worden betreden, wanneer daartoe van de eigenaars „of pachters, resp. van de bewoners *in het bijzonder* de ver- „gunning — door den troepencommandant ter plaatse te „vragen — is verkregen.

„*In wegen en waterkeeringen mag in geen geval worden ge- „graven.*"

„*Eischt het oefeningsbelang zulks, dan moeten* — wanneer „de vereischte vergunning is verkregen — *terreinen, ge- „bouwen enz. ook door de troepen worden betreden.*

„*Nimmer mag de vrees, schade te veroorzaken, den natuur- „lijken gang der oefening belemmeren;* intusschen moeten de „militaire autoriteiten en in het algemeen alle officieren, „die eenig commando voeren, er naar streven, dat die schade

„tot het, in verband met de oefeningsbelangen onvermijde-„lijke blijft beperkt, en er voor waken dat van de verkregen „vergunning een oordeelkundig gebruik wordt gemaakt."

„Zijn door de troepen op eenig terrein vergravingen aan-„gebracht, dan worden deze in den regel bij het verlaten „daarvan dicht gemaakt."

„Is ten gevolge van den loop der manoevre het dicht-„maken door de troepen niet mogelijk, dan wordt daarvan „mededeeling gedaan aan den leider, die voor het slechten „de noodige maatregelen treft, dan wel zoodra doenlijk de „schadevergoedingscommissie met de aanwezigheid dier ver-„gravingen in kennis stelt."

Ten einde vast te stellen, of de op eenig terreindeel c.q. aangebrachte schade *door de troepen* is verricht, doet het militaire lid tijdens de manoeuvres door de te zijner beschikking gestelde officieren op aan die officieren te verstrekken terreinkaarten de strooken aanteekenen, waarin de troepen respectievelijk zijn opgesteld en gedurende hun opmarsch zich bewegen; voorts de batterijstellingen, welke worden ingenomen, de plaatsen, waar het samentreffen der partijen plaats vind enz.

Hij ontvangt vóór den aanvang van elke manoeuvre ten behoeve van de gezamelijke leden der commissie, van of namens den leider, mededeelingen ten opzichte van den vermoedelijken gang der manoeuvres.

De te zijner beschikking gestelde officieren en marechaussee-patrouilles ontvangen van hem, in verband met de hem door of namens den leider verstrekte inlichtingen, bevelen betrekkelijk hunne verdeeling over en hunne werkzaamheden op het manoeuvreterrein.

De zorg voor het zoo mogelijk verzamelen en over het terrein geleiden van burgerpersonen — toeschouwers — wordt zooveel noodig aan afzonderlijke marechausseepatrouilles opgedragen.

Artikel 6.

De leden der commissie doen na afloop van elke manoeuvre in den regel voor den aanvang van de op het terrein te houden bespreking, aan den leider verslag van hetgeen zij, in verband met het bepaalde in art. 5, bij die manoeuvre hebben waargenomen, c.q. met aanwijzing van de troepen en afzonderlijke militairen, die *onnoodig* schade hebben aangericht.

Artikel 7.

De sub 3° van art. 4 bedoelde werkzaamheden geschieden na afloop van het tijdperk der manoeuvres en alsdan zoodra mogelijk, nadat de commissie door den betrokken bur gemeester in het bezit is gesteld van de door de eigenaars of pachters bij laatstgenoemde autoriteit ingediende *aangiften*, dat schade aan hunne terreinen is aangericht en deswege vergoeding verlangd wordt.

Acht de commissie het wenschelijk, zich nader van den omvang der schade te overtuigen, door op een later tijdstip na te gaan in hoever de beschadigde veldvruchten of andere beschadigingen nog zijn terecht gekomen of komen klachten in omtrent te laag geachte schatting, dan is zij bevoegd, eene nadere opneming der schade te doen; in welk geval het bedrag der vergoeding eerst nà de laatste opneming wordt bepaald, dan wel, zoo noodig. wordt gewijzigd.

Artikel 8.

Bij het opnemen van de schade en het vaststellen van de deswege uit te keeren vergoedingen worden de volgende regelen in acht genomen:

a. Het opnemen van schade heeft alleen dàn plaats, wanneer aan den burgemeester der betrokken gemeente *aangifte* is gedaan van geleden schade. Deze aangifte moet geschieden uiterlijk binnen *vier* dagen, nadat de schade is toegebracht.

Alsdan gaat de commissie, rekening houdende met de

verklaringen en aanwijzingen van het militaire lid, na, of de schade is aangebracht door troepen of afzonderlijke militairen, dan wel door de burgerij;

b. Blijkt het der commissie overtuigend, dat de schade *niet* is veroorzaakt door militairen of van militaire zijde en zich evenmin de gevallen voordoen, bedoeld in punt *d* hieronder, dan wordt de schade *niet* verder opgenomen, aangezien alsdan geen vergoeding van Rijkswege wordt verstrekt;

c. Blijkt het der commissie, dat de schade werkelijk is aangebracht door troepen of door afzonderlijke militairen, dan wordt die schade door haar opgenomen en het bedrag der deswege uit te keeren vergoeding door haar vastgesteld.

Indien naar het oordeel der commissie *onnoodig* schade is toegebracht, dan worden in de elfde kolom van den staat, bedoeld in art. 9, de namen en qualiteiten vermeld van degenen, door wier toedoen dit is geschied;

d. In twijfelachtige gevallen, waarin niet stellig geconstateerd kan worden, dat die schade is aangericht door personen, die *niet* tot het leger behooren of indien kan worden aangenomen, dat zij onopzettelijk is aangebracht door burgertoeschouwers, dan wordt, mits de beschadigde perceelen gelegen zijn binnen de terreinstrooken waarop de oefening heeft plaats gehad, de schade wel opgenomen en heeft vergoeding van Rijkswege plaats;

e. Bij het vaststellen van het bedrag der schadever goeding tracht de commissie langs den weg van minnelijke schikking omtrent het bedrag der uit te te keeren vergoeding overeenstemming te verkrijgen met den eigenaar of pachter van het terrein;

f. Komt de vordering billijk en gematigd voor, dan wordt deze onmiddellijk toegestaan. Bij aangifte van geleden schade, waarbij geen bepaalde som voor vergoeding wordt gevraagd, en voorts in het geval, dat bij de poging tot minnelijke schikking geen overeenstemming wordt verkregen, bepaalt de commissie het bedrag der uit te keeren

vergoeding, volgens den door haar aan te nemen maatstaf voor vergoeding naar de *werkelijke waarde van het beschadigde*. Komt het der commissie billijk en mogelijk voor, hierbij ook rekening te houden met eventueel geleden indirecte schade, zoo kan daarmede bij het bepalen van het bedrag door haar rekening worden gehouden;

g. Zijn ten behoeve der oefeningen op terreinen vergravingen (tirailleurloopgraven, geschutdekkingen, e.d.) aangebracht, welke door de troepen niet zijn geslecht, dan wordt den eigenaren of pachters dier terreinen mede eene schadeloosstelling toegekend voor het door hunne zorg weder in den oorspronkelijken toestand brengen van de terreinen.

Artikel 9.

De uitslag der werkzaamheden met betrekking tot het opnemen van schade en de deswege uit te keeren vergoedingen worden voor elke manoeuvre afzonderlijk vermeld op een staat, volgens het hierbij gevoegd model. Deze staat wordt opgemaakt door het militaire lid, onderteekend door alle leden der commissie en daarna toegezonden aan den leider, die zoo spoedig mogelijk orde stelt op de uitbetaling der vergoedingen.

Artikel 10.

De leden en de plaatsvervangende leden der commissie genieten over de dagen, gedurende welke zij ingevolge deze instructie werkzaam zijn, reis- en verblijfkosten overeenkomstig het Koninklijk Besluit van 5 Januari 1884 (*Staatsblad* no. 4), laatstelijk gewijzigd bij het Koninklijk Besluit van 8 Mei 1909 (*Staatsblad* no. 119).

Model van den staat, bedoeld in art 9 van de instructie voor de schadevergoedingscommissie.

STAAT van uit te keeren vergoedingen wegens aangerichte schade bij de manoeuvre op den .... 191 .

Doorloopend nummer	Gemeente	Naam en beroep van den eigenaar	Aard van het bescha digde terrein.	Oppervlakte van het beschadigde terrein	Bedrag der schadevergoeding		De vergoeding vastgesteld		Handteekening van den burgemeester, ten bewijze dat met het vastgestelde bedrag voor schadevergoeding wordt ingestemd.	Opmerkingen.
					door den eigenaar of pachter verlangd.	aan den eigenaar of pachter toegekend.	bij minnelijke schikking.	door schatting.		
1.	2.	3.	4	5.	6.	7	8.	9.	10.	11.

Opgemaakt te .... den .... 19......

De voorzitter } *der commissie:*

Het landbouwkundig lid }

Het militaire lid der commissie,

LANDWEER.

544 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 8 Juni 1904 A nr. 6, aan de burgemeesters; voorschriften betreffende de* UITVOERING VAN DE EERSTE VIER HOOFDSTUKKEN DER LANDWEERWET (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 58).

Ik heb de eer te uwer kennis te brengen een schrijven van den Minister van Staat, Minister van Oorlog van 26 Mei jl., VIIe Afd. no. 154, waarbij mij werden gezonden een aantal overdrukken, waarvan het voor U bestemde exemplaar hiernevens gaat, van zijne Beschikking van 27 April 1904, VIIe Afd. no. 142, bevattende het „Landweerbesluit I" (Kon. besluit van 11 April Staatsblad no. 68, houdende voorschriften ter uitvoering van de eerste vier hoofdstukken der Landweerwet), alsmede de in verband daarmede door dien Minister vastgestelde „Landweerinstructie I".

Ten aanzien van de voorgeschreven mededeelingen bij § 3 van de „Landweerinstructie I", waarop de Minister bij zijn voormeld schrijven op de eerste plaats de aandacht vestigt, zij hier opgemerkt, dat bij mij steeds als regel gegolden heeft en ook voor den vervolge gelden zal, om vergunningen tot verblijf buitenlands aan verlofgangers der nationale militie, behoorende tot eene lichting, die bestemd is om 1 Augustus d. a. v. naar de landweer over te gaan, slechts tot dien datum te verleenen.

Gegevens tot samenstelling van mededeelingen als bedoeld in den eersten volzin van § 3 zijn derhalve door U aan mij niet te verstrekken.

Wel echter zal ik c. q. gaarne **vóór 5 September** van ieder jaar mededeeling ontvangen van de namen van militieplichtigen die overgaan naar de landweer, en zonder toestemming verblijf houden in het buitenland, als bedoeld in den tweeden volzin van § 3.

Hieronder zijn dan ook te begrijpen de namen van hen

wier toestemming op 1 Augustus, datum van overgang naar de Landweer, is geëindigd en die nog in het buitenland verblijven.

Bij § 38 van de „Landweerinstructie I" ben ik gemachtigd tot het verleenen in gewone tijden, namens den Minister van Oorlog, van de toestemming tot het uitoefenen van het beroep van zeevarende buitenslands bedoeld in art. 20 der wet en van die om zich voor langer dan één jaar buitenslands te begeven, voor zooveel die toestemming een verblijf in den vreemde *in Europa* betreft, bedoeld in art. 27 der wet.

Bij die toestemming kan door mij tevens vrijstelling worden verleend van het jaarlijksch onderzoek.

Aanvragen om toestemming tot verblijf in den vreemde *buiten Europa*, als waarover o. m. handelt § 40 der Instructie, blijven onderworpen aan de beslissing van den Minister van Oorlog.

Ingevolge het bepaalde in art. 17 van het „Landweerbesluit I" wordt van de in de drie vorige zinsneden bedoelde toestemmingen aan den landweerplichtige kennis gegeven door tusschenkomst van den Landweerdistrictscommandant.

In verband hiermede is, blijkens de slotzinsnede van zijn hierbijgaand schrijven, de aanschrijving van den Minister van Staat, Minister van Oorlog van 5 September 1903, VIIe Afd. no. 163, opgenomen in het provinciaal bijblad van dat jaar, no. 123, buiten werking gesteld.

Art. 22 van het „Landweerbesluit I" bepaalt, dat het onderzoek van verlofgangers der Landweer, vermeld in art 29 der wet, geschiedt eenmaal 's jaars in de maand November.

Van de plaatsen, dagen en uren, waarop dit onderzoek, waarover handelen de §§ 41 en 42 der „Landweerinstructie I", door mij telken jare zal worden bepaald, zal U tijdig kennis worden gegeven door mededeeling in het Provinciaal bijblad.

Voorts zal op gelijke wijze als tot heden geschiedde ten

aanzien der nationale militie, het oproepen onder de wapenen en het behandelen van bij de opkomst achter geblevenen, waarover handelen de §§ 47, 53, 54 en 56 dezer Instructie, plaats hebben.

De nauwgezetheid, waarmede over het algemeen de hieromtrent bestaande overeenkomstige bepalingen ten aanzien der nationale militie worden nageleefd, doet mij vertrouwen dat zulks niet minder het geval zal zijn met betrekking tot de landweer.

Daar de landweerplicht valt in den mannelijken leeftijd en de landweerplichtige vaak staan zal aan het hoofd van een gezin, zullen de als verlofganger der landweer opgeloopen straffen zwaar drukken en in hunne gevolgen veelal ernstig zijn.

Ik moge U daarom dringend verzoeken door het verstrekken van alle gewenschte inlichtingen aan de verlofgangers en het steeds nauwkeurig opvolgen van de bestaande voorschriften te doen wat in uw vermogen is, om straf voor den landweerplichtige zooveel mogelijk te voorkomen.

Ten slotte zij nog met een enkel woord uwe bijzondere aandacht gevestigd op § 70 van de „Landweerinstructie I" wegens de daaruit voor U voortvloeiende verplichting tot het alsnog doen van kennisgevingen, mededeelingen en opgaven, ten aanzien van de lichting die op 1 Augustus 1903 naar de landweer is overgegaan.

De in meergenoemde Instructie onder A als ingetrokken aangehaalde Beschikking van 27 Juni 1903, IIe Afd. no. 183, en de daarbij behoorende modellen, zijn opgenomen in de voorschriften, waarvan U een exemplaar is gezonden bij mijn brief van 4 September 1903, A no. 39, 2e Afdeeling 3e Bureau.

VIIe Afd. No. 154.

— *'s Gravenhage*, 26 Mei 1904.

Ik heb de eer UHoogedelgestrenge hierbij te doen toekomen 196 overdrukken van de Landweerinstructie I, met verzoek daarvan een exemplaar te willen doen toekomen aan den

Burgemeester van elke der gemeenten binnen het gewest onder Uw bestuur.

Met betrekking tot den inhoud der vorenvermelde Landweerinstructie I, vestig ik in het bijzonder Uwe aandacht o. a. op de §§ 3, 38, 39, 41, 42, 47, 53, 54, 56 en 70.

Door het bepaalde in § 3 komen de landweerdistrictscommandanten — en door hunne bemiddeling ook de commandanten van de landweercompagniën — tot de kennis van een deel der gegevens, noodig niet alleen tot een volledig administratief overnemen van de tot den dienst bij de Landweer bestemde lichting der militie, maar ook tot het uitoefenen van eene richtige contrôle over dat personeel.

In het belang van een goeden gang van zaken gelieve U mitsdien de in § 3 bedoelde mededeelingen wel aan de landweerdistrictscommandanten te verstrekken en het vereischte te verrichten, opdat de tot samenstelling dier mededeelingen benoodigde gegevens tijdig door de Burgemeesters aan U worden ingezonden.

De §§ 38 en 39 handelen over het verleenen van de toestemmingen tot het uitoefenen van het beroep van zeevarende buitenslands en tot verblijf in den vreemde in *Europa*, zoomede over hetgeen, zoowel in het belang van zaken als van personen bij het verleenen van die toestemmingen, enz. geschieden kan en in acht te nemen is.

Vermits het nakomen van de in deze §§ vervatte bepalingen aan een deugdelijk toezicht op het personeel bevorderlijk is, verzoek ik U, ook dààraan wel eene nauwgezette toepassing te willen verzekeren.

De §§ 41 en 42, betrekkelijk het jaarlijksch onderzoek van de verlofgangers van de landweer; § 47 betrekkelijk het oproepen en de opkomst onder de wapenen van die verlofgangers, en de §§ 53, 54 en 56, betrekkelijk de behandeling van bij die opkomst achtergeblevenen, behoeven — evenzeer en om gelijke redenen als de overeenkomstige bepalingen ten aanzien van de militie — een onverkorte opvolging.

Voor zoodanige opvolging ook van dit gedeelte dezer voorschriften roep ik dan ook Uwe zeer gewaardeerde medewerking in.

Eindelijk zou het vorenvermelde administratief beheer der landweer in de eerstvolgende jaren nog altijd in nauwkeurigheid te kort schieten, zoo niet ook ten aanzien van de lichting, die op 1 Augustus 1903 tot den dienst bij de landweer is bestemd, door de onderscheidene autoriteiten werd beschikt over de gegevens, haar overeenkomstig de in den aanhef dezes vermelde Landweerinstructie I te verstrekken. Daarin wordt voorzien door § 70, waarom ik het verzoek tot U richt, om, voor zooveel U betreft, aan het daar bepaalde het gewenschte gevolg te willen geven.

Ten slotte zal ik het, om het belang der zaak, op bijzonderen prijs stellen, indien U het langs den weg en met de middelen, die U doeltreffend zullen voorkomen, daarheen zal willen leiden, dat de U hierbij toegezonden voorschriften ook door de Burgemeesters, van den aanvang af, naar eisch worden nageleefd.

Mijne aan UHoogedelgestrenge gerichte aanschrijving van den 5den September 1903, VIIe Afd. no. 163, wordt, in verband met het bepaalde in de vorenaangehaalde §§ 38 en 39 en in § 40, bij deze buiten werking gesteld.

545 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 23 *December* 1904 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* UITVOERING VAN ART. 15, 2e LID, DER LANDWEERWET (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 123).

Ik heb de eer te uwer kennis te brengen een schrijven van den Minister van Staat, Minister van Oorlog van 17 December 1904, VII Afd. no. 134, houdende mededeeling dat onbezoldigde Rijksveldwachters niet behooren tot de categorie van beambten bij de Rijkspolitie, als bedoeld onder 11 van de kolommen 1, 2 en 3 van de Lijst, vermeld aan het slot van art. 1 van het Landweer-Besluit II (Staatsblad no. 220 van 1904), doch dat daartoe alleen behooren die

ambtenaren of beambten, die deel uitmaken van het vaste korps der Rijkspolitie.

Van deze gelegenheid maak ik tevens gebruik U, onder verwijzing naar mijne brieven van 5 en 26 October jl. A nos. 42 en 2, te herinneren aan het door mij gedaan verzoek tot inzending vóór den 25en van iedere maand van aanvullingsopgaven betreffende in uwe gemeente gevestigde tot een der daarin genoemde categorieën behoorende dienstplichtigen bij de landweer.

Daar intusschen de Minister van Binnenlandsche Zaken mij nader heeft medegedeeld, dat bedoelde opgaven, voor zooveel deze betrekking hebben op het personeel behoorende tot de Rijksverzekeringsbank, mij desgevraagd door het Bestuur dier Bank zullen worden verstrekt, zullen mitsdien de door U in te zenden opgaven voortaan slechts betrekking behoeven te hebben op de burgemeesters, de gemeentesecretarissen en de hoofdambtenaren, ambtenaren en beambten bij de *gemeentelijke* politie.

's-Gravenhage, 17 December 1904.

Een dienstplichtige bij de landweer heeft niet deelgenomen aan het bij art. 29 der Landweerwet voorgeschreven onderzoek, omdat de Burgemeester zijner woonplaats hem had aangezegd, dat hij bedoeld onderzoek niet behoefde bij te wonen, als zijnde hij onbezoldigd Rijksveldwachter.

De Minister van Justitie, wiens gevoelen ter zake door mij werd gevraagd, deelt mij mede, dat onbezoldigde Rijksveldwachters niet behooren tot de categorie van beambten bij de Rijkspolitie, als bedoeld onder 11 van de kolommen 1, 2 en 3 van de Lijst, vermeld aan het slot van art. 1 van het Landweer-Besluit II (Staatsblad no. 220 van 1904), doch dat tot deze categorie alleen behooren die ambtenaren en beambten, die deel uitmaken van het vaste corps der Rijkspolitie.

Vermits de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat in de

meening van vorenbedoelden Burgemeester door meerdere zijner ambtgenooten wordt gedeeld, heb ik de eer, U Hoogedelgestrenge te verzoeken, de Burgemeesters der Gemeenten in het Gewest onder Uw bestuur dienaangaande te willen inlichten.

546 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *Februari* 1906 *A nr.* 5, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over naleving der voorschriften inzake de* LANDWEER (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 30).

VIIe Afdeeling.
No. 266. *'s-Gravenhage,* 9 Februari 1906.

Uit hetgeen door verschillende landweerdistrictscommandanten werd medegedeeld in de door hen aan mij toegezonden Beknopte Verslagen van het in November 1905 gehouden jaarlijksch onderzoek over de verlofgangers van de landweer, bleek mij, dat niet alle Burgemeesters voldoen aan hetgeen bepaald is bij § 35 der Landweerinstructie I, zoodat van de vestiging in andere Gemeenten door verlofgangers van de landweer, als bedoeld bij artikel 25 der Landweerwet, dien commandanten somtijds niets bekend is.

Voorts werd mij medegedeeld, dat het geval zich voordeed, dat verlofgangers, die toestemming verkregen hadden tot verblijf in den vreemde buiten *Europa* gedurende hun nog overigen diensttijd, van daar teruggekeerd en bij het onderzoek aanwezig waren, zonder dat van hunne terugkomst den districtscommandanten iets bekend was; door de daarbij betrokken Burgemeesters was blijkbaar aan de korpscommandanten geen kennis gegeven van den terugkeer dier verlofgangers.

In het vorenstaande vind ik aanleiding, U Hoogedelgestrenge te verzoeken, de Burgemeesters van de Gemeenten in Uw Gewest daarmede in kennis te doen stellen en hun te verzoeken om, voor zooveel noodig, die maatregelen te

treffen, welke kunnen leiden tot voorkoming van de vorenomschreven afwijking van bestaande voorschriften.

547 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 5 Mei* 1906 *A nr.* 14, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* ART. 11 DER LANDWEERWET (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 65).

VIIe Afd. No. 4. *'s-Gravenhage,* 26 April 1906.

Ten einde te voorkomen, dat twijfel zou kunnen rijzen omtrent den datum en de plaats van opkomst onder de wapenen op grond van artikel 11 der Landweerwet van de dienstplichtigen bij de Landweer, die van woonplaats veranderen tusschen den dag waarop wordt afgekondigd de openbare kennisgeving nopens de tot hen betrekkelijke oproeping voor den werkelijken dienst ingevolge evengemeld wetsartikel en den dag, voor hunne opkomst onder de wapenen blijkens die oproeping vastgesteld, wordt door mij, mits deze, bepaald, dat die dienstplichtigen onder de wapenen moeten komen met het landweeronderdeel, waartoe zij krachtens hunne nieuwe woonplaats behooren.

Hebben intusschen bij de vestiging van den dienstplichtige in de nieuwe gemeente van inwoning de oefeningen, welke ingevolge artikel 11 der Landweerwet in den loop van het jaar voor het zooeven bedoeld landweeronderdeel gehouden worden, bereids een aanvang genomen, of hebben die oefeningen alsdan reeds plaats gehad, zoo moet voor den dienstplichtige geacht worden nog van kracht te zijn de op grond van meergemeld wetsartikel geschiede oproeping voor den werkelijken dienst welke betrekkelijk is tot het landweeronderdeel, waartoe de dienstplichtige behoorde vóór zijne verandering van woonplaats.

Ik heb de eer U HoogEdelGestrenge te verzoeken, ieder der Burgemeesters van de Gemeenten in Uw Gewest van het vorenstaande te onderrichten en dien Burgemeester de

opdracht te doen verstrekken den verlofganger van de Landweer, door wien overeenkomstig art. 25 der Landweerwet kennis wordt gegeven van de omstandigheid dat hij zich gaat vestigen in eene andere gemeente en wiens woonplaatsverandering geschiedt ten tijde als in het eerste lid van deze aanschrijving vermeld, eene persoonlijke *schriftelijke kennisgeving* uit te reiken, waaruit blijkt met welk landweeronderdeel de dienstplichtige krachtens de hier getroffen regeling in den loop van het jaar onder de wapenen zal moeten komen ter deelneming aan de oefeningen bedoeld in artikel 11 der Landweerwet.

Waar overigens deze „*schriftelijke kennisgeving*" zoo noodig in de plaats moet kunnen treden van openbare kennisgeving, welke ingevolge § 47 der Landweerinstructie I nopens de oproeping in werkelijken dienst geschiedt, — immers voor zoover de in deze bedoelde dienstplichtige daarbij betrokken is — zal in de „*schriftelijke kennisgeving*" ook vermeld moeten worden:

1°. de datum en de plaats van opkomst in werkelijken dienst, vastgesteld voor het landweeronderdeel, waarmede de dienstplichtige onder de wapenen moet komen;

2°. de naam en de voornaam of de voornamen van den dienstplichtige, tot wien zij betrekkelijk is;

terwijl voorts de „*schriftelijke kennisgeving*" de mededeeling zal moeten bevatten, dat zij voor de oproeping van den dienstplichtige in werkelijken dienst ingevolge artikel 11 der Landweerwet rechtens voldoende is.

Ten slotte zal van de hiervoren bedoelde „schriftelijke kennisgeving" door den Burgemeester een afschrift, door den Gemeente-Secretaris voor gelijkluidend geteekend, behooren te worden gehouden en zal door den Burgemeester wijders voor de uitreiking van bedoelde kennisgeving een ambtseedig relaas behooren te worden opgemaakt, opdat een en ander eventueel kunne dienen bij vervolging van den dienstplichtige ter zake van desertie.

548 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *Mei* 1906 *A nr.* 27, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* ART. 11 DER LANDWEERWET (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 75).

VIIe Afd. No. 291. *'s-Gravenhage*, 14 Mei 1906.

Ten vervolge op mijn schrijven dd. 26 April 1906, VIIe Afdeeling, no. 4, en met uitbreiding van hetgeen daarbij werd vastgesteld, wordt door mij, mits deze, nog het hierna volgende bepaald.

De dienstplichtige bij de Landweer, die van woonplaats verandert tusschen den dag, waarop wordt afgekondigd de Openbare kennisgeving nopens de tot hem betrekkelijke oproeping voor den werkelijken dienst ingevolge artikel 11 der Landweerwet en den dag, voor zijne opkomst onder de wapenen blijkens die oproeping vastgesteld, moet zich, in geval van vestiging in eene gemeente, omvattende meer dan een landweerdistrict, in werkelijken dienst begeven met de dienstplichtigen van het wapen, waartoe hij behoort, in het district, waarvan het personeel het laatst onder de wapenen zal komen.

Waar overigens in eenig district voor de onderdeelen van het wapen, waartoe de dienstplichtige, die van woonplaats verandert, behoort, verschillende data zijn vastgesteld, moet deze dienstplichtige c. q. zich in werkelijken dienst begeven met dàt onderdeel van het wapen, hetwelk op den meest verwijderden datum onder de wapenen is geroepen.

Ik heb de eer, U Hoogedelgestrenge te verzoeken het vorenstaande ter kennis te willen doen brengen van de Burgemeesters der Gemeenten in Uw Gewest, opdat door hen bij het opmaken van de in mijn hiervoren aangehaald schrijven bedoelde „persoonlijke, schriftelijke kennisgeving" daarmede rekening worde gehouden, terwijl ik U voorts uitnoodig, dien Burgemeesters tevens nog op te dragen, van de uitreiking van zoodanige kennisgeving mededeeling

te doen aan den commandant, belast met het bevel over het landweerdistrict, met welks personeel de dienstplichtige, aan wien de uitreiking der kennisgeving geschiedt, onder de wapenen behoort te komen, zulks c. q. met inachtneming van het bepaalde in de Landweerinstructie I onder Titel I, Algemeene bepalingen, tweede lid.

549 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *Januari* 1907 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Oorlog over* WAPENEN, LEDERGOED EN UITRUSTING *van de Landweer* (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 8).

IIe Afd. No. 206. *'s-Gravenhage*, 5 Januari 1907.

In mijne Aanschrijving van 15 Mei j.l., IIe Afd. No. 265, werden bepalingen vastgesteld betreffende de inlevering van aan de Landweer uitgereikte Rijksgoederen, waarbij aan de Gemeentebesturen vrij omvangrijke bemoeienissen werden opgedragen.

Daar dit laatste niet zonder bezwaren is, werden sinds dien, maatregelen overwogen, om deze bemoeienissen zooveel mogelijk te beperken. Door verandering van verschillende regelingen, o. a. door het loslaten van het beginsel dat de wapenen enz. in het District behooren te blijven en eene in verband daarmede gewijzigde regeling van het merken der wapenen, is het thans mogelijk, bovenbedoelde bemoeienissen zeer te beperken; zoo kan o. a. vervallen de bepaling, die oorzaak was van verreweg de meeste inleveringen, n.l. dat de verlofganger, bij verhuizing naar een ander District, zijne wapenen enz. moest inleveren.

In verband met het bovenstaande wordt bij deze de Aanschrijving van 15 Mei j.l., IIe Afd., No. 265, ingetrokken en het navolgende bepaald:

1e. Aan de verlofgangers der Landweer worden wapenen en ledergoed medegegeven naar hunne haardsteden, behoudens aan diegenen, welke:

a. in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden niet of voorloopig niet in werkelijken dienst behoeven te komen;

b. het jaarlijksch onderzoek, bedoeld in art. 29 der Landweerwet, niet behoeven bij te wonen;

c. binnen het Koninkrijk geene haardstede hebben.

2e. Wapenen en ledergoed, aan een verlofganger uitgereikt, moeten worden ingeleverd, als deze komt te verkeeren in een der toestanden, hierboven onder *a*, *b* en *c* genoemd.

3e. In geval een verlofganger ontheffing van den werkelijken dienst voor den geheelen duur van zijn diensttijd erlangt of op eenigerlei wijze ophoudt tot de Landweer te behooren, moeten *alle* hem van Rijkswege verstrekte voorwerpen worden ingeleverd.

Deze voorwerpen worden ook, voor zooveel noodig, ingenomen, als de verlofganger, naar het oordeel van den Landweerdistrictscommandant, in zoodanige levensomstandigheden komt te verkeeren, dat het hem niet mogelijk is deze te bewaren of te doen bewaren.

4e. Ingeval een verlofganger, voorzien van een overjas, verhuist naar een District, waar geen overjassen worden uitgereikt, moet de overjas bij het eerstvolgend jaarlijksch onderzoek of — als zulks eerder plaats heeft — bij opkomst voor oefeningen, worden ingeleverd. Mocht de hier bedoelde verlofganger reeds eerder, om de een of andere reden zijn wapenen moeten inleveren, dan geschiedt de inlevering van de overjas te gelijk met die van de wapenen.

5e. Omtrent de inlevering door den verlofganger gelden volgende bepalingen:

a. Is de verlofganger gevestigd in de Gemeente, waar de Landweerdistrictscommandant zijne standplaats heeft, dan geschiedt de inlevering rechtstreeks bij dien Commandant.

b. Is de verlofganger niet gevestigd in de Gemeente, waar de Landweerdistrictscommandant zijne standplaats heeft, dan geschiedt de inlevering bij den Burgemeester zijner woonplaats; in dit geval echter wordt door hen, genoemd

onder *a* van punt 1e, voor zoover deze niet tevens zijn vrijgesteld van het jaarlijksch onderzoek en van opkomst voor oefeningen, met de inlevering gewacht tot aan het eerstvolgend jaarlijksch onderzoek, of — als zulks eerder plaats heeft — tot de eerstvolgende opkomst voor oefening.

c. De verlofganger moet bij elke inlevering zijn zakboekje medebrengen.

d. Zoolang het XXXIIe en XXXVIe District nog ressorteeren onder Commandanten, die hunne standplaats buiten het District hebben, zullen de inleveringen in die districten geschieden onderscheidenlijk bij den Commandant in het XXXIe en XXXIVe District; in verband hiermede zijn *'s-Gravenhage* en *Rotterdam* ook door verlofgangers uit het XXXIIe en XXXVIe District te beschouwen als Gemeenten, waar de Landweerdistrictscommandant zijne standplaats heeft.

6e. Komt een verlofganger te overlijden, dan moeten alle hem van Rijkswege verstrekte voorwerpen worden ingeleverd door dengene die zijne nalatenschap bereddert. Is deze inlevering binnen drie weken na den datum van overlijden niet geschied, dan neemt de Landweerdistrictscommandant de vereischte maatregelen, opdat deze alsnog geschiede; hij roept, als de verlofganger niet in zijne standplaats woonde, daartoe de medewerking van den betrokken Burgemeester in.

7e. Geschiedt de inlevering bij eenen Burgemeester, dan wordt door of namens hem op bladzijde 9 van het zakboekje eene aanteekening gesteld, waaruit blijkt welke voorwerpen zijn ingeleverd; deze aanteekening kan zeer beknopt zijn en bijv. luiden als volgt:

„Op den .... ingeleverd alle voorwerpen, vermeld op bladz. 10 (11, 12), met uitzondering van ...."

Moet eene bijzondere opmerking worden gemaakt, dàn kan deze daarop volgen, bijv.: „De bajonetschede was bij inlevering gebroken."

8e. De Burgemeester doet de door hem ontvangen voorwerpen aan den Landweerdistrictscommandant toekomen

en daarbij vermelden, welke aanteekening in het zakboekje van den verlofganger is gesteld. Het is niet noodig de goederen bovendien te doen vergezeld gaan van inventarissen of dergelijke opgaven.

De Burgemeester kan, wanneer bij de ingeleverde voorwerpen geweren of karabijnen zijn, de pakmiddelen, voor de verzending benoodigd, doen aanvragen bij het Hoofd der Magazijnen aan de Hembrug, of wel kan hij *in dit geval*, de goederen door een gemeenteveldwachter doen overbrengen; de eventueel daaraan verbonden reis- en verblijfkosten komen voor Rijksrekening.

De vrachtkosten moeten, als de verzending met de gewone middelen van vervoer geschiedt, worden betaald door den Districtscommandant die de goederen in ontvangst neemt.

Ik heb de eer U, Mijne Heeren, te verzoeken de Burgemeesters der Gemeenten in Uw Gewest uit te noodigen, in voorkomende gevallen, ter uitvoering van het bovenstaande, ieder voor zooveel hem betreft, het vereischte te willen verrichten of doen verrichten.

550 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 5 *Juni* 1913 *A nr.* 16, *mededeeling van de volgende regeling nopens de inlevering van* WAPENEN, *van* KLEEDING *en* UITRUSTING *en van* LEDERGOED, *zoomede van reglementen of dienstvoorschriften bij ontslag van eene lichting landweer.*

Behoort bij Beschikking van den Minister van Oorlog van 7 Mei 1913 VIe Afd., No. 24.

REGELING nopens de inlevering van de wapenen, de kleeding- en uitrustingstukken en het ledergoed zoomede van de reglementen en dienstvoorschriften, ingeval eene lichting landweer in haar geheel wordt ontslagen.

§. 1.

De verlofgangers van de landweer worden in het laatste

jaar van hunnen diensttijd, op grond van art. 31, laatste lid, der Landweerwet opgeroepen, om in de maand *Juli* van dat jaar al de hun voor Rijksrekening verstrekte voorwerpen met uitzondering van het zakboekje in te leveren.

§ 2.

Op voorstel van den Districtscommandant, bepaalt de Commissaris der Koningin in de provincie de plaatsen, dagen en uren, waarop de inlevering moet geschieden. Door de zorg van de Burgemeesters wordt, minstens gedurende 10 dagen aan de inlevering voorafgaande, een en ander door aanplakking in het openbaar ter algemeene kennis gebracht op de plaatsen in de gemeente *bij verordening aangewezen* of *gebruikelijk*. In die openbare kennisgeving wordt het artikel der Wet vermeld, krachtens hetwelk de inlevering plaats heeft, de lokaliteit aangewezen, en medegedeeld, dat de verlofgangers in burgerkleeding moeten verschijnen.

Worden bij de openbare kennisgeving de verlofgangers *nomniatief* opgeroepen tot het inleveren van de in § 1 bedoelde voorwerpen, dan moet deze, buiten en behalve het genoemde in het vorige lid, óók vermelden de geslachts- en voornamen (voluit geschreven) van de daarbij betrokken verlofgangers, zoomede het wapen (dienstvak) waartoe zij behooren, alsmede hun stamboeknummer. In de openbare kennisgeving mag niet worden opgenomen eene clausule, waarbij nadere hoofdelijke oproeping of kennisgeving in uitzicht wordt gesteld.

De verlofganger, die zich buitenslands ophoudt wordt bovendien persoonlijk *bij aangeteekenden brief* opgeroepen, indien zijn adres bij den Burgemeester bekend is.

Aan opgeroepenen, die zich *niet* buitenslands bevinden, wordt, voor zoover hun adres bekend is, persoonlijke kennisgeving gedaan van hunne oproeping bij openbare kennisgeving.

§ 3.

Indien de verlofganger wegens geldige redenen verhinderd is persoonlijk de inlevering te doen, dan is hij of zijn

c.q. zijne naastbestaanden gehouden er voor te zorgen, dat de inlevering door een ander geschiedt. Van de geldigheid der redenen van verhindering moet blijken uit een bewijs, afgegeven, c.q. gelegaliseerd door den burgemeester, en bij de inlevering over te leggen door den persoon, die de inlevering doet.

Door de burgemeesters kunnen aan de verlofgangers zoo noodig passagebiljetten voor veren voor de reis naar en van de plaats van inlevering worden afgegeven. Overigens genieten zij geen vervoer voor Rijksrekening.

§ 4.

De inlevering geschiedt ten overstaan van den Districtscommandant, die zich c.q. in de standplaats van een Compagniescommandant, door dezen kan doen vervangen. Overigens zijn ook de Compagniescommandanten, indien dit den Districtscommandant noodzakelijk voorkomt, bij de inlevering door de hun onderhoorige verlofgangers tegenwoordig.

De Districtscommandant kan zich — kan c.q. den Compagniescommandant, ten overstaan van wien de inlevering geschiedt — doen bijstaan door den adjudant-onderofficier van het hem onderhoorige landweerdistrict.

De adjudant-onderofficier wordt op den dag of de dagen, waarop hij zich tot voorschreven doel buiten zijne vaste standplaats moet begeven, beschouwd als vrijwillig onder de wapenen te zijn. Hij wordt op verzoek van den Districtscommandant in onderhoud opgenomen bij een der korpsen.

De voor het landweerdistrict aangewezen geweermaker is den Districtscommandant behulpzaam bij de inlevering voor zoover de wapenen betreft.

Op verzoek van den Districtscommandant worden hem door den Commandeerende-Officier van een der korpsen van het leger gedurende de inlevering hoogstens 2 soldaten ter beschikking gesteld.

§ 5.

Hij te wiens overstaan de inlevering plaats vindt, overtuigt

zich, dat alle voorwerpen, in het hoofd dezer bedoeld, door den betrokkene worden ingeleverd, en dat deze zich in voldoenden staat bevinden.

De ingeleverde kleeding- en uitrustingstukken worden soortsgewijze bijeengevoegd, c. q. gevouwen en in pakken van 10 stuks samengebonden. Voor de verpakking van kepi's en c. q. schako's worden den Districtscommandant, op zijne aanvrage aan den beheerder van het kleedingmagazijn, bedoeld in § 39 van het Kleedingvoorschrift 1909, kisten toegezonden; voor de verpakking der overige voorwerpen linnen zakken.

Het ingeleverde ledergoed wordt naar het Centraal Magazijn van Militaire Kleeding en Uitrusting te *Amsterdam* opgezonden. De daartoe noodige pakmiddelen moeten tijdig door de betrokken Districtscommandanten aan den Directeur der Centrale Magazijnen van militaire kleeding en uitrusting worden aangevraagd.

De wapenen worden op de voorgeschreven wijze in de daarvoor bestemde kisten gepakt en naar de Magazijnen aan de *Hembrug* opgezonden.

De Districtscommandant zendt uiterlijk 1 Juni aan de Directie der Artillerie-Inrichtingen eene opgave van de soorten en aantallen wapenen, die in elke gemeente vermoedelijk zullen worden ingeleverd, onder vermelding van de tijdstippen, waarop zulks zal geschieden. De Directie voornoemd zorgt voor de tijdige beschikbaarstelling ter plaatse van de door hem noodig geachte pakmiddelen.

§ 6.

De Districtscommandant maakt, na afloop van de inlevering, daaromtrent een beknopt verslag op, hetwelk door tusschenkomst van den Inspecteur der Infanterie aan het Departement van Oorlog wordt ingezonden, zulks in den regel op den eersten werkdag in September.

De Districtscommandant zendt aan de Directie der Artillerie-Inrichtingen een uittreksel van dit verslag, voor

zoover het betrekking heeft op de wapenen met toebehooren. Zoo daartoe aanleiding bestaat wordt door genoemde Directie hieromtrent aan het Departement van Oorlog bericht.

§ 7.

Telkens, wanneer daartoe aanleiding bestaat, wordt door den Districtskommandant aan den Compagniescommandant, en, door tusschenkomst van den Commissaris der Koningin aan den Burgemeester kennis gegeven van de namen van de verlofgangers, bedoeld onder II *a* en *c* van artikel 32 der Landweerwet, onder vermelding waar en wanneer deze, overeenkomstig Artikel 35*bis* dier Wet, alsnog aan hunne verplichting tot inlevering moeten voldoen.

§ 8.

De kennisgevingen aan de betrokken verlofgangers voor de na-inlevering, bedoeld in § 7, zoomede voor tusschentijdsche inlevering, geschieden op de wijze als in § 2 vermeld, met dien verstande, dat de openbare kennisgeving nominatief plaats heeft en dat, indien bij den Districtscommandant genoegzame zekerheid bestaat, dat de verlofganger op eerste aanzegging volledig en op den aangewezen tijd gevolg zal geven aan den hem verstrekten last tot inlevering van de onder zijne berusting gestelde Rijksgoederen, met zoodanige eenvoudige aanzegging kan worden volstaan en oproeping bij openbare kennisgeving voorshands achterwege kan worden gelaten.

§ 9.

Wanneer in de woning van een landweerplichtige, wiens voor Rijksrekening ontvangen goederen moeten worden ingeleverd, besmettelijke ziekte heerscht, of in eenige Gemeente eene besmettelijke ziekte epidemisch heerschende is, geeft de Burgemeester der betrokken gemeente daarvan kennis aan den Districtscommandant.

Deze treft dan, zoo noodig met medewerking van de betrokken autoriteiten de vereischte maatregelen, om de verdachte goederen, voor zooveel raadzaam, te doen verza-

melen, afzonderlijk te verpakken en met de noodige aanwijzingen te verzenden aan den beheerder van het magazijn van bestemming, dan wel, door verschuiving van het tijdstip van inlevering, verspreiden der besmetting te voorkomen.

§ 10.

De besturen van de gemeenten, waar de inlevering moet plaats hebben, stellen de daartoe noodige lokaliteit beschikbaar, met dien verstande echter, dat in garnizoensplaatsen door de zorg van den Plaatselijke- of Garnizoenscommandant daarvoor een of meer lokalen in een militair gebouw worden beschikbaar gesteld.

§ 11.

Ingeval een verlofganger naar de meening van den Districtscommandant volgens Art. 35*ter* der Landweerwet in werkelijken dienst moet worden geroepen, dient die Commandant daartoe, binnen 30 dagen na den dag door hem krachtens Art. 35*bis* der Landweerwet voor na-inlevering bepaald, rechtstreeks aan den Minister van Oorlog een voorstel in, waarin wordt vermeld, of de verlofganger al dan niet krachtens Art. 32 der Landweerwet werd gestraft en voorts, zooveel mogelijk worden aangeteekend de verschoonende of verzwarende omstandigheden, welke bij de beoordeeling in aanmerking komen.

§ 12.

Bij het in § 11 bedoelde voorstel worden overgelegd afschriften van de in de §§ 2 en 8 bedoelde kennisgevingen en oproeping bij aangeteekenden brief, door den gemeentesecretaris voor gelijkluidend geteekend en voorzien van eene door den Burgemeester onderteekende verklaring:

dat de kennisgeving werkelijk is geschied en is aangeplakt op de plaatsen, in de gemeente *bij verordening aangewezen* of *gebruikelijk;* of

dat de oproeping bij aangeteekenden brief is verzonden en al dan niet als onbestelbaar is terugontvangen; of

dat persoonlijke kennisgeving aan den bij openbare kennisgeving opgeroepen verlofganger is gezonden.

§ 13.

In gemeenten met meer dan 20.000 zielen, kan de Burgemeester, voor zoover hij bij de uitvoering dezer *Regeling* betrokken is, zich onder zijne verantwoordelijkheid doen vervangen door een door hem aan te wijzen gemeenteambtenaar.

551 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 9 *December* 1913 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* VRIJSTELLING VAN OPKOMST INGEVAL VAN OORLOG *enz. bij de landweer* (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 140).

Blijkens het slot van zijn brief van 5 November jl. Afdeeling Militie en Landweer (L.) nr. 159, te uwer kennis gebracht bij mijn circulaire van 1 December 1913 A. nr. 1 (Provinciaal bijblad nr. 134), betreffende de toepassing van het derde lid van artikel 7 der Landstormwet, lag het in het voornemen van den Minister van Oorlog eerlang ook toepassing te geven aan het derde lid van art. 15 der Landweerwet, voor zooveel aangaat het verleenen aan dienstplichtigen der landweer van vrijstelling of van voorloopige vrijstelling van opkomst onder de wapenen in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

De Minister acht het thans wenschelijk, dat voornemen tot uitvoering te brengen o.a. met betrekking tot de niet reeds krachtens het Landweerbesluit II vrijgestelde dienstplichtigen der landweer:

a. die deel hebben aan het bestuur van eene provincie of van eene gemeente en onmisbaar zijn voor dat bestuur;

b. die werkzaam zijn bij eene provinciale of gemeentelijke instelling, waarbij zij onmisbaar en niet of voorloopig niet te vervangen zijn;

c. die werkzaam zijn in eene positie, waarin zij in het algemeen belang althans voorloopig moeten gehandhaafd blijven.

In verband hiermede heb ik de eer U te verzoeken, na te gaan, wie van bedoelde personen in uwe gemeente voor vrijstellihg of voorloopige vrijstelling van opkomst onder de wapenen ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden naar uw oordeel in aanmerking behooren te komen en mij van den uitslag van uw onderzoek vóór 15 Januari e. k. te doen blijken door de betrokken dienstplichtigen aan mij voor bedoelde vrijstelling voor te dragen, dan wel mij dienaangaande een negatief bericht te doen toekomen.

Wijders gelieve U te dezer zake er rekening mede te houden, dat de belangen van den militairen dienst eischen:

1°. dat indien van een aantal dienstplichtigen, die in denzelfden werkkring werkzaam zijn, slechts een gedeelte vrijstelling behoeft, voor die vrijstelling voor zoover doenlijk alleen diegenen worden voorgedragen, die geen militairen rang bekleeden;

2°. dat de grootst mogelijke beperking bij het verleenen der vrijstelling wordt betracht en dat derhalve voor vrijstelling uitsluitend personen worden voorgedragen, die volstrekt onmisbaar in hun werkkring zijn en daarin niet of voorloopig niet kunnen worden vervangen;

3°. dat voor die vrijstelling ook niet worden voorgedragen degenen, die hoewel zij niet tijdens den geheelen duur der bedoelde bijzondere tijdsomstandigheden onmisbaar zijn voor hun werkkring nochtans zonder onoverkomelijk bezwaar *aanvankelijk* wel aan de oproeping onder de wapenen kunnen voldoen.

Wat dit laatste betreft, kan ik U mededeelen dat door den Minister wordt overwogen het treffen van een zoodanige regeling, dat o. a. dienstplichtingen der landweer na hunne opkomst in geval van mobilisatie tijdelijk met verlof worden gezonden zoodra de militaire belangen dit toelaten en overigens het belang van den Staat, van de provincie enz. een tijdelijken terugkeer in hun werkkring dringend vordert.

Uwe aandacht moge — zij het ook ten overvloede —

er nog op worden gevestigd, dat in de eene gemeente de behoefte kan bestaan aan de, althans voorloopig onafgebroken aanwezigheid van personeel in een zekeren werkkring terwijl in eene andere gemeente die behoefte met betrekking tot gelijken werkkring zich niet voordoet.

Ik verzoek U, in Uwe voordracht behalve de geslachts- en voornamen van de dienstplichtigen tevens ten aanzien van ieder hunner te vermelden:

a. welk ambt hij bekleedt of in welken werkkring hij werkzaam is;

b. of hij van opkomst onder de wapenen in geval van oorlog enz. vrijstelling of slechts voorloopige vrijstelling behoeft;

c. tot welke landweer-lichting, welk landweer-onderdeel en welk landweerdistrict hij behoort;

d. in welke gemeente hij staat ingeschreven in het verlofgangersregister van de landweer.

Aanvullingsopgaven, bevattende overeenkomstige gegevens, zie ik van U te gemoet telkenmale, dat tot inzending van die opgaven naar Uw oordeel aanleiding bestaat. Komt later de reden voor vrijstelling of voor voorloopige vrijstelling, welke verleend werd aan een daarvoor door U voorgedragen persoon, te vervallen, dan zal het mij aangenaam zijn bericht dienaangaande te ontvangen zoodra het geval zich voordoet.

552 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 5 *Januari* 1914 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters;* INLEVERING VAN MILITAIRE RIJKSGOEDEREN *door landweer-verlofgangers, die zich buitenslands begeven (Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 1).

Voor zooveel noodig heb ik de eer te uwer kennis te brengen een brief van den Minister van Oorlog dd. 27 December 1913, Afdeeling Militie en Landweer (L) Nr. 67, waarbij deze zijne zienswijze mededeelt nopens de beteekenis der in het „Voorschrift Landweerwapenen” voorkomende woorden „binnen het Koninkrijk geene haardsteden hebben”

zulks in verband met de inlevering van militaire Rijksgoederen door landweer-verlofgangers, die buitenslands verblijven.

Met het oog op de slotzinsnede van voormelden brief noodig ik U tevens uit om, voor zoover zulks niet reeds geschiedde, in de staten van inlichtingen en advies betreffende aanvragen om toestemming tot verblijf in België of Duitschland van landweerplichtigen steeds opgaaf te doen van de plaats waar de betrokken verlofganger zich buitenslands vestigt.

Afdeeling Militie en
Landweer (L.) No. 67.
—— 's-Gravenhage, 27 December 1913.

Naar aanleiding van een destijds bij mijn Departement ontvangen verzoek van den Commissaris der Koningin in Friesland om inlichtingen aangaande de inlevering van militaire Rijksgoederen door landweer-verlofgangers, die buitenslands verblijven werd dien Commissaris der Koningin bij schrijven van 26 Augustus 1911, Afdeeling Militie en Landweer (L.) Nr. 52, het volgende geantwoord:

„Bij de vaststelling van de onderscheidene bepalingen „omtrent de onderwerpelijke aangelegenheid, heeft dezerzijds „steeds de bedoeling voorgezeten om het opleggen van wa„penen enz. zooveel doenlijk te beperken, zulks in overeen„stemming met het beginsel, dat de landweermannen, tijdens „het verlof, voorzien moeten zijn van hunne wapenen, hun „ledergoed, hunne kleeding- en uitrustingstukken, ook opdat „zij bij mobilisatie *al dadelijk* gewapend en uitgerust kunnen „verschijnen. Dit beginsel nu mag niet dan bij besliste „noodzakelijkheid uitzondering lijden.

„Aan de door U aangehaalde uitdrukking: *binnen het Rijk* „*geene haardstede hebben*" behoort dan ook zoodanige beperkte „beteekenis te worden toegekend, dat daaronder eenvoudig „verstaan wordt: „het hier te lande geen gelegenheid hebben „tot het onder eigen verantwoordelijkheid bewaren of doen „bewaren, en onderhouden, of doen onderhouden, van de „uitgereikte militaire Rijksgoederen."

„En nu wil het mij voorkomen, dat aan de meeste land- „weerplichtigen, wien door Harer Majesteits Commissarissen „in de Provincie toestemming tot verblijf buitenslands „wordt verleend, deze gelegenheid geenszins ontbreekt.

„Het overwegende deel toch van deze landweerplichtigen „zal zich slechts tijdelijk voor zijne werkzaamheden buitens- „lands — bijzonderlijk in PRUISEN en BELGIE — op- „houden, en velen hunner zullen af en toe, tijdens den duur „hunner werkzaamheden, in de gemeente, waar zij hier te „lande gewoonlijk verblijf houden, terugkeeren .en alsdan „in staat zijn de bedoelde Rijksgoederen te verzorgen.

„Overigens ligt het voor de hand, dat landweermannen, „die ten eenemale niet bij machte zijn, aan het onderhoud „van de onder hunne berusting staande militaire Rijksgoe- „deren de vereischte zorg te besteden, zich tot de militaire „overheid zullen wenden om die goederen te mogen inle- „veren; mij is dan ook herhaaldelijk gebleken, dat door in „dergelijke omstandigheden verkeerende verlofgangers in „dien zin werd gehandeld.

„Waar nu reeds meer dan 1600 landweerplichtigen zich „in het genot bevinden van eene toestemming, tot verblijf „in den vreemde in EUROPA, terwijl met betrekking tot „dit aantal, slechts weinige keeren is gebleken van verwaar- „loozing van min of meer ernstigen aard der aan hen toe- „vertrouwde goederen, acht ik het niet raadzaam eene re- „geling te treffen, als de door U bedoelde, volgens welke „van iederen verlofganger, die zich met toestemming van den „Commissaris der Koningin over de grenzen begeeft, de „Rijksgoederen zouden moeten worden ingenomen, om het „even of het verblijf buitenslands van korten of langdurigen „aard mocht zijn, om het even ook, of de verlofganger al „dan niet voldoende in het behoorlijk onderhouden van meer- „bedoelde goederen zou kunnen voorzien of doen voorzien.

„Waar in bepaalde gevallen twijfel mocht rijzen in hoe- „verre het wenschelijk is, den verlofganger, die naar den „vreemde vertrekt, de hem van Rijkswege verstrekte militaire

„goederen te doen behouden,' staat het den districtscommandant, ook op grond van het bepaalde in het 2de lid van „punt 3°. der Beschikking van 5 Januari 1907, IIde Afd., „Nr. 206, vrij, die goederen in te nemen".

Het vorenstaande breng ik te Uwer kennis omdat het mogelijk ook voor U van belang kan zijn bekend te wezen met de zienswijze, welke dezerzijds gehuldigd wordt ten aanzien van de beteekenis der in het „Voorschrift Landweerwapenen" voorkomende woorden „binnen het Koninkrijk geene haardsteden hebben."

Ten slotte verzoek ik UHoogedelgestrenge in den vervolge bij de mededeeling aan de landweerdistrictscommandanten van verleende toestemming tot verblijf buitenslands, dien commandanten opgaaf te doen van de plaats, waar de betrokken verlofganger zich buitenslands vestigt, *voor zooveel die plaats gelegen is in een der aangrenzende Rijken.*

553 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *Juli* 1914 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters;* UITREIKING VAN MAATKLEEDINGSTUKKEN (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 86).

Bij brief van 13 Juli j.l, VIe Afd., nr. 46, deelt de Minister van Oorlog mij mede, dat door hem is bepaald, dat maatkleedingstukken, bestemd voor landweerplichtigen, woonachtig in gemeenten waar geen garnizoenskleedingmagazijn is gevestigd, door de Magazijnmeesters, Hoofden der Centrale Magazijnen van Militaire Kleeding en Uitrusting, rechtstreeks behooren te worden gezonden aan de Burgemeesters der betrokken Gemeenten, ten einde door de zorg van die autoriteiten aan belanghebbenden te worden uitgereikt.

U met het vorenstaande in kennis stellende noodig ik U op verzoek van genoemden Minister uit de hiervorenbedoelde, door hem noodig geachte medewerking, wel te willen verleenen.

554 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 30 *Juli* 1914 *A nr.* 20, *aan de burgemeesters;* ART. 15, TWEEDE LID DER LANDWEERWET (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 89).

Het komt mij wenschelijk voor uwe aandacht te vestigen op de Lijst van categorieën van dienstplichtigen, als bedoeld in art. 15, tweede lid, der landweerwet.

Krachtens die „Lijst" behoeven o.a. in geval van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden *niet* in werkelijken dienst te komen de burgemeesters, de gemeente-secretarissen, bezoldigde beambten bij de Rijks- en gemeentelijke politie, wier werkkring uitsluitend tot het politiewezen beperkt is en behoeven voorts *voorloopig* niet in werkelijken dienst te komen o.a. de bestuurders en de beambten en bedienden eener spoorwegonderneming, het personeel in dienst der posterijen en telegraphie enz.

Onder verwijzing voorts naar mijne circulaire van 23 December 1904, A nr. 1. (Provinciaalbijblad 1904, nr. 123), verzoek ik U na te gaan of, indien daartoe termen aanwezig zijn, de aan het slot daarvan voorgeschreven opgave mij is toegezonden en, zoo niet, daaraan alsnog onmiddellijk gevolg te geven. Die opgave behoort te geschieden bij model I, voorgeschreven bij § 3 der Landweerinstructie II.

LANDSTORM.

555 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11 *Juli* 1913 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* BESCHEIDEN LANDSTORMWET *en* VERLOFGANGERSREGISTER DER LANDWEER (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 93).

Naar aanleiding van de U bij mijn circulaires van 9 Juli j.l., A nr. 43 en 44, toegezonden bescheiden heb ik de eer U te verzoeken mij jaarlijks in de maand October eene opgaaf te doen toekomen van het getal buiten- en binnenvellen en formulieren, als daarbij bedoeld, dat volgens uwe berekening benoodigd zal zijn, om in toereikende mate te

kunnen voorzien in de behoefte, welke voor uwe gemeente in het daarop volgend jaar aan die vellen en formulieren kan bestaan.

Bij de door U voor den eersten keer in te zenden opgaaf, zal ik gaarne tevens inlichting van U ontvangen of het formaat der U gezonden vellen over het algemeen voldoet en, zoo neen, aan welke afmetingen voor die vellen door U dan de voorkeur wordt gegeven, met name, wat de vellen voor het verlofgangersregister der landweer betreft, of U daarvoor prijs zou stellen op vellen van grooter afmetingen, b. v. van de afmetingen, welke het van Rijkswege verstrekte materiaal voor de verschillende militieregisters bezit.

Ten aanzien van het nieuwe model voor het verlofgangers-register der landweer zij nog opgemerkt, dat, ofschoon dit model in meer dan één opzicht afwijkt van het tevoren voor dat register gegeven model, er bij den Minister van Oorlog geen bezwaar tegen bestaat, dat de reeds in gebruik zijnde registers van het vervallen model gehandhaafd blijven voor de daarin ingeschreven verlofgangers. Echter dienen óók in deze registers voortaan te worden aangebracht de aanteekeningen, welke het nieuwe model eischt. Voor zoover geen andere kolom van het register hiervoor geschikt is, zal zulks kunnen geschieden in de kolom „Opmerkingen".

Namens den Minister van Oorlog heb ik de eer U met het vorenstaande in kennis te stellen.

556 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 5 *Augustus* 1913 *A nr.* 118, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht betreffende* GEGEVENS VOOR INVULLING VAN HET INSCHRIJVINGS-REGISTER *van den landstorm* (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 98).

Nr. 1201. 's-Gravenhage, 28 Juli 1913.

Ik heb de eer U HoogEdelgestrenge beleefdelijk mede te

deelen, dat gegevens welke kunnen dienen bij de invulling van kolom 7 van het inschrijvingsregister voor den landstorm, model 1, voor zoover deze personeel betreffen deel uitmakende van transportcolonnes van de vrijwillige ziekenverpleging jaarlijks door mij zullen worden verstrekt; voor de eerste maal zoodra de aan het Hoofdcomité van het Nederlandsche Roode Kruis te dezer zake gevraagde inlichtingen door mij zullen zijn ontvangen.

Het is mijn voornemen, U de bedoelde gegevens te doen toekomen in den vorm van staten waarin voor iedere gemeente van het gewest onder Uw bestuur de namen en geboortejaren gesteld zijn van de personen die zich aldaar beschikbaar hebben gesteld voor vrijwillige verpleging van zieke en gewonde militairen.

Gaarne zal ik na gebruikmaking te zijner tijd de bedoelde staten terug ontvangen, nadat daarop is aangeteekend welke van de daarop voorkomende personen landstormplichtig zijn, en omtrent wie dus in sub 7 van het inschrijvingsregister de noodige aanteekening is gesteld, ten einde de daardoor beschikbare gegevens ten bate van de vrijwillige ziekenverpleging in oorlogstijd te gebruiken.

Ik zou het zeer op prijs stellen, zoo U zou kunnen goedvinden den zakelijken inhoud van dit schrijven ter kennis te brengen van de Burgemeesters van het gewest onder Uw bestuur.

557 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 1 *December* 1913 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* VRIJSTELLING VAN OPKOMST *voor den werkelijken dienst bij den Landstorm* (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 134).

Ik heb de eer te Uwer kennis te brengen een brief van den Minister van Oorlog van 5 November 1913, afdeeling Militie en Landweer, (L.) nr. 159, waarbij aan mij wordt opgedragen het verleenen van vrijstelling van opkomst of van voorloopige opkomst in werkelijken dienst in geval

van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, aan landstormplichtigen, die niet reeds, ingevolge art. 14 van het Landstormbesluit, van opkomst zijn vrijgesteld of voorloopig vrijgesteld.

Naar aanleiding daarvan heb ik de eer U te verzoeken te willen nagaan, wie van de aan het bestuur uwer gemeente deelhebbende of in gemeentelijken dienst werkzame landstormplichtigen, als bedoeld in het vierde lid sub b en c van 's Ministers schrijven, naar uw oordeel voor zoodanige vrijstelling of voorloopige vrijstelling in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden in aanmerking moeten komen, als zijnde in hun werkkring *onmisbaar* en *niet* of *voorloopig niet* te vervangen.

Met uwe bevinding te dezer zake zal ik gaarne vóór 15 December e. k. in kennis worden gesteld. U gelieve daarbij c. q. behalve de geslachts- en voornamen der betrokkenen, tevens ten aanzien van ieder hunner op te geven: in welken werkkring hij werkzaam is, of hij van opkomst in werkelijken dienst in geval van oorlog enz. *vrijstelling* dan wel slechts *voorloopige vrijstelling* behoeft, en voorts: de gemeente, waar, het nummer van het model van het register (model nr. 1 of nr. 2), waarin, en het volgnummer, waaronder hij voor den landstorm staat ingeschreven, zoomede zijn geboortejaar.

Aanvullingsopgaven, of, zoo daartoe geen aanleiding bestaat, een negatief bericht, gelieve U mij telken jare vóór 15 December te doen toekomen.

Komt later de reden voor vrijstelling of voorloopige vrijstelling, welke verleend werd aan een door U voorgedragen persoon, te vervallen, dan zal het mij aangenaam zijn bericht dienaangaande te ontvangen, zoodra het geval zich voordoet.

Afdeeling Militie en
Landweer (L.) Nr. 159. 's Gravenhage, 5 November 1913.

---

1. Ingevolge art. 15, tweede lid, der Landweerwet en art. 7, tweede lid, der Landstormwet zijn in den algemeenen

maatregel van bestuur, in eerstgenoemde bepaling bedoeld — het Landweer-Besluit II —, en in art. 14 van het Landstorm-Besluit aangewezen onderscheidenlijk de categorieën landweerplichtigen en landstormplichtigen, die in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden *niet* of *voorloopig niet* in werkelijken dienst behoeven te komen.

2. Uit vergelijking zal kunnen blijken, dat de categoriëen, welke bij art. 14 van het Landstorm-Besluit worden vrijgesteld of voorloopig vrijgesteld van opkomst tot dienst bij den landstorm ongeveer dezelfde zijn als die, welke bij den hiervoren bedoelden algemeenen maatregel van bestuur zijn vrijgesteld of voorloopig vrijgesteld van opkomst in geval van oorlog enz. tot dienst bij de landweer.

3. Bij de aanwijzing van bedoelde categorieën van landweerplichtigen heeft de Regeering zich bepaald tot dezulke, die in oorlogstijd in hun werkkring volstrekt onmisbaar en niet door anderen te vervangen zijn en die derhalve in ieder geval in dien werkkring behooren te blijven, hetzij voorgoed, hetzij voorloopig. In eene meer omvangrijke opsomming van categorieën landweerplichtigen, die bedoelde vrijstelling zouden behoeven, wenschte de Regeering destijds niet te treden. Zulks in de eerste plaats niet, omdat het niet wel mogelijk is eene volledige opsomming te geven van allen, wier aanblijven in hun maatschappelijken werkkring meer of minder klemmend door het algemeen belang wordt gevorderd; ten andere niet, omdat art. 15 voorlaatste lid, der Landweerwet aan den Minister van Oorlog ruimschoots gelegenheid geeft de categorieën van vrijgestelden naar de behoeften van den publieken dienst en van het sociale leven aan te vullen.

4. Het lag in de bedoeling, van deze bevoegdheid gebruik te maken in dien zin, dat te geschikter tijd zou worden bepaald, dat tot dienst bij de landweer niet behoeven op te komen de dienstplichtigen:

a. die werkzaam zijn hetzij aan een der departementen van algemeen bestuur, hetzij in eene betrekking, onder een

van die departementen ressorteerende, voor zooveel deze dienstplichtigen in hun werkkring onmisbaar en niet te vervangen zijn en zij niet reeds zijn vrijgesteld bij den hiervoren meerbedoelden algemeenen maatregel van bestuur.

b. die deelhebben aan het bestuur van eene provincie of eene gemeente en voor dat bestuur onmisbaar zijn en niet reeds zijn vrijgesteld als bovenbedoeld.

c. die werkzaam zijn bij een provinciale of gemeentelijke instelling, waarbij — dan wel in eene positie, waarin zij onmisbaar en niet te vervangen zijn en waarin zij in het algemeen belang moeten gehandhaafd blijven.

5. Door eene dergelijke regeling zou, zooals destijds werd en ook thans nog wordt gemeend, op de meest doeltreffende wijze worden tegemoet gekomen aan de belangen, waarop de wetgever bij art 15, derde lid, der Landweerwet het oog heeft gehad.

6. Gelijke toepassing en bestemming nu werden bij de samenstelling van art. 14. van het Landstorm-Besluit toegedacht aan art. 7, derde lid, der Landstormwet.

7. Zoodoende zou ook ten deze eene regeling zijn te treffen, welke in de practijk het best zou voldoen en het zekerst zou beantwoorden aan het beginsel, dat bij het vorderen van diensten in oorlogstijd aan den openbaren dienst geen krachten worden onttrokken, welke voor zijne behoeften, voor zijn bestaan en voor het sociale leven onontbeerlijk zijn te achten.

8. Ik acht het thans noodig om ten opzichte van de hiervoren in het vierde lid onder *b* en *c* bedoelde personen, *voor zooveel zij tot den landstorm behooren,* bedoelde regeling te treffen.

9. Uit dien hoofde heb ik de eer, UHoogedelgestrenge uit te noodigen, wel te willen nagaan, wie van de onder de punten *b* en *c* bedoelde personen in Uwe provincie als dienstplichtige bij den *landstorm* voor vrijstelling of voorloopige vrijstelling van opkomst in werkelijken dienst naar Uw oordeel in aanmerking moeten komen.

Uw aandacht zij er op gevestigd — zij het ook ten overvloede — dat in de eene gemeente de behoefte kan bestaan aan de onafgebroken aanwezigheid van personeel in een bepaalden werkkring, terwijl in eene andere gemeente die behoefte met opzicht tot gelijken werkkring niet bestaat: dit zal bijv. het geval zijn met ambtenaren der gemeente-secretarie, gemeente-ontvanger, ambtenaren van den burgerlijken stand, personeel bij den reinigingsdienst, bij de verlichting, bij de drinkwater-voorziening, bij de brandweer, bij den geneeskundigen dienst.

10. Het komt mij wenschelijk en noodig voor, de vrijstelling aan meerbedoelde dienstplichtigen bij den landstorm niet persooonlijk te verleenen, doch het verleenen van die vrijstelling aan U over te laten. Wenschelijk ter vermijding van omvangrijken arbeid voor mijn Departement in deze materie, ten aanzien waarvan het militair belang niet strikt eischt, dat hare behandeling uitsluitend bij dit Departement geschiedt; noodig omdat ten aanzien van een wellicht niet onbelangrijk aantal dienstplichtigen van den landstorm de behoefte aan vrijstelling van opkomst eerst blijkt bij intredenden oorlogstoestand en alsdan het Departement van Oorlog, zoo al bereikbaar, in vele gevallen niet spoedig genoeg te bereiken zal zijn om de voor belanghebbenden noodzakelijke vrijstelling nog tijdig te verkrijgen.

11. Derhalve verzoek ik U, om aan diegenen der hiervoren onder de punten *b* en *c* bedoelde dienstplichtigen bij den landstorm, gevestigd in Uwe provincie, voor wie vrijstelling of voorloopige vrijstelling van opkomst in werkelijken dienst U blijkt noodig te wezen, zoodanige vrijstelling namens mij te verleenen. Komt de reden, waarom eene vrijstelling van opkomst door U is verstrekt, te vervallen, dan zal die vrijstelling Uwerzijds tijdig behooren te worden ingetrokken.

12. Gaarne zal ik jaarlijks in Januari eene, gemeentegewijze ingerichte opgaaf van U ontvangen nopens de categorieën, waartoe de dienstplichtigen bij den landstorm, die op 1 Januari van het jaar in het genot zijn van eene

door U verleende vrijstelling, als bedoeld, naar hun werkkring behooren. De categorieën van bij voortduring en van slechts voorloopig vrijgestelden gelieve U in die opgaaf gescheiden te houden.

13. Eene regeling der vrijstellingen, op grond van art. 15, derde lid, der Landweerwet voor de onder *b* en *c* bedoelde personen voor zooveel deze **Landweer**plichtig zijn, zal eerlang volgen.

WEERBAARHEIDSVEREENIGINGEN.

558 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 7 *Mei* 1904 *A nr.* 42, *aan de burgemeesters; inzending jaarlijksche verslagen van* WEERBAARHEIDSVEREENIGINGEN (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 49.)

Ik heb de eer te uwer kennis te brengen een schrijven van den Minister van Staat, Minister van Oorlog van 3 dezer, VII Afd. no. 14, enz.

In verband met den inhoud van dat schrijven gelieve U de besturen van eventueel in uwe gemeente gevestigde weerbaarheidsvereenigingen als hierboven bedoeld uit te noodigen, zorg te dragen, dat overeenkomstig § 18 van het „Weerbaarheidsvoorschrift 1901" telken jare *uiterlijk* 10 *Februari* bedoelde verslagen door uwe tusschenkomst bij mij zijn ingekomen.

VIIe Afd. No. 14.

— *'s Gravenhage* 3 Mei 1904.

In verband met de omstandigheid, dat de ten behoeve van met Koninklijke toestemming opgerichte weerbaarheidsvereenigingen gevraagde medewerking van rijkswege eerst wordt verleend nà ontvangst en goedbevinding dezerzijds van de verslagen bedoeld bij § 18 van het „Weerbaarheidsvoorschrift 1901", is het wenschelijk, dat deze verslagen door mij niet later dan in de laatste helft van de maand Februari van elk jaar worden ontvangen.

Mitsdien heb ik de eer, UHoogedelgestrenge te verzoeken, alle door U van de Burgemeesters ontvangen verslagen van weerbaarheidsvereenigingen, overeenkomstig het bepaalde bij voren aangehaalde paragraaf, uiterlijk onder dagteekening van 20 Februari aan mijn Departement in in te zenden, ook al mochten onder die stukken verslagen aanwezig zijn, welke niet voldoen aan de eischen, gesteld in het bij bedoeld Voorschrift behoorende model C.

MARINE.

559 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 19 Augustus 1898 A nr. 1, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken; regeling omtrent* GEDEELTELIJKE OVERDRACHT VAN SOLDIJ *door personeel der Zeemacht* (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 86).

No. 3901. Afd. B.B.
— *'s Gravenhage,* 17 Augustus 1898.

Na gepleegd overleg heeft de Minister van Marine besloten, de volgende wijzigingen te brengen in de bestaande regeling van gedeeltelijke overdracht van de soldij door het personeel der zeemacht.

Te beginnen met het in October a. s. aanvangende kwartaal zal voortaan aan het Departement van Marine een lijst worden aangelegd en bijgehouden van hen, aan wie personeel der zeemacht eene gedeelte van zijn soldij wenscht af te staan. Bij het begin van ieder kwartaal zullen aan de burgemeesters der gemeenten, waar volgens opgave gedelegeerden wonen, bij geleidebrief volgens bijgaand model B worden gezonden aanvragen tot uitbetaling volgens eveneens hierbijgaand model A. Door het Departement van Marine zullen, gelijk met deze bescheiden, naar het postkantoor van de woonplaats der gedelegeerden postwissels (poste-restante) worden gezonden.

Na ontvangst van de aanvragen moeten de burgemeesters zoo spoedig mogelijk de gedelegeerden uitnoodigen voor zich of voor een door hen aan te wijzen ambtenaar te verschijnen, om in tegenwoordigheid van een van beiden

hun handteekening te stellen op de daarvoor aangewezen plaats op model A. Na daarna het stempel der gemeente te hebben afgedrukt op de eveneens op model A daarvoor aangewezen plaats, moeten de aanvragen aan de gedelegeerden worden ter hand gesteld.

Na de uitreiking moeten de burgemeesters daarvan zoo spoedig mogelijk kennis geven *) aan het Departement van Marine met opgave eventueel van gebleken fouten in de namen of adressen der gedelegeerden, zooals die zijn ingevuld op model A.

De aanvragen, die niet kunnen worden uitgereikt, hetzij door vertrek der gedelegeerden naar elders, hetzij door weigering de delegatie te aanvaarden, hetzij door overlijden enz. moeten met opgave van reden der niet-uitreiking, in het eerste geval zooveel mogelijk met opgave van nieuw adres, bij bedoelde kennisgeving worden teruggezonden aan het Departement van Marine.

Ik voeg hier tot naricht bij, dat het Koninklijk besluit van 18 Mei 1835 no. 63, aan de Gouverneurs in de provinciën gezonden bij dezerzijdsch schrijven van 26 Mei en 16 Juni 1835 nos. 113 en 127 1e Afd., blijkens mededeeling van den Minister van Marine is ingetrokken bij Koninklijk besluit van 16 Juni 1879 no. 25. De bij laatstgenoemd schrijven gegeven voorschriften moeten mitsdien als vervallen worden beschouwd.

Ik heb de eer UHEG. te verzoeken, het bovenstaande zoo spoedig mogelijk ter kennis te brengen van de burgemeesters in uw gewest, met uitnoodiging, voor de naleving daarvan zorg te dragen.

---

*) Zie hierachter nr. 560 dezer verzameling.

Model A.

AANVRAAG
tot
uitbetaling van een postwissel wegens delegatie.

In geval van verhuizing het nieuwe adres bij ongefrankeerden brief op te geven aan het Departement van Marine (bureel soldijen) met opgaaf, van wien men eene delegatie ontvangt.

Het departement van Marine te 's Gravenhage verzoekt den Heer Directeur van het Postkantoor te het bedrag van den , door dat Departement aan te adres gezonden postwissel poste-restante d.d. no. groot *f* , tegen afgifte dezer aanvraag den belanghebbende uit te reiken, mits dat stuk, blijkens den stempel der Gemeente, in tegenwoordigheid van den Burgemeester zijner woonplaats, of van een door hem aan te wijzen ambtenaar is geteekend en de voldaanteekening op den postwissel geen twijfel overlaat

'S GRAVENHAGE, den

De Secretaris-Generaal
bij het Departement van Marine,

Hieronder te stellen
den stempel der Gemeente.

Hieronder te stellen de handteekening
van den geadresseerde

Deze aanvrage door den geadresseerde ter hand te stellen aan den Directeur van het Postkantoor zijner woonplaats.

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Model B.

Bureel Soldijen.

No.

Getal bijlagen.

'S GRAVENHAGE, den

Ik heb de eer UEdelachtbare hierbij te doen toekomen aanvragen tot uitbetaling van postwissels voor betrekkingen van officieren en mindere schepelingen te wier behoeve, ingevolge Koninklijk besluit van 28 Juni 1898 no. 42 een gedeelte zeetraktement of soldij is afgestaan.

Ik verzoek U daaraan gevolg te geven, zooals is aangeduid in de circulaire aanschrijving van den Minister van Binnenlandsche Zaken d.d. en die stukken aan de belanghebbenden te doen uitreiken.

Aan
den Heer Burgemeester van

De Minister van Marine,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,

560 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 8 *November* 1898 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* OVERDRACHT VAN EEN GEDEELTE DER SOLDIJ DOOR PERSONEEL DER ZEEMACHT (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 117).

No. 4990. Afd. B.B.

's-Gravenhage, 5 November 1898.

Vervolg op schrijven van 17 Augustus ll. No. 3901, Afd. B.B.

Overeenkomstig een daartoe strekkend verzoek van den Minister van Marine, heb ik de eer, het volgende te Uwer kennis te brengen.

De berichten van uitreiking, waarvan sprake is in nevenvermelde aanschrijving, kunnen, indien er geen aanleiding is tot opmerkingen, voortaan achterwege blijven.

Mededeelingen van opmerkingen, waartoe aanleiding bestaat, moeten geadresseerd worden aan: het Departement van Marine, bureel Soldijen.

Het is voorts wenschelijk, bij opgaven van verbeteringen of veranderingen van adres steeds letter en nummer van den postwissel, voorkomende op model A., te vermelden. Enz.

561 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *Januari* 1899 *A nr.* 4, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Marine betreffende* VERVOER KOOIGOEDEREN VAN ZEEMILICIENS (*Prov. Bijbl.* 1899 *nr.* 9).

No. 49.

's-Gravenhage, 17 Januari 1899.

Ik heb enz.

Bij mijn brief van 22 Maart 1898 B. No. 58 werd U medegedeeld, dat de kosten voor het vervoer van de kooigoederen der zeemiliciens, die voor herhalingsoefeningen

moeten opkomen, ten laste van het Rijk kunnen worden gebracht; met verzoek de betrokken Burgemeesters hiermede in kennis te stellen en hen uit te noodigen om daarvan op de door hen af te geven vervoerbewijzen melding te maken.

Bij opkomst nu van de zeemiliciens der lichting 1896 voor de herhalingsoefeningen in de maand April van het vorige jaar is gebleken, dat op vele der afgegeven vervoerbewijzen het verzoek, om ook de kooigoederen van den betrokkene voor Rijksrekening te vervoeren, ontbrak; terwijl verscheidene andere miliciens in het geheel geen vervoerbewijs hadden ontvangen en van de Burgemeesters reisgeld hadden gekregen voor zich zelf, maar *niet* voor het transport van hunne kooigoederen. Het gevolg hiervan was, dat door de betrokken spoorwegambtenaren geweigerd werd de bagage van de bedoelde miliciens te doen vervoeren, wanneer geen directe betaling plaats had.

Ik vind hierin aanleiding U Hoogedelgestrenge te verzoeken om, nu er wederom zeemiliciens moeten worden opgeroepen tot opkomst voor herhalingsoefeningen, de betrokken Burgemeesters in Uwe provincie uit te noodigen bij deze gelegenheid en ook in den vervolge aan ieder zeemilicien, die moet opkomen — voor zoover althans de afstand tusschen plaats van vertrek en plaats van bestemming daartoe aanleiding geeft — een vervoerbewijs te verstrekken, waarop bepaaldelijk het verzoek is uitgedrukt om de *kooigoederen* voor rekening van het Rijk te doen vervoeren.

542 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 23 Juni 1899 A nr. 4, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Marine:* OPGAAF KOOI-UITRUSTING VAN ZEEMILICIENS (*Prov. Bijbl.* 1899 *nr.* 82).

Bureau B.
No. 55. *'s Gravenhage*, 21 Juni 1899.

Bij mijn brief van 17 Januari 1899, B. N. 49 werden de

Commissarissen der Koningin in de verschillende provinciën uitgenoodigd om aan ieder zeemilicien, die voor herhalingsoefeningen moet opkomen, — voor zoover althans de afstand tusschen plaats van vertrek en plaats van bestemming daartoe aanleiding geeft, — voortaan een vervoerbewijs te doen verstrekken, waarop het verzoek is uitgedrukt om de kooigoederen van dien milicien voor rekening van het Rijk te doen vervoeren. Naar aanleiding van deze uitnoodiging is door Uw ambtgenoot in de provincie *Noord-Holland* de opmerking gemaakt, dat hem niet officieel bekend is, waarin de bedoelde kooigoederen bestaan. In verband met deze opmerking heb ik de eer Uhoogedelgestrenge, evenals Uwe ambtgenooten in de andere provinciën, mede te deelen, dat de kooiuitrusting van iederen milicien, wanneer ze volledig is, is samengesteld als volgt:

2 hangmatten, 1 stel touwen voor hangmat, 1 zeewieren matras, 1 zeewieren kussen, 1 wollen deken, 2 overtrekken voor matras en 2 overtrekken voor kussen.

Voorts acht ik het niet overbodig U te doen kennen, dat de door de zeemiliciens bij opkomst medegebrachte kleedingstukken en kooigoederen, voor zoover ze althans niet tot aanzuivering van schuld aan den Lande zijn ingenomen, na afloop van de herhalingsoefeningen weder aan hen worden medegegeven, en dat hun de order wordt verstrekt om die goederen behoorlijk te bewaren en in orde te houden tot het tijdstip, waarop zij hun bewijs van ontslag uit den dienst ontvangen.

563 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 21 *Januari* 1904 *G nr.* 50, *aan de gemeentebesturen;* PASSEN VAN SCHEPELINGEN (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 12).

Ten einde zekerheid te verkrijgen, dat jeugdige schepepelingen, die zich met verlof binnenslands bevinden, zich begeven naar de plaats, waar hun ouders of voogden woonachtig zijn, wenscht de Minister van Marine aan deze

schepelingen de verplichting op te leggen, hun pas te laten viseeren op de gemeente-secretarie, wanneer zich ter plaatse geene militaire autoriteit bevindt.

In verband daarmede verzoekt ons de Minister van Binnenlandsche Zaken bij schrijven van 14 Januari jl., no. 191 afd. BB., U, namens hem, uit te noodigen, eventueel de verlofpassen van zich daartoe aanmeldende schepelingen af te doen teekenen.

564 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *Februari* 1906 *A nr.* 35, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* AANDUIDING OORLOGSMARINE (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 32).

Bureau S/B No. 61.

—— *'s Gravenhage*, 31 Januari 1906.

Het behaagde Hare Majesteit de Koningin bij Kabinetsrescript van 28 Maart 1905 no. 35 goed te keuren, dat in den vervolge in officieële bescheiden, voor zoover zij van het Departement van Marine en van Marine-autoriteiten uitgaan, de oorlogsmarine, tenzij daarvoor de grondwettelijke term „Zeemacht" wordt gebezigd, bij voorkeur wordt aangeduid met „Koninklijke Marine", en derhalve uitdrukkingen als Harer Majesteits Zeemacht, 's Rijks Zeemacht, Koninklijke Nederlandsche Zeemacht, Koninklijke Nederlandsche Marine, niet meer gebruikt zouden worden.

Ten einde in deze de door mij wenschelijk geachte eenheid van uitdrukking te bevorderen, heb ik de eer Uwe Excellentie beleefd in overweging te geven om overeenkomstig het vorenstaande te willen doen handelen, ook door de onder Uw Departement ressorteerende instellingen en colleges.

Ik teeken hierbij aan dat, in overeenstemming met de de bedoelingen van hare Majesteit, in bijzondere gevallen de uitdrukking „Haar (Uw) Majesteits Marine (vloot)" is

toegelaten, terwijl het deel der Zeemacht in Oost-Indië, dat Indische Militaire Marine wordt genoemd, ook in den vervolge met dien naam kan worden aangeduid.

565 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 24 *September* 1906 *A nr.* 15, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Marine betreffende* VASTSTELLING VOORSCHRIFTEN BUITENLANDSCHE ZEEVAART (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 130).

Bureau S/B, No. 52.

's-Gravenhage, 19 September 1906.

De Minister van Marine,

Overwegende:

dat het wenschelijk gebleken is, ter bevordering van eene spoedige behandeling van zaken en in het belang van de betrokken miliciens, de bevoegdheid van de Commissarissen der Koningin in de provinciën tot het verleenen van vergunning aan zeemilicien-verlofgangers tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart of de zeevisscherij ook uit te strekken tot de vergunningen voor reizen onder *vreemde* vlag;

dat ook op enkele andere, ondergeschikte punten, eenige wijziging wenschelijk voorkomt in de bestaaande voorschriften omtrent het verleenen van vergunningen als bovenbedoeld, vastgesteld bij ministerieele beschikking van 6 Februari 1896 B no. 25;

Gezien de ter zake geldende voorschriften betreffende de milicien-verlofgangers van de Landmacht, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog dd. 29 Januari 1902 VIIe Afd., no. 5 en gewijzigd bij beschikking van dien Minister van 26 Januari 1906 VIIe Afd., no. 191;

Heeft goedgevonden:

a. in te trekken de voorschriften, vastgesteld bij beschikking van 6 Februari 1896 B no. 25;

b. vast te stellen de navolgende „Voorschriften betreffende

het verleenen van vergunningen tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart en de zeevisscherij aan zeemilicien-verlofgangers":

Deze Voorschriften zijn nader vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine dd. 13 Februari 1914, nr. 53 en luiden thans als volgt:

§ 1.

(1). Het verleenen van vergunning aan zeemilicien-verlofgangers tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart of van de zeevisscherij buitenslands onder Nederlandsche of onder vreemde vlag geschiedt in gewone tijden door de Commissarissen der Koningin in de provinciën, behalve in de gevallen, waarin met de uitoefening van zeevaart of zeevisscherij vestiging buitenslands gepaard gaat.

(2). In zoodanige gevallen verblijft de beslissing op het ter zake gedaan verzoek aan den Minister van Marine.

§ 2.

De Commissaris der Koningin in de Provincie heeft de bevoegdheid, behoudens het bepaalde in de §§ 3 en 4, vergunning te verleenen:

a. voor eene enkele bepaalde reis;

b. voor verschillende bepaalde reizen achtereen;

c. voor een bepaalden tijd, zonder aanduiding van bepaalde reizen.

§ 3.

(1). Elke vergunning wordt verleend onder voorwaarde, dat door den verlofganger van de terugkomst van de reis, of van de laatste der achtereenvolgende reizen, waarvoor hem vergunning werd gegeven, terstond worde kennis gegeven aan den burgemeester zijner woonplaats.

(2). Voorts wordt in de vergunning de bepaling opgenomen, dat ingeval onvoorziene omstandigheden mochten ten gevolge hebben, dat de verlofganger niet vóór het einde van den termijn, waarvoor hem vergunning is verleend, hier te lande zou kunnen zijn teruggekeerd, daarvan door

hem onverwijld behoort te worden kennisgegeven aan den burgemeester zijner woonplaats, onder mededeeling van de omstandigheden, die de tijdige terugkomst beletten.

§ 4.

(1). De vergunning mag niet worden verleend, wanneer de verlofganger in werkelijken dienst is opgeroepen of nog eene oproeping in werkelijken dienst te wachten heeft, en het zich laat voorzien, dat hij niet vóór den gestelden tijd van opkomst hier te lande zou kunnen zijn teruggekeerd.

(2). Doet zich zulk een geval voor, dan kan de verlofganger zich met zijn verzoek om vergunning bij ongezegeld verzoekschrift wenden tot den Minister van Marine.

(3). In verband hiermede worde in aanmerking genomen, dat de opkomst der zeemiliciens voor herhalingsoefeningen in den regel plaats heeft in het jaar, op één na volgende op dat der inlijving, en wel voor hen die niet tot de kustwacht behooren, in de tweede helft van Maart of in de tweede helft van April, en voor de zeemiliciens-kustwachters omstreeks Augustus.

§ 5.

(1). Van de verleende vergunningen wordt door de Commissarissen der Koningin in de provinciën na afloop van elk kwartaal opgave gedaan aan den Minister van Marine.

(2). De opgave is zoodanig ingericht, dat daaruit blijkt, met welken datum elke vergunning afloopt.

(3). Zijn geene vergunningen over een afgeloopen kwartaal verleend, dan wordt daarvan eveneens aan genoemden Minister mededeeling gedaan.

(4). De ontvangen opgaven en mededeelingen worden door den Minister gezonden aan den chef van het bureau Zeemilitie te Willemsoord, die ze na gemaakt gebruik aan den Minister terugzendt.

566 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 28 *April* 1913 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters;* INVULLING OPGAVE MODEL C (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 61).

Ik heb de eer te uwer kennis te brengen een brief van den Minister van Marine dd. 15 April 1913, Bureau B nr. 53, betreffende de invulling van de opgave model C, voorgeschreven bij artikel 35, eerste sub *a*, van het Militiebesluit II.

Naar aanleiding daarvan noodig ik U uit de invulling van bedoelde opgave voortaan nauwkeurig te doen geschieden, overeenkomstig de bij voormelden brief gegeven voorschriften en voorts meerbedoelde opgave, zoo daartoe aanleiding bestaat, tijdig vóór 15 October aan mij in te zenden.

Nr. 53. 's Gravenhage, 15 April 1913.

—

Het heeft mijne aandacht getrokken, dat in de ten vorigen jare van Uhoogedelgestrenge ingekomen opgaven model C. bedoeld in artikel 35 van het Militiebesluit II, de kolommen 4 en 5 op verschillende wijzen zijn ingevuld. In vele opgaven is in kolom 4 ook melding gemaakt van genoten lager onderwijs, terwijl, in overeenstemming met het bepaalde in art. 13, 8e lid, van het Militiebesluit, slechts vermelding noodig is van het onderwijs dat de loteling heeft genoten boven het gewoon lager onderwijs. Voorts zijn in kolom 5 van veel staten blijkbaar in ongewijzigden vorm overgenomen de opgaven uit kolom 11 van het lotingsregister waaronder veel voorkomt wat voor mijn Departement van geen belang is.

Door een en ander zijn verscheidene opgaven noodeloos uitvoerig geworden en is, in verband met het verschil tusschen deze en de andere opgaven, een gemakkelijk overzicht over het geheel en eene vlugge behandeling der stukken eenigszins belemmerd.

Ik zou het daarom zeer op prijs stellen, indien Uhoogedelgestrenge den Burgemeesters in Uwe Provincie zou willen aanbevelen om voortaan in kolom 4 achterwege te laten de

aanteekening omtrent genoten gewoon lager onderwijs en voorts kolom 5 op eenvoudige wijze te doen invullen zooals hierna voor verschillende gevallen aangegeven.

a. volgens kolom 11, 2a van het lotingsregister is de loteling in de eerste plaats geschikt voor de zeemilitie.

Kolom 5 staat C in te vullen als volgt:

1a. ja.
b. —
2. —

b. Volgens kolom 11, 2b, van het lotingsregister is de loteling eerst in de tweede plaats geschikt geacht voor de zeemilitie.

Kolom 5 van staat C in te vullen als volgt:

1a. neen.
b. ja.
2. —

c. Volgens kolom 11, 2 van het lotingsregister is de loteling in de eerste en in de tweede plaats voor een onderdeel der landmacht geschikt geacht.

Kolom 5 van staat C in te vullen als volgt:

1a. neen.
b. neen.
2. ja (c.q. neen).

Dit laatste punt alleen bevestigend te beantwoorden, indien in het alphabetisch of het lotingsregister de ongeschiktheid voor de zeemilitie uitdrukkelijk is vermeld. Uit het feit alleen dat iemand door den voorzitter van den keuringsraad noch in de eerste, noch in de tweede plaats voor de zeemilitie geschikt is geacht, mag niet, zooals in enkele gemeenten is geschied, de gevolgtrekking worden gemaakt, dat de man daarvoor bepaald *on*geschikt is

Gaarne zou ik ook, indien uit het lotingsregister ten aanzien van bepaalde personen blijkt, dat zij door den voorzitter van den keuringsraad geschikt zijn geoordeeld voor de kustwacht, hieromtrent eene aanteekening in de opgave model C opgenomen zien, in dien zin, dat achter het woord „ja” in kolom 5 worde vermeld: „(kustwacht)”.

Mede zou het mij aangenaam zijn, indien Uhoogedelgestrenge tot de Burgemeesters eene uitnoodiging richtte om in het algemeen de in beide genoemde registers voorkomende gegevens, voor zoover ze voor mijn Departement van belang zijn zoo nauwkeurig en volledig mogelijk in de opgaven te willen doen overnemen.

Ten slotte zou het mij aangenaam zijn, indien Uhoogedelgestrenge, met het oog op art. 37 van het Militiebesluit II en in het belang ook van eene spoedige regeling der toewijzing in haar geheel als bedoeld in art. 38 van dat besluit maatregelen zou willen nemen om te bevorderen dat de meerbedoelde opgaven zoo tijdig mogelijk vóór den in art. 35 genoemden datum van 25 October aan mij worden toegezonden.

567 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *Augustus* 1914 *A nr.* 14, *aan de burgemeesters;* VERGOEDING *ingevolge art.* 84 MILITIEWET ZEEMILITIE (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 93).

Ik heb de eer te Uwer kennis te brengen een brief van den Minister van Marine dd. 10 Augustus jl. Afd. B, nr. 80, betreffende de toepassing van de vergoedingsbepalingen voor de zeemilitie, ter uitvoering van art. 84 der Militiewet.

Onder verwijzing in het bijzonder naar het laatste lid van dien brief heb ik de eer U tevens mede te deelen, dat de inhoud van § 1 der door den Minister van Marine vastgestelde „Vergoedingsbepalingen" mede hierachter is opgenomen.

1. Met betrekking tot het toekennen van vergoedingen voor het verblijf in werkelijken dienst van ingelijfden bij de zeemilitie gelden, onder het hierna vermelde voorbehoud, de bepalingen vervat in de Militie-Vergoedings-Instructie, vastgesteld door den Minister van Oorlog bij beschikking van 26 Februari 1912, Afdeeling Militie en Landweer (L) n°. 164 en gewijzigd bij beschikking van dien Minister van 10 April 1912, Afdeeling Militie en Landweer (L) n°. 146, en de daarbij behoorende modellen.

2. Van de in het vorig lid bedoelde bepalingen en modellen zijn voor de zeemilitie niet van toepassing de § § 6, 8, 12 en 29 en de modellen D en E. In de plaats daarvan geldt het bepaalde in de navolgende § §.

3. Waar in de toepasselijk verklaarde § § en modellen der Militie-Vergoedings-Instructie sprake is van „de Minister van Oorlog" wordt daarvoor gelezen onderscheidenlijk: „de Minister van Marine" of „het Departement van Marine". Waar in die § § sprake is van „de administratien der korpsen", „de commandeerende officieren der korpsen" of „de Hoofdadministratie van het 2e Regiment Vesting-Artillerie", wordt daarvoor gelezen: „de commandant der marine te Willemsoord".

Nr. 80.
Afdeeling B. 's Gravenhage, 10 Augustus 1914.

Het is mij niet bekend, of na ontvangst door Uhoogedelgestrenge van de „Bepalingen betreffende zeemilitie, enz.", U toegezonden bij mijn schrijven van 18 Maart 1914 Bur. B n°. 50 de Burgemeesters in Uwe provincie van Uwentwege in kennis zijn gesteld o.a. met de als Bijlage n°. 1 in dat boekje opgenomen „Vergoedingsbepalingen voor de zeemilitie, enz.". Kennisgeving van mijnentwege werd destijds niet noodig geoordeeld, omdat in gewone tijden bij toekenning van elke vergoeding aan den betrokken Burgemeester eene desbetreffende opgave wordt gezonden, aan de achterzijde waarvan de bedoelde „Vergoedingsbepalingen" zijn afgedrukt.

Nu echter de bijzondere tijdsomstandigheden zijn ingetreden, bedoeld in Afd. B der „Militie-Vergoedings-Instructie" en de toekenning der vergoedingen dus plaats heeft door de Burgemeesters, komt het mij wenschelijk voor, dat deze autoriteiten, voor zoover nog noodig, allen met de bedoelde bepalingen op de hoogte worden gesteld. In het bijzonder heb ik hier op het oog, het 3e lid van § 1 der bepalingen hetwelk o a. medebrengt, dat voor de toegekende vergoe-

dingen *afzonderlijke* verzamelstaten behooren te worden opgemaakt wat betreft de zeemilitie, en ingezonden aan het Departement van Marine.

Waar van deze Vergoedingsbepalingen niet genoeg exemplaren in voorraad zijn om aan elken Burgemeeester een exemplaar te kunnen doen toekomen en in deze slechts noodig is eene mededeeling van den inhoud van § 1, vertrouw ik, dat er bij Uhoogedelgestrenge geen bedenking tegen zal bestaan om, voor zoover dit niet reeds mocht zijn geschied, bedoelde mededeeling, kan het zijn eenigszins spoedig, bij Provinciaalblad of op eenige andere door U noodig geoordeelde wijze, aan de Burgemeesters in Uwe provincie te doen plaats hebben.

Mochten er reeds ten laste van mijn Departement komende vergoedingen op aan het Departement van *Oorlog* gezonden verzamelstaten zijn vermeld, dan zal het, ook in het belang van een spoedige terugbetaling aan de Burgemeesters van de voorgeschoten gelden, gewenscht zijn die vergoedingen alsnog bij afzonderlijken staat aan mijn Departement op te geven.

Zie ook: *Ambtenaren, Burgerlijke, Gemeenteambtenaren, Politie, Posterijen (Portvrijdom) Zegel.*

MOTOR- EN RIJWIELWET.

568 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 22 *December* 1905 *G nr.* 106, *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING DER MOTOR- EN RIJWIELWET 1905 (*Staatsblad no.* 69) (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 123).

Ingevolge het Koninklijk besluit van den 6^{en} November 1905 (Staatsblad no. 295) zullen de hierneven genoemde wet en het ter uitvoering van die wet bij Koninklijk besluit van gelijke dagteekening vastgesteld Motor- en Rijwielreglement 1905 (Staatsblad no. 294) in werking treden op den 1^{en} Januari a.s.

Ten einde de goede werking van dit reglement te bevorderen heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid het raadzaam geoordeeld in de Staatscourant van 12 dezer no. 291 eene toelichting daarvan ter algemeene kennis te brengen.

Op den inhoud van die toelichting, waarvan wij hierachter een afdruk laten volgen, hebben wij gemeend Uwe bijzondere aandacht te moeten vestigen.

Voorts deelen wij U mede, dat door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij beschikking van den 11^{n} September 1905 L^{a}. T. afdeeling Waterstaat, de modellen zijn vastgesteld van de waarschuwingsborden en kenteekenen voor rijwielpaden, bedoeld in de artikelen 5 en 6 der wet en in artikel 1 sub 4° van het genoemde reglement. Een exemplaar van de teekening dier modellen zullen wij aan U op aanvrage verstrekken.

Het behoeft wel geen betoog, dat handhaving van wet en reglement zal bevorderd worden door zooveel mogelijk de hand te houden aan artikel 9 eerste lid sub 1° der wet en aan het Motor-kenteeken-besluit. Waar ook dit besluit

alleen in de Staatscourant van 24 November 1905 is gepubliceerd, hebben wij gemeend U daarvan bij dezen eveneens mededeeling te moeten geven.

Voor het geval zich in Uwe gemeente wegen bevinden, die ingevolge artikel 25 der Motor- en Rijwielwet 1905, Staatsblad no. 69, gesloten blijven, zullen wij daarvan gaarne voor den 1ⁿ Februari a.s. eene nauwkeurige opgaaf ontvangen met mededeeling of en in hoeverre de handhaving van die sluiting voor alle motorrijtuigen behalve tweewielers, dan wel in beperkter omvang, door U wenschelijk wordt geacht.

Bijaldien genoemd artikel 25 voor Uwe gemeente geen beteekenis heeft wordt van U een *negatief* bericht ingewacht.

Ten slotte vestigen wij voor zooveel noodig Uwe aandacht op het bepaalde in artikel 26 der meer genoemde wet.

Toelichting tot het Motor- en Rijwielreglement 1905.

(*Staatsblad* nº. 294.)

Aangaande de bevoegdheid tot het maken van verordeningen, welke aan de lagere besturen in verband met het reglement overblijft, valt het volgende op te merken.

Overeenkomstig het standpunt, dat de Regeering indertijd ten opzichte van art. 427 van het Wetboek van Strafrecht heeft ingenomen (SMIDT, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht,* III, blz. 195), volstaat het reglement met als *minimum* datgene te eischen, wat men kan aannemen, dat door het gansche land noodig is, onverminderd de bevoegdheid van lager gezag om aan te vullen, als dat op grond van plaatselijke omstandigheden noodig mocht zijn. De bevoegdheid tot aanvulling komt den lageren besturen in dit geval toe uit art. 7, eerste lid, der Motor- en Rijwielwet 1905 (*Staatsblad* nº. 69). Dit artikel laat o.m. regeling toe van „punten, waaromtrent in ..... den ..... algemeenen maatregel van bestuur niet is voorzien"; in deze, aan art. 3 der wet van 20 Juli 1895 (*Staatsblad* nº. 139) ontleende omschrijving is, blijkens de toelichting op laatstgenoemd

artikel (Gedrukte Stukken 1893—1894—**76**), de uitdrukking *punten* en niet *onderwerp* gekozen, om te doen uitkomen, dat door de bevoegd verklaarde besturen *aanvullende* bepalingen kunnen worden vastgesteld, voor zooverre de voorschriften van hooger gezag zulks toelaten.

§ 1. **Algemeene bepalingen.**

Art. 1. De omschrijvingen zijn in hoofdzaak ontleend aan art. 1 der wet: die van *kunstwegen* en van *rijwielpaden* houden verband met art. 23 en met § 5.

Onder de in punt 2 bedoelde voetpaden zijn, evenals in de wet, alleen te verstaan voetpaden, welke deel uitmaken van of behooren bij wegen. Dit blijkt uit de samenvoeging met „bermen of zijkanten".

Artt. 2, 3 en 4. Art. 2 regelt het uitwijken *door-*, de artt. 3 en 4 het uitwijken *voor* motorrijtuigen en rijwielen, in den geest van hetgeen alom voorgeschreven of gebruikelijk is. De ruimte voor uitwijken en passeeren is niet aangegeven in maten, daar deze moeilijk te controleeren zouden zijn; de toeziende ambtenaren en de rechter zullen in ieder bijzonder geval naar de omstandigheden moeten beoordeelen, of „behoorlijk" is uitgeweken enz. Iets dergelijks doet zich voor bij art. 15 der wet.

§ 2. **Bepalingen betreffende motorrijtuigen.**

Artt. 5, 6 en 7. De stuur- en reminrichting worden geregeld overeenkomstig hetgeen de praktijk als wenschelijk en nuttig doet kennen.

Artt. 8 en 9. In verband met de artt. 18 en 19 wordt eene splitsing toegepast, welke aan het gebruik van bellen op motorrijtuigen, van hoorns of trompetten op rijwielen een einde beoogt te maken.

De vraag, wanneer een geluidsignaal moet worden gegeven, zal telkens naar omstandigheden zijn te beantwoorden (vgl. bij de artt. 2—4).

Artt. 10 en 11. Verlichting is bij tweewielers alleen

gevorderd bij het rijden; voor de overige motorrijtuigen wegens meerdere breedte ook bij stilstand.

Artt. 12 en 13. Omtrent het in rust brengen van den motor noemt alleen art. 13 een bepaald geval. Overigens moet de beslissing, of stilhouden met het rijtuig of wel stop zetten van den motor of beide noodig was, ook hier afhangen van de omstandigheden.

Art. 14. De uitdrukking „doen trekken" van art. 2, tweede lid, sub 5º., der wet, is omgewerkt, wijl bij de zoogenaamde Renard-trein en de motorniet de volgwagens trekt, maar daaraan beweegkracht overdraagt.

De uitzondering van het tweede lid, die ook elders wordt aangetroffen, is zonder bezwaar geoordeeld.

Onder de bepaling valt verder niet het trekken van sleepwagentjes door twee- of driewielers. Eindelijk vallen voorspan- en zijwagentjes reeds hierom er buiten, wijl zij den tweewieler tijdelijk omzetten in een zelfstandigen driewieler; dit verschil met sleepwagentjes heeft ook bij art. 13 der wet beteekenis.

Art. 15. De eigenaar of houder is in bepaalde gevallen mede aansprakelijk, doch alleen wanneer hij *doet* of *laat* rijden (art. 10 bevinden). Behalve art. 14 betreffen deze gevallen uitsluitend de inrichting en uitrusting van het rijtuig. Volgens de Memorie van Toelichting op art. 6 van het eerste ontwerp der wet (Gedrukte Stukken 1903—1904—128) ziet „*doen* rijden" op het geval, waarin de eigenaar of houder willens of wetens iets gelast of toelaat; „*laten* rijden" op dat, waarin hem zorgeloosheid kan worden verweten. Wat het laatste betreft zal b.v. de eigenaar of houder strafschuldig kunnen zijn wegens het laten rijden zonder licht, wanneer hij den bestuurder *zonder* lantaarns heeft laten uitrijden; daarentegen vermoedelijk niet, wanneer de lantaarns *aanwezig* zijn, maar de bestuurder nalaat ze aan te steken buiten tegenwoordigheid of voorkennis van den eigenaar of houder.

§ 3. **Bepalingen betreffende rijwielen.**

Art. 17. Voor het geheele grootendeels vlakke land bestaat slechts in het aangegeven geval behoefte aan een rem. Daar, waar plaatselijk in meer gevallen een rem noodig is, kunnen de lagere besturen blijkens den aanhef dezer toelichting er in blijven voorzien.

Voor de overige artikelen wordt verwezen naar de overeenkomstige van § 2.

§ 4. **Bepalingen betreffende rij- of voertuigen, geene motorrijtuigen of rijwielen zijnde.**

Art. 23. Ofschoon de veiligheid ook hier in beginsel eene algemeene verplichting tot het voeren van licht eischt, is die verplichting ter wille van den landbouw beperkt tot kunstwegen, en vangt zij eerst een uur na zonsondergang aan. Verdere beperkingen, zooals hier en daar bestonden voor de zomermaanden of in verband met den stand der maan, zijn niet raadzaam geoordeeld wegens gevaar bij duistere weersgesteldheid.

Verlichting aan de linkerzijde is noodig in verband met den regel rechts uitwijken.

Bestaat plaatselijk, b. v. in bebouwde kommen, behoefte aan meer verlichting en aan vroeger aanvang, dan kunnen de gemeentebesturen ook hierin blijven voorzien.

Art. 24. Verwezen wordt naar art. 15.

§ 5 **Bepalingen betreffende rijwielpaden.**

Art. 25. Blijkens art. 1, sub 4°, is de toepasselijkheid van dit en volgende artikelen beperkt tot die rijwielpaden, welke zijn aangeduid door een kenteeken, dat de Minister vaststelt. Het kenteeken behoeft niet uitsluitend *door* het openbaar gezag geplaatst te worden; dit kan ook *met goedvinden van* dat gezag geschieden door belanghebbenden.

Het artikel beoogt het rijwielpad te beschermen tegen beschadiging.

Art. 26. Daar het rijwielpad bestemd is voor rijwielen

en Motortweewielers, moeten anderen het ten behoeve van deze verlaten, ook al leidt dit tot afwijking van de gewone regelen omtrent uitwijken (artt. 2, 3 en 4).

Art. 27. Ligt aan beide zijden van den weg een rijwielpad daarmede gemeen, dan zullen tegenover het verkeer op den eigenlijken weg vanzelf de artt. 2, 3 en 4 worden nageleefd. Is er echter slechts één pad, en ligt dit voor een wielrijder of motorwielrijder *links* van den weg, dan zou hij, om een hem op den weg tegenkomend voertuig te passeeren, naar de gewone regelen het pad moeten verlaten om rechts uit te wijken. Dit ware minder billijk, en zou ook niet strooken met wat in werkelijkheid pleegt te gebeuren. Hierom stempelt het artikel het rijwielpad als afzonderlijke weg tegenover den weg, waarlangs het ligt. Wielrijders en motorwielrijders mogen dus het pad blijven berijden, ook al zouden zij tegenover het verkeer op den hoofdweg moeten afwijken van de gewone regelen.

Art. 28. De verhouding tusschen de wettige gebruikers van het pad onderling zou geen bijzondere regeling behoeven, wanneer alle paden breed genoeg waren om elkaar te passeeren. Evenzoo zullen de gewone regelen vanzelf gevolgd worden, als aan weerskanten van den weg een pad voorhanden is.

Is er maar aan één kant een pad, te smal om elkaar te passeeren, dan handhaaft het eerste lid daarvoor in beginsel den gewonen regel; de rijder, die voor naleving van art. 2 geen voldoende ruimte vindt op het pad moet het verlaten. Bijzondere regeling is slechts noodig geoordeeld voor het geval, dat een rijwiel of motortweewieler een ander zoodanig *inhaalt* op een pad, dat voor beiden *links* van den weg ligt, Bij handhaving van den gewonen regel, art. 2, sub 2° en 3°., zou de voorste rijder *rechts* moeten houden, en dus het pad moeten verlaten, terwijl de inhalende op het pad zou doorrijden. Dit zou eene minder billijke bevoordeeling zijn van den snelleren rijder, eene premie op snel rijden, vooral dus ten bate van de motorrijders, maar niet ten bate van

de verkeersveiligheid. Beter scheen het, bezadigd rijden in de hand te werken, door den gewonen regel om te keeren. voor het aangegeven bijzondere geval: de snellere rijder moet zijn oogenblik kiezen om het pad te verlaten en *rechts* te passeeren. In de praktijk zal het trouwens veelal toch reeds zoo gaan. Men herinnere zich, dat deze regel enkel is voorgeschreven voor rijwielpaden met reglementair kenteeken.

§ 6. Straf-, overgangs- en slotbepalingen.

Art. 29. Hechtenis is slechts mogelijk gemaakt in die gevallen, waar de overtreding geacht mag worden de veiligheid van het verkeer meer onmiddellijk te schaden.

Art. 30, Deze overgangsbepaling beoogt het afschaffen van hoorns en trompetten voor rijwielen te vergemakkelijken.

Art. 31. Uit art. 1, sub 1°., volgt reeds, dat de voorschriften omtrent motorrijtuigen niet gelden voor motoren op spoor- en tramwegen. Hier is voor het rollend materieel op deze in het algemeen hetzelfde bepaald ten opzichte van de voorschriften omtrent andere rij- en voertuigen.

Art. 32. De korte titel stemt overeen met dien van art. 29 der wet.

's Gravenhage, 13 November 1905.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, Gezien art. 9, eerste lid, sub 1°, der Motor- en Rijwielwet 1905 (*Stbl.* n°. 69); Heeft goedgevonden; Vast te stellen de volgende

BEPALINGEN betreffende de afmetingen, de kleur, het aanbrengen en het verlichten der nummers met letter voor motorrijtuigen

---

§ 1. Motorrijtuigen op meer dan drie wielen, benevens motorrijtuigen op drie wielen met meer dan twee zitplaatsen.

Art. 1.

Het nummer met letter (*) mag niet anders worden aan-

(*) De letters zijn: Groningen A; Friesland B; Drenthe D; Overijssel E; Noord-Holland G; Zuid-Holland H; Zeeland K; Utrecht L; Gelderland M; Noordbrabant N; Limburg P; Departement R.

gebracht dan in witte teekens op donkerblauwen grond volgens achterstaande modellen.. (*)

De letter mag niet anders worden geplaatst dan hetzij boven, hetzij voor het nummer, in het laatste geval daarvan te halver hoogte gescheiden door eene horizontale streep, een en ander volgens achterstaande voorbeelden. (**)

Naast nummer of letter mag geen ander kenteeken worden geplaatst.

Art. 2.

De afmetingen ten opzichte van de cijfers en de letter moeten zijn *ten minste:*

hoogte	90	m.M.
breedte (behalve van cijfer 1)	65	„
dikte overal (behoudens geringe afschuining aan uiteinden, volgens modellen)	15	„
lengte der horizontale streep	15	„
dikte dier streep	10	„
ruimte tusschen verschillende teekens	15	„

Bij grootere afmetingen worden alle aangegeven minimumafmetingen naar evenredigheid verhoogd.

Art. 3.

Het nummer met letter moet worden aangebracht zoowel aan de *voor-* als aan de *achterzijde* van het rijtuig en niet anders dan hetzij door aanhechting, in vasten stand, van rechthoekige metalen platen, hetzij door schilderen op rechthoekige velden.

Art. 4.

De kleur van plaat of veld rondom en binnen nummer of letter mag geen andere zijn dan donkerblauw.

Langs de boven- en benedenranden moet eene hoogte van *ten minste* 10 m.M., langs de zijranden eene breedte van *ten minste* 15 m.M. buiten de teekens overblijven.

(*) Zie de Staatscourant van 24 November 1915.

(**) Deze thans algemeen bekende modellen zijn niet in de verzameling opgenomen.

Deze maten worden bij afmetingen der teekens boven de minima van art. 2 naar evenredigheid verhoogd.

Art. 5.

Tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang, moet het nummer met letter aan de achterzijde van het rijtuig helder verlicht zijn, hetzij door beschijning, hetzij door middel van een transparant.

§ 2. **Motorrijtuigen op drie wielen met niet meer dan twee zitplaatsen en motorrijtuigen op twee wielen.**

Art. 6.

Ten opzichte van het nummer met letter zijn art. 1 en art. 2 van toepassing, doch met verlaging van de in art. 2 gevorderde minimumafmetingen tot de helft.

Art. 7.

Het nummer met letter mag niet anders worden aangebracht dan zoodanig, dat het *links en rechts van de richting* van het rijtuig zichtbaar is en wel:

a. hetzij aan weerskanten op eene metalen plaat, welke aan de voorzijde van het rijtuig, in vasten stand, recht en ongeveer horizontaal vooruitsteekt;

b. hetzij aan weerskanten van het voorgedeelte eener benzine-bewaarplaats of dergelijk voorwerp, indien dit voorgedeelte zich vlak achter het balhoofd bevindt.

Indien in het geval *a* de plaat ongeveer boven het voorwiel komt, zonder daarvan door een spatscherm gescheiden te zijn, moet de afstand tusschen plaat en wielband *ten minste* 10 c.M. bedragen.

In het geval *b* geschiedt het aanbrengen, hetzij door aanhechting, in vasten stand, van rechthoekige metalen platen, hetzij door schilderen op rechthoekige velden.

Art. 8.

Op de kleur en de randen van plaat of veld is art. 4 van toepassing, doch met verlaging van de aldaar gevorderde minimum-afmetingen tot de helft.

§ 3. **Slotbepalingen.**

Art. 9.

Met nadruk wordt er aan herinnerd, dat volgens de wet het nummer met letter steeds **behoorlijk zichtbaar** *moet zijn, en dat overtreding van dit en van bovenstaande voorschriften wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste dertig dagen of geldboete van ten hoogste honderd vijftig gulden.*

Art. 10.

Deze bepalingen kunnen worden aangehaald onder den titel „Motor-kenteekenbesluit", doch met bijvoeging van het jaar en den datum van de *Staatscourant*, waarin zij zijn geplaatst.

's-Gravenhage, 10 November 1905.

569

Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 25 *Januari* 1906 *G nr.* 136, *aan de gemeentebesturen;* MOTOR- EN RIJWIELWET 1905 (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 15).

Voor het geval Uw bestuur mocht besluiten tot ons een verzoek te richten om toepassing van artikel 4 der Motor- en Rijwielwet 1905 (Staatsblad no. 69) op in dat artikel bedoelde wegen of gedeelten van wegen onder Uwe gemeente, doen wij U opmerken, dat wij neven dat verzoek gaarne zullen ontvangen:

1°. eene nauwkeurige omschrijving van de vakken openbaren weg, met vermelding van begin- en eindpunt, welke Uw bestuur voor het motorverkeer wenscht gesloten te zien;

2°. eene opgave van de plaatsen, welke naar Uwe meening voor het stellen der waarschuwingsborden (*) het meest geschikt zijn te achten; en

3°. eene eenvoudige schetsteekening, waarop zoowel de bedoelde wegvakken, als de sub 2 bedoelde punten duidelijk zijn aangegeven.

(*) Zie de circulaire van 22 December 1905 G. no. 106 (Prov. bijblad no. 123), hiervóór nr. 568, blz. 420 en 421.

Onder verwijzing naar het bepaalde sub *a* en *b* van het reeds genoemd artikel 4, vestigen wij voorts Uwe aandacht er op, dat het verzoekschrift behoort gemotiveerd te zijn en dat daarin bepaaldelijk dient vermeld of de sluiting wordt gevraagd in het belang van de *vrijheid* en *veiligheid* van het *verkeer* op-, dan wel in het belang van de *instandhouding* en *bruikbaarheid* van den weg.

570 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 22 *Maart* 1906 *G nr.* 54, *aan de gemeentebesturen;* TOEPASSING MOTOR- EN RIJWIELWET 1905 (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 44).

Wij hebben de eer U mededeeling te geven van eene tusschen het gemeentebestuur van Zwolle en den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid gevoerde briefwisseling, betreffende de toepassing van eenige bepalingen van de Motor- en Rijwielwet 1905 (Staatsblad No. 69), en van het daaruit voortgevloeide Motor- en Rijwielreglement 1905 (Staatsblad No. 294).

Mocht te zijner tijd door den Raad uwer gemeente worden overgegaan tot vaststelling van eene verordening, als bedoeld in artikel 7 of tot toepassing van artikel 8 van bovengenoemde wet, dan kan het wellicht voor uwe gemeente van belang zijn te weten, welke opvatting door den Minister omtrent de beteekenis van die bepalingen wordt voorgestaan. Enz.

No. 118.
Afd. Waterstaat.

Aan Heeren Burgemeester en Wethouders van Zwolle.

's-Gravenhage, 13 Maart 1906.

Naar aanleiding van Uwen brief dd. 14 Februari jl., 3e Afdeeling No. 328, heb ik de eer U het volgende mede te deelen.

Zooals in de toelichting (Staatscourant 12 December 1905) tot art. 1 van het Motor- en Rijwielreglement 1905 (Staatsblad No. 294) is opgemerkt, zijn onder de voetpaden, bedoeld in

de ter zijde genoemde wet en in dit reglement, alleen te verstaan die, welke deel uitmaken van of behooren bij wegen. Dit blijkt uit de plaatsing van „voetpaden" na „bermen of zijkanten", door welke samenvoeging „voetpaden" niet dan op onderdeelen van wegen betrekking kan hebben. Deze opvatting strookt met het voorname doel der wet, hetwelk geen ander is dan aan motorrijtuigen en rijwielen de hun toekomende plaats in het algemeen verkeer aan te wijzen: plaatsen waar het algemeen verkeer zich niet beweegt, zijn dus niet tot het gebied der wet te rekenen.

Dragen nu de in de tweede alinea van Uwen brief onder *a.* bedoelde wandelwegen niet het karakter van voetpaden in den zin der wet, daar zij met geen algemeenen verkeersweg samenhangen, b.v. de niet langs eenigen rijweg loopende paden in een park, plantsoen of bosch, dan zullen zij vallen buiten het gebied der wet; waar dientengevolge art. 8, eerste lid, niet geldt, zal de raad naar art. 135 der gemeentewet omtrent al of niet toelating van eenig vervoermiddel kunnen beslissen, evenals omtrent het al of niet plaatsen van eenig waarschuwend teeken en het model daarvan.

Voor zoover bedoelde wandelwegen wel tot verkeerswegen mochten behooren, zal niettemin art. 8, eerste lid, der wet *niet* van toepassing zijn. Deze wandelwegen zullen in soortgelijke omstandigheden verkeeren als de onder *b.* en *c.* bedoelde deelen van den openbaren weg, die uitsluitend voor voetgangers zijn bestemd, en zij- of wandelpaden van met name genoemde wegen. Worden motorrijtuigen of rijwielen of beide geweerd van eenige in de lengte van den weg gelegen strook, dan kan dit nog niet „sluiting" worden genoemd. De weg als geheel blijft toch voor die vervoermiddelen toegankelijk. Het geldt hier enkel regeling van de onderlinge verhouding tusschen de verschillende wèl toegelaten soorten van verkeer, waartoe dan de weg wordt verdeeld in strooken, die elk aan een of meer soorten meer bepaaldelijk worden toegewezen, zooals dikwijls geschiedt b.v. ten behoeve van voetgangers, van paardenruiters, van

wielrijders. Daar nu omtrent zoodanige splitsing van het verkeer over verschillende strooken niet is voorzien in de wet en (behoudens par. 5) in het reglement, komt den gemeentebesturen aangaande dit punt vrijheid van beslissing toe in verband met art. 7 der wet.

In de door U onder *a*, *b* en *c* bedoelde gevallen worde dus art. 8, eerste lid, der wet niet toegepast.

Wat betreft de straten, stegen of wegen, welke, volgens aanwijzing door Burgemeester en Wethouders, niet met motorrijtuigen mogen worden bereden, is in den zin van het bovenstaande te onderscheiden, of zij al dan niet in het gebied der wet begrepen zijn. Voor zooveel dit wel het geval is, zal het verbod van berijden naast de wet alleen met inachtneming van art. 8, eerste lid, opnieuw kunnen worden gesteld, daar toepasselijkverklaring van dit verbod toch niets anders is dan sluiting krachtens plaatselijke verordening.

Aangaande het verbod van berijden van onder de wet vallende wegen in andere dan een bepaalde richting zij herinnerd, dat dit punt bij de behandeling der wet blijkbaar niet onder sluiting van wegen in den zin van art. 8, eerste lid, der wet, is begrepen geacht. Zoo werd, bij een vraag naar de voornemens der Regeering omtrent dit punt, door den Heer de Ridder (Handelingen Tweede Kamer 1904/1905, blz. 174), aangenomen, dat zij daaromtrent ingevolge de haar *bij art.* 2 verleende bevoegdheid regelen zou kunnen stellen bij algemeenen maatregel van bestuur. Blijkens het antwoord zou dit punt worden overgelaten aan de gemeentebesturen, die tot regeling bevoegd zijn, aangezien de wet hieromtrent niet voorziet. Mij komt dit laatste juist voor. Van gesloten zijn kan alleen worden gesproken, als het berijden van een weg of wegvak, voortdurend of tijdelijk rechtens *onmogelijk* is gemaakt. Bedoeld verbod echter reikt minder ver en betreft enkel de *wijze* van berijden.

Volledigheidshalve zij aangestipt, dat behalve bij art. 8, nog aangaande art. 15 gevraagd zou kunnen worden, of de wet al dan niet voorziet omtrent het punt rijden in verboden

richting. Ook dan zou het antwoord slechts ontkennend mogen luiden. Van eigenlijken *strijd* met art. 15 is natuurlijk geen sprake, daar het duidelijk is, dat het gemeentelijk verbod en het wetsartikel gelijktijdig kunnen worden nageleefd. Maar ook overigens regelt de verordening niet een punt, waaromtrent art. 15 reeds heeft voorzien. Immers hij, die in overtreding van eene gemeenteverordening eene straat in verboden richting berijdt, kan dit doen zonder tevens de vrijheid of de veiligheid van het verkeer te belemmeren of in gevaar te brengen. Is dus overtreding der gemeenteverordening mogelijk zonder overtreding van art. 15 der wet, dan volgt daaruit, dat de eerste iets anders regelt dan waaromtrent in art. 15 is voorzien, en alzoo daarnaast bestaanbaar is.

Voor zoover in wegen, waarop de wet van toepassing is, bruggen zijn gelegen, zullen deze laatste van zelf onder de wet vallen, daar zij wel niet anders dan als deel van den weg kunnen worden beschouwd.

Het nader overgelegde exemplaar van de algemeene verordening van politie gaat hierbij terug.

3de Afdeeling.
No. 328.
Motor- en Rijwielwet.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid te 's Gravenhage.

Zwolle, 14 Februari 1906.

Daar naar aanleiding van de Motor- en rijwielwet en van het motor- en rijwielreglement 1905 wijziging van de algemeene verordening van politie in deze gemeente noodzakelijk is, nemen wij de vrijheid ons te wenden tot Uwe Excellentie met beleefd verzoek, ons wel te willen inlichten omtrent de opvatting, welke naar het oordeel van Uwe Excellentie aan enkele der bepalingen van voornoemde wet en reglement moet worden gehecht. Wij hebben mitsdien de eer, het volgende onder de aandacht van Uwe Excellentie te brengen:

De thans geldende algemeene verordening van politie houdt onder meer in het verbod:

a. om over wandelwegen met een motorrijtuig te rijden;

b. om over het uitsluitend voor voetgangers bestemde deel van den openbaren weg met motorrijtuigen of rijwielen te rijden;

c. om over de zij- of wandelpaden van met name in de verordening genoemde wegen met een rijwiel te rijden.

Van de wegen, voor het verkeer met rij- of voertuigen bestemd, is er geen enkele voor motorrijtuigen gesloten, zoodat het doorgaand verkeer in geen enkel opzicht belemmerd is.

Gaarne zouden wij nu vernemen, of naar het oordeel van Uwe Excellentie art. 8 der motor- en rijwielwet in dien zin moet worden opgevat, dat op de bovengenoemde verbodsbepalingen dit artikel toepasselijk is, en of mitsdien ook in de verordening van politie de voorschriften, bedoeld sub 1o, 2o. en 3o. van voormeld artikel moeten worden opgenomen. Mocht Uwe Excellentie deze vraag bevestigend beantwoorden, dan zouden wij tevens gaarne vernemen, op welke wijze alsdan uitvoering moet worden gegeven aan het voorschrift van art. 8, sub 3o, met name of dit voorschrift in dien zin moet worden uitgelegd, dat op elk wandelpad en op elk trottoir een waarschuwingsbord van het door Uwe Excellentie vastgesteld model moet worden geplaatst.

De verordening van politie bevat voorts het verbod, voor zooverre deze verbodsbepaling door Burgemeester en Wethouders van toepassing is verklaard, met motorrijtuigen straten, stegen of wegen te berijden of dit te doen in andere richting, dan door genoemd college is bepaald.

Wij zouden er prijs op stellen, te vernemen, of naar het oordeel van Uwe Excellentie dit verbod naast de Motor- en Rijwielwet kan blijven bestaan en of het verbod om wegen in een bepaalde richting te berijden ook moet worden aangemerkt als het sluiten van een weg, in dien zin, dat voorschriften, als bedoeld in art. 8, sub 1o, 2o. en 3o. der wet moeten worden gegeven.

Ten slotte zouden wij nog gaarne van Uwe Excellentie een antwoord ontvangen op deze vraag, of onder het sluiten van wegen ook is begrepen het voor motorrijtuigen en rijwielen verbieden van bepaaldelijk aangewezen bruggen.

Burgemeester en Wethouders van *Zwolle.*

571 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 29 *Maart* 1906 *G nr.* 147, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van eene tusschen Gedeputeerde Staten van Friesland en den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid gevoerde briefwisseling betreffende de* TOEPASSING DER ARTIKELEN 7 EN 8 *van de Motor- en Rijwielwet* 1905 (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 45).

L[a]. C.
Afd. Waterstaat.

Aan Heeren Gedeputeerde Staten
van de provincie Friesland.

's-Gravenhage, 23 Maart 1906.

Volgens bladzijden 5 en 6 der tweede Memorie van Antwoord (1904—1905—10) werd in de artt. 6 en 7 (thans 8) der ter zijde bedoelde wet *uitdrukkelijk* de gelijkstelling van motortweewielers en gewone rijwielen voorgedragen en *verzekert* de redactie ook van laatstgenoemd artikel die gelijkstelling. Het komt mij voor, dat art. 8 aan deze bedoeling inderdaad beantwoordt, daar het eerste lid, litt. *a*, enkel eene drieledige keus geeft om te sluiten: *hetzij* voor alle motorrijtuigen *en* voor rijwielen, *hetzij* voor alle motorrijtuigen op meer dan twee wielen, *hetzij* voor sommige dezer laatste. De stellige bewoordingen laten m. i. geen twijfel, dat men, om gewone rijwielen toe te laten, zich moet bepalen tot sluiting voor motorrijtuigen op meer dan twee wielen, en dat wering ook van motortweewielers onafscheidelijk is van wering van gewone rijwielen.

Ik heb alzoo de eer U, overeenkomstig Uwe meening, als mijn gevoelen mede te deelen, dat de wet ten opzichte van het sluiten van wegen zich verzet tegen ongelijke behandeling van motortweewielers en gewone rijwielen.

No. 82.
2e Afdeeling W.

Aan Zijne Excellentie den Heer Minister
van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Leeuwarden, den 15 Maart 1906.

Van Burgemeester en Wethouders van Ylst ontvingen wij het concept eener door den Raad vast te stellen verordening tot sluiting

van wegen in de bebouwde kom der gemeente Ylst, als bedoeld bij art. 7, eerste lid, der Motor- en Rijwielwet 1905 (Staatsblad no. 69), voor motorrijtuigen, met de vraag of het den Raad vrijstaat om de sluiting der wegen alleen voor motorrijtuigen en niet tevens voor rijwielen te doen gelden. De kennisnemingen van de schriftelijke en mondelinge beraadslagingen over de wet bracht ons tot het volgend resultaat.

De gelijkstelling van motorrijwielen en gewone rijwielen ten aanzien van de artikelen 7 en 8 schijnt in de wet opgenomen naar aanleiding van het streven om de gemeentebesturen, waar zij in het belang der veiligheid het verkeer met *rijwielen* in de bebouwde kommen hunner gemeenten meenden te moeten verbieden, gelijke bevoegdheid tot het verbieden van het verkeer met *motorrijwielen* in die kommen te verleenen.

Op onderscheidene plaatsen wordt in de stukken de *gelijke behandeling*, de *gelijkstelling* van motortweewielers en gewone rijwielen, wat toelating op de wegen binnen de bebouwde kommen betreft, op den voorgrond gesteld. Toch is, voorzoover ons bleek, nergens in de stukken met zooveel woorden de opzettelijke bedoeling van den wetgever uitgedrukt om een gemeentebestuur te *nopen*, indien het in het belang der veiligheid de wegen binnen de bebouwde kom voor motorrijtuigen meent te moeten sluiten, doch tegen het berijden dierzelfde wegen door rijwielen niet het minste bezwaar heeft, de verbodsbepaling zoowel op het ongevaarlijk geachte, als op het gevaarlijk geoordeelde vervoermiddel toe te passen.

Intusschen, de letter der wet verzet zich, naar wij meenen, tegen een ongelijke behandeling, en wij zouden daarom het gemeentebestuur van Ylst in dien zin willen inlichten. Wij stellen er echter prijs op, van te voren het gevoelen van Uwe Excellentie in te winnen. Indien zij een bepaling tot wering alleen van motorrijtuigen, met vrijlating dus van gewone rijwielen, binnen de bebouwde kom, op wegen, niet tot doorgaand verkeer dienend, toelaatbaar mocht achten, zou zij geen aanleiding hebben van hare zienswijze te doen blijken, zoo haar eene verordening van Ylst tot sluiting van wegen binnen de bebouwde kom, voor motorrijtuigen, overeenkomstig ons advies ook geldend gemaakt voor rijwielen, krachtens het slot van artikel 7 ter kennisneming werd toegezonden.

Wij hebben daarom de eer Uwe Excellentie te verzoeken, ons haar gevoelen over deze zaak wel te willen mededeelen.

De Gedeputeerde Staten van *Friesland.*

572 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 14 *April* 1906, *G nr.* 143, *aan de burgemeesters; toepassing* MOTOR- EN RIJWIELWET 1905 (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 52).

Wij hebben de eer hierbij te Uwer kennis te brengen eenen brief van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid dd. 6 April 1906 No. 187, Afdeeling Waterstaat, betreffende de naleving van art. 9 eerste lid sub 1° der Motor- en Rijwielwet 1905 (Staatsblad No. 69) en van het Motorkenteeken besluit 1905 (Staatscourant 24 November 1905).

Wij noodigen U uit op de wijze, welke U het meest geschikt voorkomt, de aandacht van het publiek op de door den Minister bedoelde punten te vestigen en de ambtenaren der gemeentepolitie, belast met het toezicht op de naleving van gemelde wet, in het bijzonder daarop te wijzen of te doen wijzen.

No. 187.
Afd. Waterstaat. *'s Gravenhage,* 6 April 1906.

Zooals bij dezerzijdschen brief dd. 13 December 1905, L^a^, P., werd opgemerkt, zal handhaving van de terzijde genoemde wet en van het Motor- en Rijwielreglement 1905 (Staatsblad No. 294) ten opzichte van motorrijtuigen worden bevorderd door toe te zien op de naleving van artikel 9, eerste lid, sub 1°, der wet van het Motor-kenteekenbesluit 1905 (Staatscourant 24 November), mede opgenomen in het Algemeen Politieblad van 7 December 1905.

Aan dit toezicht schijnt nog een en ander te ontbreken. De vastgestelde modellen, afmetingen en kleuren voor het nummer met letter worden niet altijd nauwkeurig gevolgd.

Ook de wijze van aanbrenging is niet altijd de juiste. In plaats van op één plaat of veld ziet men het teeken aan de voorzijde van motorwagens, b. v. wel eens geschilderd op den door gaatjes onderbroken voorkant van den waterafkoeler, hetgeen ook met de modellen niet strookt. Soms

zijn de platen niet in vasten stand, maar los slingerend aan gebracht, of bestaan zij niet uit metaal, maar uit bordpapier, of wel zijn de nummers verscholen b. v. achter lantaarns. Bij motortweewielers wordt de plaat wel eens niet in *ongeveer* horizontalen stand aangetroffen.

Ook komt het voor, dat vervuiling afbreuk doet aan de behoorlijke zichtbaarheid.

Opsomming van meer voorbeelden zal wellicht niet noodig zijn.

Menigmaal gaan deze en andere dergelijke afwijkingen zoover, dat zij duidelijk den toeleg verraden om het politietoezicht te verijdelen. Het kan niet anders dan hoog gewenscht genoemd worden zoodanig kwaad reeds te stuiten, nu de wet nog slechts kort werkt. Dit zou o.a. kunnen worden bevorderd, indien door U nader de aandacht der gemeentebesturen op de zaak werd gevestigd, en er op werd aangedrongen, dat de gemeente-politie, voorzooveel noodig in verband met artikel 21 der wet worde voorzien van de noodige instructie, waarbij er op zou kunnen worden gewezen, dat artikel 16 der wet het constateeren van overtreding beoogt te vergemakkelijken.

Tevens zou nog op het volgende punt de aandacht gevestigd kunnen worden. Het schijnt bij overgang van een motorrijtuig in andere handen voor te komen, dat de nieuwe verkrijger, al dan niet te goeder trouw, blijft rijden met het nummer van zijn voorganger; dit strijdt met den eisch, dat het nummer met letter zij opgegeven aan den *eigenaar* of *houder* van het rijtuig.

Wordt zoodanige overtreding vermoed, dan geeft alweder artikel 16 der wet gelegenheid zich daarvan te vergewissen, en te waarschuwen of c. q. te verbaliseeren.

Voor overbrenging van een en ander aan de gemeentepolitie moge ik beleefdelijk Uwe medewerking inroepen.

De Minister van Justitie wordt door mij uitgenoodigd de Rijkspolitie in gelijken zin van instructie te voorzien.

573 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 12 *November* 1907 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters;* UITVOERING MOTOR- EN RIJWIELREGLEMENT (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 129).

In verband met de wijzigingen in het Motor- en Rijwielreglement gebracht bij het Koninklijk besluit van 18 September 1907 (Stbl. No. 252) zijn de elementen der overtredingen van art. 23 van dat reglement uitgebreid en zulllen de betrekkelijke processen-verbaal voortaan duidelijk moeten aangeven :

1o. of het rij- of voertuig al dan niet achter een ander rij- of voertuig gekoppeld was;

2o. of het voertuig, indien daaraan vaste assen waren aangebracht, al dan niet in het landbouwbedrijf werd gebezigd;

3o. of, indien dit laatste wel het geval was, er eenig licht op een andere wijze aan het voertuig of wel aan trekdier, disselboom of geleider was aangebracht.

Waar bij een dergelijke wijziging in de wetgeving doorgaans alle processen-verbaal ter nadere aanvulling moeten worden teruggezonden en deze wijze van handelen uiterst tijdroovend is, heb ik op verzoek van den heer Procureur-Generaal fungeerend Directeur van Politie voor Noordbrabant en Limburg de eer Uwe medewerking in te roepen, opdat door het onder Uwe bevelen staand politiepersoneel in het vervolg bij het opstellen van relazen met het vorenstaande rekening worde gehouden.

574 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 24 *December* 1908 *G nr.* 28, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den den Minister van Waterstaat over* UITVOERING DER MOTOR- EN RIJWIELWET (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 154).

No. 246.
Afd. Waterstaat. 's-Gravenhage, 14 December 1908.

Volgens de onlangs tot stand gekomen wijziging der Motor- en Rijwielwet, welke wijziging blijkens Staatsblad

No. 344 van 1908 in werking treedt op 1 Januari 1909, zullen de Gemeentebesturen naar art. 8, tweede lid, bevoegd zijn een maximumsnelheid, voor motorrijtuigen en rijwielen of voor motorrijtuigen alleen, te bepalen ten aanzien van *alle wegen* binnen bebouwde kommen. Waar deze bevoegdheid niet voor het geheele gebied der gemeente maar enkel voor de bebouwde kom is toegekend, is het duidelijk, dat eene verordening, die een maximum bepaalt voor eenigen weg buiten de kom, of zoodanige bepaling mogelijk maakt, strijdig is met de wet. Zoo dikwijls eene verordening wordt gegrond op art. 8, tweede lid, is het derhalve, evenals tot dusverre, noodig zorgvuldig na te gaan, of het gemeentebestuur de aan zijn bevoegdheid gestelde grens heeft geëerbiedigd. Ter bevordering van een deugdelijk onderzoek komt het mij noodig voor, dat bij elke verordening worde overgelegd eene situatieteekening waarop de aanwezige bebouwing en de grens der kom volgens de verordening nauwkeurig zijn aangegeven. Bij inzending der verordeningen zie ik een exemplaar van zoodanige teekening tegemoet.

Het komt mij noodzakelijk voor onder de aandacht der gemeentebesturen te brengen, dat door gebruik te maken van art. 8, tweede lid, der Motor- en Rijwielwet, geenerlei wijziging kan worden gebracht in de toepasselijkheid van de algemeene bepaling, vervat in art. 15. Daar het antwoord op de vraag, of het verkeer in gevaar is gebracht, in hooge mate afhankelijk is van de omstandigheden in elk bijzonder geval, is alleen zoodanig algemeen voorschrift er volledig op berekend op afdoende en tevens rechtvaardige wijze de veiligheid te beschermen. Stipte handhaving van art. 15 is dus noodig, onverschillig of van art. 8, tweede lid, al dan niet gebruik is gemaakt. Dat bij gestrenge handhaving art. 15 doel treft en kan leiden tot veroordeeling, ook al was van eenig ongeval geen sprake, mag worden afgeleid uit de arresten van den Hoogen Raad van 13 Mei, 30 September, 25 November en 2 December 1907 (Weekblad van het Recht Nos. 8548, 8589, 8624 en 8527), waarbij de

mogelijkheid van overtreding van art. 15 is aangenomen, zelfs al was op het oogenblik en ter plaatse daarvan geen verkeer op den weg. Bovendien houde men wel in het oog, dat overtreding van art. 15 kan leiden tot oplegging van dertig dagen hechtenis of geldboete van f 150.—, benevens een jaar ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen, terwijl overtreding van een gemeentelijk maximum hoogstens kan leiden tot zes dagen hechtenis of f 25.— geldboete.

In het algemeen acht ik het noodig, dat opnieuw worde aangedrongen op krachtige handhaving van de wet en van het Motor- en Rijwielreglement. Met name geldt dit van den eisch van art. 9 der wet, dat het nummer met letter van motorrijtuigen behoorlijk zichtbaar zij, *met inachtneming van het Motor-kenteekenbesluit.* Afwijking van dit besluit bemoeilijkt in sterke mate het opsporen van overtredingen, zooals werd betoogd in den brief van 6 April 1906, No. 187.

Overigens spreekt het van zelf, dat evenzeer de hand moet worden gehouden aan die bepalingen, welke mede ten bate der gebruikers van motorrijtuigen zijn geschreven. Men denke b.v. aan de artt. 3, 4, 20 en 23 van het Motor- en Rijwielreglement en, wat de motor- tweewielers (en de gewone rijwielen) betreft aan de artt. 25 en 26. Vooral aan de naleving van de artt. 23, 25 en 26 schijnt in sommige streken des lands tot dusverre veel te haperen. Enz.

575 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 13 *September* 1910 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Waterstaat over* UITVOERING MOTOR- EN RIJWIELWET (*Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 118).

No. 222.
Afd. Waterstaat. 's Gravenhage, 6 September 1910.

De besturen van de Nederlandsche Motorrijwielersvereeni-

ging en van de Nederlandsche Automobiel Club maken er mij opmerkzaam op, dat de borden, welke de maximum snelheid van motorrijtuigen (en rijwielen) in de bebouwde kommen van gemeenten aangeven (Zie model VI der beschikking van 5 October 1908, La. H), vooral wanneer zij tusschen of onder boomen zijn geplaatst, wegens hunne groene kleur weinig uitkomen; dit geeft die besturen aanleiding tot het verzoek, dat de groene kleur der borden worde vervangen door eene blauwe kleur.

Ik kan dit verzoek niet inwilligen.

Wel zijn ook naar mijn gevoelen de aangevoerde bezwaren niet geheel ongegrond, doch het komt mij voor dat ook bij het behoud van die groene kleur der borden aan die bezwaren vrijwel geheel zal worden tegemoet gekomen, indien voor de doelmatige naleving der thans geldende voorschriften slechts de medewerking der gemeentebesturen kon worden verkregen.

Op grond van die meening heb ik de eer U uit te noodigen laatstgenoemde besturen in Uwe provincie onder mededeeling van het vorenstaande, uit te noodigen, bij de plaatsing der borden zorg te willen dragen, dat deze goed en spoedig in het oog vallen, onder herinnering, voor zooveel noodig, aan de bij bovengenoemde beschikking behoorende „Aanmerkingen'', waarbij tot het aangegeven doel het verven van de stijlen in rood, wit en blauwe blokken wordt aanbevolen.

576 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 24 *December* 1908, *G nr.* 27 *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING MOTOR- EN RIJWIELWET.

Wij hebben de eer U hierbij toe te zenden een exemplaar der teekening tot aanduiding van de waarschuwingsborden en het kenteeken voor rijwielpaden, voorgeschreven bij en krachtens de Motor- en Rijwielwet, welke teekening strekt ter vervanging van die, bedoeld in de vierde zinsnede van onze aanschrijving van 22 December 1905 G no. 106 (Prov. Bijbl. 1905 no. 123).

Wij deelen U voorts mede, dat de teekening *) tegen betaling van f 0,15 per exemplaar verkrijgbaar is bij de firma Gebrs. van Cleef te 's Gravenhage.

577 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 4 *Januari* 1911 *G nr.* 31, *aan de gemeentebesturen;* BORDEN MOTOR- EN RIJWIELWET.

Ten vervolge op onze circulaire van 9 December 1910 G nr. 154 **) zenden wij U een exemplaar der teekening, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat dd. 14 December 1910 nr. 247, strekkende tot wijziging van het opschrift van het bord, aangegeven onder model II B der beschikking van genoemden Minister dd. 5 October 1908 La H, U toegezonden bij onze circulaire van 24 December 1908 G nr. 27.

Wij deelen U voorts mede, dat bijgaande teekening *) tegen betaling van f 0.10 per exemplaar verkrijgbaar is bij de firma Gebrs. van Cleef te 's Gravenhage.

---

*) Wijl de teekening in den handel verkrijgbaar is, werd zij hier weggelaten.
**) Is als zijnde van tijdelijken aard weggelaten.

MUILKORF.

578 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 1 Juli 1903 A nr. 5, aan de burgemeesters; mededeeling der volgende resolutie van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid over* MODEL MUILKORF *bedoeld in* ART. 3 DER HONDSDOLHEIDWET (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 95).

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid;

Gelet op art. 3 der wet van 5 Juni 1875 (*Staatsblad* no. 110), gewijzigd bij de wetten van 15 April 1886 (*Staatsblad* no. 64), 15 April 1891 (*Staatsblad* no. 80) en 3 Februari 1902 (*Staatsblad* no. 14);

Gezien de beschikkingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Juli 1875 (*Nederlandsche Staatscourant* van 28 Juli d. a. v.), en van 7 September 1875 (*Nederlandsche Staatscourant* van 8 September d. a. v. no. 211), alsmede van den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 September 1887 (*Nederlandsche Staatscourant* van 22 September d. a. v., no. 223),

een en ander betreffende de vaststelling van het model van den muilkorf, bedoeld in het bovenaangehaalde wetsartikel;

Heeft, voor zooveel noodig,

Goedgevonden het bepaalde bij voornoemde beschikkingen te handhaven.

's-Gravenhage, 19 Juni 1903.

579 *Besluit van Gedeputeerde Staten dd. 24 April* 1913; *omschrijving van het* MODEL *van den* MUILKORF, *bedoeld in* ART. 36 VAN HET POLITIEREGLEMENT OP DE WEGEN *in Noordbrabant* 1904 (*Prov. Bl.* 1913 *nr.* 10).

De Gedeputeerde Staten van Noordbrabant,

Gelet op artikel 36 van het Politiereglement op de wegen in Noordbrabant 1904, (Provinciaalblad 1913 Nr. 8),

Hebben besloten:

met intrekking van hun besluit van 6 Maart 1913 (Provinciaalblad 1913 Nr. 7) te bepalen, dat voorschreven muilkorf zal

moeten zijn ingericht naar het model, waarvan de beschrijving luidt als volgt:

Een enkelvoudige plat lederen band ter breedte van 2 à 3 c.M. omgeeft den hals van den hond.

De uiteinden van den band moeten met behulp van eene gespsluiting zoodanig worden toegehaald, dat het afnemen van den korf onmogelijk is zonder opening der gesp of doorsnijding van den band.

Aan dien band zijn vier lederen banden bevestigd ter breedte van 1 à $1^1/_2$ c.M., waarvan er een zich vanaf de nekzijde midden over den kop naar beneden buigt, terwijl de andere evenwijdig aan laatstgenoemde loopen en wèl één ter rechter-, één ter linkerzijde, en de vierde onder den kop van den hond. Alle vier loopen uit in den $1^1/_2$ à 2 c.M. breeden band, welke den eigenlijken muilkorf omsluit.

Ook deze band en de eigenlijke muilkorf moeten van leder zijn vervaardigd; laatstbedoelde korf wordt gevormd door twee elkaar loodrecht kruisende riemen, ter breedte van minstens 1 c.M.; op de kruising zijn die riemen op elkaar geklonken, terwijl ze rechts en links van den neus loopen.

In dwarse richting ongeveer midden tusschen den halsband en den eigenlijken muilkorf loopt een rondgaande lederen koppelband ter breedte van minstens $1^1/_2$ c.M., welke de vier bovengenoemde banden onderling verbindt. Deze koppelband moet zoo geplaatst zijn, dat hij de oogen vrijlaat en ook het vrije afhangen der ooren niet belemmert.

De geheele korf mag behalve de gesp van binnen geen uitstekende deelen bevatten, die den hond kunnen kwetsen en evenmin, behalve om den hals, nauw sluiten, zonder daarom ruim te zijn.

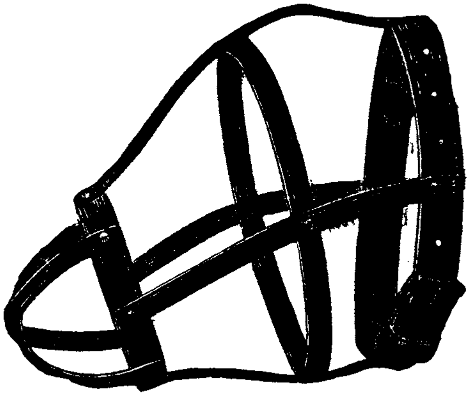

MUNTWEZEN.

580 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 2 *December* 1880 *G no.* 1, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Financiën over* VOORZIENING IN DE BEHOEFTE AAN PASMUNT (*Prov. Bijbl.* 1880. *nr.* 96).

No. 60. *'s Gravenhage,* 22 November 1880.

—

Van tijd tot tijd verneem ik klagten over schaarsheid van pasmunt.

Vermits ik moeijlijk anders dan door verkrijgbaarstelling dier munt bij Betaalmeesters, in die behoefte kan voorzien, neem ik de vrijheid Heeren Gedeputeerde Staten in overweging te geven, den Besturen van gemeenten, waar zich geen Betaalmeester bevindt, te willen aanbevelen om, indien hun bekend is, dat in hunne gemeente gebrek aan pasmunt bestaat, zoodanig bedrag in die munt als hun noodig schijnt, tegen overgave van ander wettig betaalmiddel, bij den naastbijzijnden Betaalmeester te doen afhalen en voorts ten gerieve hunner ingezetenen, ook in kleine hoeveelheden verkrijgbaar te stellen.

Opdat in de voldoening aan de aanvragen der gemeentebesturen geen vertraging worde ondervonden, komt het mij raadzaam voor, dat die besturen den Betaalmeester ruim *acht dagen* vóór den tot afhaling bestemden tijd schriftelijk kennis geven van het bedrag, dat zij in elke soort van pasmunt wenschen te ontvangen.

NATURALISATIE.

581 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *Maart* 1908 *A nr.* 66, *aan de burgemeesters;* KENNISGEVINGEN NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1908, *nr.* 36).

Bij brief van 10 Maart 1908 no 1730, Afdeeling B,B. deelt mij de Minister van Binnenlandsche Zaken het navolgende mede:

„Naar mij is gebleken, bestaat bij sommigen de meening, „dat met de volgens art. 7, 5o, der wet van 15 December „1892 (Staatsblad no. 268) vereischte kennisgeving, dat men „Nederlander wenscht te blijven, kan worden gelijkgesteld „eene handeling, waaruit zoodanige wensch kan worden „afgeleid, zooals de aanvraag van een paspoort of van een „bewijs van Nederlanderschap, het verzoek om inschrijving „in de consulaire registers van Nederlanders en het vragen „van verlof om in vreemden staats- of krijgsdienst te treden „volgens art. 7, 4o, van gemelde wet."

„Deze meening is onjuist. Art. 7, 5o, van genoemde wet „vordert bepaaldelijk eene kennisgeving aan de in dat ar- „tikel vermelde overheden."

Aangenaam ware het voornoemden Minister indien door U zooveel mogelijk de aandacht van belanghebbenden op het vorenstaande worde gevestigd en dat dezen zoo noodig tevens worden gewezen op de mogelijkheid tot kostelooze naturalisatie (krachtens het bij de wet van 8 Juli 1907 Staatsblad no. 177, in voormelde wet van 1892 ingelaschte art. 3*bis*) voor hen, die nalieten vorenbedoelde kennisgeving tijdig te doen.

Ik moge U uitnoodigen, U in voorkomende gevallen wel naar het vorenstaande te willen gedragen.

Zie ook: *Zegel en Registratie.*

NEDERLANDERSCHAP.

582 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 20 Februari 1883 A nr. 16, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende art. 138 B.W. in verband met de afgifte van* NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1883 *nr.* 21).

No. 626.
—
's Gravenhage, 15 *Februari* 1883.

Bij verschillende arresten van den Hoogen Raad, bepaaldelijk bij dat van 7 December 1877 (*Weekbl. v. h. Recht* no. 4191) is op m. i. juiste gronden beslist dat art. 138 van het Burgerlijk Wetboek te verstaan is in dien zin, dat daarbij worden aangeduid de voorwaarden, onder welke huwelijken, in een vreemd land naar den vorm aldaar gebruikelijk voltrokken, hier te lande dezelfde burgerrechtelijke gevolgen zullen hebben als huwelijken hier te lande naar de voorschriften van het Burgerlijk Wetboek voltrokken; maar niet in dien zin, dat, bij gebreke van inachtneming der vormen, daarbij vermeld, het huwelijk als niet bestaande zou zijn aan te merken.

Met intrekking der circulaires van 31 Juli 1875 no. 8 en 24 Februari 1876 Lr. C. 2e afd. verzoek ik UHEG. voortaan bij de uitreiking van nationaliteitsbewijzen de door den Hoogen Raad aangenomen uitlegging te volgen.

583 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 15 Februari 1893 A nr. 2, aan de burgemeesters; uitvoering der wet op het* NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1893 *nr.* 17).

Ik heb de eer aan U hierbij ter kennisneming te doen toekomen een bij mij ontvangen schrijven van den Minister

van Binnenlandsche Zaken van 13 dezer No. 287 B.B., waarbij zijn gevoegd voorschriften ter uitvoering van de wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268) op het Nederlanderschap en het Ingezetenschap, die op den 1en Juli van dit jaar in werking zal treden.

Het zal U daaruit blijken, dat de Minister van Justitie voornemens is op het voetspoor van artikel 11 dier wet, ook jaarlijks in de Staatscourant mededeeling te doen van de in die voorschriften bedoelde kennisgevingen, gedaan aan de Burgemeesters of hoofden der plaatselijke besturen en om die reden jaarlijks vóór 1 Februari van mij wenscht te ontvangen eenen staat, ingevuld volgens het model, gevoegd bij het hierbij medegedeeld schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Op grond daarvan noodig ik U uit, mij in staat te stellen aan het verlangen van den Minister te gemoet te komen door aan mij jaarlijks *vóór* 15 Januari daartoe de noodige gegevens te verschaffen, hetgeen naar mijne meening niet beter kan geschieden dan door toezending van eenen ingevulden staat, volgens het model door den Minister aangegeven in diens nevensgaand schrijven.

Mochten enz.

Tevens geef ik U in overweging *vóór* 1 Juli e. k., de ingezetenen uwer gemeente op de wijze, die U het meest geschikt voorkomt, in kennis te stellen met den inhoud der artikelen 6, 7 sub 5°, 8, 9 en 10 en de overgangsbepaling van voorschreven wet en jaarlijks die bekendmaking in de maand December te herhalen.

No. 287
Afdeeling B.B. *'s-Gravenhage* 13 *Februari* 1893.

Ik heb de eer U.H.E.G. te verzoeken nevensgaande voorschriften ter uitvoering van de wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268) op het Nederlanderschap en het Ingezetenschap ter kennisse te brengen van de Burgemeesters der gemeenten in uwe provincie.

Ten einde den Minister van Justitie in staat te stellen, ook van de voorschriften bedoelde verklaringen op het voetspoor van art. 11 dier wet mededeeling te doen in de Staatscourant, verzoek ik U mij jaarlijks vóór 1 Februari een staat te doen toekomen, ingevuld volgens nevensgaand model, en de Burgemeesters uit te noodigen jaarlijks U tijdig de daartoe noodige gegevens te verschaffen.

Bijlage

De kennisgevingen aan de Burgemeesters, bedoeld bij de artt. 6, 7 sub 5°, 8, 9 en 10 en bij de overgangsbepaling, 2e lid, der wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268) op het Nederlanderschap en het Ingezetenschap kunnen ter keuze van den belanghebbende geschieden:

1°. schriftelijk, of

2°. mondeling.

In het eerste geval wordt aan hem of haar, die de kennisgeving deed, een ontvangbewijs toegezonden.

In het tweede geval wordt van de kennisgeving eene gedagteekende verklaring opgemaakt, onderteekend door hem of haar, die de kennisgeving deed en door hem, aan wien zij werd gedaan.

Kan de belanghebbende niet schrijven of weigert deze de verklaring te onderteekenen, dan wordt daarvan in de verklaring melding gemaakt. Een bewijs van de gedane kennisgeving wordt aan den belanghebbende uitgereikt.

Van de kennisgevingen wordt aanteekening gedaan in een daartoe bestemd register, met aanduiding van den datum, waarop zij geschieden.

De schriftelijke kennisgevingen en de naar aanleiding van mondelinge kennisgevingen opgemaakte verklaringen worden ter gemeente-secretarie bewaard.

Gemeenten.	NAMEN EN VOORNAMEN van hen, die de kennisgeving deden.	Plaats en tijdstip der geboorte.	Beroep of betrekking	Woonplaats.	Ingevolge welke bepaling van de wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268) de kennisgeving geschiedde.					
					Art. 6.	Art. 7, 5°.	Art. 8.	Art. 9.	Art. 10.	Overgangsbepaling 2e lid.

584 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 17 *Juli* 1893 *A nr.* 14, *aan de gemeentebesturen;* WET TOT VOORZIENING IN HET INGEZETENSCHAP *voor toepassing der wet op de nationale militie* (*Prov. Bijbl.* 1893 *nr.* 63.)

Ter voldoening aan de eerste alinea van het hierbijgevoegd schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 29 Juni jl. No. 966 M. afd. M. S., heb ik de eer uwe aandacht te vestigen op de met 1 Juli jl. in werking getreden wet van 22 Juni jl. (Staatsblad No. 91), waarbij bepaald is dat, voor zoover voor de toepassing der wet betrekkelijk de nationale militie, ter aanwijzing wie ingezetene is of wie voor ingezetene wordt gehouden, de bepalingen gelden, voorkomende *in art.* 3, *eerste, tweede en derde zinsnede* der wet van 28 Juli 1850 (Staatsblad No. 44), gewijzigd bij de wet van 3 Mei 1851 (Staatsblad No. 46), die bepalingen daarvoor van kracht blijven.

Voornoemde wet van 22 Juni jl. strekt tot wettelijke voorziening met betrekking tot het *ingezetenschap in zake de nationale militie,* welke voorziening is noodig gebleken door het in werking treden, mede op 1 Juli jl., der wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268).

De vraag of iemand *Nederlander* is of *vreemdeling,* die op de toepassing der slotbepaling van art. 15 der militie van invloed is, moet, zooals in de tweede alinea van des Ministers schrijven wordt opgemerkt, in het vervolg worden beslist door genoemde wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268).

Deze wet, waarbij de tweede titel van het Burgerlijk Wetboek en de wet van 28 Juli 1850 (Staatsblad No. 44) worden afgeschaft, verklaart in de eerste zinsnede harer *overgangsbepaling* dat zij, die op het tijdstip van haar in werking treden den staat van Nederlander bezaten, Nederlanders zijn in den zin van deze wet, totdat zij het Nederlanderschap verliezen volgens deze wet.

Hierom onderscheidt de Minister in de derde alinea van

zijn schrijven een categorie van personen, vóór 1 Juli jl. vreemdelingen zijnde naar de wet van 28 Juli 1850, maar Nederlanders naar den tweeden titel van het Burgerlijk Wetboek, die vóór 1 Juli jl. op grond der slotbepaling van art. 15 der militiewet voor de nationale militie niet moesten worden ingeschreven, omdat de wet van 1850 te dien aanzien besliste, maar die, ten gevolge der overgangsbepaling in de wet van 1892, van af 1 Juli jl. als Nederlanders zijn aan te merken, omdat ook aan hen, die Nederlanders waren alleen volgens het Burgerlijk Wetboek, bij het in werking treden der wet van 1892 de hoedanigheid van Nederlander volgens deze wet wordt gegeven. Enz.

No. 966 M.
Afdeeling M. S. *'s-Gravenhage,* 29 *Juni* 1893.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken, de aandacht van Burgemeester en Wethouders der gemeenten in uwe provincie te vestigen op de met 1 Juli e. k. in werking tredende wet van 22 Juni jl. (Staatsblad No. 91), waarbij bepaald is dat, voor zoover voor de toepassing der wet betrekkelijk de Nationale Militie, ter aanwijzing wie ingezetene is of wie voor ingezetene wordt gehouden, de bepalingen gelden, voorkomende in art. 3, eerste, tweede en derde lid, der wet van 28 Juli 1850 (Staatsblad No. 44), gewijzigd bij de wet van 3 Mei 1851 (Staatsblad No. 46), die bepalingen daarvoor van kracht blijven.

Ten aanzien van de vraag, of iemand voor de toepassing der slotbepaling van art. 15 der wet betrekkelijk de Nationale Militie, vreemdeling is en welke vraag tot dusver hare oplossing moest vinden in de wet van 28 Juli 1850 (Staatsblad No. 44), zal te rekenen van 1 Juli e. k. de wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268), op het Nederlanderschap en het ingezetenschap moeten beslissen.

*) Mochten er onder de in 1873 of in 1874 geboren personen

(*) De volgende alinea is niet geschrapt, daar kennis ervan noodig kan wezen voor de beoordeeling van vroegere inschrijving voor de militie.

zijn, die wegens de *slot*bepaling van art. 15 der wet betrekkelijk de Nationale Militie niet voor de militie werden ingeschreven, omdat zij geen Nederlanders waren in den zin der voormelde wet van 28 Juli 1850, maar die, als Nederlanders volgens het Burgerlijk Wetboek, ingevolge den eersten volzin van het eerste lid der Overgangsbepaling van de bovenaangehaalde wet van 12 December 1892 bij het in werking treden dezer wet Nederlanders zijn in den zin dier wet, dan is — zoo zij ook overigens in de termen vallen van voor de militie te worden ingeschreven en, wat de in 1873 geborenen aangaat, voor zoover zij op 1 Juli e.k. niet het 21e levensjaar zullen zijn ingetreden — art. 20 der wet betrekkelijk de Nationale Militie op hen toepasselijk en zullen zij alsnog, c. q. met toepassing van art. 21 dier wet, voor de militie zijn in te schrijven.

Ook hierop zij de aandacht gevestigd.

585

Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 31 *Januari* 1894 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* ART. 7 DER WET OP HET NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1894 *nr.* 17).

No. 50[1].
Afdeeling B.B. *'s-Gravenhage,* 29 *Januari* 1894.

In verband met de bepaling van art. 7 sub No. 5, der wet van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268) op het Nederlanderschap en het Ingezetenschap, heb ik de eer U H.E.G. te verzoeken de gemeentebesturen in uwe provincie uit te noodigen om voortaan de naar het buitenland vertrekkende Nederlanders aan deze bepaling te herinneren bij het ontvangen der verklaring, bedoeld in art. 4 van het Koninklijk besluit van 27 Juli 1887 (Staatsblad No. 141).

586 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 5 April 1894 A nr. 1, aan de gemeentebesturen;* UITVOERING DER WET OP HET NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1894 *nr.* 31.)

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft bij schrijven van den 3en dezer No. 1371, aan mij te kennen gegeven, dat zijn ambtgenoot van Justitie het wenschelijk acht, bij de aankondiging der kennisgevingen naar aanleiding van de wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap van 12 December 1892 (Staatsblad No. 268) in de Staatscourant ook te vermelden de data, waarop de verklaringen zijn afgelegd.

Eveneens komt het den Minister van Justitie, naar aanleiding van hetgeen in enkele gemeenten heeft plaats gevonden, noodig voor aan de gemeentebesturen mede te deelen dat, wanneer bovenbedoelde verklaringen ingevolge artikel 7, 5° der wet worden gedaan door minderjarigen of gehuwde vrouwen, de ambtenaar tot wien zij gericht zijn, die verklaringen niet moet aannemen, maar de aandacht van de betrokken personen er op moet vestigen, dat aan hunne verklaring toch geen rechtsgevolg verbonden is, aangezien volgens de wet, minderjarigen en gehuwde vrouwen tot het afleggen van zoodanige verklaring rechtens onbevoegd zijn.

Onder mededeeling hiervan en met verwijzing naar mijne aanschrijving betreffende de uitvoering van voorschreven wet, opgenomen in het Provinciaal Bijblad No. 17 van het jaar 1893, heb ik de eer U uit te noodigen in het vervolg bij het opmaken van den daarbij aangegeven staat op het vorenstaande te letten en te zorgen, dat ingeval bovenbedoelde verklaringen worden gedaan door minderjarigen of gehuwde vrouwen, overeenkomstig het hierbij te kennen gegeven verlangen van den Minister zal worden gehandeld.

587 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 12 April 1900 A nr. 1, aan de burgemeesters;* NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1900 *nr.* 40).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt aan mij mede, dat, blijkens bericht van den Nederlandschen Consul te Ruhrort, nog steeds zeer vele Nederlandsche arbeiders in *Duitschland* werk gaan zoeken, zonder voorzien te zijn van een nationaliteitsbewijs, met het gevolg, dat hunne pogingen om werk te vinden veelal mislukken, zoodat zij spoedig armlastig worden. Onjuiste inlichtingen, door burgemeester of secretaris verstrekt, zouden dikwijls de oorzaak zijn van het gemis van bovenbedoeld bewijs.

Naar aanleiding hiervan heb ik de eer U uit te noodigen, arbeiders, die naar *Duitschland* wenschen te gaan, er op te wijzen of te doen wijzen, dat zij niet zonder nationaliteitsbewijs naar *Duitschland* behooren te vertrekken, vermits zij anders gevaar loopen geen werk te vinden en later als armlastig over de grenzen te worden gezet.

Gaarne zal ik zien dat bovendien door bekendmaking op de in uwe gemeente gebruikelijke wijze, alsmede door plaatsing van waarschuwingen in dag- of weekbladen, daaraan door U zooveel mogelijk bekendheid worde gegeven.

588 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 14 Juni 1900 A nr. 2, aan de burgemeesters;* NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1900 *nr.* 63).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij mede, dat de Duitsche gezant de aandacht gevestigd heeft op de omstandigheid, dat de legitimatiepapieren, waaronder ook nationaliteitsbewijzen, die hier te lande worden afgegeven aan naar Duitschland vertrekkende Nederlandsche arbeiders, soms onjuiste opgaven bevatten nopens den leeftijd der betrokken personen, waarvoor in voorkomende gevallen

blijkbaar alleen te rade is gegaan met de verklaringen van belanghebbenden zelven. Daardoor wordt het weren van misbruiken ten opzichte van den arbeid van Nederlandsche kinderen in de steenbakkerijen zeer bemoeilijkt.

Naar aanleiding hiervan heb ik de eer U te verzoeken te willen zorgen, dat bij de aanvraag verstrekte opgaven en inlichtingen geheel betrouwbaar zijn.

589 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 20 *October* 1906 *A nr.* 3, *aan de gemeentebesturen;* VERKLARINGEN NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 142).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij schrijven van 13 October 1906 No. 9008, Afdeeling B.B., mede, dat, naar het oordeel van Zijn Ambtgenoot van Justitie, de aanneming van kennisgevingen als bedoeld in art. 7, 5° der wet van 12 December 1892, Staatsblad No. 268, wanneer die door gehuwde vrouwen en minderjarigen of personen, die daarvoor worden gehouden, geschieden, niet mag worden geweigerd. Wel komt het den Minister van Justitie wenschelijk voor, dat bij het in ontvangst nemen van dergelijke kennisgevingen de belanghebbenden er op worden gewezen, dat ingevolge de bepalingen der voormelde wet, minderjarigen en gehuwde vrouwen geen rechtsgeldige kennisgeving kunnen doen.

Met de rechtsgevolgen van de gedane kennisgevingen hebben evenwel de autoriteiten aan wie zij geschieden, zich niet in te laten.

Met deze opvatting kan de Minister van Binnenlandsche Zaken zich vereenigen.

Onder opmerking, voor zooveel noodig, dat in den brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 3 April 1894 No. 1371, Afdeeling B.B., U medegedeeld bij schrijven van mijn Ambtsvoorganger van 5 April 1894 A No. 1 (Provinciaal Bijblad No. 31 van dat jaar), eene andere meening werd voorgestaan, heb ik de eer het bovenstaande te Uwer

kennis te brengen, met uitnoodiging voortaan dienovereenkomstig te handelen.

590 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *December* 1906 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen;* VERKLARINGEN NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 162).

Ten vervolge op mijne circulaire van 20 October 1906 A no. 3, opgenomen in het provinciaal-bijblad no. 142 van dit jaar, heb ik de eer, op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken, U voor zooveel noodig mede te deelen, dat blijkens diens bericht van den 10 dezer no. 11007, Afdeeling B. B. en mede naar het oordeel van zijn Ambtgenoot van Justitie, de kennisgevingen bedoeld in art. 7, 5° der wet van 12 December 1892 S. no. 268 ook moeten worden aangenomen, indien zij worden gedaan door personen, die reeds meer dan tien jaren sinds hunne meerderjarigheid in den vreemde verblijf houden.

591 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 22 *Januari* 1907 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters;* VESTIGINGSVERDRAG MET DUITSCHLAND EN NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 13).

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken, gedaan bij schrijven van 3 Januari 1907 No. 11844I. Afdeeling B.B., heb ik de eer U het navolgende mede te deelen.

„Het op 17 December 1904 tusschen Nederland en het „Duitsche Rijk gesloten vestigingsverdrag (Staatsblad No. 279 „van 1906) zal in verband met het in artikel 15 bepaalde „in werking treden op 29 Januari 1907.

„Van dien datum af zullen onderdanen van elk dier „partijen ingevolge artikel 1 om aanspraak te kunnen „maken op het recht om zich binnen het gebied der andere „partijen te vestigen of bij voortduring of tijdelijk aldaar

„te verblijven behoudens naleving van de daar geldende wetten „en verordeningen in het bezit moeten zijn van een geldig „paspoort of wel zullen krachtens de nota's dd. 29 October „1906, mede in gemeld Staatsblad geplaatst, de in Duitschland „gevestigde of verblijvende Nederlanders moeten zijn voor- „zien van een door den Commissaris der Koningin afge- „geven nationaliteitsbewijs en de in Nederland gevestigde „of verblijvende Duitschers van een door bevoegde Duitsche „autoriteiten afgegeven „Heimatschein," welk laatste stuk „evenals het nationaliteitsbewijs binnen de laatste vijf jaren „voor den dag van de vertooning moet zijn afgegeven of „voor vernieuwing afgeteekend en de handteekening van „den houder moet dragen. Niettemin kunnen in de gevallen, „vermeld in artikel 2 en 3, de personen bedoeld in artikel „6, 1e en 2e lid worden uitgezet naar het land der andere „partij, waar zij moeten worden overgenomen."

In verband met een en ander is het den Minister van Binnenlandsche Zaken raadzaam voorgekomen, de nationaliteitsbewijzen in te richten velgens het in afdruk hiernevens gevoegd model (Bijlaag 1). Dat nieuwe model zal door mij gevolgd worden voor op 29 Januari 1907 en later af te geven bewijzen.

Voorts deelt de Minister mij het navolgende mede:

„Het „voor vernieuwing afteekenen" voor vestiging of ver- „blijf in Duitschland geschiede — wanneer daartegen na aanvrage geen bezwaar blijkt te bestaan — door op het „nationaliteitsbewijs, hetzij dat is ingericht volgens het „nieuwe of volgens een vroeger model, eene verklaring te „plaatsen als volgt:

„De Commissaris der Koningin in de provincie . . . . . „verklaart, dat de persoon, te wiens (wier) name dit bewijs „werd afgegeven, nog Nederlander (Nederlandsche is."

„ . . . . den . . . . 190 . . "

„(*Onderteekening*)."

„Wegens de beteekenis, die aan het nationaliteitsbewijs „voor in Duitschland gevestigde of verblijvende Nederlan-

„ders is gegeven, acht ik het zeer gewenscht, dat de be-„handeling van aanvragen om afgifte of voor vernieuwing „afteekenen" van zoodanig bewijs onder welke behandeling „ook is te verstaan mededeeling aan den belanghebbende „van eventueele bezwaren of te vervullen voorwaarden, *steeds „ten spoedigste en op de meest doelmatige wijze* plaats hebbe."

Met het oog op dit laatste noodig ik U uit, de bij U ingekomen aanvragen om nationaliteitsbewijzen zoodra doenlijk aan mij op te zenden volgens na te noemen formulier of wèl, mochten er naar uwe meening bezwaren bestaan tegen de afgifte van zoodanig bewijs, deze ten spoedigste *aan mij* mede te deelen.

Duidelijkheidshalve wijs ik er U hier nog op, dat uit den brief van den Minister blijkt, dat het voor vernieuwing afteekenen van nationaliteitsbewijzen alleen plaats heeft voor vestiging of verblijf in Duitschland en dan alleen, wanneer daartegen na van uwentwege gedane aanvraag geen bedenking blijkt te bestaan.

Ik voeg hieraan nog toe, dat het voor vernieuwing afteekenen allééen *door mij* behoort te geschieden.

Wijders noodig ik U uit op doelmatige wijze (bij voorkeur ook door verstrekking van een gedrukte waarschuwing aan belanghebbenden) zooveel mogelijk bekend te maken, hetgeen is vermeld in de eerste twee leden van het schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken, in den aanvang dezer U medegedeeld, met bijvoeging van den inhoud van de artikelen 2, 3, 4 en 6, 1e en 2e lid van het vestigingsverdrag, welke bepalingen U hiernevens mede in afdruk worden medegedeeld (Bijlaag II), benevens eene gelijke herinnering aan het bepaalde in artikel 7 sub 5 der wet van 12 December 1892, Staatsblad No. 268, als die, welke op de nieuwe nationaliteitsbewijzen voorkomt.

Bij voormelde gedrukte waarschuwing gelieve U belanghebbenden tevens er op te wijzen, dat zij, bij eventueelen terugkeer uit Duitschland hier te lande, het eenmaal uitgereikte bewijs ordelijk behooren te bewaren, opdat, wanneer

zij zich binnen de vijf jaar na die uitreiking, opnieuw naar Duitschland mochten begeven, herhaalde afgifte van zoodanig bewijs, zooveel mogelijk worde voorkomen. Immers eenmaal uitgereikte bewijzen ten behoeve van personen, die in Duitschland verblijven, zijn, doordat zij voor vernieuwing kunnen worden afgeteekend, gedurende geruim tijdsverloop bruikbaar.

Met het oog op de nieuwe inrichting der nationaliteitsbewijzen is het mij eveneens noodig voorgekomen eene wijziging te brengen in het model voor de aanvragen daartoe, aangegeven bij dezerzijdsche aanschrijving van 8 April 1900 A No. 2, 2e Afdeeling, 1e bureau, opgenomen in het verbeterd provinciaal bijblad van dat jaar onder No. 39 en heb ik mitsdien de eer U te verzoeken uwe aanvragen om die bewijzen voortaan in te richten volgens het mede hierbijgevoegde formulier (Bijlaag III).

Ten slotte nog het navolgende waarop met betrekking tot de invulling dier aanvragen in het bijzonder is te letten.

Uit het door den Minister van Binnenlandsche Zaken vastgestelde nieuwe model voor nationaliteitsbewijzen blijkt, dat in zoodanig bewijs steeds de noodige opgaven moeten gedaan worden omtrent vrouw en kinderen. Dit is wenschelijk, omdat het bewijs dan ook voor vrouw en kinderen kan dienen, wanneer zulks hetzij door wijziging van aanvankelijke plannen van den aanvrager, hetzij om andere redenen noodig mocht wezen.

Uit een ter zake nader door mij met voornoemden Minister gevoerde briefwisseling is voorts gebleken, dat het bij hem geen bedenking ontmoet, dat in een noot op het nationaliteitsbewijs worde vermeld, wie door den houder naar het buitenland terstond worden medegenomen.

In verband met het vorenstaande gelieve U in het vervolg zorg te dragen, dat, wanneer de belanghebbende gehuwd is, de vragen 6, 7 en 8 van het door mij vastgestelde nieuwe formulier voor aanvragen om nationaliteitsbewijzen volledig beantwoord worden.

Model, vastgesteld door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij beschikking van 24 December 1906, No. 11844, afd. B.B.

Bijlage I.

NATIONALITEITSBEWIJS.

De Commissaris der Koningin in de Provincie ....

Gezien het verzoek van

Gelet op de ingewonnen ambtsberichten;

Verklaart dat

geboren te ...., den ....

$\frac{\text{Nederlander}}{\text{Nederlandsche}}$ is, en als zoodanig met $\frac{\text{zijne echtgenoote en zijne}}{\text{hare}}$ minderjarige kinderen hier te lande moet worden toegelaten.

Bij de afgifte van dit bewijs is

gehuwd met ....

geboren te ...., den .... $\frac{\text{vader}}{\text{moeder}}$

van de minderjarige kinderen: ....,

geboren te ...., den ....

Handteekening van $\frac{\textit{den houder.}}{\textit{de houdster.}}$

Gegeven te ....

den .... 19 .

HERINNERING.

Houder dezes moet binnen tien jaren na zijn vertrek naar het buitenland, indien hij aldaar zijne woonplaats gevestigd heeft, op straffe van verlies van het Nederlanderschap ingevolge art. 7, 5° der wet van 12 December 1892 (*Staatsblad* n°. 268) aan den burgemeester zijner laatste woonplaats in Nederland of aan den Nederlandschen Gezant of aan een Nederlandschen consulairen ambtenaar in het land, waar hij woont, kennis geven, dat hij Nederlander wenscht te blijven.

Deze kennisgeving moet bij een voortgezet verblijf in het buitenland telkens binnen tien jaren opnieuw worden gedaan.

Voor vestiging of verblijf in Duitschland geldt dit bewijs slechts vijf jaren na de dagteekening ervan of van de laatste daarop voorkomende vernieuwing van de verklaring, dat de houder Nederlander of Nederlandsche is. (Art. 1, vestigingsverdrag en nota's (*Staatsblad* n°. 279 van 1906.)

Ter bespoediging van de afgifte van een nationaliteitsbewijs is het bevorderlijk, dat de aanvrage daartoe rechtstreeks worde gezonden aan den burgemeester van de gemeente in Nederland, waar de belanghebbende woont of het laatst heeft gewoond dan wel (zoo hij nimmer hier te lande woonde) waar zijne ouders het laatst hebben gewoond. Bij de aanvrage is opgave te doen van naam, voornamen, plaats en tijdstip der geboorte van den belanghebbende en van diens ouders, eventueel ook van zijne echtgenoote en van zijne minderjarige kinderen,

alsmede van het tijdstip, waarop vorenbedoelde laatste woonplaats in Nederland werd verlaten. Door genaturaliseerden en hunne kinderen ware bovendien melding te maken van het jaar en het nummer van het *Staatsblad*, waarin de op hen betrekking hebbende naturalisatiewet is geplaatst.

Hij, die onvermogend is om de kosten van een nationaliteitsbewijs te betalen, dient daarvan te doen blijken door overlegging van een bewijs van onvermogen, af te geven door den burgemeester zijner woonplaats in Nederland of door den Nederlandschen Consul, die in of het meest nabij zijne buitenlandsche woonplaats is gevestigd.

Staatsblad No. 279. *Bijlage II.*

Artikel 2.

Door de bepalingen van artikel 1 wordt geene inbreuk gemaakt op het recht van elke der beide contracteerende Partijen om onderdanen van de andere Partij de vestiging of het verblijf te ontzeggen, hetzij op grond van een rechterlijk gewijsde, hetzij ter handhaving van de publieke rust of van de veiligheid van den Staat, hetzij omdat de belangen der openbare gezondheid of zedelijkheid het vereischen, of omdat de personen geene voldoende middelen van bestaan hebben of door werkzaamheid kunnen verkrijgen.

Artikel 3.

Elke der beide contracteerende Partijen behoudt zich voor, de onderdanen van de andere Partij, die vroeger tot haar staatsverband hebben behoord en vóór de vervulling hunner militaire verplichtingen dit staatsverband verloren hebben, de vestiging of het verblijf te ontzeggen. Evenwel zal van de uitzetting worden afgezien, wanneer bij het onderzoek der omstandigheden blijkt, dat de verandering van nationaliteit te goeder trouw is geschied en niet ter ontduiking van de militaire verplichtingen.

Eveneens behoudt elke der beide Partijen zich voor, de vestiging of het verblijf te ontzeggen aan die onderdanen der andere Partij, die in hun vaderland in gebreke zijn gebleven hunne militaire verplichtingen te vervullen.

Artikel 4.

De onderdanen van elke der beide contracteerende Partijen, die zich binnen het gebied der andere Partij hebben gevestigd of aldaar verblijven, kunnen in het andere land niet aan persoonlijken dienst in het leger, bij de marine, bij de landweer of den landstorm of in eenig ander, op militaire wijze georganiseerd korps, noch aan eenige daarvoor in de plaats tredende geldelijke verplichting onderworpen worden.

Artikel 6, 1e en 2e lid.

De onderdanen van elke der beide contracteerende Partijen, die zich binnen het gebied der andere Partij hebben gevestigd, of aldaar verblijven, en krachtens de artikelen 2 en 3 worden uitgezet, zullen met hun gezin, op verlangen der Partij die hen wil uitzetten, ten allen tijde weder in hun vaderland worden overgenomen.

Hetzelfde geldt voor vroegere onderdanen van elke der beide Partijen, zoolang zij niet de nationaliteit van de andere Partij of van een derden Staat verworven hebben.

Bijlage III.

Zie voor het model der aanvraag hierachter nummer 598 der verzameling (Prov. Bijbl. 1912 nr. 163).

592 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 1 *Februari* 1907 *A nr.* 13, *aan de burgemeesters ;* VESTIGINGSVERDRAG MET DUITSCHLAND EN NATIONALITEITSBEWIJZEN.

Ten vervolge op mijne aanschrijving van 22 Januari 1907 A No. 9, 2e afdeeling 3e, bureau heb ik de eer U hiernevens in afdruk mededeeling te doen van een nader door mij ontvangen schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken d.d. 26 Januari 1907 No. 779 Afdeeling B.B.

In verband met den inhoud van dat schrijven en onder mededeeling, dat in deze provincie hetzelfde bedrag aan leges wordt geheven zoowel wegens afgifte van een nieuw nationaliteitsbewijs als wegens het voor vernieuwing afteekenen daarvan, noodig ik U uit, U te dezer zake naar het onderstaande te gedragen.

Wanneer bij U aanvragen inkomen om nationaliteitsbewijzen, door mij *vóór* 29 *Januari* 1907 afgegeven, voor vernieuwing te doen afteekenen, onverschillig of de belanghebbende al dan niet onvermogend is, om de kosten voor zegel en leges te betalen, zoo behoeft dat bewijs niet aan mij te worden doorgezonden, doch is het voldoende, aan mij een gewone aanvraag te doen toekomen, ingericht naar het model, U medegedeeld bij mijne hiervoren genoemde aanschrijving.

Nogmaals vestig ik hierbij uwe aandacht op *nauwkeurige* beantwoording der vragen 6, 7 en 8 dier aanvraag voor het geval de belanghebbende gehuwd is, ook al gaan vrouw en kinderen niet of niet terstond mede naar het buitenland.

No. 779.
Afdeeling B.B. *'s Gravenhage,* 26 Januari 1907,

—

Volgens bij den Minister van Financiën ingewonnen inlichting moet het voor vernieuwing afteekenen van een nationaliteitsbewijs als afgifte van een nieuw bewijs worden aangemerkt en is daarom de verklaring tot vernieuwing

opnieuw aan zegelrecht onderworpen behoudens het geval van onvermogen.

In de provinciën, waar geen leges dan wel hetzelfde bedrag aan leges wegens afgifte van zoodanig bewijs en wegens het voor vernieuwing afteekenen daarvan geheven wordt, ware in verband met het voormelde aan hen, die een nationaliteitsbewijs, dat van het nieuwe model afwijkt, inzenden om het voor vernieuwing te doen afteekenen, in stede daarvan een bewijs volgens nieuw model te verstrekken, wijl zulks dan toch geen meerdere kosten veroorzaakt voor de belanghebbenden. Om dezelfde reden ware aan hen, die onvermogend zijn om zegel en leges te betalen, in alle provinciën een bewijs volgens het nieuwe model te verstrekken in stede van een oud model voor vernieuwing af te teekenen.

Ik heb de eer UHEG. te verzoeken overeenkomstig het voormelde te handelen.

593 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 8 *October* 1908 *A nr.* 1 *aan de burgemeesters;* NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 121).

De Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek verzoekt mij bij brief van 24 September 1908 I no. 251, afdeeling voor Arbeidsstatistiek, in het vervolg, te beginnen met het komende jaar, aan hem *maandelijks* een opgaaf te verstrekken van de in de afgeloopen maand door mij uitgereikte nationaliteitsbewijzen.

Daarbij zou hij het zeer op prijs stellen tevens te mogen vernemen, welke omstandigheden, voorvallen, toestanden enz. naar mijne meening als oorzaken van eventueele *daling* of *stijging* van het getal der nationaliteitsbewijzen kunnen worden aangemerkt.

Een en ander wordt door voormelden Directeur gevraagd ter opneming in het Maandschrift van zijn Bureau, dat op het einde van elke maand het licht ziet.

Ten einde aan vorenstaand verzoek te kunnen voldoen, is het mij wenschelijk voorgekomen, aan het model der aanvrage voor een nationaliteitsbewijs, U medegedeeld bij no. 13 van het provinciaal bijblad van 1907, alsnog eene rubriek toe te voegen, luidende als volgt:

Rubriek 10:

„*Nauwkeurige* vermelding der redenen van vertrek naar het buitenland".

Het aldus aangevulde model behoort door U te beginnen met *einde* der maand *December* 1908 te worden gebezigd.

Aangezien uit het antwoord op de aan het model nieuw toegevoegde rubriek door mij niet kunnen worden beoordeeld de reden van eventueele *daling* der uitgereikte bewijzen, zoo gelieve U mij tevens, wanneer aan het einde der maand mocht blijken, dat het aantal aangevraagde nationaliteitsbewijzen in vergelijking met de daaraan voorafgaande maand, aanmerkelijk mocht zijn *gedaald*, *vóór den 3en* der daaropvolgende maand de redenen daarvan te doen kennen.

594 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 31 *October* 1910 *A nr.* 15, *aan de burgemeesters; herkrijging* NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 133).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij brief van 27 October 1910, Nr. 6935, afdeeling B.B. mede, dat volgens bericht van een Nederlandsch Consul in Duitschland, verschillende burgemeesters geweigerd zouden hebben, een bewijs van Nederlanderschap bij de Commissarissen der Koningin aan te vragen, omdat de betrokkene zijn Nederlanderschap ingevolge artikel 7 sub 5° der wet van 12 December 1892, Staatsblad Nr. 268 verloren had, terwijl deze zijn nationaliteit toch ingevolge de overgangsbepaling der wet van 15 Juli 1910, Staatsblad Nr. 216 herkreeg.

Ingevolge het eenige artikel der laatstgenoemde wet in

verband met hare overgangsbepaling moet alléén de Nederlander, die *buiten* het Rijk en zijne koloniën of bezittingen in andere werelddeelen is geboren, voor hij als meerderjarige in den zin der Nederlandsche wet tien achtereenvolgende jaren zijne woonplaats in het buitenland heeft gehad, op straffe van verlies van het Nederlanderschap, aan den burgemeester zijner laatste woonplaats in Nederland, of aan den Nederlandschen Gezant, of aan een Nederlandschen Consulairen ambtenaar in het land, waar hij woont, kennis geven, dat hij Nederlander wenscht te blijven.

Voorts moge ik nog uwe aandacht vestigen op de 2e en 3e alinea der overgangsbepaling van meergenoemde wet.

Namens den Minister van Binnenlandsche Zaken noodig ik U wijders uit, alsnog *spoedig* een nationaliteitsbewijs bij mij aan te vragen, wanneer zulks ten onrechte mocht zijn nagelaten.

595 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 3 *Januari* 1911 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters;* MISBRUIK NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 1).

Herhaaldelijk komt het voor, zooals bekend mag heeten, dat personen, aan wie een nationaliteitsbewijs is uitgereikt, zich reeds na verloop van slechts enkele maanden en dikwijls nog binnen korter tijd opnieuw aanmelden met verzoek een nieuw bewijs te mogen ontvangen, aangezien het laatstelijk afgegevene om welke reden dan ook in het ongereede was geraakt.

Naar mij reeds meermalen is ter oore gekomen, schijnt in het buitenland in meer of mindere mate handel te worden gedreven in deze bewijzen, die dan plegen te worden verkocht aan personen zonder papieren.

Dat zich inderdaad met deze stukken misbruiken voordoen, is mij nog onlangs gebleken, toen mij door een Consul

der Nederlanden in het buitenland een nationaliteitsbewijs werd teruggezonden, waarin de oorspronkelijk door mij vermelde naam was geradeerd en daarna door een anderen naam vervangen. Hoe dat bewijs in andere handen was overgegaan, is door mij niet kunnen worden nagegaan, doch het is niet onwaarschijnlijk, dat in casu winstbejag de drijfveer is geweest.

Het spreekt van zelf, dat aan deze ongewenschte praktijken zooveel mogelijk paal en perk moet worden gesteld. Het is daarom, dat door mij in overleg met den Minister van Binnenlandsche zaken voorloopige maatregelen zijn getroffen, ten einde deze misbruiken zooveel mogelijk te keeren.

Tot dat einde noodig ik U uit, wel te willen bevorderen, dat in het vervolg bij de afgifte van een nationaliteitsbewijs de houder op de daarvoor bestemde plaats zijne handteekening stelle in tegenwoordigheid van U of van een ambtenaar ter secretarie. Deze maatregel is natuurlijk alleen van toepassing, indien de houder nog binnen uwe gemeente vertoeft.

Maar is dit dan ook het geval, zoo gelieve U aan een nauwkeurige uitvoering van dezen maatregel streng de hand te houden. Door mij zal op gelijke wijze worden gehandeld, wanneer belanghebbenden zich ter provinciale griffie vervoegen ter bekoming van zoodanig bewijs.

Mocht mij dan blijken, dat de bewijzen door derden worden afgehaald, zoo zal het stuk door mij niet worden afgegeven maar aan den burgemeester der betrokken gemeente worden opgezonden, opdat zoo mogelijk alsnog aan voormelden maatregel uitvoering kunne worden geschonken.

Op de tweede plaats noodig ik U uit, zoo binnen een kort tijdsbestek opnieuw door eenzelfden persoon een nationaliteitsbewijs wordt gevraagd of wanneer om eenige reden misbruik gevreesd of vermoed wordt, mij hiermede bij uwe aanvraag in kennis te stellen onder opgaaf in het laatste geval van de woonplaats van den houder in het

buitenland. De Minister van Buitenlandsche Zaken kan dan door mij van een en ander worden onderricht. Ten einde dezen maatregel in de practijk gemakkelijker uitvoerbaar te maken, zal door mij op de uit te reiken bewijzen zooveel doenlijk worden vermeld, of aan den houder reeds vroeger zoodanig bewijs is afgegeven en zoo zoo ja, wanneer hem dit laatstelijk is verstrekt.

Tot dat einde wordt door mij het formulier *) voor de aan mij in te dienen aanvragen om meergenoemde bewijzen met twee nieuwe rubrieken aangevuld. Enz.

596 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 24 *Mei* 1911 *A nr.* 68, *aan de burgemeesters;* ZEGELEN VAN NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 58).

Reeds meermalen zijn bij mij klachten ingekomen over de wijze, waarop in de verschillende gemeenten in deze provincie beoordeeld wordt de vraag, of voor personen, die zich naar het buitenland wenschen te begeven, een gezegeld dan wel een ongezegeld nationaliteitsbewijs moet worden aangevraagd. Het komt niet zelden voor, dat personen, voorzien van een gezegeld bewijs, bij aankomst in den vreemde ervaren, dat kameraden, ofschoon even goed in staat tot betaling der verschuldigde kosten, in eene andere gemeente een ongezegeld bewijs hebben bekomen.

Ik heb gemeend deze voor belanghebbenden hoogst onbillijke praktijken onder uwe aandacht te moeten brengen met verzoek, in het vervolg als regel — zooals ook aan den voet der door mij vastgestelde model-aanvrage staat vermeld — een gezegeld nationaliteitsbewijs aan te vragen en hiervan alléén bij bepaald gebleken onvermogen af te wijken.

*) Zie hierachter nr. 598.

597 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 4 *Juli* 1911 *A nr.* 6, *aan de burgemeesters; kennisgevingen* NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 77).

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken, heb ik de eer het volgende onder uwe aandacht te brengen.

Tengevolge van de wet van 15 Juli 1910 (Staatsblad nr. 216) is de verplichting tot het doen van een kennisgeving, als bedoeld in art. 7 sub 5, der wet op het Nederlanderschap en het ingezetenschap, vervallen voor hen, die die in het Rijk en zijne koloniën of bezittingen in andere werelddeelen zijn geboren.

De aanneming van dergelijke kennisgevingen zoude in het vervolg onder opgave van redenen kunnen worden geweigerd, mits de autoriteit aan wie kennis wordt gegeven, zich door eigen onderzoek of uit de overgelegde stukken (b.v. geboorteakte) met zekerheid heeft overtuigd, dat de aangever inderdaad in het Rijk of in zijne koloniën of bezittingen in andere werelddeelen is geboren. Hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat het voorkomt, dat personen van geringe ontwikkeling niet steeds met zekerheid de plaats hunner geboorte kunnen opgeven of dienaangaande in dwaling verkeeren.

598 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 30 *November* 1912 *A nr.* 15, *aan de burgemeesters;* NATIONALITEITSBEWIJZEN (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 163).

De Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's Gravenhage noodigt mij uit, hem in het vervolg maandelijks eene opgaaf te verstrekken van het getal afgegeven nationaliteitsbewijzen, zoomede van nadere bijzonderheden omtrent den economischen toestand der belanghebbenden.

In verband daarmee heeft genoemde Directeur een

formulier te mijner kennis gebracht bevattende de noodige aanwijzingen, waarnaar de gewenschte opgaven zouden kunnen worden verstrekt.

Ten einde de daarin voorkomende vragen te kunnen beantwoorden, is het mij noodig voorgekomen, een geheel nieuw model vast te stellen voor de aan mij in te dienen aanvragen om nationaliteitsbewijzen.

Ik heb de eer U beleefd uit te noodigen, wel uwe gewaardeerde medewerking te willen verleenen tot nauwkeurige beantwoording der verschillende op de nieuwe aanvragen voorkomende vragen. Enz.

AANVRAAG OM EEN NATIONALITEITSBEWIJS.

Model vastgesteld door den Commissaris der Koningin in de provincie Noordbrabant bij beschikking van 30 November 1912 A Nr. 15, IVe afdeeling (Prov. Bijbl Nr. 163).

Aan
den Heer Commissaris der Koningin
in de provincie
NOORDBRABANT.

.............................., *den* .... 191 .

Ik heb de eer UHoogEdelgestrenge beleefd te verzoeken aan mij te willen doen toezenden een nationaliteitsbewijs ten behoeve van de(n) aan den voet dezes vermelde(n) persoon.

De verschuldigde kosten, uitmakende f 1 35, zullen na ontvangst van het bewijs, per omgaande door mij worden overgemaakt. (1)

Belanghebbende is niet in staat tot betaling der zegel- en legeskosten van eventuëel af te geven nationaliteitsbewijs. (1)

De Burgemeester van ....

(1) Door te halen, wat niet van toepassing is. Bij aanvrage van een gezegeld bewijs waren vooraf de kosten van zegel, leges en porto s van belanghebbende in ontvangst te nemen.

VOORNAMEN.	NAAM.	Geboorteplaats.	Dag, maand en jaar der geboorte.	Is de belanghebbende reeds buitenslands werkzaam of woonachtig? *a.* Zoo ja waar? *b* Zoo neen, naar welk land en naar welke plaats hij (zij) zich begeeft?	Indien de belanghebbende reeds buitenslands werkzaam of woonachtig is, op te geven: *a.* of reeds vroeger een nationaliteitsbewijs is afgegeven en zoo ja wanneer dit laatstelijk is verstrekt. *b.* om welke redenen bij bevestigende beantwoording van vraag *a*, thans een nieuw bewijs wordt aangevraagd.	Indien de belanghebbende niet reeds buitenslands werkzaam of woonachtig is, op te geven: *a.* of een nationaliteitsbewijs verlangd wordt voor iemand, die vóór het vertrek naar het buitenland al dan niet zonder werk was; *b* welke redenen belanghebbende er toe hebben geleid om zich naar het buitenland te begeven (b.v. hier te lande heerschende werkeloosheid, hoogere loonen in het buitenland, vakopleiding, positieverbetering, vestiging bij familie enz, ; *c* of de belanghebbende de verzekering had in het buitenland werk te zullen krijgen en in welk bedrijf hij (zij) zal werkzaam zijn.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.

Woonplaats of laatste woonplaats in Nederland.	Beroep of bedrijf, dat hier te lande wordt uitgeoefend of het laatst in Nederland is uitgeoefend door belanghebbende.	Of belanghebbende Nederlander is door geboorte, huwelijk of naturalisatie, en op grond van welke wetsbepaling.	Gehuwd, ongehuwd **of** weduwnaar (weduwe), (voor getrouwde vrouwen (weduwen) te vermelden of haar (overleden) man (dezen met name te noemen) Nederlander is (**was**) en bij niet-overlijden waarom het bewijs niet ten name van haar man wordt aangevraagd.	Naam en voornamen van de vrouw en van de **minderjarige** kinderen, geboorteplaats van vrouw en kinderen en dag, maand en jaar hunner geboorte. (*)	BIJZONDERE OPMERKINGEN.
8.	9.	10.	11	12.	13

(*) Voor de **meerderjarige** kinderen behoort bij vertrek naar het buitenland eene afzonderlijke aanvraag om een nationaliteitsbewijs te worden ingezonden.

599 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 6 Augustus 1913 A nr. 26, aan de burgemeesters;* BEWIJZEN VAN NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 99).

Ik heb de eer te uwer kennis te brengen een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 30 Juli 1913, nr. 4143, afd. B.B, waarbij, in verband met de wet van 15 Juli 1910 (Staatsblad nr. 216) tot wijziging van artikel 7 sub 5º der wet op het Nederlanderschap, wijziging wordt gebracht in de „Herinnering" op de bewijzen van Nederlanderschap en voorts, naar aanleiding van klachten over misbruik van bedoelde bewijzen door niet-gerechtigden wordt bepaald, dat in die bewijzen, voor zoover ze Nederlanders, in Duitschland verblijvende, gelden, voortaan het signalement van den houder of de houdster behoort te worden opgenomen.

Onder uitnoodiging om de ter zake van het verkrijgen en het onderteekenen van bedoeld signalement, voorzooveel u aangaat, bij voormeld schrijven gegeven voorschriften nauwkeurig op te volgen, heb ik de eer u te verzoeken op het aanvraag-formulier, vastgesteld bij mijne circulaire van 30 November 1912 (Provinciaal bijblad 1912, nr. 163) het signalement te plaatsen in rubriek 13 en wel in den vorm, zooals dit op het hierachter mede opgenomen, door den Minister van Binnenlandsche Zaken voor de bewijzen van Nederlanderschap vastgesteld gewijzigd model, voorkomt.

Nr. 4143.
Afdeeling B.B. 's Gravenhage, 30 Juli 1913.

—

In verband met de wet van 15 Juli 1910 (Staatsblad no. 216), tot wijziging van art. 7, sub 5º. der wet op het Nederlanderschap, behoeft de „Herinnering" op de bewijzen van Nederlanderschap wijziging, voor zooveel betreft de kennisgeving tot behoud van het Nederlanderschap en den geldig heidsduur voor verblijf in Duitschland. De mededeelingen

betreffende deze twee punten kunnen vervallen voor de Nederlanders, die hier te lande of in 's Rijks koloniën of bezittingen geboren zijn, wijl zij hun bewijs niet meer behoeven te doen hernieuwen.

Uit het voormelde volgt de *noodzakelijkheid om plaats en dagteekening der geboorte* behoorlijk op het bewijs *in te vullen.*

Voorts is het naar aanleiding van klachten, over misbruik van bedoelde bewijzen door niet-gerechtigden raadzaam voorgekomen, dat in die bewijzen voor zoover ze Nederlanders in Duitschland verblijvende, gelden, een *signalement* worde opgenomen.

Indien het bewijs door den belanghebbende persoonlijk wordt aangevraagd ter provinciale griffie of ter gemeentesecretarie hier te lande of wel bij een Nederlandsch Consulair ambtenaar in Duitschland, ware door den ambtenaar, met de behandeling van de aanvrage belast, te zorgen voor de invulling van het signalement en voor onderteekening door den belanghebbende in zijne tegenwoordigheid.

Verschijnt de belanghebbende niet in persoon, dan ware, zoo hij hier te lande vertoeft, persoonlijke aanmelding te zijner keuze ter griffie of ter secretarie te verzoeken. Vertoeft hij in Duitschland, dan ware door den Nederlandschen Consulairen ambtenaar te verzoeken, ter keuze van den belanghebbende, persoonlijke aanmelding bij het consulaat of wel verschijning voor een door de Duitsche autoriteiten aan te wijzen ambtenaar, gevestigd in de verblijfplaats van den belanghebbende.

De aanvragen, voorzien van signalement en van de onderteekening, door den belanghebbende gesteld in tegenwoordigheid van een ambtenaar ter secretarie, op het consulaat of door de Duitsche autoriteiten aangewezen, worden door den burgemeester, resp. den Nederlandschen Consulairen ambtenaar, opgezonden aan den Commissaris der Koningin.

Ter provinciale griffie ware — tenzij de belanghebbende daar zelf verschijnt — zijne handteekening uit te knippen en op het uit te reiken bewijs van Nederlanderschap te

plakken, met waarmerking door een stempel met het provinciale wapen, deels op, deels naast de uitgeknipte handteekening afgedrukt.

De Nederlanders, in Duitschland verblijvende, die reeds een bewijs van Nederlanderschap bezitten, zullen thans een nieuw bewijs hebben aan te vragen, terwille van signalement en onderteekening of hebben te zorgen, dat hun bewijs voorzien worde van signalement en onderteekening. Mede ter bevordering van deze vernieuwing is de tusschenkomst der Duitsche Regeering ingeroepen, teneinde bij ontstentenis van signalement of handteekening den belanghebbende te verwijzen, hetzij naar een van Duitsche zijde aangewezen ambtenaar, hetzij naar den Nederlandschen Consulairen ambtenaar ter plaatse.

Ter voorkoming van misbruik zoude het mede aanbeveling verdienen voor de bewijzen deugdelijk papier te gebruiken, waarin moeilijk is te radeeren. Enz.

Model, vastgesteld door den Minister van Binnenlandsche zaken bij circulaire van 31 Juli 1913, nr 4143, afdeeling B.B

Zorgvuldig te bewaren.

BEWIJS VAN NEDERLANDERSCHAP.

De Commissaris der Koningin in de provincie ....
verklaart, dat volgens ingewonnen ambtsberichten

geboren te ...., den ....

Nederlander / Nederlandsche is en als zoodanig met zijne echtgenoote en zijne / hare minderjarige kinderen hier te lande moet worden toegelaten.

Bij de afgifte van dit bewijs is

gehuwd met ....

geboren te ...., den ...., vader

.... moeder,

van de minderjarige kinderen:

........................., geboren te .... den ....

Gegeven te ....

den .... 19............

Dit alleen te vermelden, zoo de betrokkene in den vreemde is geboren.

GELDIG VIJF JAAR na dagteekening dezes voor verblijf in Duitschland.

SIGNALEMENT
van den houder (de houdster) voor
verblijf in Duitschland.

Indien signalement en handteekening ontbreken, vervoege men zich bij verblijf in Duitschland persoonlijk bij den Nederlandschen Consul of bij de Duitsche overheid van zijne woonplaats.

Ouderdom .... jaren.
Lengte .... meter.
Voorhoofd
Haar
Wenkbrauwen
Baard
Knevel
Oogen
Neus
Mond
Kin
Aangezicht
Kleur
Bijzondere teekenen

Handteekening
van den houder (de houdster)

HERINNERING.

Dit alleen te vermelden, zoo de betrokkene in den vreemde is geboren.

Op straffe van verlies van het Nederlanderschap moet de Nederlander, die buiten Nederland en zijne koloniën of bezittingen in andere werelddeelen is geboren, vóór hij als meerderjarige in den zin der Nederlandsche wet *tien achtereenvolgende jaren* zijne woonplaats in het buitenland heeft gehad,

aan den burgemeester zijner laatste woonplaats in Nederland of aan den Nederlandschen Gezant of aan een Nederlandschen consulairen ambtenaar in het land, waar hij woont, kennis geven, dat hij Nederlander wenscht te blijven,

en deze *kennisgeving* bij een voortgezet verblijf in het buitenland *telkens binnen tien jaren opnieuw doen* (Wet van 15 Juli 1910, Staatsblad nr. 216).

Vernieuwing (verlenging) van het bewijs is *voor vestiging of verblijf in Duitschland* noodig voor hem, die buiten Nederland en zijne koloniën of bezittingen is geboren en moet geschieden *binnen vijf jaar* na de dagteekening van het bewijs of van de laatstelijk daarop gestelde vernieuwing. (Nota's Staatsblad nr. 279 van 1906 en Staatscourant nr. 175 van 1912).

Ter bespoediging van de afgifte van een nationaliteitsbewijs is het bevorderlijk, dat de *aanvrage* daartoe *rechtstreeks* worde gericht *aan den burgemeester* van de gemeente in Nederland, waar de belanghebbende woont of het laatst heeft gewoond, dan wel (zoo hij nimmer hier te lande woonde), waar zijne ouders het laatst hebben gewoond.

Bij de aanvrage is *opgave te doen* van naam, voornamen, plaats en tijdstip der geboorte van den belanghebbende en van diens ouders, eventueel ook van zijne echtgenoote en van zijne minderjarige kinderen, alsmede van het tijdstip, waarop vorenbedoelde laatste woonplaats in Nederland werd verlaten. Door genaturaliseerden en hunne kinderen ware bovendien melding te maken van

het jaar en het nummer van het Staatsblad, waarin de op hen betrekking hebbende naturalisatiewet is geplaatst.

Indien de in Duitschland verblijvende Nederlander verzuimt zelf voor de aanvrage of verniewing van zijn nationaliteitsbewijs te zorgen, zal de Nederlandsche Consul, binnen wiens ressort hij verblijf houdt, daarvoor op kosten van den belanghebbende zorg dragen.

Hij, die onvermogend is om de kosten van een nationaliteitsbewijs te betalen, dient daarvan te doen blijken door overlegging van een *bewijs van onvermogen*, af te geven door den burgemeester zijner woonplaats in Nederland of door den Nederlandschen Consul, die in of het meest nabij zijne buitenlandsche woonplaats is gevestigd.

600 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 26 Januari 1914 A nr. 1, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over aanvragen van* BEWIJZEN VAN NEDERLANDERSCHAP (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 11).

No. 239.
Afdeeling B.B. 's Gravenhage, 17 Januari 1914.

Te mijner kennis is gebracht, dat sommige burgemeesters bezwaar maken om aanvragen om een bewijs van Nederlanderschap, hun door een Nederlandsch consulair ambtenaar in Duitschland toegezonden, te behandelen en door te zenden aan den Commissaris der Koningin. Dat bezwaar is gegrond op het zesde lid der circulaire van mijn Departement d.d. 30 Juli j.l. no. 4143, afdeeling B.B., volgens welke bepaling de consulaire ambtenaren bedoelde aanvragen rechtstreeks aan de Commissarissen der Koningin behooren te zenden.

Intusschen zal ik het ten zeerste op prijs stellen, indien de burgemeesters ter vermijding van vertraging de aanvragen, welke zij van consulaire ambtenaren ontvangen, evenals de anderen terstond behandelen en doorzenden aan U.H.E.G.

Ik heb de eer U.H.E.G. te verzoeken daartoe eene uitnoodiging tot de burgemeesters in uwe provincie te richten.

601 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 27 *April* 1914 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters; aanvragen* BEWIJZEN VAN NEDERLANDERSCHAP *door consulaire ambtenaren* (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 57).

Naar aanleiding van eene klacht over het in rekening brengen van zegelkosten voor eene aanvraag als navermeld, heeft de Minister van Buitenlandsche Zaken in verband met het ingewonnen advies van den Minister van Financiën, een nieuw model vastgesteld voor de aanvragen voor een bewijs van Nederlanderschap, welke door Nederlandsche consulaire ambtenaren aan de burgemeesters worden gezonden ten behoeve van in Duitschland verblijvende personen. Dat formulier bevat uitvoeriger gegevens, terwijl daarop de plaats voor de handteekening van den belanghebbende door eene perforatielijn is afgescheiden van het overig deel. Daardoor is verzekerd, dat voor die aanvragen geen zegelrecht verschuldigd is, en kan bovendien de handteekening gemakkelijk ter provinciale griffie worden afgescheiden om op het bewijs van Nederlanderschap te worden geplakt.

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken en onder verwijzing naar mijne aanschrijving d.d. 26 Januari 1914 A. nr. 1, opgenomen in nr. 11 van het provinciaal bijblad dezes jaars, heb ik de eer U hiermede in kennis te stellen.

Zie ook; *Naturalisatie.*

ONDERWIJS, HOOGER EN MIDDELBAAR.

Algemeene zaken.

602 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 30 *Juni* 1865 *G nr.* 122, *aan de gemeentebesturen; model* GETUIGSCHRIFT EINDEXAMEN BURGERSCHOLEN (*Prov. Bijbl.* 1865 *nr.* 71).

We hebben de eer aan U te doen toekomen een ingevolge art. 66 der wet op het middelbaar onderwijs door den Minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld model voor het getuigschrift van het bij art. 56 der genoemde wet bedoeld eind-examen der burgerscholen.

De besturen der gemeenten waar burgerscholen, zoowel dag- als avondscholen, reeds zijn tot stand gebragt of waar er krachtens art. 14 der wet later worden opgerigt, gelieven voormeld model aan de plaatselijke commissie van toezigt op de burgerschool mede te deelen.

GETUIGSCHRIFT.

De Commissie van examen te (1) , volgens art. 56 der Wet tot regeling van het middelbaar onderwijs belast met het afnemen van *het eind-examen voor de burgerscholen,* heeft in hare zitting van den geëxamineerd

geboren te , den , in de (2)

en hem dit getuigschrift wegens voldoend afleggen van gemeld examen uitgereikt.

den

Namens de Commissie.

Voorzitter.

Secretaris.

(1) Invullen de naam der gemeente.

(2) Invullen de vakken, aan de school onderwezen, en waarover krachtens art. 56, 2e lid, het examen zich heeft uitgestrekt.

603 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 1 *December* 1902 *G nr.* 132, *aan de gemeentebesturen*; VERSLAGEN DER BIJZONDERE SCHOLEN VAN HOOGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 145).

Artikel 101 der wet op het hooger onderwijs legt aan het Bestuur van elke *bijzondere* school van hooger onderwijs de verplichting op jaarlijks vóór 1 Maart aan het gemeentebestuur een beredeneerd verslag te zenden omtrent den toestand der school in het vorig jaar.

Wij noodigen U uit jaarlijks in de eerste helft van Maart aan ons een exemplaar van elk dier verslagen te doen toekomen.

Van de Besturen in wier gemeenten geen *bijzondere* scholen van *hooger* onderwijs bestaan, wordt alsdan een negatief bericht ingewacht.

604 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 7 *Januari* 1904 *G nr.* 93, *aan de gemeentebesturen;* VERSLAGEN VAN INRICHTINGEN VAN OPENBAARONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 3).

In het verslag van den toestand der provincie worden jaarlijks o. a. opgenomen de van de onderscheiden gemeentebesturen ontvangen verslagen van inrichting van *openbaar* onderwijs.

De toezending dier verslagen wordt in den regel zoodanig vertraagd, dat daardoor dikwijls groot oponthoud ontstaat in de zoo omvangrijke bewerking van het provinciaal verslag.

Daar de onderwijswetten aan de Commissiën van toezicht op de inrichtingen van onderwijs de verplichting opleggen jaarlijks voor 1 Maart aan de gemeenteraden verslag te doen over het afgeloopen jaar, verzoeken wij U de inzending der hierbedoelde verslagen zoodanig te willen bevorderen, dat wij daarvan telkens *in den loop der maand Maart* van U een afdruk of afschrift kunnen ontvangen. Daarvan zijn

echter uitgezonderd de verslagen omtrent de inrichtingen waarin het onderwijs wordt gegeven als bedoeld in art. 2 der wet tot regeling van het *lager* onderwijs, waarvan, voor vermeld doel, geen exemplaar verlangd wordt.

Zijn, ter voldoening aan deze aanschrijving, door U geen verslagen van *openbaar* onderwijs aan ons in te zenden, dan wordt in den loop der maand Maart een negatief bericht ingewacht.

605 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 15 *December* 1904 *G nr.* 225, *aan de gemeentebesturen*; VERSLAGEN BIJZONDERE SCHOLEN VOOR HOOGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 121).

Uit de verslagen der bijzondere scholen voor hooger onderwijs, die wij tot dusverre jaarlijks van U ontvingen, is ons gebleken, dat door sommige gemeentebesturen wordt voorbijgezien, dat artikel 101 der wet op het hooger onderwijs gewaagt van een *beredeneerd* verslag.

Indien derhalve een bestuur van eene in Uwe gemeente gevestigde bijzondere school voor hooger onderwijs aan U een verslag inzendt, dat den naam van *beredeneerd* verslag niet zou kunnen dragen, dan dient het ter aanvulling te worden teruggezonden.

Om een juist overzicht te kunnen geven „omtrent den toestand der school in het vorig jaar", zou, naar onze meening, uit het verslag o.a. moeten blijken: het doel der inrichting, de loop der bevolking van de school en van elke klasse, de vakken van onderwijs, de uitslag der gehouden examens en overgangsexamens, de hulpmiddelen en de bibliotheek ten dienste van het onderwijs, enz.

Voor zooveel noodig, verzoeken wij U beleefd te willen bevorderen, dat het vorenstaande in de door U van de besturen der hierbedoelde scholen te ontvangen verslagen zij opgenomen, alvorens door U, ter voldoening aan het

Provinciaal bijblad no. 145 van 1902, een afschrift ervan aan ons worde ingezonden.

Vakonderwijs.

606 *Reglement, betreffende het verleenen van provinciale bijdragen in de kosten van cursussen voor* ONDERWIJS IN BOEKHOUDEN EN HANDELSREKENEN, *vastgesteld bij besluit der Staten van* 18 *Juli* 1907 (*Prov. Bl.* 1907 *nr.* 42).

Artikel 1.

Ten behoeve van cursussen voor onderwijs in boekhouden en handelsrekenen in de provincie Noordbrabant, kan overeenkomstig de navolgende bepalingen eene jaarlijksche bijdrage worden verleend uit de provinciale kas van hoogstens 25 % in de geraamde totale uitgaven en tot een maximum van f 200.—. *)

Artikel 2.

Eene bijdrage, als in artikel 1 bedoeld, kan slechts worden verleend, indien:

1e. door het Rijk minstens dezelfde bijdrage wordt verleend;

2e. het onderwijs, het toezicht, de toelating van leerlingen, de bezoldiging, de benoeming, de schorsing en het ontslag der leeraren zijn geregeld:

a. in overeenstemming met de voorschriften, welke te dien aanzien gegeven zijn voor cursussen, die van Rijkswege worden gesubsidiëerd, of bij gebreke daarvan,

b. in overeenstemming met door Gedeputeerde Staten goedgekeurde voorschriften.

Artikel 3.

Bij de eerste aanvrage om eene bijdrage, te richten aan Gedeputeerde Staten, moet worden overgelegd:

---

*) Dit artikel is gewijzigd en vastgesteld zoals het thans luidt bij besluit der Staten van 13 December 1911 (Prov. Bl. 1911 nr. 62).

a. een reglement op het beheer van den cursus;

b. een leerplan;

c. eene begrooting van ontvangsten en uitgaven voor het dienstjaar, dat bij de aanvraag betrokken is.

Bij elke volgende aanvrage moet worden overgelegd:

a. eene begrooting, als sub *c* bedoeld;

b. de stukken, bedoeld sub *a* en *b* van het eerste lid van dit artikel, indien daarin sinds de laatste aanvraag verandering is gebracht.

Gedeputeerde Staten overwegen elke aanvraag met inachtneming van plaatselijke toestanden, gebleken behoeften en de voorschriften dezer verordening en nemen dienovereenkomstig eene beslissing.

Artikel 4.

Voor 15 Mei van elk jaar moet door het bestuur, van hetwelk een vanwege de provincie gesubsidiëerde cursus uitgaat, aan de Provinciale Staten worden ingezonden:

a. een beredeneerd verslag, waarin de geheele gang van het onderwijs aan den cursus gedurende het afgeloopen jaar is omschreven, en

b. eene naamlijst van de leerlingen, die aan den cursus hebben deelgenomen, vermeldende het beroep, den leeftijd, het getal verzuimde lessen, het gedrag, de vlijt en de vorderingen van ieder hunner.

Artikel 5.

Jaarlijks doet het bestuur, van hetwelk een vanwege de provincie gesubsidiëerde cursus uitgaat, ten spoedigste rekening en verantwoording van het gebruik der provinciale bijdrage aan Gedeputeerde Staten door inzending van eene van Rijkswege goedgekeurde rekening.

Overlegging daarbij van bewijzen van uitgaaf kan worden gevorderd.

Mocht uit de rekening blijken, dat de provinciale bijdrage over eenig dienstjaar meer bedraagt dan 25 % van de over dat dienstjaar werkelijk gedane uitgaven, dan wordt het meerdere ingehouden op de bijdrage voor een volgend jaar.

607 *Reglement, betreffende het verleenen van provinciale bijdragen in de kosten van* VOLKSKOOK- EN HUISHOUDSCHOLEN EN -CURSUSSEN, *vastgesteld bij besluit der Staten van* 22 *Juli* 1909 (*Prov. Bl. nr.* 19).

Artikel 1.

Ten behoeve van volkskook- en huishoudscholen en -cursussen in de provincie Noordbrabant, kan overeenkomstig de navolgende bepalingen uit de provinciale kas eene jaarlijksche bijdrage worden verleend van hoogstens 25 pCt. in de geraamde totale uitgaven en tot een maximum van f 100.—.

Art. 2.

De bijdrage, in artikel 1 bedoeld, kan slechts worden verleend, indien:

1e. het Rijk en de betrokken gemeente in de kosten van dezelfde school of denzelfden cursus minstens gelijke bijdragen verleenen;

2e. het onderwijs en het toezicht daarop, alsmede de toelating van leerlingen op en de bezoldiging, de benoeming, de schorsing en het ontslag der leeraren, verbonden aan de school of den cursus, zijn geregeld:

a. in overeenstemming met de voorschriften, welke te dien aanzien gegeven zijn voor de scholen en cursussen, die van Rijkswege worden gesubsidiëerd, of bij gebreke daarvan,

b. in overeenstemming met door Gedeputeerde Staten goedgekeurde voorschriften.

Art. 3.

Bij de eerste aanvrage om eene bijdrage, te richten aan Gedeputeerde Staten, moet worden overgelegd:

a. een reglement op het beheer van de school of den cursus;

b. een leerplan;

c. eene begrooting van ontvangsten en uitgaven voor het dienstjaar, dat bij de aanvraag betrokken is.

Bij elke volgende aanvrage moeten worden overgelegd:

a. eene begrooting, als bedoeld sub *c* van het eerste lid van dit artikel;

b. de stukken, bedoeld sub *a* en *b* van het eerste lid van dit artikel, indien daarin sedert de laatste aanvraag verandering is gebracht.

Gedeputeerde Staten overwegen elke aanvraag met inachtneming van plaatselijke toestanden, gebleken behoeften en de voorschriften dezer verordening en nemen dienovereenkomstig eene beslissing.

Art. 4.

Voor 15 Mei van elk jaar moet door het bestuur, van hetwelk een vanwege de provincie gesubsidiëerde school of cursus uitgaat, aan de Provinciale Staten worden ingezonden:

a. een beredeneerd verslag, waarin de geheele gang van het onderwijs aan de school of den cursus gedurende het afgeloopen jaar is omschreven, en

b. eene naamlijst van de leerlingen, die aan het onderwijs, gegeven in de school of den cursus, hebben deelgenomen, vermeldende het beroep, den leeftijd, het getal verzuimde lessen, het gedrag, de vlijt en de vorderingen van ieder hunner.

Art. 5.

Jaarlijks doet het bestuur, van hetwelk een vanwege de provincie gesubsidiëerde school of cursus uitgaat, ten spoedigste rekening en verantwoording van het gebruik der provinciale bijdrage aan Gedeputeerde Staten door inzending van eene van rijkswege goedgekeurde rekening.

Overlegging daarbij van bewijzen van uitgaaf kan worden gevorderd.

Mocht uit de rekening blijken, dat de provinciale bijdrage over eenig dienstjaar meer bedraagt dan 25 % van de over dat dienstjaar werkelijk gedane uitgaven, dan wordt het meerdere ingehouden op de bijdrage voor een volgend jaar.

608 *Reglement betreffende het verleenen van bijdragen uit de provinciale kas ten behoeve van* AMBACHTSSCHOLEN, *vastgesteld bij besluit der Staten van* 21 *Juli* 1897, *gewijzigd bij besluiten van* 20 *Juli* 1905, 28 *Januari* 1907 *en* 12 *Juli* 1910 (*Prov. Bl.* 1910 *nr.* 24).

Artikel 1.

Ten behoeve van ambachtsscholen worden jaarlijks uit de provinciale kas bijdragen beschikbaar gesteld.

Artikel 2.

Voor de toepassing van dit besluit worden onder ambachtsscholen verstaan inrichtingen, waarin personen onderwijs en onmiddellijk opleiding ontvangen in eenig ambacht, of in een of ander handwerk behoorende tot een der takken van nijverheid.

Inrichtingen, welke door bijzondere personen of vereenigingen worden bekostigd, komen slechts voor bijdrage in aanmerking, wanneer de gemeente eene bijdrage verleent minstens tot een gelijk bedrag, als haar uit de provinciale kas wordt toegekend.

Artikel 3.

Als kosten ter berekening van de bijdrage komen alleen in aanmerking:

1. huur, onderhoud en schoonhouden van localen;
2. jaarwedden van en toelagen aan het onderwijzend en opleidend personeel;
3. kosten van verwarming en verlichting der localen;
4. schoolbehoeften, gereedschappen, materialen en aanmoedigingsprijzen.

Artikel 4.

Heffingen onder de benaming van schoolgeld of andere betalingen voor het genot van onderwijs en opleiding worden aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen.

Artikel 5.

Behoudens redenen van uitsluiting aan de goedkeuring

van Gedeputeerde Staten te onderwerpen, is het bestuur der inrichting, welke eene bijdrage geniet, verplicht, deze inrichting voor een ieder die zich tot het ontvangen van onderwijs en opleiding aanmeldt, toegankelijk te stellen.

Artikel 6.

Naar de regels in dit besluit aangegeven, bepalen jaarlijks Provinciale Staten op de desbetrekkelijke aanvraag de som, die aan elke inrichting als bijdrage in een eventueel tekort op de rekening over een bepaald dienstjaar wordt toegekend, welke bijdrage f 2000.— niet zal te boven gaan.

De bijdrage wordt in den loop van het dienstjaar, waarvoor zij is toegestaan, betaalbaar gesteld.

Indien het tekort volgens de door belanghebbenden ten spoedigste na de vaststelling aan Gedeputeerde Staten over te leggen en door hen goed te keuren rekening minder bedraagt dan de toegestane bijdrage, wordt het te veel genotene ingehouden op de bijdrage voor een volgend jaar.

Elke aanvraag om eene bijdrage zal, behoudens bij de oprichting van een ambachtsschool, moeten vergezeld gaan van een verslag over het laatst verloopen schooljaar en van de in dit artikel bedoelde rekening.

609 *Reglement betreffende het verleenen van bijdragen uit de provinciale kas in de kosten van* TEEKENSCHOLEN EN -CURSUSSEN *vastgesteld bij besluit der Staten van* 12 *Juli* 1910 (*Prov. Bl. nr.* 25).

Artikel 1.

Aan gemeenten en aan rechtspersoonlijkheid bezittende vereenigingen in de provincie Noordbrabant kan ten behoeve van elke onder haar beheer staande teekenschool of -cursus jaarlijks eene bijdrage worden verleend uit de provinciale kas van ten hoogste 20% in de kosten van het aan die school of dien cursus te geven teekenonderwijs, en tot een maximum van f 1000.—, onder voorwaarden:

1°. dat, ten behoeve van het onderwijs aan dezelfde school of denzelfden cursus, het Rijk en, indien de school of de cursus niet van de gemeente zelve uitgaat, ook de gemeente tot minstens gelijk bedrag eene bijdrage verleent;

2°. dat het onderwijs en het toezicht daarop, alsmede de toelating van leerlingen op en de bezoldiging, de benoeming, de schorsing en het ontslag der leeraren, verbonden aan de school of den cursus, zijn geregeld:

a. in overeenstemming met de voorschriften, welke te dien aanzien van Rijkswege gegeven zijn; of, bij gebreke daarvan,

b. in overeenstemming met de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde voorschriften.

Artikel 2.

De bijdrage wordt voor elke school of elken cursus afzonderlijk berekend en bepaald. Zij wordt betaalbaar gesteld, nadat ten genoegen van Gedeputeerde Staten is aangetoond, dat aan de voorwaarden van artikel 1 is voldaan.

Artikel 3.

Bij elke aanvrage om eene bijdrage, te richten aan Gedeputeerde Staten, moet worden overgelegd de begrooting van kosten van de daarbij betrokken school of den cursus en wel van het dienstjaar, waarop de aanvrage betrekking heeft.

Gedeputeerde Staten overwegen elke aanvrage met inachtneming van plaatselijke toestanden, gebleken behoeften en de voorschriften van dit reglement en nemen dienovereenkomstig eene beslissing.

Artikel 4.

Vóór 15 Mei van elk jaar moet door het bestuur, van hetwelk een vanwege de provincie gesubsideerde school of cursus uitgaat, aan de Provinciale Staten worden ingezonden:

a. een beredeneerd verslag, waarin de geheele gang van het onderwijs aan de school of den cursus gedurende het afgeloopen jaar is omschreven, en

b. eene naamlijst van de leerlingen, die het onderwijs aan de school of den cursus hebben gevolgd, vermeldende het beroep, den leeftijd, de woonplaats, het getal verzuimde lessen, het gedrag, de vlijt en de vorderingen van ieder hunner.

Artikel 5.

Jaarlijks doet het bestuur, van hetwelk een vanwege de provincie gesubsidieerde school of cursus uitgaat, rekening en verantwoording van het gebruik der provinciale bijdrage aan Gedeputeerde Staten door inzending eener rekening van de daarbij betrokken school of den daarbij betrokken cursus.

Mocht uit de rekening blijken, dat over eenig dienstjaar voor eene school of eenen cursus door de provincie eene bijdrage is uitgekeerd, hooger dan het in artikel 1 bedoeld bedrag, dan wordt dat meerdere ingehouden op de bijdrage voor een volgend jaar, of bijaldien de school of de cursus wordt opgeheven of voor een volgend jaar voor een bijdrage uit de provinciale kas niet in aanmerking komt, door het bestuur, aan hetwelk de bijdrage is uitbetaald, binnen één maand na daartoe van Gedeputeerde Staten ontvangen aanschrijving in de provinciale kas teruggestort.

Artikel 6.

Dit reglement treedt in werking op 1 Januari 1911. Enz.

Land- en Tuinbouwonderwijs.

610 *Reglement, houdende bepalingen omtrent het verleenen van bijdragen uit de provinciale kas in de kosten van* LAND- EN TUINBOUW-ONDERWIJS, *vastgesteld bij besluit der Staten van* 21 *Juli* 1904 (*Prov. Bl. nr.* 113).

De STATEN van Noordbrabant;

Overwegende, dat het wenschelijk is, bijdragen te verleenen uit de provinciale kas in de kosten van tuinbouwonderwijs, en daarvoor eenige algemeene voorwaarden vast te stellen;

dat het bovendien wenschelijk is voorgekomen eenige wijzigingen te brengen in het besluit van 19 November 1895, waarbij regelen zijn gesteld ten opzichte van de subsidieering van landbouwwintercursussen,

Overwegende voorts, dat het aanbeveling verdient het vaststellen van algemeene bepalingen, naar welke de subsidieering zoowel van landbouw- als van tuinbouwonderwijs zal geschieden, bij één besluit te doen plaats vinden;

BESLUITEN:

met intrekking van hun besluit van 19 November 1895, de volgende regeling vast te stellen:

Artikel 1.

Ten behoeve van cursussen voor land- of tuinbouwonderwijs, erkend door Gedeputeerde of Provinciale Staten, kunnen, met inachtneming van plaatselijke toestanden en gebleken behoefte, jaarlijks bijdragen uit de provinciale kas worden verleend.

Art. 2.

Het onderwijs aan deze cursussen, het toezicht op het onderwijs, de toelating van leerlingen, de bezoldiging, de benoeming, de schorsing en het ontslag der onderwijzers moeten zijn geregeld:

a. in overeenstemming met de voorschriften, welke te dien aanzien gegeven zijn voor cursussen, die van Rijkswege worden gesubsidieerd, of

b. volgens voorschriften door Gedeputeerde Staten vast te stellen.

Art. 3.

Aanvragen om subsidie voor bestaande cursussen moeten vóór 1 September en die voor op te richten cursussen vóór 1 October van elk jaar bij Gedeputeerde Staten worden ingezonden. Wordt de subsidie voor de eerste maal aangevraagd, dan moeten worden overgelegd:

a. een reglement;

b. een leerplan;

c. eene begrooting van ontvangsten en uitgaven van den cursus, een en ander ter goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

Bij de volgende aanvragen moet eene begrooting van ontvangsten en uitgaven worden overgelegd.

Art. 4.

Voor of op 15 Mei van elk jaar moet door het bestuur van het lichaam, van hetwelk een gesubsidieerde cursus uitgaat, eene rekening en verantwoording over het beheer van de gelden in het afgeloopen leerjaar aan Gedeputeerde Staten ter goedkeuring worden gezonden en tevens aan de Provinciale Staten:

a. een beredeneerd verslag, waarin de geheele gang van het onderwijs aan den cursus gedurende het afgeloopen leerjaar is omschreven, en

b. eene naamlijst van de leerlingen, die aan den cursus deelnamen, vermeldende het beroep, den leeftijd, het getal verzuimde lessen, het gedrag, de vlijt en de vorderingen van ieder hunner.

Art. 5.

Gedeputeerde Staten zijn gemachtigd aan de toekenning der bijdragen, naast de in de artt. 1—4 vermelde algemeene voorwaarden, bijzondere voorwaarden te verbinden tot regeling van de wijze, waarop de gelden zullen worden gebruikt en verantwoord.

ONDERWIJS, LAGER.

Algemeene Zaken.

611 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 17 *Februari* 1881 *G nr.* 141, *aan de gemeentebesturen;* MEDEDEELING VAN BESLUITEN *betreffende onderwijs* AAN HET SCHOOLTOEZICHT (*Prov. Bijbl.* 1881 *nr.* 20).

Voor eene behoorlijke uitvoering der wet op het lager onderwijs is het van groot belang, dat de Inspecteur van het lager onderwijs, zoomede de districts- en arrondissements-schoolopzieners *volledig* bekend zijn met de inrichting van het onderwijs in iedere gemeente, waarover zij toezicht uitoefenen.

In verband hiermede hebben wij de eer u te verzoeken in het vervolg van *ieder* besluit of verordening, door den Raad genomen of vastgesteld ter uitvoering der wet van den 17 Augustus 1878 (Staatsblad No. 127) afschrift te zenden aan den Inspecteur van het lager onderwijs, aan den districts- en aan den arrondissements-schoolopziener, tot wier gebied de gemeente behoort.

Voor zoover de besluiten aan onze goedkeuring zijn onderworpen, behoort met de toezending der afschriften te worden gewacht, tot dat onze goedkeuring verkregen is.

612 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 28 *October* 1881 *G nr.* 33, *aan de gemeentebesturen;* WERING VAN SCHOOLVERZUIM *ten plattelande* (*Prov. Bijbl.* 1881 *nr.* 106).

Onze aandacht is op nieuw gevestigd op den grooten omvang van het schoolverzuim.

Dit is vooral het geval in landgemeenten waar tal van leerlingen, ver beneden den 12 jarigen leeftijd, soms maan-

den achtereen aan de school onttrokken worden, om zich met veldarbeid bezig te houden.

Art. 82 der onderwijswet geeft aan den raad het middel aan de hand om dit kwaad merkelijk te verminderen. — De gemeenteraad kan, voor zooveel dit niet bij de wet is geschied, verbodsbepalingen omtrent het arbeiden van kinderen beneden de 12 jaar vaststellen.

Nog slechts in enkele gemeenten dezer provincie is van deze bevoegdheid gebruik gemaakt. De vrees, dat hieruit ongelegenheden voor de ingezetenen kunnen onstaan, is naar onze overtuiging niet gegrond.

De verordening kan zich bepalen bij het verbod, om gedurende de dag-schooltijden door kinderen, die minder dan 12 jaar oud zijn, tuin- of veldarbeid te doen verrichten (het hoeden of drijven van vee daaronder begrepen.)

Aan den Burgemeester zou bevoegdheid kunnen worden gegeven om, in geval van noodzakelijkheid, en alleen voor arbeid, die door kinderen onmiddellijk voor hunne ouders wordt verricht, van dit verbod schriftelijk ontheffing te verleenen.

Voorts dient in de verordening te worden opgenomen, dat strafbaar zijn, zij, door wie het kind met arbeid is belast, en zij, voor wie het dien heeft verricht, tenzij deze laatsten bewijzen, dat zij van de lastgeving of van den leeftijd geen kennis hebben gedragen en dat zij de overtreding onmiddellijk, na daarvan kennis te hebben bekomen, hebben doen ophouden. Enz.

613 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 31 *Maart* 1882 *G nr.* 126 *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITVOERING VAN ART. 15*a* DER WET *op het lager onderwijs* (*Prov. Bijbl.* 1882 *nr.* 36).

No. 1137, Afd. O. *'s-Gravenhage,* 27 *Maart* 1882.

Naar aanleiding van hetgeen in de circulaires van mijnen

ambtsvoorganger van 8 Februarij en 15 Junij 1881, No. 357 en 1695 Afdeeling Onderwijs, aan Gedeputeerde Staten der onderscheidene provincien is vermeld omtrent de strekking van art. 15, Litt. *a*, der wet van 17 Augustus 1878 (*Staatblad* No. 127), heb ik de eer U mede te deelen, dat ik die wet op de daarin onder art. 15 *a* bedoelde personen, ook wanneer zij onderwijs geven aan eene openbare lagere school niet toepasselijk acht.

614 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 16 *Juni* 1882 *G nr.* 110, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITVOERING VAN ART. 15*a* DER WET *op het lager onderwijs* (*Prov. Bijbl.* 1882 *nr.* 73).

No. 1808.
— *'s-Gravenhage, den* 12 *Juni* 1882.

Gedeputeerde Staten van eene der provinciën hebben bedenkingen aangevoerd tegen mijne opvatting van art. 15*a*, der wet van 17 Augustus 1878 (Stbl. No. 127). Ik acht het niet ondienstig U van het daarop door mij gegeven antwoord, dat eene nadere toelichting van mijne circulaire van 27 Maart jl. No. 1137 Afd. O, bevat, in kennis te stellen.

Genoemd collegie meende namelijk, dat het uitsluitend onderwijs in een of meer der vakken, vermeld in Art. 2 der wet onder *i*, *k*, *q*, *r*, *s* en *t*, krachtens art. 15*a* niet behoorde tot het lager onderwijs en derhalve niet op de openbare lagere school kan gegeven worden, tenzij men een deel der wet, met name art. 28, op de in art. 15*a* bedoelde personen toepasselijk verklaarde.

Die meening — daargelaten, dat zij schijnt in strijd te zijn met artt. 24, al. 4 en 26, al. 3 — komt mij voor te berusten op eene min juiste lezing van art. 15*a* dat de wet niet toepasselijk verklaart op *hem, die* het aldaar bedoelde *onderwijs geeft*, waarvan echter geenszins het gevolg is, dat de wet niet op het *onderwijs* dier personen — althans voor zoover het openbaar onderwijs is — toepasselijk zou zijn.

Al worden de personen, die op de openbare school met het onderwijs uitsluitend in een of meer der vakken *i*, *k*, *q*, *r*, *s* en *t* belast zijn, niet volgens de voorschriften der wet op het lager onderwijs benoemd en ontslagen, al zijn zij niet gebonden aan die wet, waarvan geen der bepalingen op hen toepasselijk is, zij zijn toch gemeente-ambtenaren, aangesteld krachtens de gemeentewet en gebonden aan de opdragt, hun gedaan vanwege het gemeentebestuur, dat ook door hen openbaar lager onderwijs volgens de voorschriften der wet van 17 Augustus 1878 (Staatsbl. No. 127) doet geven. Deze wet legt ook omtrent het onderwijs van deze personen aan de gemeentebesturen verpligtingen op, daar het een deel uitmaakt van het door die wet geregeld openbaar lager onderwijs. Ook ten opzichte van dat deel van het onderwijs zijn de artt. 4, 5, 18, 19, 21, 33, 1e lid, 34 1e en 2e lid. toepasselijk, en de kosten daarvan vallen ook onder de kosten, bedoeld in art. 43 en volgg. der wet. Al moge dat onderwijs gegeven worden door personen, die zelve krachtens art. 15*a* niet aan het door de wet geregelde schooltoezicht onderworpen zijn, dat onderwijs zelf is geenszins aan dat toezicht onttrokken.

615 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 12 *November* 1891 *G nr.* 118/152, *aan de gemeentebesturen; besluiten tot toekenning van* GRATIFICATIEN AAN ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1891 *nr.* 100).

Ingevolge art. 26 der wet tot regeling van het lager onderwijs is alleen de regeling van „*jaarwedden*” van onderwijzers aan onze goedkeuring onderworpen.

Raadsbesluiten tot het toekennen van gratificatiën aan onderwijzers vereischen derhalve onze goedkeuring niet.

Vermits dergelijke raadsbesluiten ons meermalen ter goedkeuring worden toegezonden, hebben wij het noodig geoordeeld uwe aandacht op 't bovenstaande te vestigen.

616 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 25 April* 1901 *G nr.* 85, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BETALING ZEGEL MANDATEN ONDERWIJZERSJAARWEDDEN (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 55).

No. 1748. Afd. B.B. *'s Gravenhage* 18 April 1901.

Uit een daaromtrent bij mij ingekomen klacht is mij gebleken, dat het bestuur eener gemeente, buiten Uwe provincie gelegen, ten onrechte door de onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs de zegelkosten der mandaten van betaling hunner jaarwedden liet voldoen. In verband daarmede heb ik de eer Uw College te verzoeken het navolgende onder de aandacht der besturen van de gemeenten in Uw gewest te brengen en hen uit te noodigen dienovereenkomstig te handelen.

Naar het oordeel van den Minister van Financiën en van mij, hetwelk overeenstemt met de daaromtrent door onze ambtsvoorgangers in 1887 en 1896 genomen beslissingen, moeten in het algemeen de zegelkosten van bevelschriften van betaling van door eene gemeente verschuldigde gelden krachtens art. 1431 van het Burgerlijk Wetboek door de laatste worden gedragen omdat zij op grond van art. 1 der wet op het zegelrecht in artt. 114 en 224 der gemeentewet op de bevelschriften zelve vallen, onafhankelijk van de daarop door de schuldeischers te stellen voldaanteekening.

Van die kwijting is volgens het bepaalde in art. 7 No. 8 der zegelwet geen zegelrecht verschuldigd, waarom van terugvordering daarvan door eene gemeente van of betaling door de betrokken schuldeischers geen sprake kan zijn.

Een en ander is geheel van toepassing op de mandaten voor de jaarwedden der gemeentelijke onderwijzers, welke wegens de hun toekomende bezoldiging schuldeischers der gemeente zijn.

Zie ook: *Maten en gewichten.*

Personeel.

617 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 13 *April* 1892 *G nr.* 77, *aan de gemeentebesturen; spoedige afgifte van het* VISUM (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 44).

Tot het geven van bijzonder onderwijs wordt, volgens art. 51c *) der wet vereischt, een bewijs dat zoowel de akte van bekwaamheid als het getuigschrift van zedelijk gedrag door *Burgemeester en Wethouders der gemeente, waar het onderwijs zal gegeven worden, zijn gezien en in orde bevonden.*

Wij vestigen op deze bepaling uwe aandacht en verzoeken u, telkens wanneer een zoodanig bewijs gevraagd wordt en bij u geen bedenkingen bestaan het *met gepasten spoed* aan den belanghebbende af te geven.

Vertraging ten deze heeft vaak tengevolge dat door onbevoegden onderwijs wordt gegeven, hetgeen in het belang eener richtige uitvoering der wet dient voorkomen te worden.

618 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 22 *Februari* 1906 *G nr.* 22, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITVOERING ART. 38 WET LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 34).

No. 978[1]
Afd. Onderwijs. *'s Gravenhage,* 12 Februari 1906.

—

Bij Koninklijk besluit van 18 September 1905, no. 40 is een beroep van een onderwijzer tegen een besluit van Gedeputeerde Staten, waarbij afwijzend was beschikt op zijn verzoek om het ambt van reserve-tweede-luitenant bij de Landweer te mogen bekleeden, ongegrond verklaard.

Naar aanleiding van deze beslissing heeft de Minister van Oorlog mij medegedeeld, dat het vooreerst niet in zijne bedoeling ligt, om aan de reserve-plichtige onderwijzers —

*) Thans 55c

behoudens de gewone diensten, voortvloeiende uit de thans op hen rustende verplichtingen — nog andere diensten op te dragen, welke met hunne onderwijzersfunctiën niet zouden zijn te vereenigen, terwijl in ieder geval bij het ontwerpen van regelen voor de toekomst zooveel mogelijk met de verplichtingen uit die functiën voortvloeiende, rekening zal worden gehouden.

Ik heb de eer hierop in verband met eventueele aanvragen van onderwijzers om vrijstelling van het verbod om ambten of bedieningen te bekleeden Uwe aandacht te vestigen.

Het komt mij toch voor dat de mededeelingen van Zijne Excellentie den Minister van Oorlog uit den aard der zaak van invloed moeten zijn bij de toepassing aan artikel 38 der wet op het Lager Onderwijs te geven.

619 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 16 *September* 1909 *G nr.* 70 *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over tijdstip* INDIENSTTREDING VAN AANGESTELDE ONDERWIJZERS, *die elders werkzaam zijn* (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 107).

No. 8106
Afdeeling L. O. 's-Gravenhage, 8 September 1909.

—

Het is, naar mij gebleken is, wel eens voorgekomen, dat gemeentebesturen nieuw aangestelde onderwijzers in dienst doen treden, alvorens hunne dienstbetrekking bij de gemeente, waar zij tot dusverre werkzaam waren een einde had genomen.

Zoowel in het belang der onderwijzers, die door het verlaten hunner betrekking voor den dag, waarop het ontslag ingaat, de kans loopen hunne aanspraak op betaling van een gedeelte hunner bezoldiging te verliezen, als in dat der gemeenten, die, ten gevolge van het vertrek dier onderwijzers, aan hare openbare lagere scholen ontijdige vaca-

tures zien ontstaan, komt een dergelijke toestand mij ongewenscht voor.

Ik heb mitsdien de eer Uw College te verzoeken, namens mij, de aandacht van de gemeentebesturen in Uwe provincie te vestigen op de wenschelijkheid nieuw aangestelde onderwijzers niet in dienst te doen treden op een tijdstip, waarop dezen nog niet ontslagen zijn van hunne verplichtingen jegens eene andere gemeente.

Zie .ook: *Zegel.*

Schoolbouw.

620 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 23 *April* 1881 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* TEEKENINGEN VOOR SCHOOLBOUW (*Prov. Bijbl.* 1881 *nr.* 53).

No. 1199/2
— *'s Gravenhage, den* 20 *April* 1881.

Uit nevensgaande aankondiging is mij gebleken dat wel de bestekken voor den bouw van scholen en onderwijzerswoningen door sommige gemeentebesturen in Uw gewest tot redelijken prijs werden verkrijgbaar gesteld, doch dat die gemeentebesturen zich verder hebben bepaald tot het ter visie leggen van de bij het bestek behoorende teekeningen.

Zoodoende wordt slechts ten halve voldaan aan den wensch in mijne circulaire van 24 Februari ll. No. 669/1, afd. O, vervat, en zal het doel dat bij die circulaire voorop stond — het op goedkoope wijze uitlokken eener degelijke mededinging — veelal niet worden bereikt. In de meeste gevallen toch zal de gegadigde zich tijdverlies, reis- en verblijfkosten moeten getroosten om, door vergelijking der teekeningen met de bepalingen van het bestek, laatste voor zich zelf te verduidelijken. Dit juist wenscht de aangehaalde circulaire te voorkomen.

De vraag is mij voorts gedaan, of met hectographische teekeningen kan worden volstaan. Ik heb gemeend haar ontkennend te moeten beantwoorden.

De teekeningen maken met het bestek een geheel uit, en behooren dus te worden verveelvoudigd met eene nauwkeurigheid en duurzaamheid, die door middel van steendruk zijn te verkrijgen. Dat hectographische afdrukken deze twee hoofdvereischten missen en dat zij niet bestand zijn tegen den invloed van het licht is nog onlangs gebleken. Daarbij is de uitgaaf wegens het steendrukken der teekeningen niet bezwarend; en wordt zij in ieder geval opgewogen door de voordeelen eener krachtiger mededinging, die het goed, goedkoop en gemakkelijk verkrijgbaar stellen van degelijk samengestelde bestedingstukken noodwendig zal tengevolge hebben.

Ik heb de eer U te verzoeken van het vorenstaande mededeeling te doen aan de gemeentebesturen in Uw gewest.

621 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 22 *September* 1884 *G nr.* 65, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over goedkeuring van* BESTEKKEN EN GUNNING *bij schoolbouw* (*Prov. Bijbl.* 1884 *nr.* 80).

No. 3071.
—

's-Gravenhage 20 *September* 1884.

Volgens art. 50 *) der wet van 17 Augustus 1878 (Staatsblad No. 127), zooals dit is gewijzigd bij die van 11 Juli 1884 (Staatsblad No. 123) behoeven de bestekken voor- en de gunning van den bouw of verbouw van scholen en onderwijzerswoningen, voor zoover daarvoor Rijkssubsidie wordt verleend, mijne goedkeuring, nadat daaromtrent de districts-schoolopziener zal zijn gehoord. Deze gewijzigde bepaling is op 1 dezer in werking getreden.

De bestekken, plans en ramingen, werden tot dusver

*) Thans art. 54

door de hulpvragende gemeentebesturen aan de goedkeuring van den districts-schoolopziener onderworpen, alvorens het verzoek om toepassing van art. 49 door hen aan den Koning werd ingediend. Hierin behoort van nu af in zoover verandering te komen, dat de bouwkundige stukken bij het adres aan den Koning behooren te worden overgelegd, zonder dat zij door den districts-schoolopziener zijn goedgekeurd.

Nadat door Uw college het bij art. 49 voorgeschreven advies omtrent de aanvrage zal zijn uitgebracht en de gemeentebesturen het eventueel aan te bieden Rijkssubsidie in de kosten hebben aanvaard, zullen de bouwkundige stukken van mijnentwege aan den districts-schoolopziener tot onderzoek in handen worden gesteld. Mijne beslissing zal steeds zoo spoedig mogelijk worden medegedeeld, opdat de aanbesteding niet langer dan onvermijdelijk is, worde vertraagd. Worden geen termen tot inwilliging van het verzoek gevonden of het aangeboden subsidie niet aanvaard, dan geschiedt de terugzending zonder voorafgaand onderzoek der bouwkundige stukken.

Het proces-verbaal der gunning verwacht ik vervolgens met bekwamen spoed, om aan het zelfde onderzoek te worden onderworpen als de bouwkundige stukken.

Aangezien deze nieuwe wijze van behandeling altoos eenigen tijd zal vorderen, acht ik het wenschelijk dat in de voorwaarden van aanbesteding de termijn, gedurende welken de inschrijvers hun aanbod gestand moeten doen, eenigszins ruim worde gesteld.

622 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 28 *October* 1886 *G nr.* 40, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITVOERING DER BESTEKKEN *bij schoolbouw* (*Prov. Bijbl.* 1886 *nr.* 87).

No. 5344.

's Gravenhage, 25 *October* 1886.

Volgens art. 50 der wet op het Lager Onderwijs behoeven

de bestekken voor en de gunning van den bouw en verbouw van scholen en onderwijzerswoningen, ter bekostiging waarvan aan de gemeente overeenkomstig art. 49 dier wet uit 's Rijks kas tijdelijk subsidie wordt verleend, mijne goedkeuring.

Zijn die bestekken goedgekeurd, dan mag daarvan gedurende den bouw zonder mijne nadere goedkeuring niet worden afgeweken.

Ik acht het wenschelijk dat, gelijk bij brief van mijn ambtsvoorganger van 31 December 1881 No. 5833, afd. AZC. is voorgeschreven, ten aanzien van bestekken, die volgens eerstgemeld wetsartikel door den districts-schoolopziener worden goedgekeurd, ook contrôle worde gehouden op de uitvoering van bestekken door mij goedgekeurd, en die contrôle, als in evenbedoeld geval, op te dragen aan de districts-schoolopzieners.

Ik heb daarom de eer U te verzoeken voortaan bij de mededeeling van de toekenning van een subsidie krachtens art. 49 der voormelde wet, ten behoeve van bouw en verbouw van scholen en onderwijzerswoningen, het gemeentebestuur uit te noodigen:

1°. aan den betrokken districts-schoolopziener te zenden een exemplaar van het bestek, voorzien van eene aanteekening, waaruit van mijne goedkeuring blijkt en hem tevens mededeeling te doen van de door mij goedgekeurde afwijkingen van het bestek, zoo die later mochten voorkomen;

2°. van de voltooiing der werken mededeeling te doen aan den districts-schoolopziener, die zich alsdan, overeenkomstig den heden gegeven last, zal komen overtuigen of de werkzaamheden volgens het door mij goedgekeurd bestek zijn uitgevoerd, in welk geval hij daarvan een bewijs zal afgeven;

3°. aan Uw college in te zenden de sub 2 bedoelde verklaring.

Door evenbedoelde verklaring ziet Uw college zich dan in staat gesteld om in de kolom „aanmerkingen" van den

staat, aanwijzende de kosten van het lager onderwijs volgens de gemeenterekening, te vermelden of de bouw of verbouw, met inachtneming van art. 50 der wet op het lager onderwijs, is uitgevoerd. Enz.

623 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 14 *December* 1905 *G nr.* 67, *aan de gemeentebesturen; modellen voor de opgaven art.* 48 *wet L. O.* (DECLARATIËN SCHOOLBOUW ENZ.) (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 118).

Bij beschikking van 6 December 1905 no. 9983[1] afd. AZC. heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken ter uitvoering van artikel 8 van het Koninklijk besluit van 13 November 1905 (Staatsblad no. 302) goedgevonden te bepalen, dat de opgaven, bedoeld in de artikelen 1 en 5, de declaratiën, bedoeld in de artikelen 3 en 4, benevens de akte van taxatie, genoemd in laatstgemeld artikel van dat besluit, moeten worden opgemaakt in den vorm, waarvan de modellen A—F bij die beschikking zijn gevoegd en in duplo moeten worden ingezonden.

Model A is de bekende voorschotstaat, welke naar den toestand op 15 Januari van elk jaar, model B (voorheen model D) de verrekenstraat, welke telkens naar de vastgestelde gemeenterekening moet worden ingevuld.

Deze staten A en B zullen U telken jare ten bekwamen tijde van onzentwege in blanco worden toegezonden.

De modellen C—F laten wij hierachter volgen.

Model C is bestemd voor de Rijksvergoeding wegens het **stichten** en **verbouwen** van een school-lokaal;

Model D wegens het **aankoopen** van een schoollokaal of van een terrein voor het stichten van een schoollokaal;

Model E wegens de waarde van den grond, gebruikt voor het stichten van een schoollokaal en die, voor het tijdstip waarop tot die stichting werd besloten, reeds eigendom der gemeente was.

Bij dit laatste behoort te worden overgelegd eene akte

van taxatie van dien grond, bedoeld in art. 4 van het Koninklijk besluit van 13 November 1905 (Staatsblad no. 302). Hiervoor is *Model F* bestemd.

De toezending van voormelde declaratiën behoort te geschieden bij afzonderlijk schrijven en zonder bijvoeging van stukken, vreemd aan dit onderwerp.

Wij herinneren hier voor zooveel noodig aan den inhoud van het provinciaal bijblad no. 2 van 1882 omtrent de naleving van art. 50 (thans 54) der onderwijswet.

Mocht vergeten zijn aan het Departement van Binnenlandsche Zaken en ons College een afdruk of afschrift van het bestek en het proces-verbaal van aanbesteding te zenden, dan moeten die stukken bij de declaratie in duplo overgelegd worden.

Model C.

—

Bij het opmaken van de declaratie en het daarbij behoorend afschrift (beide in dubbel in te zenden) is het gebruik van gezegeld papier voor één exemplaar van die stukken niet verplichtend, wanneer het bedrag niet hooger is dan *f* 10.—

DECLARATIE van de gemeente ....
van hetgeen het Rijk overeenkomstig artikel 48, eerste lid, sub 2o der wet tot regeling van het lager onderwijs, waarvan de gewijzigde tekst is bekend gemaakt bij Koninklijk besluit van 26 Juni 1905 (*Staatsblad no.* 219), aan haar verschuldigd is als vergoeding van 25% van het bedrag van den .... betalingstermijn der aannemingssom / de aannemingssom waarop de aannemer ....
.... recht heeft voor het stichten / verbouwen van een schoollokaal in die gemeente.

Blijkens bijgaand gewaarmerkt afschrift der declaratie van .... is de gemeente aan dien aannemer wegens aannemingspenningen ter voorschreven zake verschuldigd *f* ....

....

....

De Rijksvergoeding van 25% bedraagt derhalve *f* ....

De ondergeteekende verklaart deze declaratie te zijn deugdelijk en onvergolden tot een bedrag van ... . (in letters).

. .. . den .... 19 .

Het Bestuur der gemeente voornoemd.

Gedeputeerde Staten van de provincie . ... verklaren:

1o. deze declaratie te hebben onderzocht en haar goed te keuren tot een bedrag van .. .. (in letters);

2o. dat de kosten, waarvan in deze declaratie 25°/0 als rijksvergoeding aan het Rijk wordt in rekening gebracht, ten laste van het dienstjaar .. .. der gemeentebegrooting moeten betaald worden.

.... den .... 19 .

Gedeputeerde Staten voornoemd.

NB. Onder het afschrift der declaratie van den aannemer moet het gemeentebestuur de volgende ververklaring stellen:

Het bestuur der gemeente .... verklaart:

1o. dat bovenstaand afschrift geheel overeenstemt met de bij hem ingekomen declaratie van den aannemer .. .. en

2o. dat hetgeen die aannemer daarin wegens het $\frac{\text{stichten}}{\text{verbouwen}}$ aan de gemeente in rekening brengt, door haar deugdelijk is verschuldigd.

. .. . den . . . . 19 .

Het Gemeentebestuur voornoemd.

Model D.

Bij het opmaken van de declaratie en het daarbij behoorend afschrift (beide in dubbel in te zenden) is het gebruik van gezegeld papier voor één exemplaar van die stukken niet verplichtend, wanneer het bedrag niet hooger is dan *f* 10.—

DECLARATIE van de gemeente . .. . van hetgeen het Rijk overeenkomstig artikel 48, eerste lid, sub 2o der wet tot regeling van het lager onderwijs, waarvan de gewijzigde tekst is bekend bekend gemaakt bij Konink-

lijk besluit van 26 Juni 1905 (*Staatsblad* no. 219), aan haar verschuldigd is als vergoeding van 25 % van het bedrag der koopsom, waarop de verkooper .... recht heeft wegens verkoop van $\frac{\text{een schoollokaal}}{\text{een terrein voor stichten van een schoollokaal in die gemeente}}$

Blijkens bijgaand gewaarmerkt afschrift der declaratie van .... is de gemeente aan den verkooper ter voorschreven zake verschuldigd *f* ....

....

....

de rijksvergoeding van 25 % bedraagt derhalve *f* . .

De ondergeteekende verklaart deze declaratie te zijn deugdelijk en onvergolden tot een bedrag van .... (in letters).

.... den .... 19 .

Het Bestuur der gemeente voornoemd,

Gedeputeerde Staten van de provincie .... verklaren:

1o. deze declaratie te hebben onderzocht en haar goed te keuren tot een bedrag van (in letters);

2o. dat de kosten, waarvan in deze declaratie 25 % als rijksvergoeding aan het Rijk wordt in rekening gebracht, ten laste van het dienstjaar .... der gemeentebegrooting moeten betaald worden.

.... den . . .. 19 .

Gedeputeerde Staten voornoemd.

NB. Onder het afschrift der declaratie van den verkooper moet het gemeentebestuur de volgende verklaring stellen:

Het bestuur der gemeente verklaart:

1o. dat bovenstaand afschrift geheel overeenstemt met de bij hem ingekomen declaratie van den verkooper .... en

2o. dat hetgeen daarin wegens dien verkoop aan de gemeente in rekening wordt gebracht door haar deugdelijk is verschuldigd.

.... den . ... 19 .

Het Gemeentebestuur voornoemd.

Model E.

Bij het opmaken van de declaratie en het daarbij behoorend afschrift der akte van taxatie (beide in dubbel in te zenden) is voor de declaratie gezegeld papier niet verplichtend, wanneer het bedrag niet hooger is dan f 10.—

Een der gewaarmerkte afschriften der akte van taxatie moet steeds geschreven zijn op gezegeld papier.

DECLARATIE van de gemeente .... van hetgeen het Rijk overeenkomstig artikel 48, eerste lid, sub 2o der wet tot regeling van het lager onderwijs, waarvan de gewijzigde tekst is bekend gemaakt bij Koninklijk besluit van 26 Juni 1905 (*Staatsblad* no. 219), aan haar verschuldigd is als vergoeding van 25% in de waarde van den grond, gebruikt voor het stichten van een schoollokaal en die, voor het tijdstip waarop tot die stichting werd besloten, reeds eigendom der gemeente was.

Blijkens bijgaand gewaarmerkt afschrift der akte van taxatie van de deskundigen belast met het bepalen der waarde van bovenbedoelden grond, is die waarde geschat op *f* ....

De rijksvergoeding van 25% bedraagt derhalve *f* ....

De ondergeteekende verklaart deze declaratie te zijn deugdelijk en onvergolden tot een bedrag van .... (in letters).

.... den .... 19 .

Het Gemeentebestuur voornoemd.

Gedeputeerde Staten van de provincie .... verklaren:

1o. deze declaratie te hebben onderzocht en haar goed te keuring tot een bedrag van .... (in letters):

2o. dat de schoollokalen gebouwd op het in deze declaratie bedoeld terrein, in het jaar .... voltooid zijn opgeleverd.

.... den .... 19 .

Gedeputeerde Staten voornoemd.

Model F.

—

AKTE VAN TAXATIE.

De ondergeteekenden:

1o. .... *(a)* .... van beroep .... en wonende te .... als deskundige benoemd door het bestuur der gemeente ....

2o. .... *(a)* ..... . van beroep .... en wonende te .... als deskundige benoemd door den Minister van Binnenlandsche Zaken.

3o. .... *(a)* .... van beroep .... en wonende te .... als deskundige benoemd door .... *(b)* .... voor het bepalen van de waarde van den grond gelegen in de gemeente .... eigendom dier gemeente zijnde en door het bestuur dier gemeente aangewezen tot het stichten van schoollokalen,

VERKLAREN:

dat het terrein, kadastraal bekend gemeente .... Sectie .. no. .... groot .... eene waarde heeft van .. .. *(c)* . . . welke waarde is toegekend $\frac{\text{door de drie deskundigen gezamenlijk}}{\text{bij meerderheid}}$ *(d)*

.... den .... 19 .

NB. Onder het afschrift de akte van taxatie (in te zenden in duplo waarvan één exemplaar op gezegeld papier) is door de gemeente de volgende verklaring te stellen:

„Voor eensluidend afschrift:

.... den .... 19.. . ...

Het gemeentebestuur van ....

a. Naam en voornamen.

b. Is de deskundige benoemd door de beide anderen, in te vullen: „de sub 1o en 2o genoemden".
Is hij door Gedeputeerde Staten benoemd, alsdan in te vullen:
„Gedeputeerde Staten der provincie ....
bij besluit van .... No. ...."

c. Bedrag in letters te vermelden.

d. Naar omstandigheden een van beide te schrappen, doch ingeval ieder der drie deskundigen tot een ander bedrag taxeert, dit vermelden als volgt:
„eene waarde heeft volgens eerstgenoemde van ....
„volgens den deskundige sub 2o genoemd van ....
„en volgens den deskundige sub 3o genoemd van ....',

624 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 22 Augustus 1907 G nr. 119, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* RIJKSAANDEEL ONTVANGSTEN VAN GEMEENTE-EIGENDOMMEN *in verband met schoolbouw (Prov. Bijbl. 1907 nr. 104).*

No. 8687.
Afdeeling AZC. 's Gravenhage, 1 Augustus 1907.

Overeenkomstig het bepaalde bij artikel 5, 1ste lid, sub 7°, van het Koninklijk besluit van 13 November 1905, (Staatsblad No. 302) geschiedt de verantwoording van het rijksaandeel in de opbrengst van verkochte schoollokalen, schoolterreinen als anderszins, zoo mogelijk door middel van verrekening met de uitgaven wegens schoolbouw. De ontvangsten worden daartoe uitgetrokken in kolom 21 van den staat model B., vastgesteld bij mijne beschikking van 6 December 1905, No. 9983[1], afdeeling AZC.

Niet steeds echter heeft op deze wijze verrekening plaats. Indien bijv. geen uitgaven wegens schoolbouw in kolom 20 van dien staat zijn vermeld, wordt 25% van het ontvangen bedrag door de gemeente in 's Rijks kas gestort.

Ook komt het wel voor, dat eene gemeente eigener beweging tot storting overgaat, nog voordat de staat model B wordt opgemaakt, in welk geval op dien staat het bedrag der ontvangsten natuurlijk niet in kolom 21 mag worden uitgetrokken, omdat alsdan van verrekening geen sprake meer is.

Met het oog op contrôle op het aan het Rijk toekomend deel van de hier bedoelde ontvangsten acht de Algemeene Rekenkamer het wenschelijk, dat in elk geval uit den staat model B. blijkt, van welk bedrag der ontvangsten en uit welken hoofde 25% aan het Rijk toekomt.

Ik heb daarom de eer U te verzoeken, in de gevallen, dat in de rekening der gemeente ontvangsten zijn opgenomen, die voor 25% ten bate van het Rijk komen, bij het op-

maken van den staat model B. daarvan steeds en zoo noodig gespecificeerd, wat onderwerp en bedrag betreft, melding te maken in kolom 27 en zulks onverschillig of al dan niet verrekening in kolommen 20 tot en met 22 heeft plaats gehad.

625 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 5 *Maart* 1908 *G nr.* 125, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* TOEZICHT OP SCHOOLBOUW (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 28).

No. 1367.
Afdeeling L. O. 's-Gravenhage, 27 Februari 1908.

Het is meermalen gebleken, dat de uitvoering van bouwwerken, die met Rijkssubsidie krachtens art. 53 der wet op het lager onderwijs tot stand kwamen, te wenschen overliet. Het komt mij daarom wenschelijk voor, de regelen betreffende het toezicht op die uitvoering aan te vullen.

Overeenkomstig het medegedeelde in de circulaire mijns Ambtsvoorgangers van 25 October 1886 no. 5344, afdeeling A. Z. C., blijft dat toezicht opgedragen aan den districts-schoolopziener, terwijl ook de overige voorschriften dier aanschrijving blijven gelden.

De districts-schoolopziener zal echter bij het onderzoek, of de werkzaamheden volgens het door mij goedgekeurde bestek zijn uitgevoerd, voortaan worden ter zijde gestaan door een technisch ambtenaar, werkzaam onder den Rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs enz.

In verband hiermede zal het mij aangenaam zijn, dat mij van de bestekken en teekeningen betreffende bouw en verbouw van scholen en onderwijzerswoningen, ter bekostiging waarvan aan de gemeenten overeenkomstig art. 53 der wet op het lager onderwijs Rijkssubsidie wordt verleend, door de gemeentebesturen in het vervolg niet twee — zooals in de dezerzijdsche circulaire van 24 Februari 1881 no. 669 afd. Onds. is voorgeschreven — maar *drie* exem-

plaren zullen worden toegezonden.

Ik heb de eer U te verzoeken, het bovenstaande aan de besturen der gemeenten in Uw provincie mede te deelen.

Rijksbijdragen.

626 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 6 *Augustus* 1885 *G nr.* 39 *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* DECLARATIËN KOSTEN LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1885 *nr.* 73).

No. 4182.
—

's Gravenhage, 4 *Augustus* 1885.

Ik heb de eer U te verzoeken, voortaan bij de inzending van declaratiën, wegens kosten, gevallen op den aankoop van perceelen voor de stichting van schoollokalen en onderwijzerswoningen, over te leggen een afschrift van het koopcontract in duplo, waarvan een exemplaar op zegel van minstens 50 cents en 50 opcenten.

Is bij die akte niet bedongen dat de kosten van overschrijving ten hypotheekkantore door den kooper moeten worden gedragen, dan kan van die kosten de rijksvergoeding van 30% *) niet worden uitgekeerd, omdat volgens art. 1512 B. W. in dat geval de kosten van levering ten laste van den verkooper komen.

627 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 12 *Juli* 1887 *G nr.* 105/21, *aan de gemeentebesturen;* DECLARATIE'S RIJKSVERGOEDING LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1887 *nr.* 55).

Wij hebben de eer U uit te noodigen in de brieven van toezending van declaratie's wegens rijksvergoeding in de kosten van stichting en verbouw van scholen en in die van aanschaffing van schoolmeubelen, voortaan op te geven ten laste van welk dienstjaar der gemeentebegrooting de

*) Thans 25%

betrekkelijke aanneemsommen, waartoe de declaratiën betrekking hebben, moeten betaald worden.

628 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 11 *September* 1890 *G nr.* 91/20, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* DECLARATIE, KOSTEN LAGER ONDERWIJS 25% (*Prov. Bijbl.* 1890 *nr.* 82).

No. 4968[2]
Afdeeling A. Z. C. *'s-Gravenhage*, 9 September 1890.

Naar aanleiding van bij de Algemeene Rekenkamer gerezen bedenkingen, heb ik de eer U te verzoeken de gemeentebesturen aan te schrijven om, indien een aannemer van het stichten of het verbouwen van een schoollokaal of een verkooper van een schoollokaal, behalve op het daarvoor verschuldigde ook nog aanspraak heeft op betaling van schoolmeubelen, enz. waarin niet meer uit 's Rijks kas wordt bijgedragen, in het vervolg voor dat laatstgenoemde onderwerp *afzonderlijk* te doen declareeren, zoodat het afschrift der declaratie, dat, volgens het voorschrift van artikel 3, al. 2 van Z. M. besluit van 23 December 1889 (*Staatsblad* No. 189) moet gevoegd worden bij de declaratie van de gemeente wegens de rijksvergoeding van 25% in de kosten van het stichten en verbouwen of het aankoopen van schoollokalen *uitsluitend* vermeld het *juiste* bedrag, dat den aannemer, of den verkooper toekomt voor dat *stichten* en *verbouwen* of dien *verkoop*.

De vroeger gebruikelijke aftrekking op de declaratie van de gemeente kan daardoor vervallen.

629 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 11 *Augustus* 1892 *G nr.* 49, *aan de gemeentebesturen ; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* RIJKSBIJDRAGEN VOOR BIJZONDER LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 92).

La. A.
Afd. A. Z. C. *'s-Gravenhage,* 1 *Augustus* 1892.

Bij de uitvoering van art. 54 bis der wet tot regeling van het lager onderwijs, over 1891, is de vraag gerezen, of het hoofd eener bijzondere lagere school, waarvoor eene Rijkssubsidie wordt gevraagd, tevens mag zijn hoofd eener andere bijzondere lagere school.

Gedeputeerde Staten van Limburg hebben gemeend die vraag in bevestigenden zin te moeten beantwoorden en hebben o. a. voor eene bijzondere lagere school, waarvan het hoofd tevens hoofd was van eene kostschool van dezelfde vereeniging de Rijksbijdrage toegelegd.

De Inspecteur van het Lager Onderwijs in de 1e Insp. is van deze beslissing in beroep gekomen bij H. M. de Koningin-Weduwe, Regentes, aanvoerende dat, vermits de school in kwestie over 1891 geen eigen hoofd heeft gehad, die school niet heeft voldaan aan punt 4 van art. 54 bis der wet op het lager onderwijs, voor zooveel betreft den bij art. 23 dier wet gestelden eisch, en voor bedoelde school derhalve geen aanspraak kan worden gemaakt op bijdrage over 1891.

Bij Koninklijk besluit van 8 Juli 1892 no. 28 is, met vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg beslist, dat voor genoemde school, om de door den Inspecteur voornoemd aangevoerde redenen, de Rijksbijdrage niet kan worden toegestaan.

Is daardoor in beginsel uitgemaakt dat van af het jaar 1891, iedere bijzondere lagere school, wil zij voor de Rijksbijdrage in aanmerking komen, een eigen hoofd moet hebben, welk hoofd niet tevens mag zijn hoofd eener andere

school, daaruit volgt tevens, dat art. 23 der meergemelde wet ook niet toelaat dat het hoofd eener openbare school tevens is hoofd eener bijzondere school, onverschillig of voor deze laatste aanspraak wordt gemaakt op de Rijksbijdrage.

Van bovenvermeld besluit heb ik de eer U hierbij een afschrift te zenden. Enz.

AFSCHRIFT.

In naam van Hare Majesteit WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau enz. enz. enz.

Wij EMMA, Koningin-Weduwe, Regentes van het Koningrijk.

Beschikkende op het beroep door den Inspecteur van het lager onderwijs in de 1e Insp. ingesteld tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg van 19 Februari 1892, 1e afd. A. L. a 766/4Dı waarbij beschikt is op de aanvrage van het bestuur van de Congregatie der zusters van het arme kind Jezus te Simpelveld om over 1891 de Rijksbijdrage te bekomen bedoeld in art. 54bis der wet tot regeling van het lager onderwijs ten behoeve van de bijzondere lagere school dier Congregatie te Roermond in de Neerstraat no. 128;

Den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur gehoord, advies van 22 Juni 1892 no. 49;

Op de voordracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 Juli 1892 no. 4609 afd. A. Z. C.;

Overwegende dat het bestuur der bovengenoemde school, die op 15 Januari 1891, 75 leerlingen telde, bij Gedeputeerde Staten van Limburg over 1891 eene Rijksbijdrage heeft aangevraagd van f550. — als f 250. — voor het hoofd der school en twee maal f 150. — voor twee onderwijzeressen zijnde allen gedurende het geheele jaar 1891 aan de school werkzaam geweest;

dat Gedeputeerde Staten van Limburg bij hun bovenaangehaald besluit hebben verklaard, dat deze school voldoet aan de eischen en voorwaarden in art. 54bis der wet tot regeling van het lager onderwijs gesteld en de Rijksbijdrage op het aangevraagde bedrag van *f* 550.— hebben bepaald;

dat de Inspecteur van het lager onderwijs in de 1e insp. van dit besluit bij ons in beroep is gekomen en aanvankelijk heeft gesteld dat aangezien het hoofd dezer school, Mejuffrouw M. C. Wismann, tevens hoofd is van de kostschool dierzelfde congregatie, de Rijksbijdrage met *f* 250.— behoort te worden verminderd, doch nader heeft betoogd, dat hier in het geheel geene bijdrage kan worden verleend, op grond, dat de wet op het lager onderwijs niet toelaat dat het hoofd eener bijzondere lagere school wier bestuur op de Rijksbijdrage aanspraak maakt, tevens hoofd eener andere bijzon, dere school is, 't geen krachtens art 88 der wet nog slechts voor

het jaar 1890 was toegelaten, en dat, aangezien de school in kwestie geacht moet worden over 1891 geen eigen hoofd te hebben gehad, die school niet heeft voldaan aan punt 4 van art. 54bis der wet op het lager onderwijs, voor zooveel betreft den bij art 23 dier wet gestelden eisch, waardoor de aanspraak op eenige Rijksbijdrage voor deze school over 1891 verloren is gegaan;

dat Gedeputeerde Staten van Limburg, op dit beroep gehoord, o. a hebben aangevoerd, dat het feit, dat het hoofd eener gesubsidieerde bijzondere school buiten de bij art. 54 bis, no. 3 bedoelde lesuren nog eene andere school bestuurt geene reden kan zijn om aan eerst bedoelde school het subsidie te onthouden, zeer zeker dan niet, wanneer laatstbedoelde school eene niet gesubsidieerde is en voorts ontkennen, dat de school in kwestie over 1891 haar eigen hoofd niet zou hebben gehad;

Overwegende, dat bij art. 54 der wet op het lager onderwijs voor de bijzondere scholen wel is waar niet is voorgeschreven, zooals bij art. 23 voor de openbare, dat aan het hoofd van elke school een onderwijzer moet geplaatst zijn, in dien zin dat niet het bestuur der lessen aan meer dan ééne school aan denzelfden persoon kan zijn opgedragen;

dat echter wanneer eene bijzondere school op de Rijksbijdrage bedoeld bij art 54bis der wet aanspraak wil maken, volgens dit art. het aantal onderwijzers aan de school moet voldoen aan de eischen, voor de openbare scholen gesteld bij art. 23 en 24 het 3e lid uitgezonderd en dat deze bepaling, voor zooveel art. 23 betreft krachtens art. 88 met 1 Januari 1891 in werking is getreden;

dat derhalve sedert 1 Januari 1891 aan het hoofd van elke bijzondere school wier bestuurder aanspraak maakt op de rijksbijdrage bij art. 54bis bedoeld, een onderwijzer geplaatst moet zijn, aan wien niet tevens het bestuur der lessen aan eene andere school is opgedragen.

dat de school, waarvoor de aanvrage is gedaan mitsdien aan den eisch van art. 54bis 4o niet voldoet en voor de Rijksbijdrage niet in aanmerking mag komen;

Gezien de wet tot regeling van het Lager Onderwijs, waarvan de gewijzigde tekst is bekend gemaakt bij Koninklijk besluit van 14 December 1889 (Stbl. no. 177),

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten van Limburg te verklaren dat de aanvrage van het bestuur van de Congregatie der Zusters van het arme kind Jezus te Simpelveld om de Rijksbijdrage, bedoeld bij art. 54bis der wet tot regeling van het lager onderwijs, over het jaar 1891 ten behoeve van de bijzondere lagere school dier Congregatie te Roermond in de Neerstraat no. 128 niet kan worden toegestaan.

De Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur.

Soestdijk, 8 *Juli* 1892.

630 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 6 October* 1892 *G nr.* 41, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* RIJKSBIJDRAGEN VOOR BIJZONDER LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 112).

L^a^. A.
Afdeeling AZC. *'s-Gravenhage,* 30 *September* 1892.

Bij de uitvoering van art. 54bis der wet tot regeling van het lager onderwijs, over 1891, is de vraag gerezen, of onderwijzers die het hoofd der school bijstaan en die tijdens de lesuren der school onderricht geven aan eene andere school, voor de Rijksbijdrage in aanmerking kunnen gebracht worden.

Gedeputeerde Staten van Overijssel hebben gemeend, die vraag in bevestigenden zin te moeten beantwoorden, door voor zulk een onderwijzer, die wekelijks 2 uur les gaf in het schoonschrijven aan de Rijks Hoogere Burgerschool te Zwolle, de Rijksbijdrage toe te leggen.

De Inspecteur van het lager onderwijs in de 3^e^ insp. is van deze beslissing in beroep gekomen bij H. M. de Koningin-Weduwe, Regentes, om de redenen, vermeld in het hierbijgaand afschrift van het Koninklijk besluit van 7 September 1892 no. 22.

Bij dit besluit is met wijziging van het besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel beslist, dat voor onderwijzers, krachtens art. 24 der wet tot regeling van het lager onderwijs aan eene school verbonden, en die gedurende de lesuren dier school aan eene andere school onderwijs geven, geen aanspraak kan worden gemaakt op de bijdrage, bedoeld bij art. 45, 1° *b* dier wet, en tevens, dat voor onderwijzers boven het bij genoemd art. 24 der wet bepaalde minimum, wanneer zij, gedurende de lesuren der school, waaraan zij verbonden zijn, onderwijs geven aan eene andere school, evenmin aanspraak kan worden gemaakt op de Rijksbijdrage bedoeld bij art. 45, 1° C. dier wet.

De beslissing genomen ten aanzien van onderwijzers, bij het bijzonder onderwijs, geldt evenzeer ten aanzien der onderwijzers, bij het openbaar onderwijs werkzaam.

Ik heb de eer U te verzoeken, de gemeentebesturen in uwe provincie met deze beslissing in kennis te stellen. Enz.

7 September 1892. No. 22.

In naam van Hare Majesteit WILHELMINA, bij de Gratie Gods Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Wij EMMA, Koningin-Weduwe, Regentes van het Koninkrijk;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door den Inspecteur van het lager onderwijs in de 3e inspectie, tegen een besluit van Gedeputeerde Staten van Overijsel van 3 Maart 1892 no. 324/496, genomen op de aanvrage van het bestuur der bijzondere lagere school in de Bitterstraat te Zwolle van het Departement Zwolle der Maatschappij tot Nut van het Algemeen, om de Rijksbijdrage, bedoeld bij art. 54*bis* der wet tot regeling van het Lager Onderwijs over 1891;

Den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur gehoord, advies van 12 Juli 1892, no. 36;

Op de voordracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 September 1892, no. 5856, afdeeling AZC.;

Overwegende, dat het bestuur dezer, op 15 Januari 1891, 82 leerlingen tellende school — waarin onderwijs is gegeven in de vakken, a—i, l en o, — overeenkomstig de wettelijke voorschriften aanvrage heeft gedaan om over 1891 een Rijksbijdrage te bekomen van f 700, als: voor het hoofd en twee onderwijzers, gedurende het geheele jaar aan de school verbonden geweest, respectievelijk f 250 en f 300, en voor een onderwijzer, werkzaam geweest van 15 Augustus tot ultimo December f 150;

dat Gedeputeerde Staten van Overijsel bij hun bestreden besluit hebben overwogen, dat de school staat onder het bestuur eener vereeniging, welke als zijnde opgericht vóór de wet van 22 April 1855 (*Staatsblad* no. 32) rechtspersoonlijkheid bezit, en dat zij ook overigens voldoet aan de eischen en voorwaarden tot het verleenen eener Rijksbijdrage gesteld, doch dat voor den onderwijzer, werkzaam van 15 Augustus tot ultimo December in geen geval eene bijdrage over meer dan vier maanden en dus van f 50, doch ook deze niet kan worden berekend, vermits in verband met het aantal schoolgaande kinderen aan deze school op grond van art. 24 der onderwijswet, slechts één onderwijzer van bijstand werd vereischt, terwijl ingevolge art. 45 1°. C slechts voor één onderwijzer meer de bijdrage kan worden verleend, weshalve genoemd college het bedrag der Rijksbijdrage heeft bepaald op f 550;

dat de Inspecteur van het lager onderwijs in de 3e inspectie tegen deze beslissing bij Ons in beroep is gekomen bij zijn adres aanvoerende, dat blijkens de aanvrage en eene nadere opgave van den districts-schoolopziener door een der beide onderwijzers, welke

gedurende het geheele jaar aan deze school zijn verbonden geweest, elken Maandag van 8 tot 10 uur als leeraar in het schoonschrijven les gegeven is aan de Rijks Hoogere Burgerschool te Zwolle, terwijl, blijkens den rooster van lesuren het onderwijs in de hierbedoelde bijzondere lagere school dagelijks ten 9 ure aanving; dat nu wel, blijkens denzelfden rooster, de tegenwoordigheid van bedoelden onderwijzer in de bijzondere school des Maandags eerst ten 11 ure gevorderd werd, omdat zijne klasse op dien dag van 9—11 ure les ontving in de Fransche taal van een vakonderwijzer buiten het kader der gewone onderwijzers staande, maar dat uit het besluit van Gedeputeerde Staten zou kunnen worden afgeleid, het algemeen beginsel, dat een onderwijzer periodiek zou mogen worden vervangen door een ander met behoud van zijn karakter van aan de school verbonden onderwijzer, welk beginsel, aangenomen en doorgevoerd zijnde, tot grove misbruiken aanleiding zou kunnen geven in strijd met de kennelijke bedoeling der wet, weshalve de Inspecteur voornoemd Onze beslissing inroept, omtrent de vraag, of de hierbedoelde onderwijzer bij de berekening der aan deze school te verleenen Rijksbijdrage in aanmerking kan worden genomen.

Overwegende, dat art. 45, 1° *b.* der wet eene bijdrage toekent voor elk der onderwijzers, die het hoofd der school bijstaan, voor zoover die bijstand volgens art. 24 verplichtend is en dat art. 45, 1° *c.* zulks eveneens doet voor de aldaar omschreven gevallen, indien het aan de school verbonden onderwijzend personeel het minimum van onderwijzers, bij art. 24 gesteld, overschrijdt;

dat art. 24 voorschrijvende door hoeveel onderwijzers het hoofd der school naarmate van het getal schoolgaande kinderen ten minste moet worden bijgestaan, kennelijk bedoelt, dat daarbij alleen in aanmerking kunnen komen die onderwijzers, die gedurende den geheelen, bij den rooster van lesuren vastgestelden schooltijd uitsluitend aan de eene school, door het hoofd bestuurd, zijn verbonden in dien zin, dat zij gedurende dien geheelen tijd voor het aan *die* school te geven onderwijs, beschikbaar zijn en steeds beschikbaar blijven, hetgeen niet langer het geval zou wezen, indien zij gedurende denzelfden tijd, al ware het slechts voor enkele uren, verbonden waren aan eene andere school;

dat immers bij eene andere opvatting der wet hare bedoeling om aan elke school voldoende leerkracht te verzekeren, zoude kunnen worden verijdeld, waartegen alleen door de vaste handhaving van den evengemelden regel kan worden gewaakt;

dat ten aanzien van onderwijzers voor wie op grond van art. 45, 1° *c.* eene bijdrage wordt toegekend, uit den aard der zaak dezelfde eisch moet worden gesteld;

dat derhalve voor den aan de school, welke het hier geldt, verbonden onderwijzer, die wekelijks gedurende een der schooluren tevens verbonden was aan eene andere school, op de Rijksbijdrage geene aanspraak kan worden gemaakt;

dat tengevolge dezer beslissing voor die Rijksbijdrage wel in aanmerking behoort te worden genomen de onderwijzer, die aan de hierbedoelde school van 15 Augustus tot ultimo December, dus

gedurende vier volle maanden is werkzaam geweest, vermits hij alleen moet geacht worden het minimum van onderwijzers bij art. 24 gesteld te hebben overschreden.

dat ingevolge het bovenstaande het bedrag der Rijksbijdrage, gelijk dit door Gedeputeerde Staten is bepaald, moet worden verminderd met f 150 voor den eerstbedoelden en vermeerderd met f 50 voor den laatstbedoelden onderwijzer;

Gezien de wet tot regeling van het lager onderwijs, waarvan de gewijzigde tekst is bekend gemaakt bij Koninklijk besluit van 14 December 1889 (*Staatsblad* no. 177);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met wijziging van het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten van Overijsel het bedrag der Rijksbijdrage over 1891 toekomende aan het voornoemde bestuur der bedoelde school vast te stellen op f 450.—

De Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur.

631 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 29 *Maart* 1902 *G nr.* 16, *aan de gemeentebesturen;* TOEPASSING ART. 24 EN 45 (THANS ART. 48) WET *Lager onderwijs* (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 42)

In het begin dezes jaars hebben wij ter waarschuwing er aan herinnerd, dat ingevolge de nieuwe bepaling, vervat in het 4e lid van art. 45 der wet tot regeling van het lager onderwijs, het getal onderwijzers over 1902 aan de wet moet voldoen, op verbeurte der geheele Rijksbijdrage, tenzij bij vacaturen, die niet tijdig aangevuld kunnen worden, de vereischte ontheffing is verkregen en dat voor het nog te kort komende getal onderwijzers 1 Mei als fatale termijn geldt.

Naar aanleiding hiervan zou de vraag kunnen rijzen of de strafbepaling toepasselijk is wanneer aan eene school, waaraan behalve het hoofd, *moeten* verbonden zijn, hetzij één, hetzij twee onderwijzers, die den rang van hoofdonderwijzer bezitten en den leeftijd van 23 jaren volbracht hebben, het aantal onderwijzers van bijstand wel voldoet aan de wet, doch *geen hunner in het bezit is der hoofdakte of van den gevorderden leeftijd.*

Deze vraag vindt U beantwoord in den brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 18 Maart jl. No. 2006[1], afd onderwijs, welken wij hierachter laten afdrukken.

No. 2006[1]
Afd. Onderwijs. *'s Gravenhage*, 18 Maart 1902.

—

Ingevolge het bepaalde bij het vierde lid van art. 45 der wet tot regeling van het lager onderwijs zooals dat artikel is gewijzigd bij de wet van 24 Juni 1901 Stbl. No. 187 komen — behoudens het bepaalde in het vijfde lid van dat artikel — voor de rijksbijdrage bedoeld sub 1*a* van dat artikel niet in aanmerking de openbare lagere scholen alwaar bij vacature in het onderwijzend personeel tusschen het ontstaan daarvan en de aanvaarding zijner betrekking door den benoemde een langere tijd verloopt dan: wat het hoofd der school betreft van zes maanden, wat de overige onderwijzers betreft, van vier maanden.

Nu wordt in het 1e en 2e lid van art. 24 der wet het aantal onderwijzers geregeld, waardoor het hoofd der school moet worden bijgestaan, terwijl in het 3e lid van dit artikel is bepaald dat, wanneer met inbegrip van het hoofd der school het aantal onderwijzers aan de school verbonden meer dan 4 bedraagt, ten minste twee, wanneer het meer dan 8 bedraagt ten minste drie hunner den leeftijd van 23 jaren moeten volbracht hebben en den rang van hoofdonderwijzer bezitten.

De vraag is mij gedaan of de strafbepaling thans in art. 45 voorkomende toepasselijk is wanneer aan eene school alwaar behalve het hoofd hetzij één hetzij twee zoodanige onderwijzers moeten verbonden zijn, het aantal onderwijzers van bijstand op 15 Januari 1902 wel voldeed aan den eisch gesteld in het 2e lid van art. 24, doch dat geen hunner in het bezit was der hoofdakte of van den gevorderden leeftijd.

Naar aanleiding daarvan wensch ik de aandacht van Uw College er op te vestigen:

1o. dat het niet voldoen aan het 3e lid van art. 24 reeds sedert 1892 *ongeoorloofd* is en dat het schooltoezicht, de Commissaris der Koningin en ook Uw College bij het goedkeuren der gemeentebegrootingen zorg hebben te dragen, dat aan deze duidelijke bepaling der wet stipt de hand worde gehouden; 2o dat evenwel de strafbepaling thans in art. 45 opgenomen, niet gericht is tegen overtreding van art. 24, derde lid, maar alleen kan worden toegepast, indien het daar met name genoemde delict geconstateerd is. Enz.

632 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 29 *Augustus* 1907 *G nr.* 97, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* RIJKSBIJDRAGE TIJDELIJKE ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1907. *nr.* 107).

No. 9255.
Afdeeling A. Z. C. *'s Gravenhage,* 21 Augustus 1907.

Door verschillende Colleges van Gedeputeerde Staten wordt de vraag gesteld, of voor surnumeraire leerkrachten die met toepassing van art. 33 der lageronderwijswet, werkzaam zijn gesteld, aanspraak kan worden gemaakt op de subsidie in art. 48, eerste lid sub 1o *b*, derde en volgende zinsneden bedoeld.

Dienaangaande behelsde mijn circulaire van 6 December 1905, afdeeling A. Z. C. no. 9983[2] geen voorziening, omdat het mijn wensch was, dat ten deze geheel zou worden voortgegaan in de lijn, welke vóórdat de wet van 3 Juni 1905, (Staatsblad no. 151) in werking trad, was getrokken. Deze wet bracht immers wèl wijziging in de subsidie ten behoeve van de z. g. verplichte onderwijzers, maar de bijdrage ten behoeve van het onverplicht personeel bleef, behoudens de uitzondering van art. 48, eerste lid, sub 1o *b*, tweede zinsnede onaangetast.

Evenals vroeger blijft dus onverkort de regel gelden, dat een tijdelijke leerkracht, die *boven het verplichte personeel* is

aangesteld, natuurlijk binnen de grenzen van art. 48, eerste lid sub 1o *b*, wel degelijk aanspraak geeft op de subsidie voor surnumeraire onderwijzers. Zelfs ben ik in denzelfden ruimen gedachtengang zóó ver gegaan, dat ook voor tijdelijke leerkrachten, die ter vervanging van verplichte onderwijzers optreden eene zelfde bijdrage als voor surnumeraire onderwijzers kan worden toegekend. Enz.

633 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 21 *Mei* 1908 *G nr.* 88, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* RIJKSBIJDRAGEN ART. 48 WET LAGER ONDERWIJS INGEVAL VAN LANGDURIG VERLOF (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 70).

No. 2853.
Afdeeling L. O. 's-Gravenhage, 13 Mei 1908.

De uitvoering van art. 4 der wet van 28 December 1907 (Staatsblad No. 361) heeft, naar mij is gebleken, aanleiding gegeven tot de vraag, welke regelen kunnen worden gesteld ten opzichte van den onderwijzer, aan wien langdurig verlof is verleend, ter vervulling van militieplichten, of om andere redenen.

Deze vraag hield nauw verband met eene andere, n.l. of de in het 1e lid, sub 1° *a*, resp. 1° *b*, tweede alinea, van art. 48 der lager onderwijswet bedoelde bijdrage al dan niet ten volle zal worden uitgekeerd, ook zelfs wanneer, in verband met het langdurig verlof, overeenkomstig de goedgekeurde verordening, de jaarwedde geheel of ten deele wordt ingehouden.

Ik heb daarom de eer U mede te deelen, dat, naar mijne meening, de aan de gemeente toekomende rijksbijdrage in zulk een geval onveranderd moet blijven, dewijl zij is gebaseerd op de minimum-jaarwedde volgens art. 26 waarop de onderwijzer in den zin van art. 48, 1e lid *a* resp. *b*, tweede alinea, aanspraak heeft.

Hiermede is echter niet in alle opzichten vereenigbaar

het thans geldende stelsel der bijdragen aan tijdelijke leerkrachten.

Dienaangaande werd in de circulaire van mijn ambtsvoorganger dd. 21 Augustus 1907, No. 9255, afdeeling A. Z. C., te kennen gegeven, dat ook voor tijdelijke leerkrachten, *„die ter vervanging van verplichte onderwijzers optreden"* een zelfde bijdrage, n.l. van f 260 resp. f 310 's jaars, als voor surnumeraire onderwijzers kan worden toegekend. Indien deze regel zou worden toegepast tegelijk met mijne bovenaangegeven zienswijze, dan is het duidelijk, dat voor een zelfde onderwijzersplaats de gemeente eene dubbele bijdrage zou ontvangen, in strijd met de bedoeling van de wet. De in die circulaire te dezer zake aangegeven regel is dus als vervallen te beschouwen. Enz.

634 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 2 *Maart* 1911 *G nr.* 23, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* RIJKSBIJDRAGE VOOR TIJDELIJKE ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 24).

Nr. 1362.
Afdeeling L. O. 's-Gravenhage, 17 Februari 1911.

In verband met de bepalingen der wet van 14 Juli 1910 (Staatsblad nr. 202) zijn mij eenige vragen gesteld, betreffende de berekening van de rijksbijdrage voor z. g. tijdelijke onderwijzers aan scholen met uitgebreid leerplan.

Naar aanleiding hiervan heb ik de eer Uw College mede te deelen, dat die wet geen verandering heeft gebracht in de opvatting, dat de tijdelijke waarneming overeenkomstig artikel 33 der Lageronderwijswet geen aanspraak geeft op eene minimum-jaarwedde volgens artikel 26 der wet en voor de gemeente dus evenmin recht geeft op eene dienovereenkomstige bijdrage voor de tijdelijke leerkracht.

Nochtans wil ik ten deze geene verandering brengen in hetgeen eenmaal, krachtens beslissing van mijn ambts-

voorganger, door de gemeente pleegt te worden genoten. Mitsdien zal ook in de toekomst ten behoeve van tijdelijke leerkrachten een gelijke bijdrage worden verleend als voor surnumeraire onderwijzers placht te worden toegekend; derhalve een bedrag van f 260.— voor het gewoon en van f 310.— voor het uitgebreid lager onderwijs. In den hier gevolgden gedachtengang is het natuurlijk dat een en ander slechts wordt verleend, indien ten behoeve van den onderwijzer in wiens plaats de tijdelijke leerkracht treedt, een bijdrage zou zijn genoten onder vigeur van de wet gelijk zij luidde vó r de wijziging van 14 Juli 1910 (Staatsblad nr. 202) en dus voor scholen van uitgebreid lager onderwijs alleen wanneer artikel II, voorlaatste lid dier wet toepasselijk is.

635 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 6 *Augustus* 1912 *G nr.* 187, *aan de gemeentebesturen;* ONTHEFFING BEDOELD IN ART. 48, 5e LID DER WET *tot regeling van het lager onderwijs* (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 121).

Bij de verificatie van de staten model B. betreffende de verrekening der rijksbijdrage in zake het openbaar lager onderwijs is ons menigmaal gebleken, dat niet voldaan was aan den eisch, gesteld in het vierde lid van art. 48 der wet tot regeling van het lager onderwijs.

Ook is het voorgekomen, dat men meende aan dien eisch te kunnen ontkomen door de aanstelling van tijdelijke onderwijskrachten, welke meening echter in de wet geen steun vindt.

Wanneer wij ontdekken, dat gezegde eisch niet is nagekomen, is echter soms de tijd, aangegeven in het 5e lid van genoemd wetsartikel tot het indienen van een verzoek ter bekoming van de daarin bedoelde ontheffing, verstreken.

De gemeente verliest dan de geheele subsidie voor het aan de school verbonden onderwijzend personeel en kan, vaak niet dan met groote moeite, slechts eene tegemoetkoming in het geleden verlies bekomen.

Wij achten het dienstig op de gevolgen van dit verzuim uwe aandacht te vestigen, U tevens uitnoodigende in voorkomende gevallen tijdig, althans voor het einde van het jaar, volgende op dat, waarin eene vacature van hoofd der school of van onderwijzer van bijstand had moeten zijn vervuld, de noodige ontheffing aan te vragen.

636 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 22 *Maart* 1913 *G nr.* 252, *aan de gemeentebesturen;* HOOFDELIJKE OMSLAG BIJ TOEPASSING ART. 53 WET LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 39).

Bij de behandeling van de verzoekschriften der gemeentebesturen om, met toepassing van art. 53 der wet tot regeling van het lager onderwijs, eene buitengewone rijkssubsidie te verkrijgen in de gewone onderwijskosten, worden door ons verschillende gegevens gevraagd betreffende den financieelen toestand der gemeente, waaronder cijfers aangaande de heffing van den hoofdelijken omslag over het jaar, waarop de aanvraag betrekking heeft.

Door de late vaststelling van het kohier worden die cijfers echter meestal eerst in de tweede helft des jaars bekend, en loopt het vooral wanneer over de gegevens nog nader moet worden gecorrespondeerd, vaak naar het einde des jaars, alvorens door ons aan de Regeering over de subsidieaanvraag advies kan worden uitgebracht.

Wij achten dit niet wenschelijk, en daarom noodigen wij U uit, om voor het geval uwe gemeente aanspraak maakt op de toepassing van art. 53 der wet tot regeling van het lager onderwijs, de vaststelling van het kohier van den hoofdelijken omslag zoodanig te bespoedigen, dat de gegevens betreffende den financieelen toestand der gemeente voor 1 Juli aan ons kunnen worden verstrekt.

Ook verzoeken wij U bij het ter goedkeuring aanbieden eener begrooting, waarop een subsidie als bovenbedoeld is

uitgetrokken, voortaan te voegen een overzicht *) van ontvangsten en uitgaven in zake het lager onderwijs enz.

637 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 12 *Maart* 1914 *G nr.* 184, *aan de gemeentebesturen;* RIJKSSUBSIDIE BESTRIJDING ONDERWIJZERS-JAARWEDDEN (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 37).

De bij Koninklijk besluit van 16 Maart 1862 nr. 5 toegekende jaarlijksche subsidiën tot bestrijding van jaarwedden van onderwijzers en onderwijzeressen bij de lagere scholen (zie provinciaal bijblad nr. 49 van 1862) zijn voor verschillende gemeenten in den loop der jaren verminderd of ingetrokken.

Wij achten het gewenscht hierachter te laten volgen een staat, vermeldende de subsidies, die op het oogenblik worden genoten.

Mocht in uwe gemeente in de toekomst tot opheffing eener openbare lagere school onder goedkeuring van ons of van de Kroon worden besloten, dan verwachten wij daarvan, onder aanhaling van datum en nummer der onderwerpelijke aanschrijving, afzonderlijke mededeeling.

Aalst.	f 200.—	Besoijen.	f —.—
Aarle-Rixtel.	200.—	Best.	200.—
Alem, c. a.	600.—	Beugen, c. a.	300.—
Almkerk.	—.—	Bladel, c. a.	300.—
Alphen, c. a.	200.—	Boekel.	200.—
Andel, c. a.	—.—	Bokhoven.	—.—
Asten.	250.—	Borkel, c. a.	200.—
Baardwijk.	—.—	Boxmeer.	—.—
Baarle-Nassau.	112.50	Boxtel.	400.—
Bakel, c. a.	200.—	Breda.	—.—
Beek en Donk.	200.—	Budel.	150.—
Beers.	200.—	Capelle.	—.—
Bergeyk.	300.—	Chaam.	166.—
Bergen op Zoom.	200.—	Cromvoirt.	200.—
Berghem.	200.—	Cuijk, c. a.	400.—
Berkel.	200.—	Deurne, c. a.	400.—
Berlicum.	610.—	Deursen, c. a.	200.—

*) Het model hiervoor wordt steeds vanwege het prov bestuur verstrek

Dieden, c. a.	f 400.—
Diessen.	200.—
Dinteloord, c. a.	—.—
Dinther.	300.—
Dommelen.	200.—
Dongen.	199.—
Drongelen.	—.—
Drunen.	200.—
Duizel, c. a.	400.—
Dungen (den).	200.—
Dussen.	—.—
Eersel.	200.—
Eindhoven.	200.—
Empel, c. a.	350.—
Engelen.	—.—
Erp.	200.—
Esch.	200.—
Escharen.	200.—
Etten, c. a.	156.—
Fijnaart, c. a.	—.—
Gassel.	100.—
Geertruidenberg.	—.—
Geffen	200.—
Geldrop.	200.—
Gemert.	600.—
Genderen.	—.—
Gestel, c. a.	200.—
Giessen.	—.—
Gilze, c. a.	250.—
Ginneken, c. a.	355.—
Goirle.	200.—
Grave.	400.—
's-Gravenmoer.	—.—
Haaren.	140.—
Halsteren.	200.—
Haps.	100.—
Hedikhuizen.	—.—
Heesch.	200.—
Heeswijk.	200.—
Heeze.	200.—
Helmond.	250.—
Helvoirt.	200.—
Herpen, c. a.	400.—
Herpt, c. a.	f —.—
's-Hertogenbosch.	1000.—
Heusden.	—.—
Hilvarenbeek.	300.—
Hoeven, c. a.	—.—
H.- en L.-Mierde.	600.—
H.- en L.-Zwaluwe.	110.—
Hoogeloon, c. a.	600.—
Huybergen.	—.—
Huisseling, c. a.	300.—
Klundert.	—.—
Leende.	200.—
Liempde.	200.—
Lierop.	200.—
Lieshout.	200.—
Linden.	200.—
Lith.	200.—
Lithoijen.	200.—
Loon op Zand.	350.—
Luijksgestel.	200.—
Maarheeze.	184.—
Maashees, c. a.	200.—
Made, c. a.	25.—
Meeuwen.	—.—
Megen, c. a.	600.—
Michielsgestel. (St.)	200.—
Mierlo.	200.—
Mill, c. a.	300.—
Moergestel.	200.—
Nieuwkuyk.	200.—
Nieuw Vossemeer.	—.—
Nistelrode.	200.—
Nuland.	200.—
Nunen, c. a.	550.—
Oedenrode. (St.)	600.—
Oeffelt.	—.—
Oerle.	200.—
Oijen, c. a.	400.—
Oirschot.	500.—
Oisterwijk.	200.—
Oostelbeers, c. a.	400.—
Oosterhout.	445.—
Oploo, c. a.	200.—

Oss.	f 200.—	Tongelre.	f 200.—
Ossendrecht.	200.—	Uden.	600.—
Oudenbosch.	200.—	Udenhout.	—.—
O.- en N.-Gastel.	300.—	Valkenswaard.	200.—
Oudheusden, c. a.	—.—	Veen.	—.—
Princenhage.	250.—	Veghel.	400.—
Putte.	200.—	Veldhoven, c. a.	200.—
Raamsdonk.	—.—	Velp.	200.—
Ravenstein.	400.—	Vessem, c. a.	500.—
Reek.	200.—	Vierlingsbeek.	275.—
Reusel.	—.—	Vlierden.	200.—
Riethoven.	200.—	Vlijmen.	—.—
Roosendaal, c. a.	274.—	Vrijhoeve Capelle.	—.—
Rosmalen.	400.—	Vught.	200.—
Rucphen, c. a.	350.—	Waalre.	200.—
Rijsbergen.	145.—	Waalwijk.	200.—
Rijswijk.	—.—	Wanroij.	100.—
Sambeek.	200.—	Waspik.	—.—
Schaijk.	200.—	Werken (de), c. a.	—.—
Schijndel.	210.—	Werkendam.	50.—
Soerendonk, c. a.	250.—	Westerhoven.	200.—
Someren.	200.—	Willemstad.	—.—
Son, c. a.	200.—	Woensdrecht.	200.—
Sprang.	—.—	Woensel.	300.—
Standdaarbuiten.	200.—	Woudrichem.	100.—
Steenbergen, c. a.	160.—	Wouw.	300.—
Stiphout.	200.—	Wijk, c. a.	—.—
Stratum.	250.—	Zeeland.	200.—
Strijp.	171.—	Zeelst.	200.—
Terheijden.	290.—	Zesgehuchten.	—.—
Teteringen.	136.—	Zevenbergen.	33.—
Tilburg.	200.—	Zundert.	175.—

638 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 31 *December* 1914 *G nr.* 229, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* TOEPASSING ART. 24 WET LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 132).

Nr. 20758[1].
Afdeeling O.

's-Gravenhage, 29 December 1914

Als het gevolg van den oorlogstoestand zijn zoowel aan

openbare als aan bijzondere lagere scholen thans vele kinderen van Belgische uitgewekenen als leerlingen ingeschreven. De vraag is gerezen, hoe te handelen met deze kinderen bij de opgave van het aantal leerlingen op 15 Januari.

Indien deze leerlingen worden meegerekend bij de werkelijke schoolbevolking, dan kan dit leiden tot vermeerdering van het aantal volgens art. 24 der Lager Onderwijswet verplichte onderwijzers en mitsdien ook tot hoogere uitgaven niet alleen voor het Rijk maar in vele gevallen ook voor de gemeente en de schoolbesturen. Bovendien zouden — bij terugkeer tot normale omstandigheden — nieuw-aangestelde onderwijzers blootstaan aan niet-gevraagd ontslag, hetgeen, waar het openbare onderwijzers betreft, wederom tot verhooging van uitgaven voor het Rijk en de gemeenten zou leiden, n.l. bij toekenning van wachtgeld.

Teneinde dit een en ander te voorkomen, zal bij het verstrekken van de jaarlijksche opgaven betreffende de schoolbevolking op 15 Januari ten aanzien van de tijdelijk hier schoolgaande kinderen van Belgische uitgewekenen zijn te handelen op gelijke wijze als in den slotzin van het zesde lid van art. 24 der lager-onderwijswet is bepaald ten aanzien van de daar bedoelde tijdelijk aanwezige kinderen.

Ik heb de eer U te verzoeken, de gemeentebesturen in Uwe provincie, voor zooveel noodig, hiermede in kennis te stellen.

Leerplicht.

639 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11 *Januari* 1901 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* ART. 18 DER LEERPLICHTWET (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 9).

La. A.
Afdeeling O. *'s Gravenhage,* 9 Januari 1901.

Voor eenigen tijd is mij door Burgemeester en Wethouders eener gemeente de vraag gesteld, hoe dat College, ter be-

vordering van eene richtige uitvoering van artikel 18 der Leerplichtwet, voortdurend kennis zal dragen van de mutatiën, welke plaats hebben met de leerplichtige kinderen, voorkomende in een der afzonderlijke bevolkingsregisters, bedoeld in het Koninklijk besluit van 27 Juli 1867 (Staatsblad no. 142.)

Artikel 11 van dit besluit bepaalt, dat het bestuur van elk der in artikel 1 aangewezen gebouwen, gestichten en schepen te allen tijde aan het bestuur der gemeente waar het gebouw, gesticht of schip is gelegen, de door dat gemeentebestuur gevraagde inlichtingen geeft met betrekking tot het door eerstvermeld bestuur afzonderlijk gehouden bevolkingsregister.

In dit voorschrift vindt m. i. de bovenvermelde vraag hare beantwoording.

Mochten de gemeentebesturen de inlichtingen aan de besturen van gebouwen enz. wenschen te vragen, door maandelijks invulling te verzoeken van lijsten volgens de modellen, ingevolge art. 18 en 30 der Leerplichtwet vastgesteld, dan ben ik bereid aan die gemeentebesturen exemplaren dezer lijsten voor dat doel beschikbaar te stellen.

Ik heb de eer U te verzoeken, het bovenstaande ter kennis te brengen van de besturen der gemeenten in Uwe provincie.

640 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *Maart* 1901 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITVOERING DER LEERPLICHTWET (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 38).

No. 1675[1].
Afdeeling O. *'s Gravenhage* 12 Maart 1901.

Het is mij gebleken, dat in enkele gemeenten de Commissiën tot wering van schoolverzuim hunne taak aldus opvatten, dat zij hunne bemoeiingen ook uitstrekken over kinderen, die, hoewel in de gemeente schoolgaande, in eene andere gemeente wonen.

Deze opvatting is m. i. onjuist.

Ingevolge de Leerplichtwet toch strekken de bemoeiingen eener commissie tot wering van schoolverzuim zich uit over de kinderen, die in de gemeente of in het voor de commissie aangewezen deel der gemeente wonen of verblijf houden, hetzij die kinderen binnen het ambtsgebied der commissie of daarbuiten schoolgaan.

Ik heb de eer U te verzoeken de gemeentebesturen hiermede, ter voorlichting der commissiën tot wering van schoolverzuim, in kennis te stellen.

641 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 28 *Maart* 1901 *G nr.* 61, *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING LEERPLICHTWET (*Prov. Bijbl* 1901 *n.* 39).

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft onder dagteekening van 21 Maart j.l. No. 2011 afd. O. aan de Gedeputeerde Staten in de onderscheidene provinciën het volgende schrijven gericht.

„De vraag is mij gedaan of onderwijzers aan openbare „lagere scholen, benoemd tot lid eener Commissie tot wering „van schoolverzuim, ingevolge art. 36 der wet tot regeling „van het lager onderwijs aan Gedeputeerde Staten vergun„ning moeten vragen dat lidmaatschap te mogen bekleeden.

„Het komt mij voor, dat zulks niet het geval is. Immers, „nu krachtens art. 22 der Leerplichtwet de onderwijzers „aan openbare lagere scholen zoo mogelijk in elke Com„missie tot wering van schoolverzuim moeten worden ver„tegenwoordigd, kan er van een wettelijk verbod om het „lidmaatschap eener dergelijke Commissie te mogen be„kleeden, m. i. geen sprake zijn."

Wij verzoeken U hiervan nota te nemen en, waarnoodig kennisgeving te doen aan de betrokken onderwijzers.

642 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 10 *Mei* 1902 *A nr.* 16, *aan de gemeentebesturen;* TOEPASSING VAN ART. 22 DER LEERPLICHTWET (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 64).

Uit meerdere gemeenteraadsbesluiten ter uitvoering van art. 22 der leerplichtwet is mij gebleken, dat genoemd artikel niet juist toegepast wordt met name het 7e lid over 't hoofd wordt gezien, waarbij uitdrukkelijk bepaald wordt, dat de leden der commissiën tot wering van schoolverzuim benoemd worden voor den tijd van drie jaren. Hierdoor is een regeling van gemeentebesturen ten dien aanzien uitgesloten en is het niet geoorloofd de leden voor korter of langer tijd te benoemen of regelingen ten aanzien van de wijze van aftreding te maken. Ieder lid moet voor den tijd van drie jaren benoemd worden, ook wanneer die benoeming geschiedt ter vervanging van een lid, wiens lidmaatschap opgehouden heeft, voordat de termijn van 3 jaren verstreken is.

Ik vestig hierop Uw aandacht en verzoek die gemeentebesturen, welke hiermede strijdige besluiten genomen hebben, die alsnog in overeenstemming met de wet te brengen.

643 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 16 *Januari* 1904 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen;* TOEPASSING ART. 22 LEERPLICHTWET (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 6).

Onder verwijzing naar mijne circulaire van 10 Mei 1902 A nr. 16 (prov. bijblad no. 64) vestig ik Uwe aandacht op het 7e lid van art. 22 der Leerplichtwet.

Het gevolg dezer bepaling is, dat de commissiën tot wering van schoolverzuim, krachtens die wet in den aanvang van het jaar 1901 ingesteld, afgetreden zijn of nog moeten aftreden op den dag, waarop voor drie jaar hun benoeming is ingegaan.

Hierbij zij opgemerkt, dat leden, die tusschentijds tenge-

volge van ontstane vacaturen benoemd zijn, ook eerst aftreden drie jaren na den datum, waarop hun benoeming inging.

Ik heb het bovenstaande U in herinnering willen brengen, opdat voorkomen worde, dat het 8e lid van art. 22 der genoemde wet door mij zou moeten worden toegepast. Enz.

Herhalingsonderwijs.

644 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 30 Januari 1902 G nr. 38, aan de gemeentebesturen*; UITVOERING ART. 49 WET LAGER ONDERWIJS (*herhalingsonderwijs*) (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 12).

Naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 21 December 1901 (Staatsblad No. 272), ter uitvoering van artikel 45*bis*, *) der wet tot regeling van het lager onderwijs, laatstelijk gewijzigd bij die van 24 Juni 1901 (Staatsblad No. 187 zendt ons de Minister van Binnenlandsche zaken zijne beschikking 21 Januari 1902, No. $\frac{11429^1}{1411}$ afdeeling A. Z. C. / Onderwijs, tot vaststelling der modellen, waarnaar de opgaven nopens het herhalingonderwijs ingevolge de artikelen 1, 3 en 4 van gemeld Koninklijk besluit moet geschieden.

Beschikking en modellen zijn hierachter afgedrukt.

Model A is bestemd voor de opgave bedoeld bij art. 1 *eerste* lid van het Koninklijk besluit welke opgave binnen tien dagen na den aanvang van eenen cursus voor herhalingsonderwijs aan den districts- en aan den arrondissementsschoolopziener moet gezonden worden, voor de eerste maal tusschen 1 en 10 November 1902;

Model B voor de opgave bedoeld bij art. 1, *tweede* lid) van de veranderingen in delesuren en vakken van onderwijs van- of in het onderwijzend personeel bij dien cursus:

Model C voor de opgave, (bedoeld bij art. 3, *eerste* lid), welke jaarlijks in de maand Januari aan den districtsschoolopziener moet gezonden worden nopens het getal lesuren enz. in het afgeloopen kalenderjaar gegeven.

*) Thans 49.

Deze opgave wordt voor de eerste maal ingezonden in Januari 1903 over de maanden November en December van het dienstjaar 1902.

Model D, waarvan in de Ministeriëele beschikking sprake is, is voor ons College bestemd.

No. $\frac{114291}{1411}$ afd. $\frac{\text{A Z. C}}{\text{Onds.}}$ 21 Januari 1902.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN,

Gelet op artikel 6 van het Koninklijk besluit van 21 December 1901 Staatsblad No. 272;

Heeft goedgevonden:

te bepalen, dat de opgaven bedoeld in de artikelen 1, 3 en 4 benevens de verklaring bedoeld in artikel 3 van dat besluit moeten worden opgemaakt in den vorm, waarvan de modellen onder A tot D bij deze beschikking zijn gevoegd en voor zooveel model D betreft, in duplo ingezonden.

Model A.

Herhalingsonderwijs.

OPGAVE bedoeld bij artikel 1, eerste lid, van het Koninklijk Besluit van 21 December 1901 (Staatsblad no. 272) omtrent den cursus voor herhalingsonderwijs, aangevangen den 19 .

Gemeente

PLAATS (LOKAAL) waar het onderwijs wordt gegeven.	Vakken waarin het onderwijs wordt gegeven.	NAAM der onderwijzers.	VOORNAMEN der onderwijzers.	Vakken waarin door ieder der onderwijzers vermeld in de kolommen 3 en 4, onderwijs wordt gegeven.	Dagen en uren waarop door ieder der onderwijzers vermeld in de kolommen 3 en 4, onderwijs wordt gegeven.	Wettelijke akten van bekwaamheid en bij het niet verkrijgbaar zijn daarvan, dagteekening van de machtiging tot toelating en door wien verleend.	OPMERKINGEN
1	2	3.	4.	5.	6	7.	8.

Het Gemeentebestuur van den 19
verklaart deze opgave geheel overeenkomstig de waarheid te hebben opgemaakt.

Het Gemeentebestuur voornoemd,

Model B.

Herhalingsonderwijs.

OPGAVE bedoeld bij artikel 1, tweede lid, van het Koninklijk Besluit van 21 December 1901 (Staatsblad no. 272) van de veranderingen in de lesuren en vakken van onderwijs van — of in het onderwijzend personeel bij den cursus voor herhalingsonderwijs, aangevangen den 19 .

Gemeente

PLAATS (LOKAAL) waar het onderwijs wordt gegeven	NAAM van den onderwijzer die tengevolge van ontslag of overlijden heeft opgehouden onderwijs te geven aan den cursus.	VOORNAMEN van den onderwijzer die tengevolge van ontslag of overlijden heeft opgehouden onderwijs te geven aan den cursus.	Dagteekening van ingang van het ontslag of dagteekening van het overlijden	NAAM van den onderwijzer met het geven van onderwijs aan den cursus belast.	VOORNAMEN van den onderwijzer met het geven van onderwijs aan den cursus belast.	Dagteekening waarop de onderwijzer, vermeld in de kolommen 5 en 6, zijne lessen heeft aanvaard.	Vakken waarin de onderwijzer, vermeld in de kolommen 5 en 6 het onderwijs geeft.	Dagen en uren waarop de onderwijzer, vermeld in de kolommen 5 en 6 het onderwijs geeft.	Wettelijke akten van bekwaamheid en bij het niet verkrijgbaar zijn daarvan dagteekening van de machtiging tot toelating en door wien verleend.	OMSCHRIJVING van de veranderingen in de lesuren en in de vakken van onderwijs met vermelding van de dagteekening waarop die veranderingen zijn aangevangen.
1	2.	3.	4.	5	6	7	8.	9	10.	11

Het Gemeentebestuur van den 19

verklaart deze opgave geheel overeenkomstig de waarheid te hebben opgemaakt.

Het Gemeentebestuur voornoemd,

Model C.

Herhalingsonderwijs.

OPGAVE bedoeld bij artikel 3, eerste lid, van het Koninklijk Besluit van 21 December 1901 (Staatsblad no. 272) van de uren, waarop door ieder der verschillende onderwijzers in de onderscheidene vakken en in totaal onderwijs is gegeven in het jaar 19 .

Gemeente

PLAATS (LOKAAL) waar het onderwijs is gegeven.	NAAM	VOORNAMEN	Vakken waarin	Aantal uren waarop	Totaal aantal lesuren per cursus.	OPMERKINGEN.
	van de onderwijzers, die het onderwijs gegeven hebben		door ieder der onderwijzers, vermeld in de kolommen 2 en 3, onderwijs is gegeven.			
1.	2.	3.	4.	5.	6	7
			Totaal			

Na accoordbevinding dezer opgave stelt de districts schoolopziener daarop de volgende verklaring:

De ondergeteekende, schoolopziener in het district verklaart:
1o. deze opgave te hebben onderzocht;
2o dat het aantal uren gedurende hetwelk volgens die opgave het onderwijs is gegeven, accoord is bevonden;
3o. dat voldaan is aan het bepaalde sub 1 en 2 van artikel 49 der wet tot regeling van het lager onderwijs.

den 19 .

Het gemeentebestuur van verklaart deze opgave geheel overeenkomstig de waarheid te hebben opgemaakt.

den 19

Het Gemeentebestuur voornoemd,

645 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 24 April 1902 G nr. 82, aan de gemeentebesturen;* RIJKSBIJDRAGE HERHALINGSONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1902, *nr.* 56).

Ons College is ingevolge de voorlaatste zinsnede van art. 45*bis*, *) der wet tot regeling van het Lager Onderwijs bevoegd, het aantal lesuren, dat voor de Rijksbijdrage wegens het geven van herhalingsonderwijs in aanmerking kan komen, op een hooger cijfer vast te stellen dan het in de wet gestelde maximum van 192 lesuren perschool en per jaar.

In den hierbij afgedrukten brief geeft de Minister van Binnenlandsche Zaken te verstaan, dat met de vaststelling van dat hooger maximum niet mag gewacht worden tot uit de Januari-opgave ons zal blijken, dat het aantal *gegeven* lesuren meer dan 192 *heeft* bedragen, doch dat zulks vooraf moet geschieden en dat ons college daartoe reeds kan overgaan (ook zonder een desbetreffend verzoek van het gemeentebestuur), wanneer het noodzakelijke daarvan blijkt uit het raadsbesluit, waarbij de omvang van het herhalingsonderwijs wordt geregeld welk besluit ter voldoening aan het bepaalde bij het laatste lid van art. 17 der onder wijswet aan ons college moet worden *medegedeeld.*

Wij achten het een geschikte gelegenheid, hier te herinneren aan de *verplichting tot het inzenden* (*in enkelvoud*) *van de verordening tot regeling van het herhalingsonderwijs* en meteen de besturen der gemeenten, waar het aantal lesuren boven 192 *zal* gaan, te verzoeken daarvan melding te maken in het schrijven, waarbij bedoelde verordening wordt ingezonden.

No. 3853[1].
Afdeeling A. Z. C. *'s Gravenhage,* 18 April 1902.

Ingevolge het bepaalde bij het voorlaatste lid van art. 45*bis*, *) der wet tot regeling van het lager onderwijs, zooals die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 24 Juni 1901

* Thans 49 sub 2.

(Staatsblad No. 187), wordt de Rijksbijdrage wegens het geven van herhalingsonderwijs genoten voor een maximum van 192 lesuren per school en per jaar, tenzij door Gedeputeerde Staten het aantal lesuren dat voor die bijdragen in aanmerking kan komen op een hooger cijfer is vastgesteld.

De vraag is gerezen of tot die vaststelling door Gedeputeerde Staten eerst kan worden overgegaan, indien het gemeentebestuur een daartoe strekkend verzoek heeft gedaan, dan wel, of daarmede kan worden gewacht totdat uit de opgaven, bedoeld in art. 3 van het Koninklijk besluit van 21 December 1901 (Staatsblad No. 272) zal zijn gebleken, dat het getal van 192 uren is overschreden en tevens ten aanzien van het bijzonder herhalingsonderwijs, of met die vaststelling moet worden gewacht, totdat Gedeputeerde Staten met de regeling van dat onderwijs worden in kennis gesteld door middel van de opgaven van den districtsschoolopziener en de aanvragen om rijksbijdragen van de schoolbesturen (artt. 10 en 11 van het Koninklijk besluit van 21 December 1901 (Staatsblad No. 273).

Naar aanleiding hiervan heb ik de eer Uw College er op te wijzen dat het in strijd zoude zijn met letter en geest van de wet, indien met bovenbedoelde vaststelling werd gewacht totdat bij het verstrekken van opgaven en het doen van aanvrage om rijksbijdrage mocht blijken, dat het getal van 192 uren *is* overschreden.

Gedeputeerde Staten toch zouden daardoor worden gesteld voor het voldongen feit, dat, het gestelde maximum aantal lesuren overschreden zijnde, vaststelling van een hooger cijfer noodzakelijk is geworden en zulks terwijl art. 45*bis**) der wet eischt, dat om voor rijksbijdrage in aanmerking te komen het hoogere aantal uren reeds door Gedeputeerde Staten *is* vastgesteld.

Wordt dus rijksbijdrage gevraagd voor een hooger aantal dan de gestelde 192 uren, dan moet het bewijs van aanspraak op bijdrage vóór die meerdere uren reeds aanwezig zijn.

*) Thans 49.

Tot de vaststelling van het hooger cijfer kan door Gedeputeerde Staten, den Inspecteur van het lager onderwijs gehoord, worden overgegaan, zonder een daartoe strekkend verzoek van het gemeentebestuur, aangezien het noodzakelijke daarvan blijkt uit het raadsbesluit, waarbij de omvang van het herhalingsonderwijs wordt geregeld en welk besluit ter voldoening aan het bepaalde bij het laatste lid van art. 17 der onderwijswet aan Uw College moet worden medegedeeld.

Iets anders is het ten aanzien van het herhalingsonderwijs, gegeven van wege de besturen van bijzondere lagere scholen.

Ook hier moet het bewijs van aanspraak op Rijksbijdrage voor een grooter aantal uren voorhanden zijn, alvorens daarvoor bijdrage wordt gevraagd. Vermits echter bij de wet geen voorafgaande mededeeling aan Gedeputeerde Staten van den omvang van het aan deze scholen te geven herhalingsonderwijs is voorgeschreven, kunnen Gedeputeerde Staten tot de vaststelling van het hooger cijfer niet overgaan, dan nadat een daartoe strekkend verzoek van het bijzonder schoolbestuur zal zijn ontvangen.

In verband hiermede worden de districtsschoolopzieners heden door mij aangeschreven, de besturen der in hun ambtsgebied gevestigde bijzondere lagere scholen met het vorenstaande — voor zooveel de bijzondere scholen betreft — in kennis te stellen.

Schoolcommissiën.

646 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 30 *Juni* 1858 *G nr.* 1, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BEHEER DER GELDEN, *toegestaan ter voorziening in een gedeelte der kosten vermeld in de wet op het lager onderwijs* (*Prov. Bijbl* 1858 *nr.* 82).

No. 153. 5e Afd. *'s Gravenhage, den* 23 *Junij* 1858.

In enkele gemeenten is, bij het vaststellen van verorde-

ningen voor de plaatselijke school-commissiën naar aanleiding der wet op het lager onderwijs, aan die commissiën het beheer opgedragen der gelden, jaarlijks door den gemeenteraad toe te staan, ter voorziening in een gedeelte der kosten vermeld in art. 32 dier wet.

Te dezer zake geraadpleegd is het mij voorgekomen, dat zoodanig geldelijk beheer geacht moet worden strijdig te zijn met art. 179*e* der gemeentewet, hetwelk het beheer der inkomsten en uitgaven der gemeente uitdrukkelijk aan Burgemeester en Wethouders opdraagt.

Wel wordt in dit artikel bijgevoegd: *zoover dit niet aan anderen is opgedragen*, doch de bedoeling des wetgevers was mijns inziens geene andere dan het beheer, dat *volgens de wet* aan anderen toekwam, dezen niet te ontnemen, maar niet om den gemeenteraad de bevoegdheid te verleenen dat beheer aan anderen op te dragen. In de memorie van beantwoording van het voorloopig verslag der Commissie van rapporteurs, werd op de vraag van eenige leden, wie door de woorden: „*aan anderen*" bedoeld werden, geantwoord, dat het beheer der inkomsten en uitgaven voor een deel aan den Ontvanger kan en zal behooren. Ware het de bedoeling der wet geweest, den gemeenteraad bevoegd te verklaren eene gedeelte van het beheer aan anderen op te dragen, zij zou dit even als b.v. in art. 145 uitdrukkelijk verklaard hebben. Nu dit niet is geschied, kan men eene bepaling als die van de verordening te . . . . , waarbij de beschikking over hetgeen op de begrooting voor eenen bijzonderen tak der gemeente-huishouding is uitgetrokken, aan Burgemeester en Wethouders wordt ontnomen, niet wel in overeenstemming met de wet achten. Ik wil hiermede echter niet te kennen geven, dat de beschikking over eene som, hoe gering die ook wezen moge, nimmer aan anderen zou kunnen worden overgelaten. Indien b. v. op de begrooting eene kleine som is uitgetrokken tot het verleenen van prijzen aan de meest verdienstelijke leerlingen op de openbare scholen, geloof ik, dat Burgemeester en

Wethouders de beschikking over die gelden aan de plaatselijke school-commissie kunnen overlaten, zonder daarmede in strijd met den geest der wet te handelen.

Van deze mijne zienswijze heb ik gemeend ook aan u, Mijne Heeren, mededeeling te moeten doen.

Zie ook: *Posterijen (portvrijdom).*

ONGEVALLENVERZEKERING.

647 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 24 *Maart* 1903 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* VERPLICHTINGEN UIT ART. 64 ONGEVALLENWET 1901 (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 39).

Hoewel bij voorkomende ongevallen het onderzoek, bedoeld in art. 63 der Ongevallenwet 1901, zoo mogelijk moet geschieden door een der ambtenaren van de Rijksverzekeringsbank, in het bijzonder door hare agenten, zal de uitgestrektheid van het ambtsgebied van deze laatsten, ook wanneer hun aantal op het maximum gebracht zal zijn, oorzaak zijn, dat de bank meermalen van haar recht gebruik zal moeten maken, in art. 64 der wet aan haar toegekend, om dat onderzoek op te dragen aan den Commissaris van politie en in gemeenten, waar zoodanig ambtenaar niet is aangesteld, aan het hoofd der politie.

De Minister van Binnenlandsche Zaken verzoekt mij Uwe aandacht te vestigen op de verplichting, welke uit art. 64 der Ongevallenwet 1901 voor U kan voortvloeien en U uit te noodigen aan desbetreffende verzoeken, door het Bestuur der Rijksverzekeringsbank tot U gericht, steeds zoo spoedig mogelijk gevolg te geven.

Van zijn kant zal het Bestuur der Rijksverzekeringsbank er naar streven om alleen, wanneer de belangen van den dienst dit vorderen, op Uwe medewerking een beroep te doen.

648 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 10 *September* 1906 *A nr.* 90, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel betreffende* UITKEERING IN VERBAND MET PAR. 18 DER DUITSCHE ONGEVALLENWET (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 123).

No. 3204.
Afdeeling A. *'s-Gravenhage,* 4 September 1906.

Ik heb de eer U H.E.G. hiernevens te doen toekomen

een afschrift van een schrijven van den waarnemenden Consul te Dortmund aan Harer Majesteit's Gezantschap te Berlijn dd. 11 dezer, No. 1441, betreffende uitkeeringen in verband met par. 18 der Duitsche Ongevallenwet.

Door den Minister van Buitenlandsche Zaken werd reeds gezorgd voor een bericht in de Nederlandsche Staatscourant, waarbij de aandacht van belanghebbenden op deze zaak is gevestigd. (Zie de Staatscourant van 22 Augustus 1906 No. 195.)

In overeenstemming met het gevoelen van mijn ambtgenoot acht ik het van gewicht, dat de gemeentebesturen ter voorlichting van het publiek omtrent deze aangelegenheid worden ingelicht.

Ik zoude het dan ook op prijs stellen, indien U H.E.G. met betrekking tot de gemeentebesturen in Uw gewest de maatregelen, die daartoe noodig zijn, wilde nemen.

No. 1441. *Dortmund*, 11 Augustus 1906.

Volgens par. 18 van de Duitsche Ongevallenwet van 30 Juni 1900 wordt den verwanten in de opgaande linie 20 procent van het jaarlijks verdiende loon uitgekeerd, indien kan worden aangetoond, dat de verongelukte geheel of overwegend uit zijn verdiende loon het levensonderhoud der verwanten bestreden heeft. Zooals U H.W.Geb. misschien bekend, werkten in de kolenmijnen in Westfalen 3031 Nederlanders in het jaar 1904 (1905 nog niet bekend, eene nauwkeurige specificatie van elke mijn en bekken wordt desgewenscht gaarne toegezonden), terwijl het aantal grondwerkers, steendragers, metselaars enz. in het Consulaatsdistrict Dortmund eenige duizenden bedraagt.

Verschillende dezer lieden zenden een deel hunner verdiende penningen naar hunne familieleden in Nederland.

Meestal werden de reçus der postwissels niet bewaard, zoodat dikwerf bij een ongeluk met doodelijken afloop niet kan worden aangetoond, hetgeen par. 18 der ongevallenwet verlangt.

De zetel van de Knappschaft-Berufsgenossenschafts-Section

2, alsmede van andere beroepsgenootschappen, zooals van het bouwvak, pannen- en steenenfabricatievak, liggen in het Consulaatsdistrict Dortmund, zoodat voor de behandeling van deze aangelegenheden meestal de medewerking van het Consulaat wordt ingeroepen.

Eenige gevallen van weigering op grond van het niet kunnen aanbrengen van bewijzen zijn daarom bekend geworden.

Ik meen het daarom wenschelijk belanghebbenden daarop te wijzen en veroorloof mij daarom Uwe welwillende tusschenkomst in te roepen. Gelief, enz.

Zie ook: *Attestatien de vita, Veiligheidswet.*,

ONTEIGENING.

649 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *Mei* 1910 *A nr.* 17, *aan de burgemeesters;* PLAATSING AANKONDIGINGEN *ter zake van onteigeningen ten algemeenen nutte* (*Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 70).

Ik heb de eer U te verzoeken de plaatsing van de noodige aankondigingen ter zake van onteigeningen ten algemeenen nutte ten behoeve van het Departement van Waterstaat, in de daarvoor in aanmerking komende plaatselijke dagbladen, zooveel mogelijk te willen doen geschieden door middel van een advertentiebureau.

De Minister van Waterstaat vestigt de aandacht op het Algemeen Binnen- en Buitenlandsch Advertentiebureau, D. Y. Alta, waarvan het Hoofdkantoor is gevestigd te Amsterdam, Warmoesstraat 76—78, dat op den bruto- regelprijs der bladen een rabat van 5—70% verleent, wanneer de advertentiën door zijne bemiddeling geplaatst worden.

Zie ook: *Veeartsenijkundig Staatstoezicht, Volksgezondheid (Besmettelijke ziekten).*

ONTPLOFBARE STOFFEN.

650 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 28 September 1888 A nr. 3, aan de burgemeesters; mededeeling der volgende beschikking van den Minister van Oorlog over* TRANSPORT VAN ONTPLOFBARE STOFFEN (*Prov. Bijbl.* 1888 *nr.* 86).

IVe Afdeeling.
Artillerie.
No. 42.

's Gravenhage, 28 Augustus 1888.

De Minister van Oorlog,

Het wenschelijk achtende, voorschriften te geven, betreffende het afteekenen van dienstorders van geleiders van transporten, ontplofbare stoffen en ander materieel;

Heeft goedgevonden te bepalen, dat het afteekenen van bedoelde dienstorders zal geschieden als volgt:

a. Bij vervoer van ontplofbare stoffen.

Bij vervoer van ontplofbare stoffen door of langs de bebouwde kom van eene Gemeente moet de dienstorder worden afgeteekend door den Burgemeester dier Gemeente, onverschillig of die Gemeente al dan niet eene garnizoensplaats is.

Wordt echter in eene Gemeente — tevens garnizoensplaats — overnacht, dan moet de geleider zijne dienstorder bovendien door den Plaatselijke- of Garnizoens-Commandant voor „aankomst en vertrek", met vermelding der datums, doen afteekenen.

b. Bij vervoer van ander materieel.

Bij vervoer van materieel, niet bestaande uit ontplofbare stoffen, moet de geleider zijn dienstorder „voor aankomst en vertrek", doen afteekenen in die Gemeenten, waar nachtverblijf wordt gehouden, en wel door den Plaatselijke- of Garnizoens-Commandant, bijaldien de Gemeente eene garnizoensplaats is, en anders door den Burgemeester.

Overigens moeten meerbedoelde dienstorders, zoowel voor het vervoer van ontplofbare stoffen als van ander materieel, voor „vertrek” worden afgeteekend door den Plaatselijke- of Garnizoens-Commandant in de Gemeente, waaruit het transport vertrekt en voor „aankomst” door den Plaatselijke- of Garnizoens-Commandant in de Gemeenten waar de reis eindigt. Zijn laatstbedoelde Gemeenten geen garnizoensplaatsen, dan geschiedt bedoelde afteekening door de betrokken burgemeesters.

651 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 25 *September* 1897 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters; mededeeling van het volgend Koninklijk besluit betreffende* BERGING VAN BUSKRUIT IN RIJKS MAGAZIJNEN (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 108.)

30 Augustus 1897. No. 35.

In naam van Hare Majesteit WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.,

Wij EMMA, Koningin-Weduwe, Regentes van het Koninkrijk.

Op de voordracht van den Minister van Oorlog van 25 Augustus 1897, IVe Afd. no. 49;

Gezien de Koninklijke Besluiten van 29 Mei 1879 no. 31, van 19 Mei 1884 no. 28, van 17 Maart 1893 no. 13 en van 5 Juli jl. no. 32;

Overwegende, dat aan de magazijnen van Oorlog te Loevestein voor de berging van buskruit, toebehoorende aan kooplieden en buskruitfabrikanten, geen behoefte meer bestaat, alsmede dat aan de voorzorgsmaatregelen bij den opslag van bedoeld buskruit in de magazijnen van Oorlog uitbreiding behoort te worden gegeven;

Hebben goedgevonden en verstaan:

bedoelde aangelegenheid opnieuw te regelen en daartoe, met intrekking van de eerstgenoemde drie Koninklijke Besluiten, het navolgende vast te stellen:

Artikel 1.

Het buskruit, dat in het Rijk is vervaardigd of op wettige wijze is ingevoerd en toebehoort aan kooplieden of buskruitfabrikanten, mag, voor zoover bergruimte aanwezig is en de dienst der Artillerie niet wordt geschaad, in de magazijnen van Oorlog te Delft en te Doesburg worden opgeslagen, met dien verstande, dat de opslag van *rookzwak* buskruit alleen in het magazijn te laatstgenoemder plaatse mag geschieden.

Artikel 2.

De kooplieden en buskruitfabrikanten, die de bewaring van buskruit in een der in Art. 1 genoemde magazijnen verlangen, moeten zich, tot het verkrijgen van de daartoe noodige vergunning, schriftelijk wenden respectievelijk tot den Directeur der Artillerie-Inrichtingen te Delft en den Garnizoenscommandant te Doesburg, die, nadat het buskruit door een Artillerie-officier, aan te wijzen door den Minister van Oorlog, is onderzocht, hunne beslissing schriftelijk aan de aanvragers mededeelen.

Artikel 3.

De gevraagde vergunning wordt niet verleend, indien bij het in Art. 2 bedoeld onderzoek blijkt, dat aan het opleggen van het ter berging aangeboden buskruit bijzondere gevaren zijn verbonden.

Artikel 4.

Ingeval de voor het onderzoek aangewezen officier niet ter plaatse kan beoordeelen, in hoever de oplegging van het buskruit bijzonder gevaarlijk moet worden geacht, en hij het wenschelijk acht, dat een nader onderzoek daarvan in de Pyrotechnische Werkplaatsen wordt ingesteld, zal de vergunning tot oplegging in de magazijnen van Oorlog *tijdelijk* kunnen worden verleend, onder de door den Minister van Oorlog vast te stellen voorwaarden.

Artikel 5.

Een onderzoek als in Art. 2 bedoeld heeft, bij opslag van

rookzwak buskruit in het magazijn te Doesburg, ook telken drie maanden plaats, te rekenen van het tijdstip, waarop de eerste partij daarvan in het magazijn is opgeslagen.

Blijkt bij laatstbedoeld onderzoek, dat aan de bewaring van dit buskruit bijzonder gevaar is verbonden, dan moet het uit het magazijn worden verwijderd. De last hiertoe moet door den Garnizoens-commandant te Doesburg schriftelijk aan de betrokken kooplieden of buskruitfabrikanten worden gegeven.

Artikel 6.

Het onderzoek geschiedt kosteloos, doch de eventueele reis- en verblijfkosten van den met het onderzoek van het buskruit belasten officier moeten door de belanghebbende kooplieden of buskruitfabrikanten aan het Rijk worden vergoed. Eveneens moet door die kooplieden of fabrikanten, onder toezicht en naar genoegen van den met het onderzoek belasten officier voor het openen en weder dicht maken van de verpakking, welker inhoud is onderzocht, worden zorg gedragen.

Artikel 7.

Wanneer de vergunning tot opslag van het daarvoor aangeboden buskruit niet wordt verleend, moet hiervan bij onderzoek te Delft door den Directeur der Artillerie-Inrichtingen en bij onderzoek te Doesburg door den Garnizoens-commandant aldaar onmiddellijk worden kennis gegeven aan den Commissaris der Koningin in de Provincie en aan den Burgemeester der Gemeente, waarin het buskruit — indien daartegen geen bezwaar bestond — zou zijn opgelegd geworden.

Gelijke kennisgeving moet geschieden, wanneer de uitslag van het onderzoek in de Pyrotechnische Werkplaatsen, bedoeld in Art. 4, of die van het periodiek onderzoek, bedoeld in Art. 5, van dien aard is, dat het buskruit uit de magazijnen van Oorlog moet worden verwijderd.

Artikel 8.

Mocht het buskruit niet binnen veertien dagen na aan-

maning daartoe, die bij aangeteekenden brief moet geschieden, zijn afgehaald, dan zal het vanwege het Rijk onschadelijk worden gemaakt, zonder dat deswege door de betrokken kooplieden of buskruitfabrikanten eenige schadevergoeding zal kunnen worden gevorderd.

Artikel 9.

De kooplieden of buskruitfabrikanten die de vergunning tot het opleggen van buskruit hebben verkregen, zijn verplicht bij het opleggen te betalen de som van *een gulden* voor elke *vijf en twintig kilogram* of gedeelte daarvan, die zich in éène ton, bus of kist bevinden. De betaling moet geschieden, voor zooveel het magazijn te Delft betreft, aan den Magazijnmeester, Hoofd der Stapelmagazijnen, en voor zooveel het magazijn te Doesburg aangaat aan den Magazijnmeester der Artillerie te Zwolle.

De kooplieden of buskruitfabrikanten zullen over het ten hunnen behoeve opgelegde buskruit kunnen beschikken, indien zij aan hunne hiervoren omschreven verplichtingen hebben voldaan. De magazijnen zullen echter voor de afgifte van het buskruit niet meer dan tweemaal 's weeks behoeven te worden geopend.

Artikel 10.

Alle veiligheidsmaatregelen bij het verwerken van buskruit, het openen der buskruitmagazijnen enz., voor oorlogsbuskruit voorgeschreven, zijn eveneens van toepassing bij het bergen in de magazijnen, van het aan kooplieden en buskruitfabrikanten toebehoorend buskruit. Alle betrokken militaire autoriteiten zijn, ieder voor zooveel hen betreft, voor de stipte nakoming van die voorschriften verantwoordelijk.

De Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, enz.

Zie ook: *Hinderwet.*

OPVOEDING, LICHAMELIJKE.

652 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 27 November 1905 A nr. 1, aan de burgemeesters;* OPLEIDING VAN VOORGANGERS IN DE GYMNASTIEK (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 113).

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft op verzoek van zijn ambtgenoot van Oorlog in eenige gemeenten doen nagaan, of reeds eenig resultaat is waar te nemen geweest van den door laatstgenoemden Minister, ter bevordering van den gymnastischen zin onzer plattelandsbevolking, genomen maatregel tot opleiding van een aantal miliciens, gedurende de jaren 1902, 1903 en 1904, tot zg. voorgangers in de gymnastiek.

De voorkeur werd daarbij gegeven — voor zoover de voorhanden stof strekte — aan hen, die onderwijzer of adspirant-onderwijzer waren in eene plattelandsgemeente, alwaar geen burger gymnastiek-onderwijzer gevestigd is.

Hiervan werd dan een getuigschrift van voorganger in de gymnastiek uitgereikt, welk getuigschrift waarborgen geeft zoowel van de gymnastische bedrevenheid als voor de geschiktheid als onderwijzer.

Bijgaande brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 November 1905, n°. 8809[1] toont aan, dat geen profijt is getrokken van de kennis der miliciens, die tot z.g. voorgangers in de gymnastiek werden opgeleid; dat desniettemin de Minister van Oorlog toch bevelen gegeven heeft om vorenbedoelde opleiding nog zooveel mogelijk te verbeteren.

Ingevolge dien brief moge ik U verzoeken ter zake wel uwe medewerking te willen verleenen en, zoo daartoe aanleiding bestaat, telken jare op den aangegeven tijd de van U verlangde inlichtingen zoo nauwkeurig mogelijk te verstrekken.

N°. 8809[1], afd. Onds.

'*s-Gravenhage*, 14 November 1905.

De minister van Oorlog heeft mij medegedeeld, dat de kennisneming van de verslagen omtrent het ingesteld onderzoek naar de resultaten van de in margine vermelde opleiding, tot Zijn leedwezen, de overtuiging heeft gevestigd, dat tot nu toe, ter bevordering van den gymnastischen zin onzer plattelandsbevolking, weinig of geen profijt is getrokken van de kennis der miliciens, die tot z.g. voorgangers in de gymnastiek werden opgeleid.

Desniettemin zijn door voornoemden Minister bevelen gegeven om vorenbedoelde opleiding nog zooveel mogelijk te verbeteren. In verband daarmede wordt het wenschelijk geacht eene lijst te doen aanhouden, waarin o.m. omtrent elken voorganger wordt vermeld, wat door dezen ter bevordering van de gymnastiek in zijne gemeente wordt verricht.

Om deze lijst te kunnen bijhouden is het noodig, dat door de burgemeesters der gemeenten, waarin voorgangers in de gymnastiek gevestigd zijn, telken jare, tusschen 1 en 5 Januari, aan den directeur der Normaal Schietschool te 's-Gravenhage worde bericht, wat door die voorgangers in het belang der lichaamsontwikkeling in hunne gemeente wordt verricht. Aan de ter zake betrokken militaire autoriteiten zijn door den Minister van Oorlog bevelen gegeven, om in het vervolg aan het bestuur der gemeente, waar zich een milicien-voorganger in de gymnastiek, na vertrek met groot-verlof, vestigt, daarvan kennis te geven onder bijvoeging van de mededeeling van het doel, dat met de opleiding der voorgangers in de gymnastiek wordt beoogd, en met verzoek aan bedoeld gemeentebestuur, tot bereiking van dit doel zooveel mogelijk mede te werken, en om bij verandering van woonplaats binnen het Rijk van dien milicien-voorganger in de gymnastiek, de hierbedoelde kennisgeving op te zenden aan het bestuur van de nieuwe plaats van vestiging.

Naar aanleiding van het bovenstaande heb ik de eer

U H.E.G. uit te noodigen, den onder U ressorteerende burgemeesters op te dragen, om, indien aan het bestuur hunner gemeente eene zoodanige kennisgeving door de militaire autoriteit is gezonden, telken jare, tusschen 1 en 5 Januari, aan den Directeur der Normaal Schietschool te 's-Gravenhage te berichten, wat door de in die kennisgeving bedoelde voorgangers in de gymnastiek in het belang der lichaamsontwikkeling in hunne gemeente wordt verricht. Deze mededeeling zoude in Januari 1906 kunnen betreffen de milicien-voorgangers in de gymnastiek, die in het jaar 1905 het brevet als zoodanig verwierven; tusschen 1 en 5 Januari 1907, die in 1905 en 1906 bedoeld brevet verwierven, en zoo vervolgens.

653 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 29 *Mei* 1913 *G nr.* 6, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* INSTELLING EENER INSPECTIE *voor de lichamelijke opvoeding* (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 80).

Nr. 256².
Afdeeling O. 's-Gravenhage, den 17ⁿ Mei 1913.

Ik heb de eer U mede te deelen, dat ingevolge Koninklijk besluit van 10 Mei 1913, nr. 21, met ingang van 1 Juni 1913 eene inspectie op de lichamelijke opvoeding wordt ingesteld, en dat de personen, die deze inspectie zullen uitoefenen zich bij de uitvoering hunner taak zullen gedragen naar de aanwijzingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Blijkens de gedachtenwisseling tusschen de Regeering en de Staten-Generaal over het ontwerp van Hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor het loopende jaar, heeft de Regeering zich bij haar voorstel tot het in het leven roepen van een dergelijk toezicht laten leiden door overwegingen, welke door mij in de toelichting bij dat voorstel als volgt zijn samengevat:

„Allerwege heeft men in de latere jaren eene opleving „kunnen waarnemen van den zin voor lichamelijke ont- „wikkeling. In alle kringen der maatschappij worden vele „takken van sport met toenemend succes beoefend, daar- „naast vinden ook de openluchtspelen meer en meer ingang; „het gymnastiek onderwijs, waarbij het spel zich meer dan „vroeger aansluit, breidt zich uit. Bij die opleving doet zich „echter hoe langer hoe meer het bezwaar gevoelen dat een „helder inzicht ontbreekt in de juiste verhouding, waarin „deze verschillende middelen ter verhooging van de lichame- „lijke ontwikkeling der individuen en van de volkskracht „tot elkander behooren te staan, en in welke mate en op „welke wijze zij een deel behooren uit te maken van de „opvoeding in haar geheel. Algemeen wordt het besef „levendig, dat het geraken tot eene oplossing een maat- „schappelijk belang van groote beteekenis is. De tijd is „gekomen, dat ook de Regeering met deze al sterker wordende „strooming rekening dient te houden. Zij heeft zich reken- „schap te geven van de vraag, waar en wanneer de Overheid „steun van ideëelen, of materiëelen aard heeft te verleenen „aan de werkzaamheid die op dit gebied van het particulier „initiatief uitgaat, of hoe zij door regelingen leiding heeft „te geven. Er is echter nog verdeeldheid in allerlei richting, „gevolg voornamelijk van het particularistisch werken der „vele vereenigingen, op het terrein van gymnastiek, sport „en spel. Een aangesloten groep van erkende deskundigen, „welke leiding weet te geven en in staat is eene op weten- „schappelijke grondslagen rustende practische oplossing te „leveren, ontbreekt."

Om deze redenen heeft de Regeering, toen de wenschelijkheid bleek om te voorzien in de leiding van en het toezicht op de gymnastische oefening van toekomstige miliciens, naar aanleiding van art. 70 der nieuwe Militiewet, de gelegenheid benut om zich te verzekeren van een orgaan, waarvan zij gebruik zal kunnen maken om ook in andere opzichten de lichamelijke opvoeding van Rijkswege te bevorderen.

Het vaststellen van eene instructie voor de inspecteurs van de lichamelijke opvoeding, maakt nog een punt van overweging bij mij uit. Bij de bovenbedoelde gedachtenwisseling tusschen de Regeering en de Staten-Generaal is in algemeene trekken aangegeven, waaruit de taak der nieuwe inspectie zal bestaan. In de eerste plaats zal aan deze inspecteurs zijn opgedragen het houden van toezicht op en het bevorderen van het gymnastisch onderricht aan jongelieden, die het bewijs van voorgeoefendheid wenschen te verwerven, bedoeld in art. 70 der Militiewet. Bovendien zullen zij zich hebben te beijveren om, waar plaatselijke omstandigheden dit mogelijk maken, het gewenschte verband te leggen tusschen de verschillende vormen van lichaamsontwikkeling der rijpere jeugd, zoodat het denkbeeld ingang vinde, dat de bovenbedoelde opleiding niet is te beschouwen als eene africhting zonder meer op het militiediploma, maar als een integreerend deel der opvoeding. Vervolgens zullen zij ook hunne aandacht moeten wijden aan het vraagstuk der lichamelijke opvoeding met betrekking tot de nog schoolgaande jeugd. Bij al deze onderwerpen zal deze inspectie hebben op te treden als adviseur der Regeering en als uitvoerder van hare besluiten.

Met betrekking tot het onderwijs op de onderscheidene categorieën van scholen voor lager, middelbaar en hooger onderwijs ontvangen de nieuwe inspecteurs geenerlei bevoegdheid.

Bij het bovenvermelde Koninklijk besluit is voor dit toezicht het Rijk verdeeld in drie inspectien, zoodanig, dat de *eerste* inspectie zal bevatten de provinciën Noorbrabant, Gelderland en Limburg, de *tweede* inspectie de provinciën Zuidholland, Noordholland, Zeeland en Utrecht, de *derde* inspectie de provinci n Friesland, Overijsel, Groningen, en Drenthe. De inspecteur in de eerste inspectie zal zijne woonplaats hebben te *'s Hertogenbosch*, de inspecteur in de tweede inspectie te *'s Gravenhage*, de inspecteur in de derde inspectie te *Zwolle* Op den inspecteur, die door den Minister van Bin-

nenlandsche Zaken aangewezen wordt ter vervanging van een zijner ambtgenooten, gaan zoolang de vervanging duurt alle diens bevoegdheden en verplichtingen over, terwijl hij desniettemin met de waarneming zijner betrekking belast blijft.

Ten slotte enz.

Ik heb de eer Uw College te verzoeken, Uwe medewerking te verleenen, telkens wanneer dit voor de richtige uitvoering van de taak dezer inspecteurs wenschelijk zal zijn, en met mededeeling van het vorenstaande namens mij eene uitnoodiging van gelijke strekking te richten tot de besturen der gemeenten in Uwe provincie.

OVEREENKOMSTEN.

654 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 20 April 1863 A nr. 11, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MEDE-ONDERTEEKENING VAN AKTEN DOOR DEN SECRETARIS (*Prov. Bijbl.* 1863 *nr.* 41).

No. 2. *'s Gravenhage, den* 6 *April* 1863.

—

De vraag heeft zich voorgedaan, of de Secretaris der gemeente, ingevolge art. 102 der gemeentewet mede verpligt is tot onderteekening van akten, waarbij door den Burgemeester, ter uitvoering van besluiten, hetzij van den gemeenteraad, hetzij van Burgemeester en Wethouders, voor en ten behoeve der gemeente met derden gecontracteerd wordt.

Deze vraag schijnt bevestigend te moeten worden beantwoord. De beide collegien van gemeentebestuur worden, zoo dikwerf zij naar buiten handelend moeten optreden, door den Burgemeester vertegenwoordigd. Hij is volgens art. 70 der gemeentewet als hoofd, zoo wel van den Raad als van het Collegie van Burgemeester en Wethouders belast met de uitvoering der besluiten, door die Collegien genomen uitgezonderd verordeningen door den Raad vastgesteld. Daar nu de akten, waarbij eene gemeente, tengevolge van een besluit van den Raad of van Burgemeester en Wethouders, overeenkomsten van aanbesteding, koop en verkoop, ruiling enz. aangaat, kennelijk strekken tot uitvoering dier besluiten, zoo volgt hieruit, dat deze akten door den Burgemeester als hoofd van den Raad of van het Collegie van Burgemeester en Wethouders worden onderteekend, dat zij uit dien hoofde zijn akten van het gemeentebestuur

en behooren tot die stukken, waarvan aan den Secretaris de mede-onderteekening bij art. 102 der gemeentewet is voorgeschreven.

UHEG. gelieve de gemeentebesturen in uwe provincie uit te noodigen zich daarnaar te gedragen.

655 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 23 Juli* 1869 *G nr.* 55, *aan de gemeente- en waterschapsbesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* ONDERTEEKENING PROCESSEN-VERBAAL VAN VERPACHTINGEN ENZ. (*Prov. Bijbl.* 1869 *nr.* 80).

No. 161. *'s Gravenhage, den* 16 *Julij* 1869.

Mijn Ambtgenoot van Financiën brengt onder mijne aandacht dat vele gemeente- en polderbesturen de gewoonte hebben om de processen-verbaal van door hen gehouden verpachtingen, aanbestedingen enz. niet door de pachters, aannemers en borgen te doen onderteekenen.

Dergelijke processen-verbaal leveren dan ook tegen de pachters, enz. volstrekt geen bewijs der overeenkomst op; zij worden dan ook niet tegen het voor dergelijke overeenkomsten bepaalde *evenredig* regt maar slechts tegen betaling van een *vast* regt geregistreerd. Dit vast regt even als het zegelregt der acte wordt nutteloos betaald, want wordt er van de verpachting enz. geen proces-verbaal behoorlijk door alle partijen geteekend opgemaakt, dan bestaat daarvan even zooveel of even zoo weinig bewijs als wanneer het proces-verbaal alleen de toestemming van de zijde van slechts *eene* der partijen constateert.

Daarom heb ik op verzoek van mijn ambtgenoot de eer uw collegie te verzoeken de gemeente- en andere openbare besturen er op te wijzen, dat zij in het belang hunner gemeenten of instellingen handelen wanneer zij de processen-verbaal door de pachters, aannemers, borgen enz. doen mede onderteekenen.

656 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 7 Februari 1878 G nr. 41, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VERTEGENWOORDIGING DER GEMEENTE BIJ HET SLUITEN VAN OVEREENKOMSTEN (*Prov. Bijbl.* 1878 *nr.* 19).

N°. 15. *'s-Gravenhage,* 30 *Januarij* 1878.

Mijne aandacht is op de circulaire van 12 Junij 1877, N°. 14, 2e afdeeling, gevestigd, waarin de vraag werd behandeld, of de Burgemeester dan wel het Collegie van Burgemeester en Wethouders de gemeente bij het sluiten van overeenkomsten behoort te vertegenwoordigen.

Met den inhoud dier circulaire kan ik mij niet vereenigen en acht mij dus verpligt haar bij deze in te trekken. Daarin wordt bij analogie uit art. 71 der gemeentewet afgeleid, dat de Burgemeester bij het sluiten van overeenkomsten namens de gemeente moet optreden. Dat artikel behelst eene uitzondering op den regel van art. 1692 B. W. volgens welken *bestuurders* van een zedelijk ligchaam geregtigd zijn om voor dat ligchaam, zoo eischende als verwerende, in regten op te treden. Van dezen regel is ook art. 71 der gemeentewet afgeweken door de bepaling dat de Burgemeester die slechts een deel van het bestuur uitmaakt in alle regtsgedingen de gemeente betreffende namens haar als eischer of verweerder optreedt. Die bepaling, eene uitzondering op den algemeenen regel, is van zeer strikte toepassing en mag dus niet bij analogie tot andere gevallen worden uitgestrekt.

Volgens art. 1692 B. W. handelt een zedelijk ligchaam door zijne bestuurders met inachtneming zijner constitutie. Art. 134 volgg. der gemeentewet vorderen in de daar bedoelde gevallen een besluit van den Raad. Dat besluit bevat dus van de zijde der gemeente de toestemming bedoeld in art. 1356 B.W.; zoodra het raadsbesluit genomen is, is behoudens de goedkeuring van Gedeputeerde Staten, de gemeente verbonden.

Het opmaken der acte als schriftelijk bewijsmiddel, is een gevolg van het sluiten der overeenkomst en dus uitvoering. Daar art. 150 der gemeentewet onder verordeningen alle besluiten van den Raad verstaat, rijst de vraag of de hierbedoelde uitvoering onder art. 179*a* dan wel onder art. 70 der gemeentewet valt.

Is art. 179*a* toepasselijk, dan wordt de gemeente vertegenwoordigd door het Collegie van Burgemeester en Wethouders, handelende ter uitvoering van het besluit van den Raad. Dat collegie verschijnt dan in de acte door den Burgemeester en den Secretaris, daar deze volgens art. 69 en art. 102 het stuk moeten onderteekenen.

Is daarentegen art. 70 toepasselijk, dan moet de Burgemeester de acte passeeren, niet als verschijnende voor het Collegie van Burgemeester en Wethouders die dan wegvallen, maar als verschijnende voor den Raad. Daar evenwel onder de in art. 102 bedoelde stukken, die van den Raad uitgaan m. i. ook de zoodanige zijn begrepen die de Burgemeester als hoofd van den Raad en dezen vertegenwoordigende passeert, blijft de medeonderteekening van den Secretaris noodzakelijk.

De verhouding van art. 70 tot art. 179*a* der gemeentewet is in verband met art. 150 moeijelijk. In elk geval is de bevoegdheid in art. 70 den Burgemeester opgedragen ondergeschikt aan die bij art. 179*a* aan Burgemeester en Wethouders verleend. Daar art. 70 van den Burgemeester alleen spreekt als *hoofd* van den Raad en van het Collegie van Burgemeester en Wethouders en art. 179 aan dat Collegie het *dagelijksch bestuur* opdraagt, meen ik dat het meer met art. 1692 B. W. overeenkomt, Burgemeester en Wethouders ten deze als bestuurders te laten handelen, dan den Burgemeester alleen, die, waar hij als hoofd van het bestuur handelt, toch altoos daarvan slechts een deel uitmaakt.

Ik zie geen reden mij thans hierover bepaald uit te laten; immers hoe men ook over de toepasselijkheid hetzij van art. 70 hetzij van art. 179*a* denkt, in elk geval moet

de Burgemeester met den Secretaris bij het passeeren van acten voor de gemeente opkomen en moeten beiden de acten onderteekenen.

Ik heb de eer U te verzoeken dit van mijnentwege aan de gemeentebesturen in Uwe provincie mede te deelen.

Het bovenstaande is evenzeer toepasselijk op de uitvoering van de besluiten der Provinciale Staten, daar de art. 32, 42 en 152 der Provinciale Wet hetzelfde bepalen als de art. 70, 102 & 179*a* der gemeentewet.

657 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 25 *November* 1886 *G nr.* 43, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* ONDERTEEKENING PROCESSEN-VERBAAL VAN VERPACHTINGEN ENZ. (*Prov. Bijbl.* 1886 *nr.* 96).

No. 4949 Afd. BB. *'s-Gravenhage,* 20 *November* 1886.

De Minister van Financiën deelt mij mede, dat mijne aanschrijving dd. 16 Juli 1869, No. 161, 3e afd. (Waterstaat) aan Gedeputeerde Staten der provinciën, om de gemeente- en andere openbare besturen er op te wijzen, dat zij in het belang hunner gemeenten of instellingen handelen, wanneer zij de processen-verbaal van verpachtingen, aanbestedingen enz. door de pachters, aannemers en borgen doen mede onderteekenen, niet algemeen het gewenschte gevolg heeft gehad of dat zij in vergetelheid geraakt is. Althans het komt nog herhaaldelijk voor, dat de gemeentebesturen openbare verpachtingen houden en dat de daarvan opgemaakte processen-verbaal alleen door Burgemeester en Wethouders dus niet door de pachters en borgen worden onderteekend.

Zoodanig proces-verbaal levert natuurlijk tegen de pachters of borgen, voor het geval van wanbetaling der pachtsommen, niet het minste bewijs op voor het bestaan der overeenkomsten van huur en van borgtocht, hetwelk ongetwijfeld

in het nadeel is, zoowel van de gemeenten als van de huurders. Dit verdient te meer opmerking, daar bij de bedoelde verpachtingen gewoonlijk een zeker aantal percenten voor onkosten bedongen wordt, die door de pachters betaald worden in de veronderstelling dat zij daarvoor een rechtsgeldigen titel erlangen.

Ook opdat de schatkist de haar toekomende belasting ontvange is het noodig, dat de akten behoorlijk in den vorm worden opgemaakt.

Om deze reden heb ik de eer Uwe tusschenkomst in te roepen, ten einde dit onderwerp op nieuw onder de aandacht van de gemeentebesturen te brengen.

PANDHUISWET.

658 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 7 *September* 1911 *G nr.* 58, *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING PANDHUISWET (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 99).

Wij hebben de eer U hierbij in afdruk mededeeling te geven van een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 26 Augustus 1911, nr. 6574, afdeeling V.A., waarbij eenige gegevens worden gevraagd aangaande de uitvoering der Pandhuiswet (Stbl. 1910 nr. 321.)

Onder verwijzing naar den inhoud dier missive, noodigen wij U uit bij eventueele oprichting eener gemeentelijke Bank van leening, de besluiten tot vaststelling of wijziging van het reglement voor die instelling, zoomede de besluiten tot vaststelling of wijziging van eene verordening ex art. 37 der Pandhuiswet, welke besluiten ingevolge het bepaalde in de artt. 3 en 37 dier wet aan de goedkeuring van ons College zijn onderworpen, in *drievoud* over te leggen.

Een dier exemplaren is bestemd voor het Departement van Binnenlandsche Zaken.

Voorts zullen wij jaarlijks voor 1 Maart, gaarne van U ontvangen:

a. opgaaf van het aantal der in het afgeloopen jaar door Uw bestuur verleende toelatingen tot het houden van eene particuliere Bank van leening (artikel 13);

b. mededeeling van de in het afgeloopen jaar door Uw bestuur genomen besluiten tot weigering van een verzoek om toelating, met vermelding van de weigeringsgronden (artikel 14 sub 2 en artikel 16);

c. mededeeling van de in het afgeloopen jaar door Uw bestuur genomen besluiten tot intrekking van toelatingen met vermelding van de gronden, die tot intrekking leidden (artikelen 40—43);

d. een verslag omtrent het onderzoek door Uw bestuur ingesteld ingevolge artikel 38 der wet.

Bijaldien met betrekking tot een of meer der punten litt. *a*, *b*, *c* of *d* het antwoord *negatief* luidt, zullen wij ook dit te zijner tijd gaarne van U vernemen.

Nr. 6574.

Afdeeling V.A. 's Gravenhage, den 26n Augustus 1911

—

Ik zou het op prijs stellen, eenige gegevens aangaande de uitvoering der Pandhuiswet (Stbl. 1910 nr. 321) te verkrijgen, en zoude daarom gaarne zien, dat door tusschenkomst van Uw College aan mijn Departement werd ingezonden: een exemplaar van elk der ingevolge genoemde wet vastgestelde of nog vast te stellen reglementen (ook van wijzigingen van reglementen) voor gemeentelijke banken van leening — en van verordeningen, vastgesteld of nog vast te stellen ingevolge art. 37 dier wet (ook van wijzigingen van zoodanige verordeningen).

Voorts zoude ik van Uw College gaarne ontvangen, jaarlijks voor 1 April: — voor de eerste maal dus in 1912 —:

a. opgaaf van het aantal der in het afgeloopen jaar door gemeentebesturen in Uwe provincie verleende toelatingen tot het houden van eene particuliere bank van leening;

b. mededeeling van de in het afgeloopen jaar door gemeentebesturen in Uw provincie genomen besluiten tot weigering van een verzoek om toelating, met vermelding van de weigeringsgronden;

c. mededeeling van de in het afgeloopen jaar door gemeentebesturen in Uwe provincie genomen besluiten tot intrekking van toelatingen, met vermelding van de gronden, die tot intrekking leidden;

d. een verslag omtrent de onderzoeken, door gemeentebesturen in Uwe provincie ingesteld ingevolge art. 38 der wet.

PASPOORTEN.

Binnenlandsche paspoorten.

659 *Circulaire van den Gouverneur dd.* 2 *April* 1850 *A nr.* 33; AFGIFTE VAN BINNENLANDSCHE PASPOORTEN (*Prov. Bl.* 1850 *nr.* 49).

De Staatsraad, Gouverneur der Provincie Noord-Brabant, vestigt bij deze de aandacht der stedelijke en plaatselijke Besturen en der hoofden van Policie in de Gemeenten, op de resolutie van Zijne Exc. den heer Minister van Justitie, van den 26 maart ll., geplaatst in de *Staats-Courant* van den 29 daaraanvolgende n°. 76, met opzigt tot de aanvragen ter bekoming van Binnenlandsche paspoorten, die aan *ingezetenen kosteloos* en *zonder zegel* moeten worden afgegeven; wordende, voor zoo veel hen betreft, de inachtneming hiervan bijzonder aanbevolen.

660 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 1 *December* 1896 *A nr.* 5, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Justitie over* AFGIFTE VAN BINNENLANDSCHE PASPOORTEN (*Prov. Bijbl.* 1896 *nr.* 122).

No. 119. *'s-Gravenhage,* den 23sten November 1896.

Het is mij gebleken, dat bij het afgeven van binnenlandsche paspoorten meermalen verzuimd wordt den bij dat paspoort bedoelden persoon zijne handteekening daarop te doen stellen. Het gevolg daarvan is, dat een ander dan de in het paspoort vermelde zich ook daarvan kan bedienen door met zijn schrift een met den pas overeenstemmende naamteekening op het stuk te plaatsen; het vaak onbestemde signalement zal in talrijke gevallen niet tot de ontdekking van die valschheid leiden.

Het indertijd voor binnenlandsche paspoorten vastgesteld model, waarop een vak voorkomt, blijkens de daarbij geplaatste aanwijzing, bestemd voor de handteekening van den houder, is, daar het anders onmogelijk zou zijn het signalement van den aanvrager in het paspoort op te nemen, kennelijk ontworpen in de veronderstelling, dat de aanvrager persoonlijk voor den Burgemeester of voor den door dezen daartoe aangewezen ambtenaar ter gemeente-secretarie verschijnt en aldaar in diens tegenwoordigheid op het stuk zijne handteekening stelt, hetzij bij de afgifte na de invulling, hetzij teneinde onnoodig terugkomen te vermijden, onmiddellijk bij de aanvrage op het blanco model.

Het is dus noodzakelijk, dat binnenlandsche paspoorten alleen worden afgegeven, wanneer de aanvrager persoonlijk daartoe ter secretarie verschijnt, en dat geen zoodanig paspoort worde uitgereikt, dan nadat het door den aanvrager op de daarvoor bestemde plaats van zijne handteekening is voorzien, tenzij dit laatste onmogelijk is, omdat de aanvrager verklaart zijn naam niet te kunnen teekenen. In dit geval zal van deze verklaring, alsmede van de reden van verhindering uit het stuk zelf behooren te blijken door eene aanteekening van den betrokken ambtenaar. Het bovenstaande is daarom van zooveel belang, omdat in den regel een binnenlandsch paspoort gebruikt wordt, om zich in het buitenland te legitimeeren en daar geen gelegenheid bestaat zekerheid te verkrijgen of de gestelde handteekening echt is.

Ik heb dientengevolge de eer U H.E.G. uit te noodigen maatregelen te willen treffen, dat door de Burgemeesters in Uwe provincie overeenkomstig het vorenstaande worde gehandeld.

661 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 12 *December* 1903 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* WET TOT REGELING DER TOELATING EN UITZETTING VAN VREEMDELINGEN (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 152).

Door den heer Procureur-Generaal, fungeerend Directeur

van politie voor Noordbrabant en Limburg, wordt mij medegedeeld, dat in de laatste dagen, vooral het zuidelijk gedeelte des lands wederom wordt onveilig gemaakt door met woonwagens rondreizende *vreemdelingen*, die in het bezit zijn van *reis- en verblijfpassen*, afgegeven of verlengd, ook door burgemeesters in deze provincie.

In die mededeeling van den Procureur-Generaal vind ik aanleiding uwe bijzondere aandacht te vestigen op de wet van den 13en Augustus 1849 (Staatsblad No. 39), waarin o.m. voorkomen de regelen, welke door U, of indien in Uwe gemeente een Commissaris van Politie is, door dezen ambtenaar bij de beslissing op aanvragen om toelating van vreemdelingen moeten in acht genomen worden.

Melden vreemdelingen zich bij U aan met een verzoek om toelating, d.w.z. om afgifte van een reis- en verblijfpas, dan zal het ingevolge art. 1 der genoemde wet Uw eerste plicht zijn te onderzoeken of zij *voldoende middelen van bestaan hebben of die door werkzaamheid kunnen verkrijgen.*

En eerst nadat omtrent dezen wettelijken eisch door U voldoende zekerheid is verkregen zult Gij U nog hebben te vergewissen of die vreemdelingen in het bezit zijn van een regelmatig buitenlandsch paspoort (art. 2 der wet), ofwel van andere geleibrieven, waaruit blijken moet, wie de houder is en van waar en met welk doel hij herwaarts komt (art. 3).

Bij gemis èn van een regelmatig paspoort èn van die andere geleibrieven *kan* ingevolge artikel 4 der wet de toelating nog geschieden, mits de vreemdeling bij zijne aanmelding, na U aangetoond te hebben, *dat hij voldoende middelen van bestaan heeft of die door werkzaamheid kan verkrijgen, U mededeelt:* wie hij is en van waar en met welk doel hij herwaarts komt.

Moet ik U aansporen in elk geval steeds met omzichtigheid te handelen, vooral dan, wanneer de vreemdeling, zooals zooeven bedoeld, niet is in het bezit van stukken als in de artt. 2 of 3 genoemd, zij U voorzichtigheid dubbel aanbevolen en geef ik U in ernstige overweging om bij twijfel omtrent

identiteit en soliditeit der personen gebruik te maken van de bevoegdheid, welke het tweede lid van art. 4 U toekent, desnoods U te wenden tot den genoemden Procureur-Generaal, die blijkens zijn aan mij gericht schrijven bereid zal bevonden worden, U bij het inwinnen van de gewenschte inlichtingen behulpzaam te zijn.

Het wil mij voorts toeschijnen, dat het wel aanbeveling verdient om bij de uitreiking van een reis- en verblijfpas, het buitenlandsch paspoort of de andere vertoonde geleibrieven, uit krachte van het bepaalde aan het slot van art. 5 der wet in bewaring te nemen, opdat voorkomen worde, dat met behulp van dezelfde stukken, anderen elders zich in het bezit trachten te stellen van een reis- en verblijfpas.

Ten slotte meen ik, ten einde U bij herhaling tot voorzichtigheid aan te sporen, U nog te moeten wijzen op art. 9 en de artikelen 6, 10 en 11 der meergenoemde wet, omdat U daaruit blijken zal, dat zoo eenvoudig als het proces van uitzetting is, wanneer het geldt een niet toegelaten vreemdeling, zoo omslachtig en moeilijk het kan worden een eenmaal toegelaten vreemdeling uit het land te keeren.

662 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 27 *Juni* 1907 *A nr.* 5, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* AFGIFTE EN VERLENGING VAN REISPASSEN AAN VREEMDELINGEN (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 86).

No. 5473.
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, 22 Juni 1907.

Door vreemdelingen werd in den laatsten tijd herhaaldelijk beproefd, in verband met de vestiging van speelhuizen, vasten voet te verkrijgen in de provincie Limburg.

Herhaaldelijk werd daarom de aandacht der burgemeesters in dat gewest gevestigd op de wenschelijkheid om bij het uitreiken van reis- en verblijfpassen ingevolge de wet van 13 Augustus 1849 (Staatsblad no. 39) als regel aan te nemen

dat, alvorens tot afgifte of verlenging van reispassen over te gaan, de noodige inlichtingen omtrent het verleden der betrokken vreemdelingen hetzij rechtstreeks hetzij door tusschenkomst van den heer Procureur-Generaal of die van anderen worden ingewonnen.

De mogelijkheid is intusschen niet uitgesloten dat door personen, wier verzoeken om verlenging hunner passen in dat gewest worden afgewezen, in gemeenten tot andere provinciën van ons land behoorende, pogingen tot bereiking van hun doel worden aangewend.

Ik heb daarom de eer U H.E.G. te verzoeken de burgemeesters van Uw gewest, onder mededeeling van het bovenstaande, uit te noodigen niet over te gaan tot afgifte of tot verlenging van reispassen dan nadat de noodige inlichtingen omtrent het verleden der betrokken vreemdelingen hetzij rechtstreeks hetzij door tusschenkomst van den heer Procureur-Generaal of die van anderen zijn ingewonnen.

663 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 8 *Augustus* 1912 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters;* AFGIFTE VAN BINNENLANDSCHE PASPOORTEN VOOR VREEMDELINGEN (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 123).

Door den Procureur-Generaal fungeerend Directeur van Politie te 's-Hertogenbosch worden mij eenige gevallen medegedeeld van uitreiking van binnenlandsche paspoorten met de klaarblijkelijke bedoeling om die stukken te doen dienen als reis- en verblijfpassen.

Ik vind daarin aanleiding U met verwijzing naar de resolutiën van den Minister van Justitie van 26 Maart 1850 Nr. 101, 13 Maart 1852 Nr. 151, 19 April 1852 Nr. 164 en 22 Juli 1863 Nr. 122 (c. f. Nederlandsche Staatscourant van 8 Mei 1850 Nr. 109, Algemeen Politieblad van 1852 bladz. 181—182 en 241, en van 1863 bladz. 524—525), met nadruk te verzoeken aan vreemdelingen geene binnenlandsche paspoorten uit te reiken.

Buitenlandsche paspoorten. *)

664 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 12 *December* 1873 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Buitenlandsche Zaken over* REISPASSEN VOOR RUSLAND (*Prov. Bijbl.* 1873 *nr.* 100).

No. 7382. *'s-Gravenhage den* 8 *December* 1873.

Door den Nederlandschen Consul te Koningsbergen werd mij dezer dagen medegedeeld, dat Nederlandsche reizigers zich meermalen bij hem aanmelden tot het bekomen van een paspoort, ten einde naar Rusland te kunnen reizen, waaronder er zijn die, ofschoon de gelegenheid bestond hier te lande behoorlijke paspoorten te nemen, dit hadden nagelaten en zich met binnenlandsche passen of wel zonder eenige legitimatie op reis hadden begeven.

Het is UHWG. bekend dat nog steeds in Rusland de reizigers, zonder behoorlijke en geviseerde paspoorten, niet worden toegelaten, en heb ik, met het oog hierop, de eer UHWG. te verzoeken, bij voorkomende gelegenheden de aandacht der reizigers, welke derwaarts wenschen te gaan, op deze omstandigheid wel te willen vestigen.

665 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 29 *December* 1890 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; kosten van* BUITENLANDSCHE PASPOORTEN (*Prov. Bijbl.* 1890 *nr.* 108).

Naar aanleiding van een bij mij ingekomen schrijven van den Minister van Buitenlandsche Zaken van 24 dezer No. 12321, heb ik de eer te berichten, dat te beginnen met 1 Januari 1891, de kosten voor paspoorten, gezegeld à f 5.— bedragen f 10 50, en voor paspoorten gezegeld à f 2.50, f 6.75.

*) De aandacht wordt erop gevestigd, dat onder deze rubriek niet zijn opgenomen de circulaires van *tijdelijken* aard, welke betrekking hebben op de afgifte van paspoorten gedurende den wereldoorlog.

666 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 23 Juli* 1892 *A nr.* 6, *aan de burgemeesters* REISPASSEN VOOR RUSLAND (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 87)

Naar aanleiding van een schrijven van den Minister van Buitenlandsche Zaken van 21 dezer No. 6441 Afd. A. S., heb ik de eer U mede te deelen, dat ter verkrijging van het visum van het Russisch Gezantschap voortaan in alle paspoorten bij het signalement behoort te worden opgenomen de godsdienstige gezindte, waartoe de houder behoort. Ook van het mede te nemen dienstpersoneel wordt vermelding van de namen evenals de godsdienstige gezindte in het paspoort vereischt.

Het verkrijgen van de vereischte visa op de paspoorten kan aan belanghebbenden worden overgelaten, maar de Minister blijft bereid daartoe zijne tusschenkomst te verleenen, uitgezonderd voor het visum op paspoorten van Israëlieten, die zich naar Rusland begeven, daar deze zich tot het verkrijgen daarvan persoonlijk bij het Russisch Gezantschap of een der Russische Consulaten moeten aanmelden.

667 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *Januari* 1895 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters*; *mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Buitenlandsche Zaken over* PASPOORTEN VOOR REIZIGERS IN PORTUGAL, ENZ. (*Prov. Bijbl.* 1895 *nr.* 11).

No. 675.
Afdeeling I. *'s-Gravenhage*, 18 *Januari* 1895.

Ik heb de eer ter kennis van U.H.E.G. te brengen, dat blijkens bericht van den Minister-Resident der Koningin te te *Lissabon*, bij besluit van Z. M. den Koningin van Portugal, van 10 Januari l.l. bepaald is, dat voortaan alle reizigers, die het koninkrijk *Portugal*, of de eilanden *Madeira*, *Porto-Santo* of *de Açoren* verlaten, voorzien zullen moeten zijn van een door de Portugeesche Autoriteiten geviseerd paspoort.

De kosten van dat viseeren bedragen voor vreemdelingen 1400 reis (ongeveer fl. 2,95), terwijl op verzuim van dat voorschrift eene boete gesteld is van 20.000 reis (ongeveer fl. 42.—).

668 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 25 *Januari* 1895 *A nr.* 4, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Buitenlandsche Zaken over* PASPOORTEN VAN REIZIGERS NAAR PERZIË (*Prov. Bijbl.* 1895 *nr.* 13).

No. 722
Afdeeling I. *'s-Gravenhage,* 22 *Januari* 1895.

Ik heb de eer ter kennis van U.H.W.G. te brengen dat, naar luid van een bij mij van den Zaakgelastigde der *Nederlanden* te *Teheran* ingekomen bericht, door de Perzische Regeering besloten is, dat voortaan de paspoorten van reizigers naar *Perzië* voorzien zullen behooren te zijn van het visum van een in Europa gevestigden diplomatieken of consulairen vertegenwoordiger van *Perzië,* bij gebreke waarvan het paspoort, bij aankomst van den reiziger daartelande door eene Perzische Autoriteit zal worden geviseerd, tegen heffing van een recht, ten bedrage van Kran 12,60 (ongeveer f 2.90 Nederl. Ct.).

669 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 30 *Maart* 1895 *A nr.* 6, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Buitenlandsche Zaken over* PASPOORTEN VOOR REIZIGERS NAAR HET TURKSCHE RIJK (*Prov. Bijbl.* 1895 *nr.* 43).

No. 3211. *'s-Gravenhage,* 28 *Maart* 1895.

Ik heb eer U. H. W. G. hiernevens tot Uwe informatie te doen toekomen afschrift van de officieele Fransche-vertaling der artikelen 11 t/m 15 van een op 20 Maart j.l. in *Turkije* in werking getreden nieuw Reglement betrekkelijk

de paspoorten, strekkende tot vervanging van alle overige te dier zake uitgevaardigde reglementen, welke met gemelden datum zijn ingetrokken.

Zooals U.H.W.G. zal ontwaren wordt de bestaande verplichting voor reizigers naar *Turkije*, om hun paspoort te voorzien van het visum van een Turksch Gezantschap of Consulaat, bij het nieuwe Reglement gehandhaafd.

Bijlage.

Art. 11. Les sujets des états étrangers amis et alliés de l'Empire Ottoman, qui désirent se rendre en Turquie, sont tenus de se munir de passeports en règle. Ces actes doivent êtres visés parun Représentant Diplomatique ou Consulaire du Gouvernement Impérial. Toutefois, en cas d'absence d'une Mission diplomatique ou consulaire Ottomane dans le pays de provenance de l'étranger, celui-ci doit être muni d'un passeport régulier.

Art. 12 Il sera perçu, à titre de droit de visa, 20 piastres sur les passeports de ceux qui se rendraient en pèlerinage soit à la Mecque ou à Médine soit à Jérusalem et aux autres Lieux-Saints. Les passeports des indigents qui auraient fait, conformément à l'usage, attester leur état de dénuement par les Autorités dont ils dépendent, seront visés gratis.

Art. 13. Le visa n'est valable que pour un seul voyage. Toutefois un visa spécial, valable pour six mois, sera accordé, sur leur requête, aux personnes qui se trouveraient dans l'obligation de traverser la frontière au moins deux fois par mois. Cependant ce visa ne pourra être accordé qu'en temps normal, c'est-à-dire lorsqu'il n'y a aucun évenement de nature à troubler la tranquillité publique.

Art. 14. L'accès de l'empire est interdit à toute personne qui n'ayant pas de passeport, n'est point à mesure d'établir son identité Quiconque, partant d'une localité où il y a un Consulat Ottoman, aurait négligé de faire viser son passeport payera le double du droit de visa, soit 40 piastres. Il sera procédé conformément aux dispositions des articles 17 et 18 du présent Réglement à l'égard de ceux qui arriveraient en Turquie sans passeport ou avec un passeport irrégulier.

Art. 15. Toute personne se rendant dans l'Empire Ottoman doit sans retard, exhiber son passeport aux préposés de la frontière, si elle arrive par voie de terre, et aux préposés de l'Etat civil, en résidence au port où elle débarque, si elle voyage par voie de mer.

Nederlandsche Vertaling.

Art. 11. De onderdanen van vreemde met het Turksche rijk bevriende en verbonden Staten, die zich naar Turkije wenschen te begeven, zijn gehouden zich te voorzien van deugdelijke paspoorten. Deze stukken moeten geviseerd zijn door een diplomatieken of consulairen vertegenwoordiger der Keizerlijke Regeering. Ingeval geen

Turksche diplomatieke of consulaire Missie in het land van herkomst van den vreemdeling aanwezig is, moet deze nochtans voorzien zijn van een regelmatig paspoort.

Art. 12. Als recht van visa zullen geheven worden 20 piasters op de paspoorten van hen, die zich op pelgrimstocht mochten begeven hetzij naar Mekka of Medina hetzij naar Jeruzalem en andere Heilige Plaatsen. De paspoorten van onvermogenden, die hun staat van onvermogen, op de gebruikelijke wijze zullen hebben doen verklaren door de over hen gestelde autoriteiten, zullen gratis geviseerd worden.

Art. 13. Het visa is slechts geldig voor een enkele reis. Evenwel zal een bijzonder visa, geldig voor zes maanden, op hun aanvraag worden verleend aan personen, die in de noodzakelijkheid zouden zijn om de grens minstens tweemaal per maand te overschrijden. Nochtans zal dit visa niet kunnen worden toegestaan dan in gewone tijdsomstandigheden, d.i. als er geen gebeurtenis plaats vindt, die de openbare rust zou kunnen verstoren.

Art. 14. De toegang tot het Rijk is verboden aan ieder die, niet in het bezit zijnde van een paspoort, buiten staat is zijn identiteit te bewijzen. Al wie, komende van een plaats, waar een Turksche consul is, zou hebben nagelaten zijn paspoort te doen viseeren, zal het dubbele betalen van het recht van visa, namelijk 40 piasters Overeenkomstig de bepalingen der artikelen 17 en 18 van dit Reglement zal gehandeld worden ten aanzien van degenen, die in Turkije zouden komen zonder paspoort of met een onregelmatig paspoort.

Art. 15 Ieder, die zich naar het Turksche Rijk begeeft, moet zonder verwijl zijn paspoort vertoonen aan de grensbeambten, indien hij over land aankomt, en aan de ambtenaren van den Burgelijken Stand, resideerende in de zeehaven van zijn ontscheping, indien hij over zee reist.

670

Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 10 *Juli* 1902 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters;* NATIONALITEIT DER AANVRAGERS VAN BUITENLANDSCHE PASPOORTEN (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 92).

De Minister van Buitenlandsche Zaken vestigt bij schrijven van 8 dezer, Afdeeling 1, No. 7582, mijne aandacht er op, dat soms buitenlandsche paspoorten worden aangevraagd door vreemdelingen, meest hier te lande sedert jaren verblijf houdende „heimathlosen,” die dus ook bij geen andere regeering een dergelijk paspoort kunnen erlangen.

De Minister geeft, als gevolg van een ter zake met den

Minister van Justitie gepleegd overleg, het verlangen te kennen, dat voortaan slechts aan Nederlanders buitenlandsche paspoorten worden uitgereikt, tenzij de vreemdeling, die er een verzoekt, mocht blijken eene aanvraag om naturalisatie te hebben ingediend.

U hiervan kennisgevende noodig ik U uit, in het vervolg bij de mededeeling omtrent den persoon, die een buitenlandsche reispas aanvraagt, melding te maken, zoo hij Nederlander is, van deze nationaliteit van den aanvrager, zoo hij vreemdeling is, van door hem gedane aanvraag om naturalisatie.

PENSIOENEN EN WACHTGELDEN.

Algemeene Zaken.

671 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 29 Augustus 1857 A nr. 24, aan de burgegemeesters; kennisgeving overlijden van* GEPENSIONEERDE AMBTENAREN EN MILITAIREN (*Prov. Bijbl.* 1857 *nr.* 68).

Bij overlijden van *gepensioneerde* burgerlijke ambtenaren en militairen, behoort de Burgemeester der gemeente waar het overlijden heeft plaats gehad, onverwijld daarvan aan den Commissaris des Konings kennis te geven.

Soms gebeurt het, dat de kennisgeving van het overlijden niet dadelijk gedaan wordt, of wel dat bij die kennisgeving niet de noodige stukken en inlichtingen gevoegd worden.

Ik heb mitsdien de eer de Burgemeesters der gemeenten te herinneren aan de reeds vroeger aan hen gerigte uitnoodiging, om dadelijk bij het overlijden van *gepensioneerde* militairen en burgerlijke ambtenaren in hunne gemeente, daarvan kennis te geven:

1o. met overlegging van een uittreksel uit het register van overlijden op ongezegeld papier, en

2o. met opgave van

a. de hoofdafdeeling waaronder het pensioen in het grootboek is ingeschreven;

b. het nummer van het certificaat van inschrijving;

c. het jaarlijksch bedrag van het genoten pensioen;

d. voorts zoodanige aanmerkingen en inlichtingen als dienstig worden geacht.

672 *Circulaire van den Commissaris der Konings dd. 25 Juni 1870 A nr. 8, aan de gemeentebesturen;* OVERLEDEN GEPENSIONEERDEN (*Prov. Bijbl.* 1870 *nr.* 61).

Door een der Burgemeesters in dit gewest is mij onlangs de vraag gedaan of de circulaire van 29 Augustus 1857

A no. 24 (*Bijblad* no. 68) ook moet geacht worden van toepassing te zijn op overleden gepensioneerde burgerlijke en militaire *weduwen.*

Deze vraag is door mij in bevestigenden zin beantwoord. Ten einde nu voor 't vervolg ten deze allen twijfel weg te nemen, heb ik het niet ondienstig geacht hiervan aan U mededeeling te doen.

Het is mij voorts gebleken, dat door vele Burgemeesters niet ten eenemale wordt voldaan aan den inhoud van voormelde aanschrijving, waarbij o.a. is voorgeschreven, dat de Burgemeester der gemeente, waar het overlijden van een gepensioneerde heeft plaats gehad daarvan onverwijld aan mij behoort kennis te geven.

Intusschen gebeurt het meermalen dat die kennisgeving soms wel eene maand na het overlijden bij het gewestelijk bestuur inkomt.

Het gevolg is dat hiervan alsdan geen melding kan worden gemaakt in den staat welke 's maandelijks aan den Minister van Finantien moet worden opgezonden en alzoo tot eene onregelmatigheid in de administratie aanleiding geeft, hetgeen door eene tijdige inzending kan worden voorkomen.

Ik heb alzoo vermeend ook op dit punt bij vernieuwing uwe aandacht te moeten vestigen.

673 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 31 *Januari* 1879 *A nr.* 17, *aan de burgemeesters*; OVERLEDEN GEPENSIONEERDEN (*Prov. Bijbl.* 1879 *nr.* 9).

Niet altijd wordt bij de inzending van overlijdens akten van gepensioneerden genoegzaam in acht genomen het aangegevene bij mijne aanschrijving van 29 Augustus 1857 (Provinciaal bijblad No. 68).

Vooral wordt in den regel niet genoegzaam omschreven de soort van pensioen of dit is een burgerlijk of militair van de landmacht of wel der koloniale geldmiddelen, daar eerstgemelde akten door mij aan het Departement van

Financiën en laatstbedoelde voortaan aan dat van Kolonien moeten opgezonden worden.

Voor de afgifte der uittreksels uit de registers van den burgerlijken stand betrekkkelijk het overlijden van gepensioneerden en gegageerden ten laste der koloniale geldmiddelen, is bij Koninklijk besluit van den 21sten Februari jl. No. 9 vrijstelling van zegelrecht verleend, U kenbaar gemaakt bij mijne missive van 9 April 1878 (Provinciaal bijblad No. 36).

Daar de overlijdens-akten, welke in enkelvoud behooren te worden ingezonden, toch zonder genoegzame aanwijzing bij de betrokken Departementen van Financien of van Kolonien menigwerf tot moeielijkheden aanleiding geven of niet in behandeling kunnen komen, zoo heb ik eer U te verzoeken bij het gevraagde in bovenaangehaalde missive Bijblad No. 68 van 1857, vooral te vermelden of het pensioen is genoten geweest uit de fondsen hier te lande of uit die der overzeesche bezittingen.

674 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 20 *November* 1895 *A nr.* 3, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Financiën over inschrijving van* GEPENSIONNEERDEN (*Prov. Bijbl.* 1895 *nr.* 97).

No. 80.
Afd. Gen. Thesaurie. *'s-Gravenhage*, 11 November 1895.

Aan Z.E. den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Gelijk Uwer Excellentie bekend is, wordt aan mij maandelijks door de Commissarissen der Koningin in de verschillende provinciën eene opgaaf ingezonden van de in de afgeloopen maand overleden gepensionneerden. Het is wenschelijk, dat die opgaven steeds geheel volledig zijn, d. w. z. dat zij de namen bevatten, zoowel van de overleden gepensionneerden, wier pensioen wordt uitbetaald tegen overlegging eener attestatie de vita, door of vanwege den burge-

meester hunner woonplaats afgegeven, als van de overleden gepensionneerden, aan wie de vrijstelling was verleend, bedoeld in art. 1 van het Koninklijk besluit d.d. 16 November 1894, (Stbl. No. 173);

Want, al is, omdat de laatstbedoelde personen hun pensioen steeds in persoon moeten incasseeren, de kans zeer gering, dat een betaalmeester nà den dood van een hunner zou blijven betalen, toch is dit geval niet ondenkbaar, en acht ik het bovendien regelmatig, zooveel mogelijk te voorkomen, dat op de bij mijn Departement opgemaakte betaalsrollen voor pensioen de namen worden vermeld van overledenen.

Wanneer nu een gepensionneerde, aan wien de evenbedoelde vrijstelling is gegeven, niet is ingeschreven in het register, bedoeld bij art. 3 van het Koninklijk besluit van 16 Februari 1891 (Stbl. No. 30), dan zal het Bestuur der gemeente, waar hij woont bij zijn overlijden allicht geene acte deswege zenden aan den Commissaris der Koningin, omdat dat Bestuur niet wist, dat de overledene gepensionneerd was.

Naar de bestaande bepalingen kon het echter gebeuren, dat een gepensionneerde, reeds vóórdat hij voor de eerste maal bij een betaalmeester zijn pensioen ontvangt, vrijstelling vraagt en bekomt van de verplichting om eene attestatie de vita over te leggen, en dat hij het daarna niet noodig rekent, zich ter gemeentesecretarie zijner woonplaats als gepensionneerde te laten inschrijven, aangezien hij dan voor de incasseering van zijn pensioen geen attestatiën de vita, door of vanwege den Burgemeester afgegeven, behoeft. Weliswaar worden deze gepensionneerden vermeld in eene opgaaf, die telken drie maanden door de betaalmeesters aan de besturen der verschillende gemeenten wordt toegezonden, maar het schijnt twijfelachtig, of de ontvangst dezer opgaaf wel steeds voor de gemeentebesturen eene aanleiding is, om de inschrijving van de daarop voorkomende gepensionneerden, ook zonder dat dezen zich daartoe persoonlijk hebben aangemeld, te bewerkstelligen.

Worden ze niet ambtshalve ingeschreven, dan bestaat er, gelijk gezegd, veel kans, dat ook later geene acte van hun overlijden aan den Commissaris der Koningin wordt toegezonden, en gevolgelijk, dat de maandelijks bij het Departement inkomende opgaven onvolledig zijn.

Dit laatste nu ware te voorkomen, indien de gemeentebesturen door tusschenkomst van de Commissarissen der Koningin werden aangeschreven, om de gepensionneerden, vermeld in de driemaandelijksche opgaven, welke de betaalmeesters ingevolge art. 10 van het Koninklijk besluit van 16 November 1894 (Stbl. No. 173) hebben te verzenden, ambtshalve in te schrijven in het register, bedoeld bij art. 3 van het Koninklijk besluit van 16 Februari 1891 (Stbl. No. 30).

Aangenaam enz.

675 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd, 17 October 1910 A nr. 5, aan de gemeentebesturen; kennisgeving* OVERLIJDEN VAN GEPENSIONNEERDEN (*Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 131).

Door niet alle gemeentebesturen worden de bij de aanschrijving van 29 Augustus 1857 (provinciaal bijblad Nr. 68) gegeven voorschriften nauwkeurig opgevolgd.

Zoo gebeurt het niet zelden, dat geruimen tijd na het overlijden van een gepensionneerde de kennisgeving van dat overlijden geschiedt, en daarbij veelal niet wordt opgegeven, krachtens welke wet het door den overledene genoten pensioen is verleend.

In het eerste geval moeten door mij telkens suppletoire verzamelstaten aan de betrokken Ministers worden nagezonden, terwijl door niet vermelding in die staten van de wet krachtens welke het pensioen is verleend, naar de Minister van Financiën aan zijn Ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken mededeelt, aan zijn departement veel tijd verloren gaat met het opzoeken van nadere gegevens, die noodig zijn om de pensioenen der overleden gepensionneerden in de grootboeken der pensioenen te roijeeren.

Ter voorkoming van een en ander noodig ik U onder verwijzing naar de aanschrijvingen van 25 Juni 1870, A Nr. 8 (provinciaal bijblad Nr. 61) en van 31 Januari 1879, A. Nr. 17 (provinciaal bijblad Nr. 9), dringend uit voortaan de aanschrijving van 29 Augustus 1857 stipt op te volgen.

Voor zooveel noodig, merk ik U op, dat de wet, krachtens welke het pensioen is verleend, in de pensioenakte vermeld is.

Burgerlijke pensioenen.

676 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 16 *October* 1913 *G nr.* 91, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* INTREKKING VAN DE ARTT. 24 EN 25 DER BURGERLIJKE PENSIOENWET *en* HERPLAATSING VAN GEWEZEN MILITAIREN IN PENSIOENGERECHTIGDE BETREKKINGEN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 124).

Nr. 14931.
Afdeeling O. 's-Gravenhage, 9 October 1913.

—

Bij art. 1 nr. 34 der wet van 24 Juni 1913 (Stbl. nr. 303), welke wet op 1 October l.l. in werking is getreden, zijn de artt. 24 en 25 der Burgerlijke Pensioenwet ingetrokken. Ten gevolge daarvan is het niet meer noodig, dat door U de opgaven worden verstrekt, bedoeld in de dezerzijdsche circulaire van 10 Juli 1906 nr. 10358, afd. O., met betrekking tot het onderwijzend personeel der gemeentelijke gymnasia, hoogere burgerscholen, burgerscholen, middelbare scholen voor meisjes en kweekscholen voor onderwijzers en onderwijzeressen, alsmede de opgaven, bedoeld in de circulaire van 10 Juli 1906, nr. 10357, afd. O., en in de tweede alinea der circulaire van 11 October 1911, nr. 7545, afd. L.O. met betrekking tot de onderwijzers aan openbare lagere scholen.

Intusschen deelt de minister van Financiën mij mede, dat hij met het oog op art. 4ª der Weduwenwet voor de

landmacht 1909 en art. 5[a] der Weduwenwet voor de zeemacht 1909 ook voortaan ingelicht wenscht te worden omtrent de gevallen van herplaatsing van gewezen militairen der land- of zeemacht beneden den rang van officier, wier ontslag na 22 Januari 1909 is ingegaan, in eene betrekking, waaraan het uitzicht op burgerlijk pensioen is verbonden met vermelding van den datum van ingang der benoeming en van het bedrag der wedde, en van de geldelijke bevorderingen van zulke herplaatste militairen.

Ten einde die inlichtingen aan mijn ambtgenoot te kunnen verschaffen, betreffende de bedoelde gewezen militairen, die mochten worden opgenomen onder het onderwijzend personeel der gemeentelijke gymnasia, hoogere burgerscholen, burgerscholen, middelbare scholen voor meisjes en kweekscholen voor onderwijzers en onderwijzeressen, heb ik de eer U te verzoeken, de daartoe noodige opgaven op te nemen in de lijsten, bedoeld in art. 1 van het Koninklijk Besluit van 21 Februari 1906 (Stbl. nr. 38).

Ik heb de eer U te verzoeken, de Gemeentebesturen in Uwe provincie, wien dit aangaat, aan te schrijven, U de hiertoe vereischte gegevens geregeld te verstrekken.

Ook gelieve U aan de besturen van alle gemeenten in Uw gewest mededeeling te doen van het vervallen der voorschriften ingevolge de boven aangehaalde circulaires

PENSIOENEN GEMEENTEAMBTENAREN.

677 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 22 *October* 1913 *A nr.* 9, *aan de burgemeesters;* GENEESKUNDIG ONDERZOEK TER PENSIONNEERING VAN GEMEENTEAMBTENAREN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 126).

Bij Koninklijk besluit van 13 October 1913 nr. 50 zijn ingevolge art. 4, 2e lid, der Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913, voor het geneeskundig onderzoeken van gemeenteambtenaren en oud-gemeenteambtenaren, die aan-

spraak maken op pensioen wegens door invaliditeit veroorzaakte ongeschiktheid tot het verder vervullen van hunne betrekking, de volgende geneeskundigen voor deze provincie aangewezen :

Dr. J. W. M. Kramer, Dr. A. van Moorsel, Dr. J. F. A. van Mens, G. J. P. Daniëls, arts, allen te 's-Hertogenbosch.

Dr. K. Deelen, Dr. B. Daamen, Dr. J. Hensen, N. T. C. J. Sassen, arts, allen te Tilburg.

A. B. Bijnen, arts, F. Hohmann, arts, Dr. H. Struijcken, Dr. G. S. Moerel, allen te Breda.

E. H. J. Keuss en G. F. Gezelle Neerburg, artsen te Bergen op Zoom.

J. L. Koch, arts te Steenbergen.

Dr. A. H. de Bruijn, te Woensdrecht.

L. H. E. Lemmens,	arts te	Roosendaal.
J. M. van den Hoek,	„ „	Dinteloord.
L. P. J. de Does,	„ „	Fijnaart.
H. A. Huijsman,	„ „	Oudenbosch.
E. M. Gommers,	„ „	Ginneken.
P. F. Vermast,	„ „	Etten.
J. B. M. van Glabbeek,	„ „	Princenhage.
M. Raeskin,	„ „	Zundert.
H. C. M. Sluijters,	„ „	Oosterhout.
J. C. van den Berg,	„ „	Terheijden.
J. H. Klijn,	„ „	Made.
J. H. V. J. Kock,	„ „	Zevenbergen.
J. N. J. Smulders,	„ „	Udenhout.
A. Cramer Jr.,	„ „	Bladel.
H. J. Scheidelaar,	„ „	Hilvarenbeek.
H. Lobach,	„ „	Oirschot.
P. Sweens,	„ „	Waalwijk.
A. P. Quirijns,	„ „	Raamsdonk.
P. J. Köhler,	„ „	Capelle.
R. H. A. van Dortmond,	„ „	Dongen.

Dr. M. B. Oerlemans, te Heusden.

H. W. F. Weijers, arts te Vlijmen.

A. Mijnlieff, arts te Werkendam.
A. J. Overbosch, arts te Almkerk.
R. J. J. Wasmann en C. A. Verbeek, artsen, te Oss.
J. Wiegersma, arts te Lith.
A. A. F. Baptist, „ „ Megen.
C. J. Hoogveld, „ „ Rosmalen.
W. A. H. van Oppenraay, arts te Schijndel.
Dr. P. M. Hoek, te Boxtel.
Dr. J. J. P. Hilbers, te Vught.
F. C. G. J. A. F. van den Dries, arts, te Cuijk.
W. J. F. Nuijens, arts te Boxmeer.
J. Kat, „ „ Grave.
P. R. M. Tepe, „ „ Vierlingsbeek.
A. C. van der Voort, „ „ Veghel.
P. F. A. Peters, „ „ Uden.
G. Anderegg, „ „ St. Oedenrode.
M. H. Timmers, „ „ Beek en Donk.
Dr. B. W. F. Dagevos, te Valkenswaard.
C. J. Bakhuizen van den Brink, arts te Eersel.
P. A. Barentsen, arts te Bergeijk.
A. H. J. Kwisthout, „ „ Budel.
H. Joustra en Y. J. Ledel, artsen te Helmond.
P. J. H. Crobach, arts te Deurne.
J. B. Verhoeven, „ „ Asten.
Dr. H. A. Diepen, te Eindhoven.
J. L. M. Raupp, arts te Nunen.
J. G. A. Th. Sala, „ „ Stratum.
F. H. M. Raijmakers, „ „ Veldhoven.

Voor elk onderzoek zal de benoeming moeten geschieden volgens art. 4, 3e lid, van gemelde wet.

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U met het vorenstaande in kennis te stellen.

678 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 22 *December* 1913 *G nr.* 223, *aan de gemeentebesturen;* PENSIOENSGRONDSLAG GEMEENTE-AMBTENAREN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 148).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt ons bij brief van 9 December 1913 Nr. 8494, afdeeling B.B., het navolgende mede:

Naar aanleiding van een verzoek om inlichting van een der Colleges van Gedeputeerde Staten, heb ik de eer het volgende onder Uwe aandacht te brengen.

Blijkens de Memorie van Antwoord aan de 1e Kamer betreffende het ontwerp der Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913 bevat art. 22 dier wet een uitzondering op het bepaalde in art. 71, 3e lid dier wet. Ingevolge het voorbehoud, in laatstgenoemde bepaling gesteld, „tenzij deze wet iets anders bepaalt", behoeft derhalve de voorloopige regeling van den pensioensgrondslag niet altijd door den gemeenteraad te worden getroffen. Art. 22, 1e lid, draagt namelijk die voorloopige regeling op aan het gezag dat de belooning van den gemeenteambtenaar *regelt*; daaronder is te verstaan het gezag, dat die belooning in elk concreet geval *bepaalt*, welk gezag toch blijkens art. 22, 2e lid, in zijn besluit, betreffende die belooning het bedrag van den pensioensgrondslag moet vermelden. Behoudens uitzonderingen is dat het gezag, dat benoemt. De besluiten der gemeentebesturen betrekkelijk die voorloopige regeling zijn, nu art. 22 als uitzondering op art. 71 is aan te merken, niet aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen.

Tevens merk ik voor zooveel noodig op, dat bedoelde voorloopige regeling ten aanzien van de burgemeesters, de secretarissen en de ontvangers der gemeenten, alsmede van de ambtenaren van den burgerlijken stand door Uw College behoort te geschieden met toepassing van art. 22, 1e en 2e lid, der wet. Met betrekking tot de jaarwedden, die sinds 1 October 1913 geene wijziging hebben ondergaan, gelieve Uw College alsnog den pensioensgrondslag voorloopig te

regelen naar den toestand van 1 October 1913. Met betrekking tot de jaarwedden welke ná 1 October 1913 zijn gewijzigd, gelieve Uw College alsnog zijn desbetreffend besluit aan te vullen overeenkomstig art. 22.

Van Uwe besluiten tot voorloopige regeling ware afschrift te zenden aan belanghebbende(n) en aan het betrokken gemeentebestuur.

Wij hebben de eer U, op verzoek van den Minister, met het vorenstaande in kennis te stellen.

679 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 5 *Maart* 1914 *G nr.* 47, *aan de gemeentebesturen;* PENSIONNEERING AMBTENAREN OPENBARE INSTELLINGEN VAN WELDADIGHEID (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 31).

Bij nader overleg is de Minister van Binnenlandsche Zaken met zijn ambtgenoot van Financiën van oordeel, dat zijne meening, kenbaar gemaakt in onze circulaire *) van 31 December 1913 G nr. 60, verduidelijking behoeft in dien zin, dat de ambtenaren bij openbare instellingen van weldadigheid als gemeente-ambtenaren in den zin van de Pensioenwet voor de gemeente-ambtenaren 1913 zijn te beschouwen, wanneer bij voldoening aan de overige, in art. 2 A, a, dier wet gestelde vereischten, hunne wedden uit gemeentelijk subsidie worden gekweten. In elk concreet geval zal aan de hand van door het betrokken gemeentebestuur te verstrekken gegevens worden beoordeeld of de wedde uit het gemeentelijk subsidie wordt betaald. Om allen twijfel te dien opzichte in de toekomst weg te nemen, is het wenschelijk dat in het vervolg een deel van het subsidie tot het bedrag, dat in het geheel aan salarissen wordt uitgekeerd door het gemeentebestuur uitdrukkelijk voor betaling van de traktementen wordt aangewezen.

Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken hebben wij de eer U met het bovenstaande in kennis te stellen.

*) Deze behoefde niet te worden opgenomen in de voorliggende verzameling.

ONDERWIJZERSPENSIOENEN.

680 *Circulaire van Gedeputeerde Staten d.d.* 10 *September* 1869 *G nr.* 167, *aan de gemeentebesturen;* PENSIOENSBIJDRAGEN VOOR ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1869 *nr.* 97).

Het is ons gebleken dat sommige gemeentebesturen zich vergissen, omtrent de toepassing van Art. 28 der wet op het lager onderwijs, in het geval openbare scholen door tijdelijke hoofdonderwijzers worden waargenomen.

Terwijl in eene gemeente waar tijdelijk een onderwijzer aan het hoofd eener school is geplaatst, geene korting voor pensioen wordt verantwoord, wordt elders de bijdrage voor pensioen berekend naar den grondslag van den vroegeren titularis.

Ten einde voortaan hierin op eene gelijke wijze worde gehandeld en abuizen in de verandering- en kortingstaten te voorkomen, die ons niet zeldzaam verplichten, op vroeger gedane kortingen terug te komen, hebben wij het niet ondienstig geacht U, omtrent deze aangelegenheid mede te deelen, dat van belooningen genoten wordende als waarnemend onderwijzer, geene bijdragen voor pensioen behooren gevorderd te worden, vermits diensten bij interimaire waarneming uit hunnen aard onvatbaar zijn om met pensioen te worden vergolden; doch ingeval de waarnemende hoofdonderwijzer door het gemeentebestuur van eene vaste aanstelling als hulponderwijzer voorzien en derhalve *als zoodanig* aan het leveren eener pensioensbijdrage onderworpen is, hij alleen met de voldoening van *deze* bijdrage ook gedurende zijn tijdelijk hoofdonderwijzerschap behoort voort te gaan.

Voor zooveel noodig vestigen wij er verder uwe aandacht op, dat wanneer hoofd- of hulponderwijzers in den loop van een half jaar slechts één of meer dagen hebben gefungeerd, de pensioensbijdrage, naar tijdsgelang, nimmer mag worden achterwege gelaten.

681 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 25 *September* 1890 *G nr.* 11/67, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* WACHTGELDEN VAN ONTSLAGEN ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1890 *nr.* 86).

No. 3607. Afd. O.
Bij art. Enz.

's-Gravenhage, 18 September 1890.

Telkens wanneer en wachtgeld krachtens art. 39 der wet op het Lager Onderwijs door den Koning zal zijn verleend, zal daarvan van wege mijn Departement mededeeling worden gedaan aan het College van Gedeputeerde Staten tot wier provincie de gemeente behoort waar de op wachtgeld gestelde onderwijzer werkzaam was. Gedeputeerde Staten geven dan kennis aan het gemeentebestuur, wien het aangaat, van de toekenning van het wachtgeld en zien, voor zooveel noodig, toe, dat het bedrag der vermoedelijk verschuldigde vergoeding op de gemeentebegrooting beschikbaar worde gesteld.

Na afloop van elk jaar zal, zoodra de desbetreffende betalingstukken zullen zijn verevend, van wege mijn Departement aan Gedeputeerde Staten worden opgegeven het bedrag der vergoeding, dat de gemeente werkelijk over dat jaar verschuldigd is. Gedeputeerde Staten schrijven alsdan het gemeentebestuur aan dat bedrag onmiddellijk te storten ten kantore van een der Rijksbetaalmeesters, waarna de quitantie dier storting door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten aan mijn Departement wordt ingewacht.

682 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 14 *Mei* 1891 *G nr.* 177/61, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* INVULLING VAN MUTATIESTATEN VAN ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1891 *nr.* 44).

No. 967[1]. Afd. O.

's-Gravenhage, 21 *April* 1891.

In de nota, voorkomende in de lijst model A, vastgesteld

bij Koninklijk bestuit van 8 Februari 1881 (Staatsblad No. 26), komt de volgende zinsnede voor:

„Voor de nieuw aangestelden behoeft, wat den vroegeren toestand betreft, alleen betrekking en standplaats te worden aangeduid en dit nog slechts ingeval zij uit eene andere provincie zijn overgeplaatst.”

De Pensioenraad voor de burgerlijke ambtenaren heeft mijne aandacht er op gevestigd, dat het voor het nagaan van de loopbaan eens onderwijzers bij aanvrage om pensioen zeer wenschelijk zou zijn, indien van *alle* titularissen, — dus ook van hen, die naar een andere gemeente in dezelfde provincie worden overgeplaatst — de voorafgaande betrekking en standplaats werd vermeld, met opgave van nummer, letter of klasse der scholen voor de gemeenten, waar dergelijke onderscheidingen voorkomen. Tevens is het wenschelijk in de kolom „aanmerkingen” op te geven, welke der onderwijzers tot dusver nog geene betrekking bij het openbaar lager onderwijs bekleedden, of wel laatstelijk buiten betrekking of op wachtgeld gesteld waren, in dat geval met bijvoeging van de laatste betrekking en standplaats van den titularis.

Hoewel zoodanige behandeling der zaak bij het Koninklijk besluit niet gebiedend is voorgeschreven, verzet dat besluit zich daartegen niet.

Ik heb derhalve de eer uw college te verzoeken, in het vervolg eene invulling der hierbedoelde lijst te bevorderen in den door den Pensioenraad gewenschten zin.

683 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 27 *Februari* 1902 *G nr.* 145, *aan de gemeentebesturen;* PENSIOENSBIJDRAGEN ONDERWIJZERS LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 31).

Wij hebben het wenschelijk geoordeeld uwe aandacht te vestigen, op het Koninklijk besluit van 29 Januari 1902 (Staatsblad No. 10), houdende wijzigingen van de bij konink-

lijk besluit van 8 Februari 1881 (Staatsblad No. 26) vastgestelde bepalingen op de inning, verantwoording en contrôle der bijdragen voor pensioen van onderwijzers en onderwijzeressen bij openbare lagere scholen.

Geschiedde tot nu toe enz.

In 't vervolg wenschen wij de opgaven der veranderingen (in het onderwijzend personeel en in het bedrag der inkomsten, waarnaar de bijdragen voor pensioen berekend worden) te ontvangen vóór den 5en van elke maand, volgende op die, waarin zij zijn voorgevallen, met uitzondering evenwel van die mutaties, waarvoor goedkeuring van hooger gezag vereischt wordt, en welke alsdan onmiddellijk na die goedkeuring moeten worden ingezonden. Vóór enz. Indien geene veranderingen hebben plaats gehad, wordt een negatief bericht ingewacht.

Uw bestuur zij er bovendien op bedacht den mutatiestaat in te richten overeenkomstig lijst model A, gevoegd bij bovengenoemd koninklijk besluit van 29 Januari ll. (Staatsblad No. 10).

Wij nemen deze gelegenheid te baat, om U nogmaals uitdrukkelijk te verzoeken den mutatiestaat nauwkeurig in te vullen. Meermalen komt het voor, dat van nieuw aangestelde onderwijzers, die reeds vroeger bij het openbaar lager onderwijs werkzaam waren, noch voorafgaande betrekking, noch standplaats vermeld werd. Voor eene goede contrôle over den levensloop eens onderwijzers, in verband met een later eventueel toe te kennen pensioen is deze vermelding onontbeerlijk.

Ook de mededeeling van voorgevallen veranderingen met ingang van den 1en dag eener maand wordt vaak verzuimd.

De laatste alinea van de nota, geplaatst onder lijst model A, brengen wij speciaal onder uwe aandacht.

Wat de berekening der pensioensbijdragen betreft, deze laat nog in menig geval te wenschen over.

Wij geven U voor eene goede berekening de volgende wenken:

a. het jaar moet op 360, de maand op 30 dagen gesteld worden;

b. $^1/_4$ gedeelte van een cent of minder is, 0, meer dan $^1/_4$ tot en met $^3/_4$ is $^1/_2$, en meer dan $^3/_4$ is 1 cent;

c. bij de berekening der pensioensbijdragen over gebroken tijdvakken moet eerst *aan het slot* de forceering tot 0, $^1/_2$ of 1 cent geschieden. Is b.v. een onderwijzer gedurende vijf maanden van een jaar werkzaam geweest en bedraagt zijn pensioensgrondslag f 500.—, dan heeft vaak de volgende *foutieve* berekening plaats:

f 500.— ad 2% per jaar = f 10.—; per maand f 10: 12 = f 0.83$^1/_3$ of geforceerd f 0.83$^1/_2$; gedurende 5 maanden 5 × f 0.83$^1/_2$ = f 4.17$^1/_2$.

Er moet echter gerekend worden als volgt:
f 500.— ad 2% per jaar is f 10.—; in 5 maanden of $^5/_{12}$ gedeelten van een jaar, $^5/_{12}$ van f 10.— = $^{50}/_{12}$ of f 4.16$^2/_3$ f 4,16$^1/_2$ =

d. om een halve maand in rekening te kunnen brengen, moet het besluit tot benoeming of ontslag ingegaan zijn met den 16*en* der maand. Is het tijdstip van ingang eener *benoeming* bepaald op den 15*en* der maand, dan moet de bijdrage van dien onderwijzer berekend worden over 16 dagen eener maand of $^{16}/_{30}$ gedeelte eener maand.

Is het *ontslag* ingegaan op den 15*en*, dan heeft hij slechts over 14 dagen van die maand bij te dragen of $^{14}/_{30}$ gedeelte eener maand.

Wij wijzen er nog op, dat elke kwitantie van storting binnen drie dagen na de afgifte behoorlijk moet worden geviseerd.

Verzuim in dit opzicht heeft eene briefwisseling met den Minister van Financiën en groote vertraging in de opzending der kwitanties ten gevolge.

Ten slotte dringen wij er op aan, dat de kwitanties van storting met de daarbij behoorende specifieke aanduiding voortaan stiptelijk binnen den voorgeschreven tijd, nl. in de maand Januari van elk jaar, en de lijst der veranderingen voor den 5*en van elke maand*, volgende op die, waarin

veranderingen zijn voorgekomen, aan ons college worden ingezonden.

684 *Circulaire van Gedeputeerde Staten d.d.* 13 *Maart* 1902 *G nr.* 49, *aan de gemeentebesturen enz.;* ART. 41 WET LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1902 *nr.* 38).

Nu bij de jongste wetswijziging is bepaald, dat ingeval het hoofd der school geen vrije woning kan verschaft worden deze eene vergoeding voor huishuur zal ontvangen ten bedrage van *ten minste f* 150—., hebben wij in overleg met den heer Inspecteur van het lager onderwijs in de 1e inspectie, aangenomen, dat de huurwaarde van eene voor het hoofd der school passende woning ook op minstens f 150.— dient geschat te worden, ten einde zooveel mogelijk gelijkstelling voor den pensioensgrondslag te verkrijgen voor hen, die wel en hen, die niet eene woning van de gemeente in gebruik hebben.

Wij verzoeken U hierop te zijner tijd te letten.

685 *Circulaire van Gedeputeerde Staten d.d.* 12 *November* 1903 *G nr.* 168*a*, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* PENSIOENSBIJDRAGEN VAN DE BELOONING WEGENS HET GEVEN VAN HET HERHALINGSONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 140).

No. 9351².
Afdeeling Ond^s^. 's-Gravenhage den 6 November 1903

—

De restitutie van ten onrechte ingehouden pensioensbijdragen van de belooning wegens het geven van herhalingsonderwijs, welke is verleend aan enkele onderwijzers, heeft, naar mij is gebleken, bij sommigen de onjuiste meening doen postvatten, dat aan alle onderwijzers, die vóór het in werking treden der wet van 24 Juni 1901 (Stbl. No. 187) bij het openbaar herhalingsonderwijs werkzaam waren, zonder

onderscheid, alle in die betrekking gestorte pensioensbijdragen zullen worden teruggeven.

De restitutie, bovenbedoeld was gegrond op de omstandigheid, dat de opdracht aan- of benoeming van den belanghebbende tot het geven van herhalingsonderwijs bij afzonderlijk Raadsbesluit was geschied en de belooning wegens het geven van bedoeld onderwijs afzonderlijk was geregeld en geheel was gescheiden van de gewone jaarwedde als onderwijzer of hoofd eener school.

De stortingen waren alzoo ten onrechte gevorderd, omdat de afzonderlijk geregelde belooning, verbonden aan de afzonderlijke betrekking bij het openbaar herhalingsonderwijs, geen deel uitmaakte van de vaste jaarwedde bedoeld bij art. 26 der wet op het L. O. waarnaar de in art. 41 dier wet geregelde bijdrage wordt berekend.

De oorzaak der restitutie houdt dan ook geen verband met het in werking treden van voornoemde wet van 1901, al heeft wellicht het in werking treden dier wet de aandacht er op doen vallen. De grond lag in eene niet juiste uitvoering der voorschriften, bij de circulaire van mijn Departement van 3 October 1882 No. 2109 en 12 Februari 1883 No. 207 Afd. Onderwijs gegeven.

Aangezien er grond is om aan te nemen, dat belanghebbenden zich tot Uw College zullen wenden om teruggaaf van meergenoemde bijdragen, heb ik de eer U te verzoeken het bovenstaande zoo noodig, ter kennis te brengen van de gemeentebesturen in Uwe provincie.

Aanvragen van belanghebbenden, om teruggaaf van de gestorte bijdragen, indien daarop aanspraak bestaat, zijn bij gezegeld adres aan mijn Departement te richten, met overlegging van de bewijzen van opdracht of benoeming tot het geven van herhalingsonderwijs en van de regeling der belooning deswege.

686 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 1 Augustus* 1905 *G nr.* 115, *aan de gemeentebesturen;* DIENSTSTATEN PERSONEEL DER OPENBARE LAGERE SCHOLEN (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 90).

Wij hebben de eer hierachter afgedrukt te laten volgen eene missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 26 Juli ll. no. 5638 afd. Onderwijs, in zake dienststaten van het personeel der openbare lagere scholen.

Wij verzoeken enz.

Voorts gelieve U omtrent elk der onderwijzers, die na 1 September 1905 voor het eerst in eene betrekking bij het openbaar lager onderwijs worden benoemd of voor de eerste maal worden herplaatst, bij de maandelijksche toezending der mutatielijst, waarin zoodanige onderwijzers mochten voorkomen, een dienststaat, in duplo, te voegen. Enz.

No. 5638, afd. Ond[s]. *'s-Gravenhage,* 26 Juli 1905.

Bij dezerzijdsche circulaire van 29 April 1904, no. 3071, afdeeling Onderwijs, werd Uwe tusschenkomst verzocht ten einde door het personeel der openbare lagere scholen in Uwe provincie staten van dienst te doen invullen ten behoeve van den Pensioenraad voor de burgerlijke ambtenaren. Als tijdstip voor de invulling van bedoelde staten werd 1 Mei 1904 aangenomen.

De Pensioenraad enz.

Omtrent elk der onderwijzers, die nà 1 September 1905 voor het eerst in een betrekking bij het openbaar lager onderwijs worden benoemd, of voor de eerste maal worden herplaatst, zal ik gaarne bij de maandelijksche toezending der mutatielijsten, waarin zoodanige onderwijzers mochten vermeld zijn, een dienststaat, in duplo, van U ontvangen, naar (bijgaand) model. Enz.

STAAT VAN DIENST

van (1) , geboren te den

OMSCHRIJVING van **alle** diensten bij *het openbaar lager onderwijs* bewezen, met vermelding van standplaats. (2)	*Aanvang* van den dienst in elk der standplaatsen, die in de 1e kolom vermeld zijn.	*In dienst geweest* in de betrekkingen bedoeld in kolom 1 *tot en met:*	Jaarwedde. (3)	DATUMS EN NUMMERS van de besluiten van benoeming en ontslag door		*OPMERKINGEN.* (2)
				den Gemeenteraad.	Burgemeester en Wethouders	

(1) Naam en voornamen *voluit* te schrijven

(2) Alle diensten bij het openbaar lager onderwijs ook die in andere gemeenten dan de tegenwoordige standplaats vervuld, zijn in deze kolom te vermelden. Eventueel bewezen militaire en burgerlijke diensten enz of die bij het *bijzonder* onderwijs bewezen, behooren in de kolom „Opmerkingen" te worden omschreven met vermelding, wat de burgerlijke diensten betreft, of zij op vaste of op tijdelijke aanstelling zijn bewezen.

(3) Mede te vermelden de verhoogingen van jaarwedde met datum van ingang.

(4) Handteekening van den burgemeester (diens plaatsvervanger of gemachtigde) van de gemeente waar belanghebbende thans werkzaam is, ten bewijze, dat diens opgave voor zooveel deze gemeente betreft juist is

Mocht de opgave van belanghebbende niet strooken met de gegevens in het gemeentearchief aanwezig, dan wordt verzocht de juiste datums in de kolom „Opmerkingen" te vermelden.

Naar waarheid ingevuld

, den 19

Handteekening:

Gezien door: (4)

687 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 1 *Februari* 1906 *G nr.* 12, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* WACHTGELDEN VAN ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 20).

No. 425², Afdeeling Onds. — *'s Gravenhage* 22 Januari 1906.

In verband met de regeling der wachtgelden, zooals die thans is krachtens art. 41 der laatstelijk bij de wet van 3 Juni 1905 (Staatsblad no. 151) gewijzigde wet tot regeling van het lager onderwijs, zal het mij aangenaam zijn bij Uwe rapporten omtrent aanvragen om wachtgeld steeds aan te treffen een staat van dienst van den belanghebbende, vermeldende alle diensten als onderwijzer in den ruimsten zin des woords, zoowel bij het openbaar als bij het bijzonder onderwijs en in burgerlijke betrekkingen bewezen, ook al bestaat voor den belanghebbende niet de zekerheid dat de diensttijd, in eenige betrekking doorgebracht, bij de berekening van pensioen in aanmerking zoude komen.

Bij bedoelden dienststaat zijn tevens over te leggen alle bewijsstukken van benoeming in- en ontslag uit de verschillende betrekkingen.

Voorts zal het mij aangenaam zijn, indien de besturen der gemeenten in Uwe provincie worden uitgenoodigd, om, wanneer tot eene gemeentelijke tijdelijke of vaste betrekking wordt benoemd een onderwijzer, die in het genot is van wachtgeld krachtens de wet op het lager onderwijs, van de benoeming onverwijld mededeeling te doen aan het Departement van Binnenlandsche Zaken, met opgaaf van den datum van ingang en van de jaarwedde, welke de benoemde zal genieten.

Wordt aan een onderwijzer op wachtgeld uit eene gemeentelijke betrekking ontslag verleend, dan zendt het gemeentebestuur daarvan eveneens bericht aan het Depar-

tement van Binnenlandsche Zaken, met opgaaf van den datum waarop het ontslag ingaat.

Voor zooveel betreft benoemingen van onderwijzers op wachtgeld tot betrekkingen, welke ter begeving staan van het provinciaal bestuur, Zie ik eventueele mededeelingen en opgaven door tusschenkomst van Uw College tegemoet.

688 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 6 *Maart* 1906 *G nr.* 126, *aan de gemeentebesturen*; PENSIOENSBIJDRAGEN ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 38).

Wij hebben de eer uwe aandacht te vestigen op het Koninklijk besluit van 21 Februari 1906 (Stbl. no. 37), houdende gewijzigde voorschriften omtrent:

a. de inning en verantwoording van de bijdragen voor de pensioenen van onderwijzers bij de openbare lagere scholen en voor die van hunne weduwen en weezen en

b. de mededeeling van veranderingen in voornoemd onderwijzend personeel en in het bedrag van de grondslagen, naar welke voor pensioen moet worden bijgedragen.

In 't bijzonder wijzen wij U er op, dat een nieuw model (model A) is vastgesteld van de lijst der veranderingen. Dit model gelieve U voortaan te bezigen, en zooals vroeger, in te zenden voor den 5en der maand, volgende op die, waarin mutaties hebben plaats gehad. Indien geen mutaties hebben plaats gehad, moet eveneens voor den 5en een negatief bericht worden ingezonden.

Wij brengen U nog bij dezen in herinnering dat, zoo in den loop der maand, een onderwijzer voor het eerst in eene betrekking bij het openbaar lager onderwijs wordt benoemd of voor de eerste maal wordt herplaatst, bij de daarop volgende mutatielijst, waarin zoodanige onderwijzer mocht worden vermeld ingevolge prov. bijblad no. 90 van 1905, een dienststaat in duplo voor dien persoon moet gevoegd worden overeenkomstig het bij dat bijblad gevoegd model. Verder verzoeken wij U bij de invulling van de

mutatielijst in acht te nemen de toelichting, voorkomende op bladz. 14 van bovenaangehaald Staatsblad no. 37.

De storting der pensioensbijdragen behoort naar luid van art. 11 van voormeld Koninklijk besluit, in 't vervolg na afloop van elk kwartaal te geschieden. De quitanties van storting moeten echter ingevolge art. 13 slechts ééns per jaar nl. in de maand Januari, aan ons worden ingezonden en vergezeld gaan van eene gespecificeerde aanwijzing van de in die quitanties begrepen bijdragen, gesplitst in die voor eigen en in die voor weduwen- en weezenpensioen.

Wij hebben gemeend U bijzonderlijk op het vorenstaande te moeten wijzen, en bevelen U overigens eene nauwkeurige naleving van bovenaangehaald Koninklijk besluit aan.

689 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 18 *Juli* 1906 *G nr.* 87, *aan de gemeentebesturen;* KORTING OP PENSIOEN INGEVOLGE ART. 25 DER BURGERLIJKE PENSIOENWET (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 105).

Wij hebben de eer hierachter afgedrukt te Uwer kennis te brengen een brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 10 Juli ll. no. 10357, afdeeling ond^{s}. in zake nevensvermeld onderwerp.

Onder verwijzing voor zooveel noodig naar den inhoud van provinciaal bijblad no. 38 van dit jaar, verzoeken wij U, voortaan in de maandelijksche mutatiestaten, zoo dit noodig is, de opgaven op te nemen als door den Minister worden verlangd. Enz.

No. 10357,
Afdeeling Ond^{s}. *'s Gravenhage,* 10 Juli 1906.

Een overleg tusschen de Algemeene Rekenkamer, den Minister van Financiën en mij heeft tot de slotsom geleid, dat art. 25 der Burgerlijke Pensioenwet in verband met art. 44 der wet op het lager onderwijs aldus moet worden uitgelegd, dat eerstvermeld artikel ook van toepassing is

op de personen, die benoemd worden tot eene betrekking van onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs, waaraan het uitzicht op Rijkspensioen verbonden is.

Voor de uitvoering van eerstgenoemd wetsartikel is het noodig, dat de Regeering en de Algemeene Rekenkamer bekend zijn met de personen, die onder de toepassing van dat artikel vallen en met hunne inkomsten. Het eenvoudigst kan dit geschieden, voorzoover de onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs betreft, indien de noodige opgaven door U worden opgenomen in de lijsten, bedoeld in art. 2 van het Koninklijk besluit van 21 Februari 1906 (Staatsblad no. 37.)

Ten aanzien van de nieuw aangestelde onderwijzers en onderwijzeressen is op die lijsten dus niet alleen te vermelden — zooals in de „Nota" op het model is aangegeven — of zij gepensionneerd zijn als onderwijzers, maar of zij „in het genot zijn van pensioen, dat gekweten wordt uit de inkomsten van den Staat, of uit die van zijne koloniën en bezittingen in andere werelddeelen "

Daarbij is dan tevens op te geven de soort van het pensioen, alsmede het besluit waarbij het is toegekend. Voorts is bij de vermelding van ontslag, overlijden of traktementswijziging van de zepersonen eene verwijzing noodig naar de oorspronkelijk gedane mededeeling.

Ik heb de eer U te verzoeken, de gemeentebesturen in Uwe provincie aan te schrijven U de hiertoe noodige opgaven geregeld te verstrekken. De opmerking is daarbij wellicht niet overbodig, dat verzuim in deze ongerief voor de onderwijzers veroorzaakt, omdat ook door middel van de pensioensquitantiën voor richtige toepassing van art. 25 der Burgerlijke Persioenwet wordt gezorgd, en zoo dit artikel niet is nageleefd weigering van de uitbetaling van het pensioen moet volgen.

De hiervoren bedoelde opgaven gelieve Uw College te verstrekken te beginnen met de lijst over de maand Augustus a. s.

Te voren enz.

690 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 13 *December* 1906 *G nr.* 46, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* PENSIOENSBIJDRAGEN VAN ONDERWIJZERS BIJ OVERGANG VAN BIJZONDER NAAR OPENBAAR ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 160).

No. 16259.
Afdeeling Onds. *'s-Gravenhage,* 4 December 1906.

Ingevolge het bepaalde in het vierde lid van art. 43 der wet op het lager onderwijs, zijn de onderwijzers, die in den loop van het jaar van het bijzonder onderwijs naar het openbaar onderwijs overgaan, vrijgesteld van de bijdrage voor eigen pensioen voor het gedeelte van het jaar, gedurende hetwelk zij bij het openbaar onderwijs werkzaam zijn.

De onderwijzers, hiervoren bedoeld, zijn ingevolge het bepaalde in art. 69, 2e lid der wet, op het Lager Onderwijs, in verband met art. 21, 5e lid, der Weduwenwet voor de onderwijzers 1905, over het gedeelte van het jaar, gedurende hetwelk zij bij het openbaar onderwijs werkzaam zijn de bijdrage ten behoeve van het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren slechts verschuldigd over het verhoogde deel van den grondslag, wanneer de grondslag voor pensioen als openbaar onderwijzer eventueel hooger is dan de pensioensgrondslag, die in de betrekking bij het bijzonder onderwijs heeft gegolden.

Het is gebleken, dat met voormelde wetsbepalingen niet voldoende rekening wordt gehouden, tengevolge waarvan onderwijzers, die van het bijzonder naar het openbaar onderwijs waren overgegaan in hunne betrekking bij laatstbedoeld onderwijs nogmaals op hunne jaarwedde werden gekort, ofschoon zij als onderwijzer bij het bijzonder onderwijs alle kortingen voor het geheele loopende jaar hadden voldaan.

Ten einde dubbele kortingen in het vervolg te voorkomen, heb ik de eer U uit te noodigen de gemeentebesturen in Uwe provincie te verzoeken bij benoeming tot onderwijzer

van iemand, die laatstelijk eene betrekking bij het bijzonder lager onderwijs bekleedde, van de gedane benoeming onverwijld kennis te geven aan het Departement van Binnenlandsche Zaken, met opgaaf van de laatste betrekkingen, de laatste standplaats van den belanghebbende bij het bijzonder onderwijs, alsmede van het bedrag der jaarwedde, waarnaar de benoemde in de nieuwe betrekking bij het openbaar onderwijs zal hebben bij te dragen.

Van wege mijn Departement zal alsdan worden medegedeeld, of al dan niet — eventueel van welk bedrag — korting ten behoeve van het Weduwen- en Weezenfonds moet worden toegepast.

De vorenbedoelde opgaven van de gemeentebesturen komen tevens ten goede aan eene richtige uitvoering van de artt. 9 en 10 van het Koninklijk besluit van 21 Februari 1906 (Staatsblad no. 37).

Het zal mij mitsdien aangenaam zijn, indien de gemeentebesturen regelmatig en nauwkeurig de verlangde gegevens aan mijn Departement doen toekomen.

691 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 13 *December* 1906 *G nr.* 79, *aan de gemeentebesturen;* MUTATIES LAGER ONDERWIJS EN PENSIOENSBIJDRAGEN (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 161).

Nu en dan komt het voor, dat in de maandelijksche mutatiestaten betrekkelijk het onderwijzend personeel aan openbare lagere scholen bij vermindering van jaarwedde van een onderwijzer, hetzij ten gevolge van verplaatsing van den titularis, hetzij wegens wijziging der verordening regelende de jaarwedden, de grondslag voor de berekening der pensioensbijdrage wordt verlaagd.

Wij vestigen bij deze uwe aandacht op het bepaalde in het 3e lid van art. 43 der wet op het lager onderwijs en verzoeken U in overeenstemming daarmede den grondslag, waarnaar vóór die wedde-vermindering door den belang-

hebbende voor pensioen werd bijgedragen, ook na die vermindering in den mutatiestaat te handhaven, tenzij de onderwijzer het tegendeel mocht verkiezen.

692 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 31 *Januari* 1907 *G nr.* 147, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* GENEESKUNDIGE VERKLARINGEN *ten behoeve van* ONDERWIJZERS *bij het* OPENBAAR LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 23).

No. 695.
Afdeeling Onds. 's-Gravenhage, 26 Januari 1907.

Volgens de thans bestaande voorschriften worden de door de geneeskundigen ingevolge de wet opgemaakte verklaringen, bevattende uitvoerige beschrijvingen van de ziektegevallen en de verschijnselen, welke zich daarbij hebben voorgedaan, aan belanghebbenden gezonden, om door hen, met de verder vereischte stukken, te worden overgelegd bij de eventueel in te dienen aanvragen om pensioen.

De aandacht is er op gevestigd geworden, dat bij eene dergelijke handelwijze de mogelijkheid bestaat, dat de kennisneming van den inhoud van zulk eene verklaring een ongunstigen invloed op den ziektetoestand van belanghebbende uitoefent.

Voor zooveel de onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs aangaat, zou dit m. i. op de volgende wijze kunnen worden voorkomen:

De burgemeester noodigt de deskundigen, die het geneeskundig onderzoek moeten instellen, bij hunne benoeming uit, de verklaring *niet* aan den belanghebbende uit te reiken, doch aan den burgemeester in te zenden. Deze voegt de verklaring bij de stukken, betreffende de aanvrage om pensioen, wanneer die door tusschenkomst van Uw College, om bericht en raad in handen van Burgemeester en Wethouders wordt gesteld.

In de gevallen dat een onderwijzer het geneeskundig onderzoek doet voorafgaan aan zijn ontslag en tevens de zienswijze van den Pensioenraad voor de burgerlijke ambtenaren vóór het ontslag wenscht te vernemen, zal het daartoe strekkend gezegeld adres aan mijn Departement kunnen worden ingezonden door tusschenkomst van den burgemeester, die de verklaring bij het adres voegt.

De mededeeling van het gevoelen van den Pensioenraad zal dan door mij met terugzending van de verklaring aan den burgemeester geschieden, die daarvan kennis geeft aan den belanghebbende en de verklaring onder zijne berusting houdt, om daarmede, indien een aanvraag om pensioen volgt, te handelen zooals boven is aangegeven.

Na de Koninklijke beslissing op de aanvrage om pensioen kan de verklaring bij mijn Departement blijven berusten.

Ik heb de eer U te verzoeken de burgemeesters van de gemeenten in Uw gewest, namens mij, uit te noodigen, in bovenbedoelden zin te handelen.

693 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 28 *Februari* 1907 *G nr.* 211, *aan de gemeentebesturen;* PENSIOENSGRONDSLAGEN (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 31)

Het bestuur eener gemeente in deze provincie richtte tot ons de vraag of voor onderwijzers, aan wie van gemeentewege boven hunne jaarwedde eene tegemoetkoming in de bijdrage voor het weduwen- of weezenpensioen (of beide) is toegekend, in de jaarlijksche storting voor dat pensioen ook moet begrepen worden het percentage ad 2 en 5% van die tegemoetkoming.

Wij hebben die vraag van genoeg belang geacht om haar aan den Minister van Binnenlandsche Zaken voor te leggen en mochten daarop achterstaand antwoord ontvangen. De mededeeling daarvan geschiedt, opdat door U bij voorkomend geval op den inhoud zal gelet worden.

No. 1260.
Afdeeling Ond. 's-Gravenhage, 12 Februari 1907.

Met den Pensioenraad voor de burgerlijke ambtenaren en den Minister van Financien ben ik van oordeel, dat door onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs behalve over hun eigenlijk salaris, alleen over die bijkomende inkomsten voor pensioen behoeft te worden bijgedragen, waaromtrent in het tweede lid van art. 43 der wet tot regeling van het lager onderwijs uitdrukkelijk wordt bepaald, dat zij te beschouwen zijn als deel van de jaarwedde, waarover de pensioensbijdrage verschuldigd is.

De in Uwe missive van 11 October 1906 G No. 169, 2e afd. 1e bureau gestelde vraag of die bijdrage ook moet worden betaald van eene tegemoetkoming in het bedrag, dat voor pensioen moet worden gestort, is dus in ontkennenden zin te beantwoorden.

694 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 26 *Maart* 1908 *G nr.* 90, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* GENEESKUNDIGE VERKLARING BIJ PENSIONEERING VAN ONDERWIJZEND PERSONEEL (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 44).

Afdeeling L. O.
No. 522^{2}. 's-Gravenhage, 18 Maart 1908.

Ten vervolge op de dezerzijdsche circulaire van 19 Februari 1906 no. 1145 afd. Onderwijs, heb ik de eer U hierbij een exemplaar te doen toekomen van het nieuw vastgestelde model voor geneeskundige verklaringen omtrent den gezondheidstoestand van het personeel der openbare lagere scholen.

Aangenaam zal het mij zijn, indien bedoeld model door U, zoo mogelijk spoedig, ter kennis gebracht wordt van de besturen der gemeenten in Uwe provincie, met bijvoeging dat ingeval van pensionneering van onderwijzers of onderwijzeressen de noodige exemplaren van het nieuwe model

geneeskundige verklaring rechtstreeks aan mijn Departement kunnen worden aangevraagd.

Voor zooveel noodig merk ik hierbij op, dat geen verklaringen in voorraad verstrekt worden.

Model.

De ondergeteekenden ([1])
dd. 19 , door den Burgemeester der gemeente
benoemd tot het instellen van een geneeskundig onderzoek naar den gezondheidstoestand van ([2])
([3]) te ([4]) , hebben dit onderzoek verricht op ([5]) en leggen daaromtrent de volgende met redenen omkleede verklaring af:

A. **Anamnestische opgaven, klachten en bezwaren**:

B. **Objectief onderzoek**: ([6])

I. Algemeene verschijnselen:

II. Resultaten van het physische onderzoek der organen:

c. q. van af- en uitscheidingen:

C. **Diagnose en Prognose**:

D. Op grond van het vorenstaande komen zij tot het besluit, dat genoemde ([7]) voor de waarneming van $\frac{\text{zijn}}{\text{haar}}$ ambt, uithoofde van ziels- of lichaamsgebreken, ([8]) wordt geacht.

Handteekening der geneeskundigen:

Gratis geregistreerd te
den 19 , deel , folio $\frac{\text{recto}}{\text{verso}}$ vak
een blad renvooi.

De Ontvanger,

---

(1) Naam en voorletters der geneeskundigen en dagteekening en nummer der beschikking, waarbij zij zijn benoemd
(2) Naam en voornamen van de(n) belanghebbende,
(3) Betrekking,
(4) Standplaats,
(5) Datum,
(6) Duidelijke omschrijving der anatomische en functioneele afwijkingen,
(7) Naam der betrekking.
(8) In deze uitspraak worde duidelijk geformuleerd

of $\frac{\text{hij}}{\text{zij}}$ **niet ongeschikt** wordt geacht

of $\frac{\text{hij}}{\text{zij}}$ **tijdelijk ongeschikt** wordt geacht (waaronder te verstaan is, dat verwacht wordt dat $\frac{\text{hij}}{\text{zij}}$ binnen afzienbaren tijd weder geschikt zal zijn)

of $\frac{\text{hij}}{\text{zij}}$ **ongeschikt** wordt geacht (waaronder te verstaan is, dat de geschiktheid voor de waarneming van het ambt niet weder te verwachten is, althans niet binnen afzienbaren tijd.

Bijaldien het niet mogelijk is op grond van het onderzoek, een beslist oordeel uit te spreken over het al of niet bestaan van geschiktheid, zoo wordt verzocht dit sub D te verklaren en toe te lichten

Voorts om in gevallen van tijdelijke ongeschiktheid, den vermoedelijken duur daarvan, zooveel mogelijk aan te duiden b. v door de woorden: **vermoedelijk gedurende enkele weken of vermoedelijk gedurende enkele maanden.**

695 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 18 Februari* 1909 *G nr.* 48, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BEREKENING PENSIOENSBIJDRAGEN LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 23).

No. 1042[1]
Afdeeling L. O. 's-Gravenhage, 9 Februari 1909.

Mij is gebleken, dat tengevolge van het ontbreken van wettelijke voorschriften inzake de berekening van de door de openbare lagere onderwijzers te betalen pensioensbijdragen over gedeelten van een jaar, die berekening niet door alle gemeentebesturen op gelijke wijze geschiedt. Sommigen rekenen daarbij het jaar op 365 dagen en de maand op zooveel dagen als zij werkelijk heeft, terwijl weer anderen, blijkbaar de meesten, het jaar op 360 en de maand op 30 dagen stellen.

Daar blijkens het Koninklijk besluit van 21 Januari 1884 (Stbl. no. 8) voor de berekening van de door burgerlijke en militaire landsdienaren over gebroken tijdvakken verschuldigde pensioensbijdragen, laatstgenoemde maatstaf is vastgesteld, komt het mij wenschelijk voor, dat, ter wille van de eenvormigheid, de gemeentebesturen in deze niet naar eigen goedvinden handelen, maar in overeenstemming met de voorschriften van genoemd Koninklijk besluit op dat punt, ten opzichte van de berekening van de pensioensbijdragen van openbare lagere onderwijzers, eveneens het jaar op 360 en de maand op 30 dagen stellen, met dien verstande, dat van kalendermaanden van 31 dagen de laatste dag verwaarloosd wordt en aan de maand Februari twee dagen, in een schrikkeljaar een dag, worden toegevoegd.

Ik heb de eer Uw College uit te noodigen de gemeentebesturen in Uw gewest namens mij te verzoeken voor het vervolg bij de berekening van de door openbare lagere onderwijzers over gedeelten van een jaar verschuldigde pensioensbijdragen, steeds in bovenstaanden zin te handelen, of, wanneer zulks reeds geschiedde, te blijven handelen.

696 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 10 Maart 1909 G nr. 73, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* INHOUDING PENSIOENSBIJDRAGEN NA OVERLIJDEN VAN ONDERWIJZERS (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 33.)

No. 1560[1]
Afdeeling L. O. 's-Gravenhage, 2 Maart 1909.

Mij is gebleken, dat twijfel bestaat omtrent de vraag of pensioensbijdragen moeten worden ingehouden van dat gedeelte van de jaarwedde van overleden onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs, hetwelk krachtens gemeentelijke verordening, over korter of langer tijdvak nà het overlijden van den onderwijzer, van de efgenamen of rechtverkrijgenden van den overledene moet worden uitbetaald.

In overleg met den Minister van Financiën en met den Pensioenraad voor de burgerlijke ambtenaren heb ik de eer U dienaangaande het volgende mede te deelen.

Ten opzichte van de burgerlijke ambtenaren, wier jaarwedden, bij eventueel overlijden, ingevolge art. 6 van het Koninklijk besluit van 14 Maart 1816 No. 88, moeten worden uitbetaald over het geheele kwartaal, waarin het overlijden heeft plaats gehad, is als vaststaande aangenomen, dat, waar jaarwedde wordt genoten, ook de pensioensbijdragen verschuldigd zijn, zoodat die dan ook steeds van het aan de erfgenamen van den overleden ambtenaar, uit te keeren bedrag, worden ingehouden.

Het is derhalve billijk en tevens in overeenstemming met de bedoeling van art. 3 van het Koninklijk besluit van 21 Februari 1906 (Staatsblad No. 37), dat ook op de *jaarwedde* van een overleden onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs, welke krachtens gemeentelijke verordening, gedurende korter of langer tijdvak nà het overlijden van den titularis, ten behoeve van de erfgenamen doorloopt, de pensioenskortingen in verband met de voorschriften van

art. 43 der wet tot regeling van het lager onderwijs en art. 21 van de Weduwenwet voor de onderwijzers 1905, moeten worden toegepast.

Ik heb de eer Uw College te verzoeken, de gemeentebesturen in Uw gewest, welker verordening op de jaarwedden van de onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs, bepalingen in bedoelden zin bevat, met het bovenstaande in kennis te stellen.

697 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 26 *October* 1911 *G nr.* 172, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* KORTING OP PENSIOEN INGEVOLGE ART. 25 DER BURGERLIJKE PENSIOENWET (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 113).

No. 7545.
Afdeeling L. O. 's-Gravenhage, den 11n October 1911.

—

*) Ten gevolge van de wijziging door de wet van 23 September 1911 (Staatsblad nr. 299) gebracht in het derde lid van art. 43 der wet tot regeling van het lager onderwijs, is thans uitdrukkelijk bij de wet bepaald, dat art. 25 van de burgerlijke pensioenwet o. a. ook op de pensioenen van personen, die als openbaar lager onderwijzer met uitzicht op pensioen in functie zijn, van toepassing is.

Ik heb derhalve de eer Uw College de dezerzijdsche circulaire van 10 Juli 1906 nr. 10357, afdeeling Onderwijs, betreffende dat onderwerp in herinnering te brengen met dringend verzoek te willen bevorderen, dat aan de uitvoering daarvan voortdurend en nauwkeurig de hand worde gehouden.

Daar de zienswijze der Regeering, dat de toepasselijkheid van genoemd wetsartikel op de aan in functie zijnde onderwijzers verleende pensioenen krachtens de bedoeling der wet ook reeds voor de thans plaats gehad hebbende wijzi-

*) Deze brief is in zijn geheel opgenomen wegens de ingrijpende veranderingen, er door veroorzaakt.

ging bestond, niet door den rechter werd gedeeld, zijn sedert Juni 1909 de desbetreffende opgaven in de mutatie-staten model A, niet geregeld verwerkt.

Daarom zal ik gaarne door tusschenkomst van Uw College voor 1 December a.s. een gelijksoortige opgaaf ontvangen als krachtens het slot van bovengenoemde circulaire voor het tijdstip van 31 Juli 1906 werd verstrekt, doch thans betrekking hebbende op den toestand van 31 October 1911.

Ten slotte heb ik de eer Uw College te verzoeken, de aandacht van de gemeentebesturen in Uw gewest er op te vestigen, dat voor het vervolg te rekenen van 26 October 1911, in geval van overgang van een onderwijzer van het bijzonder- naar het openbaar lager onderwijs, bevestiging van den eventueel bij het bijzonder lager onderwijs gegolden hebbenden hoogeren pensioensgrondslag behoort plaats te hebben, tenzij de belanghebbende dit niet wenscht en daarvan op de bij de wet bepaalde wijze mededeeling doet.

Gewezen onderwijzers bij het bijzonder lager onderwijs, die voor het in werking treden van genoemde wet naar het openbaar lager onderwijs zijn overgegaan en in laatstgenoemde hoedanigheid een lageren grondslag verkregen, dan voor hen als bijzonder lager onderwijzer had gegolden, kunnen bevestiging van dien hoogeren grondslag verzoeken. Daartoe behooren zij zich binnen zes maanden na het in werking treden van de wet van 23 September 1911 (Staats-nr. 299), dus voor 26 April 1912, schriftelijk te wenden tot den Minister van Binnenlandsche Zaken, met bereidverklaring tot aanzuivering van de deswege verschuldigde pensioensbijdragen.

698 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 17 Juli* 1913 *G nr.* 118, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* TOEPASSING ART. 43, DERDE LID, DER WET TOT REGELING VAN HET LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 95).

Nr. 8750³.
Afdeeling O. 's Gravenhage, 9 Juli 1913.

Het is mij gebleken, dat niet in alle gemeenten dezelfde opvatting heerscht nopens de toepassing van art. 43, derde lid, der wet tot regeling van het Lager Onderwijs, zooals dat luidt ingevolge de wet van 23 September 1911 (Staatsblad nr. 299), in het geval, dat de dienst van een aan eene openbare lagere school benoemd onderwijzer niet onmiddellijk aansluit aan vroegere werkzaamheid, als onderwijzer, hetzij bij het openbaar, hetzij bij het bijzonder onderwijs.

Ik heb mitsdien de eer Uw College in overeenstemming met het gevoelen van den Minister van Financien en van den Pensioenraad voor de burgerlijke ambtenaren mede te deelen, dat ook wanneer een onderwijzer of onderwijzeres, na eenig tijdsverloop overgaat in eene betrekking op eene lagere jaarwedde, dan welke hij of zij voorheen genoot, de vroeger verkregen pensioensgrondslag volgens bovengemelde wetsbepaling moet bevestigd worden, tenzij de belanghebbende gebruik maakt van de bevoegdheid, aan het slot van die bepaling bedoeld.

U gelieve het bovenstaande namens mij ter kennis van de gemeente-besturen in Uw gewest te brengen.

699 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 27 November* 1913 *G nr.* 3, *aan de gemeentebesturen;* STORTING PENSIOENSBIJDRAGEN VOOR ONDERWIJZERS BIJ HET OPENBAAR LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 132).

De Minister van Financiën merkt ons op, dat door sommige

gemeentebesturen niet de hand wordt gehouden aan het voorschrift van artikel 11, 1e alinea, van het koninklijk besluit van 21 Februari 1906 (Staatsblad nr. 37) en de storting der geïnde bijdragen meermalen eerst na afloop van het jaar voor het volle bedrag plaats heeft.

Hierdoor wordt de bedoeling van voormeld voorschrift, dat de Staat zoo spoedig mogelijk de beschikking over de hem toekomende gelden krijgt, gemist.

Wij verzoeken U zorg te willen dragen, dat in het vervolg aan bovengenoemd voorschrift de hand wordt gehouden.

700 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 27 *November* 1913 *G nr.* 147, *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING BURGERLIJKE PENSIOENWET (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 133).

In verband met de op 1 October l.l. in werking getreden gewijzigde bepalingen der Burgerlijke Pensioenwet — in het bijzonder met de voorschriften der tegenwoordige artt. 20 en 23 — heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken aan ons opgave verzocht van de onderwijzers aan openbare lagere scholen, die nevens hunne betrekking als zoodanig op 1 October 1913 een betrekking bekleedden als burgerlijk ambtenaar in den zin van genoemde wet, of na dat tijdstip een betrekking als laatstbedoeld nevens hunne onderwijzersbetrekking hebben aanvaard.

Onder *onderwijzers* zijn hier *ook* te verstaan de onderwijzeressen en de hoofden der scholen, doch *niet* de op den voet van art. 33 der wet op het L. O. tijdelijk aangestelden, noch de door art. 45 dier wet van de pensioenbepalingen uitgesloten vakonderwijzers en vakonderwijzeressen.

Tot de *burgerlijke ambtenaren* in den zin der Burgerlijke Pensioenwet behooren niet alleen zij, die dit volgens art. 2 dier wet zijn wegens het bekleeden eener Rijks- of provinciale betrekking, maar ook de (mannelijke en vrouwelijke) leeraren der gymnasia, directeuren en leeraren der gemeente-hoogere-burgerscholen, directeuren en leeraren der gemeente-

burgerscholen, directeuren en leeraren der gemeentelijke middelbare scholen voor meisjes, en directeuren en onderwijzers der gemeentelijke kweekscholen voor onderwijzers en onderwijzeressen; met uitzondering van hen, die gebruik gemaakt hebben van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 6 der wet van 5 Juni 1905 (Staatsblad Nr. 154).

Waarschijnlijk zal van de bovenbedoelde cumulatie het meest voorkomen de gelijktijdige vervulling van de onderwijzersbetrekking met die van directeur, onderwijzer of onderwijzeres bij Rijksnormaallessen, met die van onderwijzer bij voorbereidende klassen, aan Rijksnormaallessen verbonden of met die van leeraar of leerares aan gemeentelijke burgeravondscholen.

Ten einde de beschikking te verkrijgen over de gegevens welke noodig zijn om aan het verzoek van den Minister te voldoen, verzoeken wij U aan alle onderwijzers hierboven bedoeld inlichtingen te vragen of zij op 1 October 1913 eene burgerlijke betrekking in den zin der Burgerlijke Pensioenwet bekleedden, of in die maand hebben aanvaard en eveneens van het aanvaarden eener dergelijke betrekking na 31 October l.l. voor het vervolg aan U onmiddellijk opgaaf te doen.

Daarbij ware de aandacht der onderwijzers er op te vestigen, dat nalatigheid of onnauwkeurigheid in het verstrekken dezer opgaven voor hen belangrijk financieel nadeel ten gevolge kan hebben.

Het zal ons aangenaam zijn, enz.

In afwachting van nadere voorschriften hieromtrent, welke vermoedelijk naar aanleiding van den in art. 52 der Burgerlijke Pensioenwet bedoelden algemeenen maatregel van bestuur zullen worden gegeven, hebben wij de eer U te verzoeken, in de mutatielijsten model A, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 21 Februari 1906 (Staatsblad Nr. 37), te beginnen met de lijst over de maand November van dit jaar in de kolom „Aanmerkingen” er van melding te maken, wanneer een nieuw benoemd of herplaatst onderwijzer tevens

een betrekking als burgerlijk ambtenaar bekleedt en wanneer een reeds in functie zijnd onderwijzer nevens de betrekking als zoodanig een burgerlijke betrekking heeft aanvaard.

In verband hiermede is het wenschelijk dat voortaan door U nauwkeurig wordt nagegaan, of een juiste invulling plaats vindt van de burgerlijke betrekkingen in de laatste kolom van den door de nieuw benoemde en herplaätste onderwijzers in duplo in te leveren dienststaat.

Verder verzoeken wij U ons in het vervolg geregeld opgaaf te doen van het aanvaarden van burgerlijke betrekkingen door reeds in dienst zijnde onderwijzers.

701 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 22 December 1913 G nr. 106, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken in zake toepassing van art. 43, 3e lid, der wet tot* REGELING VAN HET LAGER ONDERWIJS (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 147).

Nr. 17491[1].
Afdeeling O. 's-Gravenhage, 15 December 1913.

Ingevolge art. 43, 2de lid, der wet tot regeling van het lager onderwijs, wordt de jaarwedde der mannelijke onderwijzers, bedoeld in art. 26, 8ste lid, dier wet, waarvan voor pensioen wordt bijgedragen, berekend met inbegrip van de in laatstbedoelde wetsbepaling vermelde tegemoetkoming.

Wordt die tegemoetkoming ingetrokken of houdt zij op de verplichte tegemoetkoming te zijn, bedoeld in art. 26, 8ste lid, van voormelde wet, omdat de onderwijzer weduwnaar is geworden en geen inwonende minderjarige kinderen heeft, dan is er sprake van vermindering van de wedde, bedoeld in art. 43, 2de lid, der wet, in welk geval het derde lid van art. 43 van toepassing is.

Aangezien het voorgekomen is, dat omtrent de toepasselijkheid van laatstbedoelde bepaling in een geval als bovenvermeld twijfel bestond, heb ik de eer Uw College te

verzoeken het vorenstaande ter kennis te brengen van de gemeentebesturen in Uwe provincie.

702 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 26 *November* 1914 *G nr.* 225, *aan de gemeentebesturen;* PENSIOENSBIJDRAGEN ONDERWIJZERS I. O. *)

Bij het onderzoek van de staten model B. betreffende de van de onderwijzers en onderwijzeressen aan de openbare lagere scholen geïnde bijdragen voor eigen- en weduwen- en weezenpensioen, met de daarbij behoorende quitanties van storting over het jaar 1913, heeft onze aandacht getrokken de g oote verscheidenheid van toepassing der voorschriften betreffende de inhouding en verantwoording dier bijdragen.

Wij meenen die ongelijkmatige toepassing te moeten toeschrijven aan onbekendheid met de te dezer zake bestaande voorschriften en aanschrijvingen en stellen ons daarom voor de meest voorgekomen afwijkingen, onder resumeering van de vroeger daaromtrent tot U gerichte aanschrijvingen en aanwijzing van de wijze, waarop die in het vervolg kunnen worden voorkomen, onder Uwe aandacht te brengen.

1e. Tengevolge van het ontbreken van wettelijke voorschriften in zake de berekening van de door openbare lagere onderwijzers te betalen pensioensbijdragen, geschiedt die berekening door alle gemeentebesturen niet op gelijke wijze.

Met herinnering aan het schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken d.d. 9 Februari 1909, Nr. 1042, Afd. L O (Provinciaal bijblad Nr. 23 van dat jaar) en aan onze aanschrijving d d. 27 Februari 1902 G Nr. 145 (Provinciaal bijblad Nr. 31 van dat jaar), geven wij U voor eene goede berekening der pensioensbijdragen de volgende wenken:

a. het jaar moet op 360 en de maand op 30 dagen gesteld worden, met dien verstande, dat van kalendermaanden van 31 dagen de laatste dag verwaarloosd wordt en aan de maand Februari twee dagen, in een schrikkeljaar een dag, worden toegevoegd.

b. 1/4 gedeelte van een cent of minder is 0, meer dan 1/4 tot en met 3/4 is 1/2 cent, en meer dan is 1 cent.

c. bij de berekening der pensioensbijdragen over gebroken tijdvakken moet eerst *aan het slot* de forceering tot 0, 1/2 of 1 cent geschieden. Is bijv. een onderwijzer gedurende vijf maanden van een jaar werkzaam geweest en bedraagt zijn pensioensgrondslag f 500.—, dan heeft vaak de volgende foutieve berekening plaats:

f 500.— ad 2% per jaar = f 10.—; per maand f 10.—: 12 = f 0.83 1/3 of geforceerd f 0.83 1/2; gedurende 5 maanden 5 × f 0.83 1/2 = f 4.17 1/2.

---

*) Gemakshalve wordt dit geheele overzicht der bestaande regelingen, zonder een ing, opgenomen.

Er moet echter gerekend worden als volgt:
f 500.— ad 2% per jaar = f 10.—, in 5 maanden of $^{5}/_{12}$ gedeelten van een jaar, $^{5}/_{12}$ van f 10.— = $^{50}/_{12}$ of 4,16$^{2}/_{3}$ = f 4,16$^{1}/_{2}$.

d. om een halve maand in rekening te kunnen brengen, moet het besluit tot benoeming of ontslag ingegaan zijn den 16en der maand. Is het tijdstip van ingang eener benoeming bepaald, op den 15en der maand, dan moet de bijdrage van dien onderwijzer berekend worden over 16 dagen eener maand of $^{16}/_{30}$ gedeelte eener maand.

Is het ontslag ingegaan op den 15en, dan heeft hij slechts over 14 dagen van die maand bij te dragen of $^{14}/_{30}$ gedeelte eener maand.

e. op de *jaarwedde* van een overleden onderwijzer, welke krachtens gemeentelijke verordening, gedurende korter of langer tijdvak nà het overlijden van den titularis, ten behoeve van de erfgenamen doorloopt, behooren volgens missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 2 Maart 1909 Nr 1560 I Afd. L. O. (opgenomen in provinciaal bijblad Nr. 33 van dat jaar) de pensioenskortingen in verband met de voorschriften van art. 43 der wet tot regeling van het lager onderwijs en art. 21 van de Weduwenwet voor de onderwijzers 1905 ook op dat gedeelte der jaarwedde te worden toegepast.

2e. Door vele gemeentebesturen worden geene pensioensbijdragen geheven van onderwijzers, aan wie verlof is verleend met stilstand van wedde.

Aangezien deze onderwijzers beschouwd worden blijvend aan de openbare lagere school te zijn verbonden, behoort *ook tijdens dat verlof* storting naar de jaarwedde, die zij, in dienst zijnde, zouden genieten, door te gaan.

In verband hiermede herinneren wij U aan de missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 6 October 1906 Nr. 11728², Afd. Ond. (Provinciaal bijblad No. 139 van dat jaar), waarbij met nadruk is gewezen op de verplichting, genoemd in Art. 21, 9e lid der Weduwenwet voor de Onderwijzers 1905, om de korting ten behoeve van genoemd fonds, verschuldigd tijdens den duur van bedoeld verlof, binnen drie maanden na afloop van het jaar, waarover de korting verschuldigd is, aan den Directeur van het Weduwen- en Weezenfonds voor de burgerlijke ambtenaren te betalen, omdat ingevolge het 10e lid van genoemd wetsartikel, wanbetaling der verschuldigde korting binnen gezegden termijn, verlies der deelgerechtigdheid ten gevolge heeft.

3e. De storting der pensioensbijdragen geschiedt niet door alle gemeentebesturen naar het voorschrift van art. 11, 1e alinea van het Koninklijk Besluit van 21 Februari 1906 (Staatsblad No. 37).

Sommige gemeentebesturen storten de geïnde bijdragen eerst na afloop van het jaar voor het volle bedrag, waardoor de bedoeling van bovengenoemd voorschrift, dat de Staat zoo spoedig mogelijk de beschikking over de hem toekomende gelden krijgt, miskend wordt.

De storting der pensioensbijdragen behoort na afloop van elk kwartaal te geschieden.

De quitanties van storting moeten ingevolge art. 13 van opge-

meld Koninklijk besluit slechts eens per jaar n.l. in de maand Januari, aan ons worden toegezonden en vergezeld gaan van een gespecificeerde aanwijzing van de in die quitanties begrepen bijdragen, gesplitst in die voor eigen en die voor weduwen- en weezenpensioen.

Die specifieke aanwijzing in te richten naar de bij meergenoemd Koninklijk Besluit gevoegden staat model B, zal moeten inhouden de geïnde bijdragen over het *afgeloopen jaar* en *niet* de voor iederen onderwijzer *per kwartaal* gestorte bijdragen.

Laatstgenoemde wijze van verantwoording werkt storend op een vlugge behandeling dezer zaken.

Vele gemeentebesturen laten na, de quitanties te doen vergezeld gaan van een staat Model C. eveneens gevoegd bij het voorgenoemde Koninklijk Besluit.

4e. Niet steeds wordt door de gemeentebesturen voldoende rekening gehouden met het bepaalde in de artikelen 43 en 69 der wet op het Lager Onderwijs in verband met artikel 21, 5e lid der Weduwenwet voor de onderwijzers 1905, tengevolge waarvan op de jaarwedde der onderwijzers, die van het bijzonder naar het openbaar onderwijs waren overgegaan, in hunne betrekking bij laatstbedoeld onderwijs nogmaals korting werd ingehouden, ofschoon zij als onderwijzer bij het bijzonder onderwijs alle kortingen voor het geheele loopende jaar hadden voldaan.

Deze onderwijzers zijn vrijgesteld van de bijdrage voor eigen pensioen voor het gedeelte van het jaar, gedurende hetwelk zij bij het openbaar onderwijs werkzaam zijn, terwijl zij over dat gedeelte van het jaar ten behoeve van het Weduwen- en Weezenfonds slechts de bijdrage verschuldigd zijn over het verhoogde deel van den grondslag, wanneer de grondslag voor pensioen als openbaar onderwijzer eventueel hooger is dan de pensioensgrondslag, die in de betrekking bij het bijzonder onderwijs heeft gegolden.

In verband hiermede verwijzen wij U naar het schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken d.d 4 December 1906 Nr. 16259, Afdeeling Onderwijs (Provinciaal bijblad Nr. 160 van dat jaar), waarbij U werd uitgenoodigd bij benoeming tot onderwijzer van iemand, die laatstelijk eene betrekking bij het bijzonder lager onderwijs bekleedde, van de gedane benoeming onverwijld kennis te geven aan het Departement van Binnenlandsche Zaken, met opgaaf van de laatste betrekkingen, de laatste standplaats van den belanghebbende bij het bijzonder onderwijs, alsmede van het bedrag der jaarwedde, waarnaar de benoemde in de nieuwe betrekking bij het openbaar onderwijs zal hebben bij te dragen. Vanwege genoemd Departement zal alsdan worden medegedeeld of al dan niet — eventueel van welk bedrag — korting ten behoeve van het Weduwen- en Weezenfonds moet worden toegepast.

U gelieve bij de verantwoording der pensioensbijdragen in het vervolg rekening te houden met vorenstaande bemerkingen.

WEDUWEN- EN WEEZENPENSIOEN.

703 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 21 *Juni* 1906 *G nr.* 149, *aan de gemeentebesturen;* VERKLARINGEN ART. 23 WEDUWENWET 1905 (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 94).

Wij hebben de eer U mede te deelen, dat, voor zooveel de provincie Noordbrabant betreft, van het onderwijzend personeel, bedoeld in art. 2 sub *a* der wet van 5 Juni 1905 (Staatsblad no. 153) de schriftelijke verklaring ingevolge art. 23 dier wet, is afgelegd door de personen, wier namen op de hierbij behoorende lijst A zijn vermeld.

Tevens brengen wij hierbij ter kennis eene lijst B, bevattende de namen der onderwijzers en onderwijzeressen aan openbare scholen in deze provincie, die op grond van de achter hunne namen vermelde redenen zijn vrijgesteld van de korting ten behoeve van het weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren.

OPENBAAR LAGER ONDERWIJS.

A.

LIJST van hoofden van scholen, onderwijzers en onderwijzeressen, die een verklaring hebben afgelegd, als bedoeld in art. 23 der weduwenwet voor de onderwijzers 1905 (Staatsblad 153) in de provincie

Noordbrabant.

C. M. J. Backer	hoofd eener school	Alem c. a. (Maren)
M. van Breugel	onderwijzeres	Almkerk
A. H. IJsebrands	idem	idem
J. de Witt	onderwijzer	idem
G. J. Noordeman	onderwijzeres	idem
J. Drenth	idem	idem
M. G. F. ten Haaf	idem	Asten
T. H. M. Ouwerling	onderwijzer	Baardwijk
H. P. J. van Bussel	hoofd eener school	Baarle-Nassau
J. Hendrikx	idem	Bakel c. a.
W. H. van der Hout	onderwijzer	Bergeijk
J. G. van Moll	idem	idem
F. Rogiers	idem	Bergen op Zoom
A. W. Bos	idem	idem
C. E. van Welie	onderwijzeres	idem
W. H de Visser	hoofd eener school	idem
P. J. M. Hendricks	onderwijzeres	idem
J. C. Disco	idem	idem
R. A. van Pelt	hoofd eener school	Berkel c. a.
C. J. A. van Liempt	onderwijzer	Besoijen
M. H. van Eyndhoven	hoofd eener school	Bladel
F. Ceelen	idem	idem
J. Jansen	idem	Boekel
P. J. van der Mazen	onderwijzer	idem
F. H. van Leeuwen	hoofd eener school	Borkel en Schaft
P. A. J. Geurts	onderwijzer	Boxmeer
E. M. H. Snyders	idem	Boxtel
D. M. J. van Kerkoerle	onderwijzeres	Breda
Th. A. Tack	hoofd eener school	idem
P. J. Verlegh	onderwijzer	idem
J. A. L. Smeulders	onderwijzeres	idem
P. J. Verschuer	idem	idem
C. W. Zuber geb. van Tongeren	idem	idem
S. M. Bellaart	idem	idem
M. D. E. T. Hollingerus Pypers	hoofd eener school	idem
L. C. Jansens	onderwijzer	idem
J. L. L. Koorevaar	onderwijzeres	idem
L. H. B. F. Loggere	idem	idem

J. E. Heuwekemeyer	onderwijzeres	Breda
C. M. W. van Dijck	idem	idem
C. P. Mulder	idem	idem
M. G. J. A. van Ermengem	idem	idem
E. C. Speekenbrink	idem	idem
A. A. A. Bellaart	idem	idem
M. W. Kimmel	idem	idem
G. H. C. Korfmacker	idem	Capelle
J. E. Mazirel	idem	idem
W. Kuypers	onderwijzer	idem
A. Mol	idem	Chaam
H. J. Buys	hoofd eener school	Cromvoirt
J. de Klerck	onderwijzer	Dinteloord
P. A. van Aalst	idem	idem
L. van de Wijst	idem	Dinther
G. Schouten	idem	Dongen
J. C. Groos	hoofd eener school	den Dungen
J. K. M. Dusseldorp	onderwijzer	Eindhoven
H. van Zutphen	hoofd eener school	Erp
J.L.P. Hoynck van Papendrecht	onderwijzeres	Esch
J. J. Melisse	onderwijzer	Etten
H. Flohil	onderwijzeres	Fijnaart
C. M. E. Termaten	idem	idem
W. H. Bouwens	onderwijzer	Gassel
A. J. Roefs	idem	Gemert
A. A. de Kort	idem	idem
P. J. J. Verbrugge	idem	idem
H. J. Gerrits	hoofd eener school	Gestel c. a.
L. P. Bijnen	onderwijzer	idem
W. P. J. Jost	idem	Ginneken
L. M. J. Marijnissen	onderwijzeres	idem
A. van der Geld	hoofd eener school	Grave
C. M. D. Mühlradt	onderwijzeres	Halsteren
F. Molenaars	onderwijzer	idem
S. Schetters	idem	idem
W. M. S. Weeda	onderwijzeres	Heesbeen c. a.
P. G. Remmen	hoofd eener school	Heesch
J. J. L. van den Broek	onderwijzer	Heeze
A. M. J. van der Heijden	onderwijzeres	's Hertogenbosch
J. C. J. A. Schouten	idem	idem
A. J. Schouten	idem	idem
H. M. van Grinsven	idem	idem
J. M. Timmermann	idem	idem
F. A. L. Bruijstens	hoofd eener school	idem
C. L. F. van Deursen	onderwijzeres	idem
J. M. S. Kramer	idem	Heusden
H. van Gisbergen	onderwijzer	Lage Mierde
W. C. J. Christiaans	hoofd eener school	idem
W. E. Becking	onderwijzeres	Hooge Zwaluwe
H. J. van den Wildenberg	hoofd eener school	Hoogeloon c. a.

J. E. Rikkers	onderwijzeres	Huisseling
C. van Aken	idem	Klundert
A. E. Swaans	idem	idem
C. L. Koomans	idem	idem
P. Verra	onderwijzer	Leende
C. Goossens	hoofd eener school	Liempde
A. van den Berk	onderwijzer	idem
T. F. J. Consemulder	idem	Loon op Zand
J. T. H. van der Meeren	hoofd eener school	idem
J. W. van Busel	onderwijzer	idem
L. J. van der Horst	idem	idem
M. H. van der Horst	hoofd eener school	idem
J. Damen	onderwijzer	Luyksgestel
C. van Andel	onderwijzeres	Meeuwen c. a.
B. C. Becking	idem	idem
M. Kunst	idem	Megen
P. K. de Klerck	onderwijzer	Nieuw-Vossemeer
J. M. van Etten	idem	idem
H. C. Borgmans	hoofd eener school	Nistelrode
A. Verwijst	onderwijzer	idem
J. M. Paulusse	onderwijzeres	Nunen
J. A. M. C. van Brunschot	hoofd eener school	idem
B. H. Wilberts	onderwijzer	Oeffelt
J. A. de Bont	hoofd eener school	Oerle
J. M. Bakx	onderwijzeres	Oirschot
H. W. Croonen	hoofd eener school	Oisterwijk
E. M. C. Reggers	onderwijzeres	Oostelbeers
J. van Spaandonk	hoofd eener school	Oosterhout
C. M. Th. de Kroon	onderwijzeres	idem
R. W. van der Maade	onderwijzer	idem
H. Vermijs	idem	idem
A. van Ginneken	idem	idem
S. P. Schutte	idem	idem
J. A. M Schutte	onderwijzeres	idem
P. H. Akkermans	onderwijzer	idem
P. E. G. Pompen	idem	Oudenbosch
A. D. Sengers	idem	Oud- en Nieuw-Gastel
G. A. Meyers	idem	idem
S. J. M. van Helvert	idem	idem
M. T. C. Sleuten	onderwijzeres	idem
J. A. J. Klessens	hoofd eener school	Oudheusden
H. van den Bosch	onderwijzer	idem
P. H. Dohmen	idem	Raamsdonk
P. J. Huijsmans	idem	idem
P. H. N. Spriessen	idem	Ravenstein
M. Vugts	hoofd eener school	Riethoven
M. A. Merkx	idem	Roosendaal
J. N. van de Laar	idem	Rosmalen
F. X. Kerssemakers	idem	idem
A. B. C. Raaymakers	onderwijzer	Rijsbergen

A. J. Jansen	onderwijzer	Schijndel
E. R. Coelaert	onderwijzeres	Soerendonk
H. B. Buskens	hoofd eener school	Someren
M. C. van Griensven	onderwijzeres	idem
J. de Krom	hoofd eener school	Son c. a.
J. F. Vreede	idem	idem
A. F. Linders	onderwijzer	idem
F. Janssens	idem	Steenbergen
J. Mol	hoofd eener school	idem
A. C. Verrijt	onderwijzer	idem
M. P. Werkers	onderwijzeres	idem
P. Buuron	onderwijzer	idem
J. W. Berkvens	idem	Stratum
N. A. J. B. Broekmans	idem	idem
Th. J. B. Schutte	idem	Terheijden
P. A. J. Gillis	idem	Teteringen
A. H. Peters	idem	Tilburg
A. J. J. van Dooremaal	idem	idem
A. J F. de Brouwer	idem	idem
M. C. A. A. Gerold	onderwijzeres	Tongelre
J. J. Courtens	hoofd eener school	Uden
A. N. Bos	onderwijzeres	Veen
H. Beyens	onderwijzer	Veldhoven
M. C. van Antwerpen	onderwijzeres	Vessem c. a.
A. P. van Keyzerswaard	idem	Vlijmen
M. de Koning	idem	Vrijhoeve-Capelle
P. Sloots	hoofd eener school	Waalre
J. A. J. de Bree	onderwijzer	Waalwijk
C. M. J. Schellekens	onderwijzeres	Waspik
S. A. M. van der Linden	idem	de Werken
W. C. Kieboom	idem	idem
H. A. Bos	idem	idem
E. van Drimmelen	onderwijzer	Werkendam
M. B. M. Klop	onderwijzeres	idem
J. T. Maasdam	idem	idem
C. A. W. van de Ven	onderwijzer	Woensel
H. J. Varossieau	onderwijzeres	Woudrichem
W. A. van Dorth	idem	idem
H. Kamper	idem	idem
H. C. Kole	idem	idem
J. J. Janssens	onderwijzer	Wouw
J. P. Vermaat	idem	idem
J. van Mierlo	hoofd eener school	Zundert c. a.
E. J. L. M. van Keulen	onderwijzeres	idem
E. M. C. Boogaarts	idem	idem
J. M. van Reijen	idem	idem

B.

Provinci

NAAM.	Qualiteit.	Gemeente en plaat in de gemeente alw de school is gevestig
J. Drenth	onderwijzeres	Almkerk-Voorsteeg no.
W. H. de Visser	vrouw. hoofd der school	Bergen-op-Zoom
M. D. E. F. Hollingerus Pijpers	id.	Breda
D. M. J. van Kerkoerle	onderwijzeres	id.
M. W. Kimmel	id.	id.
L. H. B. F. Loggere	id.	id.
P. J. Verschuer	id.	id.
J. E. Mazirel	id.	Capelle-Nieuwstraat
J. N. de Graaff	id.	Dinteloord
H. Verhagen	hoofd der school	Dinther-Loosbroek
E. Bouwens	id.	Gassel
J. B. Derks	id.	Gemert-Mortel
A. M. L. Clerkx	onderwijzeres	Hedikhuizen-Haarste
M. E. Hilkens	vrouw. hoofd der school	's Hertogenbosch
P. J. Wehberg	id.	id.
J. M. Hendrikse	onderwijzeres	id.
F. de Winter	hoofd der school	Hoeven
C. J. E. E. Knoest	onderwijzeres	Made en Drimmelen
G. J. W. Korff	hoofd der school	Mierlo
A. Bakx	id.	Oirschot-Straten
J. G. Berger	onderwijzer	id. id.
E. M. C. Reggers	onderwijzeres	Oostelbeers
C. M. Th. de Kroon	id.	Oosterhout-Den Ho
W. J. Both	id.	Sprang
J. M. Th. de Kroon	id.	Terheijden
N. M. de Graaff	id.	Willemstad
M. J. Prillevitz	id.	Wijk en Aalburg-Wi

Noordbrabant.

REDENEN VAN VRIJSTELLING.

s bereids het 40ste levensjaar ingetreden en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
id.
id.
id
id.
id.
id.
id.
id.
s bereids het 60ste levensjaar ingetreden, is weduwnaar en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
id.
id.
s bereids het 40ste levensjaar ingetreden, en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
id.
id.
id.
s bereids het 60ste jaar ingetreden, is ongehuwd en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
s bereids het 40ste levensjaar ingetreden, en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
s bereids het 60ste levensjaar ingetreden, is weduwnaar en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
s bereids het 60ste levensjaar ingetreden, is ongehuwd en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
s bereids het 60ste levensjaar ingetreden, is weduwnaar en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
Is gehuwd met een onderwijzer.
id.
s bereids het 40ste levensjaar ingetreden en heeft geene kinderen beneden den leeftijd van 18 jaren.
id.
id.
id.

ehoort bij brief van den Directeur van het Pensioenfonds voor Weduwen n Weezen van Burgerlijke Ambtenaren dd. 29 Januari 1906, litta B II no. 12

704 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 11 *October* 1906 *G nr.* 99, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* TOEPASSING ART. 21, 9e EN 10e LID WEDUWENWET 1905 (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 139).

No. 11728².
Afd. Onds. 's-Gravenhage, 6 October 1906.

Ik heb de eer Uw College te verzoeken de gemeentebesturen in Uw gewest uit te noodigen de in het weduwen- en weezenfonds voor de burgerlijke ambtenaren deelgerechtigde onderwijzers, aan wie met stilstand van wedde verlof wordt verleend, met nadruk te wijzen op de verplichting, genoemd in art. 21, negende lid der Weduwenwet voor de onderwijzers 1905, om de korting ten behoeve van genoemd fonds, verschuldigd tijdens den duur van bedoeld verlof binnen drie maanden na afloop van het jaar, waarover de korting verschuldigd is, aan den directeur van het Weduwen- en Weezenfonds voor de burgerlijke ambtenaren te betalen, omdat ingevolge het 10e lid van genoemd wetsartikel, wanbetaling der verschuldigde korting binnen gezegden termijn, verlies der deelgerechtigdheid ten gevolge heeft.

Militaire Pensioenen.

705 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 24 *Maart* 1903 *G nr.* 19, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VOORSCHOTTEN OP PENSIOENEN (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 40).

No. 1534.
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, 13 Maart 1903.

Ter uitvoering van art. 46 der Pensioenwet voor de Zeemacht 1902 en van art. 44 der Pensioenwet voor de Landmacht 1902 is bij Kon. Besluit van 3 Februari 1903 (Staatsblad No. 7) bepaald, dat de pensioenen en onderstanden, krachtens

die wetten verleend na afloop van elke drie maanden betaalbaar worden gesteld.

Daar tegen maandelijksche uitbetaling overwegende bezwaren bleken te bestaan, heb ik overeenkomstig den wensch mij te kennen gegeven, door den Minister van Oorlog en door den Minister van Marine a. i. de eer Uw College te verzoeken de gemeentebesturen in Uw gewest opmerkzaam te maken op de bevoegdheid, hun gegeven bij art. 31 jo. 33 der Burgerlijke Pensioenwet (wet van 9 Mei 1890 Staatsblad No. 78), welk artikel het middel aan de hand geeft om door het geven van voorschot te voorzien in het bezwaar, dat voor gepensionneerden als hier bedoeld kan voortvloeien uit de betaling der pensioenen per kwartaal.

706 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 24 September 1906 A nr. 1, aan de burgemeesters;* ONDERZOEK VAN LUCIFERS (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 129).

No. 8419.
Afd. B.B.

's Gravenhage, 18 September 1906.

De Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel deelt mij mede, dat bij zijne beschikking van 10 September 1906 nieuwe voorschriften zijn gegeven, volgens welke het onderzoek van lucifers, bedoeld in art. 9 der Phosphorluciferswet 1901 zal moeten geschieden. Ten einde bij de thans voorgeschreven methode van onderzoek behoorlijk vaststaande uitkomsten te verkrijgen, is het gewenscht, dat ieder der in art. 9 bedoelde scheikundigen ten minste een veertigtal luciferskoppen te zijner beschikking heeft.

De Minister zoude het in verband hiermede zeer op prijs stellen indien aan de ambtenaren van gemeentepolitie wordt opgedragen er voor te zorgen, dat elk van de beide ingevolge art. 7 der Phosphorluciferswet 1901 genomen monsters ten minste een honderdtal lucifers bevat.

POLITIE.

Algemeene Zaken.

707 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 4 *September* 1876 *A nr.* 5, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* KOSTELOOS VERVOER VAN POLITIEBEAMBTEN MET SPOORTREINEN (*Prov. Bijbl.* 1876 *nr.* 85).

No. 15. Afd. II. *'s-Gravenhage, den* 31 *Augustus* 1876.

—

Het is gebleken, dat van de bepalingen van art. 38 der wet van 21 Augustus 1859 (*Staatsblad* No. 98) omtrent het gebruik der spoorwegen misbruik wordt gemaakt. Ten einde zoodanig misbruik tegen te gaan, verzoek ik U, onder de aandacht van de Burgemeesters in uwe provincie te brengen, dat aan beambten van politie geen reisorders tot kosteloos vervoer met den spoortrein behooren afgegeven te worden dan alleen wanneer zij zich naar elders moeten begeven voor *'s Rijks dienst.* Gelief de Burgemeesters tevens te doen opmerken, dat de reisorders door den Burgemeester of die hem krachtens de wet vervangt, eigenhandig moeten worden onderteekend en dat die reisorders, waaronder de handteekening *gedrukt* is, niet geldig zijn.

708 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 4 *Februari* 1881 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende* VRIJ VERVOER OP SPOORWEGEN (*Prov. Bijbl.* 1881 *nr.* 15).

No. 439

— *'s-Gravenhage,* 1 *Februarij* 1881.

Daar het mij gebleken is dat art. 46 der wet van 9 April 1875 (*Staatsblad* No. 67) door enkele Burgemeesters in

minder juisten zin wordt uitgelegd, verzoek ik UHEG. de Burgemeesters der gemeenten in uwe provincie aan te schrijven dat zij geen reisorders voor vrij vervoer mogen afgeven tenzij het vervoer van personen, bedoeld in genoemd artikel, onder *verpligt* geleide van het openbaar gezag plaats heeft.

709 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 17 *Mei* 1884 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen;* VERNIELING VAN ISOLATOREN OP DE RIJKSTELEGRAAFLIJNEN (*Prov. Bijbl.* 1884 *nr.* 48).

In den hiernemens gevoegden brief vestigt de Minister van Waterstaat mijne aandacht op het feit, dat de isolatoren op de Rijkstelegraaflijnen voortdurend moedwillig worden beschadigd, waaraan vooral de straatjeugd zich schuldig maakt.

In weerwil van herhaalde waarschuwingen, zijn thans weder isolatoren bij duizendtallen vernield.

Ik roep Uwe medewerking in, om aan dergelijke baldadigheden, zoo zij in uwe gemeente worden gepleegd, voor goed een einde te maken.

Daartoe kan voorzeker strekken eene ernstige uitnoodiging aan *ouders, voogden* en *onderwijzers* om hunne invloed aan te wenden, ten einde paal en perk worden gesteld aan eene hoogst laakbare vernielzucht, die den dader blootstelt aan eene strafrechtelijke vervolging.

Ik verzoek U tevens de onder uwe bevelen staande ambtenaren der politie last te geven, nauwlettend tegen beschadiging van Rijkseigendommen te waken. *)

No. 78. *'s-Gravenhage,* 13 *Mei* 1884.

Bij herhaling zijn in de laatsten tijd klachten ingekomen over het moedwillig beschadigen van de isolatoren der Rijkstelegraaflijnen langs andere wegen dan spoorwegen, en hoofdzakelijk langs grintwegen.

*) Aan deze circulaire is meer uitvoerig herinnerd bij brieven van den C. d. K. dd. 25 Juli 1895 A nr. 5 (Prov. Bijbl. 1895 nr. 73) en dd. 13 October 1902 A nr. 3 (Prov. Bijbl. nr. 127).

Hoewel de daarbij betrokken gemeentebesturen en somtijds ook de Officieren van Justitie werden verzocht om zulke baldadigheden, waaraan vooral de straatjeugd zich schijnt schuldig te maken, met kracht tegen te gaan, blijken deze maatregelen niet het gewenschte gevolg te hebben. Nu althans zijn weder isolatoren bij duizendtallen vernield.

Men is van oordeel dat het beoogde doel beter zal worden bereikt, door ouders, voogden, onderwijzers enz. op de verregaande baldadigheden der jeugd te wijzen, en hen uit te noodigen, hunne medewerking te verleenen voor het tekeergaan van handelingen, welke bij art. 351 van het nieuwe Wetboek van Strafrecht bedreigd worden met gevangenzetting van ten hoogste drie jaren, en volgens art. 257 van het nog vigeerende strafwetboek worden gestraft met gevangenzetting van eene maand tot twee jaren en eene geldboete van honderd tot vijfhonderd franken.

Ik vind daarin aanleiding Uw tusschenkomst te dezer zake in te roepen en heb de eer U te verzoeken, de aandacht der gemeentebesturen op een en ander te vestigen en hun op te dragen door doeltreffende maatregelen het daarheen te leiden, dat Rijkseigendom meer wordt ontzien.

710 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 12 *October* 1885 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters: mededeeling van de volgende beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid betreffende telegrammen over* VERSTORING VAN OPENBARE ORDE (*Prov. Bijbl.* 1885 *nr.* 95).

No. 49.

—

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Gezien artikel 8 letter *e* van het reglement voor den dienst der Rijkstelegraaf d.d. 16 Maart 1880 (*Staatsblad* no. 32);

Heeft goedgevonden te bepalen:

de telegrammen betreffende verstoring der openbare orde, van Burgemeesters aan de Regeering of aan de Commissa-

rissen des Konings worden als Regeeringstelegrammen behandeld en in afrekening, ten laste van het Departement van Binnenlandsche Zaken overgebracht.

's-Gravenhage 2 *October* 1885.

711 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 14 *Juni* 1888 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling der volgende beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid betreffende* TELEGRAMMEN OVER VERSTORING DER OPENBARE ORDE (*Prov. Bijbl.* 1888 *nr.* 60).

Met aanvulling van het te dien aanzien bepaalde bij beschikking van 2 October 1885 No. 49 Afdeeling Telegraphie (gedrukte circulaire No. 25 van 1885) wordt vastgesteld, dat ook telegrammen door Burgemeesters, over of naar aanleiding van verstoring der openbare orde gericht aan Officieren van Justitie of Kommandanten van de gewapende macht, als regeeringstelegrammen behandeld en in afrekening, ten laste van het Departement van Binnenlandsche Zaken, aangenomen moeten worden.

's-Gravenhage, 4 *Juni* 1888.

712 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 1 *Juni* 1892 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* KOSTEN REGEERINGSTELEGRAMMEN VAN BURGEMEESTERS AAN AMBTENAREN VAN HET O. M. (*Prov. Bijbl.* 1892 *nr.* 68).

No. 2504. Afd. BB.

's-Gravenhage 30 *Mei* 1892.

De Minister van Justitie vestigt mijne aandacht op de omstandigheid, dat de weigering van sommige Burgemeesters om de kosten voor te schieten van als regeeringstelegrammen behandelde entwoorden op de regeeringstelegrammen, bedoeld

in art. 7 letter i, van het reglement voor den dienst der Rijkstelegraaf, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 4 Juli 1891 (Staatsblad No. 145) ongerief veroorzaakt en den dienst der Justitie belemmert. Bij regeeringstelegrammen, door Burgemeesters verzonden, kan overseining *in afrekening* niet worden verlangd en naar het gevoelen van den Minister van Justitie, bestaat daaraan ook geen behoefte, dewijl de geringe kosten zonder bezwaar voorgeschoten kunnen worden in die bijzondere gevallen, waarin ze niet voor rekening der gemeente behooren te komen. Zoo daartoe termen zijn, worden de voorgeschoten seinkosten door het Departement van Justitie vergoed.

Ik kan mij met het gevoelen van den Minister van Justitie wel vereenigen en heb de eer U uit te noodigen de Burgemeesters in Uwe provincie te verzoeken in voorkomende gevallen dienovereenkomstig te handelen.

713 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 23 *Juni* 1898 *G nr.* 91, *aan de gemeentebesturen*; *mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* AMBTSCOSTUUM VOOR COMMISSARISSEN VAN POLITIE (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 73).

No. 2720. Afd. B.B.

's-Gravenhage, 16 Juni 1898.

Door eenige hoofdcommissarissen van politie is ten vorigen jare op de wenschelijkheid gewezen om voor hen een ambtscostuum vast te stellen ten einde bij plechtige gelegenheden te worden gedragen.

De Regeering heeft geen aanleiding kunnen vinden om hetzij een Hofcostuum, hetzij een ambtscostuum of uniform voor de commissarissen en de hoofdcommissarissen van politie vast te stellen, doch bij haar bestaat er geen bezwaar tegen zoo aan Commissarissen en Hoofdcommissarissen wegens hunne diensten bij de gemeentepolitie een ambtscostuum door den raad — of krachtens opdracht van deze

door den burgemeester — wordt voorgeschreven om in de uitoefening van hun ambt te dragen.

Ik heb de eer Uw college te verzoeken het bovenstaande ter kennis te brengen van de gemeentebesturen in Uw gewest, opdat deze daaraan zoodanig gevolg zullen kunnen geven als zij in hunne gemeente wenschelijk achten.

714 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 17 *November* 1898 *G nr.* 124, *aan de burgemeesters; inzending* OPGAVEN BETREFFENDE HET POLITIE-PERSONEEL *Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 122.

Bij onze aanschrijving enz.

Ter vervanging daarvan verzoeken wij U voortaan in den loop der maand Januari aan ons in te zenden eene opgave van het *aantal* bezoldigde en onbezoldigde gemeenteveldwachters, agenten van politie en nachtwakers, ingericht in den vorm zooals hierachter is aangegeven.

Onder *agenten van politie* moeten worden verstaan de politie-dienaren, die, overeenkomstig art. 191 der gemeentewet, benoemd worden door den Burgemeester, onder *nachtwakers* de beambten, die *uitsluitend* zijn belast met de nachtwacht.

GEMEENTE.	GEMEENTE-VELDWACHTERS.		Agenten van politie.	Nachtwakers.
	Bezoldigd.	Onbezoldigd.		

De Burgemeester,

715 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 19 Januari 1900 A nr. 1, aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* ARRESTANTENLOKALEN (*Prov. Bijbl.* 1900 *nr.* 11).

No. 6666. Afd. B.B.

——— *'s-Gravenhage*, 17 Januari 1900.

Na kennis te hebben genomen van de uitkomsten van het onderzoek, waarop betrekking had dezerzijdsch schrijven van 19 November 1898, No. 5269, afd. B. B., ben ik met den Minister van Justitie van gevoelen, dat de inrichting der bewaarplaatsen, waarin van misdrijf verdachte personen tijdelijk worden opgesloten, te wenschen laat, al moet erkend worden, dat in een aantal gemeenten de toestand niet onbevredigend is. Nu Uwe aandacht op deze aangelegenheid is gevestigd en uit de ambtsberichten blijkt, dat de burgemeesters wel bereid zijn hunne medewerking te verleenen om verbetering aan te brengen, vertrouw ik, dat het U.H.E.G. niet moeilijk zal vallen het daarheen te leiden, dat ten deze aan billijke eischen worde voldaan.

De Minister van Justitie acht het wenschelijk, dat zich in iedere gemeente minstens één lokaal bevinde, waarin een van misdrijf verdacht en aangehouden persoon op behoorlijke wijze kan worden gehuisvest.

Dit lokaal moet behoorlijk geventileerd en des winters bij strenge koude verwarmd kunnen worden en als de aangehoudene verplicht is den nacht in het lokaal door te brengen, moet hem een legerstede met matras en behoorlijke bedekking worden verstrekt. Ten einde aan zijne natuurlijke behoeften te kunnen voldoen, moet de aangehoudene steeds in dit lokaal te zijner beschikking hebben een luchtdicht gesloten voorwerp.

In grootere gemeenten behooren meerdere van deze alzoo ingerichte lokalen aanwezig te zijn, opdat mannen en vrouwen

steeds behoorlijk van elkander gescheiden hun opsluitingstijd kunnen doorbrengen.

Den arrestanten is brood met boter en warme koffie en bij langer verbijf ook een warm middagmaal te verstrekken.

Ook mij komt het noodig voor, dat op de bovenomschreven wijze, waar noodig, verbetering in den toestand worde aangebracht.

U.H.E G. gelieve namens mij de burgemeesters in Uw gewest met het bovenstaande in kennis te stellen en hen uit te noodigen te bevorderen, dat van wege de gemeentebesturen het noodige worde gedaan, opdat de inrichting der arrestantenlokalen en de behandeling der arrestanten zooveel mogelijk aan de genoemde eischen beantwoorden.

716 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 6 September* 1900 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters;* ONDERZOEK NAAR VOORMALIGE VERPLEEGDEN IN 'S RIJKS OPVOEDINGSGESTICHTEN (*Prov. Bijbl.* 1900 *nr.* 89).

Het komt der Regeering in het belang der ontslagen verpleegden uit 's Rijks opvoedingsgestichten in hooge mate wenschelijk voor, dat het inwinnen van inlichtingen omtrent die personen niet geschiede op eene wijze, die de aandacht trekt en argwaan wekt. Het instellen van zoodanig onderzoek door politie-beambten dient zoo mogelijk op te houden, wat niet belet, dat de burgemeester ook met dezen kan raadplegen.

Namens den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U op het vorenstaande te wijzen en U uit te noodigen voor het inwinnen van inlichtingen omtrent ontslagenen uit de Rijks opvoedingsgestichten, in het vervolg in geen geval gebruik te maken van in uniform gekleede politie-beambten, doch zoo mogelijk zoodanig onderzoek òf persoonlijk in te stellen, òf wel op te dragen aan een vertrouwd en beschaafd ambtenaar ter secretarie.

717 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *Juni* 1903 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters*; VREEMDE MEISJES IN ENGELAND (*Prov. Bijbl.* 1903 *nr.* 86).

Ik heb de eer hierbij aan U te doen toekomen een afdruk van een van den Minister van Binnenlandsche Zaken ontvangen schrijven, houdende eene waarschuwing aan de meisjes van het vasteland om, ter voorziening in hun levensonderhoud, niet naar Engeland te vertrekken, zonder zich te voren te hebben overtuigd dat zij met hare capaciteiten daar in eene geschikte betrekking kunnen worden geplaatst.

Ik verzoek U dit schrijven op de in uwe gemeente gebruikelijke wijze *nu en dan* ter algemeene kennis te brengen.

No. 4207.

Afdeeling B.B. *'s-Gravenhage,* 17 Juni 1903.

—

Volgens eene mededeeling aan de Britsche Regeering gedaan door eene Christelijke Vereeniging voor jonge vrouwen, welke zich ten doel stelt vreemde meisjes, die van het vasteland naar Engeland overkomen, te beschermen en te helpen, is het gebleken, dat vele dier meisjes, in het waandenkbeeld dat daar op eene gemakkelijke wijze veel geld valt te verdienen, naar Engeland oversteken zonder eenig uitzicht op eene betrekking en zonder behoorlijk daarvoor opgeleid te zijn. Niet in staat tot het verrichten van huishoudelijken arbeid, welke voor haar gevonden zoude kunnen worden, noch opgeleid voor arbeid van hoogere beteekenis, zijn die meisjes blootgesteld aan de grootste gevaren. Slechts voor 1/5 van de meer dan 2000 meisjes, waarmede de bovenbedoelde vereeniging in elk der jaren 1901 en 1902 in aanraking kwam, kon geschikte arbeid gevonden worden. Sommigen hebben mogelijk door bemiddeling van anderen een werkkring gevonden, maar een groot aantal moet op onbekende wegen zijn afgedwaald, bij gebrek aan de noodige middelen om naar haar vaderland terug te keeren.

Voor haar, die in staat zijn tot het verrichten van huishoudelijken arbeid of bevoegd tot het geven van onderwijs in de Fransche en Duitsche talen en in muziek, er is in Engeland een arbeidsveld te vinden. Aan degenen, die daartoe niet zijn opgeleid en aan haar, die een gemakkelijk leven zoeken, moet de overtocht naar Engeland ten ernstigste ontraden worden.

Het is daarom wenschelijk, dat de meisjes, welke zich, om in haar levensonderhoud te voorzien, naar Engeland wenschen te begeven, vooraf de zekerheid trachten te verkrijgen, dat zij met hare capaciteiten in eene geschikte betrekking kunnen worden geplaatst.

Ik heb de eer enz.

718 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 13 *Mei* 1904 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BESCHERMING VAN JONGE VROUWEN (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 50).

No. 3196. Afd. B. B.

's-Gravenhage, 5 Mei 1904.

Ten einde zooveel mogelijk te voorkomen dat jonge vrouwen, die zich naar elders, bepaaldelijk naar eene der groote steden in ons land in dienstbetrekking wenschen te begeven, worden misleid door met slechte bedoelingen in de dagbladen geplaatste advertenties of door agenten van onbetrouwbare inrichtingen is het mij noodzakelijk voorgekomen dat van overheidswege eenige maatregelen worden getroffen. Na deswege gepleegd overleg heb ik — overtuigd dat samengegaan van de overheidsbemoeiing met het particulier initiatief de zaak slechts ten goede komen kan — mij ervan verzekerd, dat de vereenigingen hier te lande, die bescherming van meisjes op het oog hebben nl. de Nederlandsche Vereeniging ter behartiging van de belangen der jonge meisjes (waarvan het Hoofdbestuur is gevestigd te Utrecht), de

Nederlandsche Vrouwenbond ter verhooging van het zedelijk Bewustzijn, (waarvan het hoofdbestuur is gevestigd te 's Gravenhage), en de Roomsch Katholieke Vereeniging ter bescherming van meisjes (waarvan het Hoofdbestuur is gevestigd te Amsterdam), bereid zijn in dezen hare medewerking te verleenen.

Ter bereiking van het beoogde doel acht ik het in de eerste plaats wenschelijk, dat door de zorg van de burgemeesters op zoo ruim mogelijke wijze eene waarschuwing worde aangeplakt dat jonge meisjes niet ingaan op onbekende dienstaanbiedingen zonder vooraf inlichting in te winnen en dat zij bij den burgemeester kunnen vernemen hoe zij die inlichtingen kunnen verkrijgen.

De burgemeesters zullen die inlichtingen òf zelf kunnen verstrekken na correspondentie met de politie ter bedoelder plaatse òf haar, die inlichting verlangt, kunnen verwijzen naar de ter bedoelder plaatse gevestigde afdeeling of correspondent van eene der bovengenoemde vereeniging. Deze hebben zich bereid verklaard te zorgen dat de burgemeesters bekend zijn met de adressen harer afdeelingsbesturen en correspondeerende leden en hare werkzaamheid uit te breiden over een groot aantal gemeenten.

In de tweede plaats zou door de burgemeesters het werk der genoemde vereenigingen kunnen worden vergemakkelijkt en bevorderd door aan de besturen van de in hunne gemeente gevestigde afdeelingen of aan correspondenten als bovenbedoeld den grootst mogelijken steun der politie, ook van die aan de stations te verschaffen en door te bevorderen dat de ambtenaren, belast met de bijhouding der bevolkingsregisters, door burgemeester en wethouders worden uitgenoodigd bedoelde besturen en correspondenten desverlangd op de hoogte te houden van de afschrijvingen van jonge vrouwen uit de bevolkingsregisters naar de groote steden, met opgaaf van de plaats waarheen zij vertrekken of vertrokken zijn en zoo mogelijk van het adres van de personen bij wie zij intrek hebben genomen.

Ik heb de eer UHEG. te verzoeken het bovenstaande mede te deelen aan de burgemeesters der gemeenten in Uw gewest en hen daarbij uit te noodigen zooveel in hun vermogen is mede te werken tot het welslagen der omschreven maatregelen.

719 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 18 *Mei* 1904 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* SOLLICITATIE VAN MILITIE- EN LANDWEER-DIENSTPLICHTIGEN NAAR EENE BETREKKING BIJ DE POLITIE (*Prov. Bijbl.* 1904 *nr.* 53).

No. 925 M. Afd. M. S.

's-Gravenhage, 11 Mei 1904.

Bij schrijven van 30 April jl., VIIde afdeeling No. 2, deelt de Minister van Staat, Minister van Oerlog, mij het volgende mede:

„Ten einde tegemoet te komen aan de bezwaren, welke de aanstelling van militie- en landweerplichtige personen in eene betrekking bij de gemeentelijke politie ondervindt, heb ik gemeend, de navolgende gunstige bepalingen te moeten vaststellen.

A. Landweerdienst.

Dezerzijds zal worden bevorderd, dat de landweerplichtige gemeentelijke politiebeambten te zijner tijd worden begrepen onder de categoriën van dienstplichtigen, aan wie ingevolge art. 15 der Landweerwet vrijstelling kan worden verleend, van herhalingsoefeningen, jaarlijksch onderzoek en van opkomst in werkelijken dienst ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

B. Militiedienst.

1e. Oproeping onder de wapenen krachtens art. 185 der Grondwet of krachtens art. 110 der Militiewet 1901.

Bij eene oproeping krachtens een dezer beide genoemde wetsartikelen zullen de militieplichtige gemeentelijke politiebeambten met verlof afwezig mogen blijven van hun korps

voor zoolang als zij, ter beoordeeling van den burgemeester, tijdens bedoelde buitengewone omstandigheden in hunnen werkkring noodig zijn.

2e. Oproeping onder de wapenen krachtens art. 111 der Militiewet 1901 (Herhalingsoefeningen).

Krachtens het bepaalde in de laatste zinsnede van art. 111 der Militiewet 1901 kunnen de duur en het aantal der herhalingsoefeningen worden verminderd o. a. voor hen, die krachtens art. 109 der wet onder de wapenen zijn gehouden of geroepen.

Ten einde de miliciens, die in aanmerking wenschten te komen voor eene plaatsing bij de gemeentelijke politie, in het in de vorige zinsnede bedoeld voorrecht te doen deelen, zullen zij die krachtens art. 109 der militiewet 1901 onder de wapenen zijn gehouden of geroepen en die bovendien vrijwillig krachtens art. 112 dier wet onder de wapenen zijn geweest, minstens even lang als de duur der door hen nog te volbrengen herhalingsoefening bedraagt, op hunne aanvrage, telkens wanneer zij, tijdens hun ambtenaarschap bij de politie, voor herhalingsoefeningen onder de wapenen worden geroepen, aan Hare Majesteit de Koningin worden voorgedragen om van die oefeningen te worden vrijgesteld.

Bij eene zoodanige aanvrage om vrijstelling van herhalingsoefeningen behoort te worden overgelegd een bewijs, afgegeven door den burgemeester, waaruit blijkt, dat adressant eene betrekking bij de politie bekleedt.

Een militieplichtige, die in het bezit wenscht te komen van eene schriftelijke verklaring, inhoudende eene toezegging, als aan het slot van de laatstvoorgaande zinsnede bedoeld, zal zich met een daartoe strekkend verzoekschrift hebben te wenden tot den Minister van Oorlog, die c. q. den duur van den werkelijken dienst bepaalt, welken hij nog krachtens art. 112 der wet onder de wapenen zal moeten doorbrengen, alvorens hem bedoelde verklaring kan worden uitgereikt".

Overeenkomstig den wensch van genoemden Minister heb ik de eer UHEG. te verzoeken, het vorenstaande ter

kennis te brengen van de Burgemeesters der gemeenten in Uwe provincie, met uitnoodiging om in voorkomende gevallen militieplichtige sollicitanten voor de politie zoo noodig ter zake in te lichten.

720 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 28 *Maart* 1905 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; mededeeling der volgende beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid betreffende* TELEGRAMMEN *over* VERSTORING DER OPENBARE ORDE (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 46).

4 Maart 1905.
No. 771 P. en T.

Gezien art. 7 letter q van het reglement voor den dienst der Rijkstelegraaf, dd. 8 Juli 1904 (Staatsblad no. 127);

Heeft goedgevonden te bepalen:

de telegrammen, betreffende verstoring der openbare orde, van Burgemeesters aan de Rijksveldwacht, worden als regeeringstelegrammen behandeld en in afrekening, ten laste van het Departement van Binnenlandsche Zaken overgebracht.

's-Gravenhage, 4 Maart 1905.

721 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 7 *Mei* 1907 *A nr.* 17, *aan de burgemeesters en gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* UITVOERING VESTIGINGSVERDRAG MET DUITSCHLAND (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 61).

No. 3797.
Afdeeling B. B. 's-Gravenhage, 1 Mei 1907.

1. Volgens het tusschen Nederland en Duitschland ge-

sloten vestigingsverdrag (Staatsblad No. 279 van 1906), dat 29 Januari 1907 in werking is getreden, hebben de wederzijdsche grensautoriteiten blijkens de artt. 7 en 8 te onderhandelen omtrent het overnemen van personen, die daarvoor volgens artt. 2, 3 en 6 in aanmerking komen, en zijn zij mede met de overneming belast.

2. In nagenoemde voor de overneming aangewezen plaatsen zullen als grensautoriteit met den titel van „Grenscommissaris van Rijkspolitie" optreden:

te Nieuweschans de Burgemeester C. F. Jas,
te Enschedé de commissaris van politie D. Beunder,
te Zevenaar de commissaris van Rijkspolitie Ch. de Jongh,
te Venlo de commissaris van politie B. J. L. Forceville.

3. Opdat een Duitscher of iemand die de Duitsche nationaliteit verloren heeft zonder die van een anderen staat te hebben verkregen, naar zijn vaderland kunne worde uitgeleid, zal aan een der voornoemde Nederlandsche grensautoriteiten zijn te verzoeken diens overneming aan te vragen.

4. Zoodanig verzoek behoort, tenzij er termen zijn voor toepassing van de artt. 10 en 12 der vreemdelingenwet, rechtstreeks te worden gericht tot den grenscommissaris in die plaats, welke van de gemeente, waar de betrokken Duitscher of met dezen gelijkgestelden vreemdeling gevestigd is of verblijft, het gemakkelijkst is te bereiken, tenzij in verband met de bestemming van den vreemdeling uitleiding over een ander der genoemde grensstations doelmatiger is.

5. Bij het verzoek is te vermelden op welken grond het wordt gedaan. Tevens is daarbij opgave te verstrekken van naam, voornamen, datum en plaats der geboorte van den betrokkene en van alle verder bekende gegevens, die tot vaststelling van de identiteit en de nationaliteit van hem zelven en eventueel ook van de uit te zetten leden van zijn gezin kunnen leiden, zoo mogelijk door overlegging van zijn paspoort of „Heimatschein" of bij gebreke daarvan van andere officieele bescheiden. Daaraan ware, zoo het een krankzinnige of andere zieke geldt, zooals gebruikelijk,

toe te voegen eene geneeskundige verklaring omtrent den aard der ziekte en den toestand van den lijder met vermelding of, en zoo ja, welke geleide hij tijdens de overbrenging zal behoeven.

6. Uitdrukkelijk zij de aandacht gevestigd op het bepaalde in art. 5 van het vestigingsverdrag. Het 1e lid huldigt het stelsel der Armenwet en de geldende praktijk om voor het verleenen van onderstand aan behoeftigen geen onderscheid te maken tusschen Nederlanders en vreemdelingen. Uit den aard der zaak behooren ook ten aanzien van ondersteuning tijdens de behandeling van de aanvrage om overneming de regelen van de Armenwet te worden gevolgd.

7. In het algemeen zal de Rijkspolitie met het overbrengen van de vreemdelingen worden belast.

8. Naar aanleiding van de circulaire dd. 4 December 1897 No. 6413, afd. B.B., van mijn toenmaligen ambtsvoorganger zij opgemerkt, dat voor uitzetting niet alleen van Pruisische onderdanen maar van alle Duitschers en vroegere Duitsche onderdanen, die noch de Nederlandsche nationaliteit noch die van een derden Staat verkregen hebben, thans de regelen van het vestigingsverdrag nevens de bepalingen der vreemdelingenwet zijn te volgen.

9. Door de burgemeesters en de gemeentebesturen zal voor zoover elks werkkring daartoe gelegenheid biedt zijn toe te zien, dat de hier te lande zich vestigende en bij voortduring of tijdelijk verblijvende Duitschers voorzien zijn van een geldig paspoort of van een „Heimatschein," die binnen de laatste vijf jaren is afgegeven of voor vernieuwing afgeteekend en de handteekening van den houder draagt. Ook zal door die autoriteiten de aandacht van de betrokkenen er op zijn te vestigen, dat het bezit van zoodanig stuk noodig is om, indien daarvoor overigens de voorwaarden aanwezig zijn, aanspraak te kunnen maken op het recht om zich hier te lande te vestigen dan wel bij voortduring of tijdelijk te verblijven.

10, De Minister van Buitenlandsche Zaken en ik zullen

gaarne zien, dat de burgemeesters er zooveel doenlijk voor zorgen, dat elk Nederlander, die zich naar Duitschland begeeft om zich daar te vestigen of bij voortduring of tijdelijk te verblijven, voorzien zij van een buitenlandsch paspoort of van een bewijs van Nederlanderschap, dat binnen de laatste vijf jaren door U H.E.G. is afgegeven of voor vernieuwing afgeteekend en de handteekening van den houder draagt.

11. Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken het vorenstaande ter kennis te brengen van de burgemeesters en de besturen der gemeenten in Uwe provincie en hen namens mij uit te noodigen tot eene behoorlijke uitvoering van voormeld vestigingsverdrag in verband met de vreemdelingenwet mede te werken.

722 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 22 *Juni* 1907 *A nr.* 24, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* AANWERVING VAN JEUGDIGE PERSONEN VOOR FABRIEKEN IN HET BUITENLAND (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 83).

No. 4750.
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, 20 Juni 1907.

Mijn ambtgenoot voor Landbouw, Nijverheid en Handel vestigt er mijne aandacht op, dat in den laatsten tijd van de zijde van in Duitschland gevestigde glasfabrikanten pogingen worden aangewend, om hier te lande jeugdige arbeiders voor hunne fabrieken aan te werven. Zoo kwam onlangs in de Limburger Koerier eene advertentie voor, waarbij werd bekend gemaakt, dat in eene Duitsche glasfabriek jongens van 14 tot 16 jaar konden worden geplaatst. Gegadigden hadden zich aan te melden bij een hier te lande gevestigden tusschenpersoon, omtrent wien aan den Minister voornoemd langs ambtelijken weg zeer ongunstige informatiën werden verstrekt. — Ook deed zich het geval voor,

dat te Amsterdam een jongen voor eene fabriek te Bielefeld buiten weten en tegen den wil van zijne ouders werd aangeworven en eerst terugkeerde, nadat de politie in de zaak was betrokken.

Ik heb mitsdien de eer U H.E.G. uit te noodigen aan de burgemeesters der gemeenten in Uwe provincie op te dragen om, wanneer hun blijkt, dat in hunne gemeente pogingen worden aangewend om jeugdige of vrouwelijke personen voor dienstbetrekkingen in het buitenland aan te werven, zich voor zooveel mogelijk te vergewissen van de betrouwbaarheid der personen, die daarbij hunne tusschenkomst verleenen, en van de positie, waarin de jeugdige of vrouwelijke personen bij aanvaarding der aangeboden dienstbetrekking zullen komen. Meenen de burgemeesters op grond van verkregen informaties, dat het voor de bedoelde personen niet geraden is op de aanbieding in te gaan, dan ware bij openbare kennisgeving ter kennis van belanghebbenden te brengen, dat het gewenscht is, alvorens zich voor de dienstbetrekking aan te melden, bij den burgemeester inlichtingen in te winnen. Door dezen zouden aan belanghebbenden, die zich bij hem aanmelden, de wenken kunnen worden gegeven, welke in ieder bijzonder geval dienstig kunnen worden geacht.

723 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 27 *Januari* 1909 *A nr.* 6, *aan de burgemeesters;* BESTRIJDING VAN DEN Z.G.N. HANDEL IN VROUWEN EN MEISJES (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 15).

Bij dezen heb ik de eer in afdruk te Uwer kennis te brengen een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 21 dezer n°. 413 Afd. B.B. en eene door den Minister van Justitie aan de Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven gerichte circulaire, dd. 12 dezer n°. 500, 2e afdeeling A, betreffende het ter zijde genoemde onderwerp.

Gevolg gevende aan het verzoek van den Minister van

Binnenlandsche Zaken, heb ik de eer U uit te noodigen aan de in beide stukken behandelde zeer belangrijke zaak Uwe volle aandacht te schenken en te willen zorg dragen, dat de beambten der gemeentepolitie op hunne in deze te vervullen taak met nadruk worden gewezen.

No. 413.
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, 21 Januari 1909.

De Minister van Justitie deelt mij, bij schrijven van 12 dezer 2e Afd. A n°. 500, mede, dat ter uitvoering van de bij de wet van 31 December 1906 (St.bl. n°. 369) goedgekeurde internationale „Regeling" bij Koninklijk besluit van 13 Maart 1908 (St.bl. n°. 85) de aanwijzing heeft plaats gehad van de in art. 1 dier „Regeling" bedoelde autoriteit. Bij dat Koninklijk besluit dan is te Amsterdam ingesteld een Rijksbureau, belast met het bijeenbrengen van alle gegevens omtrent den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes, waarvan de Directeur is de Hoofdcommissaris van Politie te Amsterdam, terwijl verder aan dat Buréau verbonden zijn een ambtenaar met den titel van Commissaris van Rijkspolitie en een klerk. Deze Commissaris van Rijkspolitie kan den Directeur in diens functie geheel vervangen. Het Rijksbureau strekt zijne werkzaamheid over het geheele Rijk uit.

Ter verdere uitvoering van het tractaat is door dien Minister eene circulaire gericht aan de Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven, waarvan een exemplaar hiernevens gaat.

Zooals U H.E.G. daaruit zal blijken, rust met oog op de nakoming der door het tractaat aan Nederland opgelegde verplichtingen een niet onbelangrijke taak op de gemeentepolitie, die immers in de eerste plaats zal hebben te zorgen, dat het vereischte toezicht o. a. aan de stations en aan de havens van inscheping wordt uitgeoefend en voorts, dat een wakend oog worde gevestigd op de bureelen en agentschappen, die zich bezig houden met het bezorgen van betrekkingen aan vrouwen en meisjes. Wanneer reeds gemeenteverorde-

ningen op dit laatste punt bestaan, dan zal zulks aan de zaak stellig ten goede komen. Onder meer rust op de gemeentepolitie dan ook de plicht om de verklaringen, waarvan sprake is in art. 3, eerste lid, van het tractaat in geschrift te stellen en de opgemaakte verbalen toe te zenden aan den Directeur van het Rijksbureau.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken de burgemeesters in Uw gewest, overeenkomstig het bovenstaande, uit te noodigen aan de zaak hunne volle aandacht te schenken.

2e Afdeeling A.
No. 500. 's-Gravenhage, 12 Januari 1909.

Aan Heeren Procureurs-Generaal bij de Gerechtshoven.

Het is UWelEdelGestrenge bekend, dat op 18 Mei 1904 te Parijs tusschen verschillende Staten een tractaat werd onderteekend tot bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes. Deze „Internationale Regeling", welke voor Nederland werd goedgekeurd bij de wet van 31 December 1906 (*Staatsblad* no. 369), werd na de ratificatie op 14 Januari 1907 bekend gemaakt bij Koninklijk besluit van 28 Maart 1907 (*Staatsblad* no. 79). Behalve Nederland bleken toen bij dat tractaat te zijn aangesloten Duitschland, België, Denemarken, Spanje, Frankrijk, Engeland, Italië, Portugal, Rusland, Zweden, Noorwegen en Zwitserland, alsmede Oostenrijk-Hongarije.

Ter uitvoering van art. 1 van dat tractaat werd bij Koninklijk besluit van 13 Maart 1908 (*Staatsblad* no. 85), te Amsterdam gevestigd een Rijksbureau, belast o. m. met het bijeenbrengen van alle gegevens omtrent den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes; als Directeur van dat Rijksbureau is opgetreden de Hoofdcommissaris van politie te Amsterdam.

De voor die autoriteit door mij vastgestelde instructie dd. 3 December 1908 no. 517, 2e Afd. A, heb ik de eer UWelEdelGestrenge hierbij in afschrift te doen toekomen.

De uitvoering van het tractaat vordert echter nog meer dan de instelling van bovenbedoeld Rijksbureau; ook de verschillende politieorganen zullen hunne medewerking hebben te verleenen, ten einde aan het tractaat eene zoodanige werking te verzekeren, dat de uitkomsten daarvan geheel aan de gestelde verwachtingen beantwoorden. Zoo zal in verband met art. 2 van het tractaat de politie toezicht moeten houden, teneinde in het bijzonder aan de stations, in de havens van inschepingen gedurende de reis de begeleiders van vrouwen en meisjes, bestemd om aan een ontuchtig leven te worden overgeleverd, op te sporen; ook afzonderlijk zonder dat zij vrouwen en meisjes geleiden, moeten die personen in het oog worden gehouden, terwijl anderzijds uit den aard der zaak aan alleen reizende vrouwen en meisjes, die blijkbaar hulp behoeven,

deze hulp moet worden verleend. Eveneens wordt de inachtneming van de voorschriften, vervat in de tweede en derde zinsnede van art. 2 van het tractaat aan Uwe aandacht aanbevolen.

Overeenkomstig de bepaling van art. 3 eerste zinsnede der „Regeling" zal de plaatselijke politie in voorkomende gevallen en binnen de wettelijke grenzen vrouwen of meisjes van vreemde nationaliteit, die zich aan prostitutie overgeven, in verhoor nemen, ten einde hare identiteit en haren burgerlijken staat vast te stellen en ten einde te onderzoeken, wie haar heeft doen besluiten haar vaderland te verlaten; van dat verhoor zal proces-verbaal moeten worden opgemaakt, hetwelk aan den Directeur van het Rijksbureau te Amsterdam zal worden opgezonden.

Aangezien de Regeeringen bij art. 6 van het tractaat zich verbonden hebben om binnen de wettelijke grenzen en voor zoover dit mogelijk blijkt, toezicht te doen houden op de bureelen en agentschappen, die zich bezig houden met het bezorgen van betrekkingen in het buitenland aan vrouwen en meisjes, acht ik het gewenscht, dat de politie nauwgezet lette op de gedragingen van de daarvoor in aanmerking komende plaatsbureaux en agentschappen, evenwel niet alleen met het oog op bezorgingen van betrekkingen in het buitenland doch ook met het oog op die werkzaamheid, welke zich tot Nederland zelf beperkt.

In het algemeen zal de politie van verdachte gevallen, van strafbare feiten, van de namen van handelaars en van hunne slachtoffers, van de bijzonderheden, waarvan sprake is in art. 2, tweede lid van het tractaat, kortom van alle feiten en omstandigheden, in verband staande met en van belang zijnde voor de uitvoering van het tractaat, zoodra zij daarvan kennis draagt, mededeeling dienen te doen aan den Directeur van het Rijksbureau: slechts wanneer algemeene belangen van Rijkspolitie bij eene aangelegenheid betrokken zijn, zal, behoudens in gevallen van spoed, de briefwisseling door tusschenkomst van den betrokken Procureur-Generaal fungeerend Directeur van Politie geschieden.

De leiding van de terugzending van vreemde vrouwen en meisjes naar haar vaderland, voor zoover de verplichting daartoe aan iederen contracteerenden Staat is opgelegd, zal berusten bij den Directeur van het Rijksbureau, met wien de betrokken politie-autoriteiten zich derhalve voor dat doel in verbinding hebben te stellen. Zoo mogelijk zal die Directeur behooren te worden geraadpleegd omtrent de wijze, waarop vreemde vrouwen en meisjes in afwachting van hare terugleiding zullen kunnen worden verzorgd.

Eindelijk worde de aandacht er op gevestigd, dat blijkens art. 5 de bepalingen der artt. 3 en 4 van het tractaat geen inbreuk maken op de bijzondere tractaten, die tusschen de contracteerende Regeeringen mochten bestaan. Ten aanzien van Nederland komen in aanmerking de tractaten (zgn. verklaringen), die dezerzijds onderscheidenlijk werden gesloten met België, Duitschland en Oostenrijk-Hongarije, welke tractaten respectievelijk zijn opgenomen in het *Staatsblad* van 1887 no. 2, in het *Staatsblad* van 1891 no. 85 en in het *Staatsblad* van 1892 no. 61. Op de uitvoering van die

verklaringen had betrekking de circulaire van den toenmaligen Minister van Justitie van 7 Juni 1892 no. 214 afd. 2 A C, opgenomen in het *Algemeen Politieblad* van 16 Jnni 1892.

De in die circulaire neergelegde beschouwingen en de daarin vervatte wenken kunnen geacht worden in het algemeen nog kracht te hebben behouden; evenwel zal aan sommige bepalingen door de voorschriften dezer circulaire worden gederogeerd, waar immers thans de Directeur van het Rijksbureau als de autoriteit, in wie de zorg voor de onderwerpelijke aangelegenheid is gecentraliseerd, is opgetreden. Zoo zal de leiding der terugzending van Belgische, Duitsche, Oostenrijksche en Hongaarsche vrouwen en meisjes naar haar vaderland ook bij dien Directeur behooren te berusten, wiens tusschenkomst derhalve door de plaatselijke autoriteiten zal behooren te worden ingeroepen. Processen-verbaal van verhoor, waarvan sprake is in de met Duitschland gesloten verklaring, zullen niet meer naar het Departement van Justitie behoeven te worden opgezonden; die stukken behooren aan den Directeur van het Rijksbureau te worden overlegd. In dit verband kan gereedelijk worden opgemerkt, dat al wordt op de drie vroegere tractaten geen inbreuk gemaakt door de te Parijs gesloten „Regeling", dit laatste tractaat niettemin uitbreiding geeft aan de reeds vroeger getroffen regelingen. Zoo zal een proces-verbaal van verhoor, dat vroeger alleen ten aanzien der Duitsche vrouwen en meisjes vereischt was, thans o. a. ook gevorderd zijn met betrekking tot de Belgische, Oostenrijksche en Hongaarsche vrouwen en meisjes, die immers in het algemeen tractaat niet zijn uitgesloten. Ook de bepaling uit de bedoelde circulaire omtrent de wijze, waarop met de vreemde vrouwen en meisjes in afwachting van de terugzending naar haar vaderland zal worden gehandeld, ondergaat wijziging door art. 3 tweede lid van het tractaat, dat voorschrijft, dat de behoeftigen binnen de wettelijke grenzen en voor zoover het mogelijk blijkt moeten worden toevertrouwd aan openbare of particuliere instellingen van armenzorg of aan bijzondere personen, die voor de verzorging de noodige waarborgen aanbieden.

Ten slotte meen ik het vertrouwen te mogen uitspreken, dat ook de ambtenaren van het Openbaar Ministerie op verzoek van den Directeur van het Rijksbureau zoo mogelijk alle inlichtingen, die in verband met de uitvoering van het tractaat noodig kunnen zijn, zullen willen verstrekken.

Van deze circulaire wordt een zeker aantal exemplaren te Uwer beschikking gesteld ten einde daarvan gebruik te maken bij het verstrekken Uwer opdrachten aan de onder U ressorteerende autoriteiten; tevens zal de circulaire met den tekst van het te Parijs gesloten tractaat in het *Algemeen Politieblad* worden opgenomen.

724 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 25 *November* 1909 *A nr.* 14, *aan de burgemeesters;* BEZOEK VAN HERBERGEN DOOR POLITIEBEAMBTEN (*Prov. Bijbl.* 1909 *nr.* 133).

De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mij bij brief van 19 dezer nr. 12452 Afd. B.B. mede, dat in het voorloopig verslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten Generaal, betreffende Hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1910 de klacht is geuit, dat politiebeambten in ambtskleeding, in herbergen sterken drank gebruiken.

Het behoeft, naar het oordeel van den Minister, geen betoog, dat herbergbezoek door politiebeambten niet behoort plaats te hebben en dat het op den weg der burgemeesters ligt, tegen dergelijk bezoek zoo scherp mogelijk te waken.

Ik heb de eer het bovenstaande onder Uwe aandacht te brengen met verzoek aan de onder U gestelde veldwachters bepaaldelijk het verbod, gesteld in artikel 5 letter *f* van hunne instructie in herinnering te brengen en hun aan te zeggen, dat aan die bepaling gestreng de hand zal worden gehouden. Voor het geval de politiedienst in Uwe gemeente wordt uitgeoefend door dienaren van politie, moge ik u verzoeken voor zooveel nog noodig, dezen beambten het bezoeken van herbergen te verbieden en zoo gestreng mogelijk op de naleving van dat verbod toe te zien.

725 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 26 *April* 1913 *A nr.* 8, *aan de burgemeesters;* SNELHEIDSWEDSTRIJDEN ZONDER VERGUNNING LANGS WEGEN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 60).

Het komt in den laatsten tijd voor, dat zonder vergunning (krachtens artikel 14 der Motor- en Rijwielwet) van den Minister van Waterstaat of van de Gedeputeerde Staten dezer provincie snelheidswedstrijden met rijwielen op rijks-

wegen en op die genoemd in het eerste lid van artikel 4 der bovenaangehaalde wet, gehouden worden.

Ik heb de eer U te verzoeken door de gemeentepolitie dergelijke ongeoorloofde wedstrijden te doen beletten en tegen den organisateur en de deelnemers proces-verbaal te doen opmaken.

Voorts noodig ik U uit de noodige medewerking te willen verleenen aan de opzichters van den rijks- en provincialen waterstaat, die eventueel in dergelijke gevallen Uw bijstand inroepen.

726 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 2 *December* 1913 *G nr.* 183, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BIOSCOOPVOORSTELLINGEN (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 137).

Afdeeling B.B.
No. 7959. 's-Gravenhage, 21 November 1913.

Naar aanleiding van het onderzoek, dat door de Commissarissen der Koningin ingevolge de circulaire van mijn ambtsvoorganger dd. 8 Mei j.l., No. 2947, Afd. B.B., werd ingesteld betreffende uitwassen op het gebied van bioscoopvoorstellingen, heb ik de eer er de aandacht van Uw College op te vestigen, dat de Gemeentewet niet alleen door de bevoegdheid, den burgemeester bij art. 188 toegekend, een wapen biedt ter bestrijding van bedoeld kwaad, maar tevens door middel van art. 135 gelegenheid schenkt om de noodige regeling te treffen.

Bij plaatselijke verordening kan de toegang voor jeugdige personen tot bioscoopvoorstellingen worden verboden of aan voorwaarden gebonden en kan men voorts niet alleen meer of minder onzedelijke voorstellingen weren maar ook paal en perk stellen aan het geven van bedenkelijke sensationeele voorstellingen, die tot misdrijf prikkelen, de toeschouwers vertrouwd maken met immoreele toestanden of op andere

wijze verderfelijken invloed uitoefenen. Als voorbeeld wordt hierna de inhoud medegedeeld van bepalingen, vastgesteld door den gemeenteraad van Rotterdam en door dien van Sittard.

Mede namens den Minister van Justitie heb ik de eer Uw College te verzoeken de besturen der gemeenten in Uwe provincie met deze circulaire in kennis te stellen.

VERORDENING der gemeente Rotterdam, d.d. 28 Augustus 1913, betreffende het toelaten van kinderen tot lichtbeeldenvertooningen.

Artikel 1.

Het is aan ondernemers verboden tot de van hunnentwege gegeven lichtbeeldenvertooningen kinderen toe te laten.

Dit verbod is niet van toepassing op kinderen, die den leeftijd van zestien jaren hebben bereikt.

Art. 2.

Het verbod van art. 1 is mede niet van toepassing indien de de vertooning kennelijk voor kinderen bestemd is en

1°. op hetgeen vertoond wordt vooraf schriftelijk goedkeuring is verkregen van de door Burgemeester en Wethouders aangewezen persoon of personen;

2°. bij den ingang van de voor de vertooning bestemde localiteit en op de verstrekte toegangsbewijzen op duidelijk zichtbare wijze is vermeld, dat de vertooning voor kinderen bestemd is.

Art. 3.

Ter handhaving dezer verordening wordt aan de ambtenaren der gemeentepolitie de last verstrekt om gebouwen, getimmerten, lokalen en woningen, voor het geven van lichtbeeldenvertooningen bestemd of gebezigd, ten allen tijde, ondanks den wil der bewoners, binnen te treden.

Art. 4.

Overtreding van eenige bepaling dezer verordening wordt gestraft met geldboete van ten hoogste *f* 25,— of hechtenis van ten hoogste 6 dagen.

VERORDENING der gemeente Sittard, d.d. 30 Januari 1913, op het geven of doen geven van voor het publiek toegankelijke bioscopische voorstellingen.

Artikel 1.

Het is verboden binnen deze gemeente te geven of te doen geven voor het publiek toegankelijke bioscopische voorstellingen van moord, moordaanslag, zelfmoord, inbraak van gebouwen of brandkasten, hetzij met behulp van valsche sleutels of andere inbraakwerktuigen

of die welke in eenig ander opzicht, naar het oordeel van den Burgemeester in strijd zijn met de openbare orde of de zedelijkheid.

Eveneens is het aan eigenaars, houders of gebruikers van lokalen verboden, hun lokaal of hunne lokalen beschikbaar te stellen voor het geven van de in de vorige alinea genoemde verboden voorstellingen.

De artikelen 2 t m 4 strekken ter verzekering van de veiligheid.

Art. 5.

Elke overtreding van eene der bepalingen van deze verordening, wordt, voor zoover daartegen niet is voorzien bij eene wet, een algemeene maatregel van bestuur of eene provinciale verordening, gestraft met geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden of hechtenis van ten hoogste zes dagen.

Rijksveldwacht.

727 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 23 *November* 1861 *A nr.* 19, *aan de burgemeesters; voordracht tot het verleenen van* COMMISSIËN VAN ONBEZOLDIGD RIJKSVELDWACHTER AAN GEMEENTELIJKE POLITIE-BEAMBTEN (*Prov. Bijbl.* 1861 *nr.* 117).

Naar aanleiding eener circulaire van den Minister van Justitie dd. 4 dezer, no. 165, derde afdeeling, betrekkelijk het doen van voordragten tot het verleenen van commissiën van *onbezoldigd rijksveldwachter* aan gemeentelijke politiebeambten, heb ik de eer in verband met de daaromtrent aan u gerigte uitnoodiging in het algemeen politieblad voorkomende op bladzijde 904, u te verzoeken om de voordragten als boven bedoeld, aan mij in te zenden en tevens de opgaven mede te deelen aangeduid in den aan den voet dezer omschreven staat.

VOORDRAGT tot aanstelling van een gemeentelijk politie-beambte tot onbezoldigd rijksveldwachter in de gemeente . . . .

Voornamen en naam van den voorgedragen persoon.	Plaats en tijd van geboorte.	Gehuwd ongehuwd of weduwnaar.	Getal kinderen.	Geloofsbelijdenis	Wanneer en tot welke gemeentelijke bediening aangesteld.	Bekwaamheid in lezen en schrijven	In hoeverre in staat tot het opmaken van processen-verbaal.	Of zij Nederlanders zijn of als zoodanig aan te merken.	*Aanmerkingen.*

Aldus opgemaakt door mij Burgemeester der gemeente . . . . op heden den . . . . . .

728 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 22 *October* 1890 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters;* BESTENDIGING VAN AANSTELLINGEN TOT ONBEZOLDIGD RIJKSVELDWACHTER (*Prov. Bijbl.* 1890 *nr.* 98).

Hiernevens heb ik de eer aan U mededeeling te geven van een schrijven van den Minister van Justitie, van 17 dezer no. 121, met uitnoodiging om in het daarbij aangegeven geval, het daartoe strekkend verzoek door mijne tusschenkomst te doen.

2e Afd. No. 121. *'s-Gravenhage,* 7 *October* 1890.

Voortdurend komen bij mijn Departement in verzoeken van Burgemeesters om den in hunne gemeente tot politiebeambte aangestelden persoon, die reeds in het bezit is van eene aanstelling tot onbezoldigd rijksveldwachter, als zoodanig in zijne nieuwe betrekking te bestendigen, terwijl dat verlangen ook wel door tusschenkomst van den Procureur-

Generaal, fungeerend Directeur van Politie aan mij wordt kenbaar gemaakt.

Vermits ik het wenschelijker acht dat bedoelde verzoeken aan mij worden gedaan door uwe tusschenkomst, heb ik de eer U uit te noodigen de Burgemeesters in uwe provincie dienovereenkomstig te willen inlichten.

729 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11 *November* 1893 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters;* ONBEZOLDIGDE RIJKSVELDWACHTERS (*Prov. Bijbl.* 1893 *nr.* 97).

In den laatsten tijd is bij herhaling gebleken, dat aan voordrachten, tot aanstelling van gemeentelijke politiebeambten tot onbezoldigd rijksveldwachter, het verlangde gevolg niet kon worden gegeven, omdat de voorgedragenen niet in staat waren zelfstandig, d. w. z. zonder hulp, een proces-verbaal op te maken.

Bij onbedrevenheid in voorschreven zin, zouden die beambten het opmaken van processen-verhaal moeten overlaten aan anderen, die bij het plegen van de strafbare feiten niet zijn tegenwoordig geweest, waardoor men gevaar loopt dat die feiten niet juist of naar waarheid worden gerelateerd en in geschrift gebracht.

De verbalisanten kunnen daardoor in moeilijkheden, ja zelfs met den strafrechter in aanraking komen; terwijl aan dergelijke processen-verbaal geen bepaald vertrouwen kan worden geschonken.

Ik heb de eer op het vorenstaande uwe aandacht te vestigen en U te verzoeken, bij de aanstelling van nachtwakers en in het algemeen van gemeentelijke politiebeambten, welke men als onbezoldigde Rijksveldwachters wil voordragen, ten strengste te letten op hunne bekwaamheid in lezen en schrijven en in het *zonder eenige hulp* opmaken van een proef-proces-verbaal.

730 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 8 *Maart* 1906 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* AANVRAGEN OM EENE COMMISSIE ALS ONBEZOLDIGD RIJKSVELDWACHTER (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 39).

No. 1749, Afd. B.B. *'s-Gravenhage,* 1 Maart 1906.

Blijkens mededeeling van mijn Ambtgenoot van Justitie komt het herhaaldelijk voor, dat verzoeken van Burgemeesters om aan een gemeente-beambte eene aanstelling als onbezoldigd rijksveldwachter te verleenen rechtstreeks aan zijn Departement worden ingezonden, terwijl toch in art. 14 van het Koninklijk besluit van 11 November 1856 (Staatsblad no. 114) (gelijk dat artikel luidt krachtens het Koninklijk besluit van 15 Mei 1893, Staatsblad no. 84) voorschrijft, dat zoodanige voorstellen van burgemeesters door tusschenkomst van den Commissaris der Koningin in de provincie zullen worden ingediend.

Mijn ambtgenoot wijst er op, dat deze afwijking van de bestaande voorschriften noodeloozen administratieven arbeid veroorzaakt.

Ook verzoeken om continuatie van eene verleende aanstelling als onbezoldigd rijksveldwachter voor personen, die in gemeente-dienst worden aangesteld, of die van den eenen in den anderen gemeente-dienst overgaan, behooren door Uwe tusschenkomst te worden ingediend, ten einde U H.E.G. ook daarbij van Uw gevoelen kunne doen blijken.

Het verdient daarbij aanbeveling de akte van aanstelling bij zoodanig verzoek over te leggen en die niet hetzij rechtstreeks, hetzij door tusschenkomst van den districtscommandant der rijksveldwacht, aan het Departement van Justitie op te zenden, daar bij afzonderlijke verzending licht verwarring ontstaat.

Ik heb de eer U H.E.G. te verzoeken de burgemeesters

in Uw gewest namens mij, onder mededeeling van het bovenstaande, uit te noodigen bij voorkomende gelegenheid dienovereenkomstig te handelen.

Gemeenteveldwacht.

731 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 4 *October* 1852 *B nr.* 7, *aan de burgemeesters;* VERPLICHTING DER VELDWACHTERS, OM BIJ HET DOEN VAN BEKEURINGEN HUNNE ACTE VAN AANSTELLING TE VERTOONEN (*Prov. Bijbl.* 1852 *nr.* 73).

Volgens art. 38 der wet van 6 Maart ll. (*Staatsblad* nr. 47), zijn ook de veldwachters verpligt hunne acte van aanstelling bij het doen van bekeuringen te vertoonen.

Ik vermoed echter dat eenige veldwachters niet meer in het bezit zijn van die aanstelling.

Ik heb het daarom dienstig geoordeeld uwe aandacht op deze aangelegenheid te vestigen, ten einde voor het geval de veldwachters uwer gemeente in de aangehaalde omstandigheid verkeeren, alsdan door u voordragt worde gedaan, om hen van eene duplicaatacte te voorzien.

732 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 22 *September* 1862 *A nr.* 13, *aan de burgemeesters;* BEËEDIGING VAN VELDWACHTERS (*Prov. Bijbl.* 1862 *nr.* 115).

Door een uwer Ambtgenooten in dit gewest is aan mij de vraag gerigt, of een gemeente-veldwachter wiens tijdelijke aanstelling geëindigd en welke in die betrekking herbenoemd is, als zoodanig opnieuw behoort te worden beëedigd.

Naar mijne meening is eene nieuwe beëediging noodig.

De beambte toch, die vroeger voor een bepaalden tijd benoemd is geweest, heeft opgehouden te fungeren bij het eindigen van den termijn voor welken hij was aangesteld;

opnieuw benoemd wordende, treedt hij opnieuw in dienst en zijne bediening opnieuw aanvaardende, moet hij dan ook den eed afleggen, voorgeschreven bij art. 1 der instructie voor de veldwachters in *Noordbrabant* van den 28 December 1852 (*Provinciaal Blad* no. 30). *)

In verband, enz.

Ik heb mitsdien de eer u uit te noodigen, om voor zoo verre de veldwachters uwer gemeente op nieuw benoemd mogten wezen of in het vervolg herbenoemd worden, te zorgen, dat zij steeds worden beëedigd enz.

733 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 22 *Maart* 1895 *A nr.* 10, *aan de burgemeesters; afschaffing van het* FOOIENSTELSEL (*Prov. Bijbl.* 1895 *nr.* 36).

Mij is gebleken, dat in verschillende gemeenten de politiebeambten met Nieuwjaar rondgaan om nieuwjaar te wenschen en zij dan tevens den ingezetenen almanakken aanbieden, om zoodoende fooien te bekomen.

Dat door dergelijke handelingen het prestige en de onafhankelijkheid der politiebeambten ten zeerste worden geschaad, zal wel geen betoog behoeven.

Ik verzoek U derhalve, om bijaldien dat misbruik in uwe gemeente bestaat, maatregelen te nemen, waardoor daaraan eene einde wordt gemaakt.

Waar de bezoldiging van den veldwachter zoo karig is, dat hij, om voldoende te kunnen bestaan, in het aannemen van giften en fooien een middel moet zoeken om zijne inkomsten te vermeerderen, ligt het geheel op den weg van den Burgemeester, aan den gemeenteraad voor te stellen, om door verhooging der jaarwedde, aan het veldwachtersambt verbonden, in dien toestand zoo spoedig mogelijk verbetering te brengen.

---

*) Thans de eeden bedoeld in artikel 1 der instructie voor de gemeenteveldwachters in Noordbrabant van 3 September 1900 (prov. blad nr. 28) gewijzigd bij besluit van 2 Februari 1912 (prov. blad nr. 4).

Op uwe krachtige medewerking, casu quo, om in voorschreven zin aan het verkrijgen van een goed policiair toezicht in de gemeente bevorderlijk te zijn, vermeen ik onvoorwaardelijk te mogen rekenen.

734 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11/16 *September* 1896 *A nr.* 8, *aan de burgemeesters; waarneming van* NEVENBEDIENINGEN DOOR VELDWACHTERS (*Prov. Bijbl.* 1896 *nr.* 87).

Naar mij is medegedeeld, worden in verschillende gemeenten van dit Gewest door de veldwachters diensten aan particulieren bewezen, de betrekking bekleed van afroeper bij openbare verkoopingen en andere werkzaamheden verricht, waardoor zij vaak aan den politiedienst worden onttrokken en soms bovendien daarvoor belooningen ontvangen, hetgeen hen in meerdere of mindere mate van de ingezetenen afhankelijk maakt.

Naar aanleiding hiervan, heb ik de eer U te verzoeken, om voor 't geval dergelijke misbruiken in uwe Gemeente bestaan, die zoodra mogelijk te doen ophouden.

Waar de bezoldiging der veldwachters niet voldoende is, om hun een voldoend onafhankelijk bestaan te verzekeren, bestaan voor de Burgemeesters alle termen, om aan den raad een voorstel te doen, om de traktementen te verhoogen. Enz.

735 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 3 *Mei* 1899 *A nr.* 8, *aan de burgemeesters;* STAAT VAN AANBEVELING (*Prov. Bijbl.* 1899 *nr.* 56).

De Commissaris der Koningin in de provincie *Noord-Brabant*;

Overwegende, dat het wenschelijk is voorgekomen nadere voorschriften te geven omtrent de inrichting van den staat

van aanbeveling ter vervulling der betrekking van gemeenteveldwachter;

Heeft besloten:

a. Vast te stellen den staat, zooals die bij dit besluit wordt medegedeeld.

b. In te trekken enz.

Afschrift dezes wordt gezonden aan de Burgemeesters der gemeenten in *Noord-Brabant,* met verzoek, zich bij voorkomende gelegenheden daarnaar te gedragen.

STAAT van aanbeveling ter vervulling van de betrekking van veldwachter in de gemeente .. . .

NAAM.	VOORNAMEN (voluit geschreven).	Ouderdom.	Geboorte-plaats.	Tegen-woordige woonplaats.	Gehuwd of ongehuwd.	Tegen-woordig beroep of betrekking.	Vermelding *a.* of zij in krijgsdienst zijn geweest *b.* zoo ja, hoe daaruit ontslagen. *c.* of zij met vuurwapenen kunnenomgaan.	Lichamelijk gestel	Zedelijk gedrag.	Bedrag der jaarwedde aan de betrekking van veld-wachter verbonden.	*Toelichtingen.*

Bij dezen staat moeten worden overgelegd:

1o. Een door de candidaten eigenhandig geschreven en geteekend proef-procesverbaal.

2o. Een afschrift van het raadsbesluit waarbij de inkomsten aan het veldwachtersambt verbonden, laatstelijk zijn geregeld en vastgesteld.

Aldus opgemaakt door mij Burgemeester der gemeente

op heden den

736 *Besluit van den Commissaris der Koningin dd.* 3 *September* 1900; INSTRUCTIE VOOR DE GEMEENTEVELDWACHTERS *in de provincie Noordbrabant* (*Prov. Bl.* 1900 *nr.* 23).

De Commissaris der Koningen in de provincie Noord-Brabant;

Gelet op art. 191 der gemeentewet;

Overwegende, dat het wenschelijk is voorgekomen de instructie voor de gemeenteveldwachters in deze provincie te herzien;

Gehoord den Procureur-Generaal fungeerend Directeur van Politie voor Noord-Brabant en Limburg;

Heeft besloten:

1e. Vast te stellen de instructie voor de gemeenteveldwachters in Noord-Brabant, zooals die aan dit besluit is toegevoegd.

2e. Afdrukken dier instructie te doen zenden:

a. aan de Burgemeesters met uitnoodiging, om aan elk der veldwachters binnen hunne gemeente een exemplaar ter hand te stellen, hun eene stipte naleving ervan aan te bevelen en toe te zien, dat zij te allen tijde aan de voorschriften dier Instructie voldoen.

b. aan den Procureur-Generaal voornoemd, met de bedoeling die te doen uitreiken aan de Officieren van Justitie, de kantonrechters, de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie bij de Kantongerechten en aan de beambten der Rijkspolitie.

INSTRUCTIE VOOR DE GEMEENTEVELDWACHTERS IN NOORD-BRABAND.

Artikel 1. *)

Bij den aanvang hunner bediening leggen de veldwachters in de gemeenten, waar een Hoofdcommissaris van politie of een Commissaris van gemeente-politie is gevestigd, in

*) Dit artikel is aldus vastgesteld bij besluit van den C. d. K. dd. 2 Februari 1912 (Prov. Bl. 1912 nr. 4).

handen van zoodanig ambtenaar, en in de overige gemeenten in handen van den burgemeester af:

a. den volgenden eed (verklaring en belofte) van zuivering:

„Ik zweer, (verklaar), dat ik om tot veldwachter te worden benoemd, directelijk of indirectelijk aan geene personen, hetzij in of buiten het bestuur, onder wat naam of voorwendsel ook, eenige giften of gaven beloofd of gegeven heb, noch beloven of geven zal.

Zoo waarlijk helpe mij God almachtig!"

(Dat verklaar en beloof ik!)"

b. Den volgenden ambtseed:

„Ik zweer (beloof) trouw aan den Koning; dat ik de wetten van den Staat, alsmede alle wettige voorschriften der gestelde machten, zal nakomen en onderhouden; en dat ik mij in den dienst nauwgezet zal toeleggen op de vervulling mijner plichten, zooals een goed veldwachter betaamt.

Zoo waarlijk helpe mij God almachtig!"

(Dat beloof ik!") *)

Artikel 2.

De veldwachters wonen in de gemeente, waarvoor zij benoemd zijn, en in zoodanig gedeelte als in verband met hunne aanstelling door den Burgemeester wordt bepaald. Wordt een veldwachter voor meer dan eene gemeente aangesteld, dan heeft hij zijne woonplaats binnen de gemeente, door den Commissaris der Koningin, de Burgemeesters der betrokken gemeenten gehoord, aangewezen.

Artikel 3.

Zij mogen zich niet buiten de gemeente begeven zonder verlof van den Burgemeester.

In gemeenten, welke te zamen één veldwachter hebben, zal het verlof verleend worden doorden Burgemeester der gemeente, waarin de veldwachter verblijf houdt.

---

*) Bij circulaire van 2 Februari 1912 A nr. 38 sprak de C. d. K. de wenschelijkheid ervan uit, dat van elke eedsafl gging aanteekening worde gehouden op de acte van aanstelling.

Indien dringende omstandigheden verhinderen het verlof te vragen, vervoegen zij zich bij hunne terugkomst bij den Burgemeester, die de reden der verwijdering beoordeelt.

Artikel 4.

Bij ziekte of ontstentenis van den veldwachter wordt de waarneming van diens ambt door den Burgemeester, onder goedkeuring van den Commissaris der Koningin, tijdelijk aan een geschikt persoon opgedragen, die, alvorens deze te aanvaarden, overeenkomstig art. 1 wordt beëedigd.

Artikel 5.

Het is den gemeenteveldwachters uitdrukkelijk verboden:

a. bij hunne betrekking eene andere bezoldigde of onbezoldigde betrekking of bediening, onder welke benaming of van welken aard ook, te bekleeden behalve die van onbezoldigd rijksveldwachter;

b. eenig bedrijf of beroep hoegenaamd, hetzij zelf, hetzij door tusschenkomst van een ander uit te oefenen;

c. te wonen in huizen, waarin het bedrijf van herbergier, tapper of slijter in sterke dranken of eenig ander aan het meer bizonder toezicht der politie onderworpen bedrijf wordt uitgeoefend;

d. te gedoogen, dat te hunnen huize handel of nering gedreven of eenig beroep uitgeoefend wordt door de leden van hun gezin;

e. eenigen dienst of eenige werkzaamheid, van welken aard ook, te verrichten, welke niet tot hunne ambtsverrichtingen behoort, hetzij ten behoeve van particulieren, hetzij ten behoeve van het hoofd of eenig lid van het gemeentebestuur;

f. zich in de uitoefening hunner bediening, of in uniform gekleed of gewapend, in herbergen, tapperijen, drankwinkels, of op voor het publiek toegankelijke plaatsen, waar gelagen worden gezet, op te houden, als hun dienst het niet vordert, of daar langer te vertoeven, dan hun dienst vereischt, of in die lokalen sterken drank te gebruiken;

g. eenigerlei geld, giften of fooien aan te nemen. Gratificatiën wegens als veldwachter bewezen diensten, zullen niet mogen worden aangenomen, dan met toestemming van den Burgemeester.

In bizondere gevallen kan door den Commissaris der Koningin, op voordracht van den Burgemeester, van de sub *a—e* in dit artikel opgenomen verbodsbepalingen tot wederopzeggens ontheffing worden verleend, zoo noodig onder door hem te stellen voorwaarden.

Artikel 6.

De veldwachters geven aan ieder, met beleefdheid en en welwillendheid, al de inlichtingen en terechtwijzingen. en verleenen al die hulp, welke hunne dienstbetrekking medebrengt en toelaat.

Artikel 7.

De veldwachters zijn in de uitoefening hunner bediening altijd gewapend, ten minste met een infanteriesabel, of een hartsvanger, hangende aan een koppel van zwart leder, tot opschrift hebbende:

„veldwachter der gemeente......"

Het wordt hun echter uitdrukkelijk aanbevolen, van de wapenen slechts in geval van volstrekte noodzakelijkheid tot zelfverdediging, ter verdediging van eens anders lijf of tot het te keer gaan van geweld, en niet dan met de meeste behoedzaamheid gebruik te maken.

In de gemeenten, waar de veldwachters uniformkleeding hebben, mogen zij geene andere dragen, behalve in de gevallen, waarin zulks door den Burgemeester of ander. over hen gesteld ambtenaar, wordt noodig geacht.

Art. 8.

De veldwachters zijn verplicht aanhoudend te waken voor de veiligheid der personen, de bescherming der openbare en bizondere eigendommen en het behoud der goede orde binnen hunnen bewakingskring.

Zij trachten door een ijverig en voortdurend toezicht, het plegen van strafbare feiten te voorkomen en af te weren.

Art. 9.

Zij worden door den Burgemeester van een zakboekje voorzien, waarin hunne instructie wordt opgenomen en voorts aanteekening gemaakt van den dag hunner geboorte en aanstelling, van de kleedingstukken en wapenen, die zij ontvangen hebben, en van de bijzondere dienstverrichtingen, waartoe zij geroepen zijn geweest, of hebben medegewerkt.

Zij worden insgelijks door dien ambtenaar voorzien van een afschrift of afdruk van elke provinciale en plaatselijke verordening, waarbij straf tegen de overtredingen bedreigd is, en van exemplaren van de wetboeken van strafrecht en van strafvordering.

Art. 10.

De veldwachters zijn verplicht, dagelijks in de gemeente of in een gedeelte ervan rond te gaan, en wordt het door den Burgemeester noodig geoordeeld, ook nachtronden te doen.

In de gehuchten of uithoeken der gemeente, melden zij zich aan bij de leden van den gemeenteraad, aldaar woonachtig, welke, daartoe door den Burgemeester verzocht, het zakboekje afteekenen.

Zij vervoegen zich dagelijks bij den Burgemeester of bij dengene, die hem vervangt, ten einde zijne bevelen te ontvangen.

Zij doen dagelijks aan den Burgemeester verslag van hunne bevindingen, en geven hem kennis van alles wat door hen strijdig met de goede orde en de openbare veiligheid mocht worden ontdekt, gelijk mede van alle ongelukken, buitengewone voorvallen en loopende geruchten, welke met de politie in verband staan.

Art. 11.

Zij waken binnen hunnen ambtskring tegen de overtredingen der Wetten, Koninklijke besluiten, provinciale en plaatselijke Verordeningen van politie en Waterschapskeuren.

In het bizonder zien zij toe op:

a. het verwekken van stoornis bij kerken, tijdens daarin godsdienstoefeningen gehouden worden;

b. het noodeloos kwellen van dieren;

c. het beschadigen van plantsoen en houtgewassen, van veldeigendommen en landbouw-gereedschappen;

d. het onbelemmerd blijven van het verkeer op de openbare wegen en openbare vaarten, het ten toon stellen van voorwerpen aan- of nabij openbare rijwegen, waardoor aanleiding tot het schrikken der paarden kan gegeven worden; zullende zij bij bevinding van eenig beletsel gehouden zijn voor spoedige wegruiming daarvan zorg te dragen en bij het ondervinden van tegenkanting, daarvan onverwijld kennis te geven aan den Burgemeester;

e. de bedelarij en landlooperij;

f. het roekeloos en onvoorzichtig omgaan met vuur en licht, het plegen van nacht- en straatrumoer en straatschenderij, het niet naleven der verordeningen op de nachtwachten; zij verleenen aan deze zoodanige hulp en bijstand, als hun door den Burgemeester en de bestaande plaatselijke verordeningen zijn opgelegd;

g. het verzuim van aangifte van vestiging in en vertrek uit de gemeente en het veranderen van woonplaats binnen de gemeente;

h. het voorhanden hebben of gebruik maken van maten, gewichten en weegwerktuigen, welke niet zijn voorzien van de gevorderde bewijzen van ijk of herijk of van andere dan wettelijke maten en gewichten;

i. overtreding der bepalingen van de drankwet;

j. de naleving der wet op de hondsdolheid;

k. overtreding van de verbodsbepalingen der wetten:

houdende voorzieningen tegen besmettelijke ziekten;

tot regeling van het veeartsenijkundig staatstoezicht en de veeartsenijkundige politie;

op het begraven van lijken en de begraafplaatsen.

l. het tappen en gelagen houden, na het verboden uur;

m. het verwaarloosd onderhoud van wegen, slooten, heulen en duikers;

n. het zonder opzicht loopen van vee, op openbare wegen en straten;

o. het afdammen of verstoppen van waterleidingen en de gebreken aan bruggen, vonders, palen en wegwijzers.

Art. 12.

Ingeval van brand, oproerige samenscholing of andere stoornis der openbare rust en orde, begeven zij zich op het gerucht daarvan onmiddellijk naar den Burgemeester, indien deze niet te ver van de plaats des voorvals afwoont, en zoo dit het geval is, onverwijld naar de plaats des voorvals, ten einde de orde te bewaren of te herstellen, en zorgen dat de Burgemeester of die hem vervangt, hiervan ten spoedigste onderricht worde.

Art. 13.

Zij zullen zooveel mogelijk moeten tegenwoordig zijn bij jaar-, vee- en paardenmarkten, en ingeval van twist, hetzij daar of in herbergen of op andere publieke plaatsen, tusschenbeide komen, en trachten den *vrede* te herstellen; zij weren alle verboden spelen en bedrijven.

In overeenstemming met hetgeen hierna uit art. 21 van het wetboek van strafvordering is aangehaald, maken zij van alle door hen ontdekte strafbare feiten met den meesten spoed, immers binnen 24 uren, proces-verbaal op, en zulks op den eed bij den aanvang hunner bediening gedaan.

Het proces-verbaal wordt door hen behoorlijk onderteekend, zij vermelden daarin den aard, de omstandigheden, den tijd en de plaats der begane strafbare feiten, alsmede de bewijzen en aanwijzingen die zij hebben bekomen, en overhandigen het proces-verbaal, met de door hen in bewaring genomen stukken van overtuiging, aan den Burgemeester of die hem vervangt, ten einde daarmede te handelen als bij de wet is bepaald.

In gemeenten, waar een Commissaris van Politie stand-

plaats heeft, behoort het proces-verbaal aan dezen ambtenaar te worden ingezonden.

Art. 14.

De veldwachters staan, voor zooveel de gemeente-politie betreft, onder de bevelen van den Burgemeester of die hem vervangt en zijn tevens dienstbaar aan de algemeene rijkspolitie, onder het daarmede belast gezag.

Voor zoover het opsporen van strafbare feiten betreft, zijn zij onderworpen aan de bevelen van den Officier van Justitie in het arrondissement, waarin hunne standplaats is gelegen en voor zoover de Rechter-Commissaris gebruik maakt van de hem bij art. 78 van het Wetboek van strafvordering toegekende bevoegdheid, ook aan diens bevelen.

Art. 15.

Als ambtenaren der rechterlijke politie, gedragen de veldwachters zich naar de bepalingen, vervat in de volgende artikelen van het wetboek van strafvordering:

Art. 8. Met het opsporen der strafbare feiten zijn, volgens de onderscheidingen bij de wet gemaakt, de hierna volgende ambtenaren belast, elk voor zooveel aangaat de uitgestrektheid van het grondgebied voor hetwelk hij is aangesteld en beëedigd:

1°. de veld- en boschwachters.

2°. enz.

Art. 19. De veld- en boschwachters zijn voornamelijk belast met het opsporen der strafbare feiten strekkende tot benadeeling van veld- en boscheigendommen.

Art. 20. De veld- en boschwachters staan, voor zooverre het opsporen der strafbare feiten betreft, die tot de bevoegdheid van de regtbank behooren, onder het toezigt van den officier van justitie van het arrondissement, onverminderd hunne onderhoorigheid aan de ambtenaren der administratieve magt, die boven hen zijn gesteld. Zij zullen van alle strafbare feiten processen-verbaal opmaken, ten einde te doen blijken van den aard, de omstandigheden, den tijd

en de plaats van de begane strafbare feiten, zoo als ook van de bewijzen en aanwijzingen, die zij daarvan hebben kunnen inwinnen.

Art. 21. De veld- en boschwachters, moeten hun proces-verbaal binnen den tijd van vier en twintig uren doen toekomen aan den commissaris van policie en binnen de gemeenten, alwaar geen commissaris van policie is, aan den burgemeester of dengenen, die hem vervangt.

Art. 27. De ambtenaren met het nasporen der strafbare feiten belast, hebben het regt, om in de uitoefening van hunne ambtsverrigtingen, de openbare burgerlijke, of de gewapende magt onmiddellijk in te roepen.

De veld- en boschwachters zijn hiervan uitgezonderd, deze zullen zich te dien einde vervoegen bij de hoofden der plaatselijke besturen van de gemeenten alwaar zij hun ambt uitoefenen.

Art. 39. Ingeval van ontdekking of vervolging van een strafbaar feit op heeter daad, zullen de ambtenaren bij art. 8 vermeld, verpligt en gehouden zijn onmiddellijk alles aan te wenden wat dienstig kan zijn, niet alleen om het feit tot klaarheid te brengen, maar ook om den dader in handen te krijgen, alles overeenkomstig hetgeen bij de volgende artikelen is vastgesteld.

Art. 40. Ontdekking op heeter daad heeft plaats, wanneer het strafbare feit, terwijl hetzelve gepleegd wordt, of terstond nadat hetzelve is gepleegd, ontdekt wordt, of wanneer iemand terstond daarna als dader door het openbaar gerucht wordt vervolgd, of bij hem goederen, wapenen, werktuigen of papieren worden gevonden, welke aanduiden, dat hij dader of medepligtig is.

Art. 41. In geval een strafbaar feit op heeter daad wordt ontdekt, is elk dienaar van de openbare magt verpligt, en een iegelijk bevoegd, den verdachte aan te houden en voor den officier van justitie, of een der hulp-officieren te brengen.

In de gevallen waarin geene voorloopige aanhouding is

toegelaten, zal de officier van justitie of deszelfs hulp-officier, proces-verbaal opmaken, en den aangehoudene dadelijk in vrijheid stellen.

Wanneer er volgens de wet grond is tot voorloopige aanhouding en de verdachte door eenen bijzonderen persoon of door eenen hulp-officier is gevat geworden, zal deze den verdachte dadelijk, met de in beslag genomen goederen, wapenen, werktuigen of papieren, aan den officier van justitie overleveren, ten einde te worden gehandeld, zoo als bij art. 53 en 54 is voorgeschreven.

Art. 42. De tot aanhouding bevoegde ambtenaren zullen zich te dien einde de sterke hand doen verleenen door den burgemeester van de gemeente, of door dengenen, die deszelfs plaats vervult, welke zich daaraan niet zullen mogen onttrekken.

Weggenomen goederen zullen zij, in dat geval, ter plaatse waar die mogten zijn heen gevoerd, nasporen en in bewarende hand stellen: nogtans zullen zij in de huizen, werkplaatsen, getimmerten en de daaraan belendende omschutte en omheinde plaatsen niet mogen binnentreden dan in het bijzijn van den kantonregter, of van den commissaris van policie, of den burgemeester der gemeente, of die deszelfs plaats vervult, en het daarvan op te maken proces-verbaal zal moeten worden onderteekend door hem, te wiens overstaan het opgemaakt is.

Art. 96. Indien de beklaagde niet op de dagvaarding verschijnt, kan de regter-commissaris hem andermaal doen dagvaarden en daarbij voegen een bevel van medebrenging. De beambte met dat exploit belast, zal, des noodig zijnde, de openbare burgerlijke of de gewapende magt van de plaats of die der naastbij gelegene plaats, ter zijner hulp inroepen. Zij is verpligt onmiddellijk aan die vordering te voldoen.

Art. 106. Indien hij, die met de uitvoering van het bevel van gevangenneming belast is, het noodzakelijk acht voorzorgen te nemen, ten einde de beklaagde zich niet aan de vervolging der justitie onttrekke, zal hij den bijstand

der openbare burgerlijke, of der gewapende magt kunnen inroepen van de plaats of van de naburige plaats, waar de gevangenneming moet geschieden. De openbare burgerlijke of de gewapende magt is verpligt, op de vertooning van het regterlijk bevel, onmiddellijk aan de aanvrage te voldoen.

Art. 109. De deurwaarder of de ambtenaar met de uitvoering van het bevel van gevangenneming belast, zal den beklaagde aan het hoofd van de gevangenis overgeven, welke op vertooning van het bevel, denzelven zal innemen, en schriftelijk zal verklaren zulks te hebben gedaan; de deurwaarder of de ambtenaar met de uitvoering van het bevel belast, zal vervolgens de stukken, tot den gearresteerde betrekkelijk, ter griffie brengen en schriftelijk bewijs nemen, dat dezelve aldaar overgenomen zijn. Hij zal deze beide schriftelijke bewijzen binnen vier en twintig uren aan den officier van justitie vertoonen, welke dezelve voor *gezien* zal teekenen, met bijvoeging van de dagteekening.

Art. 110. Buiten het geval van betrapping op heeter daad, zal geene huiszoeking mogen plaats hebben, zonder verlof van de arrondissements-regtbank. Er zal evenwel, in geval van dringende noodzakelijkheid, zonder dit verlof, door den regter-commissaris ter requisitie van den officier van justitie, huiszoeking mogen geschieden:

1°. In de woning van den beklaagde;

2°. In de woning waarin het misdrijf gepleegd is;

3°. In herbergen, koffijhuizen en andere openbare plaatsen.

Art. 381. Elk, die een bevel van voorloopige aanhouding, een bevel van gevangenneming, of een arrest of vonnis van veroordeeling ten uitvoer legt, moet bij de overlevering van den persoon aan het hoofd van het gesticht, door dezen op deszelfs registers doen inschrijven:

1°. Den voornaam, naam, het beroep en zoo mogelijk de geboorteplaats en de woonplaats van den gearresteerde;

2°. de opgave van het regterlijk kollegie of van den ambtenaar, welke de aanhouding of de in gevangenisstelling heeft bevolen;

3°. de dagteekening van het bevel, vonnis of arrest;
4°. den dag der overlevering, en
5°. bij veroordeeling, den tijd der straf.

Deze inschrijving wordt door hem benevens het hoofd van het gesticht geteekend.

Het hoofd van het gesticht stelt hem een uittreksel uit zijn register, tot zijne ontlasting ter hand.

Hij is eindelijk verpligt het bevel, vonnis of arrest aan het hoofd van het gesticht te vertoonen.

Art. 401. De verklaringen, verbalen of relazen van hen, die in eenige openbare posten, ambten of bedieningen gesteld zijn, moeten, om als schriftelijke bescheiden te gelden, door hen afgelegd zijn op den eed bij den aanvang hunner bediening gedaan, of wel daarna met eede bevestigd worden.

Art. 16.

Drankmisbruik, herhaald plichtverzuim en het aannemen bij wijze van omkooping van geld, of eenigerlei giften, kan afzetting van den veldwachter ten gevolge hebben, onverminderd de straffen, daarop bij de wet bedreigd.

Art. 17.

Deze instructie treedt in werking op 1° November 1900, met welken dag vervalt de instructie van 28 December 1852 (Provinciaalblad No. 30).

737 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 7 *November* 1908 *A nr.* 2, *aan de burgemeesters;* GEDIPLOMEERD POLITIEPERSONEEL (*Prov. Bijbl.* 1908 *nr.* 138).

Uit de verslagen der in de laatste jaren gehouden examens ter verkrijging van het politiediploma, ingesteld door den algemeenen Nederlandschen politiebond, is mij gebleken, dat het aantal politiebeambten uit deze provincie, die zich met goed gevolg aan genoemd examen onderwierpen, in vergelijking met dat uit andere provinciën betrekkelijk gering is.

Ook viel het mij op, dat de in die jaren uit deze provincie geslaagden behooren tot het politiepersoneel van slechts een vijftal gemeenten.

Waar het mij wil voorkomen, dat de geringe deelneming door gemeentelijke politiebeambten uit Noordbrabant aan voorschreven examen, goeddeels moet toegeschreven worden aan onvoldoende bekendheid van dat personeel met het zeer te waardeeren streven van genoemden bond om het gehalte der politiebeambten tot een hooger peil op te voeren, heb ik gemeend U te moeten verzoeken, daarop de aandacht van de onder Uwe bevelen gestelde politiebeambten te vestigen, hen op de hoogte te brengen of te doen brengen van de eischen, welke bij dat examen worden gesteld en hen aan te sporen door naarstige studie zich daarvoor te bekwamen. Konde die aansporing vergezeld gaan van de uitloving van eene in den een of anderen vorm te verleenen belooning aan hen, die het diploma behalen, dan zou zij ongetwijfeld meer in staat zijn den lust der betrokken beambten om zich te bekwamen te prikkelen.

Mocht U omtrent het examen-programma bijzonderheden wenschen te vernemen, dan zal, naar ik mij overtuigd houd, het Hoofdbestuur van meer gezegden bond (Secretaris de heer W. L. H. Köster Henke, Commissaris van Politie te Amsterdam) wel bereid gevonden worden U die te verstrekken.

Inmiddels noodig ik u uit om in het vervolg bij de inzending Uwer voorstellen tot benoeming van gemeenteveldwachters te vermelden, wie der sollicitanten in het bezit van het meerbedoelde diploma zijn en bijaldien door U aan eenen niet gediplomeerde de voorkeur gegeven wordt, de reden hiervan mede te deelen.

738 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 13 *November* 1912 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* BEKLEEDING VAN NEVENBEDIENINGEN (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 156).

Ik heb de eer Uwe aandacht te vestigen op artikel 5 der

instructie voor de gemeente-veldwachters in deze provincie, waarin dien beambten o. m. verboden wordt het bekleeden van nevenbedieningen, het uitoefenen van beroepen en het verrichten van werkzaamheden, welke niet tot hunne ambtsplichten behooren, van welk verbod het laatste lid van genoemd artikel op Uwe voordracht ontheffing mijnerzijds toelaat.

Waar het zoowel in uw belang, als in dat van de veldwachters is, dat te dezer zake een geregelde toestand bestaat, heb ik de eer U uit te noodigen in voorkomende gevallen genoemde ontheffing te vragen.

739 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 19 *Augustus* 1913 *A nr.* 7. *aan de burgemeesters;* VERLOFDAGEN VOOR DE VELDWACHTERS (*Prov. Bijbl.* 1913 *nr.* 107).

De vereeniging van gemeenteveldwachters in Noordbrabant richt zich tot mij met het verzoek te willen bevorderen, dat den gemeenteveldwachters eenige dagen verlof, subsidiair eenige vrije Zondagen per jaar worden toegekend.

Waar ik, gezien den meestal zwaren dienst dier beambten, overtuigd ben, dat het billijk is hun eenige vacantiedagen toe te staan, noodig ik U uit eene regeling te treffen, als door opgemelde vereeniging wordt bedoeld en mij van die regeling mededeeling te doen.

Mocht op dergelijke dagen in Uwe gemeente geen voldoend politiepersoneel aanwezig zijn, zoo kan toepassing van artikel 4 der instructie voor de gemeenteveldwachters in deze provincie plaats hebben.

740 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 11 *Maart* 1914 *A nr.* 7, *aan de burgemeesters;* COLLECTE GEWAPENDEN DIENST DER NEDERLANDEN (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 34).

Naar aanleiding van eene klacht van het bestuur van den bond van gemeenteveldwachters in Nederland, dat de

jaarlijksche collecte voor het fonds ter aanmoediging en ondersteuning van den gewapenden dienst in de Nederlanden nog veelvuldig wordt opgedragen aan de gemeenteveldwachters, noodig ik U uit in het vervolg dergelijke opdracht niet meer te geven.

Mijnerzijds bestaat er echter in het minst geen bezwaar tegen, dat de veldwachters genoemde collecte houden, indien zij daartoe eene uitnoodiging ontvangen en zij aan die uitnoodiging wenschen te voldoen.

Zie ook: *Arbeidswet, Posterijen (portvrijdom), Statistiek (Gerechtelijke), Veeartsenijkundige politie.*

POSTERIJEN.

Algemeene zaken.

741 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 13 October* 1881 *G nr.* 134, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MISBRUIK VAN PORTVRIJDOM (*Prov. Bijbl.* 1881 *nr.* 102).

No. 4433 B.B. *'s Gravenhage,* 10 *October* 1881.

Mijn ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid berigt mij dat door de gemeentebesturen ongeoorloofde uitbreiding wordt gegeven aan den vrijdom van port bij Koninklijk besluit van 7 November 1876 (*Staatsblad* no. 192) verleend voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen de gemeentebesturen onderling, door dien vrijdom ook toe te passen op aanvrage en toezending van uittreksels uit de registers van den burgerlijken stand en van andere stukken, die ten behoeve en in het belang van derden aangevraagd, op vrijstelling van port geen aanspraak kunnen maken.

Ik heb de eer u te verzoeken de gemeentebesturen in uw gewest aan te schrijven, zich van dergelijk misbruik te onthouden en zich stiptelijk te gedragen naar hetgeen ten aanzien van waarmerking en andere vereischten der dienstbrieven bij 's Konings besluit is bepaald.

742 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 15 *December* 1881 *G nr.* 46, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* PORTVRIJDOM VOOR DE BRIEFWISSELING TUSSCHEN DE GEMEENTEBESTUREN ONDERLING (*Prov. Bijbl.* 1881 *nr.* 118).

No. 5567. *'s Gravenhage,* 10 *December* 1881.

Omtrent de bij uw nevengemeld schrijven gestelde vragen

heb ik het gevoelen ingewonnen van mijn ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Bij de beoordeeling of eene aanvraag, kennisgeving of toezending van stukken tusschen gemeentebesturen onderling al dan niet onder genot van portvrijdom kan geschieden, moet er op gelet worden of die aanvraag, kennisgeving of toezending geschiedt op verzoek en in het bijzonder belang van derden of wel uitsluitend of allereerst in het belang der openbare dienst.

De omstandigheid dat de overlegging van zekere stukken door de wet wordt voorgeschreven — zooals het geval is ten aanzien der stukken die volgens de bepalingen van het burgerlijk wetboek of van de militiewet bij het sluiten van een huwelijk zijn over te leggen — geeft geenszins regt, die stukken te rangschikken onder die, welke de openbare dienst betreffen en als zoodanig aanspraak hebben op vrijdom van briefport.

Naar dien regel enz.

De aanvrage en toezending van getuigschriften van woonplaatsverandering echter zijn vrij, omdat deze stukken uitsluitend strekken tot rigtige bijhouding der bevolkingsregisters.

743 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 12 *Augustus* 1886 *G nr.* 90, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid over* PORTVRIJDOM (*Prov. Bijbl.* 1886 *nr.* 68).

No. 9. *'s Gravenhage,* 5 *Augustus* 1885.

—

Aan den Heer Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken.

Onder terugzending van de bijlagen der bovengemelde brieven, heb ik de eer in de eerste plaats te herinneren aan het beginsel neêrgelegd in mijn schrijven van 6 De-

cember 1881, No. 57 en welk beginsel in het algemeen als maatstaf moet dienen bij de beoordeeling der vraag of al dan niet port behoort te worden toegepast, namelijk dat, indien eene aanvraag of toezending van stukken, eene kennisgeving, verzoek enz. geschiedt, in het bijzonder belang van derden, gelijk o. a. het geval is ten aanzien der aanvragen en toezending van stukken, die bij het sluiten van een huwelijk zijn over te leggen, alsmede wat betreft de bewijzen van ongehinderden afloop der huwelijksaankondigingen, daarvoor port is te voldoen.

Overgaande tot de beantwoording der verschillende vragen en bezwaren bij de nevenvermelde brieven in het midden gebracht, merk ik, naar aanleiding van het schrijven van den Commissaris des Konings in Zuidholland dd. 26 Juli jl. A. No. 806/2, van de Gedeputeerde Staten dierzelfde provincie d.d. 8/11 Juni B. 1405, G. S. No 45 en van den Commissaris des Konings in Gelderland d.d. 22 Juni jl. No. 4042/14, allen overgelegd bij Uwe brieven van 25 en 30 Juni jl. Ns. 2668 en 2724 BB. op, dat het geenszins de bedoeling is, dat, indien port moet worden toegepast, de aanvraag of toezending van stukken rechtstreeks door of aan de belanghebbenden zou moeten geschieden.

De Gemeentebesturen kunnen daarvoor hunne tusschenkomst blijven verleenen, mits de brief, waarbij de *aanvraag* geschiedt, gefrankeerd zij en de toezending geschiede bij een aan port onderworpen dienstbrief, bedoeld bij art. 1 der Wet van 26 Juni 1876 (Staatsblad No. 145) welke alsdan bovenaan op het adres is te voorzien van de aanwijzing „aan port onderworpen dienstbrief.” Die porten zijn van de belanghebbenden, op wier verzoek de stukken worden verstrekt of de mededeeling wordt gedaan, in te vorderen.

Bij het nader schrijven van den Commissaris des Konings in Zuidholland d.d. 15 Juli jl. A No. 900, met een brief van het Gemeentebestuur te *'s Gravenhage*, als bijlage overlegd bij Uw schrijven van 19 Juli, No. 3043, BB. wordt de vraag gedaan, of ook de stukken die worden aange-

vraagd ten behoeve van hen, die eene vrijwillige verbintenis wenschen aan te gaan voor de zee- of landmacht, alsmede enz., ook onderworpen zijn aan port.

Het komt mij voor dat in die gevallen inderdaad het dienstbelang kan geacht worden op den voorgrond te treden en dus tegen de aanvraag en toezending op den voet van portvrijen dienstbrief geen bezwaar bestaat.

Het toekennen van portvrijdom voor de stukken, aangevraagd ten behoeve van hen die pro deo wenschen te huwen, bedoeld aan het slot van gemeld schrijven, ontmoet echter bezwaar, gelijk in mijn meervermeld schrijven van 6 December 1881 reeds werd opgemerkt.

Wat betreft de aanvragen en de toezending van bewijzen van voldoening aan- of ongehoudenheid tot de nationale militie, waarop de Gedeputeerde Staten van Noordholland bij schrijven van 23/28 Juni No. 76 en de Commissaris des Konings in Zeeland bij schrijven van 6 Juli A no. 1021, beiden overlegd bij Uw schrijven van 1 en 10 Juli jl. No. 2735 en 2883, meer bepaald de aandacht vestigen, bestaat er geen bezwaar ook voor deze stukken, even als vroeger ten aanzien der getuigschriften wegens woonplaatsverandering is beslist, vrijdom van port toe te kennen, indien de overlegging van zulk een bewijs ter zake van een dienstbelang wordt gevorderd, hetgeen echter niet kan geacht worden het geval te zijn, indien het bedoelde stuk als bewijsstuk voor het sluiten van een huwelijk wordt overgelegd.

In het schrijven van Gedeputeerde Staten van Noordholland wordt voorts nog gewag gemaakt van betalingsstukken, voor bijzondere personen bestemd, welke door de eene autoriteit aan de andere worden toegezonden ter uitreiking aan de belanghebbenden en ter inning van de daarvoor verschuldigde zegel- en legesgelden.

Ook van regeeringswege wordt voor deze stukken waarbij het bijzonder belang van hen, die betaling erlangen, op den voorgrond treedt en die door de zorg der postadministratie, tevens belast met de invordering der zegel- en leges-

gelden worden uitgereikt, port van de geadresseerden geheven, zoodat het eene onregelmatigheid zou zijn, indien ten aanzien der bovenbedoelde stukken van gemeentewege een andere regel werd gehuldigd.

De overmaking der ingevorderde zegel- en legesgelden echter kan als een dienstzaak worden beschouwd, daarentegen niet de overmaking van de gelden, verschuldigd wegens akten enz. op verzoek van derden aangevraagd. Het daarvoor verschuldigde port of recht behoort den belanghebbende in rekening te worden gebracht.

Wat aangaat het vragen en verstrekken van legalisatien van handteekeningen, het uitreiken van gerechtelijke stukken en dergelijke meer, dient de regel te worden toegepast, in den aanhef van dit schrijven vermeld, zoodat naar dien maatstaf bijv. de sollicitatiestukken van onderwijzers, welke meermalen door tusschenkomst der gemeentebesturen aan de belanghebbenden worden teruggezonden, geen aanspraak op vrijdom van port kunnen maken.

Mocht, gelijk door Gedeputeerde Staten wordt beweerd, die regel door eenig Departement van Algemeen bestuur niet in allen deele worden nagekomen, dan is dit als een afwijking te beschouwen, waarop, indien zij wordt opgemerkt, de aandacht van het betrokken Departement wordt gevestigd.

744 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 23 *September* 1886 *G nr.* 42, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VRIJDOM VAN PORT (*Prov. Bijbl.* 1886 *nr.* 82.)

No. 3816. *'s-Gravenhage,* 17 *September* 1886.

Ten vervolge op mijne circulaire van 10 Augustus ll. No. 3389, afdeeling BB. *) heb ik de eer U mede te deelen dat mijn ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid

*) Brief van den Minister van Waterstaat enz. (Prov. Bijbl. 1886 nr. 68).

mij alsnog heeft te kennen gegeven dat tegen de toekenning van portvrijdom aan de briefwisseling, voortvloeiende uit de toepassing van art. 108 en 109 van het Burgerlijk Wetboek, mits niet uitgestrekt tot het bewijs van ongehinderden afloop der huwelijks-aankondiging geen bezwaar bestaat en dat gelijk ik U reeds bij mijn schrijven van 10 December 1881, No. 5576, afdeeling BB. te kennen gaf, de aanvragen en toezending van verhuisbiljetten en de briefwisseling daarop betrekking hebbende, onder toepassing van portvrijdom kunnen geschieden.

745 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 23 *Februari* 1888 *G nr.* 14/13, *aan de gemeentebesturen;* OPROEPINGSBRIEVEN VOOR KIEZERS (*Prov. Bijbl.* 1888 *nr.* 19).

Als vervolg op het Bijblad No. 13 dd. 1 Februari 1888 G. No. 9/26, hebben wij de eer U mede te deelen, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken in overeenstemming met den Minister van Waterstaat-, Handel- en Nijverheid het wenschelijk acht, dat de in gemeld bijblad bedoelde oproepingsbrieven aan de kiezers zooveel mogelijk door gemeenteambtenaren worden bezorgd en slechts voor zooveel noodig door de post. Algemeene verzending door de post zou ophooping van brieven en daardoor vertraging in de bezorging ten gevolge hebben.

746 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 21 *Januari* 1891 *A nr.* 3, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche zaken over* VERZENDING VAN MILITAIRE KLEEDINGSTUKKEN (*Prov. Bijbl.* 1891 *nr.* 7).

No. 134. Afd. B.B. *'s Gravenhage,* 19 Januari 1891.

Mijn ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid deelt mij mede, dat herhaaldelijk door burgemeesters van de brievenpost gebruik wordt gemaakt tot portvrije verzending van militaire kleedingstukken aan de magazijnen

en depôts van kleeding, waardoor in strijd wordt gehandeld met de bedoeling der wet van 22 Juli 1870 (Staatsblad No. 138), art. 30 en van het Koninklijk besluit van 7 November 1876 (Staatsblad No. 142), art. 2.

Ik heb de eer UH.E.G. te verzoeken, de aandacht van de burgemeesters in uw gewest er op te vestigen, dat de portvrijdom enkel voor brieven en stukken, waaronder zijn te verstaan geschreven en gedrukte stukken, bescheiden, kaarten en teekeningen, is toegestaan, zoodat alle andere voorwerpen, strikt genomen, zijn uitgesloten.

Dit behoeft echter niet te beletten, dat voorwerpen die, als zij behoorlijk zijn ingepakt, voor de verzending per post niet meer hinder of last geven dan pakketten met stukken of kokers en rollen met kaarten en teekeningen, ter verzending kunnen worden toegelaten; doch daaronder zijn nooit te begrijpen militaire kleedingstukken of dergelijke, die uit hunnen aard voor de verzending met de brievenpost niet in aanmerking komen.

747 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 23 Februari 1893 A nr. 1, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid over* PORTVRIJDOM (*Prov. Bijbl.* 1893 *nr.* 22).

No. 155. *'s Gravenhage* 8 *Februari* 1893.

—

Binnen enkele dagen zal het Koninklijk besluit van 19 December 1892 tot uitvoering van art. 24 der wet van 15 April 1891 (Staatsblad No. 87), betreffende de vrijstelling van briefport in het Staatsblad worden opgenomen en vijf dagen later in werking treden.

Ik heb de eer de aandacht van Uwe Excellentie te vestigen op twee min of meer belangrijke wijzigingen, die door dat besluit in de bestaande regeling der vrijstelling van briefport worden in het leven geroepen.

In de eerste plaats is de bevoegdheid om portvrije stukken ambtshalve te doen aanteekenen vervallen — en daarvoor in de plaats getreden *de adviseering* (inschrijving op het advies bij de verzending), op schriftelijk of gedrukt verzoek, van portvrije stukken, welker bijzonder gewicht dien maatregel van voorzorg vereischen.

In de tweede plaats zullen portvrij verzonden brieven of pakketten, waarvan vermoed wordt dat zij mededeelingen inhouden of voorwerpen bevatten, die niet betreffen den openbaren dienst — niet meer, gelijk tot dusver tegen port aan den geadresseerde worden uitgereikt, doch deze worden uitgenoodigd door de opening van het stuk, in tegenwoordigheid van den Directeur of eerstaanwezend ambtenaar van het postkantoor, het vermoeden tot zekerheid te brengen of de ongegrondheid daarvan aan te toonen; een maatregel, die de toepassing van het bepaalde bij art. 27 sub 3 der wet van 15 April 1891 (Staatsblad No. 87) beter verzekert en alzoo strekken kan, om misbruik van vrijdom tegen te gaan.

Tot nog meerdere beperking van dat misbruik ware het zeer wenschelijk, dat alle ambtenaren en autoriteiten aan wie vrijstelling van port toegestaan is, werden aangeschreven, om zoo dikwijls bij de ontvangst van een portvrij stuk, van zoodanig misbruik blijkt, daarvan, onder overlegging van het bewijsstuk, mededeeling te doen aan het postkantoor ter plaatse, opdat aldaar deswege proces-verbaal kunne worden opgemaakt.

Ik heb de eer Uwer Excellentie uit te noodigen, de onder uw Departement ressorteerende ambtenaren en autoriteiten in dien geest aan te schrijven, onder verwijzing voor zooveel noodig, naar de artt. 10 en 11 van het Wetboek van Strafvordering.

Ten slotte heb ik de eer de aandacht er op te vestigen, dat alle onder vrijstelling van port verzonden stukken voortaan van de aanwijzing „Dienst" ter linkerzijde van het adres behooren te worden voorzien.

748 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *Maart* 1894 *A nr.* 1, *aan de gemeentebesturen;* MISBRUIK VAN PORTVRIJDOM (*Prov. Bijbl.* 1894 *nr.* 27).

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft mij te kennen gegeven, dat zijn Ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid hem heeft medegedeeld, dat door gemeentebesturen misbruik van portvrijdom wordt gemaakt en wel onderling door de terugzending op den voet van portvrije dienstzaak van sollicitatiestukken, en door de aanvraag en toezending op denzelfden voet van stukken, ten behoeve van derden.

In verband daarmede heb ik de eer, met verwijzing naar de aanschrijving van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 8 Februari 1893 No. 1118, aan U medegedeeld bij provinciaal bijblad No. 22 van 1893, U te verzoeken, om alle ambtenaren in uwe gemeente werkzaam en bij de zaak betrokken, op de wijze die U het meest geschikt voorkomt, bij vernieuwing hunne verantwoordelijkheid te dien aanzien in herinnering te brengen.

749 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 25 *Mei* 1897 *A nr.* 1, *aan de burgemeesters;* VRIJDOM VAN BRIEFPORT VOOR OPROEPINGEN BIJ VERKIEZINGEN (*Prov. Bijbl.* 1897 *nr.* 66).

Ingevolge een bij mij ontvangen brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken, doe ik U opmerken, dat het Koninklijk besluit van 17 Januari 1888 No. 10, waarbij vrijstelling is verleend van briefport voor de oproepingsbrieven voor de verkiezingen, ook van toepassing is bij de uitvoering te geven aan art. 55, 2e lid der Kieswet.

Tevens vestig ik uwe aandacht op het bepaalde bij art. 2 voorlaatste lid, van het Koninklijk besluit van 19 December 1892 (Staatsblad No. 284), waaraan de oproepingskaarten moeten voldoen.

750 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 21 *Januari* 1901 *A nr.* 2, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VRIJDOM VAN BRIEFPORT IN VERBAND MET DE LEERPLICHTWET (*Prov. Bijbl.* 1901 *nr.* 14).

No. 421.
Afdeeling O. *'s Gravenhage,* 18 Januari 1901.

Ik heb de eer voor zooveel noodig de aandacht van U. H. E. G. te vestigen op het Koninklijk besluit van 23 November 1900 (Stbl. no. 203).

Ik merk hierbij op, dat het opschrift „vrij van port ingevolge artikel 33 der Leerplichtwet", bij dat besluit voorgeschreven, derhalve ook geplaatst moet worden op de enveloppen, voor de toezending waarvan bij de tweede zinsnede van het tweede lid van artikel 33 der Leerplichtwet vrijdom van briefport is verleend.

In die wetsbepaling is deze portvrijdom o. a. toegekend voor de verzending door de hoofden van scholen van de beschikkingen tot verlof om de school tijdelijk niet te bezoeken (art. 16 der wet), alsmede voor de verzending door de commissiën tot wering van schoolverzuim van de oproeping (art. 20, § 2 en art. 21, § 2), waarschuwingen, (art. 20, § 2 en art 21, § 2), en kennisgevingen (art. 20, § 4).

Ik heb de eer U te verzoeken de besturen der gemeenten in Uwe provincie hierop te wijzen en ze aan te schrijven, de aandacht van de hoofden der openbare en bijzondere lagere scholen en van de commissiën tot wering van schoolverzuim in hunne gemeente er op te vestigen.

Bij Koninklijk Besluit van 19 December 1900, no. 6, is voorts vrijstelling van port verleend voor de briefwisseling over dienstzaken van de commissiën tot wering van schoolverzuim in dezelfde gemeente onderling, met het bestuur der gemeente, de binnen de gemeente werkzame arrondis-

sements-schoolopzieners en hoofden van openbare en bijzondere scholen, alsmede voor de briefwisseling over dienstzaken van de leden derzelfde commissie onderling.

U.H.E.G. gelieve dit ter kennis te brengen van de besturen der gemeenten in Uwe provincie en ze aan te schrijven, daarvan mededeeling te doen aan de hoofden der openbare en bijzondere lagere scholen en aan de commissiën tot wering van schoolverzuim in hunne gemeente.

751 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 12 *October* 1905 *A nr.* 20, *aan de gemeentebesturen*; VERZENDING VAN DIENSTBRIEVEN NAAR DEPARTEMENTEN VAN ALGEMEEN BESTUUR (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 106)

Het Koninklijk besluit van 7 Juli 1905 No. 55, waarbij vrijstelling van port is verleend voor de verzending van stukken van en naar de Departementen van Algemeen Bestuur, heeft aanleiding gegeven tot de veronderstelling, dat men daardoor zou zijn ontheven van de verplichting om de te verzenden stukken, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 3 van het Koninklijk besluit van 19 December 1892 (Staatsblad No. 284), te voorzien van de aanwijzing „dienst".

Dit is niet juist. De bepalingen van evengenoemd Koninklijk besluit, gewijzigd bij dat van 12 Januari 1904 (Staatsblad No. 8), blijven ook op deze stukken van toepassing.

Ik heb gemeend U hiermede in kennis te moeten stellen en, onder verwijzing naar de aanschrijving van 23 Februari 1893 (provinciaal bijblad No. 22), U te verzoeken te bevorderen, dat het woord „dienst" in het vervolg ook worde vermeld op de van gemeentewege aan genoemde Departementen te verzenden stukken.

Ter voorkoming dat door onbevoegden misbruik wordt gemaakt van de toegekende portvrijdom, worde het bepaalde bij artikel 3, laatste lid van den bovenaangehaalden algemeenen maatregel van bestuur, betreffende de verantwoorde-

lijkheid voor de bewaring en het gebruik van den stempel of van de omslagen met de gedrukte aanwijzing, in acht genomen.

752 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 9 *Februari* 1911 *G nr.* 120, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* BRIEFWISSELING VAN GEMEENTEONTVANGERS (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 19).

Nr. 432.
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, 1 Februari 1911.

Herhaaldelijk wisselen gemeenteontvangers hunne ambtelijke correspondentie, onderling of door tusschenkomst van de gemeentebesturen, als dienststukken, portvrij.

De Minister van Waterstaat vestigt er mijne aandacht op, dat voor deze correspondentie geene vrijstelling van port is verleend, met verzoek de noodige maatregelen te nemen, ten einde te bevorderen dat de genoemde praktijk ophoude.

Ik heb de eer Uw College uit te noodigen de gemeentebesturen in Uw gewest dienovereenkomstig in te lichten.

753 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 18 *Mei* 1911 *G nr.* 19, *aan de burgemeesters; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MISBRUIK VAN PORTVRIJDOM (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 53).

Nr. 1965[1].
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, 6 Mei 1911.

Het komt voor, dat burgemeesters, door tusschenkomst van ambtenaren, b.v. gemeenteveldwachters, met wie door hen onder genot van vrijdom van port kan worden gecorrespondeerd, stukken aan belanghebbenden, voor de

correspondentie met wie de vrijstelling niet geldt, doen toekomen, en aldus een ongeoorloofd gebruik maken van de bestaande vrijstelling. De Minister van Waterstaat, die bij schrijven van 29 April j.l. Nr. 1640, afd. Post. en Telegrafie, mijne aandacht op bovenomschreven aangelegenheid vestigt, verzoekt mij maatregelen te nemen, teneinde eene richtige toepassing van den aan Gemeentebesturen en hunne ambtenaren verleenden vrijdom te verzekeren.

Ter voldoening aan dit verzoek noodig ik Uw College uit te dezer zake het noodige te willen verrichten.

754 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 28 *September* 1911 *G nr.* 66, *aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* MISBRUIK VAN PORTVRIJDOM (*Prov. Bijbl.* 1911 *nr.* 107).

Nr. 4225.
Afdeeling B.B. 's-Gravenhage, den 19n September 1911.

De Minister van Waterstaat vestigt mijne aandacht op eene wijze van ongeoorloofd gebruik maken van portvrijdom, hierin bestaande, dat aan port onderworpen dienstbrieven, ter *uitreiking* aan derden, worden toegegezonden aan een tusschenpersoon, voor de dienstcorrespondentie met wien de afzender vrijstelling van briefport geniet.

Gevolg gevende aan het desbetreffend verzoek van den genoemden Minister, mij kenbaar gemaakt bij schrijven van 4 dezer nr. 12, afdeeling Post en Telegrafie, heb ik de eer Uw College uit te noodigen de aandacht van de gemeentebesturen in Uwe provincie er op te vestigen, dat in het algemeen, waar de uitreiking van brieven geschiedt door bemiddeling van een tusschenpersoon voor de verzending der brieven aan dien tusschenpersoon, geen gebruik mag worden gemaakt van eventuëele, voor dienstcorrespondentie tusschen afzender en tusschenpersoon bestaande, vrijstelling van briefport.

755 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 13 Juli 1912 A nr. 12, aan de burgemeesters;* PORTVRIJDOM VOOR MILITIEREGISTERS (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 105).

Blijkens mededeeling van den Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 10 dezer, nr. 4698, Afd. B.B., heeft de Minister van Waterstaat bij beschikking van 5 Juli j.l., nr. 15, Afd. Posterijen en Telegrafie bepaald, dat in afwijking in zooverre van het voorgeschrevene bij het eerste lid van artikel 2 van het Koninklijk besluit d.d. 19 December 1892 (Staatsblad nr. 284), gewijzigd bij dat van 12 Januari 1904 (Staatsblad nr. 8), de lengteafmeting van de inschrijvingsregisters en de alphabetische registers betreffende de militie, welke onder genot van portvrijdom kunnen worden verzonden, 47 c.M. mag bedragen. Enz.

756 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 25 October 1912 A nr. 21, aan de gemeentebesturen; mededeeling van den volgenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken over* VERZENDING VAN PAKKETTEN MET BLANCO-MATERIEEL (*Prov. Bijbl.* 1912 *nr.* 150).

Nr. 6464[1].
Afdeeling L.O. 's-Gravenhage, den 19n October 1912.

Naar aanleiding van ten vorigen jare gerezen klachten over weigering door directeuren van postkantoren, om blanco leerplicht-materiëel kosteloos per post te verzenden, heb ik mijn ambtgenoot van Waterstaat verzocht, mij omtrent de bestaande voorschriften dienaangaande in te lichten.

Deze Minister heeft mij medegedeeld, dat pakketten met blanco-materiëel niet op den voet der portvrije stukken kunnen worden toegelaten, als afzender en geadresseerde wonen of zich bevinden binnen den kring van eenzelfde postkantoor. Wonen of bevinden zich beiden niet binnen eenzelfden dergelijken kring, dan zijn de postkantoren ge-

houden tegen aanneming ter portvrije verzending van pakketten met blanco-materiëel geen bezwaar meer te maken. Enz.

757 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd. 9 Maart 1914 A nr. 12, aan de gemeentebesturen*; BRIEFWISSELING OVER ARMWEZEN (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 32).

Namens den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U mede te deelen, dat de dienstzegels met opdruk „Armenwet", uitgegeven vanwege het Departement van Waterstaat, in het vervolg niet alleen meer voor de briefwisseling voortvloeiende uit artikel 12 dier wet zijn bestemd, maar voor de briefwisseling, ook de onderlinge, voortvloeiende uit de artikelen 12 en 57 der Armenwet. Die dienstzegels zijn op Uwe aanvrage verkrijgbaar aan het Departement van Binnenlandsche Zaken.

De bij het gebruik dier zegels in acht te nemen voorschriften zijn opgenomen in nr. 6 van 1913 en nr. 3 van 1914 van de verzameling van voorschriften betreffende den post- en telegraafdienst.

Zie ook: *Briefwisseling.*

Portvrijdom.

758 *In den volgenden staat zijn kortheidshalve alle afkondigingen van besluiten, waarbij portvrijdom verleend werd, te zamen gebracht. Deelen der besluiten, welke enkel voor andere provinciën van kracht zijn, werden weggelaten.*

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
5 Juni 1851 (Prov. Bl. nr. 69)	15 April 1851 nr. 18.	*a.* de gemeentebesturen onderling; *b.* „ „ „ en de voorzitters der hoofd- en onderkiesdistricten, waartoe de gemeente behoort.
9 Mei 1855 A nr. 4 (Prov. Bijbl. nr. 50)	22 April 1855 nr. 76	ontvangers der directe belastingen en de burgemeesters der gemeenten, die tot het ressort van ontvangst van eerstgenoemden behooren
13 Maart 1857 (Prov. Bl. nr. 9)	20 Februari 1857 nr. 83	(binnen den kring van dezelfde gemeente) het hoofd van het gemeentebestuur ter eenre en de wethouders, den gemeenteontvanger, de veldwachters en de hoofden der instellingen van weldadigheid, in zooverre zij woonachtig zijn buiten de plaats van den zetel des gemeentebestuurs, doch altijd in dezelfde gemeente ter andere zijde.
5 Januari 1858 (Prov. Bl. nr. 3) en 11 November 1880 G nr. 192 (Prov. Bijbl. nr. 91)	20 November 1857 nr. 49 en 23 October 1880 nr. 16	*a.* de inspecteurs van het lager onderwijs ter eenre, en de Commissarissen des Konings en Gedeputeerde Staten der provinciën, verder met hunne ambtgenooten onderling, met de districts-schoolopzieners, de gemeentebesturen, de plaatselijke schoolcommissiën en de onderwijzers in hunne provincie ter andere zijde; *b.* de districts-schoolopzieners ter eenre en den Commissaris des Konings en de Gedeputeerde Staten der provincie waar zij resideeren, voorts met hunne ambtgenooten in dezelfde provincie onderling, met de gemeentebesturen, de plaatselijke schoolcommissiën en de onderwijzers in hun district ter andere zijde; *c.* de plaatselijke schoolcommissiën ter

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
		eenre, onderwijzers in dezelfde gemeente ter andere zijde; *d.* de Inspecteurs van het Lager Onderwijs en de arrondissements-schoolopzieners binnen den kring hunner inspectie; *e.* de districts-schoolopzieners ter eenre en den Bouwkundige belast met het toezigt op de gebouwen voor het onderwijs en de arrondissements-schoolopzieners wier arrondissement tot het district behoort ter andere zijde; *f.* de arrondissements-schoolopzieners ter eenre en den Inspecteur van het Lager Onderwijs waaronder zij behooren; den Commissaris des Konings en de Gedeputeerde Staten der provincie; den districts-schoolopziener tot wiens district het arrondissement behoort; hunne ambtgenooten in dezelfde provincie alsmede de gemeentebesturen, de plaatselijke schoolcommissie, den directeur der Rijkskweekschool voor onderwijzers en de onderwijzers en onderwijzeressen der openbare en bijzondere scholen, allen binnen den kring van het arrondissement ter andere zijde; *g.* de verschillende plaatselijke schoolcommissiën in dezelfde gemeente onderling alsmede tusschen de plaatselijke schoolcommissiën ter eenre en de Gedeputeerde Staten der provincie en den schoolopziener van het arrondissement waartoe de gemeente behoort ter andere zijde.
11 Mei 1858 (Prov.Bl.nr.11)	24 April 1858 nr. 60	de leden der plaatselijke schoolcommissiën in dezelfde gemeente onderling.
29 Januari 1858 G nr. 16 (Prov. Bijbl. nr. 17)	12 Januari 1858 nr. 51	*a.* de Rijksveldwachters der 1e en 2e klasse onderling, binnen den omtrek der Provincie, waar zij gestationeerd zijn, en *b.* de Rijksveldwachters ter eenre en de Officieren van Justitie, de kantonrechters en de burgemeesters in dezelfde provincie ter andere zijde
18 Februari 1858 A nr. 12 (Prov. Bijbl. nr. 25)	3 Februari 1858 nr. 65	de magazijnmeesters der artillerie ter eenre en de Commissarissen des Konings mitsgaders de gemeentebesturen ter andere zijde.

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
10 Mei 1858 A nr. 3 (Prov. Bijbl. nr. 65)	24 April 1858 nr. 60	de ontvangers der registratie en de Rijksveldwachters in hun ressort.
4 Augustus 1862 A nr. 3 (Prov. Bijbl. nr. 98)	13 Juli 1862 nr. 41	den Commandant van het koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek en de gemeentebesturen.
11 August. 1862 A nr. 25 (Prov. Bijbl. nr. 100)	21 Juli 1862 nr. 63	de ontvangers der Registratie en burgemeesters.
15 September 1863 G nr. 16 (Prov. Bijbl. nr. 76) en 27 November 1866 A nr. 6 (Prov. Bijbl. nr. 128)	24 Augustus 1863 nr. 83 en 11 November 1866 nr. 21	*a.* de Inspecteurs van het middelbaar onderwijs ter eenre en de Commissarissen des Konings benevens de Gedeputeerde Staten, de Inspecteurs van het lager onderwijs en de gemeentebesturen in den lande, alsmede de plaatselijke commissiën van onderwijs, de directeuren (alle in den lande) en leeraren der scholen voor m. o., benevens de onderwijzeressen der openbare en bijzondere scholen van hun ressort ter andere zijde; *b.* de inspecteurs van het middelbaar onderwijs met elkander onderling; *c.* de genoemde plaatselijke commissiën ter eenre en den Inspecteur van het ressort waartoe de gemeente behoort. benevens den Commissaris des Konings en de Gedeputeerde Staten harer provincie ter andere zijde.
5 Januari 1864 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 2)	16 December 1863 nr. 64	de gemachtigden tot den aankoop van perceelen ten behoeve van de Staatsspoorwegen en de burgemeesters der gemeenten waarin de lijn, den gemachtigden voor aankoop aangewezen, is gelegen.
22 November 1865 A nr 13 (Prov. Bijbl. nr. 96)	4 November 1865 nr. 71	de burgemeesters en de krachtens art. 1 van het Koninklijk besluit van 25 Maart 1854 (Stbl. nr. 18) aangestelde strandvonders en tusschen deze strandvonders onderling.
24 Januari 1866 A nr. 11 (Prov. Bijbl. nr. 9)	28 December 1865 nr. 50	de inspecteurs van het geneeskundig Staatstoezicht met elkander onderling, alsmede door de genoemde inspecteurs ter eenre, en

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
		hunne adjunct-inspecteurs, de leden, de plaatsvervangende leden en den secretaris van den geneeskundigen raad, van welken zij voorzitter zijn, den Commissaris des Konings, de Gedeputeerde Staten en de gemeentebesturen in de provincie of provinciën, waarvoor zij zijn aangesteld ter andere zijde; de adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezicht, ter eenre, en den Commissaris des Konings, de Gedeputeerde Staten en de gemeentebesturen in de provincie waarin zij hunne functien uitoefenen, benevens de leden, de plaatsvervangende leden en den secretaris van den geneeskundigen raad van den kring, waarin zij werkzaam zijn, ter andere zijde; de leden en de plaatsvervangende leden der geneeskundige raden, ter eenre, en hunne medeleden benevens den secretaris van den raad, waarbij zij zijn aangesteld, ter andere zijde.
25 October 1866 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 119)	8 October 1866 nr. 64	de inspecteurs en de adjunct-inspecteurs van het geneeskundig Staatstoezicht en de geneeskundigen in hun ressort (de brieven moeten voorzien zijn van deze door den afzender onderteekende aanwijzing: *ter uitvoering van art.* 6 *der Wet van* 1 *Juni* 1865.)
13 November 1867 (Prov. Bijbl. nr. 131)		de commissiën van toezicht of van bestuur en de directeuren der door den Koning erkende geneeskundige gestichten voor krankzinnigen te 's-Hertogenbosch, Zutphen, 's-Gravenhage, Rotterdam, Dordrecht, Delft, Meerenberg, Amsterdam (voor Israëlieten), Utrecht, Franeker, Deventer en Maastricht, ter eenre, en de provinciale besturen, de gemeentebesturen en Officieren van Justitie bij de Arrondissementsrechtbanken, ter andere zijde.

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
15 April 1868 A nr. 25 (Prov. Bijbl. nr. 43.)	13 Maart 1868 nr. 79	de van Regeeringswege gesubsidieerde of erkende bureaux van vaccinatie en revaccinatie *) ter eenre en alle erkende beoefenaren der geneeskunde ter andere zijde, ten behoeve der aanvragen en verzendingen van koepokstof, met bepaling dat het onderwerp dezer briefwisseling door de woorden *„verstrekking van koepokstof”* op het adres der brieven zal worden aangeduid.
22 Maart 1870 A nr. 7 (Prov. Bijbl. nr. 28)	7 Maart 1870 nr. 12	de gemeentebesturen en de ambtenaren van den Burgerlijken Stand ter eenre en de geneesheeren aangewezen voor doodschouw ter andere zijde, met bepaling, dat de brieven op het adres voorzien zijn van deze door den afzender onderteekende aanwijzing: *ter uitvoering van art.* 4 *der wet van* 10 *April* 1869.
9 April 1870 A nr. 4 (Prov. Bijbl. nr. 37)	24 Maart 1870 nr. 24	*a.* de leden der krachtens art. 3 der wet van 28 Mei 1869 (Stbl. 97) benoemde commissie van beoordeeling der handelingen en uitspraken van de ambtenaren belast met het toezicht en de beproeving der stoomketels ter eenre en de Commissarissen des Konings, de Gedeputeerde Staten, de Burgemeesters, alsmede de Ingenieurs voor het Stoomwezen ter andere zijde; *b.* de leden der genoemde commissie onderling.

*) Bij dezelfde circulaire werden als zoodanig aangewezen: het genootschap ter bevordering der koepokinënting voor minvermogenden te *Amsterdam*; het genootschap ter bevordering der koepokinënting onder de zinspreuk: *Ne pestis intret vigila* te *Rotterdam*; het bureau voor vaccinatie en revaccinatie te *Middelburg*, opgerigt door den geneeskundigen raad voor Zeeland; het ziekenhuis Calvarienberg te *Maastricht*; de inrichting voor retrovaccinatie, verzameling en voortplanting van koepokstof te stad *Ommen*; de bureaux voor vaccinatie te *Leijden*, *Utrecht*, *Groningen*, *Leeuwarden*, *'s Hertogenbosch*, *Dordrecht*, *Arnhem*, *Harlingen* en *Francker*.

Bij circulaire van 24 Mei 1871 A nr. 4 (Prov. Bijbl. nr. 71) werd hieraan toegevoegd: de 's Gravenhaagsche Vereeniging van koepokinënting; bij circulaire van 23 Mei 1873 A nr. 3 (Prov. Bijbl nr. 57) het bureau voor vaccinatie in het voormalig Augustijnerklooster te Maastricht; bij circulaire van 21 Augustus 1873 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 75) het bureau voor vaccinatie en revaccinatie der afdeeling Haarlem en omstreken der Nederl. Vereen. tot bevordering der koepokinënting.

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
10 Januari 1871 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 5)	27 December 1870 nr. 25	*a* de districtsveeartsen onderling; *b*. de „ „ en de plaatsvervangende districtsveeartsen; *c*. de districtsveeartsen en hunne plaatsvervangers ter eenre en den Commissaris des Konings, de Gedeputeerde Staten, de gemeentebesturen, de inspecteurs en adjunct-inspecteurs door het geneeskundig Staatstoezicht, voor de provincie of de provinciën waarover hun werkking zich uitstrekt ter andere zijde.
7 Februari 1871 A nr. 5 (Prov. Bijbl. nr. 26)	1 November 1867 nr. 67	het Hoofdcomité der Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog ter eenre en de Commissarissen des Konings en de gemeentebesturen ter andere zijde.
12 April 1873 A nr. 10 (Prov. Bijbl. nr. 39)	28 Maart 1873 nr. 23	de lijn-inspecteurs van de Rijkstelegraaf en de hoofden van gemeentebesturen.
27 Mei 1873 A nr. 5 (Prov. Bijbl. nr. 56)	13 Mei 1873 nr. 20	de Directeuren der Rijksmagazijnen van militaire kleeding, uitrusting enz. en de gemeentebesturen.
7 Juni 1873 A nr. 5 (Prov. Bijbl. nr. 61)	23 Mei 1873 nr. 16	de geneeskundigen en de besturen der gemeenten waarin zij hunne praktijk uitoefenen, met bepaling dat de brieven op het adres voorzien zijn van deze door den afzender onderteekende aanwijzing: *ter uitvoering van art. 6 der wet van 1 Juni* 1865.
22 December 1873 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 106)	6 December 1873 nr. 14	*a*. de Voorzitters der commissien, aan wie ter uitvoering der wet van 22 Julij 1873 (*Staatsblad* No. 116) in elke contrôle der directe belastingen de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen is opgedragen ter eenre zijde en de leden der commissien ter andere zijde; *b*. de commissien onderling met elkander; *c*. elke commissie ter eenre met: den provincialen inspecteur der directe belastingen waaronder hare contrôle ressorteert, den controleur der directe belastingen in de contrôle; de

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
		ingenieurs verificateur van het kadaster, de bewaarders der hypotheken en van het kadaster, de ontvangers der registratie en domeinen, de ontvangers der directe belastingen; de landmeters voor den velddienst en de gemeentebesturen, onder wier ressort, kantoor of gebied der contrôle gelegen zijn.
22 November 1877 G nr. 3 (Prov. Bijbl. nr. 98)	3 November 1877 nr. 4	*a.* de Inspecteurs, belast met het toezicht op de gymnasia ter eene en de Commissarissen des Konings, de Gedeputeerde Staten, de Inspecteurs van het Middelbaar Onderwijs, de Inspecteurs van het Lager Onderwijs, de Rectoren en Leeraren der Gymnasia- en Pro-gymnasia en de Directeuren en Leeraren van bijzondere instellingen van Hooger Onderwijs, ter andere zijde, *b.* de Curatoren der gymnasia ter eene zijde en de Commissarissen des Konings en de Gedeputeerde Staten in hunne provincie ter andere zijde.
15 Februari 1878 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 20)	25 Januari 1878 nr. 2	den Archivaris en den adjunct-Archivaris des Rijks ter eenre en *a.* de provinciale- en gemeentebesturen, *b.* de provinciale- en gemeente-archivarissen ter andere zijde.
13 Januari 1881 G nr. 50 (Prov. Bijbl. nr. 5)	22 December 1880 nr. 20	B. en W. ter eene en de onderwijzers en onderwijzeressen der openbare en bijzondere inrichtingen van lager onderwijs in dezelfde gemeente ter andere zijde.
27 Januari 1881 G nr. 53 (Prov. Bijbl. nr. 12)	3 Januari 1881 nr. 10	den inspecteur der gymnasia en de inspecteurs van het middelbaar onderwijs ter eene zijde en de inspecteurs, de districts- en de arrondissements-schoolopzieners van het lager onderwijs, de directeuren en directrices der Rijks-, gemeentelijke- en bijzondere kweekscholen voor onderwijzers en onderwijzeressen in het geheele Rijk anderzijds.
2 Juni 1882 G nr 97 (Prov. Bijbl. nr. 69)	7 Mei 1882 nr. 19	de opzichters van den provincialen waterstaat en de besturen der waterschappen, gelegen in de provincie, waarin de opzichters dienst doen.

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
21 September 1882 G nr. 106 (Prov. Bijbl. nr. 105)	5 September 1882 nr. 13	de opzichters van den provincialen waterstaat in Noordbrabant en de gemeentebesturen in deze provincie.
6 Maart 1883 A nr. 4 (Prov. Bijbl. nr. 27)	11 April 1882	*a.* den voorzitter en den secretaris der hoofdcommissie, belast met de herziening der belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen, onderling; *b.* den genoemden voorzitter en secretaris ter eenre met: de leden en plaatsvervangende leden der hoofdcommissie; de colleges van Gedeputeerde Staten; de Commissarissen des Konings; de voorzitters der commissien in zake de herziening; *c.* de voorzitters der commissien in zake de herziening, onderling en voorts met: de leden en plaatsvervangende leden der commissie, waarvan zij voorzitter zijn; de besturen van wa erschappen; de gemeentebesturen; de provinciale inspecteurs der directe belastingen, invoerrechten en accijnsen; de controleurs der directe belastingen en van het kadaster; de ontvangers der directe belastingen; de ingenieurs-verificateur van het kadaster; de bewaarders der hypotheken en van het kadaster; de landmeters van het kadaster; de ontvangers der registratie en domeinen; allen binnen het district voor elke commissie aangewezen.
3 April 1883 A nr. 4 (Prov. Bijbl. nr. 34)	14 Maart 1883 nr. 10	de gemachtigden of taxateurs voor den aankoop van perceelen ten behoeve van eenig Rijkswerk onderling en tusschen de gemachtigden of taxateurs eenerzijds met de hoofdingenieurs en de ingenieurs van den Rijkswaterstaat, de burgemeesters en de bewaarders der hypotheken en van het kadaster, in wier kring de aan te koopen perceelen gelegen zijn, anderzijds.
17 Januari 1884 A nr 1 (Prov. Bijbl. nr. 8)	8 Januari 1881 nr. 5	de officieele deskundigen voor de uitvoering der druifluis-conventie eenerzijds en de commissarissen des Konings en de gemeentebesturen anderzijds.

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
16 October 1884 A nr. 3 (Prov. Bijbl. nr. 91)	5 September 1884 nr. 19	*a.* de Inspecteurs voor het Staatstoezicht op krankzinnigen en den geneesheer-directeur van het Rijkskrankzinnigengesticht te Medemblik onderling en met de Kantonrechters, de Gedeputeerde en Provinciale Staten, de Burgemeesters, de Gemeentebesturen, de Inspecteurs en Adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezicht; *b.* de Inspecteurs voor het Staatstoezicht op krankzinnigen en de besturen, directeuren en geneeskundigen van gestichten voor krankzinnigen.
23 September 1886 G nr. 90 (Prov. Bijbl. nr. 84.)	8 Augustus 1886 nr. 12	de gemachtigden voor den aankoop van gronden ten behoeve van waterstaatswerken onderling en tusschen de gemachtigden eenerzijds en den toezichthebbende op de onteigening, den eerstaanwezend ingenieur, de hoofdingenieurs, de sectie-ingenieurs, de adjunct-ingenieurs, de opzichters van den waterstaat, de bewaarders der hypotheken en van het kadaster, de betaalmeesters, de ontvangers der registratie en de gemeentebesturen, in wier kring de te onteigenen gronden gelegen zijn, anderzijds.
28 October 1886 G nr. 41 (Prov. Bijbl. nr. 88)	7 October 1886 nr. 20	de plaatselijke commissiën van toezicht op het lager onderwijs eenerzijds en het gemeentebestuur ter plaatse anderzijds.
3 Februari 1887 A nr. 4 (Prov. Bijbl. nr. 11)	13 Januari 1887 nr. 6	de besturen belast met het houden van een der bevolkingsregisters bedoeld in het Koninklijk besluit van 23 September 1877 (Stbl. nr. 185), gewijzigd en aangevuld bij dat van 30 December 1886 (Stbl. nr. 252) eenerzijds en de gemeentebesturen anderzijds.
1 Februari 1888 G nr. 9/26 (Prov. Bijbl. nr. 13)	17 Januari 1888 nr. 10	vrijstelling voor de oproepingsbrieven voor de verkiezingen, welke door de Voorzitters der gemeenteraden aan de kiezers worden toegezonden, met vergunning om de eigenhandige waarmerking op den omslag dier brieven, overeenkomstig art. 6 van Zr. Ms. besluit van 7 November 1876 (Stbl. nr. 192) te vervangen

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
		door den afdruk van den stempel der gemeente. (Bij circulaire van 25 Mei 1897 A nr. 1 [Prov. Bijbl nr. 66] is deze vrijstelling van toepassing verklaard bij de uitvoering te geven aan art. 52 [thans 55] 2e lid der kieswet.)
2 Augustus 1889 A nr. 1 Prov. Bijbl. nr. 73)	12 Juli 1889 nr. 17	den algemeenen Rijksarchivaris en de archivarissen des Rijks in de provinciën (die van het Geldersch Overkwartier te Roermond daaronder begrepen) met de besturen der waterschappen enz., laatstgenoemde archivarissen bovendien met de gemeentebesturen en de gemeente-archivarissen.
13 Mei 1890 G nr. 95 16 (Prov. Bijbl. nr. 56)	11 April 1890 nr. 14	de besturen der bijzondere lagere scholen en de besturen der bijzondere kweekscholen en normaallessen ter opleiding van onderwijzers en onderwijzeressen eenerzijds en de inspecteurs van het lager onderwijs, de districts- en arrondissements-schoolopzieners binnen het ressort anderzijds; alsmede tusschen de besturen der bijzondere lagere scholen eenerzijds en de Commissarissen des Konings en de Gedeputeerde Staten der provincie anderzijds.
11 Augustus 1890 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 73)	28 Juli 1890 nr. 29	de districts-veeartsen en hunne plaatsvervangers eenerzijds en de hoofdcommissarissen en commissarissen van politie anderzijds, binnen den kring, waarin genoemde ambtenaren hunne functiën uitoefenen.
8 Septemb. 1891 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 81)	31 Juli 1891 nr. 23	het Bestuur der zeevisscherijen op de Schelde en Zeeuwsche Stroomen met de burgemeesters in het geheele Rijk.
11 Juli 1892 A nr. 2 Prov. Bijbl. nr. 82)	16 Juni 1892 nr. 106	de Kamers van koophandel en fabrieken en het bestuur der gemeente of de besturen der gemeenten, waaronder zij ressorteeren.
24 Augustus 1892 A nr. 1 (Prov. Bijbl nr. 101)	23 Mei 1892 nr. 25 en 14 Juli 1892 nr. 19	de burgemeesters en de directiën van stoombootdiensten, spoor- en tramwegmaatschappijen, alleen voor stukken in zake *militair* vervoer.

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
23 December 1893 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 105)	20 November 1893 nr. 25	de commiezen van aanneming der marine eenerzijds en de gemeentebesturen en de hoofdcommissarissen van politie anderzijds.
21 August. 1896 A nr. 1 (Prov. Bijbl nr. 76)	24 Juli 1896 nr. 57	de auditeurs-militair en de burgemeesters.
5 December 1896 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 125)	16 November 1896 nr. 39	den hoofdofficier, belast met de mandateering, en de gemeentebesturen.
26 Augustus 1897 G nr. 111 (Prov. Bijbl. nr. 97)	30 Juli 1897 nr. 32	den officier, krachtens art. 24 der Hinderwet belast met het toezicht op bewaarplaatsen van ontplofbare stoffen, en de Colleges van Gedeputeerde Staten en de Gemeentebesturen.
16 September 1897 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 105)	1 September 1897 nr. 5	de geëxamineerde veeartsen eenerzijds en den districtsveearts en den districtsplaatsvervanger, voor wien zij op grond van artt. 14, 16, 17, 19, 21 en 25 der wet van 20 Juli 1870 (Stbl. 131) optreden, en de burgemeesters, de hoofdcommissarissen, en de commissarissen van politie binnen den ambtskring van den bovengenoemden districtsveearts of diens plaatsvervanger anderzijds.
12 November 1897 A nr 1 (Prov. Bijbl. nr. 119)	28 October 1897 nr. 26	den Agent van het Ministerie van Financiën te Amsterdam en alle ambtenaren en autoriteiten.
6 December 1897 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 127)	23 November 1897 nr. 36	den Directeur van het krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf en de burgemeesters en gemeente-archivarissen.
17 Maart 1899 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 35)	2 Maart 1899 nr. 49	de Centrale Commissie voor de Statistiek alsmede den Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek en alle openbare besturen, autoriteiten, ambtenaren, bijzondere vereenigingen en personen.

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
25 Mei 1899 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 70	27 April 1899 nr 22 (uitbreiding van 13 Maart 1868 nr. 79)	de vaccinatiebureaux ter verzending van koepokstof aan de hoofden van gemeentebesturen.
13 Februari 1901 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 24	22 Januari 1901 nr. 7	de afdeelingscommandanten van het korps mariniers en de gemeentebesturen, commissarissen van politie en directeuren der gevangenissen.
1 Juni 1901 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 66,	29 April 1901 nr. 50	de Commissiën tot wering van schoolverzuim en de arrondissements-schoolopzieners, werkzaam in de arrondissementen, grenzende aan dat, waarin voornoemde commissiën gevestigd zijn.
12 Juli 1904 A nr 11 (Prov. Bijbl. nr. 71)	28 Juni 1904 nr. 29	B. en W. en belanghebbenden voor de verzending krachtens art. 48 sub 3 der Woningwet van de aanschrijvingen en kennisgevingen, bedoeld in de artt. 14, 16 en 18 dezer wet.
11 October 1906 G nr. 48 (Prov. Bijbl. nr. 138)	4 September 1906 nr. 52	de inspecteurs voor het toezicht op de naleving der Drankwet en Gedeputeerde Staten der provinciën en de gemeentebesturen.
27 October 1906 A nr. 46 (Prov. Bijbl. nr. 146)	1 October 1906 nr. 106	den Directeur der Rijksseruminrichting te Rotterdam en de gemeentebesturen.
16 April 1909 A nr. 2 (Prov. Bijbl. nr. 48)	23 Februari 1909 nr. 26	den Directeur van het Rijksbureau voor de bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes, — en de burgemeesters.
6 Mei 1909 G nr. 54 (Prov. Bijbl. nr. 60)	11 Maart 1909 nr. 43	*a.* de Algemeene keuringscommissie voor de paardenfokkerij met de provinciale regelings- en keuringscommissiën voor de paardenfokkerij, Gedeputeerde Staten der onderscheidene provinciën en de gemeentebesturen; *b.* den Voorzitter en den Secretaris der Algemeene keuringscommissie onderling en met de leden dier commissie; *c.* de leden dier Commissie onderling; *d.* de provinciale regelingscommissie onderling en met de Gedeputeerde Staten der-, de

Bij circulaire van	is medegedeeld, dat bij Koninklijk besluit van	vrijstelling van briefport verleend is voor de briefwisseling over dienstzaken tusschen
		gemeentebesturen en de keuringscommissiën in de provinciën, waarbinnen de regelingscommissie hare werkzaamheden uitoefent; *e.* den voorzitter en den secretaris eener provinciale regelingscommissie onderling en met de leden dier commissie; *f.* de leden eener zelfde regelingscommissie onderling.
1 October 1909 A nr. 1 (Prov. Bijbl. nr. 119)	17 Augustus 1909 nr. 34	de Inspecteurs der Registratie en Domeinen en de gemeentebesturen.
9 November 1909 A nr. 16 (Prov. Bijbl. nr. 129)	13 October 1909 nr. 43	*a.* voor de briefwisseling over dienstzaken van den hoofdinspecteur met de inspecteurs, de adjunct-inspecteurs en de experts van de scheepvaartinspectie, van de inspecteurs en de adjunct-inspecteurs onderling, alsmede met de experts binnen hun ambtsdistrict; *b.* voor de verzending van brieven, den openbaren dienst betreffende, door den hoofdinspecteur, de inspecteurs, adjunct-inspecteurs en experts van de scheepvaartinspectie, aan alle personen en colleges in hun kring of district van bevoegdheid. De bij dit besluit verleende vrijstellingen van port zullen alleen gelden, als de afzenders en de geadresseerden niet in dezelfde plaats wonen of zich bevinden.

PROVINCIAAL BESTUUR EN AMBTENAREN.

759 *Circulaire van Gedeputeerde Staten d.d. 1 October* 1853 ; *mededeeling van het Koninklijk besluit, waarbij het* KOSTUUM *van* LEDEN DER PROVINCIALE STATEN *en hunne* GRIFFIERS *wordt vastgesteld* (*Prov. Bl.* 1853 *nr.* 26).

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Gelet op het verlangen, ons kenbaar gemaakt door een der collegien van Gedeputeerde Staten, dat door ons een kostuum mogt worden vastgesteld, waarin de leden der provinciale Staten en hun Griffier, indien zij dit verlangen, bij plegtige gelegenheden zouden kunnen verschijnen;

Overwegende, dat het wenschelijk is, zoodanig kostuum te bepalen voor de leden en Griffiers der Staten van alle provinciën.

Op de rapporten van onzen Minister van Binnenlandsche zaken, van den 19, 26, 29 Augustus en van den 15 September 1853 n°. 171, 108, 210 en 176, 10^{le} afdeeling.

Hebben goedgevonden en verstaan :

Het kostuum, waarin de leden der provinciale Staten, die zulks mogten verlangen, bij plechtige gelegenheden, kunnen verschijnen, zal bestaan in een gesloten rok van donker blauw laken of cachemire, met witte knoopen, voorzien met het wapen der provincie; de kraag en opslagen geborduurd met zilveren oranje- en eikentakken ter breedte van vier duim, de pantalon van dezelfde kleur en stof, staande degen, met zilveren of stalen gevest, driekanten hoed met zwarte liggende pluimen, zilveren lis, de knoop als aan den rok en oranje kokarde.

De Griffiers dragen desverkiezend hetzelfde kostuum, doch met een borduursel ter breedte van drie duim.

Onze Minister van Binnenlandsche zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Utrecht, den 17 *September* 1853.

760 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 23 *Maart* 1855 *G. nr.* 79, *aan de gemeentebesturen; uitnoodiging om de* ADRESSEN EN STUKKEN AAN DE PROVINCIALE STATEN *gericht, uiterlijk* EENE MAAND VOOR ELKE OPENING EENER VERGADERING IN TE ZENDEN (*Prov. Bijbl.* 1855 *nr.* 37).

Ingevolge de laatste zinsnede van art. 10 *) van het reglement van orde voor de Provinciale Staten van *Noordbrabant*, zal voortaan, minstens acht dagen vóór de opening van elke zitting der Provinciale Staten, aan de leden worden toegezonden eene gedrukte lijst, bevattende, zooveel mogelijk, den korten inhoud der te behandelen onderwerpen.

Aan die bepaling van het reglement van orde zal nimmer volledig gevolg kunnen gegeven worden, tenzij besturen en particulieren die adressen of stukken aan de Provinciale Staten inzenden, zorg dragen dat deze tijdig en minstens eene maand vóór elke zitting der Staten, aan het Provinciaal Bestuur worden bezorgd.

De tijdige inzending van stukken zal ook de afdoening van zaken merkelijk bespoedigen, omdat de zaken die vatbaar zijn om voorloopig te worden onderzocht, vooral die waarop ambtenaren of besturen moeten gehoord worden, alsdan bij de opening der zitting voorbereid ter tafel der Provinciale Staten zullen kunnen gebracht worden.

Wij hebben vermeend het bovenstaande ter uwer kennis te moeten brengen, teneinde daarop, zoo noodig, in voorkomende gevallen te letten.

*) Thans art. 12.

761 INSTRUCTIE *voor de* GEDEPUTEERDE STATEN *der Provincie, vastgesteld bij besluit der Staten van* 9 *Juli* 1851, *gewijzigd bij besluit van* 3 *November* 1869 (*Prov. Bl.* 1869 *nr.* 60).

Artikel 1.

De Gedeputeerde Staten aanvaarden hunne betrekking dadelijk, nadat zij door den Commissaris des Konings zijn geïnstalleerd.

De installatie heeft plaats zoo spoedig mogelijk na hunne benoeming. Alvorens te worden geïnstalleerd, leggen zij eene verklaring over, vermeldende de betrekking die zij bekleeden.

Art. 2.

Zij vergaderen ten minste tweemaal in de week, en voorts zoo dikwijls als de dienst het vordert.

Art. 3.

De Gedeputeerde Staten verdeelen zich in drie vaste Commissiën. Het onderzoek der finantiën is aan de *eerste*, dat van Justitie en Politie aan de *tweede*, en dat der overige zaken aan de *derde* Commissie opgedragen.

De leden van deze en alle andere Commissiën, welke voor den geregelden dienst noodig zijn, worden door de Gedeputeerde Staten benoemd.

De Commissiën bespoedigen het onderzoek der zaken, en brengen van hunne bevinding schriftelijk verslag uit in de Vergadering.

Art. 4.

De Gedeputeerde Staten zullen voortdurend en nauwkeurig letten op alles, wat nopens de regeling en het beheer van het provinciaal huishouden aan de Staten is opgedragen.

Zij moeten, ter voorbereiding van alles wat in de vergadering der Staten ter overweging en beslissing moet worden gebragt, de voorstellen en mededeelingen doen, die tot regeling en uitoefening van het bij de wet opgedragen toezigt nuttig of noodig zijn.

Art. 5.

Zij zijn gehouden, aan de Staten alle inlichtingen te geven, welke zij ter beoordeeling eener zaak dienstig achten; en zij zullen aan de Staten schriftelijk dienen van berigt en advies, indien dezen het vorderen.

Art. 6.

Behoudens de bepalingen in deze instructie vervat, nemen zij in het beheer der provinciale inkomsten en eigendommen, op hunne verantwoordelijkheid, al de maatregelen, waardoor de rigtige uitvoering van dat beheer verzekerd wordt.

Art. 7.

Zij maken eene behoorlijke beschrijving van al de bezittingen en fondsen, onder welken titel ook der Provincie toebehoorende, en zorgen, dat die geregeld bijgehouden en bij de behandeling der begrooting overgelegd worde.

Art. 8.

Zij zorgen, dat van alle regten en eigendommen der Provincie, de titels behoorlijk worden bewaard, en dat daarvan een inventaris worde opgemaakt die steeds ter inzage voor de Staten op de Griffie aanwezig moet zijn.

Art. 9.

De Gedeputeerde Staten dragen zorg, dat de gebouwde eigendommen der Provincie behoorlijk tegen brandschade verzekerd worden.

Art. 10.

Alle aanbestedingen van provinciale en andere werken, waartoe door de Staten is besloten, moeten zij in het openbaar houden.

Zij kunnen bij die werken tijdelijke opzigters aanstellen.

Wanneer de Staten zich de goedkeuring der plannen en voorwaarden van aanbesteding voorbehouden, worden die door de Gedeputeerde Staten ontworpen en aan de bekrachtiging der Staten voorgedragen. Alleen in buitengewone omstandigheden, of bij werken van geringe kosten, zijn zij gemachtigd tot het doen van onderhandsche aan-

bestedingen, in het belang der Provincie; doch zij zullen in dat geval de redenen daarvan in de eerstvolgende zitting der Staten mededeelen.

Wanneer zij aan Art. 160 der wet, regelende de samenstelling en magt van de Provinciale Staten gevolg willen geven, zullen zij, bij de kennisgeving, aan de Staten moeten overleggen een verslag van den Hoofd-Ambtenaar van den Waterstaat in de Provincie, waaruit de noodzakelijkheid tot dadelijke voorziening blijkt.

Art. 11.

Zij mogen geen gelden van de Provincie bij voorschot doen uitbetalen, en geene tegemoetkoming toekennen, noch uitkeering doen boven de verschuldigde sommen.

In buitengewone en onvoorziene gevallen, zullen zij daartoe eene voordragt aan de Staten kunnen doen.

Art. 12.

De verhuring der eigendommen en de verpachting der inkomsten van de Provincie moeten in het openbaar, en mogen voor niet langer dan zeven jaren geschieden.

Zonder magtiging der Staten wordt nimmer eene onderhandsche verhuring of verpachting gesloten.

Zij zorgen, dat alle huurders en pachters voldoende zekerheid stellen, voor de stipte naleving van alle hunne verbintenissen.

Art. 13.

Wordt de Provincie in rechten betrokken, doen zij bij den Regter verzoek tot statering van het geding, of trachten een uitstel te erlangen, tot dat de Staten over het al of niet voortzetten van het geding hebben beslist.

Art. 14.

Zij zorgen, dat de gelden, welke door anderen dan de Rijksambtenaren, ten behoeve der Provincie worden ontvangen, of die aan haar, uit welken hoofde ook, moeten worden voldaan, *zonder uitstel* worden betaald en gestort bij den ambtenaar, belast met de ontvangst der provinciale gelden.

Art. 15.

Van de gelden, welke door Rijks-ambtenaren ten behoeve der Provincie worden ontvangen en ter hunner beschikking gesteld, doen zij behoorlijk aanteekening houden.

Zij doen mede behoorlijk aanteekenen de dagteekening der bevelschriften tot betaling, het bedrag waarvoor, en den post der begrooting waarop zij zijn afgegeven.

Art. 16.

Van alle overeenkomsten, in het belang der Provincie aangegaan, moeten zij schriftelijke bewijzen doen opmaken en ter Griffie in bewaring geven.

Art. 17.

Behoudens de bevoegdheid, in Art. 31 der Wet regelende de magt der provinciale Staten, aan den Commissaris des Konings toegekend, worden alle aan de Staten gerigte stukken, in de eerstvolgende vergadering der Gedeputeerde Staten, ter tafel gebragt. Zij worden dadelijk afgedaan, zoo zij daarvoor vatbaar zijn.

Behoeven zij een onderzoek, worden zij aan de Commissie waarbij ze behooren, verzonden, die het onderzoek met nauwgezetheid doet en de afdoening bespoedigt.

Betreffen de stukken een onderwerp, behoorende tot de kennisneming der Staten, dragen de Gedeputeerde Staten zorg, dat, zoo noodig, de ambtenaren en belanghebbenden, wien het aangaat, worden gehoord, en dat het vereischte onderzoek plaats grijpe.

Zij brengen de stukken, ter overweging en beslissing voorbereid, ter tafel in de eerstvolgende zitting der Staten.

Art. 18.

Alvorens de ontworpen nieuwe of gewijzigde reglementen van waterschappen, den Staten ter overweging en bekrachtiging aan te bieden, brengen de Gedeputeerde Staten die ter kennis van de betrokken besturen, en doen ze door hunne tusschenkomst, gedurende veertien dagen, ter inzage van de belanghebbenden nederleggen. Zij zorgen dat hier-

van door de besturen behoorlijk afkondiging geschiede, en aan de belanghebbenden gelegenheid gegeven worde, hunne aanmerkingen te maken.

Na verloop van dien tijd worden zij, met de door de besturen en belanghebbenden gemaakte bedenkingen, aan de Gedeputeerde Staten teruggezonden, en door dezen bij de Staten overgebragt.

Art. 19.

De Gedeputeerde Staten voegen bij alle reglementen en verordeningen, welke door hen ontworpen worden, eene memorie van toelichting. Zij zorgen dat deze worde gedrukt en, zoo mogelijk, veertien dagen vóór de behandeling aan de Staten uitgedeeld.

Art. 20.

De provinciale reglementen en verordeningen, en de besluiten en beslissingen der Staten, die 's Konings goedkeuring behoeven, zullen binnen drie dagen, nadat zij zijn vastgesteld, aan die goedkeuring onderworpen worden.

Wanneer de goedkeuring wordt geweigerd, zijn de Gedeputeerde Staten verpligt, het noodige ter opheffing van de gemaakte bedenkingen voor te bereiden, en doen zij deswegens, zoo spoedig mogelijk, de vereischte voorstellen aan de Staten.

Ingeval van schorsing of vernietiging, geven zij daarvan kennis in de eerstvolgende zitting der Staten, en zij doen die onmiddellijk openbaar maken, bijaldien het geschorste of vernietigde stuk afgekondigd is.

Zij houden behoorlijk aanteekening van den dag der schorsing.

Art. 21.

Indien een verordening of besluit, rakende het provinciaal huishouden, wordt geschorst of vernietigd, moeten Gedeputeerde Staten, ten spoedigste, zoodanige nieuwe maatregelen voorbereiden en in de eerstvolgende zitting der Staten voordragen, als waardoor in de regeling der zaak kan worden voorzien.

Art. 22.

De Gedeputeerde Staten voeren de provinciale reglementen en verordeningen, en de besluiten en beslissingen der Staten, zoo spoedig mogelijk uit, alsmede de wetten, algemeene maatregelen van inwendig bestuur en Koninklijke bevelen, waarvan de uitvoering aan de Staten is opgedragen.

De verordeningen, die zij maken op de uitvoering der Wetten, algemeene maatregelen van inwendig Bestuur en Koninklijke bevelen, worden, na de goedkeuring des Konings, openbaar gemaakt.

Art. 23.

De beslissingen der geschillen over de uitvoering der wetten, algemeene maatregelen van inwendig bestuur en Koninklijke bevelen, en der provinciale reglementen en verordeningen mitsgaders der besluiten en beslissingen der Staten, door de wet aan de Gedeputeerde Staten opgedragen, worden door hen, zonder uitstel, met redenen omkleed, gegeven, en met uitzondering van die over de besluiten en beslissingen, openbaar gemaakt.

Art. 23*bis*. *)

§ 1.

In alle geschillen, hetzij door eene wet, een algemeenen maatregel van inwendig bestuur of een Koninklijk besluit, hetzij door eene provinciale verordening aan de beslissing der Gedeputeerde Staten onderworpen, geven deze aan de daarbij betrokken besturen en bijzondere personen, die dit verzoeken, vóór de uitspraak gelegenheid hunne belangen, zoowel mondeling, als schriftelijk, voor te dragen.

§ 2.

Na den afloop van het voorloopig onderzoek der zaak wordt op last van den Voorzitter door den Griffier den belanghebbenden schriftelijk kennis gegeven van den termijn, binnen welken zij memoriën en bewijsstukken kunnen

*) Deze aanvulling is vastgesteld bij besluit der Staten van 3 November 1869.

indienen, en worden die belanghebbenden voorts opgeroepen, om in de vergadering der Gedeputeerde Staten te verschijnen op den dag, waarop zij of hunne gemachtigden zullen gehoord worden, met aanwijzing van de dagen en uren, gedurende welke van de stukken, tot het geschil betrekkelijk, op de Griffie inzage kan genomen worden.

Van die stukken wordt aan de belanghebbenden, die het verzoeken, afschrift tegen betaling der kosten, zoo spoedig mogelijk, uitgereikt.

§ 3.

Tusschen de oproeping en den dag der verschijning moeten ten minste tien vrije dagen verloopen.

In spoedeischende gevallen echter zijn de Gedeputeerde Staten bevoegd dezen termijn te beperken, en kunnen zij mede bevelen, dat van de stukken aan de belanghebbenden op den dag zelve hunner verschijning mededeeling zal gedaan worden.

§ 4.

In de openbare vergadering der Gedeputeerde Staten, waarin het verhoor plaats heeft, wordt aan de belanghebbenden, die in persoon of door gemachtigden zijn verschenen, door den Voorzitter het woord verleend in de orde door hem te bepalen.

De Voorzitter en de leden kunnen van de belanghebbenden of hunne gemachtigden inlichtingen vragen.

§ 5.

De uitspraak der Gedeputeerde Staten is met redenen omkleed, en wordt in eene openbare vergadering voorgelezen.

De uitspraak wordt den belanghebbenden in afschrift medegedeeld.

§ 6.

Leges voor de stukken, ter zake van de bovenbedoelde geschillen af te geven, worden op de provinciale griffie niet geheven.

Art. 24.

De Gedeputeerde Staten zorgen voor de openbaarmaking van alle reglementen en verordeningen, besluiten en beslissingen, stukken en bescheiden, waartoe door de wet of de Staten bevel is gegeven.

Ten dien einde zal een provinciaal blad worden opgerigt.

Dit blad zal, bij inteekening voor een jaargang, of bij afzonderlijke nummers, algemeen verkrijgbaar worden gesteld.

Art. 25.

De Gedeputeerde Staten mogen de keuren of politieverordeningen der waterschappen niet goedkeuren, zoolang aan hen het bewijs niet is geleverd, dat de betrokkene besturen hebben voldaan aan de bepalingen op het vaststellen daarvan voorgeschreven.

Art. 26.

Alvorens de begrootingen der Gemeenten of de besluiten der Gemeenteraden goed te keuren, of deze laatste ter goed- of afkeuring aan den Koning voor te dragen, zullen de Gedeputeerde Staten doen overleggen een verslag van hetgeen daaromtrent in den raad verhandeld is.

Art. 27.

De besluiten der Gemeenteraden, tot het instellen, veranderen of afschaffen van jaarmarkten of gewone marktdagen, zullen door de Gedeputeerde Staten niet goedgekeurd of ter goedkeuring aan den Koning voorgedragen mogen worden, dan nadat de besluiten door de Gemeenten, en op hare kosten, in de Staats-Courant bekend gemaakt, en de omliggende Gemeenten daarop gehoord zijn.

Art. 28.

Bij het doen van voorstellen of voordragten, zullen zij altijd de berigten en adviezen moeten overleggen, welke zij daarop hebben ingewonnen.

Art. 29.

De Gedeputeerde Staten dragen zorg, dat één of, zoo noodig, meerder leden uit hun midden, op behoorlijke

tijden, de plaatsen bezoeken waar belangrijke provinciale werken zijn aangelegd of worden daargesteld, of waar gewigtige gebeurtenissen plaats grijpen.

Art. 30.

Bij het overleggen der lijsten, waaruit van hunne bijwoning der vergaderingen moet blijken, zullen zij eene opgave voegen van de vergaderingen, welke door ieder hunner niet zijn bijgewoond.

Art. 31.

Het jaarlijksch uitvoerig en beredeneerd verslag van den toestand der Provincie, zullen zij doen drukken, en een exemplaar daarvan, zoo mogelijk, eenige dagen vóór den aanvang der zomerzitting, aan ieder lid der Staten toezenden.

Art. 32.

In elke gewone zitting der Staten, brengen zij eenen staat vermeldende den toestand der provinciale kas in de vergadering, en leggen dien, gedurende de zitting, ter inzage van de leden op de griffie.

Art. 33.

De Gedeputeerde Staten, tot het doen van verantwoording, of het geven van inlichtingen, door de Staten uitgenoodigd, en nalatig blijvende daaraan dadelijk of op den daartoe nader bepaalden dag te voldoen, zullen geacht worden te weigeren ten ware een uitstel door hen werd verkregen.

Art. 34.

De provinciale Griffie wordt door de Gedeputeerde Staten, in overeenstemming met hunne vaste Commissiën, ingerigt.

Art. 35. *)

Zij benoemen de uit 's Rijks kas bezoldigde Ambtenaren en bedienden, op eene voordragt van drie personen, door den Commissaris des Konings opgemaakt, welker benoeming of ontslag niet bij de wet of de Provinciale reglementen en verordeningen aan anderen is opgedragen.

*) Dit artikel is nog niet in overeenstemming gebracht met de Provinciale wet, zooals die thans luidt.

Art. 36.

De Gedeputeerde Staten doen eenen staat van alle provinciale ambtenaren en bedienden opmaken en bijhouden, met vermelding van hunne dienstjaren en het bedrag hunner bezoldiging.

Zij doen dien staat vergezeld gaan met alle zoodanige aanmerkingen, als zij in het belang der Provincie en der ambtenaren en bedienden, nuttig achten.

Die staat wordt bij de behandeling der begrooting overgelegd, en moet steeds op de Griffie ter inzage voor de Staten, voorhanden zijn.

Art. 37.

Zij schorsen den Griffier, wanneer hij de verplichtingen verzuimt, welke hem bij de Wet en zijne instructie zijn opgelegd.

Zij ontslaan of schorsen, naarmate van hunne bevoegdheid, de provinciale ambtenaren en bedienden, wanneer deze hunne pligten niet naleven, of handelen tegen de bevelen, welke hun door het bevoegd Gezag worden gegeven.

Art. 38.

Geen ontslag of schorsing van provinciale ambtenaren of bedienden, mag door Gedeputeerde Staten gegeven of uitgesproken worden, dan nadat de betrokkene in de gelegenheid is gesteld, om in zijne verdediging te worden gehoord. Echter zal in spoed vereischende gevallen, en indien de dienst zulks vordert de schorsing zonder verhoor kunnen worden uitgesproken.

Van elk ontslag en elke schorsing geven zij, met vermelding der redenen, kennis aan de Staten.

Art. 39.

In de eerstvolgende zitting dragen zij aan de Staten een ontwerp voor, bevattende de bepalingen, welke zij, voor de borgstelling van de rekenpligtige ambtenaren der Provincie noodig oordeelen.

Art. 40.

De Gedeputeerde Staten zullen, na het sluiten van elke zitting der Staten, van het verhandelde in de openbare vergaderingen, een kort verslag opmaken en doen drukken, en een exemplaar daarvan aan ieder lid toezenden.

762 *Besluit der Staten van* 20 *Juli* 1905, *tot vaststelling van de* JAARWEDDEN *van Gedeputeerde Staten en de* VERGOEDING VOOR REIS- EN VERBLIJFKOSTEN *van de leden der* GEDEPUTEERDE STATEN, *van den* GRIFFIER DER STATEN *en van de* AMBTENAREN EN BEDIENDEN TER PROVINCIALE GRIFFIE (*Prov. Bl.* 1905 *nr.* 22).

De Staten van Noordbrabant;

Gelet op artikel 62, vierde lid der Provinciale wet;

Besluiten:

te bepalen als volgt:

Artikel 1.

De leden der Gedeputeerde Staten genieten eene jaarwedde van f 3000.—

Art. 2.

Dit besluit treedt in werking op 1 Januari 1906.

VERORDENING betreffende de door de leden der Gedeputeerde Staten, den Griffier en de ambtenaren en bedienden bij de provinciale Griffie te genieten vergoeding voor reis- en verblijfkosten.

Artikel 1.

Aan de leden der Gedeputeerde Staten, den Griffier en de ambtenaren en bedienden bij de provinciale Griffie wordt wegens reizen, welke door hen zijn gedaan, krachtens algemeene of bijzondere last van den Commissaris der Koningin of van de Gedeputeerde Staten of wel die door genoemden Commissaris of Gedeputeerde Staten zijn goed-

gekeurd, vergoeding voor reis- en verblijfkosten toegekend naar de regelen van dit besluit.

Art. 2.

Behoudens het bepaalde in artikel 3 worden aan de in artikel 1 genoemde personen vergoed de werkelijk uitgegeven vracht voor de gebezigde vervoermiddelen, zoomede hetgeen daarenboven betaald is voor het vervoer van reisbenoodigdheden en voor veer-, tol-, brug-, en overvaartgelden.

Art. 3.

De eerste en tweede klerken zoomede de schrijvers bij de provinciale Griffie mogen voor reizen per spoor niet meer in rekening brengen dan de vracht voor een plaats in een rijtuig der tweede klasse.

De bedienden bij de provinciale Griffie mogen voor reiskosten niet meer in rekening brengen dan:

a. voor reizen per spoor, de vracht voor een plaats in een rijtuig der derde klasse, tenzij de reis in spoedeischende gevallen gedaan is met een trein, waarin dergelijke rijtuigen niet waren;

b. voor reizen per stoomboot, of stoomtram of ander openbaar middel van vervoer, niet vallende onder letter a, de vracht voor een plaats der tweede klasse, tenzij er slechts één klas is.

Art. 4.

De reizen worden in den regel gedaan met openbare middelen van vervoer en langs de kortste route, tenzij bij de lastgeving tot reizen een ander voorschrift gegeven is.

Afwijking van dezen regel kunnen door Gedeputeerde Staten, ook na het volbrengen der reis worden goedgekeurd.

Wanneer de aard en de duur der reis dit toelaten, moeten retourbiljetten genomen worden

Art. 5.

Reizen naar eene gemeente of plaats (onderdeelen van gemeenten daaronder begrepen) op geen verderen afstand dan van twee kilometer buiten de woonplaats, geven geen

aanspraak op vergoeding wegens reiskosten, tenzij op denzelfden dag twee of meer dergelijke plaatsen zijn bezocht en de werkelijk afgelegde afstand met inbegrip der terugreis of reizen, meer dan vijf kilometer bedraagt.

Desniettemin worden veer-, tol-, brug- en overvaartgelden terugbetaald.

Wegens vervoer binnen de bebouwde kom der gemeente worden geene kosten van vervoer vergoed, tenzij in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van Gedeputeerde Staten.

Art. 6.

De vergoeding voor verblijfkosten bedraagt per etmaal:

	Bij verblijf binnenlands.	Bij verblijf buitenlands.
Voor de leden der Gedeputeerde Staten en den Griffier	f 8.—	f 10.—
Voor de hoofdcommiezen, commiezen en adjunct-commiezen . .	„ 6.—	„ 8.—
Voor de eerste en tweede klerken en schrijvers.	„ 4.50	„ 6.50
Voor de bedienden	„ 3.—	„ 4.50

Zij wordt voor elke reis afzonderlijk berekend over het tijdvak, aanvangende met het uur van vertrek en eindigende met het uur, waarop de reis eindigt, gedeelten van etmalen. 12 uren of meer bedragende, worden voor een geheel en minder dan 12 uren, doch meer dan zes uren bedragende, voor een half etmaal gerekend.

De vergoeding wegens verblijfkosten voor een half etmaal bedraagt respectievelijk f 6.00, f 4.50, f 3.37½, f 2.25.

Wanneer de belanghebbende niet verplicht is geweest langer dan zes uren van zijn woonplaats afwezig te blijven en die afwezigheid meer dan drie uren geduurd heeft, bedraagt de vergoeding wegens verblijfkosten respectievelijk f 4.00, f 3.00, f 2.25 f 1.50.

Wordt de reis aangevangen of geëindigd per openbaar middel van vervoer, dan geldt als tijdstip van vertrek of terugkomst het uur van vertrek of aankomst volgens de

dienstregeling. In alle andere gevallen geldt als zoodanig het feitelijk begin of einde der reis.

Vergoeding voor verblijfkosten wordt niet verleend wanneer de belanghebbende niet verplicht is geweest langer dan drie uren van zijne woonplaats afwezig te blijven.

Art. 7.

De vergoeding van reis- en verblijfkosten wordt door Gedeputeerde Staten toegekend, na inzending door den belanghebbende van een declaratie inhoudende:

a. dag en uur, waarop iedere reis is aangevangen en geëindigd;

b. de gevolgde route, met duidelijke aanwijzing van de verschillende middelen van vervoer, en der klasse, waarvan gebruik is gemaakt;

c. de verklaring, dat de reis is geschied voor den dienst der Provincie en dat de declarant zich op de dagen van het verblijf werkelijk op de aangegeven plaats of plaatsen heeft opgehouden; en

d. de verklaring, dat wegens reiskosten niet meer in rekening is gebracht, dan hetgeen daarvoor door den declarant is uitgegeven.

Art. 8.

Bij de declaratie moeten worden overgelegd de lastgeving, waar die bestaat, zoomede de quitantiën wegens in rekening gebrachte kosten van bijzondere vervoermiddelen.

Indien de reis is gedaan op mondelingen last, moet hiervan blijken door eene verklaring op de declaratie van hem, die den last gaf. Is zij geschied zonder last, doch later goedgekeurd, dat moet van die goedkeuring blijken.

Het doel der reis moet in de lastgeving tot reizen of in de nader bij de vorige zinsnede bedoelde verklaring vermeld worden, tenzij de zaak geheimhouding vordert.

Art. 9.

Gedeputeerde Staten verminderen het bedrag der ingediende declaratiën, wanneer het aantal dagen of uren,

waarvoor vergoeding wegens verblijfkosten in rekening gebracht wordt, te groot voorkomt voor de werkzaamheden, die te verrichten waren, of wanneer de noodige spaarzaamheid door de declaranten niet is in acht genomen.

Art. 10.

Dit besluit treedt in werking op 1 Januari 1906.

763 *Besluit der Staten van* 18 *Juli* 1907 *tot vaststelling van een reglement, regelende de* VERGOEDING VOOR REIS- EN VERBLIJFKOSTEN *en de* TOEKENNING VAN PRESENTIEGELD *aan de leden der Provinciale Staten* (*Prov. Bijbl.* 1907 *nr.* 49).

Artikel 1.

De leden der Provinciale Staten, niet metterwoon gevestigd in de gemeente, waar de zittingen der Staten worden gehouden, genieten, indien zij een of meer vergaderingen der Staten bijwonen, als vergoeding van reiskosten voor heen- en terugreis de werkelijk uitgegeven vracht voor de gebezigde vervoermiddelen, zoomede hetgeen daarenboven betaald is voor het vervoer van reisbenoodigdheden en voor veer-, tol-, brug- en overvaartgelden.

Die vergoeding van reiskosten wordt genoten:

1°. indien de vergadering niet wordt verdaagd voor meer dan een etmaal, hoogstens tweemaal per zitting.

2°. indien de vergadering wordt verdaagd, ééumaal per zitting en daarenboven zooveel malen als tijdens eene zitting de vergadering voor meer dan een etmaal wordt verdaagd.

Artikel 2.

De leden der Provinciale Staten, die voor de reizen, in artikel 1 bedoeld, niet van openbare middelen van vervoer gebruik kunnen maken, kunnen desverlangd daarvoor in rekening brengen 25 cent voor elken Kilometer afgelegden weg.

Artikel 3.

De leden der Provinciale Staten genieten voor het bijwonen

van elke vergadering f 6.— presentiegeld, en, indien zij niet metterwoon zijn gevestigd in de gemeente, waar de vergadering wordt gehouden, daarenboven f 4.— per vergaderdag als vergoeding voor verblijfkosten.

Artikel 4.

Voor het bijwonen van Commissie-vergaderingen en voor de vervulling van andere aan hen, hetzij door de Staten, hetzij door de Commissie, waarvan zij lid zijn, gegeven opdrachten, genieten de leden der Staten, indien die vergaderingen worden gehouden of die opdrachten moeten worden vervuld buiten hunne woonplaats, eene vergoeding van reis- en verblijfkosten, gelijk aan die, vastgesteld voor de leden van Gedeputeerde Staten bij besluit van 20 Juni 1905 (Provinciaalblad No. 22).

Het bepaalde in artikel 2 is mede op hen van toepassing.

Voor Commissie-vergaderingen en voor de vervulling van opdrachten binnen de gemeente 's-Hertogenbosch op een dag, waarop eene vergadering der Staten door hen is bijgewoond, wordt aan de leden der Staten de vergoeding voor reis- en verblijfkosten, in dit artikel bedoeld, niet uitgekeerd.

Artikel 5.

Dit reglement treedt in werking op 1 Januari 1908.

764 REGLEMENT VAN ORDE *voor de vergadering der Provinciale Staten van Noordbrabant, vastgesteld bij besluit der Staten van* 29 *October* 1908 (*Prov. Bl.* 1908 *nr.* 53), *gewijzigd bij besluit van* 22 *December* 1909 (*Prov. Bl.* 1910 *nr.* 4).

HOOFDSTUK I.

Van het onderzoek der geloofsbrieven.

Artikel 1.

De geloofsbrieven, door de tot lid der Staten benoemden ingezonden en de andere door hen ingevolge artikel 15 der provinciale wet daarneven overgelegde stukken worden

onderzocht door eene of meer Commissiën van vijf leden, door den Voorzitter te benoemen.

Art. 2.

Na onderzoek van de aan haar overhandigde stukken, brengt elke Commissie in de vergadering verslag uit, bij monde van een door haar benoemd lid.

De leden, tot wier toelating is besloten, leggen na door den Griffier te zijn binnengeleid in handen van den Voorzitter de gevorderde eeden, verklaringen of beloften af en nemen zitting.

HOOFDSTUK II.

Van den Voorzitter.

Art. 3.

De Voorzitter is belast:

met de leiding der werkzaamheden;

met de handhaving der orde bij de beraadslagingen;

met de zorg voor de nauwgezette inachtneming en naleving van het reglement van orde;

met het aan al de leden behoorlijk gelegenheid geven om het woord te voeren of hunne bedenkingen voor te dragen;

met het juist stellen der door de Staten te beslissen vraagpunten en

met het aankondigen der uitkomst van alle stemmingen.

Hij zorgt, dat geen spreker in zijn rede gestoord worde; hij roept een spreker, die zich beleedigende uitdrukkingen veroorlooft of de orde stoort, tot de orde; hij roept tot de behandeling van het onderwerp terug een spreker, die daarvan afwijkt; alles behoudens des sprekers recht van beroep op de Staten.

Indien een spreker voortgaat zich eene afwijking te veroorloven, stelt hij aan de Staten voor, om hem gedurende de vergadering, waarin dit plaats heeft, het recht te ontnemen over het onderwerp in behandeling verder het woord te voeren.

Art. 4.

De Voorzitter wijst den verslaggevers der dagbladen, die zich daartoe aanmelden, in de vergaderzaal eene plaats aan.

Art. 5.

Na gedane waarschuwing kan de Voorzitter dadelijk uit de vergaderzaal doen verwijderen de toehoorders, die teekenen van goed- of afkeuring geven, of de stilte of orde van de vergadering storen.

Art. 6.

De Voorzitter kan tot handhaving der orde de vergadering voor één uur schorsen.

Het uur verloopen zijnde, wordt de behandeling hervat.

Art. 7.

Worden de Staten ingevolge de wet door het oudste lid in jaren van Gedeputeerde Staten, dat aanwezig is, voorgezeten, dan verlaat deze, zoo hij het woord over het aan de orde zijnde onderwerp wil voeren, den voorzittersstoel, en plaatst zich weder daarop, nadat hij zijne rede geëindigd heeft.

Gedurende die rede wordt het voorzitterschap bekleed door het lid van Gedeputeerde Staten, dat op hem in jaren volgt.

HOOFDSTUK III.

Van de Vergaderingen.

Art. 8.

De vergaderingen der Staten zullen worden gehouden des voormiddags te 11 uren, ten ware de Staten anders mochten bepalen.

Art. 9.

Ieder lid zal, de vergaderzaal binnengekomen, zijnen naam op eene daartoe bestemde lijst teekenen.

Art. 10.

Zoodra tegenwoordig is het aantal leden, gevorderd om te kunnen beraadslagen, opent de Voorzitter de vergadering.

Is een half uur na den bepaalden tijd geen genoegzaam getal leden tegenwoordig, dan opent de Voorzitter desniettemin de vergadering, doet de namen der afwezige leden aflezen en deze tevens in de notulen opteekenen.

Hij is bevoegd kennis te geven van de ingekomen stukken, rapporten te doen uitbrengen en mededeelingen te doen,

die hem noodzakelijk toeschijnen, mits geen beraadslagingen of besluiten daarop plaats hebben.

De Voorzitter bepaalt in het geval, in het tweede lid van dit artikel bedoeld, den dag der volgende vergadering.

Art. 11.

Behalve in de gevallen bij de artikelen 10 en 12 voorzien, bepalen de Staten de dagen, waarop de vergaderingen zullen gehouden worden.

Art. 12.

Het uur van aanvang der eerste vergadering van elke gewone en van elke buitengewone zitting der Staten, wordt door den Voorzitter bepaald.

De dag en het uur dier vergadering worden in een of meer dagbladen der Provincie aangekondigd en bij schriftelijke kennisgeving aan de leden medegedeeld.

Minstens acht dagen vóór de opening van elke zoo gewone als buitengewone zitting wordt door den Griffier aan de leden toegezonden eene gedrukte lijst, bevattende, zoo veel mogelijk, den korten inhoud van de te behandelen onderwerpen.

Uitgenomen in spoedeischende gevallen worden in de gewone zitting geen andere onderwerpen behandeld, behalve nader inkomende stukken, die betrekking hebben op reeds aanhangige zaken.

Art. 13.

Na het openen van elke vergadering, worden de notulen van het verhandelde in de vorige vergadering door den Griffier voorgelezen, aan de goedkeuring der Staten onderworpen en door deze vastgesteld.

Die der laatste vergadering worden nog vóór de sluiting der zitting gearresteerd, tenzij de Staten besluiten de vaststelling op te dragen aan Gedeputeerde Staten.

De notulen behelzen de namen der leden, die tegenwoordig en die afwezig waren, alsmede van die leden, welke vóór of tegen eenige behandelde zaak stemden; zij bevatten alle genomen besluiten en eene nauwkeurige uitkomst der stemming. ingeval van gedane benoemingen; zij vermelden

den inhoud der ingekomen of ter tafel gebrachte stukken en van alle mededeelingen, voorstellen, kennisgevingen en handelingen, die in de vergadering plaats hebben.

Er worden geen protesten of aanteekeningen in de notulen opgenomen; evenwel staat het aan ieder der leden vrij, om bij een genomen besluit blootelijk te doen opteekenen, dat hij zich daarmede niet heeft vereenigd.

De notulen worden door den Voorzitter en den Griffier geteekend.

Art. 14.

De Staten kunnen bepalen, dat aan een genomen besluit zonder resumtie gevolg zal gegeven worden.

Art. 15.

De zaken worden in de volgende orde behandeld:

1o. na de voorlezing en goedkeuring der notulen, doet de Voorzitter mededeeling van de ingekomen stukken en laat die voorlezen, tenzij de Staten anders bepalen; de Voorzitter stelt omtrent elk stuk de beslissing voor, die de aard der zaak medebrengt;

2o. de zaken, in eene voorgaande vergadering aangehouden, komen in beraadslaging;

3o. de verder aan de orde gestelde zaken worden ter tafel gebracht;

4o. de verslagen namens de bijzondere Commissiën en de Afdeelingen worden achtereenvolgens uitgebracht en in behandeling genomen, in zoover niet tot de nederlegging ter Griffie of tot verzending is besloten;

5o. aan de leden, die een voorstel te doen of inlichtingen te vragen hebben, wordt daartoe de gelegenheid gegeven.

Van deze orde kan niet, dan bij besluit der Staten afgeweken worden.

Art. 16.

De Voorzitter stelt de orde van den dag vast met inachtneming der regels, in het voorgaande artikel voorgeschreven, en kondigt die orde voor elke vergadering aan.

Eene lijst der aan de orde zijnde werkzaamheden ligt in de vergaderzaal ter inzage der leden.

Art. 17.

De beraadslaging is tweeledig. — Zij bepaalt zich in de eerste plaats tot het onderwerp in het algemeen, daarna tot zijne bijzonderheden.

Bij de beschouwingen over het onderwerp in het algemeen, komen uitsluitend het beginsel en het voorstel in zijn geheel in aanmerking.

De beraadslaging over de onderdeelen en artikelen heeft in hunne volgorde plaats, zoodanig, dat bij elk onderdeel en artikel tevens de daartoe betrekkelijke amendementen en subamendementen worden behandeld.

Art. 18.

Van het oogenblik af, dat een rapport is uitgebracht, totdat de beraadslaging daarover is gesloten, staat het aan ieder lid vrij, amendementen en subamendementen voor te stellen: deze moeten schriftelijk aan den Voorzitter worden ter hand gesteld; zij kunnen door den voorsteller worden toegelicht, doch komen niet in beraadslaging, tenzij zij door ten minste vijf leden ondersteund worden.

In dit en alle andere gevallen, doen de leden van hunne ondersteuning blijken, door van hunne plaatsen op te staan.

Art. 19.

Voorstellen, vreemd aan de orde van den dag, moeten schriftelijk en onderteekend door den voorsteller ten minste een uur voor den aanvang der vergadering aan den Voorzitter worden ter hand gesteld.

Bij gebreke van dien, is de Voorzitter bevoegd, de voorstellen eerst in de op deze volgende vergadering ter tafel te brengen.

Art. 20.

Nadat een verslag door een Rapporteur is uitgebracht, zal het met de stukken, gedurende ten minste 24 uren, ter inzage van de leden op de Griffie nedergelegd en een dag

bepaald worden voor de openbare beraadslaging, tenzij de Staten tot eene dadelijke behandeling mochten besluiten, hetwelk echter in zaken, die geen spoed vereischen, niet zal geschieden, wanneer ten minste vijf leden de nederlegging ter Griffie gedurende 24 uren uitdrukkelijk vorderen.

De Rapporteur of een lid der afdeeling of Commissie, waarin het onderwerp is onderzocht, zal het eerst het woord kunnen voeren, tot ondersteuning van het rapport.

Art. 21.

Ieder lid der Staten, dat ten aanzien van bepaalde onderwerpen inlichtingen van Gedeputeerde Staten wil vragen, heeft daartoe het verlof der Staten noodig.

De Gedeputeerde Staten geven òf dadelijk, òf in eene nader te bepalen vergadering, hetzij van dezelfde, hetzij van de eerstvolgende zitting, de verlangde inlichtingen.

Art. 22.

Geen lid voert het woord, dan na het verzocht en verkregen te hebben van den Voorzitter, die het verleent in de orde, waarin het gevraagd is.

Die orde kan echter altijd verbroken worden, wanneer het woord verlangd wordt over een persoonlijk feit, over de vaststelling van het vraagpunt, of om eene motie van orde voor te stellen.

Voor een persoonlijk feit wordt het woord niet verleend, dan na eene voorloopige aanduiding van het feit. Verkeerde opvatting van bijgebrachte redenen, wordt niet aangemerkt als een persoonlijk feit.

Art. 23.

De leden voeren het woord van hunne plaatsen.

Geen spreker mag in de rede gevallen worden, ten ware hij aanleiding mocht geven, om aan de opvolging van dit reglement herinnerd of tot de orde geroepen te worden.

Art. 24.

Geen lid voert meer dan twee malen over hetzelfde onderwerp het woord, tenzij de Staten hem daartoe verlof geven.

Bij de behandeling echter van een uitgebracht verslag of van een door een lid gedaan voorstel, heeft de Rapporteur of voorsteller het recht telken male de sprekers te beantwoorden.

Art. 25.

Wanneer de Voorzitter of een der leden vermeent, dat eene in beraadslaging gebrachte zaak genoegzaam is toegelicht, raadpleegt de Voorzitter de Staten over de sluiting of voortzetting der beraadslaging.

Art. 26.

Nadat de beraadslaging gesloten is verklaard, wordt tot de stemming overgegaan: eerst over de subamendementen, vervolgens over de amendementen, daarna over de onderdeelen en artikelen van het ontwerp en eindelijk over het ontwerp in zijn geheel.

Art. 27.

Ieder lid brengt zijne stem uit met voor of tegen, zonder eenige bijvoeging.

De stemming heeft plaats naar de volgorde der presentielijst, aan te vangen met het nummer bij loting door den Voorzitter aangeduid.

Wordt de vergadering door een lid der Gedeputeerde Staten voorgezeten, dan brengt deze het laatst zijne stem uit.

Art. 28.

Na afloop eener stemming over een benoeming van personen, zullen de stembriefjes door de stemopnemers worden vernietigd.

Art. 29.

Vóór dat de Staten tot het indienen van een verzoekschrift, naar aanleiding van artikel 93 der provinciale wet, besluiten, wordt het daartoe strekkend voorstel, al dan niet van een ontwerp van adres vergezeld, ter overweging aan al de afdeelingen verzonden. De Commissie van Rapporteurs, van welke een lid door elke afdeeling te benoemen, stelt de aanneming van het ontwerp van adres met of zonder wijziging of de verwerping daarvan voor, of wel zij biedt zelve een ontwerp aan.

Art. 30.

Indien, overeenkomstig artikel 69 der provinciale wet, met gesloten deuren beraadslaagd wordt, kunnen de Staten aan allen, daarbij tegenwoordig, de geheimhouding van het verhandelde opleggen.

De verplichting tot geheimhouding blijft bestaan, totdat zij door de Staten is opgeheven.

De notulen dezer vergadering worden afzonderlijk gehouden en dadelijk of in een volgende besloten vergadering vastgesteld.

Art. 31.

Wanneer de zaken, die deze en eene of meer andere Provinciën gemeenschappelijk aangaan, overeenkomstig artikel 97 der provinciale wet, regeling behoeven, kan daartoe eene Commissie van zes leden, door elke afdeeling een, benoemd worden.

De Commissie zal dadelijk na hare benoeming een verzoekschrift aan den Koning ontwerpen, tot het bekomen van machtiging om de gemeenschappelijke zaken te regelen, en zoo zij niet uitsluitend uit Gedeputeerde Staten is samengesteld, om hare werkzaamheden na de sluiting der Statenzitting voort te zetten. Het ontwerp-adres wordt aan de Staten medegedeeld en aan hunne goedkeuring onderworpen.

Zoodra de vereischte machtiging des Konings is verkregen, zal de Commissie zich in betrekking stellen met de Commissie uit de Staten der andere Provincie, en de regeling *voorloopig* tot stand brengen.

Zij draagt vervolgens aan de Staten, in hunne eerstvolgende zitting, de bekrachtiging voor van hetgeen door haar is verricht.

Indien de bekrachtiging wordt geweigerd, zal daarvan door de Gedeputeerde Staten aan de Staten der andere Provincie kennis gegeven worden; en ingeval de bekrachtiging wordt verleend, zal door hen de goedkeuring des Konings op de regeling der zaken verzocht worden, en na het bekomen daarvan de uitwisseling der bekrachtigingen plaats hebben.

Van een en ander wordt aan de Staten in de eerstvolgende zitting verslag gegeven.

Art. 32.

Wanneer de Voorzitter gedurende de vergadering meent, dat geen genoegzaam aantal leden meer tegenwoordig is, om een besluit te kunnen nemen, verdaagt hij, na zich hiervan door hoofdelijke oproeping der nog aanwezige leden te hebben verzekerd, de vergadering tot eenen volgenden dag

De namen der leden, die de vergadering verlaten hebben, worden in de notulen opgeteekend.

HOOFDSTUK IV.

Van de afdeelingen.

Art. 33.

Bij den aanvang van elke zomerzitting verdeelen zich de leden, bij loting in *zes* afdeelingen, waarvan de eerste en zesde zullen bestaan uit tien en de overige uit elf leden.

De leden van Gedeputeerde Staten nemen aan deze loting geen deel. Bij afzonderlijke loting wordt bepaald bij welke afdeeling ieder hunner zal worden ingedeeld.

Art. 34.

Al de voorstellen, verzoekschriften en stukken, welke de Staten daarvoor vatbaar achten, worden aan een der afdeelingen verzonden, in de volgorde, waarin zij ter tafel worden gebracht, te beginnen met de eerste afdeeling.

Indien de Staten het dienstig oordeelen, een bepaald onderwerp, aan het onderzoek eener commissie te onderwerpen, dan benoemen zij tot dat einde minstens drie leden.

Zaken, welke daarvoor vatbaar worden geacht, kunnen tot onderzoek naar de zes afdeelingen worden verzonden, om te worden behandeld overeenkomstig de regelen, gegeven in de artikelen 42 en 46 van dit reglement.

De Commissie van Rapporteurs bepaalt in de bijeenkomst in artikel 42 bedoeld, wat van het verhandelde in de

afdeelingen in het in artikel 46 bedoeld verslag zal worden opgenomen. *)

Art. 35.

Na den afloop der loting, bedoeld in artikel 33, constitueeren zich de afdeelingen voor het geheele zittingjaar, en benoemen uit hun midden, onder de leiding van het oudste lid in jaren, hunnen Voorzitter en Onder-Voorzitter.

Bij afwezigheid van den Voorzitter en Onder-Voorzitter zit de oudste in jaren voor.

Elke afdeeling kiest voor elk onderwerp haren Rapporteur.

Geen lid behoeft tegelijkertijd Rapporteur over meer dan een zaak te zijn, tenzij de nieuwe met de vorige in verband sta.

Door elke afdeeling worden de namen van haren Voorzitter, van den Onder-Voorzitter en van de Rapporteurs, aanstonds na hunne benoeming, aan den Griffier medegedeeld.

Art. 36.

Wordt eene zaak gezonden naar een der zes afdeelingen, dan maakt de Rapporteur, na gedaan onderzoek, het verslag op, houdende eene bepaalde conclusie.

Het verslag, na door de afdeeling goedgekeurd en door den Voorzitter en Rapporteur geteekend te zijn, wordt met de stukken aan de afdeelingen ter inzage verzonden.

Nadat het bij de afdeeling is terug bezorgd, draagt de Rapporteur het in de eerstvolgende vergadering voor.

Art. 37.

Bijaldien eene afdeeling het dienstig acht, betrekkelijk eene aan haar verzonden zaak inlichtingen te vragen van het College van Gedeputeerde Staten, worden, op een deswege gedaan verzoek van die afdeeling, door den Voorzitter van Gedeputeerde Staten een of meer leden van dit College uitgenoodigd, zich te dien einde in de afdeelingen te begeven.

Art. 38.

Iedere Commissie van Rapporteurs, bestaande uit de

*) Aldus gewijzigd bij besluit der Staten van den 22n December 1909 (Prov. Bl. 1910 nr. 4).

Rapporteurs, ingevolge artikel 35 derde lid door de afdeelingen gekozen, benoemt uit haar midden onder de leiding van het lid der eerste afdeeling, of in het geval, bij het tweede lid van artikel 34 voorzien, van het eerst benoemde lid der Commissie, een voorzitter en een Rapporteur.

Het door de Commissie van Rapporteurs vastgesteld verslag wordt namens haar door den Rapporteur in de vergadering uitgebracht.

De Staten beslissen, behoudens de bepalingen van de artikelen 15 en 20, of het verslag, hetzij ter behandeling aan de orde gesteld, hetzij aan al de afdeelingen ter kennisneming verzonden, hetzij gedrukt en aan de leden rondgedeeld zal worden.

HOOFDSTUK V.

Van de begrooting en rekening.

Art. 39.

De begrooting der provinciale inkomsten en uitgaven, zoo mede de rekening van deze inkomsten en uitgaven, worden in elke afdeeling onderzocht en behandeld.

Art. 40.

Dat onderzoek zal in de afdeelingen worden aangevangen voor en aleer tot andere werkzaamheden wordt overgegaan.

Art. 41.

De bij de begrooting en rekening overgelegde stukken zullen, in orgineel of bij afschrift, aan elke afdeeling worden medegedeeld.

Art. 42.

Zoodra de overweging in al de afdeelingen is afgeloopen, komt de Commissie van Rapporteurs, bestaande uit zes leden, van welke uit en door elke afdeeling één is benoemd, bijeen.

Zij kiest in die bijeenkomst uit haar midden eenen Voorzitter en eenen algemeenen Rapporteur.

Art. 43.

De Rapporteurs deelen onderling mede, hetgeen in de afdeelingen is aangemerkt, behandeld of verlangd; onder-

werpen de begrooting en rekening aan hunne eigen beoordeeling; ontwerpen de wijzigingen, welke zij naar aanleiding dier verschillende overwegingen noodig achten, en beslissen of de aanneming van hoofdstukken, afdeelingen of artikelen der begrooting en rekening, met of zonder wijzigingen, of wel de verwerping daarvan aan de Staten zal worden aangeraden.

Art. 44.

Wanneer de Commissie van Rapporteurs besluit de verwerping van hoofdstukken, afdeelingen of artikelen van de begrooting of rekening den Staten aan te raden, wijzigingen daarin noodig acht, inlichtingen van Gedeputeerde Staten verlangt of het uit anderen hoofde geraden oordeelt, treedt zij, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, in overleg met Gedeputeerde Staten.

Art. 45.

De uitkomsten van dit overleg en alle veranderingen door Gedeputeerde Staten in de oorspronkelijke begrooting of rekening gebracht, worden door de Commissie, met haar oordeel deswege, in het uittebrengen verslag medegedeeld. De van Gedeputeerde Staten ontvangen schriftelijke antwoorden, worden bij de behandeling van elk punt in hun geheel in het verslag opgenomen.

Art. 46.

Het verslag van het verhandelde in de Commissie van Rapporteurs, wordt door den algemeenen Rapporteur opgemaakt en door de Commissie vastgesteld.

Het gaat vergezeld van de stukken vanwege Gedeputeerde Staten bij de Commissie ingekomen en ingeval het de aanneming der begrooting of het vaststellen der rekening met wijzigingen aanraadt, van eene opgave dier wijzigingen.

Bijaldien het rapport niet is vastgesteld en geteekend op den dag, waarop de Staten op recès gaan, bepaalt de Voorzitter der Commissie de plaats, den dag en het uur, waarop de Commissie voor die werkzaamheden bijeenkomt. *)

*) Aldus gewijzigd bij besluit der Staten van den 22n December 1909 (Prov. Bl. 1910 nr. 4).

765 *REGLEMENT, houdende voorschriften omtrent de* AMBTENAREN EN BEDIENDEN BIJ DE PROVINCIALE GRIFFIE *van Noordbrabant en de regeling van hunne* BEZOLDIGINGEN, *vastgesteld den 20n Juli* 1905 (*Prov. Bl. nr.* 22), *gewijzigd bij besluiten der Staten van* 13 *December* 1911 (*Prov. Bl.* 1912 *nr.* 1), *van* 17 *December* 1913 (*Prov. Bl.* 1914 *nr.* 7) *en van* 17 *December* 1914 (*Prov. Bl.* 1915 *nr.* 3).

Artikel 1.

De ambtenaren bij de provinciale griffie van Noordbrabant zijn verdeeld in hoofdcommiezen, commiezen, adjunct-commiezen der 1e klasse, adjunct-commiezen der 2e klasse, eerste klerken, tweede klerken en schrijvers.

Art. 2.

De bedienden bij de provinciale griffie zijn een bode kamerbewaarder, boden en vaste bedienden.

Art. 3.

Behoudens het bepaalde in het laatste lid van dit artikel bedraagt de bezoldiging van de in de artikelen 1 en 2 genoemde ambtenaren en bedienden voor:

	minimum,	maximum.
een hoofdcommies	f 2500	f 3300
„ commies	- 2000	- 2500
„ adjunct-commies der 1e klas . . .	- 1600	- 2000
„ adjunct-commies der 2e klasse. . .	- 1200	- 1600
„ eersten klerk.	- 800	- 1100
„ tweeden klerk	- 500	- 700
„ schrijver . . , ...	- 400	- 1000
„ bode-kamerbewaarder en bode. . .	- 650	- 1000
„ vasten bediende.	- 350	- 800

De bode-kamerbewaarder geniet als zoodanig boven en behalve zijne jaarwedde vrije woning, vuur en licht.

Gedeputeerde Staten bepalen het bedrag van de jaarwedde van elken ambtenaar of bediende bij de provinciale

griffie met inachtneming van de voorschriften, gegeven in het eerste lid van dit artikel.

De bezoldiging van de eerste klerken, adjunct-commiezen en commiezen, die de maximum-bezoldiging aan hun rang verbonden hebben bereikt en die in hun rang gehandhaafd blijven, kan, indien zij meer dan gewonen ijver en toewijding aan den dag leggen, geleidelijk worden verhoogd tot hoogstens f 300 boven het in het eerste lid van dit artikel vastgestelde maximum der aan hun rang verbonden bezoldiging.

Art. 4.

Gedeputeerde Staten geven van elke door hen gedane benoeming, bevordering, wijziging van den pensioensgrondslag, van het ontslag of overlijden van een ambtenaar of bediende bij de provinciale griffie onmiddellijk kennis aan den Pensioenraad voor burgerlijke ambtenaren en aan den Directeur van het pensioenfonds voor weduwen en weezen van burgerlijke ambtenaren.

Art. 5.

Geschiedt de uitbetaling der jaarwedden per kwartaal, dan wordt de jaarwedde over één maand vooruit betaald.

Art 6.

De weduwe en bij ontstentenis van deze de wettige nakomelingen van overleden ambtenaren en bedienden bij de provinciale griffie hebben aanspraak op het tractement van den overledene tot en met den dag van het overlijden, vermeerderd met het bedrag van het tractement over drie maanden.

Gelijke aanspraak hebben, zoo de overledene geen weduwe of nakomelingen nalaat, ter beoordeeling van Gedeputeerde Staten ook de ouders van den overledene, in wier onderhoud hij voorzag of hielp voorzien.

Art. 7.

Dit reglement treedt in werking op den 1en Januari 1906.

Zie ook: *Kiesrecht.*

PROVINCIAAL VERSLAG.

766 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 22 *Februari* 1878; *voorschriften omtrent de inrichting van het verslag van den* TOESTAND DER PROVINCIE (*Prov. Bl.* 1878 *nr.* 7.)

De Gedeputeerde Staten van *Noord-Brabant*, ontvangen hebbende de door den Minister van Binnenlandsche Zaken onder dagteekening van 13 Februari 1878 vastgestelde voorschriften omtrent de inrichting van het verslag van den toestand der Provincie, ter vervanging van het model bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Januari 1867 vastgesteld.

Hebben besloten die voorschriften in het Provinciaal blad te doen opnemen.

NOTA.

Bij de toezending dier voorschriften is tot toelichting daarvan door den Minister van Binnenlandsche Zaken o.a. het volgende te kennen gegeven:

„Door die voorschriften wordt evenmin als tot dusverre „de behandeling in het verslag van andere onderwerpen „als van die waaromtrent voorschriften zijn gegeven, uitge-„sloten.

„Mogt alzoo uw College van gevoelen zijn dat in het belang „van de kennis van den toestand der provincie de publicatie „van gegevens omtrent meer onderwerpen dan in de voor-„schriften worden opgenoemd, wenschelijk is, dan zal het „mij aangenaam zijn dat ook die onderwerpen in het verslag „worden behandeld.

„Omtrent de statistiek der provinciale, gemeentelijke en „waterschapsfinanciën heb ik mij voor alsnog van het geven „van voorschriften onthouden.”

VOORSCHRIFTEN OMTRENT DE INRIGTING VAN HET VERSLAG VAN DEN TOESTAND DER PROVINCIE NOORD-BRABANT.

A. In dit verslag zullen worden behandeld de volgende onderwerpen in de daarbij aangegeven orde.

I. PERSONEEL VAN HET PROVINCIAAL BESTUUR.

1. *Verdeeling der provincie in hoofd- en onderkiesdistricten.*
Veranderingen daarin gebragt.
2. *Verkiezingen.*
Namen der afgetredenen, namen der verkozenen en jaar hunner aftreding.
3. *Onderzoek der geloofsbrieven.*
Geschillen daarover en deswegens genomen beslissingen.
4. *Personeel der Gedeputeerde Staten.*
Veranderingen daarin.
5. *Ambtenaren in dienst der provincie.*
a. Op de provinciale griffie.
b. Buiten de griffie.
Veranderingen in het personeel.
Bezoldigingen.

II. DE STATEN ALS KIESCOLLEGIE.

1. *Vaststelling van de lijst der hoogstaangeslagenen.*
Opmerkingen omtrent de uitvoering van de voorschriften der kieswet, voor zooveel dit onderwerp betreft. Reclames. Beslissingen.
2. *Verkiezing van leden voor de Eerste Kamer der Staten Generaal.*

III. HUISHOUDING DER PROVINCIE.

1. *Provinciale verordeningen.*
Voorbereiding. Vaststelling. Uitvoering.
2. *Provinciale werken.*
Besluit daaromtrent door de Staten genomen. Uitvoering daaraan gegeven. Verslag omtrent aanleg en onderhoud en kosten daarvan (waterkeeringen, havens, vaarten en kanalen; wegen en bruggen; overige werken.)
3. *Provinciale archieven, bibliotheken en verzamelingen.*

Aanwinst. Regeling en beschrijving. Gebruik door het publiek.

Zorg voor gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

4. *Provinciale financiën.*

a. *Kosten van het provinciaal bestuur, voor zooveel die ten laste komen van den Staat.*

Uitkomst der laatst gesloten dienst.

Voorgedragen begrooting. Beslissing der Regering daaromtrent.

b. *Kosten van het provinciaal bestuur, voor zooveel die ten laste komen van de provincie.*

Laatstgesloten rekening. Vaststelling. Goedkeuring.

Begrooting. Vaststelling. Goedkeuring.

Belastingen.

Geldleeningen.

Verleende subsidiën.

IV. TOEZIGT OP DE GEMEENTEBESTUREN.

1. *Regeling van gemeentegrenzen.*

2. *Verkiezingen.*

Onderzoek van geloofsbrieven. Geschillen. Beslissingen,

3. *Bezoldigingen.*

a. Van Burgemeesters, Wethouders, Secretarissen en Ontvangers.

b. Van Commissarissen van politie.

4. *Plaatselijke verordeningen.*

Vaststelling. Onderzoek. Voordragt tot vernietiging.

5. *Markten.*

Instelling, Verandering.

6. *Gemeenterekeningen.*

Vaststelling. Onderzoek bij de Rekenkamer

7. *Gemeentebegrootingen.*

Goedkeuring.

Plaatselijke belastingen.

Invoering, afschaffing, wijziging.

Beslissingen omtrent reclames tegen aanslagen in de plaatselijke directe belastingen.

9. *Geldleeningen en verders onderwerpen, bedoeld bij art.* 194 *der gemeentewet.*
Beslissing daaromtrent.

10. *Subsidiën aan behoeftige gemeenten.*

V. TOEZIGT OP DEN WATERSTAAT.

1. *Personeel.*
Verkiezingen en benoemingen. Geschillen daarover en beslissingen deswegens genomen.

2. *Reglementen.*
Vaststelling. Wijziging. Goedkeuring.

3. *Keuren.*
Goedkeuring.

4. *Waterschapswerken.*
Toezigt (waterkeeringen, waterstand, waterlossing.)

5. *Verveeningen en ontgrondigen.*
Toezigt. Nieuwe concessiën. Comptabiliteit der veenderijbesturen.

6. *Droogmakingen en bedijkingen.*
Nieuwe concessiën.

7. *Havens, kanalen, vaarten, wegen en bruggen.*
Toezigt. Heffing van regten voor 't gebruik.

8. *Waterschaps-financiën.*
Onderzoek der rekeningen van dijks- en polderbesturen. Geschillen omtrent dijk- en polderlasten.

VI. UITVOERING VAN VERSCHILLENDE WETTEN EN ALGEMEENE MAATREGELEN VAN INWENDIG BESTUUR.

Onderwijs.

a. *Lager onderwijs.*
Omvang van het onderwijs.
Vermeerdering van het getal der scholen. Uitbreiding der vakken van onderwijs.
Schoollokalen.
Afkeuring.
Onderwijzend personeel.
Hulponderwijzers aan het hoofd eener school. Schorsing.

Ontslag. Vervallenverklaring van bevoegdheid. Verklaring omtrent ongeschiktheid. Beroep op weigering van visum. Bekleeden van ambten en bedieningen. Jaarwedden. Vergoeding voor gemis van vrije woning.

Subsidiën.

b. *Middelbaar onderwijs.*

Vermeerdering van het getal der scholen.

Bepaling van het getal leeraren.

Schoollokalen.

Afkeuring.

Onderwijzend personeel.

Schorsing. Ontslag

Beroep op weigering van visum.

Jaarwedden.

Subsidiën.

c. *Hooger onderwijs.*

Omvang van het onderwijs.

Bepaling van het getal leeraren.

Onderwijzend personeel.

Schorsing. Ontslag.

Jaarwedden.

2. *Medische politie.*

Inrigtingen tot afzondering en verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten.

Begraafplaatsen.

3. *Plaats van vestiging van kerken.*

Uitspraken daaromtrent.

4. *Nijverheid.*

Oprigting van fabrieken.

Concessiën voor openbare middelen van vervoer.

Beurtveeren.

Maten en gewigten.

5. *Jagt en visscherij.*

Provinciale reglementen.

Opening en sluiting.

Eendenkooijen, zwanendriften en duiventillen.

6. *Makingen en schenkingen.*
   Aanvragen om magtiging tot aanvaarding
7. *Armwezen.*
   Regeling der instellingen van weldadigheid.
   Reglementen.
   Regeling der bestemming, indien het doel eener instelling is vervallen.
   Beheer der instellingen van weldadigheid.
   Toezigt.
   Susidiën.
   Verpleging van arme krankzinnigen.
   Geschillen daaromtrent.
8. *Huizen van bewaring.*
   Verdeeling der kosten.
9. *Strandvonderij.*
   Opgave van strandingen.
   Verkoop van strandvonderijgoederen,
   Onderzoek van rekeningen.
10. *Militie en schutterij.*
   Bepaling van contingent.
   Reclames. Hooger beroep van vonnissen.
11. *Rijks directe belastingen.*
   Adviezen en beslissingen daaromtrent.

B. Achter het verslag zal een alphabetisch zakenregister worden geplaatst.

RIDDERORDEN.

767 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd. 5 Januari 1855 A nr. 16, aan de burgemeesters; verzoek om* OPGAAF VAN OVERLEDEN GEDECOREERDEN (*Prov. Bijbl* 1855 *nr.* 3.)

De Kanselier der beide orden verkeert in onzekerheid omtrent het al of niet in leven zijn van sommige leden der beide Nederlandsche Ridderorden, waardoor zijne registers niet in de vereischte orde kunnen worden gehouden. Daarin zou kunnen worden voorzien, zoo hem meer geregeld, dan thans schijnt te geschieden, berigt wierd gezonden van het overlijden van in die orden opgenomen personen.

Ik vermeen daartoe uwe bekende bereidwillige medewerking te mogen inroepen, en het zou mij dan ook zeer aangenaam zijn van U telkens op het einde van het jaar, enz. eene opgaaf te mogen ontvangen, voor zoo verre gij daartoe in staat zult zijn, van de in den loop van het jaar binnen uwe gemeente overleden gedecoreerden.

Voor het geval, dat er geene sterfgevallen van leden dier beide orden in den loop van het jaar mogten hebben plaats gehad, zult gij mij ook daarvan wel eenig berigt gelieven te doen geworden.

ROODE KRUIS. (HET)

768 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 10 *Augustus* 1867 *A nr.* 20, *aan de gemeentebesturen ; mededeeling van het volgend Koninklijk Besluit. houdende instelling eener Nederlandsche vereeniging tot het verleenen van* HULP AAN ZIEKE EN GEWONDE KRIJGSLIEDEN IN TIJD VAN OORLOG, *hetzij Nederland er al dan niet in betrokken is* (*Prov. Bijbl.* 1867 *nr.* 94).

N° 60.

—

Wij WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groothertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Op de voordragt van onzen Ministers van Oorlog en Marine, van den 16/19 Junij 1867. Kabinet Lett. IJ. 13, en n° 26:

In aanmerking nemende, dat Wij bij de conventie te Genève gesloten op den 22 Augustus 1864, en krachtens Ons besluit van den 21 Julij 1865, onder n° 85 in het staatsblad geplaatst, met de contracteerende mogendheden en die daaraan later zijn toegetreden, overeengekomen zijn in tijden van oorlog de zieke en gekwetste militairen van alle natiën te beschermen, door het beginsel van onzijdigheid toe te passen op de plaatsen waar zij zich bevinden, hetzij bij transporten, hetzij in ambulancen, infirmeriën, hospitalen of particuliere woningen:

Overwegende, dat deze overeenkomst is uitgegaan van het verlangen der Regeeringen, om de rampen van den oorlog, niet alleen voor zooveel in haar vermogen is te verzachten, maar ook om de pogingen van bijzondere personen en vereenigingen tot hetzelfde doel te bevorderen.

Gelet op het bestaan van comités elders ingesteld, om daartoe samen te werken en op de blijken van menschlievendheid, ook door Nederlands ingezetenen gegeven, om in tijden van oorlog hulp en verkwikking aan zieken en gekwetsten van alle natiën te verleenen;

Wenschende bij voortduring het lijden, waaraan de krijgsman bij de vervulling zijner pligten is blootgesteld, te helpen lenigen en onze krijgslieden te doen deelen in de hulp door andere inrigtingen van internationale liefdadigheid voorbereid;

Den Raad van State gehoord (advies van den 9 Julij 1867, nº 7);

Gelet op het nader rapport van onze voornoemde Ministers van den 13/16 Julij 1867, nº 74 S. en nº 55.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Artikel 1.

Er zal zijn eene Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van Oorlog, hetzij Nederland er al dan niet in betrokken is.

Art. 2.

De vereeniging wordt bestuurd door een Hoofd-Comité, dat zijn zetel heeft te *'s Gravenhage.*

Art. 3.

In alle gemeenten van het Rijk en in 's Rijks koloniën en overzeesche bszittingen, kunnen afdeelingen worden opgerigt, ook de zoodanige, die geheel of gedeeltelijk uit vrouwen bestaan.

Art. 4

Het Hoofd-Comité stelt de statuten der Vereeniging vast, en zijne reglementen van Orde.

Art. 5.

De eereleden der vereeniging, de Voorzitter en de Leden van het Hoofd-Comité, benevens de Secretaris, worden door Ons benoemd.

Art. 6.

De Voorzitter en de Leden van het Hoofd-Comité, verrigten alle werkzaamheden gratis. Worden zij afgevaardigd om in dienst van de Vereeniging buiten hunne woonplaats werkzaam te zijn, dan hebben zij aanspraak op reis- en verblijfkosten uit 's Rijks kas. Het Rijk voorziet zooveel mogelijk in de lokalen voor de werkzaamheden van het Comité benoodigd. Aan den Secretaris wordt uit 's Rijks kas, eene door ons te bepalen toelage toegekend.

Art. 7.

In tijd van Oorlog treedt het Hoofd-Comité met onze Ministers van Oorlog en van Marine in overleg over de meest doelmatige aanwending van de hulpmiddelen der Vereeniging.

Art. 8.

In dienstverrigting dragen de Voorzitter, de Leden en de Secretaris van het Hoofd-Comité, die der afdeelingen, in art. 3 bedoeld, een door Ons te bepalen onderscheidingsteeken.

Art. 9.

Het Hoofd-Comité benoemt een zijner Leden tot Onder-Voorzitter, en een tot Penningmeester.

Onze Ministers van Oorlog en van Marine zijn belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan onze Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Koloniën, mitsgaders aan den Raad van State en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

Het Loo, den 19 *Julij* 1867.

769 *Circulaire van den Commissaris des Konings dd.* 25 *Januari* 1868 *A nr.* 16, *aan de burgemeesters;* HULP AAN ZIEKE EN GEWONDE KRIJGSLIEDEN IN TIJD VAN OORLOG (*Prov. Bijbl.* 1868 *nr.* 7).

Het Hoofd-Comité van de Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgs-

lieden in tijd van Oorlog, heeft mij eenige exemplaren toegezonden van hare statuten en tevens mijne medewerking ingeroepen tot bevordering van het doel van die vereeniging en van 's Konings welgemeende zorgen voor het lot van den krijgsman in tijd van Oorlog, hetwelk Zijne Majesteit door deze instelling heeft willen trachten te verbeteren.

Onder toezending van een exemplaar der statuten, heb ik de eer U uit te noodigen uwe medewerking zoo veel mogelijk te verleenen tot bereiking van het doel der Vereeniging en om het oprigten van Comités ook van vrouwen van deze menschlievende instelling te bevorderen.

770 *Circulaire van den Commissaris der Koningin dd.* 14 *Augustus* 1914 *A nr.* 12, *aan de burgemeesters;* ROODE-KRUISVLAG (*Prov. Bijbl.* 1914 *nr.* 94).

Op verzoek van het Nederlandsche Roode Kruis Hoofdcomité heb ik de eer uwe medewerking in te roepen teneinde het eventueele misbruik van het voeren van de Roode Kruisvlag te voorkomen en zoo noodig, het gebruik maken daarvan door onbevoegden tegen te gaan.

Hierbij zij aangeteekend, dat alleen dan, wanneer de verschillende openbare gebouwen en landgoederen door het Roode Kruis geheel ingericht zijn als ziekeninrichting, het vergund zal zijn de Roode Kruisvlag daarop te hijschen, waarbij verwezen wordt naar artikelen 15, 21 en 23 van de Conventie van Genève van 6 Juli 1906 (Staatsblad 1908, nr. 152).

Zie ook: *Posterijen (portvrijdom).*

RIJKSUITKEERING.

771 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 15 *Juli* 1897 *G. nr.* 144, *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING DER WET VAN 24 MEI 1897 (*Stbl. No.* 156) (*Prov. Bijbl.* 1897, *nr.* 86).

Wij zenden U hiernevens ter kennisneming een brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 26n Juni 1897 Litt. A. afdeeling A.Z.C., betreffende de uitvoering der wet van den 24n Mei 1897, tot regeling der financiëele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten en herziening der algemeene regelen ten aanzien der plaatselijke belastingen.

Na de inwerkingtreding dier wet, zal de gemeente, naar de regelen in de artt. 1—11 vervat, jaarlijks eene uitkeering van het Rijk ontvangen.

Het laat zich aanzien, dat alsdan de subsidiën, krachtens art. 49 (*) der wet op het lager onderwijs aan de gemeenten toe te kennen, in verschillende gevallen vermindering zullen ondergaan.

Dit zal eveneens het geval zijn met de subsidiën, die in de laatste jaren aan eenige gemeenten uit 's Rijks kas worden verleend, in de kosten van de huishouding der gemeenten.

Laatstgenoemde subsidiën zullen trouwens niet meer van Rijkswege worden verleend, tenzij ook telkens een gelijk bedrag uit de provinciale kas aan de hulpbehoevende gemeente worde toegekend. Enz.

Wij verzoeken U de door den Minister gegeven wenken, tot een punt uwer overwegingen te willen maken.

Litt. A.
Afdeeling A.Z.C. *'s Gravenhage*, 26 Juni 1897.

Op 1 Januari 1898 treedt in werking de wet van 24 Mei

(*) thans art. 53.

1897 (Staatsblad no. 156) tot regeling der finantiëele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten en herziening der algemeene regelen ten aanzien der plaatselijke belastingen.

De uitkeering, die de gemeenten overeenkomstig art 1. dier wet zullen ontvangen, zal een matiger toepassing van art. 49 *) der wet op het lager onderwijs mogelijk maken en tevens zal voortaan aan dat wetsartikel eene meer letterlijke toepassing zijn te geven, dat wil zeggen, dat alleen op grond van de hooge kosten van het lager onderwijs in verhouding tot de middelen der gemeente en hare overige uitgaven Rijkssubsidie zal zijn te verleenen.

In de kosten der huishouding zal te beginnen met het jaar 1898 niet meer op de wijze als tot dusverre aan de gemeenten onderstand worden verleend.

Doet ongeacht de uitkeering die de gemeenten krachtens eerstgenoemde wet zullen genieten, het geval zich voor, dat eene gemeente niet in staat is in de kosten harer huishouding te voorzien, dan zal in overeenstemming met de van regeeringswege gedane mededeeling in de memorie van toelichting, behoorende bij het ontwerp dier wet, tot het verleenen van Rijksonderstand slechts dan de goedkeuring der Staten-Generaal worden gevraagd, wanneer door de provincie een gelijk bedrag ten behoeve der noodlijdende gemeente wordt beschikbaar gesteld als uit 's Rijks schatkist wordt gevraagd.

Aanvragen om Rijksonderstand zullen steeds zoo tijdig aan Hare Majesteit de Koningin-Weduwe Regentes moeten worden ingediend, dat daarop vóór 1 April van het jaar waarover de onderstand wordt gevraagd, door U van advies kan worden gediend, waarna dan zoo noodig een wetsontwerp kan worden aanhangig gemaakt.

Met betrekking enz.

*) thans art. 53.

772 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 23 *Juni* 1898 *G nr.* 149, *aan de gemeentebesturen;* UITVOERING DER WET VAN 24 MEI 1897 (*Stbl. no.* 156), ART. 10 VAN HET KON. BESLUIT VAN 29 DECEMBER 1897 (*Stbl. no.* 269) (*Prov. Bijbl.* 1898 *nr.* 71).

Als een vervolg op onze aanschrijving van 13 Januari 1898 G. 38, opgenomen in het provinciaal bijblad no. 5 van 1898, laten wij hier volgen een afdruk van het model no. 3, vastgesteld bij resolutie van den Minister van Financiën van 13 December 1897 no. 1, welk model moet dienen voor de opgaaf, vermeld in art. 10 van het Koninklijk besluit van 29 December 1897 (Staatsblad no. 269).

MODEL No. 3.

PROVINCIE

GEMEENTE

OPGAAF volgens art. 10 van het Koninklijk besluit van 29 December 1897 (Staatsblad no. 269).

Wet van 24 Mei 1897 (*Staatsblad* no. 156.)

SOM, die volgens art. 1 der wet over het jaar aan de gemeente moet worden uitgekeerd.

Aantal inwoners op 1 Januari van dat jaar.	Voor iederen inwoner uit te keeren bedrag.	Product van kol. 1 en 2.	Minimum volgens het eerste lid van art. 7 der wet.	Vast bedrag volgens het tweede in verband met het eerste lid van art. 7 der wet.	Uit te keeren som.	*Aanmerkingen.*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.

N.B. Voor gemeenten als bedoeld in het tweede lid van art. 7 der wet worden kol. 5 en 6, voor andere gemeenten kol. 1—4 en 6 ingevuld.

Aldus naar waarheid opgemaakt door ons Burgemeester en Wethouders der gemeente

den

773 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 9 Maart 1899 G nr. 96, aan de gemeentebesturen; mededeeling der volgende beschikking van den Minister van Financiën betreffende* UITVOERING DER WET VAN 24 MEI 1897 (*Stbl. no.* 156) (*Prov. Bijbl.* 1899 *nr.* 29).

No. 4. *'s-Gravenhage*, den 3 Maart 1899.

De Minister,

Gelet op de wet van den 24 Mei 1897 (*Staatsblad* No. 156);

Heeft goedgevonden en verstaan:

1°. te bepalen, dat de aan de gemeenten ingevolge de wet van 24 Mei 1897 (*Staatsblad* No. 156) jaarlijks uit te keeren sommen zullen worden betaalbaar gesteld, die bedoeld bij artikel 1 in *vier* termijnen, vervallende op 30 Maart, 29 Juni, 29 September en 30 December van het jaar waartoe de uitkeering betrekking heeft, en die bedoeld bij artikel 10 in één termijn op 1 Februari van het jaar volgende op dat, waarover die uitkeering verschuldigd is;

dat met toepassing van art. 9 van gemelde wet, de eerste drie, van de bovenbedoelde vier termijnen ieder een vierde van de over het vorig jaar uitgekeerde som, (ingevolge art. 1) zullen bedragen, met verwaarloozing van gedeelten van een gulden, terwijl bij den vierden termijn het te veel of te weinig uitgekeerde zal verrekend worden;

dat deze betaalbaarstellingen zullen geschieden op betaalsrollen en dat de uitbetaling zal plaats hebben tegen afgifte eener gezegelde quitantie volgens het bij deze resolutie gevoegd model.

2°. enz.

MODEL.

De ondergeteekende, ontvanger der gemeente ......
.... verklaart van den Betaalmeester te
.... te hebben ontvangen een
bedrag van (1) ....
.... (*f* ......)
als (2) termijn van de som ingevolge artikel 1 der wet van 24 Mei 1897 (Staatsblad No. 156) over het jaar .... aan die gemeente uit te keeren.

.... den ....

MODEL.

De ondergeteekende, ontvanger der gemeente ......
.... verklaart van den Betaalmeester te
.... te hebben ontvangen een
bedrag van (1) ....
.... (*f* ......)
als (2) de som ingevolge artikel 10 der wet van 24 Mei 1897 (Staatsblad No. 156) over het jaar ..... aan die gemeente uit te keeren.

.... den ....

(1) In letters en cijfers.

(2) Eersten, tweeden, enz.

774 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 14 *December* 1905 *G nr.* 126, *aan de gemeentebesturen;* TOEPASSING VAN ART. 4 DER WET VAN 3 JUNI 1905 (*Stbl. nr.* 151) (*Prov. Bijbl.* 1905 *nr.* 119).

Wij hebben de eer U hierbij te doen toekomen de beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 December 1905 No. 10415, Afd. A.Z.C. met daarbij behoorenden staat, aanwijzende het bedrag, waarmede de uitkeering, bedoeld in de artt. 1 tot en met 9 der wet van 24 Mei 1897 (Staatsblad No. 156), voor de daarin genoemde gemeenten over 1906 en volgende jaren moet worden verminderd.

No. 10415, Afd. A.Z.C.

De Minister van Binnenlandsche Zaken.

Overwegende, dat ingevolge art. 9bis der wet van 24 Mei 1897, Stbl. No. 156, gewijzigd bij de wet van 3 Juni 1905 Stbl. No. 151, voor elke gemeente moet worden vastgesteld het bedrag, waarmede de uitkeering, bedoeld in de artikelen 1 tot en met 9 dier wet, moet worden verminderd;

Bepaalt:

het bedrag, waarmede de uitkeering bedoeld in de artikelen 1 tot en met 9 der bovengenoemde wet van 24 Mei 1897 (Stbl. No. 156) over 1906 en volgende jaren, moet worden verminderd, voor de gemeenten in de provincie Noordbrabant voorkomende op den bij deze beschikking behoorenden staat, op de som achter ieders naam vermeld.

Afschrift dezer beschikking en van den staat zal worden gezonden aan den Minister van Financiën, aan de Algemeene Rekenkamer en aan Gedeputeerde Staten van Noordbrabant ter mededeeling aan de gemeentebesturen, die het aangaat.

's Gravenhage, den 9 December 1905.

Provincie Noordbrabant.

STAAT, aanwijzende het bedrag, waarmede de uitkeering bedoeld in de artt. 1 tot en met 9 der wet van 24 Mei 1897 (Staatsblad No. 156) voor de hierna genoemde gemeenten voor 1906 en volgende jaren moet worden verminderd.

GEMEENTEN.	BEDRAG.		GEMEENTEN.	BEDRAG.	
Aalst	f 880	—	Dinther	f 1646	85
Aarle-Rixtel	980	—	Dommelen	680	—
Alem (Maren)	2350	—	Dongen	3550	—
Almkerk	3310	—	Drongelen	680	—
Alphen	1860	—	Drunen	2060	—
Andel	—	—	Duizel	880	—
Asten	1950	—	Dungen (den)	1220	—
Baardwijk	1220	—	Dussen	2880	—
Baarle-Nassau	1810	—	Eersel	830	—
Bakel	1310	—	Eindhoven	880	—
Beek en Donk	1660	—	Empel	1420	—
Beers	780	—	Engelen	390	—
Berghem	1510	—	Erp	1710	—
Bergen op Zoom	9950	—	Esch	680	—
Bergeijk	1650	—	Escharen	1020	—
Berkel	1320	—	Etten	3260	—
Berlikum	1510	62^{5}	Fijnaart	2390	—
Besoijen	1270	—	Gassel	980	—
Best	1310	—	Geertruidenberg	1960	—
Beugen	2150	—	Geffen	1081	25
Bladel	1460	—	Geldrop	1510	—
Boekel	1270	—	Gemert	3470	—
Bokhoven	390	—	Gestel en Blaarthem	2150	—
Borkel en Schaft	880	—	Giessen	630	—
Boxmeer	1660	—	Gilze	2680	—
Boxtel	4778	47^{5}	Ginneken	4830	—
Breda	18320	—	Goirle	590	—
Budel	1560	—	Grave	690	—
Capelle	2920	—	's Gravenmoer	1070	—
Chaam	880	—	Haaren	1070	—
Cromvoirt	880	—	Halsteren	2580	—
Cuyk	1080	—	Haps	1170	—
Deurne	3950	—	Hedikhuizen	2060	—
Deursen	440	—	Heesbeen (Eethen)	1910	—
Dieden (Demen)	490	—	Heesch	2156	52^{5}
Diessen	1030	—	Heeswijk	980	—
Dinteloord	2530	—	Heeze	1220	—

GEMEENTEN.	BEDRAG.	
Helmond	f 1470	—
Helvoirt	1070	—
Herpen	1570	—
Herpt	540	—
's Hertogenbosch	7350	—
Heusden	1020	—
Hilvarenbeek	2490	—
Hoeven	2100	—
Hoogeloon	2090	—
Hooge en Lage Mierde	2340	—
Huibergen	630	—
Huisseling	1220	—
Klundert	3260	—
Leende	930	—
Liempde	930	—
Lierop	830	—
Liesbout	1030	—
Linden	1080	—
Lith	830	—
Lithoijen	440	—
Loon op Zand	4720	—
Luijksgestel	1270	—
Maarheeze	980	—
Maashees	1900	—
Made	2880	—
Meeuwen	1760	—
Megen	2540	—
Michiels-Gestel (St.)	1751	—
Mierlo	1860	—
Mill	2100	—
Moergestel	1220	—
Nieuwkuik	870	—
Nieuw-Vossemeer	1560	—
Nistelrode	2011	85
Nuland	1372	50
Nunen	2100	—
Oedenrode (St.)	4027	50
Oeffelt	1220	—
Oerle	590	—
Oijen	630	—
Oirschot	2980	—
Oisterwijk	590	—
Oost-, West- en Middelbeers	1910	—
Oosterhout	8000	—
Oploo	1660	—
Oss	1130	—
Ossendrecht	f 1710	—
Oud- en Nieuw-Gastel	4110	—
Oudenbosch	2340	—
Oudheusden	370	—
Princenhage	4570	—
Putte	1660	—
Raamsdonk	3790	—
Ravenstein	1080	—
Reek	1170	—
Reusel	—	—
Riethoven	980	—
Roosendaal	8230	—
Rosmalen	2830	—
Rucphen	4780	—
Rijsbergen	1800	—
Rijswijk	730	—
Sambeek	2035	—
Schaijk	870	—
Schijndel	3037	92^{5}
Soerendonk	1270	—
Someren	2590	—
Son	1170	—
Sprang	1940	—
Standdaarbuiten	1170	—
Steenbergen	6890	—
Stiphout	440	—
Stratum	2240	—
Strijp	1510	—
Terheijden	2334	—
Teteringen	2480	—
Tilburg	6540	—
Tongelre	1660	—
Uden	3062	80
Udenhout	390	—
Valkenswaard	1900	—
Veen	1070	—
Veghel	1747	70
Veldhoven	830	—
Velp	730	—
Vessem	2100	—
Vierlingsbeek	1395	—
Vlierden	730	—
Vlijmen	2490	—
Vrijhoeve Capelle	680	—
Vught	2945	—
Waalre	1270	—

GEMEENTEN.	BEDRAG.		GEMEENTEN.	BEDRAG.	
Waalwijk	f 3070	—	Woudrichem	f 3060	—
Wanroij	780	—	Wouw	4110	—
Waspik	1900	—	Wijk	2880	—
Werken (de)	1980	—	Zeeland	1510	—
Werkendam	2730	—	Zeelst	880	—
Westerhoven	130	—	Zesgehuchten	930	—
Willemstad	1310	—	Zevenbergen	4046	—
Woensdrecht	1460	—	Zundert	3850	—
Woensel	3540	—	Zwaluwe	3400	—

775 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd.* 11 *Januari* 1906 *G nr.* 31, *aan de gemeentebesturen;* TOEPASSING ART. 9*bis* DER WET VAN 24 MEI 1897 (*Stbl. no.* 156) (*Prov. Bijbl.* 1906 *nr.* 5).

In het provinciaal blad van 14 December 1905 no. 119 is medegedeeld de bij ministeriëele beschikking van 9 December bevorens no. 10415 afd. A.Z.C. vastgestelde staat, aanwijzende het bedrag, waarmede de uitkeering bedoeld in de artt. 1 tot en met 9 der wet van 24 Mei 1897 (Stbl. no. 156) voor elke gemeente in deze provincie voor 1906 en volgende jaren moet worden verminderd. Dit bedrag is bepaald naar aanleiding van de gegevens door de gemeentebesturen verstrekt op staten, welke gevoegd waren bij onze aanschrijving van 28 September 1905 G. no. 27. Ingevolge het bepaalde in het 1e lid van het nieuwe art. 9*bis* van gemelde wet is daarbij de toestand op 15 *Januari* 1905 tot grondslag genomen, waardoor een *vast* bedrag van aftrek is verkregen. Bij latere verandering in den toestand kan zich echter voor meerdere gemeenten het geval voordoen, dat de berekening van den aftrek naar de gegevens van 1905 niet meer strookt met het geldelijk belang der gemeente in verband met de gewijzigde onderwijskosten.

Om hierin te voorzien is de 2e zinsnede van het 2e lid van genoemd art. 9*bis* in het leven geroepen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft bij de hierachter afgedrukte aanschrijving nader aangegeven, hoe het belanghebbend gemeentebestuur heeft te handelen om tot een nieuwe, voordeeliger berekening van den aftrek te komen.

Den door den Minister bedoelden staat van berekening laten wij mede hierachter volgen. Het is aan te bevelen aan de hand daarvan telken jare naar den toestand op 15 Januari na te gaan of de gemeente in het door de wet bedoelde geval verkeert en zoo ja, het verzoek om vermindering van aftrek, met overlegging van den staat van berekening, zoo spoedig mogelijk *na* dien datum (uiterlijk vóór 1 Juli) door onze tusschenkomst aan de Regeering in te zenden.

Zie de prov. bijbladen no. 52 en 65 van 1916.

No. 10970. Afd. A.Z.C. *'s Gravenhage,* 29 December 1905.

Voor het geval over eenig jaar gemeentebesturen toepassing van art. 9*bis* 2e alinea, 2e zinsnede, der wet van 24 Mei 1897 (Stbl. no. 156) gewijzigd bij de wet van 3 Juni 1905 (Stbl. no. 151), mochten verlangen, komt het mij wenschelijk voor, dat zij den wensch daartoe door uwe tusschenkomst kenbaar maken.

Zij zullen daarbij hebben over te leggen een staat van berekening volgens het bij schrijven van 18 September 1905 no. 8132 afd. A.Z.C. verstrekte, voor zooveel noodig gewijzigd model, welken ik gaarne door Uw College aan een *nauwkeurig onderzoek* onderworpen zag, waarna de stukken, voorzien van een verklaring uwer bevinding aan mijn Departement zullen zijn in te zenden.

Een bepaald tijdstip is voor een en ander niet vastgesteld, doch aangezien de toestand op 15 Januari van elk jaar beslissend is, ligt het voor de hand, dat ieder jaar, zoo spoedig mogelijk *nà* dien datum, de gemeentebesturen van hun wenschen in deze doen blijken.

Ik heb de eer U te verzoeken de gemeentebesturen in Uw gewest hiermede in kennis te stellen.

Gemeente ....

STAAT aanwijzende het bedrag waarmede de uitkeering, bedoel
volgende jaren, krachtens het bepaalde bij art. 9*bis* dier we

A. Berekening van het verschil, bedoeld in het eerste lid van art. 9*bis* der w

PLAATS IN DE GEMEENTE WAAR DE SCHOOL IS GEVESTIGD.	Klasse der in art. 5 van de wet op de personeele belasting bedoelde tabel, waartoe behoort de plaats, bedoeld in kolom 1	Aantal kinderen dat op 15 Januari 19 als werkelijk schoolgaande bekend stond.		Aantal onderwijzers, dat, ingevolge d artt 23 en 24 der wet tot regeling va het lager onderwijs, aan elke school *moe* verbonden zijn. (*a*)		
		in totaal.	van 6 jaren en ouder	met rang van hoofdonderwijzer en volbrachten 23 jarigen leeftijd (het hoofd der school inbegrepen).	voor wie de in de v rige kolom genoem eisch van rang en leeftijd niet is ge tel	
					met hoofdakte	zonder hoofdakt
1.	2	3.	4	5.	6.	7.

TOELICHTINGEN.

(*a*) In deze opgaaf zijn *niet* te begrijpen de onderwijzers, die boven het wettelijk minimum-aantal aan de school verbonden zijn.

Provincie **NOORDBRABANT.**

in de artt. 1 t/m 9 der wet van 24 Mei 1897 (*Stbl.* no. 156), over 1906 en moet worden verminderd (Artikel 4 der wet van 3 Juni 1905, (*Stbl.* no. 151).

van 24 Mei 1897 (*Stbl.* nº. 156), gewijzigd bij de wet van 3 Juni 1905 (*Stbl.* nº. 151).

Aantal dienstjaren, dat naar art. 26 der lager onderwijswet, voor het berekenen der salaris verhoogingen op 15 Januari 19 als diensttijd in aanmerking komt voor.				Rijksbijdrage krachtens art. 48, eerste lid, sub 1º, litt. *a*. der wet tot regeling van het lager onderwijs voor het jaar 19					Totaal bedrag voor de gemeente, krachtens art. 48 eerste lid sub 1º *a*, der wet op het lager onderwijs voor 19	Bedrag van het voorshot der Rijksbijdrage volgens art. 45 (oud) sub 1º. *a* en *b*, over 19 berekend.	Verschil tusschen de kolommen 17 en 18.	**Opmerkingen.**
	de onderwijzers van bijstand				vo r de onderwijzers van bijstand							
het hoofd (*b*)	met verplichte hoofdakte en volbrachten 23 jarigen leeftijd (*c*)	met niet verplichte hoofdakte (kolom 6) (*c*)	zonder hoofdakte (kolom 7). (*c*)	voor het hoofd	bedoeld in kolom 9.	bedoeld in kolom 10	bedoeld in kolom 11	Totaal bedrag voor de school (kolommen 12 t/m 15).				
8.	9.	10.	11	12.	13.	14	15	16.	17.	18	19.	20.

(*b*) Alleen te vermelden het totaal aantal dienstjaren *als hoofd*.

(*c*) Te vermelden het totaal aantal dienstjaren, zoowel aan openbare- als aan bijzondere lagere scholen, casu quo vermeerderd met eventueele dienstjaren als hoofd.

Voor elken onderwijzer van bijstand moet het aantal dienstjaren duidelijk blijken.

776 *Circulaire van Gedeputeerde Staten dd. 2 Juni 1910 G nr. 320, aan de gemeentebesturen;* ONDERSTAND KOSTEN GEMEENTEHUISHOUDING (*Prov. Bijbl.* 1910 *nr.* 78).

Wij ontvingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken bijgevoegd schrijven van 26 Februari 1910 Nr. 1751 Afd. L. O. betreffende de toepassing van art. 53 der wet op het lager onderwijs.

Aan het slot van dat schrijven herinnert de Minister aan de circulaire van zijn toenmaligen ambtsvoorganger d.d. 26 Juni 1897, L[a]. A. Afd. A. Z. C., welke circulaire te uwer kennis is gebracht bij de onze van 15 Juli 1897, G Nr. 144 (Bijblad Nr. 86).

Ter gelegenheid van het tot stand komen der wet van 24 Mei 1897 (Staatsblad Nr. 156) werd aangenomen, dat ten gevolge dier wet niet dan bij hooge uitzondering zou zijn te voorzien in noodlijdenden toestand der gemeenten, omdat naast de regelingen volgens die wet nog de toepassing van art. 49, thans 53, der wet op het lager onderwijs hulp zou kunnen bieden.

Ten gevolge hiervan heeft in den loop van tijd bij de toepassing van art. 53 der wet op het lager onderwijs zich niet alleen de vraag doen gelden of de gemeente door de kosten voor haar lager onderwijs onbillijk werd bezwaard maar ook of zij in financieele moeilijkheid verkeerde.

Bij het in den aanhef dezes medegedeeld schrijven heeft nu de Minister doen blijken, dat voortaan bij de toepassing van art. 53 de beoordeeling der aanvragen om subsidie zich nauwer zal aansluiten aan de bewoordingen en de bedoeling dier wetsbepaling.

Daar nu niet meer te verwachten is, dat door toepassing van art. 53 der wet op het lager onderwijs in noodlijdenden toestand van de gemeenten mede voorzien zal worden, hebben wij onder de aandacht van den Minister gebracht de wenschelijkheid dat de gemeenten worden ingelicht, welken weg zij hebben te volgen om haar noodlijdendheid

en aanspraken op ondersteuning deswege te doen kennen.

Wij hebben daarop ontvangen het schrijven van 17 Mei jl. Nr. 4207 Afd. B.B., dat wij met de bijlage mede hierbij te Uwer kennis brengen.

Nr. 1751. Afd. L. O. 's-Gravenhage, 26 Februari 1910.

De voor het loopende jaar voor toepassing van art. 53 der wet op het lager onderwijs beschikbare som zal hoogstwaarschijnlijk geene verhooging mogelijk maken van het totaalbedrag, dat over het vorige jaar aan de gemeenten is toegekend aan buitengewone subsidiën in de gewone kosten voor het lager onderwijs.

Ik vind hierin aanleiding Uwe aandacht op het volgende te vestigen.

Niet altijd wordt door Colleges van Gedeputeerde Staten vermeden om gemeenten in aanmerking te brengen voor een subsidie uit den onderwijspost ter bestrijding van uitgaven, die niets met het onderwijs te maken hebben, of voor een hoog subsidie, terwijl bij een lager bedrag de kosten van het onderwijs, die ten laste van de gemeente blijven, geen bezwarenden druk meer uitoefenen.

Bij de beoordeeling van verzoeken om toepassing van genoemd wetsartikel is het niet alleen de vraag, of de gemeente in financiëele moeilijkheden verkeert maar in de eerste plaats, of zij door de kosten van haar lager onderwijs onbillijk wordt bezwaard.

Wordt een subsidie toegekend tot zoodanig bedrag, dat de kosten van het onderwijs, die dan nog ten laste van de gemeente blijven, in verhouding tot haar budget niet onredelijk zijn te achten, zonder dat nochtans de financiëele moeilijkheden daarmede geheel zijn opgeheven, dan is dat een bewijs, dat de oplossing op andere wijze moet worden gevonden. Aan den aandrang om uit den subsidiepost voor het onderwijs allerlei tekorten te dekken, uit welken hoofde ook ontstaan, kan niet worden toegegeven. Integendeel maakt de beperktheid van dien post in verband met de

vele aanvragen om ondersteuning eene nauwgezette beoordeeling van die aanvragen, in aansluiting aan de bewoordingen en de bedoeling van art. 53 der wet op het lager onderwijs, te meer noodzakelijk. Geschiedde dit niet, dan zou de totaalsom der subsidiën in de gewone kosten van het onderwijs jaarlijks in nog veel grooter mate stijgen dan thans reeds het geval is.

Het zal mij aangenaam zijn, dat ook door de Colleges van Gedeputeerde Staten met het vorenstaande steeds rekening zal worden gehouden. Het zal dan de Regeering gemakkelijker vallen de gedragslijn te volgen, die mijn toenmalige Ambtsvoorganger in de tweede alinea der circulaire aan Gedeputeerde Staten van 26 Juni 1897, I[a]. A. afd. A. Z. C., reeds heeft aangegeven, terwijl het er ook toe zal kunnen leiden, dat aan vele gemeenten teleurstelling wordt bespaard.

N°. 4207. Afd. B.B. 's-Gravenhage, 17 Mei 1910.

Ik heb de eer Uw College mede te deelen dat, wanneer een gemeentebestuur meent dat zijne gemeente behoefte heeft aan buitengewonen onderstand uit 's Rijks kas in de algemeene kosten der gemeentehuishouding, een daartoe strekkend verzoek behoort gericht te worden tot de Koningin.

Het door Uw College op zoodanig verzoek uit te brengen advies is in te richten overeenkomstig het hiernevensgaand model.

Voor zooveel noodig merk ik nog op, dat als regel geen Rijksonderstand als hier bedoeld wordt verleend, wanneer niet een subsidie tot gelijk bedrag uit de provinciale kas wordt toegezegd.

Gemeente ....

Oppervlakte .... Hectaren.

Bevolking .... zielen.

Advies van Gedeputeerde Staten van .... d.d. .... omtrent de aanvrage van het gemeentebestuur van .... om eene bijdrage in de kosten harer huishouding over het jaar ....

De aanvrage is door het bestuur der gemeente gedaan tot een bedrag van f

Voor vaste armenbedeeling is voor het loopende jaar geraamd f
Uit die som zal vermoedelijk aan personen doorloopend onderstand worden verleend; de vaste armenbedeeling per week en per hoofd bedraagt f
voor tijdelijken onderstand aan behoeftigen is voor het loopende jaar geraamd f
over het vorige jaar werd daarvoor uitgegeven f , verdeeld over ondersteunden. Het bedrag van den tijdelijken onderstaud per week en per hoofd bedraagt f Door de gemeente zijn gedurende de jaren en subsidiën uitgekeerd van f per jaar, aan het Burgerlijk Armbestuur, terwijl voor en geraamd zijn f De inkomsten van het Burgerlijk Armbestuur uit anderen hoofde genoten bedroegen in terwijl voor en geraamd is resp. f en f

Het aantal aanslagen in den Hoofdelijken omslag bedroeg in en resp.

Het totaal bedrag van het inkomen der aangeslagenen over en bedraagt
...... werkelijk inkomen f belastbaar inkomen f
...... idem „ idem „

Het bedrag in procenten geheven bedraagt over en in iedere klasse

Het aantal aanslagen in ...... in iedere klasse bedraagt:

De financieele toestand der gemeente blijkt uit het volgend overzicht, dat getrokken is uit hare rekening over de jaren en en uit de begrooting voor en

ONTVANGSTEN (in guldens.)

AARD DER ONTVANGSTEN.	Volgens de rekeningen van					Volgens de begrootingen voor	
	19..	19..	19..	19..	19 .	19..	19..
Restanten f							
Batig slot der laatst vastgestelde rekening.							
.... opcenten op de hoofdsom der grondbelasting, gebouwde eigendommen.							
.... opcenten op de hoofdsom der grondbelasting, ongebouwde eigendommen.							
.... opcenten op de hoofdsom der personeele belasting.							
Hoofdelijke omslag.							
Opbrengst van tollen.							
„ brug-, kaai-, haven en andere gelden.							
„ marktgelden.							
Begrafenisrechten.							
Leges ter gemeente-secretarie.							
Schoolgelden.							
Belasting op de honden.							
Andere belastingen.							
Recht voor verkoop van sterken drank.							
Inkomsten van gemeente-eigendommen en bezittingen.							
Ontvangsten van verschillenden aard en toevallige baten.							
Uitkeering van het Rijk overeenkomstig art. 1 der wet van 24 Mei 1897 (Stbl. no. 156).							
Uitkeering als boven overeenkomstig art. 10 der laatstvermelde wet.							
Bijdrage van het Rijk volgens art. 48 der wet tot regeling van het lager onderwijs.							
Idem volgens art. 49 dier wet.							
Subsidie van het Rijk volgens art. 53 dier wet.							
Id. voor de Gemeentehuishouding.							
Id. Provincie idem.							
Buitengewone ontvangsten.							
Totaal f							

UITGAVEN (in guldens.)

AARD DER UITGAVEN.		Volgens de rekeningen van					Volgens de begrootingen voor	
		19..	19..	19..	19..	19..	19..	19..
Nadeelig slot der laatst vastgestelde rekening	f							
Kosten van het huishoudelijk bestuur (bezoldiging, schrijfloonen, presentiegelden, reis- en verblijfkosten, te genieten door de personen, in het dagelijksch bestuur der gemeente werkzaam, en andere kosten van het dagelijksch bestuur).								
Kosten voor werken en inrichtingen tot den openbaren dienst bestemd.								
Kosten voor eigendommen, welke de gemeente naar het burgerlijk recht bezit, met de deswege verschuldigde lasten.								
Kosten van invordering der plaatselijke belastingen of middelen.								
Kosten der openbare veiligheid en van de brandweer.								
Kosten van het gewoon lager onderwijs.								
Kosten van het herhalingsonderwijs.								
Kosten van ander dan lager onderwijs.								
Kosten van het armwezen.								
Renten van geldleeningen.								
Aflossingen van geldleeningen.								
Andere uitgaven, niet onder de vorige begrepen.								
Onvoorziene uitgaven.								
Buitengewone uitgaven.								
Pensioenen.								
Totaal	f							

Tot toelichting van eenige posten van den voorgaanden staat diene het volgende:

De schuld der gemeente bedroeg op 1 Januari 19

Uit het hiervoren geplaatst overzicht der gemeente-financiën, in verband met de schuld der gemeente, blijkt,

Gedeputeerde Staten voornoemd,